ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
1
JEUDI
1 NOVEMBRE
1979

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

LE NUMERO 2 F.

55րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.504 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 55e ANNÉE — No 14.504

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

ՄԵՂԱՒՈ՞Ր Է ՄԱՄՈՒԼԸ

Ողբերգական անակնկալ մըն էր Աշխատանքի նախարար՝ Ռոպէր Պուլէնի անձնասպանութեան լուրը, Երեքշաբթի առտու: Ոչինչ նախատեսել տուած էր նման վախճան մը իր մերձաւորներուն: Երկուշաբթի ցերեկ ճաշած էր իր տղուն հետ, ապա մեկնած իր կառքով: Իրիկունն է որ աշխատակիցներն ու ընտանիքը մտահոգուած էին ու ոստիկանութեան լուր կը տրուէր: Առաւօտեան 9ին մօտ է որ Աշխատանքի նախարարին մարմինը պիտի գտնուէր Ռամպույէի անտառին մէկ լճակին մէջ: Կը թուի թէ բաւական քնաբեր հաբեր առնելէ ետք է որ Պուլէն, կառքէն ելած ու ջուրը նետուած է:

Ցնցումը մեծ է բայց նաեւ՝ վրդովումը եւ այս կէտին շուրջ միաձայնութիւն կայ աջէն ձախ: Արդարեւ ինչո՞ւ անձնասպան եղած է նախարար մը, որ ծանօթ էր իբրեւ պարկեշտ մարդ մը, յարգուած նոյնիսկ հակառակորդներէն: Մեղաւորը կը նկատուի մամուլը, կամ որոշ մամուլ մը, որ երեք շաբաթ է զրպարտիչ յօդուածներ կը հրատարակէր: Կասկած չկայ, որ «զգայացունց»ի որոշ մամուլ մը կայ, որ բարոյական ոչ մէկ սկզբունք ունի եւ չի վարանիր լրագրական արշաւներու ձեռնարկելէ, պարզապէս «թուղթ» ծախելու համար: Բայց եւ այնպէս շատ դիւրին լուծում է միայն մամուլին ուսին բարդել նման ողբերգութիւն մը:

Հոկտ. 17ին էր որ Մինիւթ շաբաթաթերթը թղթածրարը կը բանար, կալուածային առուծախի հարցով մը, ուր սակայն Ռոպէր Պուլէն կը յայտնուէր աւելի իբրեւ զոհ մը, կամ անխոհեմ մէկը քան անպարկեշտ անձ մը: Շաբաթ մը վերջ՝ Հոկտ. 24ին Քանառ Անշէնէ իր կարգին էջ մը կը նուիրէր, ուր կը յայտնէր նաեւ թէ իր երկու խմբագիրները տեսնուած են նախարարին հետ: Բաւական լայն տեղ տալով, առանց արձագանգ կ'ըլլար «ծանրախոհ» նկատուած «Մոնտ»ը, որ ընդհանրապէս նման նիւթերով չէր զբաղեր եւ քիչ մը աւելի «վերէն կը թռէր»:

Ուրեմն Երեքշաբթի օր Շապան Տէլ – մասէն մինչեւ Ժ. Մառշէ կը դատապարտէին մամուլը: Ազգ. Ժողովի նախագահը անձնասպանութիւնը կ'որակէր՝ սպանութիւն, մինչ համայնավար պարագլուխը՝ Մառշէ իր վրդովումը կը յայտնէր մամուլի վարկաբեկիչ արշաւներուն մասին եւ կը հռչակէր «պէտք է վերջ տալ մեթոտներու, որոնք կ'անարգեն մեր երկրին քաղաքական կեանքը եւ կը սպառնան ժողովրդավարութեան»: Ճիշդ է որ համայնավար աշխարհի մը մէջ նման բաներ պիտի չպատահէին ծանօթ պատճառներով, Մոսկուայի մէջ «Ուաթեր – կէյթ» չի կրնար ըլլալ...: Ընդունելով հանդերձ որոշ մամուլի մը ապաբարոյ դերը մամուլի իսկ աւանդական ըմբռնումի մը նկատմամբ, կը թուի թէ քիչ մը աւելի հեռուները պէտք է փնտռել բուն պատասխանատուութիւնները: Նախ ի՞նչ է եղածը: Պուլէն 1974 Յուլիսին երկու հեկտար հող կը գնէ Ռամաթիւէլ (Վառ) 40 հազար ֆրանքի եւ Դեկտեմբերին ալ շինութեան արտօնութիւնը կը ստանայ: Բայց մէջտեղ կ'ելլէ որ այդ գնուած հողը արդէն քանի մը անգամ ծախուած էր, «գործի մարդու» մը կողմէ, որու անունն է Անրի Թուռնէ: Վաճառքը սակայն չէ արձանագրուած Տրակինեան մութ պատճառներով: Նախարարը յետագային միայն կը տեղեկանայ թէ գնուած հողը իրաւական անկանոն վիճակի մէջ է, ըստ իր յայտարարութեան միա՛յն 1976ին: Ամէն պարագայի մէջ կը թուի թէ ծուղակ մը լարուած է Պուլէնի դէմ եւ նախարարը պարկեշտ միամտութեամբ մէջն ինկած է: Եւ այսօր երբ ամէն մարդ, իրար անցած է ու վրդոված կը թուի, հարկ է նաեւ հարց տալ թէ ո՞վ կրկին մէջտեղ հանած է Ռամաթիւէլի թղթածրարը, որ բարձի թող եղած էր եւ ո՞վ մամուլին (Մինիւթ եւ Քանառ) հաղորդած է այդ թղթածրարը: «Քանառ»ն ալ արդէն, Հոկտ. 31ի իր թիւով, կը շեշտէ այդ կէտը՝ թէ Արդարութեան Նախարարութիւնը քանի մը ամիս է որ յանկարծ օրուան նիւթ դարձուցած էր այդ հին պատմութիւնը: Այդ իսկ պատճառով, զուցէ որոշ արժանաւորութեան մը ցուցաբերումը քաղաքական կարգ մը դէմքերու մօտ, աւելի պատշաճ ըլլար, վասնզի եթէ նոյնիսկ Պուլէն ազդուած էր յօդուածներէն, իր ընկերներուն մօտ ալ մասնաւոր բարեկամութիւն մը չէր գտած: Բոլորը, որոնք այսօր հանդիստ խիղճի տէր կը թուին ուրիշները դատապարտելու համար, վերջերս «հեռու կեցած» էին Պուլէնէն եւ հարկ է նաեւ չանտեսել որ այս արշաւը ծայր տուած էր այն օրէն երբ կը խօսուէր իր մասին, Պառի իբրեւ յաջորդ մը: Այդ հաւանականութիւնը վերցած էր այս «պատմութենէն»ի վեր եւ նոյնիսկ Նախագահ Ժիսքար անցեալ շաբթուան Նախարարաց Խորհուրդի նիստին, խիստ կերպով մեղադրած էր Պուլէնը որ ընդունած է «երկու լրագրողները թերթի մը (իմա՛ Քանառ) որ ինծի վնասելու կը միտի»:

×

Ռոպէր Պուլէն իբրեւ քաղաքական եւ հանրային մարդ, պէտք չէ անշուշտ այսքան խոցելի ըլլար, մանաւանդ որ կասկած չէր վերցներ որ ինք մաքուր ու պարկեշտ մարդ մըն էր, այդ իսկ պատճառով այնքան ալ տրամաբանական չէ որ միայն երկու թերթերու (որոնց ամէնօրեայ նիւթերը տարբեր չեն) «յայտնութիւնները» մինչեւ անձնասպանութիւն տանին անձ մը: Անշուշտ շատ կը յիշուի այս առթիւ Ռոժէ Սալէնկրոյի պարագան ժողովրդական ճակատի (1936) Ներքին նախարարը որ զրպարտութիւններու թիրախ եղած է աջ՝ Կրէնկուառ թերթին կողմէ, ըստ որուն 1915ին այս ընկերվարականը դասալիք եղած էր: Պատուոյ ատեան մը կը քննէր հարցը եւ կը հաստատուէր որ Սալէնկրօ անմեղ էր բայց Կրէնկուառ կը շարունակէր անողոք յօդուածով մը ու մարդը այլեւս չէր դիմանար ու անձնասպան կ'ըլլար:

Ռ. Պուլէն, 59 տարեկան, 16 տարիէ նախարար էր, ոչ միշտ նոյն ճիւղին մէջ: Հին կոլիստ, Լիպուռնի երեսփոխան եւ քաղաքապետ, արհեստով փաստաբան, իր լաւագոյն պաշտօնը եղած է հաւանաբար Աշխատանքի նախարարութիւնը, քանի բոլոր սենդիքաները կ'ընդունէին, որ ամէնէն «բաց» «զրոյցի» մարդն էր:

× Թուռնէ, որ ծախողն է խնդրոյ առարկայ հողը եւ «գաղթակցութեան» բուն «հերոսը» յայտարարած է Մաքէնի թէ եղածը քաղաքական դաւ մըն է, որու համար ինք «օգտագործուած է»:

Հոկտ. 31ի իր թիւին մէջ, Քանառ կը յայտնէր թէ միայն լրատուութեան պաշտօն մը ըրած է տեսնելէ ետք նախարարը եւ ինքզինքը պաշտպանելու հարկ չի տեսներ: Նոյն թղթածրարին մասին նախատեսուած նոր փաստաթուղթերը, սակայն, պատշաճութեան համար, վերցուցած է այս նոյն թիւէն:

Ինչպէս ըսինք արդէն, պարկեշտ մարդ մը չդիմացաւ զրպարտութեան արշաւի մը, բայց Պուլէնի յուսահատութիւնը պէտք չէ միայն ծնունդ առած ըլլայ երգիծաթերթի մը և «զգայացունցի մասնագէտ» շաբաթաթերթի մը զրպարտիչ տողերէն, այլ զուցէ ի տես իր իսկ հարազատ կարծած բարեկամներու ընթացքէն: Այսօր բոլոր մաքրակրօնութենէ ճառողներու խիղճը պէտք չէ այնքան ալ հանդիստ ըլլայ: Լաւագոյն բանաձեւը տուած է իր իսկ մեծ տղան «պատասխանատուները կը փնտռենք յետագային, բայց վստահ եմ որ հայրս ցնցուած էր տեսնելով թէ իր պարկեշտութիւնը, որ շատ մեծ էր, խնդրոյ առարկայ է: Մարդ կրնայ ամուր ըլլալ, թերեւս այդ ամրութիւնն է որ դիւրաբեկ կը դարձնէ: Նման է կաղնիի մը, զոր կը տապալեն»:

Չորեքշաբթի օր Ա. Էֆ. Փէ.ին նամակ մը կը հասնէր Պուլէնէն, ուր կը պարզէ իր անձնասպանութեան պատճառները եւ կը թուէ յանցաւորները, որոնց մէջ կան նաեւ իր բարեկամները:

—×—

ՄՈՒՍՈԼԻՆԻԻ այրին Ռաշէլ մեռաւ անցեալ օր 89 տարեկանին:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԵՐԲ «ԳԱՂՏՆԻ ԺՈՂՈՎԻ ՄԸ» «ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ» ԿԸ ՊԱՏՄԷ ԹՈՒՐՔ ԼՐԱԳՐՈՂ ՄԸ...

—o—

ԽՄԲ.— Իրենց ներքին (դեռ կառավարութիւնը չէ կազմուած ու խառնակութիւնները ալ չեն դադրած) թէ արտաքին (Ամերիկա կը սպառնայ օժանդակութիւնը դադրեցնել) հոգերը մէկ կողմ թողած, Թուրքերը շատ կը զբաղին, այս օրերս, Հայերով: Հոկտ. 23ի Հիւրրիէթի մէջ Ճէմ Պաշար երկար յօդուած մը ստորագրած է, Աթէնքէն, ուր «ՀԱԿԱԹՈՒՐՔ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԴԱՒԵՐ ԿԸ ՆԻՒԹԵՆ ԱԹԷՆՔԻ ՄԷՋ» խորագրին տակ, ինչե՛ր, ինչե՛ր կը պատմէ ու մանաւա՛նդ գաղտնի ժողովի մը գաղտնիքները կը պարզէ...:
Կուտանք մաս – մաս.—

—×—

Մայրաքաղաքէն (Աթէնք) քառասուն քիլոմեթր հեռու, պանդոկի մը թիւ 161 սենեակին մէջ չորս հոգի ամբողջ օր մը փակուած մնացին եւ հոն խիստ կարեւոր գաղտնի խորհրդակցութիւններ կատարեցին Թուրքիոյ մասին, յատկապէս ծրագրելով կարգ մը դաւեր ու սադրանքներ, որոնց համար պայմանները ամէն տեղէ աւելի յարմար կը նկատէին՝ մանաւանդ ընտրութիւններու առթիւ: Այդ չորս անձերը, յիշեալ ժողովի ընթացքին լայնօրէն չափեցին ու չափչփեցին այն բոլոր կարելիութիւններն ու հաւանականութիւնները, որոնց շնորհիւ ամենածանր հարուածը պիտի կարենային տալ Թուրքիոյ:

Խնդրոյ առարկայ պանդոկը կը պատկանէր Կիպրացի Յոյնի մը. այդ պատճառով ալ ունէր բոլորն ալ նոյնպէս Կիպրացի Յոյներէ բաղկացեալ անձնակազմ մը: Պաշտօնէութիւնը մեծ բծախնդրութեամբ ամէն ոք հեռու կը պահէր այս չորս մարդոց ժողով գումարած թիւ 161 սենեակէն եւ բոլորն ալ հերթ կը բռնէին դրան առջեւ, որպէսզի ոչ ոք կարենայ մօտենալ անոր եւ տեղեկանալ ներսը խօսուածներուն: Ժողով գումարող այդ խորհրդաւոր չորս անձերը հետեւեալներն էին.— «Հայկական Վրիժառու Համազէններու» Կիպրոսի ներկայացուցիչը Ալֆրէտ, որ լիբանանեան անցագիր կը կրէր. երկրորդը՝ Կիպրացի Յոյներու «Վրիժառու Համազէններուն» ՓԷԱՄի անդամ Փանայոթուն էր: Երրորդը՝ ՔԱՈՒԱ կազմակերպութենէն Քիւրտ մը, որ կը գործածէր «Ազատէյի» ծածկանունը, իսկ չորրորդը՝ Քեազըմ Եաշար անուն Թուրք մը, որ մաս կը կազմէր օրէնքէ դուրս հռչակուած Թուրք Համայնավար կուսակցութեան: Քեազըմ Եաշար երկու տարի առաջ ալ գաղտնաբար Աթէնք եկած էր եւ մասնակցած՝ շրջանի համայնավարական կազմակերպութիւններու կարեւոր մէկ համագումարին: Հայ, կիպրացի Յոյն եւ Քիւրտ «Վրիժառու կազմակերպութիւններու» անդամները Յունաստանէն բաժնուեցան Սեպտեմբերի վերջերը կամ Հոկտեմբերի սկիզբը:

Այս հաւաքոյթի ընթացքին, յիշեալ չորս մարդիկը շատ բաներ խօսեցան իրենց միջեւ ու շատ բաներ որոշեցին: Որոշուած այդ գործունէութիւններէն մէկն ալ կը կազմէին «Հայերու կողմէ գործադրուելիք նոր ոճիրները եւ թափուելիք Թուրքի արիւնը», որու համար մանրամասն ծրագիրներ պատրաստուած էին: Արդարեւ, ժողովէն տասնեւհինգ օր վերջ առաջին Թուրքի արիւնը թափեցաւ, Լա Հէյի դեսպանին՝ Էօզտէմիր Պէնլէրի որդին Ահմէտ Պէնլէր Հոկտեմբեր 12ին խժդժօրէն սպաննուեցաւ: Բացորոշ է, որ նոր ոճիրներ պիտի յաջորդեն այդ սպանութեան: Դէպքերը ցոյց կուտային արդէն, որ Հայերը այս օրերս արիւն պիտի թափէին:

(Շար.—1)

Իմ գերեզմանին դուք չըմօտենաք,
Հարկաւոր չէ ինձ ոչ ծաղիկ, ոչ սուգ,
Յանկարծ կը զարթնի ջերմ լալու փափաք,
Սիրտըս չի գտնի ոչ մի արտասուք:

Իմ գերեզմանը թող լինի հեռում,
Ուր մահացել են շշուկ, երգ ու ձայն:
Թող շուրջըս փռուի անանց լռութիւն
Թող ինձ չյիշեն, թող ինձ մոռանան:

Իմ գերեզմանին դուք չըմօտենաք,
Թողէք, որ հանգչի իմ սիրտը յոգնած,
Թողէք, որ լինեմ հեռաւոր, մենակ —
Չըզգամ, որ կայ սէ՛ր, եւ ցընո՛րք, եւ լա՛ց...

ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՍՐԲՈՑ տօնին առթիւ, «Յառաջ» վաղը լոյս չի տեսներ (Ուրբաթ, Նոյ. 2ի թիւ) եւ խմբագրատունը փակ է Հինգշաբթի օր:

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ
Ս. ՊԱՐԱՃԱՆՈՎԻ ՀԵՏ

Գրեց՝ ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

— «Ձեն Թողնում Որ Այս Բոլորը Նկարի Վերածեմ ...Ձեն Ուզում» —

Բ.

Վերադառնանք Պարաճանովին մօտ, ուր միջին տարիքի կին մը ժպտուն երեսով կը բարեւէ: Հարազատ քոյրն է: Ոտքի կը մնայ: Մէկ անգամ միայն խօսեցաւ նոյնպէս ռուսերէնով, ըսելու համար որ մինակ չթողնենք եղբայրը: Ինչքա՛ն սէր կար այդ պարզ բառերուն մէջ:

Պարաճանով գգալով որ երկար պիտի չմնամ, սենեակին անկիւնը գտնուող բազմոցը ցոյց տալով ըսաւ. « խառը քնիր, ինչի պէտք հիւրանոցը. խառը լաւ է »: Կը զգամ որ պահանջն ունին ներկայութեան մը: Եթէ վստահ ըլլայի որ իմ մնալս իրեն օգուտ մը կը բերէր, հաւանաբար ձեւ մը գտնէի զինքը աւելի յաճախ տեսնելու. համոզուած էի հակառակին:

Ի՞նչ են ծրագիրները. պատրաստ գործեր ունի՞: Դէմքի մկաններուն ան – հանգիստ շարժումներէն կը հասկնամ որ աւելորդ է հարցումս: Քանի մը դարակներ կը բանայ եւ դուրս կը հանէ հին դեղնած հարիւրաւոր թուղթերէ բաղկացած, ձեռագիր նիւթեր. « Ձեն թողնում որ այս բոլորը նկարի վերածեմ, չեն ուզում »: Կէս ռուսերէնով կէս հայեր – էնով կը շարունակէ. « մէկուկէս տարի է որ « ազատ » եմ, չեն ուզում որ փորձեմ. փող չեմ շահում, ապրում եմ դրացիների փողով »: Մատովը ցոյց կուտայ քիչ մը անդին պատուհանին վրայ նստած կին մը. « նա էլ փող է տալիս ծխախոտիս համար... »: Ագնիւ դրացիներ որոնք թէ՛ նիւթապէս եւ թէ բարոյապէս կ'օգնեն որ այս անհանգիստ մենաւորը ամբողջովին լքուած չզգայ ինքզինքը: Կարծես վանդակի մը մէջ փակուած ըլլայ: Իրեն պարտադրուած վիճակէն զայրացած կը դառնայ սենեակին չորս կողմը, կը նստի–կ'ելլէ: Թէ՛ կը խօսի թէ կը գծէ. ձեռքին մէջ միշտ մատիտ մը կայ եւ սեղանին վրան ալ մկրատ: Խաւաքարտ մը կ'առնէ ու կը սկսի գծել վերջն ալ մկրատով ձեւ կուտայ խաւաքարտին: Այսպէս սեղանին վրայ կը շարուին գանազան, զարմանազան տիպարներ Պարաճանովի երեւակայութենէն ծնած: Անգործութեան տառապող հակ մը որ իրեն պարտադրուած մենակութեան ցաւը փարատելու համար, անդադար կը գծէ կամ ալ շուրջը գտնուող որեւէ կտոր առնելով հան – գոյցներ կ'ընէ եւ զանոնք կ'այլակերպէ մարդկային տիպարներու: Մարդ – հանգոյցներ որոնց լեզուն կը պակսի ձեր երեսին պոռալու իրենց թաքուն տուայտանքները:

Կը հարցնեմ. այցելուներ ունի՞:

« Այո, Ֆրանսայէն ալ եկան: Վերջերս Պէրնար Նոէլը, թարգմանի մը հետ, այցելեց. ուզեց տեղեկութիւններ. տուի յայտնեցի դժգոհութիւններս: Թարգմանը փոխանակ թարգմանելու բառերիս նման հնաւ: Բարկացայ ու երեսին տուի թէ թարգմանի պէտք ունէի և ոչ ոստիկանի»:

Պարաճանով ծայրայեղ է իր սէրերուն եւ ատելութիւններուն մէջ ինչպէս կ'ըլլան նկարագիր ունեցող անհատականութիւնները: Երկդիմի խօսքերու անծանօթ: Քաղաքական եւ գաղափարական առումով այլախոհ մը չէ խորհրդային կարգերուն նկատմամբ, այլ դէմ է այդ կարգերը, — իբրեւ թէ պաշտպանող, — իմաստակ քծնող պաշտօնատարներուն: Ըստ իս այդ միջակութիւններուն զոհն է Պարաճանով: Դուրսէն դիտողներուս համար զարմանալի կրնայ թուիլ այս երեւոյթը: Ի՞նչպէս ընդունիլ որ խորհրդային Միութեան պէս հսկայ Պետութեան մէջ նման սարկաւիտ մարդիկ յաջողին մթնոլորտ պղտորել: Ի՞նչպէս ընդունիլ որ անոնց դրդումով այսպէս անմարդ–կային վերաբերում ցոյց տրուի Պարաճանովին դէմ. այսինքն անձի մը որ պատիւ կը բերէ ոչ միայն իր պատկանած ազգին այլեւ բովանդակ խորհրդային ժողովուրդին: Վրացի մը, իր մասին խօսելով կ'ըսէր.— « Եթէ Խորհրդային Միութեան մէջ իր նման տասը բեմադրիչ ունենայինք, կրնայինք, Պարաճանովի բանտարկութիւնը ու ներկայիս իրեն դէմ եղած պոյքոթը անտեսել. եթէ նոյնիսկ երկու հատ գոյութիւն ունենային, դեռ կրնայինք, — ցաւելով հանդերձ եղածին, — անցնիլ: Բայց երբ մէկ է Պարաճանով, իրեն հանդէպ եղածը ոչ միայն անմարդկային է այլ պարզապէս... ապուշ: Պարաճանով ժամանակակից բեմադրիչներէն քայլ մը առաջ է շարժանկարի մարզին մէջ: Իրեն նման « այլախոհներ » միայն պատիւ կրնան բերել բովանդակ խորհրդային արուեստին »: Այսպէս կը խօսէր Վրացին որ Հայ մը փառաբանելու մարմաջէն չէ որ կը տառապէր:

Նստած եմ ուրեմն այդ բացառիկ արուեստագէտին դիմացը: Կը նմանիմ մէկու մը որ ականատես կ'ըլլայ ծովամոյն եղող լուղորդի մը բայց լողալ չգիտնալուն համար անզօր կը դիտէ անոր վախճանը: Այս պարագային փառնդուածը արուեստն է:

Աչքիս առջեւն են « Արա Գեղեցիկ », « Խոստովանանք Անդենականէն » « Սասնայ ծռեր »ու ձեռագիրները: Ե՞րբ պատկերի պիտի վերածուին: Կը հարցնեմ.— Երեւանը չի՞ կրնար օգնել որպէսզի հարթուին տարակուծութիւնները: « Օգնում է, բայց Մոսկուան չի ուզում, չի թողնում »:

Աւելի վերջ հասստատեցի որ շատեր կը փորձեն ելք մը գտնել, բայց ներկայ պայմաններուն մէջ Պարաճանովի ի նըպաստ խօսիլը եւ մանաւանդ իրեն ի նըպաստ միջամտելը հոն, տեսակ մը հերոսութիւն կը պահանջէ, եւ բոլորս ալ գիտենք որ քիչ մը ամէն տեղ հերոսները յոգնած են:

Վայրկեանները կը սահին եւ կը պատրաստուիմ հրաժեշտ առնելու իրմէ: Ցոգնած « հերոս » մըն ալ ես այդ վայրկեանին: Երեւութապէս պարզ այս խնդիրը խորքին մէջ գորդեան հանգոյց մըն է: Ի՞նչ ընել եւ ի՞նչպէս: Լուրջ հարց մը որուն անկարելի է հապճեպօրէն պատասխան գտնել:

Բայց մը Պարաճանով մոռցած իր ցաւերը, կ'ուզէ որեւէ ձեւով նուէր մը ընել ինծի: Ցոյց կուտայ պատերուն վրայ կախուած արժէքաւոր առարկաներ: « Առ ինչ որ ուզում ես, ուզում եմ տալ, ա՛ռ... »: Ոտքի է արդէն եւ աջ – ձախ դառնալով յարմար նուէր մը կը փնտռէ: Ձեռքէն քաշելով կը խնդրեմ որ նստի. զինքը տեսնելու եկած եմ, տեսակ մը ուխտագնացութեան: Կը պնդէ. — Ձեր նկարը տուէք, այդքան: Արդէն պրպտուքի մէջ է. գզրոցէն դուրս կը հանէ քանի մը նկարներ: Կը զատեմ. ձեռքէս առնելով, նկարին հակառակ կողմին վրայ կը գծէ երկար ժապաւէն մը եւ բերանը բացուած, կարելու պատրաստ մկրատ մը: Քանի քանի՛ մկրատներու զոհ գացած են իր ժապաւէնները: Իր կեանքին առօրեայ յաճախանքը կը թուին ըլլալ այդ մկրատները:

Պատկերներու տրցակէն կը զատէ հատ մը եւս. մատիտովը ռուսերէնով երկու բառ կը գրէ. կը թարգմանէ. « Սարգիսէն Ալէնին »: Ուրիշ նկար մը ցոյց կուտայ, ինքը կեցած եւ քովը նստած նուրբ եւ ազնուական արտաքինով տարեց կին մը: Ծանօթ ռուս մեծ բանաստեղծ Մայաքովսքիի այրին է: Վերջը պիտի իմանայի այդ պատկերին յուզիչ պատմութիւնը:

Դարձեալ ոտքի է: Կը դառնայ շուրջն. կը հետաքրքրուի առողջական վիճակովս. պայց առած էի եւ կը հազայի: Դերերը փոխուած էին: Կը մտահոգուի ինձմով, դեղի նմանող բան մը կը դնէ սեղանին վրայ. դեղագիր մըն ալ կը գրէ որ հետեւիմ անոր. մեծ մայրիկներու պատ – րաստած դեղի նմանող բանը կ'առնեմ եւ կը խոստանամ հետեւիլ իր խրատներուն: Կը հարցնէ.— Ընտանիք, զաւակներ ունի՞մ: Դարակի մը մէջէն փոքրիկ արծաթեայ դգալ մը կը հանէ: « Առ, այս դգալով, երբ աղջիկդ թոռնիկ մը տայ քեզի, անոր առաջին ճաշը կուտաս »: Արծաթը արժէք ունի ամէն տեղ. այս մէկը նիւթեղէն ըլլալէ դադրած է հիմա. կ'առնեմ ձեռքերուս մէջ եւ կը խուսափիմ խօսելէ որպէսզի չնկատէ յուզումս. իր յուզումները կը բաւեն:

Վրացի թարգմանս կարծես ալ գործ չունի: Երկու Հայեր՝ զիրար հասկնալու ձեւը գտած էինք: Կը խօսէինք սրտի լեզուով: Իր կարգին, թարգմանս կը հարցնէ.— Ինչո՞ւ բանտարկած էին ձեզ: Իբրեւ պատասխան բարձր խնդուք մը կը ժայթքի Պարաճանովի բերնէն: Ռուսե – րէնով բացատրութիւններ կուտայ: Թէ՛ հեգնանք եւ թէ զայրոյթ կը նկատեմ դէմքին վրայ: Չեմ հասկնար բայց շնորհիւ իր խօսքերուն մէջ արտասանած խօսքերուն լատինական արմատներուն ու անոնց ձայնականութեան, կը կռահեմ բառերը: «... փէտէրաստիք... ուգրայն նասիոնալիստիք, արմիանս նասիոնալիստիք...» եւայլն: Իրենց հընչականութեան շնորհիւ բոլորին կողմէ հասկնալի քանի մը բառեր զուրս յիշողութեամբ գրի կ'առնեմ: Աւելի իր դէմքի արտայայտութիւններէն քան թէ խօսքերէն, կը կռահէի որ աւելորդ կը գտնէր Վրացիին հարցումը ու նոյնքան աւելորդ իր պատասխանները: Իր բանտարկու – թեան իսկական պատճառները պէտք չէ փնտռել ո՛չ ամբաստանագիրներուն եւ ո՛չ ալ անոնց պատասխաններուն մէջ:

Վրացի թարգմանս չէր համոզուած: Աւելի վերջ այդ մասին խօսելով ըսաւ.— « ... Եթէ ճիշդ է որ միասեռական է, արդար է իր բանտարկութիւնը »: Ազնիւ մէկն էր եւ անկեղծ: Իր համոզումները ունէր: Աւելորդ նկատեցի իրեն հետ այդ մասին վիճաբանիլ: Բայց ինչ որ անտեղի նկատած էի հոն, ճիշդ է որ ըսուի՝ հոս:

(Շար. – 2)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

« Գարուն » ամսագիրը, Երեւան, յաճախ հրապարակ կը դնէ կարեւոր հարցեր, առ ի քննութիւն: Այսպէս, տարեսկիզբին, մասնագէտներուն ուշադրու – թեան կը յանձնէր գիւղատնտեսութեան ճիւղերէն ոչխարաբուծութեան խնդիրը՝ յատուկ ուսումնասիրութիւնով մը: Հարցը կ'արծարծուէր մինչեւ այս օրերը եւ կ'եզրափակուէր Գիւղատնտեսութեան նախարարին յայտարարութիւններէն քաղուած միտքերով:

Մասնագիտական բնոյթի յօդուածին հեղինակն էր անասնաբոյժ Պայքար Գէորգեան: Խորագիր ունէր « Ինչո՞ւ են բերրի հողերը դառնում անապատ »: Հաստատումը վճռական էր.— « Հարիւր հազարաւոր հեկտար արօտավայրեր եւ մարգագետիններ, որոնք մօտաւոր ան – ցեալին 15էն 30 սանթիմեթր բերրի հողաշերտեր կը պարզէին, այժմ չոր ու ցամաք վիճակ կը ներկայացնեն: Ի՞նչ է պատճառը: Ինչո՞ւ հազարաւոր տարիներ խնամքով պահպանուած հարուստ բուսականութեամբ հողեր վերջին երկու–երեք տասնամեակներուն այդքան աղքատ դարձած եւ ալեւոր ատախճաններու հասած են հողերուն մաշումները: Պատասխանը կուտար յօդուածագիրը.— Էքստենսիվ ոչխարաբուծութիւնն է, որը սկսած 50ական թուականներից, Հանրապետութիւնում անհաշուարկային եւ գիտականօրէն չհիմնաւորուած զարգացում է ստացել »:

Ահա տուեալները: Ոչխարներուն թիւը շուրջ չորս միլիոնի կը հասնի: Արդ, հարիւր հեկտար գիւղատնտեսական հողատարածութեան հաշուով, առոնց խըտութիւնը Հայաստան ամէնէն բարձր չափանիշը կը ներկայացնէ աշխարհի մէջ: Խորհ. Միութեան աստիճանով մինչ միջինը 26 ոչխար է հարիւր հեկտարի հաշուով, Հայաստանի մէջ այդ միջինը 195ի կը հասնի: Խօսելով Անդրկովկասի մասին, կը պարզէր հետեւեալը: Խտութեան չափանիշով Հայաստան Ազրբէ – ջանէն կրկնապատիկ եւ Վրաստանէն եռապատիկ աւելի է: Նոյնիսկ աշխարհի ամէնէն զարգացած ոչխարաբուծութիւն ունեցող երկիրը՝ Աւստրալիա, իր 185 միլիոն ոչխարներով Հայաստանէն քառապատիկ անգամ քիչ ոչխար ունի, անշուշտ, հարիւր հեկտարի հաշուով:

Եթէ Հայաստանի մէջ մէկ ոչխարին բաժին կ'իյնայ 0,5 հեկտար հող, անդին Խորհ. Միութեան մէջ այդ բաժինը չորս հեկտարի կը հասնի: Ահա նաեւ եզրակացութիւնը. « Թող զարմանալի չթուայ, եթէ ասեմ, որ ոչխարների այդ ահաւոր ճանկն էլ դարձել է մեր Հանրապետութեան բնութեան աղքատացման եւ հողերի էրոզիայի էական պատճառներից մէկը »:

Այդ հազարաւոր մեծ հօտերը՝ 800էն մինչեւ 1500 ոչխարներէ կազմուած, գարնան սկիզբներէն մինչեւ աշնան վերջերը « անկանոն, առանց արօտավայրերի ժամանակաւոր արգելափակման կամ հերթափոխման, տրորում են հողը, կրծում, արմատախիլ անում բոյսերի ծիլերը, բոյլ չտալով նրանց աճել, ծաղկել ու սերմնակալել »: Եւ այսպէս տասնեակ տարիներ շարունակ: Բուսականութենէն զրկուած հողերը կը փոշիանան եւ բաւական է « մի տեղատարափ անձրեւ, որպէսզի հեղեղները հողի բերրի, բայց փոշիացած շերտը թեք լեռնալանջերից քշեն տանեն »: Նոյն երեւոյթը նաեւ զօրաւոր հովերուն ընթացքին:

Մաշած հողերը կ'անհետանան: Ներկայիս Արաքսը դարձած է աշխարհի տղմոտ գետերէն մէկը, եթէ ոչ ամէնէն տղմոտը: Ցատակ է պատկերացումը: Նեղոսի ջուրերուն մէջ մէկ լիթրի հաշուով 1,4 կրամ ցեխ գոյութիւն ունի, իսկ այդ համեմատութիւնը Արաքսի մէջ 3,6 կրամ է: Նոյնիսկ Արագածի եւ Գեղամայ լեռներուն ալպեան գօտիները մարախուներին ենթարկուած կը թուին ըլլալ: « Եթէ չդադարեցուի բնութեան հանդէպ կատարուող այդ բարբարոսութիւնը, ապա մէկ – երկու տասնամեակ յետոյ Հանրապետութեան բոլոր արօտավայրերը շարքից դուրս կը գան »:

Պ. Գէորգեանի երկրորդ մտանշումն այն կ'ըլլար, թէ ոչխարաբուծութեան արագ զարգացումը խոչընդոտ կը հանդիսանայ արջառներուն յաւելումին՝ նուազեցնելով միսին ու կաթին արտադրու – թիւնները: Այս ուղղութեամբ քանի մը օրինակներ կը թուէր: Այսպէս, կ'ըսէր ան, Զուիցերիա, որ լեռնային փոքր երկիր մըն է, ընդամէնը ունի 200.000 ոչխար եւ կը պահէ 1.800.000 եղջերաւոր մեծ անասուն: Զուիցերիա իր մարգագետիններուն, ալպեան արօտավայրերուն բանիմաց օգտագործումով եւ բարձր մթերատուութեամբ կ'արտադրէ տարեկան մօտ չորս միլիոն թոն կաթ, 80.000 թոն շատ լաւ պանիր, 35.000 թոն իւղ եւ 300.000 թոն առաջին կարգի միս: Անգլին Սպանիա, որ Զուիցերիայէն 12,5 անգամ տարածուն է եւ ունի 20 միլիոն ոչխար եւ կրկնապատիկը աւելի արջառ, Զուիցերիոյ չափ կաթ կ'արտադրէ. միաժամանակ, վեց անգամ պակաս իւղ եւ պանիր, մօտաւորապէս նոյնքան միս: Իտալիա, որ Հայաստանի տարածքն ունի եւ կերի նոյն աղբիւրները, 258.000 թոն միս կ'արտադրէ, 1.150.000 թոն կաթ, երբ այդ համեմատութիւնները Հայաստանի պարագային միայն 91 հազար եւ 275 հազար թոն են:

Յօդուածագիրը չէր անտեսեր բացառութիւն կազմող երկիրները, ինչպէս Անգլիա, Նոր Զելանտա եւ Աւստրալիա: Սակայն նկատել կուտար, թէ այդ երկիրներուն մէջ ոչխարներուն հօտերը կ'արածին փոխն ի փոխ, հերթափոխային իր իսկ բառով եւ սահմանագծուած արօտավայրերու մէջ:

Եզրակացութիւնը կ'ըլլար շատ պարզ. « Ցետագայում իւրաքանչիւր սանտիմեթր հողաշերտի կորուստը կարող է դառնալ աղէտաբեր, իսկ ապագայում վերականգնումն անհնար (բնութեան մէջ 15 – 20 սանտիմեթր հողաշերտ գոյանալու համար պահանջւում է 15 – 20.000 տարի): Այդ իսկ պատճառով մեր Հան–

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ Կաթողիկոսարանի բակին մէջ, Հոկտ. 13ին, բացուած է Հայ Գրքի բ. ցուցահանդէսը: Երեկոյեան ժամեր – ուլթենէն առք Վեհարանի սեմին գոր– ծադրուած է գեղարուեստական յայտա – գիր մը, որու ընթացքին Դպրեվանքի սա– ները մեկնաբանած են Թարգմանչաց եւ այ լեզուին նուիրուած երգեր, Կոմի – ...ստա Վրդ. Օհանեանի ղեկավարութեամբ: Գարեգին Բ. Աթոռակից Կաթողիկոս իր խօսքին մէջ շեշտը դրած է իմացական եւ հոգեւոր զարգացումի անհրաժեշտու– թեան, հայ գիրքին հանդէպ մեր պար– տաւորութեան եւ մեր մշակոյթի պաշտ– պանութեան վրայ ու աւելցուցած. « Չի ...ւեր գիրք գրել ու հրատարակել: Չի ...ւեր գիրքերը դիզել դարաններու մէջ: Գիրքը չէ եղած շտեմարանին կամ թան– գարանին համար: Գիրքը պէտք է մտ – ...ցրել տուն, դնել սեղանի վրայ, կար– ...ալ, վայելել, ըմբոշխնել եւ զգալ անոր ...ցրութիւնը: Գիրքին տեղը դարանը ...չ, ոչ ալ մատենադարանը: Գիրքին բուն ...եղը հայ տունն է: Գիրքին բուն տէրը ...այ մարդն է, հայ ընտանիքը, որուն հա– ...մար կեանքի կը կոչուի գիրքը որպէս ...պրիր ապրումներու, գաղափարներու, ...գաղափարականներու, ձգտումներու: ...իրքէն լոյս կը ծագի, մենք ա՛չք պէտք է ըլլանք՝ առնելու համար այդ լոյսը եւ մեր տուներուն մէջ զայն վե– րածելու համար ընտանեկան ճրագի »:

Ներկաները դիտած են բակին մէջ դըր– ուած սեղաններու վրայ ցուցադրուած գիրքերը, որոնք հրատարակուած են վեր– ջին տասը տարիներուն Կաթողիկոսարա– նի, Համազգայինի, Կիլիկեան Նորաւայ վար – ժարաններու, Տօնիկեան, Սեւան, Մշակ, Շիրակ տպարաններուն եւ հրատարակ – չականներուն կողմէ:

ՍՈՖԻԱ լոյս տեսնող « Երեւան » շա – բաթաթերթը Հոկտ. 20ի իր թիւով բո– լորած է 35րդ տարեդարձը: Պուլկարա – հայ « Երեւան » մշակութային կազմա – կերպութեան պաշտօնաթերթը սկսած է հրատարակուիլ 1944 Հոկտ. 22ին, սկիզ– բը երկու էջով, ապա դարձած է չորս էջ:

ՍՈՖԻԱՅԻ մէջ նշուած է Կոմիտասի ծննդեան 110ամեակը: Երաժիշտին կեան– քը եւ գործը ներկայացուցած է Սոնիա Համբարձումեան: Երգչուհի Սոնիա Ա – չիկեան, դաշնակի ընկերակցութեամբ Սարգիս Աչիկեանի, մեկնաբանած է Կո– միտասի մեղեդիները:

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ Ս. Գրիգոր Լուսա– ւորիչ Մայր տաճարին մէջ, Հոկտ. 14ին, պատարագած եւ քարոզած է հիւրաբար քաղաքը գտնուող Դաւիթ Եպիսկ. Սա – հակեան, նիւթ ունենալով Թարգմանչաց տօնը:

Յաւարտ պատարագի Դաւիթ Եպիսկ. այցելած է Հ. Մ.. Ը. Մ.ի ակումբը, ուր ճաշի հիւրը եղած է վարչութեան: Խօսք առած են ատենապետը՝ Ճորճ Տալեան եւ վարչութեան անդամներ, տեղեկու – թիւններ տալով Միութեան գործունէու– թեան մասին:

ՕՐԹԱԳԻՒՂԻ (Պոլիս) Ս. Աստուածա – ծին եկեղեցւոյ աւանդական մատաղօրհ – նութիւնը տեղի ունեցած է Հոկտ. 20ին: Նախագահութեամբ Շնորհք Պատրիար – քի: Պատարագած եւ քարոզած է Շահան Եպիսկ. Սվաճեան: Յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է բարերարներու յիշատակին, որմէ ետք Սիրոյ Սեղան սարքուած է յարակից սրա– հին մէջ: Սեղանը վարած է Տիգրան Զա– ըրքման: Խօսք առած է Մուրատ Արոյ – եան: Փակման իր խօսքին մէջ Շահան Եպիսկ. գնահատած է Օրթագիւղի Թա– ղական Խորհուրդի տարած աշխատանքը:

ՍՈՖԻԱՅԻ « Խորհրդային գիտութեան եւ մշակոյթի տան » մէջ, Հոկտ. 12ին, բացուած է « Հայկական բիւրեղապակի » ցուցահանդէսը, հոծ բազմութեան ներ – կայութեամբ: Իր խօսքին մէջ տան տնօ – րէնը՝ Եվկէնիյ Քոլմին, նշած է հայ ժո– ղովուրդի հարուստ աւանդութիւնները արուեստի կալուածին մէջ: Պուլկար Նը– կարիչներու Միութեան կողմէ խօսք ա– ռած է Պորիս Քիթանով, իսկ շնորհակա– լութեան խօսք արտասանած է Երեւանի « Արմբիւրեղապակի » ձեռնարկութեան գլխաւոր նկարիչ Կամօ Պօղոսով: Մեծ հետաքրքրութիւն ստեղծած են ցուցա – դրուած առարկաները՝ անօթներ, ծաղկա– մաններ, բաժակներ, մոխրամաններ:

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ մէջ տեղի ունեցած «Միջազգային Վակնէր Հիմնարկութեան» մրցումին, « Քոլոն » երգչախումբի ան– դամ թենոր Անտրէս Մանուկեան արժա– նացած է « Վակնէր Ա. մրցանակ »ի, ի գնահատութիւն իր ձայնի բացառիկ կա– րողութեան եւ ծաւալին:

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ «Լա Սէպոյա» թա– տերասրահին մէջ, Հոկտ. 12ին, տեղի ունեցած է շուէտացի գրագէտ եւ 1951ի Նոպելեան մրցանակաւոր Փար Լակերք– վիսթի « Գաճաճ » գործին ներկայացու– մը, որուն ընկերացած է Ալիսիա Թէր – զեանի յօրինած երաժշտութիւնը:

ԳՕՐՏՕՊԱՅԻ (Արժանթին) մէջ, Սեպ– տեմբեր 29ին, տեղի ունեցած է ճաշ մը ի նպաստ « Անդրանիկ » ակումբի շինու– թեան, կազմակերպութեամբ Արմենիա մշակութային ընկերակցութեան: Ներկայ եղած են հինգ հարիւր հոգի: Երգիչ Գառ– նիկ Սարգիսեան յեղափոխական եւ ժո – ղովրդական երգերով խանդավառ մթնո– լորտ մը ստեղծած է, որու ընթացքին ե– ղած են տրտարուխ նուէրներ՝ ապահո – վելով շօշափելի գումար մը ի նպաստ նոր ակումբի շինութեան:

...պետութեան հողատարածութիւնները ...ի բնութիւնը փրկելու համար ոչ միայն ...ցանկալի, այլեւ խիստ անհրաժեշտ է ոչ– ...ջարների քանակը կրճատել եւ հասցնել ...մինչեւ նորմալ խտութեան՝ 300 – 350 հա– ...ար գլխի »:

Արծարծուած հարցը մեծ հետաքրքրու– թիւն կը ստեղծէր եւ, ինչպէս ըսինք, մինչեւ վերջերս մասնագէտներ այս ի– ...լատով իրենց կարծիքները կ'արտայայ– ...տէին հաստատելով յօդուածագիրին կէ– ...տերը: « Գարուն » ամսագիրը, իր կար– ...գին կը հարցնէր Գիւղատնտեսութեան ...նախարար Հ. Թարջումանեանի, թէ ի՞նչ ...կը մտածէր այս մասին: Ստորեւ նախա– ...րարին հիմնական միտքերը.— « Իրօք, ...մեր Հանրապետութիւնում տեղի է ունե– ...նում հողերի էրոզիա... Կառավարու – ...թեան որոշմամբ այժմ կատարւում են ...հակա – էրոզիոն աշխատանքներ... բայց ...դրանք դեռեւս հեռու են բաւարար լինե– ...լուց: Մեր մինիստրութեան կոլեգիան ...վերջերս քննարկել է այդ հարցը եւ նա– ...խատեսել անհրաժեշտ միջոցառումները ... Պէտք է համաձայնուել այն մտքին, ...որ մեզ մօտ, իրօք, ոչխարաբուծութեան ...զարգացման ասպարէզում (յատկապէս ...գլխաքանակի) կան առանձին բացթո – ...ղումներ: Մենք եւս կարծում ենք, որ ...պէտք է կարգ ու կանոն մտցուի գլխա – ...քանակի պահպանման գործում »:

ԲԱՂՀԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՀ ՀԱՅԿ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ

« Սովետական Հայաստան » օրաթեր– թի Հոկտ. 20ի թիւէն կ'իմանանք, թէ Հոկտ. 18ին Երեւանի մէջ մեռած է Հա– յաստանի Նախարարաց Խորհուրդի ձըկ– նատնտեսութեան ձեռնարկի նախագահը՝ Հայկ Յովհաննէսի Մելքոնեան: Ծնած էր 1911ին Բլուրմազ գիւղը (Թուրքիա): Միջնակարգ ուսումը առած է Կոտայքի շրջանի (ներկայիս՝ Աբովեան) Ջրվէժ գիւղը, իսկ 1930ին աւարտած է մանկա– վարժական արհեստագիտական դպրոցը: 1941 – 46 թուականներուն մասնակցած է Լենինգրադի պաշտպանութեան եւ Ճափոնի դէմ պատերազմին: Այնուհետեւ վարած է զանազան պատասխանատու պաշտօններ պետական եւ կուսակցական շրջանակներու մէջ, եղած է Ներքին նա– խարար եւ 1974էն ի վեր նախագահն էր Նախարարաց Խորհուրդի ձկնատնտեսու – թեան ձեռնարկի: Պարգեւատրուած էր զանազան շքանշաններով: Հոկտ. 20ին կատարուած է թաղումը: Արուեստի աշ– խատողներու տան մէջ դրուած է դագա– ղը: Պատուոյ պահակ կեցած են կու – սակցական, պետական եւ կազմակերպու– թեանց բարձրաստիճան ներկայացուցիչ– ներ: Թաղուած է Երեւանի պանթէոնը:

×

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ ՕՐԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Հայաստանի մէջ տեղի ունեցան Արե– ւելեան Գերմանիոյ նուիրուած օրեր, կազմակերպութեամբ Արտասահմանի եր– կիրներու հետ բարեկամութեան եւ մշա– կութային կապի հայկական ընկերու – թեան: « Օրեր »ու հանդիսաւոր բացումը տեղի ունեցած է Երեւանի մէջ: Յատկա– նշական եղած է Լենինական տեղի ունե– ցած մեծ հաւաքոյթը, ուր խօսք առած են տեղւոյն քաղաքապետը՝ Է. Կիրակոս– եան, որ ողջունած է ներկայութիւնը գերման պատուիրակութեան, խօսք ա – ռած է պատկերասրահին տնօրէնը Ս. Մկրտչեան: Գերմանական պատուիրա – կութեան նախագահը՝ փրոֆեսօր Կեր – հարտ Եունկեռ, խօսած է երկու երկիր– ներու համագործակցութեան մասին: Ե– րեւանի մէջ գերմանացի հիւրերը այցե– լած են տեսարժան վայրերը, ընդուն – ուած են Արտաքին նախարար Ջոն Կի– րակոսեանի, կուսակցութեան Կեդր. Կո– միտէի կողմէ, ինչպէս նաեւ հանդիպում ունեցած Երեւանի ուսանողութեան եւ դասախօսներու հետ՝ Գիւղատնտեսական Հիմնարկին մէջ:

×

ՍԵՒԱՆԱՅ ԼԻՃԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՓԱՍՏԱՆԿԱՐ ՄԸ

Հայաստանի շարժարուեստագէտները նկարած են Սեւանայ լճի ափերու վերա– փոխման պատմութիւնը: Լերկ քարքա – րոտ ափերը, մերկ լեռնալանջերը եւ ա– ճող նորատունկ անտառներն ու պուրակ– ները պաստառին վրայ կը պատկերացնեն այդ լեռնաշխարհի անցեալն ու ներկան: Հայաստանի փաստանկարներու արուես – տանոցին մէջ պատրաստուած « Հայաս– տանի մարգարիտը » նոր գունաւոր շար– ժանկարը կը ներկայացնէ կատարուող փոփոխութիւնները եւ բուսաբաններու, ջրաբաններու եւ կենսաբաններու համար ստեղծուող հարցերը:

×

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ 25ԱՄԵԱԿԸ

Բանուանի (Թումանեանի շրջան) միջ– նակարգ դպրոցի աշակերտները նշած են հաստատութեան հայրենագիտական թան– գարանի 25ամեակը: Թանգարանը, որ հիմնադրուած է աշակերտներու ջանքե – րով, ունի պրոնզէ, քարէ եւ փայտէ ա– ռարկաներու հարուստ հաւաքածոյ, դրա– մանիշներ, առտնին առարկաներ եւայլն, ցուցանմոյշներու թիւը 6000էն աւելի է:

ՍԱՐՈՅԵԱՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

(Հատուած «ԲԱՐԻ ՀՍԿԱՆ» Գրքից)

Գրեց՝ ՎԱՀԱԳՆ ԴԱՒԹԵԱՆ

Ուջանում, Անդրանիկի արձանի չուրջը ...երունիներ էին նստած: Մօտեցաւ որ– ...պէս հին ծանօթների, հին բարեկամ – ...ների... Շուտով համարեա ամբողջ գիւ– ...ղը հաւաքուեց նրան, ու ամբողջ գիւ– ...ղի հետ զրոյցի բռնուեց: Մարդկանց ...հետ խօսելու կարօտն առնելու, նրանց առաջ ...ինքն իրեն բացելու եւ դրանով իսկ նրանց ...բացելու զարմանալի ձիրք ու տաղանդ ...ունի: Ու միշտ բնական էր լինում երկ– ...խօսութիւնը, բնական ինչպէս իր գրքե– ...րում:

Արձանից քիչ հեռու գիւղական խա – ...նութ տեսաւ ու մտաւ ներս:

Ի՞նչ պիտի գնի Սարոյեանը գիւղա – ...կան խանութից:

Սկսեց ամէն ինչ ուշադրութեամբ զննել ու յանկարծ բացագանչեց.

– Գտա՛յ... Աշխարհի մէջ ամէն տեղ կը փնտռէի ու չէի գտներ... Հոս գտայ... Ու ցոյց տուեց այդգեգործի կեռ դա– նակը:

— Ֆրէզնօ պզտիկ այգի մը ունիմ ծառեր ունիմ, խաղող, ինչս կը մշակեմ: Այս դանակ ին – ծի շատ պէտք էր.. Գիտէ՞ք, ժմերուկ Հայեր բերին Ֆրէզնօ, մեր հին հայ – րենիքէն բերին, հիմա Ֆրէզնօ շատ ա– ղէկ ձմերուկ կ'ըլլայ... Գառնի Սերօ Խանզադեանը ծառէն ընկոյզ պոկեց, տը– ւաւ ինծի, ըսաւ տար, Ֆրէզնօ տնկէ.. Այդ ընկոյզներ պիտի տանիմ, տնկեմ իմ պարտէզ, թող Ֆրէզնօ Հայաստանի ըն – կոյզ ալ բուսնի...

Շուռ եկաւ գործակատարուհուն.

– Շատ պատուական խանութ ունիք, աշխարհքին ամենալաւ խանութը, քանի որ իմ փնտռածս հոս գտայ: Ամէն ան – գամ որ այս դանակ ձեռքս առնիմ, Ու– ջան պիտի յիշեմ:

Մի խումբ երիտասարդներ, որ շրջա– պատած, կրնկակոխ հետեւում էին մեզ, խնդրեցին իրենց տուն գնալ:

– Երթանք, – ասաց Սարոյեանը:

Տան շեմքին աղ ու հացով նրան ըն– դառաջ եկաւ տանտիրուհին ու հրաւիրեց ներս:

Դա ցնցեց Սարոյեանին:

– Այս ինչ զարմանալի, այս ինչ հը– րաշալի ժողովուրդ էք...

Ներսում հսկայական սեղան էր բաց– ուած, որ տնքում էր աշնանային գիւ – ղի բարիքներով ծանրաբեռ:

Դարձաւ մեզ.

–Դո՞ւք էք ըսեր, որ պատրաստեն այս..

– Ոչ,– ասացինք,– չենք ճանաչում այս մարդկանց:

– Հապա ի՞նչպէս...

Բացատրեցի:

– Յիշո՞ւմ էք գնացինք համալսարան..

– Այո...

– Այս երիտասարդները այնտեղ էին..

– Իրա՞ւ....

– Յետոյ գնացինք Սարդարապատ...

– Այո...

–Այս երիտասարդները այնտեղ էին... Մեր ետեւից էին եկել ու ինձ հարցրին, թէ կարո՞ղ է պատահել, որ այցելենք Ուջան, ասացի՝ կարող է ու օրն էլ յայտնեցի...

– Հասկցայ, հասկցայ... Գեղեցիկ է, հիանալի, զարմանալի...

Եւ պարեցին գիւղի տղաները, աղ – ջիկները, կանայք: Ու նրանց հետ պա – րեց Սարոյեանը: Պարեց, իր խօսքերով ասած, «վայրենի ձեւով»... Երգեցին գիւղի տղաները, աղջիկները, կանայք, ու նրանց հետ որոտաց Սարոյեանը, որո– տաց «վայրենի ձայնով»....

– Այս տղաները,– ասացի,– բանա – սէրներ, փիլոլոգներ չեն, ֆիզիկոսներ են...

– Իրա՞ւ... Ու գրականութիւն, գրող կը սիրե՞ն... Զարմանալի է, հիանալի..

Ու մինչեւ ուշ գիշեր գիւղական այգ– յարկի տակ, Յունան Գէորգեանի տա– նը, կենաց խմեց, պարեց, երգեց Սա– րոյեանը ու իբրեւ եզրակացութիւն, ո– րոտաց.

– Այսօր իմ կեանքիս ամենալաւ օրն է: Այս ինչ զօրաւոր, այս ինչ գեղեցիկ ժո– ղովուրդ էք...

Որոտաց, այո:

Բայց որոտալու հերթը հիմա իմն է:

Վերեւի կախման կէտը նոր էի դրել եւ ուզում էի շարունակել պատմութիւնս, երբ հեռախօսի մօտ կանչեցին:

– Աչքդ լոյս, – ասաց Համազասպեա – նը,– Սարոյեանը եկել է, հէնց նոր Ջորի Բալայեանը զանգ տուեց, արդէն Լենին– գրադում են...

(40 – Շար.)

Այրի Տիկին Մարիամ Գալուստեան, Տէր եւ Տիկին Աւետիս Գալուստեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Թովմասեան զաւակներն ու թոռները, Պ. Հրանդ Գալուստեան, Տիկին Աննա Գալուստեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ներսէս Գալուստեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Ռաքէլ Գէորգեան, Տիկին Կիլէն Լըլոն եւ զաւակը եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, եղբօր, մօրեղբօր

ՄԿՐՏԻՉ – ԻՍԿԷՆՏԷՐ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Հոկտ. 29ին 91 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երկուշաբթի, Նոյ. 5, ժամը 14ին, Հայ Աւետարանական եկեղեցին 10 պխս, Ռիւ տէ Թէռն (Փարիզ 17րդ), ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Թիէի գերեզմանատունը:

ՈՉ ԾԱՂԻԿ, ՈՉ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿ:

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

×

Բարի պատերազմը պատերազմեցայ,
ընթացքը կատարեցի, հաւատքը պահեցի,
Ասկէ ետեւ կայ, կը մնայ ինծի արդարութեան պսակը:
(Բ. Տիմոթէոս, Դ. գլուխ 7–8 համար)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՁԱՅՆԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ Ւ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԻԳՆԱՏԻՈՍ – ՊԵՏՐՈՍ ԺԶ. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ – ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ

Կիրակի, Նոյ. 4, առաւօտեան ժամը 10ին, Ամենայն Սրբոց տօնին առիթով, Մարսէյլի Ռիւ տ'Օպանեը Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, ձայնաւոր պատարագ կը մատուցանէ և կը քարոզէ

ԳՐԻԳՈՐ ԵՊՍ. ԿԱՊՐՈՅԵԱՆ

Էգզարք Ֆրանսայի հայ կաթողիկէներու

Յաւարտ պատարագի՝ հոգեհանգստեան պաշտօն 1979 տարւոյ ննջեցեալ հոգւոցն եւ բարերարաց ի մասնաւորի

ԻԳՆԱՏԻՈՍ – ՊԵՏՐՈՍ ԺԶ. ՊԱԹԱՆԵԱՆ

Կաթողիկոս – Պատրիարքին որ իր մահկանացուն կնքեց Հռոմի մէջ, Հոկտ. 9ին:

ՖՈՒԹՊՈԼ

42ՐԴ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

Հոկտ. 23ի դասաւորում.—

1.	Սպարտակ,	44 կէտ
2.	Դինամօ (Կ.)	43 կէտ
3.	Շախտեոր	42 կէտ
4.	Դինամօ (Թ.)	40 կէտ
5.	Դինամօ (Մ.)	36 կէտ
6.	Դինամօ (Մն.)	30 կէտ
7.	ԲԿՍԱ	30 կէտ
8.	Զենիթ	30 կէտ
9.	Արարատ	28 կէտ
10.	Պախտակոր	28 կէտ

եւայլն:

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼՈՒԻԶ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ ընտանեկան պարագաները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, անձամբ, գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իր մահուան առթիւ, մասնաւոր շնորհակալութիւններ Սէն Ռաֆայէլի Հոմի տնօրէնուհի Տիկին Կարապետեանի:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Այս Շաբաթ, Նոյ. 3, տօն է Ամենայն Սրբոց՝ հին եւ նորից, յայտնից եւ անյայտից: Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպութեամբ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԼԻՈՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

Նոյեմբեր 10, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ

CASINO DE CHARBONNIERES

Նուագախումբ՝ ԳՈՃԱՔԵԱՆ

Պարախումբ՝ ԱՐԾԻՒ, Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տան:

Մուտքը 40 փրանք

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Մինասեան Նիկոլ Սարգիսի, ծնած Լենինական քաղաքի Ջաջուռ գիւղը: 1941ին բանակ մեկնած է եւ չէ վերադարձած, ունի կին՝ Փառանձեմ եւ աղջիկ մը՝ Ռիմա, նաեւ երկու եղբայր՝ Եղեան եւ Արամ: Զինք կը փնտռէ Արամ Մինասեան (բնակութեան հին հասցէն էր Երեւան Անդրֆեդերացիա 4րդ փողոց, 48 տուն): Ներկայ հասցէն է.— Երեւան Նոր-Արէշ 30 փ. 48 տուն

Յարութիւնեան Ժենիա Յովսէփի:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՍԵՒՐԱՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

GRANDE SOIRÉE DANSANTE

organisée par la section de Sevran de la Croix Bleue des Arméniens de France

ՇԱԲԱԹ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 17 ԺԱՄԸ 20ԻՆ

Salle des Fêtes de Sevran

ՊԵՏԻԿ իր նուագախումբով եւ Ցաղթանակ

BUFFET ORIENTAL — AMBIANCE ARMÉNIENNE

Après le grand succès du Pélérinage aux Eglises et Monuments Arméniens de ROUMANIE, organisé par l'Office National de la Culture et des Traditions Arméniennes, aura lieu à l'Assemblée Nationale, Vendredi le 23 Novembre 1979 à 19 h. 30

UN DINER DEBAT

organisé par Georges Mesmin, député de Paris et animé par Gérard Stephanesco.

Prendront part les Prof. *Alain Guillermou* de la Sorbonne et *Pierre Nastourel* (C. N. R. S. et Sorbonne) *R. P. Irenée Dalmais*, de l'Institut Catholique, *J. P. Enkiri* en présence de membres de l'Assemblée Nationale.

A cette occasion, des diapositives du Pélérinage seront projetées et commentées.

Participation aux frais :
Jeunes 35 Frs — Adultes 80 Frs

L'envoi du chèque libellé à l'ordre de Mme TALMON (Conseillère Municipale)
Adresse : 8, rue Verderet
75016 Paris
vaut confirmation de réservation.

Date limite d'inscription 19 Nov.

ՀԱՅԿ. ՆՈՐ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ՄԸ

ԱՆԻԷՌԻ ԿԱՅԱՐԱՆԻՆ ՄՕՏ

ՎԱՐՈՒԺ

VAROUJ

PRODUITS D'ORIENT

49, Grand'Rue Charles de Gaulle — ASNIERES

Tél. 793-64-02

Հոն պիտի գտնէք ընտիր ապրանքներ

Մատչելի գիներով

ԲԱՑ Է ԱՄԷՆ ՕՐ, ԲԱՑԻ ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻԷ

FERMÉ LE LUNDI

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի, Նոյ. 4, Ամենայն Սրբոց տօնին առթիւ տեղի կ'ունենայ մասնաւոր պատարագ եւ հոգեհանգիստ Ազգիս Հայոց բոլոր ննջեցեալներուն եւ ի մասնաւորի եկեղեցւոյ բարերարներու հոգիներուն համար:

Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարէ Մարսէյլի Սահակ – Մեսրոպ երգչախումբը իր լրիւ կազմով, Առաջնորդութեամբ ղեկավար Խաչիկ Ելմազեանի:

Սկիզբ առաւօտեան ժամը 8, պատարագ 10ին, քարոզ 11ին, հոգեհանգիստ 11.45ին:

LE NOUVEAU SALON DE PARIS
1979
34, Rue du Louvre
parmi plusieurs collections celle de

Aram Alécian

du 6 au 30 Novembre
de 12 h. à 18 h. sauf le Lundi

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղը Բարեկենդանի առթիւ պարահանդէս մը կազմակերպած է

ՇԱԲԱԹ ՓԵՏՐ. 13

Այհամպրայի սրահը, Պուլվառ Շավ:

Մանրամասնութիւնները՝ յետագային:

restaurant EREVAN — ՃԱՇԱՐԱՆ ԵՐԵՒԱՆ

26, RUE BERGÈRE PARIS 9e Tél. 770 85 81

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՔՈՒՐ ԽՈՀԱՆՈՑ – ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՋԵՐՄ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ՉԻԹԱՊՈՒՐ, ՄԱՆԹԸ
ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ՊԱՏՈՒԷՐԻ ՎՐԱՅ՝ ԼԱՀՄԱՃՈՒՆ ու ՉԻ – ՔԷՕՖԹԷ
ՈՒՐԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ՍՈՒ - ՊԷՕՐԷԿ

ԵՒ ԱՄԷՆ ԿԻՐԱԿԻ ԱՌՏՈՒ՝ ՊԱՏՈՒԷՐԻ ՎՐԱՅ՝ ԽԱՇ

FERME LE MARDI ՓԱԿ Է ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ

ՃԱՇ ԿԸ ՀԱՅԹԱՅԹՈՒԻ ՆԱԵՒ ՏՈՒՆԵՐԸ, ԱՊՍՊՐԱՆՔԻ ՎՐԱՅ:

pour la premiere fois en France

ORGANISEE PAR L'UCFAF ET LA JAF

la tournée de l'ensemble national des chants et danses d'Arménie

Tatoul Altounian

Հայաստանի «Թաթուլ Ալթունեան» երգի – պարի պետական անսամբլի առաջին շրջապտոյտը

SALLE PLEYEL : 22 Nov. à 20 h. 30 — 26 Nov. à 20 h. 30
LE HAVRE : 24 Nov. à 20 h. 30
BRUXELLES : 25 Nov. à 20 h. 30
VITRY : 30 Nov. à 20 h. 30
NOGENT SUR MARNE : 1er Déc. à 20.30
ANGOULEME : 4 Déc. à 20 h. 30
MARSEILLE : 7 Déc. à 20 h. 30
VALENCE : 8 Déc. à 20 h. 30
LYON : 9 Déc. à 17 h.

Vente des billets : les 3 FNAC, la salle Pleyel, aux points de vente habituels, chez les membres de l'UCFAF.

Location et réservation : Centre Culturel et Artistique
6 Cité du Wauxhall — 75010 PARIS
Tél : 208-76-49 de 15 h. à 20 h.
du Lundi au Samedi

ՇԱԲԱԹ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
3
SAMEDI
3 NOVEMBRE
1979

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.Ç. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

LE NUMERO 2 F.

55րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.505 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 55e ANNÉE — No 14.505

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ՅԵՏ ՄԱՀՈՒ «Կ'ԱՄԲԱՍՏԱՆԵՄ»Ը

ՆԱՄԱԿՈՎ ՄԸ ՊՈՒԼԷՆ ՀԱՇՈՒԵՑԱՐԴԱՐ ՄԸ ԿԸ ԿԱՏԱՐԷ

ԴԱՏԱԽՈՐԷՆ՝ ԱՐԴԱՐՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ, ՈՉ ՈՔԻ ԿԸ ԽՆԱՅԷ

Երեքշաբթի իրիկուն եւ Չորեքշաբթի վող առաւօտեան, պաշտօնական եւ պետական անձնաւորութիւնները քորիւս կազմած էին, քիչ մը անխոհեմ աճապարանքով մը, ամբաստանելու մամուլը, կամ որոշ մամուլ մը, իբրեւ պատասխանատու Աշխատանքի Նախարարին անձնասպանութեան: Մեր նախորդ թիւով արդէն, քիչ մը հապճեպ կը նկատէինք այս դատապարտութիւնը, տրուած ըլլալով որ աւելի արդար պիտի ըլլար նախ փընտռել այդ « դատապարտելի » մամուլին կեր հայթայթողները: Ի վերջոյ գաղտնի թղթածրար մը երկինքէն չի կրնար իյնալ Քանար Անշէնէի կամ Մոնտի խըմբագրութեան սեղանին վրայ: Պարզուեցաւ որ սխալ ճամբու մէջ չէինք, քանի, Չորեքշաբթի առտու, Ֆրանսական Մամուլի Գործակալութեան (Ա. Ֆ. Փ.) գրասենեակը կը հանէր նախարար Պուլէնի յետ-մահու նամակը, որ ուրիշ բան չէր եթէ ոչ ռումբ մը, որ իրենց հանգիստ քունին մէջ, պիտի խանգարէր շատեր եւ մանաւա՛նդ Արդարութեան Նախարարը՝ Ալէն Փէյրըֆիթ: Արդարեւ, ի՞նչ կ'ըսէ Պուլէն: Բաներ զորս պիտի փափաքէինք ըսել իր ողջութեան ատեն եւ թերեւս այդ իսկ պատճառով է որ անձնասպան եղաւ, նախընտրելով իր ճշմարտութիւնը՝ իր կեանքէն: Պարզ է որ « փտած բան մը կայ Դանիոյ Թագաւորութեան մէջ » եւ Պուլէնի երկար նամակին միայն մէկ պարբերութիւնը կը բաւէ վարագոյրը պատռելու համար.— « Բացայայտ մեղսակցութիւնը առասպելախօս, փարանօյաք, խեղաթիւրող խաբեբայի մը եւ փառասէր, ընկերութիւնը ատող դատաւորի մը, որ ի յառաջագունէ նախարար մը կը նկատէ իբրեւ օրինազանց մը եւ քաղաքական կարգ մը շրջանակներու, ուրկէ, աւաղ, իմ իսկ բարեկամներս բացակայ չեն, կը յանդի ինծի համար, ունկնդրութիւններու, մամուլի արշաւներու եւ կասկածի: Այս ամբողջը ծիծաղելի կ'ըլլար, տրուած ըլլալով իմ թափանցիկութիւնը այս գործին մէջ, եթէ գայթակղեցուցիչ կողմը տէր չդառնար եւ եթէ պաշտօնի գլուխ նախարար չըլլայի: Ասիկա անհանդուրժելի է ինծի համար »: Նախարարը, այս յատկանշական նախադասութենէն ետք, պատմականը կ'ընէ անցուդարձին, ուր իր դերը աւելի զոհի մը դերն է, ու կը շեշտէ. « Հարցաքննութեան գաղտնիքին յայտնութիւնը անտարբեր կը թողու Արդարութեան Նախարար մը, աւելի մտահոգուած իր ասպարէզով քան արդարութեան կանոնաւոր ընթացքով »:

Փէյրըֆիթէն զատ, միւս « բարեկամներուն » անունները չկան բայց այս մէկը կը բաւէ արդէն: Արդարութեան նախարարը կարճ զեկոյցով մը, ինքզինքը կ'արդարացնէ ըսելով թէ չէ ուզած միջամտել դատաւորին մօտ, որովհետեւ « դատաւորը տէրն ու տիրականն է իր թղթածրարին եւ անկախ է Պետութեան նկատմամբ » (այս մատնանշումը անշուշտ չի կրնար համոզել բոլորը եւ ոմանք օրինակներ կը յիշեն, ուր այդ « անկախութիւնը » շատ բացայայտ չէր...): Բայց եւ այնպէս ռումբը նետուած է եւ նախարարը կ'ըսէ նաեւ թէ իր ըսածներուն բոլոր փաստաթուղթերը փաստաբանին մօտ են: Գալով խնդրոյ առարկայ « խաբեբային », որ նամակէն առաջ « խորապէս ցնցուած էր իր բարեկամ Պուլէնի » անձնասպանութենէն, նամակէն ետք, բոլորովին տարբեր զգացումներու տէր էր: Չի վարանիր ըսելէ թէ ոչ խաբեբայ է, ո՛չ աս, ո՛չ ան, կը մաղթէ որ «Աստուած ների Պուլէնի այդ զրպարտութիւնները»: Աւելի հեռուն ալ կ'երթայ նախ «հէքեաթ» որակելով Պուլէնի « մեծ պարկեշտութիւնը » եւ նաեւ ջղագրգիռ կատղած մէկը նկատելով նախարարը (անմիջապէս ընտանիքը հերքեց, ինչպէս բժիշկը թէ Պուլէն, որեւէ ատեն բուժարան մտած ըլլայ եւ որեւէ հիւանդութենէ տառապի):

×

Շարաթ, ժիռոնտի իր գիւղը, ուր մարմինը կը փոխադրուէր զինուորական օդանաւով, կը կատարուի Պուլէնի թաղումը, ի ներկայութեան Նախարարապետ Պառի:

Մարդը կը թաղուի բայց ոչ՝ թղթածրարը, ու նոր կը սկսի բուն գայթակղութիւնը, որու մէջ Պուլէն այլեւս դեր չունի: Վարագոյրը իջաւ իր վրայ ու կը բացուի ուրիշներու վրայ, որոնց հաշիւին մէջ չկար այս յետ-մահու «կ'ամբաստանեմ»ը...:

———×———

ԵՂԵՌՆԱՓՈՐՁ

ՄԻԼԱՆՈՅԻ ԹՐՔԱԿԱՆ ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԻՆ ԴԷՄ

Բաւական խուճապ ստեղծուած է առջի գիշեր (Երեքշաբթի, Հոկտ. 30 ժամը 22.35ին) Միլանոյի կեդրոնը երբ ռումբ մը պայթած է, Վիա Ալպրիչչի թիւ 3, ուր կը գտնուի Թրքիշ Էռ-Լայնզի գրասենեակը: Նիւթական վնասները մեծ են, ցուցափեղկ, ապակի փշուր – փշուր եղած են: Հոկտ. 31ի Քոռիէռէ տելլա Սերան կը գրէր նաեւ թէ անցնող քանի մը կառքերու շարժավարները ցնցուած պայթիւնէն եւ տեղափոխուող օդէն, ծանր բախումներ ունենալու վտանգին տակ եղած են: Հրդեհը մարելու փութացած են հըրշէջներ: Նոյն թիւին մէջ, լուրը տալով, իտալական օրաթերթը չէր յայտներ թէ մէկը տէր եղա՞ծ էր այս ահաբեկումին:

Իլ Ճիորնալէ աւելի տեղ կուտար Հոկտեմբեր 31ի եւ Նոյ. 1ի իր թիւերով: Առաջին առթիւ կը յայտնէր թէ հարցաքննուած են երկու Իտալացիներ եւ մէկ օտարական առանց արդիւնքի: Ապա, կը գրէր թէ հաւանաբար պէտք է հարցաքննութիւն կատարուի Հայերու վարչութեան մօտ: Ուրբաթ առաւօտ (Նոյ. 2) հեռաձայնով առած մեր տեղեկութեանց համաձայն, նման որեւէ հարցաքննութիւն չէր եղած դեռ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԼԺԻՐի մէջ բացառիկ հանդիսաւորութեամբ տօնուեցաւ « Կարմիր Ամենայնսրբոցի » 25րդ տարեդարձը: Արդարեւ, 1954 Նոյ. 1ին էր որ ծայր տուաւ զինեալ պայքարը անկախութեան համար: Տողանցքը ցոյց տուած է տիրապետող խորհրդային զինամթերք:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԵՐԲ «ԳԱՂՏՆԻ ԺՈՂՈՎԻ ՄԸ» «ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ» ԿԸ ՊԱՏՄԷ ԹՈՒՐՔ ԼՐԱԳՐՈՂ ՄԸ...

———O———

Ահաւասիկ պատճառը.— Սեպտեմբեր 22 – 23ին Հայերը Համայնավար կուսակցութեան Աթէնքի կեդրոնին մէջ ցուցահանդէս մը կազմակերպեցին: Այդ ցուցահանդէսին ընթացքին ցուցադրուեցան լուսանկարներ, որոնք սպաննուած Թուրք դեսպաններուն արիւնլուայ դիակները ցոյց կուտային:

Ցուցադրուած նկարներուն վրայ հետեւեալ մակագրութիւնները կային.— « Պիտի շարունակուի մեր վրիժառութիւնը », « Այս՝ մէկ », « Այս՝ երկու », « Այս՝ երեք »: Յիշեալ ցուցահանդէսին շարունակուած օրերուն ալ գումարուեցաւ վերոյիշեալ « Վրիժառութեան ժողովը », իսկ այդ բոլորին վրայ չմոռնանք աւելցնել, որ Աթէնքի փողոցներուն մէջ ալ Հայերը թռուցիկներ ցրուեցին, գիշերը պատերուն վրայ ծանուցումներ փակցուցին:

Մադրիտի « սպանդ »էն առաջ ալ Աթէնքի Հայերը նման ցոյցեր կատարած էին եւ ասիկա ոչ ոքի ուշադրութենէն վրիպած էր ատենին: Այդ դէպքերէն առաջ ալ թռուցիկներ բաժնուած էին, կարգախօսներ կախուած, Թուրքերուն սպառնական նամակներ ուղարկուած ու երբ բոլորին ուշադրութիւնը կեդրոնացած էր Աթէնքի այդ իրադարձութիւններուն վրայ, իրենց ազգակիցները ծանօթ ոճիրները գործած էին Սպանիոյ մէջ: Նոյնպէս՝ Տանիշ Թունալըկըլը Իսմայիլ Էրէզի եւ Թահա Ճարըմի նահատակումէն առաջ ալ Աթէնքի մէջ նման կարգ մը շարժումներ նկատուած էին եւ ուշագրաւ դէպքեր պատահած, իսկ Սելանիկի մէջ ալ ֆրանսերէն շարք մը թռուցիկներ ցրուած էին ժողովուրդին կամ թղթատարով ուղարկած: Այդ թռուցիկներուն առաքումէն եւ Աթէնքի փողոցներուն մէջ Հայաստանի արիւնոտ քարտէս մը կախուելէն ճիշդ 15 օր վերջ ալ դեսպաններու կոտորածը սկսած էր:

1974ի կիպրական շարժումէն անմիջապէս վերջ Հոկտեմբերի երկրորդ կիսուն եւ Նոյեմբերի սկիզբը՝ կիպրացի Յոյները, Հելլէնները եւ Հայերը յաջորդաբար ժողովներ սկսան գումարել՝ Թուրքիան ամէն գնով նեղ դրութիւններու մատնելու նպատակաւ: Ճիշդ է, որ կարելի չեղաւ ներդաշնակ համագործակցութիւն մը ստեղծել իրենց միջեւ, բայց միւս կողմէ Թուրքիոյ ի վնաս կարգ մը դէպքերու զարգացումը ապահովուեցաւ, հակաթուրք գործունէութիններուն զարկ տրուեցաւ: Թէեւ յայտնի չէ թէ ի՛նչ պատճառաւ, բայց կիպրացի Յոյները առաջին առթիւ չուզեցին իրենց դատը կապել հայկական խնդիրներուն եւ միացնել զանոնք, բայց աւելի վերջ ձեռք երկարեցին Հայերուն՝ միասնաբար պայքարելու համար: Այդ պատճառաւ, Հայերը որոնք սկիզբները առանձին մնացած էին իրենց պայքարին մէջ, աւելի վերջ ռազմավարութեան եղանակը փոխելով՝ Թուրքիոյ դէմ մղուած քանդիչ գործունէութեան համար որդեգրուած « Ներամփոփ » դըրութիւնն ու գործելակերպը լքեցին եւ 1974ի վերջաւորութեան Պէյրութէն ու Ֆրանսայէն Միացեալ Նահանգներ գացող հայ ղեկավարները յաջողեցան հոն գտնուող Հայերն ալ շարժման անցընել: Այս հարցին հրահրումի պարտականութիւնն ալ ստանձնեցին հայկական ծագումով Աբաբներ, որոնք նախկին Հնչակեան կուսակցութիւնը հակաթուրք վրիժառական կազմակերպութեան մը վերածելով, զայն կրկին կազմակերպեցին եւ Թուրքիոյ դէմ չղթայազերծուած պայքարին մէջ քշեցին: Ասոնցմէ մեծ մասը Սուրիահայերը կը կազմեն: Հնչակեան կուսակցութեան ղեկավարութիւնն ալ այդ մարդոց ձեռքը կը գտնուի արդէն:

ՔԱ–ԿԷ–ՊԷ ԽՍԻ–ԱՅ–ԷՑ

Ճէմ Պաշար ապա շարունակելով իր գրութիւնը, կ'ըսէ.—

Թուրքիոյ ուղղուած այս թշնամական շարժումին կեդրոնը, մինչեւ Լիբանանի քաղաքացիական պատերազմին ծագումը՝ Պէյրութն էր: Այդ կեդրոնը՝ աւելի վերջ Կիպրոս փոխադրուեցաւ եւ անկէ ալ՝ Ֆրանսա: Մասնաւորաբար այդ Հայերը, որոնք Սուրիայէն եւ Իրանէն գացած էին Լիբանան, իրենց հակաթուրք ոխակալ զգացումներն ու նողկանքը պատուաստեցին նաեւ ամբողջ աշխարհի Հայերուն: Ասոնք, ուշադրութիւնը ցրուելու համար թշնամական իրենց գործունէութիւնը տարածեցին այլազան անուններով հիմնուած կազմակերպութիւններու մէջ: Եւ սակայն, այդ բոլոր կազմակերպութիւնները կը ղեկավարուէին նոյն կեդրոնէն եւ նոյն նպատակներուն ուղղուած: Այսուհանդերձ, կարգ մը շատ աւելի ազդեցիկ ուժեր եւ կազմակերպութիւններ որոնք կը գտնուէին հայկական այդ ցանցերուն ետին, զանոնք սկսան գործածել իրենց նպատակներուն ու հաշիւներուն համար: Թուրքիան քայքայել ուզողները իրենց գործիք ըրին զանոնք եւ այսօր ինչպէս որ կ'օգնեն Քիւրտին, կիպրացի Յոյնին, Մաօյականին կամ գաղտնի Թուրք համայնավարին, նոյնպէս կ'օգնեն Հայերուն՝ միշտ նոյն նպատակներով: Այսինքն՝ բացէ ի բաց՝ փայտին մէկ ծայրը Քա. Կէ. Պէ.ի ձեռքին մէջ կը գտնուի, միւսը՝ Սի. Այ. Էյ.ի: Հայերը Թուրքիոյ դէմ գրգռող եւ շարժման անցընողները Սուրիացիներն են, որոնք Սովետական Միութենէն օժանդակութիւն կը ստանան: Գալով Միացեալ Նահանգներու, ան ալ բոլոր ասոնք լաւ գիտնալով ու տեսնելով հանդերձ, աչք կը գոցէ այն կարգ մը մութ ու նենգ գործունէութիւններուն, որոնք կը կազմակերպուին եւ յառաջ կը տարուին իր հողերուն վըրայ, Թուրքիոյ ի վնաս:

Հնչակեան կուսակցութեան ներկայացուցիչները, որոնք 1974ին Պէյրութէն Միացեալ Նահանգներ գացած էին, այդ երկրին մէջ գտնուող Հայերուն հետ շըփ-

(Շար.ը կարդալ 4րդ էջ)

ՎԱՂԸ՝

«ՅԱՌԱՋ ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

Ինչպէս ամէն ամսուան առաջին Կիրակին, վաղը լոյս կը տեսնէ «Յառաջ Միտք եւ Արուեստ»ի նոր թիւը որու իրենց աշխատակցութիւնը բերած են.—

Սեդա Գաբոյեան
Խաչիկ Թէօլէօլեան
Զարեհ Մութաֆեան
Ուիլիըմ Սարոյեան
Նաեւ գծագրութիւններ՝
Բագգէն Պօտոսեան
Ջիկ Տամատեան

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ
Ս. ՊԱՐԱՃԱՆՈՎԻ ՀԵՏ

Գրեց՝ ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

— Կարեւորը Խնծի Համար Յօնք Շինել էր եւ Ոչ՝... Աչք Հանել —

(Գ. եւ Վերջին Մաս)

Պարաճանովի հիմնական յանցանքը լուսանցքային անձ մը ըլլալն է. մէկն է որուն համար արուեստը չի կրնար սահմանափակուիլ պաշտօնական գրասենեակներու հրովարտակներով: Իր ամբողջ էութեամբ, Պարաճանով հակադրութիւնն է մինչ այդ շարժանկարի մարզին մէջ ընդունուած արտայայտութիւններու ձեւերուն: Բայց որովհետեւ կարելի չէ նըման ըմբռնում մը, առանց ծիծաղելի ըլլալու, դատապարտել, պէտք էր հնարել այնպիսի շեղումներ իր կեանքին վերաբերող, որ բարոյապէս այպանելի ըլլալով, խոցելի կը դարձնէին Պարաճանովի անձը: Շնորհիւ այս «գիւտ»ին Պարաճանովի հարցը կը վերածուէր սովորական քրէական յանցանքի ու կ՚ենթարկուէր քրէական ոճիրներու սահմանուած օրէնքներուն:

Եթէ ընդունինք այս վարկածը, խախտած կ՚ըլլանք Պարաճանովի դատապարտութեան առանցքը կազմող իրականութիւնը: Հոպիտներու (փոլիշինէլ) գաղտնիք դարձած է ան եւ յաւակնութիւնը չունինք նորութիւններ բերելու: Պարաճանովի անձնական բարքերու տարօրինակութիւնները պաշտպանելու կամ այպանելու հրաւէրը պարզապէս կը մերժենք: Այդ խաղը մերը չէ: Ծուղակ մըն է ուր ինկած ըլլալ կը թուին թէ «Լիպերասիոն» եւ թէ «Լը Մաթէն» թերթերը: Ճաշակի հարց է եթէ ոչ նախատինք հանդէպ մեծ արուեստագէտի մը: Պարաճանով կրնար խուսափիլ այս բանտարկութենէն եթէ շատերուն նման գիտնար «անկիւններ կլորցնելով» հետեւիլ պաշտօնապէս ընդունուած արուեստի հոսանքին: Մերժեց միջակութիւններուն նմանիլ. մնաց իր արուեստին պահանջած պատնէշին վրայ այն համոզումով որ այդ կեցուածքը դատապարտելի չի կրնար ըլլալ Խորհրդային Միութեան օրէնքներու ճամբով: Արդարեւ Խորհ. Միութեան մէջ նման կեցուածք մը դատապարտող օրէնսդրութիւն գոյութիւն չունի: Բայց որքան ալ արդար ըլլան օրէնքները, կան եւ կը մնան զանոնք գործադրողներուն մէջ հոգիով եւ գործով գձուձ անձեր: Պարաճանով չուզեց կամ չգիտցաւ տեսնել անոնց գոյութիւնը նոյնիսկ եւ մանաւորաբար իր իսկ շրջանակին մէջ, ուր մեծամասնութիւն կը կազմեն հլու, հնազանդ «պարկեշտ արուեստագէտները»: Պարաճանով չանդրադարձաւ որ իր «Հրեղէն Ձիեր»ու միջազգային յաջողութիւնը ու «Նռան գոյն»ի եզակի պատկերները, շառաչուն ապտակներ էին այդ գաճաճներուն հասցէին ուղղուած:

Բայց եւ այնպէս չեղած կ՚ըլլանք ճըշմարտութենէն եթէ ընդունինք որ Պարաճանովի դատապարտութեան միակ պատճառը իր շուրջիններուն նախանձն է: Վերջին հաշուով, պաշտօնական դատաւորներն էին որ այդ վճիռը տուին: Ինչո՞ւ ընթացք տուին քուլիսներու մէջ լըսուած սմսեղուկ շշուկներուն ու անոնց, Պարաճանովի դէմ ըրած մեղադրանքները պաշտօնականացուցին: Ինչո՞ւ բանտարկել տուին տաղանդաւոր արուեստագէտ մը երբ ան որեւէ մէկ վտանգ չէր ներկայացներ խորհրդային կարգերուն: Եւ վերջապէս ինչո՞ւ չմտածեցին որ իրենց տուած անմարդկային վճիռով պիտի արատաւորէին իրենց պաշտօնին յատուկ վեհութիւնը: Ըլլալ դատաւոր եւ մեղսակից շշուկներու. ահա անընդունելին: Բայց ինչ որ տրամաբանական կը թուի ըլլալ հոս այնքան ալ պարզ չէ հոն: Հակառակ մեր աշխարհէն շատոնց մեկնած ըլլալուն, Սթալինի եւ Բէրիայի շուքը միշտ ալ ներկայ է: Ծանր ժառանգ մը ձգած են որ թէկուզ աներեւոյթ, կը շարունակէ պայմանաւորել շատ մը խորհրդային քաղաքացիներու կեցուածքը՝ վախը: Պաշտօնական դատաւորներն ալ մարդ են եւ ենթակայ մթնոլորտի ազդեցութեան: Օրէնքի մարդիկ, որոնք շատ լաւ գիտեն որ Պարաճանովի արուեստը որքան ալ եզակի նկատուի, ինքնին դատապարտելի չի կրնար ըլլալ: Բայց եւ այնպէս դատապարտեցին այդ վախի ճնշումին տակ: Որովհետեւ հոն յիշողութիւնները շատ սուր են եւ կը յիշեն թէ միլիոններով խորհրդային ամէն քաղաքացիներ եւ գաղափարապաշտ համայնավարներ աքսորուեցան Սթալին-Բերիա զոյգին տմարդի եւ կամայական կարգադրութիւններով:

Պարաճանով եւս այս հոգեխտարանական վիճակին ստեղծած մթնոլորտին զոհն է եւ ոչ խորհրդային սահմանադրութեան եւ արդարադատութեան մէջ գտնուող տառին կամ ոգիին:

Իր բանտարկութենէն առաջ դանազան առիթներով բողոքի նամակներ ղրկած է Պետական մարմիններուն այպանելով այն ինչ որ խորթ կը թուէր իրեն իբրեւ պարկեշտ խորհրդային քաղաքացի: Իր ընկերները (աւելի իրատես) խոհեմութեան խրատներ տուած են որ վերջ դնէ այդ ձեւի բողոքագիրներուն խնայելու համար իր անձին: Պարաճանով ինչպէս բոլոր մեծութիւնները տկար կողմ մը ունի. միամտութիւնը՝ որ ամէնճշմարտութիւն կարելի է ըսել: Ան չուզեց հաւատալ որ վերին մարմիններուն մէջ ալ միջակութիւններ կրնան գտնուիլ ու անոնց զոհը դառնալ:

Անցնինք. կարեւորը այսօր իր ողջ եւ ազատ ըլլալն է: Իր ազատութիւնը իր իսկ ըսելով, կը պարտի Մայաքովսքիի (համայնավար ծանօթ բանաստեղծ) այրիին: Պարաճանով անգամ մը եւս ցոյց կու տայ այդ տիկնոջ հետ քաշուած նկարը: Գուրգուրանքով պահած էր եւ հիմա ինծի կու տայ. քանի մը տող կը գրէ նկարին ետեւը եւ կ՚ըսէ. Սեդային տուր:

Տիկին Մայաքովսքի յարգուած մէկն է Խորհրդային Միութեան մէջ: Քոյրն է համայնավար գրագէտ եւ հրապարակագիր Արակոնի կնոջ՝ Էլզա Թրիոլէյի: Այդ ազնիւ կինն է որ անձնապէս միջամտած է Խորհրդային Միութեան ամէնէն բարձր մարմիններուն մօտ որպէսզի ազատ արձակուի մեր օրերու, համաշխարհային մասշտապով տաղանդաւոր այս հայ բեմադիրը:

Այս վկայութիւնը բերինք ըսելու համար որ Խորհ. Միութեան մէջ ոեւէ պարկեշտ քաղաքացի կրնայ առանց օրէնքներուն դէմ մեղանչելու, գործել ի նըպաստ մարդկային իրաւունքներուն: Գըրաւոր ո՛չ մէկ օրէնք կ՚արգիլէ այդ: Հոն ինչպէս հոս, կան մարդիկ որ գիտակից են թէ իբրեւ երկրի մը քաղաքացի եթէ պարտաւորութիւններ ունին, ունին նաեւ իրաւունքներ:

Տիկ. Մայաքովսքի գիտցաւ գործածել քաղաքացիի իր իրաւունքը: Անտեսեց ըսի-ըսաւները, խուլ մնաց շշուկներուն ու մերժեց վախը. եղաւ քաջ: Փաստ մը, որ տարբեր բան է իրաւունքներ ունենալը, ու տարբեր բան, զանոնք գործածելը:

Պարաճանովի հետ տեսակցութիւնս եղած էր պատահական ձեւով: Շանդալից յօդուածներ գրելու համար չէ որ այցելած էի իրեն: Ուզած էի —գործիս բերումով Թիֆլիզ ըլլալով—, իմ յարգանքս տալ անոր որ իր «Նռան Գոյն»ով վերակենդանացուց Սայաթ-Նովայի խօսքն ու ոգին:

Մենք որ գիտենք պատուել անցեալի արժէքները եւ հպարտանալ որ ունեցած ենք Ցովնաթաններ, Սպենդարեաններ, Թումանեաններ, Թորամանեաններ, Քոչարներ, Սարեան եւ դեռ վաղամեռիկ ճարտարապետ Իսրայէլեանը, յիշելու համար մի քանին մեծութիւններու այն փաղանգէն որ ծառայած են մեր արուեստի հիմնական նկատուած մարզերու անդաստանին մէջ, հակասութեան մէջ կը մնանք եթէ զլանանք մեր յարգանքի տուրքը տալու, բոլորիս հպարտանքը հանդիսացող եւ միջազգային շարժանկարը հարստացնող այս եզակի արուեստագէտին: Բայց այդ իրաւունքը ձեռք ձգելու նախապայմանն է որ մենք եւս ունենանք ոչ թէ քաջութիւնը այլ պարզապէս գիտակցութիւնը որ եթէ Ս. Պարաճանով պարտուած դուրս ելլէ իր տարած պայքարներէն իր պարտութիւնը մեր բոլորիս հաւաքական պարտութիւնը պիտի ըլլայ:

Մայաքովսքիի այրին հաւատարիմ իր ամուսնոյն գաղափարներուն ցոյց տուաւ որ խորհրդային քաղաքացին անարդարութեան մը մեղսակից ըլլալու հարկադրանքը չունի: Տարի մըն է որ այդ ազնուական տիկինը մեկնած է այս աշխարհէն: Խիղճը՝ հանդարտ, անկասկա՛ծ: Իր վերջին միջամտութիւնը ի նպաստ Սէրգէյ Պարաճանովի ո՛չ միայն կ՚արժանաւորէ իր անձը այլեւ իր պատկանած ժողովուրդին վարկը:

Մեր մէջ եւս նման գիտակցութեան տէր մարդիկ չեն պակսիր: Չեն պակսիր իրենց գիտութեամբ եւ արուեստով բարձր դիրքերու հասած Հայեր որոնք Տիկին Մայաքովսկիի պէս պիտի ուզէին որ Պարաճանով վերստանայ իր ստեղծելու բոլոր իրաւունքները, որպէսզի արուեստը իր բառարանային շրջագիծէն ու մեկնաբանութենէն դուրս ելլելով, գտնէ իր իսկական իմաստն ու էութիւնը:

Հայաստանի մէջ այս առաջադրութեամբ գործողներու թիւը մեծ է: Հոն լաւ ըմբռնած են որ Պարաճանովի պարտութիւնը, պիտի նշանակէր պարտութիւնը բոլոր անոնց որ գիտակից են թէ արուեստի նուաճումներու ճամբով է միայն որ ինչպէս երէկ այսօր եւս կայուն մնացած է հայկականութեան բերդը: Մեզի կը մնայ նոյն գիտակցութեամբ աշխատիլ, ի շահ Հայ Արուեստին, եւ ընդհանրապէս ի շահ մարդկային ստեղծագործող մտքի՝ յաղթանակին:

Դժուարութիւններու պիտի հանդիպինք անկասկած: Պարաճանովի ճակատին վրայ արուեստական ձեւով իսկ դրուած քրէական յանցաւորի արատը իր ժխտական դերը ունի:

Շատեր, բարոյախօսներ անշուշտ, երէկուան կալանաւորին ի նպաստ գործելը անյարմար պիտի նկատեն: Պէտք չէ անտեսել այս երեւոյթներուն կարեւորութիւնը եւ անոնց ազդեցութիւնը: Բայց այդ բոլորը պէտք չէ յուսալքեն եւ կրաւորականութեան մղեն մեզ: Սպասողական դիրքաւորումը յաճախ դասալիք ըլլալու քաղաքավար ձեւն է:

Այս գրութեամբ ջանացի առանց «ալիքներ ստեղծելու» մատս դնել մեր սրտերը կոտտացնող ցաւի մը վրայ, որպէսզի մոռացումը սպի չդնէ հոն:

Պարաճանովի տան մէջ շատ մը տըրտունջներ լսեցի: Հասկնալի եւ արդար ընդվզումներ իր պայմաններուն մէջ ապրող մարդու մը համար: Որոշ բարեփոխումներով ջանացի արձագանգը հանդիսանալ անոնց:

Եթէ հայերէն կարդալ գիտնար հաւանաբար դժգոհ մնար այս յօդուածին մէջ գտնուող շատ մը բառերու դարձուածքներէն: Կամովին տաշած էի անոնց սուր անկիւնները: Կարեւորը ինծի համար յօնք շինելն էր եւ ոչ... աչք հանել:

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ ՀԱՅ ԶՈՀԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀԱՆՐԱԺՈՂՈՎ

«Ազդակ»ի Հոկտ. 22ի թիւէն կ՚արտատպենք մանրամասնութիւնները, այն հանդիսութեանց, որոնք կատարուած են Սեպտեմբերի դէպքերու մեր զոհերուն յիշատակին.—

Մօտաւորապէս քառասուն օրեր առաջ, Լիբանանի Հայութեան կամքը՝ իր ճակատագիրին տէր կանգնելու, քաղաքական իր ուղեգիծը ինք որոշելու եւ լիբանանեան հայրենիքի իր անաղարտելի պատկերացման կամքը անգամ մը եւս փորձաքարի կը զարնուէր...

Տագնապալի այդ օրերէն անցած են քառասուն օրեր ու Լիբանանի Հայութիւնը, երէկի եկեղեցական արարողութիւններով եւ քաղաքական միթինկով մը ոգեկոչեց յիշատակը մերօրեայ նահատակներուն՝ Հայութեան ու Լիբանանի նահատակներուն, որոնք ինկան պատնէշի վրայ՝ զէն ի ձեռին, կամ զոհ գացին արձակազէնի անարդ փամփուշտի կամ վատ ոճիրներու:

Արդարեւ, Լիբանանի հայկական բոլոր եկեղեցիներուն մէջ Հոկտ. 21ին տեղի ունեցան յատուկ արարողութիւններ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն, նուիրուած՝ Սեպտեմբեր 10էն 13 տեղի ունեցած բախումներու ու ասոնց ընկերացած դէպքերու զոհերուն յիշատակին: Եկեղեցական արարողութիւնները եղան առիթ մը՝ անգամ մը եւս հաղորդուելու մեր նոր նահատակներուն, ու անոնց միջոցով՝ Հայութեան ու հայրենիքի գոյատեւման պայքարի ճամբուն վրայ ինկած բոլոր հայ նահատակներու անսակարկ նուիրումի ոգիով: Այդ արարողութեանց ընթացքին, բոլոր եկեղեցիներուն մէջ կարդացուեցաւ Լիբանանի թեմի առաջնորդական տեղապահ Արամ Վրդ. Քէշիշեանի պատգամը:

Այնուհետեւ, Պուրճ Համուտի «Գերմանիկ» սրահին մէջ տեղի ունեցաւ քաղաքական միթինկ մը, որուն ներկաներուն թիւը ինքնին հանդիսացաւ պերճախօս մէկ ցուցանիշը իր նահատակներուն կտակով գօտեպնդուած ու անսակարկ վճռակամութեամբ իր ապագան դիմագրաւելու հայ հաւաքականութեան քաղաքական առողջ կեցուածքին:

Եկեղեցիներուն մէջ տեղի ունեցած արարողութեանց իր ներկայութեամբ՝ Հայութիւնը անգամ մը եւս փաստեց թէ գիտէ յարգել յիշատակը իր նահատակներուն, թէ՝ անոնց զոհաբերումը չեղաւ ի զուր, իսկ քաղաքական միթինկին խուռներամ իր մասնակցութեամբ, Լիբանանի Հայութիւնը տուաւ ապացոյցը թէ անկողմնացոյց ամբոխ չէ, այլ իրազեկ է լիբանանեան հայրենիքին նկատմամբ իր պարտաւորութիւններուն եւ իրաւունքներուն, գիտակից է իր որդեգրած քաղաքական ուղեգիծին արդարութեան ու աւելի քան երբեւիցէ համոզուած՝ որ եղբայրասպան կռիւները բարիք չեն կրնար բերել եւ ոչ մէկ համայնքի:

ՄԻԹԻՆԿԸ

Ժամը 11.30ին, «Գերմանիկ» սրահը արդէն իսկ կը յորդէր ներկաներու հոծ բազմութեամբ:

Լիբանանեան ազգային քայլերգի յոտնկայս ունկնդրութենէն ետք, Հ. Յ. Դ. Լիբանանի Կեդր. Կոմիտէի Դաստիարակչական Ցանձնախումբին անունով՝ ընկ. Յակոբ Բագրատունի կատարեց միթինկին բացումն ու հրաւիրեց յոտնկայս լռութեամբ յարգելու յիշատակը քառասուն օր առաջ ինկած մեր զոհերուն: Այնուհետեւ ընկ. Բագրատունի հակիրճ կերպով անդրադարձաւ վերջին դէպքերուն, որոնց ընթացքին՝ «յանուն Լիբանանի պաշտպանութեան գոյատեւման» ինկան նահատակներ, խորապէս գիտակցելով որ միացեալ Լիբանանն ու իբրեւ լիբանանցի Հայը կը կարօտի իրենց նըմաններու արեան, ամենասուղ զոհողութեան:

Ընկ. Բագրատունիէն ետք, յաջորդա-

...րը խօսք առին ընկերներ Մելքոն Էպլ...քեան եւ Բարգէն Փափազեան: Ընկեր երեսփոխանը սպառիչ վերլուծումը կատարեց, լիբանանեան տագնապի նախընթաց օրերէն սկսեալ՝ Հայութեան ...դեգրած քաղաքական միացեալ կեց–ուածքին, անոր հիմերուն ու արդիւնքներուն, իսկ ընկ. Փափազեան, իր կարգին, դէպքերու եւ անոնց առթած մըթ–նոլորտին վերլուծումը կատարելով, շեշտը դրաւ հայրենասիրութեան ու ազգային պատկանելիութեան գիտակից մարդակլի հասած հայ ժողովուրդի յատ–կանիշներուն վրայ:

ԸՆԿ. ԷՊԼԻՂԱԹԵԱՆ՝

« ՀԱՇՈՒԵՏՈՒՈՒԹԵԱՆ ՊԱՀ »

Ընկ. Տոքթ. Մ. Էպլիղաթեան իր խօսքը սկսաւ յայտարարելով որ միթինկը «հաշուետուութեան պահ» մըն է, ու այս առիթով, ժողովուրդին իսկ անունով կատարեց կարգ մը հարցադրումներ՝ 1975էն ի վեր Հայութեան հետեւած քաղաքական ուղեգիծին, այդ ճամբուն վրայ նկատուած դժուարութիններուն, եւ վերջապէս՝ այսօրուան մեր ապրած հանգրուանին շուրջ: Ապա, իբրեւ ներկայացուցիչը հայ երեսփոխանական պլոքին, մէկ առ մէկ ու մանրամասնօրէն տուաւ պատասխանները վերոյիշեալ հարցումներուն:

Առաջին հերթին, ընկ. երեսփոխանը անդրադարձաւ 1975ին ծայր առած լիբանանեան տագնապի նախընթաց ժամանակաշրջանին, հայկական քաղաքական կուսակցութեանց միջեւ իրագործուած մի–ասնական կեցուածքին, որուն հիմերն էին տագնապի նկատմամբ նոյնանման պատկերացումն ու նպատակներու նոյնութիւնը:

Ապա, ընկ. Էպլիղաթեան յայտնեց թէ 1975էն առաջ իսկ, փոթորիկ մը կը նախատեսուէր Լիբանանի մէջ, սակայն ոչ ոք կրնար գիտնալ անոր սաստկութիւնը: Այդ մօտեցումով ալ, երեսփոխանական պլոքը որդեգրած էր քաղաքական ուղեգիծ մը, որ հիմնուած էր հինգ սկզբունքներու վրայ:

(Մնացեալը Յաջորդով)

ՅԱՅՏԱՐԱՐ

«ԵԿԵՂԵՑԻՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ»

ՊԱՐԲԵՐԱԿԱՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՅ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԷԿԶԱՐՔԱՅԻ

Նոր շարք, Թիւ 1, հայերէն եւ ֆրանսերէն: Լոյս կը տեսնէ տարին չորս անգամ (եռամսեայ): Հասցէ՝

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, Rue du Perche — Paris (3e)

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ 66ՐԴ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԸ

ԽՄԲ. — Հրատարակութեան խնդրանօք ստացանք Հ. Բ. Ը. Մ.ի 66րդ Ընդհ. ժողովի մանրամասն տեղեկագիրը: Կու–տանք գլխաւոր մասերը. —

×

1978ին Միութիւնը ազգապահպանման նպատակներու համար տրամադրած է աւելի քան 4.700.000 տոլար

Յարգանքի արտայայտ ցոյցով մը ժողովը Պ. Ա. Մանուկեանի նախագահութեան 25 տարիները հռչակեց ՀԲ.Ը. Միութեան Ոսկեդար

Հ. Բ. Ը. Միութեան 66րդ Ընդհ. ժողովը տեղի ունեցաւ Շաբաթ, Սեպտ. 29, 1979ին, Առաջնորդարանի Հ. եւ Ա. Գավուքճեան հանդիսասրահին մէջ, Նիւ Եորք, ատենապետութեամբ Միութեանս ցկեանս նախագահ Ա. Մանուկեանի: Ժողովին կը մասնակցէին 103 իրաւասու անդամներ, որոնք անձամբ թէ փոխանորդագրութեամբ կը ներկայացնէին 1129 իրաւասու ձայներ:

Ա. ՆԻՍՏ

Առաւօտեան ժամը 10.30ին բացուեցաւ ժողովին առաջին նիստը առաջնորդական փոխանորդ Յուսիկ Ծ. Վրդ. Պաղտասարեանի աղօթքով: Ան կը ներկայացնէր առաջնորդ Թորգոմ Արք. Մանուկեանը, որ պաշտօնական այցելութեամբ կը գտնուէր Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին:

Նախագահը կարդաց 1979ի ընթացքին մահացած անդամներու անուանացանկը, հակիրճ կերպով անդրադառնալով անոնցմէ իւրաքանչիւրին մատուցած ծառայութեանց: Ժողովականները յոտնկայս լռութեամբ յարգեցին Միութեան հիմնադիրներուն, բարերարներուն, վաստակաւորներուն եւ նորոգ հանգուցեալ անդամներուն յիշատակը, որոնց համար Հայր Սուրբը «Հոգւոց» մը արտասանեց:

ԱՏԵՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Պ. Յակոբ Ադամեան նշանակուեցաւ Ընդհ. Ժողովի ատենադպիր:

Յանձնախումբերը ունեցան հետեւեալ կազմերը. —

Նշանակիչ Յանձնախումբ. — Կուլտ Գարագաշեան, Պերի Զօրթեան եւ Ռիչըրտ Թոնիմեան:

Ստուգիչ Յանձնախումբ. — Պետրոս Ջիլլինկիրեան, Միհրդատ Միրանեան եւ Անդրանիկ Զատրճեան:

Բիւտճէ Յանձնախումբ. — Սեդրակ Արտունի, Պետրոս Փիանտարեան եւ Հայկ Խմիրեան:

Որոշումներու Յանձնախումբ. — Երուանդ Ազարեան, Անդրանիկ Փոլատեան եւ Տոքթ. Գէորգ Քէշիշեան:

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ԲԱՑՄԱՆ ՃԱՌԸ

Ցկեանս նախագահը ողջունեց ժողովականներն ու հիւրերը եւ իր ուրախութիւնը յայտնեց այն իրողութեան համար, որ տարուէ տարի նոր դէմքեր աւելցեր հաւատաւորներու կողքին տեղ կը գրաւէին: Գաղութահայ կեանքը, ըստ ան, 1978ին «հիւսուեցաւ առաջինի գործերով եւ դժբախտ պատահարներով — Լիբանահայութեան ենթարկուած նոր աղէտը եւ այդ առթիւ հայրենիքի զանգուածային օժանդակութիւնն ու սփիւռքահայ գաղթօճախներու սրտակցութիւնը, Պարսկաստանի քաղաքական տագնապին հետեւանքով քանի մը տասնեակ Հայերու նահատակութիւնը, գաղութին ցնցումը բայց եւ անոր յաջորդող վերանորոգութեան ճիգերը»: Միութիւնը անցեր էր ազգային այս վերիվայրումներէն, սակայն կրցեր էր 1978ը վերածել փառաւոր յաջողութեանց եւ իրագործումներու բացառիկ տարիի մը:

Միութեան ընդհանուր գոյքը տոմարական արժէքով բարձրացեր էր 49 միլիոն 334.000 տոլարի, որ նախորդ տարուան բաղդատմամբ չորս միլիոն տոլար աւելի էր՝ շնորհիւ նորանոր նուիրատուութեանց եւ շահարկումներէ իրականացած արժեւորումի:

Ընդհանուր ելքը յանգած էր 5.769.000 տոլարի, որ 1.334.000 տոլար աւելի էր քան 1977: Զուտ ազգապահպանման ձեռնարկներու համար յատկացուած էր 4 միլիոն 756.000 տոլար, որմէ կրթական բաժինը եղած էր 3.472.000 տոլար, ընդհանուր մուտքին 60 առ հարիւրը եւ 798.000 տոլար աւելի քան նախորդ տարին: Մշակութային ձեռնարկներու համար տրամադրուած էր 165.000 տոլար, երիտասարդական շարժումներու՝ 185 հազար, խնամատարական գործի՝ 491 հազար, հրատարակութեանց՝ 117.000 եւ ըստ կտակային տրամադրութեանց անհատ ազգայիններու՝ 178.000 տոլար: Իսկ Միութեան վարչական ծախքը յանգած էր 885.000 տոլարի, նախորդ տարուան վրայ 86.000 տոլար աւելի, եւ հիմնադրամներու ապահովութեան համար իբր պահեստի նախատեսութիւն սահմանուած էր 177.000 տոլար: Այս պատկառելի գումարներուն բարոյական նշանակութիւնը անսահման է, ըստ նախագահը, շեշտելով թէ ազգային կեանքի ոլորտին եւ մարդկային ուժերու մէջ Միութեան ներդրումներուն անչափելի շահերը կարելի չէ նիւթական արժէքներով գնահատել:

Յատկանշական իրագործումներ արձանագրուած էին կալուածային – շինարարական մարզին մէջ: Դպրոցի եւ կեդրոններու կառուցման կամ գնման համար յատկացուած էր 1.721.000 տոլար, որ ընդհանուր ելքին մաս չի կազմեր: Այսպէս՝ Սան Փաւլոյի մասնաճիւղը տիրացած էր իր կեդրոնին կից գտնուող կալուածին, Թորոնթոյի մասնաճիւղը իր հին հողամասը ծախելով գնած էր 2,3 արտավար տարածութեամբ կալուած մը, կատարուած էին պաշտօնական բացումը Հ. Բ. Ը. Միութեան Մոնրէալին Ա. Մանուկեան վարժարանի նորակառոյց շէնքին, Մոնթէվիտէոյի Մխաք Գուլումճեան Մարզարանին, եւ հիմնօրհնէքը՝ երկրորդական վարժարանի նոր շէնքին»:

... Տեղեկագրի հայերէն բնագրին (60 էջ) եւ անոր անգլերէն թարգմանութեան (73 էջ) օրինակները ժողովականներուն բաժնուած էին սկիզբէն: 1978ի վաստակը կը գերազանցէ նախորդ տարիներունը, յայտարարեց Ընդհ. Տնօրէնը, եւ իր նախընթացը չունի գաղութահայ տարեգրութեանց մէջ: Յաջորդաբար անդրադարձաւ Կեդր. Վարչ. Ժողովի կազմին, յանձնախումբերու գործունէութեան, վարչական անօրինութեանց, մասնաւոր ձեռնարկներու եւ խնդիրներու, կալուածային – շինարարական ծրագիրներու եւ իրագործումներու, այցելութեանց եւ շրջապտոյտներու, նորահաստատ հիմնադրամներու, կտակներու եւ նուիրատուութեանց, որոնց ցանկը 1978ին եւս ցկեանս նախագահ Ա. Մանուկեան կը գլխաւորէր իր 1.333.000 տոլարի նուիրատուութեամբ:

Ժողովականներուն ուշադրութիւնը հրաւիրելով հնգամեայ բաղդատական ցուցակի մը վրայ, որ պերճախօս վկայութիւնը կը բերէր Միութեան սլացքին, ան մասնաւորաբար կանգ առաւ կրթական գործին վրայ, որուն համար յատկացուած գումարը 1.739.000 տոլար աւելի էր հինգ տարի առաջուան յատկացումէն: Միութիւնը 1978ին ունէր 21 սեփական վարժարաններ՝ 6128 աշակերտներով եւ 567 ուսուցիչներով, որոնց ծախքը եղած էր 2.891.810 տոլար: Ազգային եւ յարանուանական դպրոցներու եւ հայերէնի դասընթացքներու տրամադրուած էր 295.689 տոլար, եւ 370 համալսարանական եւ 28 արհեստագիտական վարժարաններու ուսանողներու՝ 284.777 տոլար: Անդրադառնալով աղէտեալ Լիբանահայութեան, կարելի եղածին չափ լայն օժանդակութիւն փութացնելու համահայկական ճիգերուն, Ընդհ. Տնօրէնը յայտնեց թէ Ամերիկայի Պետական Բաժանմունքի Միջազգային Զարգացման Գործակալութիւնը յատկացուցած էր կէս միլիոն տոլար, որուն հաշւոյն 1978ին Միութեան Ամերիկայի Կեդրոնական Յանձնաժողովին վճարած էր 171.000 տոլար եւ թէ գումարը Պէյրութի մէջ գործածուած էր ներկայացուցչական մարմնի մը միջոցաւ Պետական Բաժանմունքէն ճշդուած նպատակներու:

Պ. Հայկենց շեշտելէ ետք, թէ Հ. Բ. Ը. Միութեան մէն մի անդամ անխառն հպարտութիւն պէտք է զգայ համազգային կազմակերպութեան բազմաբնոյթ եւ ծաւալուն գործունէութեամբ, շնորհակալութիւն յայտնեց բարերարներուն, յանձնաժողովներուն, մասնաժողովներուն եւ անդամակցութեան՝ իրագործուած յաջողութեանց համար:

(Մնացեալը յաջորդով)

ՍԱՐՈՅԵԱՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

(Հատուած «ԲԱՐԻ ՀՍԿԱՆ» Գրքից)

Գրեց՝ ՎԱՀԱԳՆ ԴԱՒԹԵԱՆ

Ի՞նչ անեմ, վարպետ Ուիլեամ Սարոյեան, ընդհատե՞մ պատմութիւնս ու պատե՞մ քեզ... Սպասողական իմ այս վիճակի մէջ բնականը դա կը լինէր, բայց չեմ կարող չպատմել եւս մի հանդիպման մասին, որովհետեւ երեխաների, Չարենցի անուան դպրոցի աշակերտների հետ էր այդ հանդիպումը, իսկ դու երեխաներին շա՜տ, շա՜տ ես սիրում...

«Ուշադրութիւն եւ սէր մարդու նըկատմամբ,– ահա թէ ինչն է գրաւում Սարոյեանի ստեղծագործութեան մէջ: -Գրում է ռուս քննադատը:– Գրողն իր հերոսների մէջ ամէնից առաջ բարի ըսկիզբ է տեսնում... Գուցէ այդ պատճառով է Ու. Սարոյեանը «Մարդկային կատակերգութեան» լուսաւոր էջերը նըւիրում է երեխաների կերպարներին, որոնք պծուած են հազուագիւտ ջերմութեամբ եւ թարմութեամբ: Ասենք, ինչ որ մանկական բան կայ նաեւ նրա մեծահասակ հերոսների մէջ, այնքան անմիջական, բարի, բարեացակամ են նըրանք...

Քո համարեա բոլոր ստեղծագործութիւնների մէջ մանուկներ կան, եւ դու քո լուսաւոր էջերն, այո, նրանց ես նուիրել: Քո պաշտամունքն են նրանք, նրանց հետ դուն խակոյն լեզու ես գըտնում, մտերմանում, եւ դա կեցուածք չէ, քո էութիւնն է, բնոյթքը, քո խօսքերով ասած, «բնազդէս կու գայ»...

Մի առիթով բանաձեւեցիր. «Եթէ որեւէ գրող երեխայ չէ, մեծ չէ»: Մեծ չէ, չի կարող մեծ լինել, որովհետեւ կորցրել է զարմանքը, հիացմունքը, մաքրութիւնը, անկեղծութիւնը, անմիջականութիւնը:

Դու ոտից գլուխ զարմանք ես ու հիացմունք, նաեւ մաքրութիւն, նաեւ անմիջականութիւն:

Չարենցի անուան դպրոցում մի պատանեակ զարմացրեց քեզ, առաջ էր նետւում, հարցեր տալիս, անհանգիստ էր, շարժուն... Ոմանք ուզում էին «կարգի հրաւիրել» նրան... Շուռ եկար իմ կողմը.

– Կանչէ այդ տղային, անուն հարցուր, մօտդ գրէ, որ յետոյ ինծի տաս..

Բարձրանալով բեմ, նախ շատ լըջօրէն ներողութիւն խնդրեցիր երեխաներից.

– Ներողութիւն պիտի խնդրեմ ձեզմէն, որ ձեզ հետ խօսելու համար չըպատրաստուեցայ: Թավաքալի բաներ չէի ուզեր ըսել...

Այս «թավաքալ»ի վրայ դահլիճը աշխուժացաւ:

– Դուք աշակերտներն էք դպրոցի մը, որ իմ hրնգէր Եղիշէ Չարենցի անուն կը կրէ: Դուք գիտէք, թէ ով է Եղիշէ Չարենց, կը կարդաք իր գրութիւններ: Ֆրէզնոյի մէջ իմ դպրոց Էմըրսոնի անուն կը կրէր, բայց ոչ մէկը մեզի չըսաւ, թէ Էմըրսոն ով է, յետոյ իմացայ, որ հրաշալի գրագէտ է...

Դպրոցի դահլիճը լիք – լեցուն էր: Դռները փակել էին եւ այլեւս ոչ ոքի ներս չէին թողնում: Միջանցքի աղմուկից զգացւում էր, որ դրսում աշակերտութիւն է հաւաքուել եւ ուզում է ներս գալ: Ընդհատեցիր խօսքդ եւ ասացիր.

– Դռներ բացէք, թող բոլոր ներս գան, հոն տեղ կայ, թող գան, կայնին...

Դռները բացին, աշակերտութիւնը խուժեց ներս ու լցրեց անցումները:

Շարունակեցիր.

– Մեր հայրենիք քարի երկիր է, քար զօրութեան նշան է: Ես եկայ, տեսայ Գեղարդ, Գառնի, Զուարթնոց... Հասկըցայ որ հին հայեր այստեղ քարերու դէմ կռուած են: Հիմա ալ ձեր հայրեր կը կռուին: Դուք ալ պիտի կռուիք, կռուիք այն քարերուն դէմ, որ դուրսն են եւ այն քարերուն դէմ որ ներսն են, ձեր հոգիներուն մէջ...

Այս վերջին նախադասութեան մէջ քո իղձալն է, մարդու ինքնակատարելագործման քո մեծ ու պայծառ երազանքը... «Ամէն մարդ իր մէջ մի ամբողջ աշխարհ է կրում եւ կարող է այն վերակառուցել», «Ես երբեմն մտածում եմ, որ աշխարհում ամէն ինչ պիտի բոլորովին այլ կերպ լինի: Երկրի վրայ պիտի աւելի լաւ լինի, եւ մարդիկ պիտի աւելի լաւ լինեն, եւ աշխարհում ամէն ինչ պիտի կատարուի ոչ այնպէս, ինչպէս կատարւում է: Աւելի լաւ»...

(41 – Շար.)

(Շար. Ա. էջէն)

ման մտնելով ուզեցին անոնցմէ օգտուիլ իրենց նպատակներուն համար, բայց ակընկալուած չահագրգռութիւնն ու օժանդակութիւնը չգտան: Ամերիկայի գիտակից Հայերէն եւ ոչ մէկը խանդավառուած էր Թուրքիոյ եւ Թուրքերու դէմ կիրարկելի արիւնոտ ծրագրով եւ նոյնիսկ գրգռիչ հնչակեան ղեկավարները հեռացուցած էին իրենց շրջանակներէն: Եւ սակայն, երբ Միացեալ Նահանգներու նման ոստիկանական զօրաւոր ցանցով մը օժտուած Պետութենէ մը կը սպասուէր որ երկրէն արտաքսէր վերոյիշեալ գրգռռիչ տարրերը, այդպէս չպատահեցաւ եւ ընդհակառակն բոլոր այն գիտակից ամերիկահայ ղեկավարները որոնք ակնկալուած չահագրգռութիւնը ցոյց չէին տըւած այդ խռովարար տարրերուն, մէջոց մը վերջ սկսան սպառնական նամակներ ստանալ անծանօթ հասցէներէ ղրկուած, անծանօթներու կողմէ «Վրիժառու Կազմակերպութենէն»: Այդ նամակները ամերիկահայ համայնքի բանիմաց եւ ողջամիտ ղեկավարներուն կը յիշեցնէին, թէ եթէ հակաթուրք գործունէութեանց համար անհրաժեշտ գումարը չվճարէին իրենք եւ իրենց ընտանիքին անդամները պիտի սպաննուէին: Այդ նամակները խրաքանչիւր Ամերիկահայու համար որոշ գումար մը կը սահմանէին եւ կը պահանջէին, որ այդ գումարը շուտով յանձնուէր « Հայկական Վրիժառութեան Կազմակերպութեան »: (Շար. – 2)

«Հիւրրիէթ»

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ
ԵՒ ՀՈԳԵՃԱՇ

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի ընկերուհիներու յիշատակին՝ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի առաւօտ, Նոյեմբեր 11, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

Հոգեճաշ ժամը 10.30ին Մշակոյթի Տան

Հոգեճաշ ժամը 13.30ին Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Մեռելոցի առթիւ, Տիկին Աշխէն Հ. Սամուէլեան 500 Փր. կը նուիրէ Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի կրթական նըպատակներուն իր ամուսնոյն՝

Հրանտ – Սամուէլի յիշատակին:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Մարտիրոս եւ Տօնիկ Փեհլիվանեանի յիշատակին Սելթէկեան եւ Գավաֆեան ընտանիքները 100 Փր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

HISTOIRE DE L'ARMENIE

EN BANDES DESSINEES

Հրատարակութիւն Հ.Յ.Դ. Նոր Սերունդի

Conception et documentation
F. R. A. Nor Séround
Textes André Pelletier
Dessins Jean-Yves Mitton
S'adresser. — P. Manoughian
13, Rue Pointe Cadet, 42000 St. Etienne
Prix (expédition comprise)

45 F.

ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ
ՈՒՐԲԱԹ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 16, ԺԱՄԸ 20.30ԻՆ,

ՍԱԼ ԿԻՄԷԻ ՄԷՋ

6, Փլաս տ'Իէնա, Փարիզ 16րդ
Բարձր հովանաւորութեամբ
Արեւմտեան Եւրոպայի Կաթ. Պատուիրակ և Փարիզի Առաջնորդ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
կը մասնակցին՝ ծանօթ բանաստեղծուհի

ՍԻԼՎԱ ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆ

(յատկապէս եկած Հայաստանէն)
համբաւաւոր դաշնակահար՝ ՐԱՖՖԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ
Երգչուհի ՄԵԼԱՆԻԱ ԱԲՈՎԵԱՆ (Հայաստանէն)
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպուած Ֆրանսահայ Մշակութային Միութեան փարիզեան Շրջ. վարչութեան եւ Փարիզի մասնաճիւղի կողմէ:

Կը բանախօսէ Ա. ՊԷՅԼԷՐԵԱՆ
(Տոքթ. պատմագիտութեան)

Նիւթ ունենալով Հայկական Հարցը եւ մեծ Պետութիւնները — Պերլինի վեհաժողովէն Լօզանի դաշնագիրը:

Տիափոզիթիվի ցուցադրութիւն

Ուրբաթ, Նոյ. 9, ժամը 20.30ին
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԿԵԴՐՈՆԸ
6, Cité Wauxhall — 75010 PARIS
Métro République

COMMUNIQUE

L'Union d'Aide aux Etudiants Arméniens communique que les dossiers de demande de prêt d'honneur pour l'année universitaire 1979-80 sont disponibles au siège de l'Union, 15 rue de Cléry, 75002 Paris (tél. 236-94-91) et auprès de la Direction de la Maison Arménienne 57 Bd. Jourdan, 75014 Paris.

Elle invite, par ailleurs, ses membres et bienfaiteurs à lui faire parvenir leurs cotisations et dons, afin qu'elle puisse continuer à assurer sa mission qui est de venir en aide aux étudiants arméniens méritants.

ՄԱՌԱՆ

? ? ?

UGAB

TENNIS DE TABLE

Le Comité des jeunes de l'U.G.A.B. annonce la création de son Club de Tennis de Table ouvert à tous ses sympathisants.

Des cours seront organisés chaque jeudi de 19 h. à 22 h. ; l'entraînement libre aura lieu chaque samedi de 14 h. à 19 h. environ, au Centre Culturel Alex Manoogian: 118 rue de Courcelles, Paris 17e.

Le Club dispose d'un entraineur, une jeune française d'origine arménienne appartenant à une sélection des meilleurs joueurs de France, ainsi que d'installations adéquates.

Les participants apportent leurs raquettes.

Pour tout renseignement complémentaire, prendre contact avec Mlle Hermine Barguirdjian, le matin avant 16 h. Tél. : 333-60-52

MARANE

? ? ?

EN L'EGLISE DE LA SAINTE TRINITE - P1 (Trinité)
Le Mardi, 13 Novembre à 21 heures
RADIO FRANCE - FRANCE CULTURE
Présente sous son cycle de Musique Sacrée orientale
5 — ARMENIE

l'Oratorio en FA Mineur

de Ara Bartévian

(d'après le texte de la Messe Arménienne)

Avec le concours de
LYNE DOURIAN (Mezzo-sop. de l'Opéra
MIHRAN ELMAYAN (Ténor)
LA CHORALE ELISABETH BRASSEUR
(Chef de chœur Catherine Brilli)
L'ORCHESTRE des CONCERTS COLONNE
Chorale Arménienne de Paris
à l'orgue Solange Robin-Chiappari
150 exécutants sous la direction de l'auteur
ENTREE LIBRE GRATUITE — (église chauffée)

ԱՅՑ՝ ՓԷՌ-ԼԱՇԷԶ

Փարիզի քաղաքապետարանի նախաձեռնութեամբ եւ Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութեան Փէռ-Լաշէզի հայկական յուշարձանին ծաղկեփունջ պիտի դրուի Կիրակի, Նոյ. 11, ժամը 17ին:

Հաւաքուիլ Կամպէթթայի մուտքին (Ռիւ տէ Ռոնտօ):

Ֆրանսական բանակի 8րդ գունդի նըւագախումբը իր մասնակցութիւնը կը բերէ այս արարողութեան:

le restaurant

LA CAPPADOCE

67bis, QUAI BLANQUI, ALFORTVILLE 94140

tél. 375.05.30

PRESENTE SON PROGRAMME D'HIVER

Adiss HARMANDIAN

du 1 au 11 novembre

tous les soirs

YORGANTZ

et l'orchestre CAPPA avec Garbo au piano

Consomation après 23 h. FERME LE LUNDI

ՄԱՌԱՆ

? ? ?

CONFERENCES

Comme l'année dernière, une série de conférences sur la grammaire de l'arménien classique aura lieu à l'Ecole Pratique des Hautes Etudes (IVe Section). Voici l'intitulé de ces conférences :

GRAMMAIRE DE L'ARMENIEN CLASSIQUE

1. Questions de phonétique et de morphologie comparées.
2. Etude de textes (Evangile).

Les premier et troisième mercredis de dix à douze heures.

Selon le règlement de l'Ecole, « pour être inscrit comme élève ou auditeur aucune condition d'âge, de titre ou de nationalité n'est exigé ». Il est simplement demandé aux auditeurs de s'inscrire au secrétariat de la Section ; cette inscription est gratuite. La IVe Section de l'Ecole Pratique des Hautes Etudes est située à la Sorbonne, escalier E (galerie Richelieu), premier étage.

La première conférence aura lieu le 7 Novembre.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հայ Ուսանողաց Օգն. Միութիւնը շընորհակալութեամբ ստացաւ, ողբացեալ Պօղոս Գէորգեանի մահուան առթիւ, Տիկին Ա. Ճէնազեանէ 100 Փր. եւ Օր. Ս. Աճէմեանէ 100 Փր եւ նաեւ ողբացեալ Տիկին Ե. Իչգալացեանի մահուան առթիւ Օր. Ս. Աճէմեանէ 100 Փր., Տէր եւ Տիկ. Եախզարտաշեանէ 100 Փր.:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղը Բարեկենդանի առթիւ պարահանդէս մը կազմակերպած է

ՇԱԲԱԹ ՓԵՏՐ. 13

Ալհամպրայի սրահը, Պուլվառ Շավ:

Մանրամասնութիւնները՝ յետագային:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպութեամբ
ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԼԻՈՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ
Նոյեմբեր 10, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ

CASINO DE CHARBONNIERES

Նուագախումբ՝ ԳՈՃԱՔԵԱՆ
Պարախումբ՝ ԱՐԾԻՒ, Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տան:
Մուտքը 40 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
4
DIMANCHE
4 NOVEMBRE
1979

ՅԱՌԱՋ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

55րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.506 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 55e ANNÉE — No 14.506

ԱՆՑԵԱԼԻ ՄՇՈՒՇԵՆ

Օր մը, աշխարհի մեծ Հայերէն մէկը անցաւ Ֆրէզնոյի փողոցներէն, վայել - չօրէն հագուած մարդ մը, որուն տեւ - ղեցի չըլլալը ակնթարթի մը մէջ յայտ - նի էր: Գուցէ 34 տարեկան էր. ես ինը կամ տասը տարու էի: Հայ էր, այդ մասին կարելի չէր սխալիլ, սակայն մի - աժամանակ յայտնօրէն մեր շրջապատի Հայ չէր. ըսեմ՝ մեր ամբոխի տեսակէն Հայ չէր,– անձ մըն էր որ իր դիմա - գիծն ու անհատականութիւնը չէր կըր - նար կորսնցնել որեւէ խմբակի, ընտա - նիքի, ազգի, հասարակութեան, մշա - կոյթի կամ կրօնքի մէջ: Ինք՝ ինք էր միայն, ու այնպիսի հոլ մը ունէր որ ինք տեսնողը կը ստիպուէր կա՛մ հա - ւնիլ զայն, եւ կամ բարկանալ: Արա - գաշարժ էր, գրեթէ գոռողի տպաւորու - թիւն ձգող: Կակուղ մոխրագոյն փէ - տորա գլխարկ մը գլխուն, քղամիդի նը - մանող սեւ բուրդէ վերարկու մը ուսե - րուն, ադամանդեայ զարդասեղ մը փող - կապին վրայ, տափարը՝ ձեռքը, կօ - շիկները՝ բարձրորակ կաշիէ շինուած, ծիծեռնակի մուճակներու ոճով, կը ձե - ւէր փողոցները, իր գեղեցիկ գաւազանը շքաւոր ձեւերով օրօրելով:

Օր մը, 1919ին էր, եկաւ ինծի, երբ թերթ կը ծախէի Ռոխփալլիքըն շէնքի ան - կիւնը, փոսթ–օֆիսի առաջման շէնքին դիմացի փողոցը, ու այս խօսքերը ը - սաւ.- «Վաղը առաւօտ, ժամը 8ին, «Օ» փողոցի թիւ 484 տունը գնա. հոն 100 օրինակ «Ցախաւել» պիտի ստանաս: Ա՛ռ, քաղաք բեր, եւ կէս ժամէն ծախէ, հա - մը հինգ սէնթի:»

Եւ հեռացաւ:

Բայց պողոտային միւս կողմը կեցաւ նորէն, խառի խմէրեանին հետ խօսելու համար, ու ճիշդ այդ վայրկեանին, Թօուըլ շէնքի անկիւնէն Հափ Ֆարման - եանը վազելով ինծի մօտեցաւ,– «Ո՞վ է այդ մարդը», հարցուց: Մարդը նոյն բոպէին սկսաւ քալել նորէն, իր գաւա - զանը շարժելով, կարծես Եւրոպան ի՛նքն էր որ կը ճեմէր, Վան Նէս փողոցն ի վեր, իր լիօրէն ծաղկած իմաստու - թեամբ ու նշանակութեամբ. կարծես թէ 1919ի այդ Ապրիլին հին Եւրոպան յու - սահատական պայքար մը չէր մղեր ինք - զինքը վերագտնելու համար, Համաշ - խարհային պատերազմէն ետք,– պատե - րազմէ մը՝ որ մարդկային ցեղին այդչափ հարստութիւն եւ կեանք արժած էր:

Ոչ ըլլալը չէինք գիտեր ուրեմն, սա - կայն որոշեցինք որ կ'արժէր 484 «Օ» փողոց երթալ ու ճանչնալ զինք: Բայց երբ մենք, երեք տղեկներս, յաջորդ օրուան առաւօտեան ժամը ութին հասանք նշուած հասցէն, մարդը հոն չէր: Ծե - րուկ Ֆրէզնոցի կին մը մեզի մեր ստա - նալիք թերթերը տուաւ, կին մը՝ որ յայտնօրէն կը հաւատար որ անանուն մարդը թէ՛ «Ցախաւել»ին խմբագիրն էր, թէ՛ ալ աշխարհի մեծ մարդոցմէ մէկը:

Ես ալ պատճառ չունէի այս արժե - ւորումին հետ վիճելու, թէեւ միա - ժամանակ տարտամ ձեւով կը հասկնայի որ անըմբռնելի բան մը կար մարդուն վրայ, շատ հպարտ էր, շատ ինքնա - վստահ, նոյնիսկ Պուքրէշէն, Սօֆիա - յէն, Հռոմէն, Վիէննայէն, Փարի - զէն, Պէրլինէն, Լոնտոնէն եկողի մը համար. եւ կամ, ո՞վ գիտէ, Աթէն - քէն, Պոլսէն, Տրապիզոնէն կամ էր - զրումէն եկողի մը համար: Անկաս - կած ողն-ու-ծուծով Հայ էր մարդը, բայց եւ այնպէս՝ ամէն մէկ վայրկեանի ըն - թացքին, երբ տեսայ զինք, Պուքրէշ բառն եկած էր միտքս: Այդ տեսակի Հայ մըն էր: Հեռաւոր, անծանօթ քաղաքի մը Հայ:

«Ձեր թերթերը ծախեցէ՛ք», ըսաւ ծե - րուկ կինը, «եւ վերադարձէ՛ք ուրիշ օ - րինակներ ստանալու համար»:

Երեք ժամ ետք, ժամը 11ին, հայ թերթ ծախողներէն ոչ մէկը կրցած էր նոյնիսկ մէկ օրինակ վաճառել, հակա - ռակ անոր որ անանուն մարդը մեզմէ ա - մէն մէկուն թէ կամ ութ հոգի տղեկ զօրաշարժի են - թարկած էր:

Կէսօրին, երբ թերթերը վերադարձու - ցի կնոջ, «Օ» փողոցի 484 թիւ տան մէջ, ըսի,– «Այմ սորրի, կը ցաւիմ, բայց բո - լոր սրճարանները գացի, «Արարատ», «Հայրենիք», «Մասիս». ո՛չ ոք ուզեց հինգ սէնթ ծախսել: Ո՞վ է այդ մարդը, խնդրեմ ըսէ՛ք»:

«Մեծ մարդ մըն է» ըսաւ կինը: Ու - րիշ ոչ մէկ խօսք:

Գրեց՝ ՈՒԻԼԵԸՄ ՍԱՐՈՅԵԱՆ

Իսկ ես պատասխանեցի,– «Պիտի ուզէի այս թերթէն օրինակ մը տուն տանիլ, մօրս համար, ընթերցող է, կը սիրէ թերթ կարդալ»:

«Հատը հինգ սէնթ է», ըսաւ ծեր կինը:

«Ես դրամ չունիմ», ըսի, ու վարանե - ցայ աւելցնելու՝ որ չորս ժամ անվճար աշխատած էի: Այդ տեսակի խօսքեր չէինք ըսեր այդ օրերուն: Կամ կ'ընէինք մեր ստանձնածը, կամ՝ ո՛չ:

«Շատ լաւ», ըսաւ կինը, «ա՛ռ օրի - նակ մը: Երբ հինգ սէնթ ունենաս, կը վճարես»:

Թերթը առի տարի տուն: Երբ մայ - րըս վերադարձաւ Ցուկրնհայմէն, ուր թուզերը տուփերու մէջ տեղաւորելու գործը կ'ընէր, առաւ թերթը, նայեցաւ ծալուած, սպիտակ էջերուն, եւ աչք մը նետեց ծաղրանկարներուն վրայ: Յաջորդ օրը համարձակեցայ հարցնել իրեն,– «Ի՞նչ է այդ թերթը. «Ցախաւել» բառը ի՞նչ կը նշանակէ:

Մայրս բացատրեց որ երգիծաթերթ մըն էր թերթը, եւ անոր բառը անգ - լերէնով կարելի չէր ճշգրիտ թարգմա - նել,– Բռնկ Պրում, «սխալ աւել»ի պէս բան մըն է, «ցախաւել»ը, ըստ իրեն: Հարցուցի որ թերթը որա՞կ ունէ՞ր, պա - րունակութիւնը լա՞ւ է՞ր:

«Օ, այո՛,» ըսաւ մայրս: «Շատ լաւ է, շատ սրամիտ»: Ու այդպէս փակ - ուեցաւ նիւթը:

Երեւի թէ «Ցախաւել»ի գնորդներու պակասը Հայ մեծ մարդուն թելադրած էր որ 1919ի Ֆրէզնօն տնտնալիք տեղ մը չէր իրեն համար: Ի վերջոյ մէջտեղ ելաւ որ մէկ տղեկ յաջողած էր մէկ օրինակ ծախել. բայց որո՞ւն,– Ամերիկացիի մը: «Գինո՞վ էր գնորդը», հարցուցի այդ տը - ղեկին, քանի որ ամէն լակոտ որ թերթ ծախած է գիտէ, որ գինետունը լաւ յաճախորդ կը հայթայթէ իրեն. խմած մարդը յաճախ ծախսող մարդ է:

«Ոչ», ըսաւ ան (Հափ Ֆարմանեանն էր): «Գինով չէր: Իմ կարծիքով հա - մալսարանի փրոֆէսէօրներէն էր: Վճա - րեց, թերթը բացաւ, ծաղրանկարնե - րուն նայեցաւ, յետոյ նորէ՛ն զննեց է - ջերը, ծալեց ու գրպանը դրաւ, խնամ - քով. կարծես թէ գիտէր որ կ'արժէ պա - հել»:

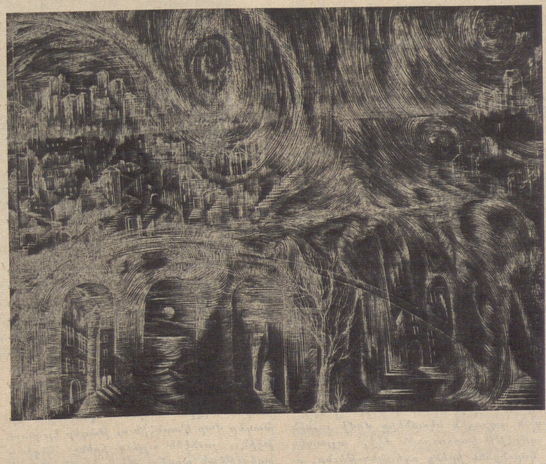
Հիմա ես հարցում մը ունիմ ընթեր - ցողներուն: Արդեօք կա՞յ մէկը, որ գի - տէ թէ ո՞վ, վաթսուն տարի առաջ, Ֆը - րէզնոյի մէջ, «Ցախաւել» անունով թերթ մը հրատարակեց: Պիտի ուզէի գիտնալ:

Յաւելեալ, 1919ի այս վաթսունամ - եակին պիտի ուզէի գիտնալ որ արդեօք կա՞ն ընթերցողներ, որոնք Խօսրով Բագ - րատունի կոչուող անձի մը մասին տե - ղեկութիւն ունին,– անձ մը, որ 1919ի մօտ, Ֆիլատելֆիոյ մէջ, ձայնապնակ մը պատրաստած է՝ որուն վրայ արձա - նագրուած էին «Բարձր Սարեր» եւ «Սեւ Կաքաւիկ» երգերը: Անցեալին՝ այս եր - կուքը մեծ մարդ թուեցան ինծի, ու տա - կաւին այդպէս կը թուին:

Մանրամասնութիւններ կ'ուզեմ:

Փարիզ, Օգս. 25, 1979

(Թարգ. Խ.Թ.: Արտատպումի պարագային աղբիւրը յիշել:
(Խորագիրը «Յառաջ»ինն է:)

ԵՐԵՔ ՃԱՄԲԱՆԵՐ ԳՈՐԾ՝ Բ. ՊՕՏՈՍԵԱՆ

POURQUOI JE SUIS PARTIE EN CORSE

au bord de la mer, sous le soleil, la première semaine de septembre 1979

Le parfum tenace du maquis, les roses et gris du ciel, l'eau délicieuse de la mer sur mon corps.

L'hôtel Nikko, l'organisation (1), une odeur de multinationales dans l'air, l'argent, l'argent partout... argent attrape-mouches, attrape-Arméniens.

Fin du mois d'août à Paris. Dans ma tête : les idées du Révérend Karnusian sur la destinée du peuple arménien lues dans *Haratch* (No du 25-26 août 1979). L'une d'elles est que « la diaspora n'a pas d'avenir dans les pays étrangers ». Les diasporiques considéreraient donc le pays où ils sont nés comme un pays étranger. Or, le diasporique est de nulle part, il est spécifique et différencié partout sans être jamais en terre étrangère. La terre où il vit est sienne. Il appartient à la communauté majoritaire (celle du pays où il se trouve) tout en appartenant à la communauté minoritaire arménienne. Bien plus, il façonne les deux communautés. Homme ou femme hybride, il est un lieu d'échanges. Et une diaspora composée de ces êtres ouverts sur plusieurs mondes à la fois porte en elle des forces de vie.

Rester à Paris sans aller au « Premier congrès arménien » était impossible. Je n'aurais pu rester à l'écart des miens rassemblés dans ma ville. Et pourtant, j'aurais été coupée des Arméniens en leur présence physique, en ne me reconnaissant nullement parmi mes compatriotes qui ont « besoin de puissance » et définissent leur congrès de « pan-arménien » (cf. article et interview du Rev. Karnusian dans *Hay Baykar*, n° de sept. 1979). J'aurais été frappée une fois de plus.

Assez de la sempiternelle fermeture à ce qui n'est pas arménien, assez de la parole paternaliste du Comité exécutif qui s'adresse « à tous les enfants du peuple arménien », assez de la parole fraternelle du Révérend Karnusian qui s'adresse à ses « frères Arméniens » (nous sommes tous pareils, indifférenciés donc incapables d'entrer en relation entre nous à cause de cette similitude rabâchée). Assez aussi de la préservation - conservation de nos vertus. Assez de l'innovation apparente (organisation pseudo-efficace et pseudo-rentable à l'américaine) qui cache l'éternelle politique de boîtes de conserves qui elle-même implique le sacrifice de soi aux élites (le mot de sacrifice revient souvent dans les propos du Révérend).

Qu'ai-je à faire d'une direction centralisée de la diaspora qui ne tiendra pas compte des individus, qui me mangera ? J'aime bien être seule et libre, moi.

Nous n'avons pas d'intellectuels, pas d'élites, pas de puissance, tant mieux ! C'est à partir de cette structure tout à fait féminine que les gens peuvent naître à eux-mêmes et se prendre en charge sans l'aide de « chefs ».

Dans l'eau de la Méditerranée, je suis allée me laver des idées du Rév. Karnusian qui avaient envahi ma pauvre tête. Et puis, j'ai pensé à l'un des pères que je me suis choisi, Nigoghos Sarafian (2).

SETA KAPOYAN

Paris, le 24 Sept. 1979

(1) Մենք ալ քաղաքակրթուած մարդիկ ենք, ի վերջոյ...

(2) Ն. Սարաֆեան « Միջերկրական » (քերթուածներ), Մատենաշար «Ահեկան) Պէյրութ, 1971:

ՀԵԹԱՆՈՍ ԵՒ ՍՐԲԱԶԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏՆԵՐԸ

Գրեց՝ ԶԱՐԵՀ ՄՈՒԹԱՖԵԱՆ

Յունական գեղակերտ միտքը, իւրաքանչիւր արուեստին ծագումը կը բացատրէ, բանաստեղծական սիրուն պատմութիւնով: Արուեստներու ծագումին կու տայ մարդկային պատճառներ: Երաժշտութիւնը, օրինակ, գոյութիւն պիտի չունենար, եթէ մարդիկ երջանիկ ծնած ըլլային: Ողիմպոսի կատարէն, մուսաները, ձայնական քաղցրահունչ եղեւէջներ յօրինելով, կը ջանային ամոքել տառապող մարդկութեան վիշտը: Երաժշտութիւնը ուրեմն ծնաւ, տառապանքներ սփոփելու պահանջէն, համաձայն՝ յունական դիցաբանութեան:

Նկարչութիւնը գոյութիւն պիտի չունենար, եթէ սէրը գոյութիւն չունենար: Ամէն օր, մայրամուտին սիրահար զոյգ մը բլուրն ի վեր կը բարձրանար, միացնելու համար սիրոյ բանաստեղծութիւնը բնութեան բանաստեղծութեան: Օր մը, սիրուհին, սէրէն գինովցած կը մտածէ. սիրահարը պահ մը դիտելէ ետք անոր գեղեցիկ դէմքին շուքը, ճիւղի կտոր մը կ'առնէ եւ զայն կը շրջագծէ: Ատկէ ծագում առաւ նկարչութիւնը, կ'ըսէ դարձեալ յունական դիցաբանութիւնը:

Սէրէն ծնած նկարչութիւնը, երկար ատեն հաւատարիմ մնաց իր ծագումին, ստեղծելով արուեստին մէջ հեթանոս եւ սրբազան սիրապաշտութիւն, Աստղիկներով եւ Տիրամայրերով:

Սիրոյ առաջին արտայայտութիւնը դըրախտէն սկսաւ: Սակայն, առաջին արուին աչքը դրախտին մէջ, անմեղ էր սկիզբները. մեղապարտ եղաւ, երբ այլեւս չէր տեսներ, ինչ որ կը տեսնէր մեղանչումէն առաջ:

Սիրոյ դրախտային անմեղութեամբ մարմարեայ մերկութիւններ քանդակուեցան Հին Յունաստանի հեթանոսական շըրջանին, երբ մերկութիւն դիտելը չէր հանդիպած տակաւին բարոյականի արգելքին: Երբ մերկութիւնը չունէր տակաւին ծածկուած մաս մը, որ աչքին հետաքրքրութիւնը արթնցնէր:

Մարմնապաշտութիւնը այնքան տարածուած էր Հին Յունաստանի մէջ, յատկապէս մարզարաններով, որոնք նկատուած էին տեսակ մը բացօթեայ համալսարաններ մարմնակրթութեան նուիրուած, որ ստացաւ կրօնական հանգամանք:

Հերոդոտոս կը պատմէ, թէ իր շրջանին ամէնէն գեղեցիկ տղամարդը կը պաշտուէր մեհեանի մը մէջ, իբր մարմնական գեղեցկութեան կատարելութիւն:

Թէ ինչո՛ւ պատմական դարձած է «յունական գեղեցկութիւն» բառը, թէ ինչո՛ւ պատմաբաններէն շատեր կ'ըսեն, կը պնդեն ու կ'ուզեն ընդունելի դարձնել, թէ Սպարտայի մէջ յատկապէս կը ծընէին մարդկային սեռին ամէնէն գեղեցիկները, ունի հոգեբանական պատճառներ, եթէ մենք ալ ընդունինք հին յոյներուն պէս, թէ ինչ բանի վրայ որ մարդ շատ մտածէ, այդ բանը կրնայ կարելիութիւն դառնալ:

Սպարտացի խօսեցեալը, մեկնելով այս համոզումէն, ամուսնութեան նախօրեակին, գեղեցիկ արձան մը կը գետեղէ ննջասենեակին մէջ ու սնարին ճիշդ դիմաց, որպէսզի իր երիտասարդ կինը ամէն երեկոյ անկողին մտած եւ ամէն առաւօտ անկողինէն ելած ատեն այդ գեղեցիկ արձանը տեսնելով, գեղեցկութեան վրայ մտածէ միշտ, գեղեցկութիւն յղանալու համար:

Սակայն, յոյն արուեստագէտներ չէին գոհանար բնութեան ստեղծած գեղեցիկով:: Անոնք կը գտնէին թէ, մարդկային կառոյցը համապատասխան չէ աստուածներու կառոյցին կատարելութեան: Ուստի, կը քանդակէին մարդկային մարմինը ոչ այնպէս ինչպէս որ է, այլ այնպէս, ինչպէս որ պէտք էր ըլլար: Ատկէ՝ «յունական գեղեցկութիւն» բառը, որ յունական արուեստին գեղեցիկ ըմբռնումին ուղղուած բառ մըն է, ոչ երբե՛ք յոյն ցեղին, որ ոչ մէկ տարբերութիւն ունի ուրիշ ցեղերէն:

Յունական արուեստին մարմնապաշտութեան շրջանը տեւեց մինչեւ քրիստոնէութիւն: Երբ նոր կրօնքին բարոյականը ծածկեց մարմինը անթափանց զգեստներու մէջ, աչքը սարսուռով մը սկսաւ պրպտել, ինչ որ կը տեսնէր առաջ անմեղ զգացումով: Արուեստագէտին ձեռքը առաջնորդուիլ սկսաւ, մերկութիւնը սեռային տենչով դիտող աչքէն:

Մինչեւ քրիստոնէութիւն, արուեստի միակ նիւթը մարմարն էր: Գոյնէն առաջ պաղ մարմարը տուաւ մորթին ջերմութեան զգայնութիւնը: Մարմարին մէջ քանդակուեցան Ողիմպոսի մտացածին աստուածներն ու Աստղիկներու մարմնական գեղեցկութիւնները: Բայց, երբ Արամազդին տեղը գրաւեց Յիսուս եւ տեսողական հաճոյքին տեղը՝ նոր կըրօնքին բարոյականի սկզբունքը, մարմարը պահ մը դադրեցաւ արուեստին նիւթը ըլլալէ անոր համար, որ չէր կըրնար իր սեղմ միջոցներով նոր հաւատքին տարածման եւ ամրապնդման ծառայել: Քրիստոնէութիւնը պէտք ունէր արուեստի մը, որ իր արտայայտչական լայն միջոցներով կարենար Աւետարանը վերածել յուզիչ պատկերներու, եւ անոնց միջոցով տար կրօնքին տեսանելիութիւն մը: Այդ արուեստը նկարչութիւնն է, որ պիտի ծառայէ կրօնքին, մինչեւ ԺԸ. դարուն վերջերը:

Միջին դարուն, երբ կրօնքը միահեծան տէրն էր մարդուն զգալու եւ մտածելու կարողութիւններուն, բնական էր, որ նկարչութիւնը վերածուեր էր կրօնական գործունէութեան:

Միջին դարուն արուեստագէտները, որ հիմնեցին կերպարուեստի առաջին դպրոցը Իտալիոյ Սիէննա քաղաքին մէջ 1250ի շուրջ, ուժգնօրէն կրած էին տիրապետութիւնը բիւզանդական սրբանկարներու (իքոն) արուեստին: Սիէննացի նկարիչները, հետեւելով բիւզանդացի նկարիչներու օրինակին, կը նկարէին Յիսուս Մանուկ եւ Աստուածածին, որպէսզի հաւատացեալները անոնց առջեւ ջերմեռանդօրէն աղօթեն: Պէտք է դիտել Սիէննական դպրոցին նկարները մոմի լոյսին եւ զմրէթի խորհուրդին մէջ, այլապէս կը կորսնցնեն իրենց ոգեկանութիւնը, որով հրաշքներ կը գործէին հաւատացեալներուն մէջ, կ'ըսէ աւանդութիւնը:

Միջին դարուն, երբ արուեստագէտը երկնային դէմք մը նկարել ուզէր, երկրաւորներուն մէջ չէր փնտռեր իր գործին օրինակը. ներքին աչքով մը կը յօրինէր հոգիներուն հետ սերտօրէն խօսող դէմքեր, որովհետեւ, Միջին Դարուն արուեստագէտին համար նկարչութիւնը միջոց մըն էր, մարդը Աստուծոյ հետ հաղորդելու: Այդ նպատակին հասնելու համար, արուեստագէտը իր յղացումները կ'առաջնորդէր գաղափարներով (իտէ): Գաղափարը պատկերի մը անտեսանելի գոյութիւնն է, որ երեւան կ'ելլէ բաղդատութեան մը պարագային: Երբ բանի մը ըսենք գեղեցիկ է կամ տգեղ է, զայն բաղդատած կ'ըլլանք այն պատկերին հետ, որ մեր ենթագիտակցութեան մէջ թաքուն կը մնայ Արուեստագէտը, երբ չի գտներ բնութեան մէջ իր գործին օրինակը, կը դիմէ ներքին աչքին, որ տեսնէ հոգիին մէջ թաքնուած պատկերը: Այդպէս կ'ընէին հեթանոսական դասականները, Աստղիկներու մարմնական գեղեցկութիւնները քանդակած ատեն. այդպէս ըրին քրիստոնէութեան նկարիչները, երկնային դէմքեր նկարած ատեն:

Ներքնածին պատկեր մը ձեւակերպ կը ստանայ արուեստագէտին ներշնչումներով: Գաղափարը յուզում կը դառնայ արուեստագէտին տեսիլներով: Այդ տեսիլքուն հոյակապ նկարիչները եղան կրօնքը խորապէս զգացողները, ինչպէս՝ Էլ Կրէքօ: Անոնք, աղօթքին ներշնչումներէն կը ստանային զօրութիւն մը, որով իրականը կը փոխադրէին գերիրականին մէջ: Կը թրթռացնէին հաւատքին ու արուեստին զգայնութիւնները միեւնոյն կտաւին վրայ: Կը թանձրացնէին վսեմին գերիրական երեւոյթը բանաստեղծական գեղեցկութիւններու եւ տեսլապաշտ իրականութիւններու մէջ, որոնց առջեւ մարդկային դատողութիւնը կը կորսնցնէ ամէն յենարան, ձգելով մարդը, խորհուրդի մթութեան առջեւ մըտամփոփ, անկարող՝ իր ստացած ցընցումը բացատրելու:

Ահա թէ ինչո՛ւ, ուրախ դուրս չենք ելլեր եկեղեցիէ մը, հոգեպարար արարողութիւն մը լսելէ յետոյ: Ուրախ դուրս չենք ելլեր նուագահանդէսէ մը, երաժշտութեան աստուածային ուժին հետ հաղորդուելէ յետոյ: Ուրախ դուրս չենք ելլեր թանգարանէ մը, արուեստի ոգին մեր մէջ կրելէ յետոյ: Որովհետեւ, արուեստ եւ կրօնք գեղեցկօրէն ընդելուզուած իրարու հետ, ուժգնօրէն կը գործեն մեր վրայ, չէզոքացնելով մեր հոգիին անպարկեշտ ուժերը:

Արուեստ եւ կրօնք փոխադարձ պարտք մը ունին իրարու: Արուեստը կրօնքէն ստացաւ իր վսեմ ներշնչումները: Կրօնքը արուեստի մէջ գտաւ իր խորհուրդներուն ձեւակերպը: Ոգեկան այս երկու ուժերը զիրար բովանդակեցին եւ իրարմով բացատրուեցան մինչեւ Վերածընունդի Ոսկի Շրջանը: Բայց այդ շրջանէն շատ առաջ, կրօնքը կորսնցուցած էր իր ուժը: Միջին Դարուն, պապերը, որ թագեր վար կ'առնէին ու թագեր կը բաշխէին, չունէին այլեւս իրենց հեղինակութեան ազդեցութիւնը: Արուեստագէտները օգտուելով հաւատքին ընդհանուր թուլութենէն, ձերբազատեցան եկեղեցիին խնամակալութենէն ու հիմնեցին տեսակ մը ինքնավար շրջան, ուր չուշացաւ յայտնուիլ հեթանոսական կենցաղ մը աշխարհիկ հաճոյքներու: Միջին Դարու միստիսիզմով զսպուած մարդկային բնազդները արթնցան: Կեանքը դարձաւ հաճոյքներու նպատակ: Պալատներու մէջ սկսած ցոփութիւն ու հեշտասիրութիւնը տարածուիլ սկսան տուներու մէջ: Կողոպուտ եւ մարդասպանութիւն սովորական բաներ դարձան ոչ միայն լուսնին՝ այլ նաեւ արեւին տակ: Այս շրջանը, որ մեծութեան եւ անկումի շրջան մըն էր, կը ներկայացնէր տարօրինակ եղբայրակցութիւնը գագաթի եւ անդունդի, որ կը կոչուի Վերածնունդ:

Վերածնունդը, վերադարձն է տրոփող կեանքին, ապրելու հաճոյքին, որ հետզհետէ խրեց իր մայրաքաղաքը անբարոյութեան մէջ: Վերադարձնելու համար Ֆիրէնցէն իր երբեմնի մաքուր կեանքին, Հրապարակ կը նետուի համեստ քահանայ մը՝ Սաւոնարոլա: Մեծ կ'ըլլայ այս կրօնաւորին ազդեցութիւնը: Անոր հոգեցունց խօսքերէն հոգեփոխուած արուեստագէտները կը կտրեն ու կ'այրեն իրենց գործերը, կրօնաշունչ նոր ոգիով նոր գործեր ստեղծագործելու համար: Մեծատուններէն շատեր կը լքեն կեանքին հրապոյրները, վանք քաշուելու համար: Այս շրջանին, թէեւ երիտասարդ էր Միքէլ-Անճէլօ, բայց արդէն մեծ համբաւի տէր արուեստագէտ մը, կը կրէ Սաւոնարոլայի ազդեցութիւնը, բայց երկար չի տեւեր: Հեթանոս արուեստին զգայապաշտ գեղեցկութիւնը կը վերադըրաւէ իր հոգին: Կը սկսի դարձեալ քանդակել հեթանոսական գործեր գաղտնաբար նախ, յետոյ ազատօրէն, որովհետեւ Սաւոնարոլա աքսորուած էր եկեղեցական իշխանութենէն: Ամէն մարդ կը վերադառնայ իր նախկին ապրելակերպին ու նախասիրութիւններուն: Կեանքը վերստին կը տրոփէ հաճոյքներու եւ ոճիրներու մէջ: Այս անիշխանական միջավայրին մէջ է որ Ֆիրէնցէ կը դառնայ արուեստին մայրաքաղաքը, ուր կը դիմէին բոլոր երկիրներուն մեծ ու փոքր արուեստագէտները, մկրտուելու համար Վերածնունդի հանճարին մէջ: Ֆիրէնցէ ցոյց կու տար անոնց գեղեցիկ պալատ մը աջ, մարմարակերտ արձան մը ձախ, ու այսպէս, ամէն քայլափոխին, անոնց սիրտը կը պահէր գեղեցիկի տեւական թրթռացումին մէջ:

Արուեստը, այս բացառիկ քաղաքին, նկատուած էր բարոյական դաստիարակութեան մեծագոյն ազդակը: Ժողովուրդը պահանջ կը զգար գեղեցիկի մըթնոլորտին մէջ ապրելու, համեստ քաղաքացին անգամ կ'ուզէր բաժնել արուեստագէտին ներշնչումն ու խանդավառութիւնը: Ունեւորները, Մետիչիներու օրինակին հետեւելով, պաշտպան ու մեկենաս կը հանդիսանային խոստմնալից արուեստագէտներուն: Երբեք ժողովուրդ եւ արուեստագէտ այնքան չեն միացած իրարու, որքան այս հանճարածին քաղաքին մէջ, ուր իրարու յաջորդեցին Վերածնունդի մեծագոյն հսկաները Տանթէէն մինչեւ Միքէլ-Անճէլօ:

Յունական արուեստէն ետք, Վերածընունդի մայրաքաղաքին մէջ տարածուիլ սկսաւ նաեւ յունական իմացականութիւնը: Մտաւորականներ յուներէն կը սորվէին, բնագիրներու մէջ կարդալու համար անոր գլուխ-գործոցները: Մետիչիներու եւ Փածծիներու քաղաքական մենամարտներն անգամ կ'ըլլային յունական պերճախօսութեան արուեստով: Հելլէն լեզուին ու գեղեցիկ դպրութեան հանդէպ Վերածնունդին տածած չափազանցեալ սէրը դրել տուաւ Սալութաթթի, թէ «եթէ Տանթէ յուներէն գրած ըլլար «Երկնային Կատակերգութիւնը» Յոներէն աւելի բարձր պիտի ըլլար»:

Այս յունապաշտ միջավայրին մէջ է, որ նկարիչ մը յանդգնեցաւ նուիրագործուած նիւթերու սահմանն անցնիլ, մտնելու համար դիցաբանական նիւթերու հարուստ անդաստանին մէջ «Վեներայի Ծնունդը» նկարով: Պոթթիչէլլի, այս նկարով մեկնակէտը եղաւ հեթանոս արուեստին զգայապաշտ գեղեցկութեան: Այս նկարով մերկութեան արուեստը, մտաւ Ֆիրէնցէ, ու Վերածնունդը եղաւ համադրութիւնը հեթանոս եւ սրբազան արուեստներուն, որուն ամէնէն աւելի նուիրեալը պիտի մնայ Միքէլ-Անճէլօ:

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կազմեց՝

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

1979ի Փետրուարէն Մայիս, Ինալքօ–յի Նասիոնալ Տէ Լանկ Օրիանթալի մէջ տեղի ունեցաւ Սփիւռքահայ գրականութեան դասընթացք մը՝ որ գրեթէ ամբողջովին նոր եւ շատ հետաքրքրական երեւոյթ մըն է, ոչ միայն Փարիզի այլ նաեւ բոլոր Արեւմտեան Սփիւռքի հայութեան համար։

Ինսթիթիւն մաս կը կազմէ Փարիզի համալսարանական այն դրոյթին՝ որ անցեալին աշխարհածանօթ Սորպոնն էր. ներկայիս՝ շնորհիւ վարչական վերակազմակերպութիւններու, հին Սորպոնը «տարրալուծուած» է եւ Ինսթիթիւն մաս կը կազմէ Փարիզի համալսարանական դրոյթի երրորդ ենթաբաժանումին։ Հոն՝ Հայկական Ամպիոնը կը վարէ ծանօթ արեւելագէտ Փրոֆէսէօր Մահէ, մասնագէտ արեւելեան զանազան լեզուներու (արեւելահայերէնէ մինչեւ եթովպերէնի)։ Ան գեղեցիկ գաղափարը ունեցած է լրացուցիչ դասընթացք մը կազմակերպելու՝ կից իր վարած ամպիոնին, ու իբր դասախօս հրաւիրած է Պր. Գրիգոր Պըլտեանը, որպէսզի աւանդէ «Սփիւռքահայ Գրականութիւն»։ 24 դասաժամ գրաւող այս դասընթացքը շատ յաջող անցած է, ունենալով մօտ 15 յարատեւող աշակերտներ՝ որոնցմէ 10ը պաշտօնական քննութիւններ անցուցած են ամավերջին։ Դասընթացքը ունեցած է նաեւ ունկնդիր ներկաներ, որոնց թիւը երեսունի մօտ եղած է ընդհանրապէս։

Ուրախ առիթ է դասընթացքի յղացքը՝ որուն համար պէտք է շնորհաւորել Փրոֆ. Մահէն ու Փարիզահայ գաղութը եւ նոյնքա՛ն ուրախառիթ՝ զայն կրկնելու որոշումը։ Արդարեւ՝ 1979 – 80 տարեշրջանի Նոյեմբերէն Մայիս կրկին պաշտօնի կոչուած է Պր. Պըլտեան։ Ծրագրուած է դասընթացք մը որ պիտի բաղկանայ 12 պահէ, իւրաքանչիւրը 2 ժամ տեւող. հանդիպումները տեղի պիտի ունենան 15 օրը անգամ մը։

Տողերը ստորագրողին համար (քանի որ գրականութեան ուսուցիչ է ան) չափազանց հետաքրքրական է նման դասընթացքի գոյութիւնը, նուիրուած՝ արեւմտահայ Սփիւռքահայութեան գրականութեան։ Թէ՛ Ամերիկայի մէջ (Ներկայիս), թէ՛ ալ (անցեալին) Պէյրութի մէջ Հայ Գրականութեան նուիրուած համալսարանական դասընթացքներ գոյութիւն ունեցած են, սակայն գրեթէ անխտիր անոնք եղած են (գուցէ ստիպուած էին ըլլալ) չափազանց համապարփակ եւ ուրեմն մակերեսային։ Կարելի չէ՛ մէկ տարուան մէջ իսկապէս օգտակար ու խորաթափանց ձեւով դասաւանդել 1500 տարուան անցեալ ունեցող հարուստ գրականութիւն մը։ Նոյնիսկ «արդի» (ըսենք՝ յետ – 1850) Հայ Գրականութիւնը իր արեւելեան ու արեւմտեան ճիւղերով, շատ աւելի երկար ժամանակ ու խորացում կը պահանջէ՝ քան կը ստանայ։ Ցետոյ, անցեալին նիւթի դասաւանդումին հանդէպ մօտեցումը եղած է (մի քանի յարգելի բացառութիւններով) չափազանց դըքունակ եւ կամ երախայական։

Պր. Պըլտեանի աւանդած դասընթացքին մօտեցումը յայտնօրէն տարբեր եղած է. Նախ՝ իւրաքանչիւր պահի երկու ժամերը դասախօսութեան չեն նուիրուած, այլ՝ առաջին ժամը միայն։ Երկրորդ ժամը վերապահուած է էքսփլիքասիոն տը թէքսթի, որու ընթացքին աշակերտները եւ դասախօսը գործակցած են՝ մանրազննին քննութեան ենթարկելու համար տուեալ գրողի գործէն նմոյշ մը։ Շեշտել նաեւ որ Պր. Պըլտեան սկիզբէն նախընտրած է տրամաբանական մօտեցում մը, եւ ընդգծած է «Սփիւռքեան գրականութեան դիմագիծն ու բնոյթը բնորոշող գիծերու որոնումին կարեւորութիւնը։ Վերջապէս, ինչպէս ան բացատրեց տեսակցութեան մը ընթացքին, «1922էն ի վեր գոնէ 150 եւ գուցէ 200 գրող տուած է մեր Սփիւռքը, եւ ուրեմն ստիպողական է սեւեռումի համար ընտրել ա՛յն գրողները՝ որոնց գործին մէջ Սփիւռքի մը գոյութիւնը կեդրոնական հարց մըն է։

Դասընթացքը սկսած է հարցումի մը բնորոշումով.– «Այն առարկան, որու մասին պիտի խօսինք, այսինքն՝ Սփիւռքահայ Գրականութիւնը, գոյութիւն ունի՞»։ Նիւթին շուրջ շրջանակ մը գծելու մտահոգութեամբ Պր. Պըլտեան ժամանակ յատկացուցած է երկար դասախօսութեան մը՝ նուիրուած պատմական–կենսական տեղեկութիւններու,– Ցեղասպանութիւն, 1918 – 1922ի կարճատեւ վերադարձը դէպի Թրքահայաստան, եւ 1922էն ետք արմատացած հսկայ գաղթաշարժը՝ դէպի Միջին Արեւելք եւ մասնաւորաբար դէպի Արեւմուտք։ Ժամանակ յատկացուցած է նաեւ դասախօսութեան մը՝ որ շօշափած է Սփիւռքի մը կազմակերպութեան «նիւթական» հիմքերը, այսինքն՝ զանազան հաստատութիւններ,– եկեղեցի, Դպրոց, ու մանաւանդ Մամուլ։ Պր. Պըլտեան ընդգծած է մամլոյ հսկայ կարեւորութիւնը Պոլսոյ մէջ, եւ անկէ ետք Սփիւռքի ամէն կողմը, ուր ան եղած է, գործօն ազդակ՝ Սփիւռքահայ գրականութեան կազմաւորման։

«Անշուշտ», շեշտեց Պր. Պըլտեան մեր զրոյցի ընթացքին, «Սփիւռքներ ունեցած ենք 11րդ դարէն (այսինքն՝ Անիի անկումէն) ի վեր։ Պոլիսն ու Թիֆլիսն ալ, ուր ստեղծուեցաւ արդի Հայ Գրականութեան մէկ մեծ մասը, Սփիւռքներ էին»։ Սակայն Ցեղասպանութեան պատմական տուեալը, ըստ իրեն, ստեղծեց եւ կամ գուցէ ընդգծեց «հոգեկան անկում» մը, որ երկար ատեն գոյութիւն ունեցած էր Սփիւռքահայութեան մօտ բայց որ ծածուկ մնացած էր որքան ատեն որ Մեծ Հայաստանի մը, բոլոր Հայութիւնը ընդգրկող Հայաստանի մը հեռանկարը առողջ կը մնար։ Արեւմտահայութիւնը 1800ական թուականներուն եւ դեռ մինչեւ 1915 որոշ հաւատքներ ու պատրանքներ ունէր, եւ իրաւունք ունէր զանոնք ունենալու, հայկական «ինքնահաստատումի» մասին։ Եղեռնը նոր Սփիւռքահայութիւն մը ստեղծեց, Պոլսէն հեռու, որուն համար այդ պատրանքները շատ աւելի՛ անիրական կը թուին։ Եւ ճիշդ այդ է որ պատճառած է «հոգեկան անկում» ու վարկ տուած գրականութեան մը, զոր գուցէ կարելի է իսկական «Սփիւռքեան Գրականութիւն» որակել։

Յակոբ Օշական գրած է որ Սփիւռքահայ Գրականութիւն հաւանաբար գոյութիւն չունենայ, այն պատճառաւ որ Սփիւռքը՝ ըստ իրեն, հոգեկան անկումի վայր մըն է, եւ Հայ Հոգին, որ Օշականի քննադատական մօտեցումներու հիմնաքարն է, միայն բեկումի ենթարկուած է այդ շրջանի սկիզբէն ի վեր։ Իսկ նման բեկում, նորէ՛ն ըստ Յ. Օշականի, քննադատութիւն կ'արտադրէ՝ բայց ո՛չ ստեղծագործութիւն։ Պր. Պըլտեան մատնանշեց որ Օշական այս կարծիքը արտայայտած է ոչ միայն 1945ին, Վահան Թէքէեանի եւ Սփիւռքահայութեան Բանաստեղծութեան նուիրուած իր տողերուն մէջ, այլ նաեւ անկէ շատ առաջ, 1928ին, «Գրականութեան Համար» յօդուածով, հրատարակուած՝ Զուարթնոցի մէջ։ Օշականի այս բացայայտումը, որ Սփիւռքահայ Գրականութեան կը սահմանէ ամլացման ճակատագիր եւ միայն քննադատական մօտեցում, սկիզբ մը եղած է Պր. Պըլտեանի դասընթացքին համար,– այսինքն՝ ո՛չ թէ ընդունուած է իբր անվիճելի հիմնաքար այլ դրուած է իբր հարց՝ որուն պատասխանի որոնումը կը պահանջէ վերընթերցում Սփիւռքահայ գրողներու գրութեանց։

Դասախօսը շեշտած է որ Օշականի կեցուածքը բոլորովին բացասական չէ եղած, թէեւ այդպէս թուած է որոշ ընթերցողներու։ Ճիշդ է որ ան ըսած է թէ Վարուժանի եւ Մեծարենցի գործերը անկրկնելի են ցեղի մը համար՝ որուն հողոյն վրայ Թուրքը իր «կնիքը» թողած է, իր «փականքը» պարտադրած։

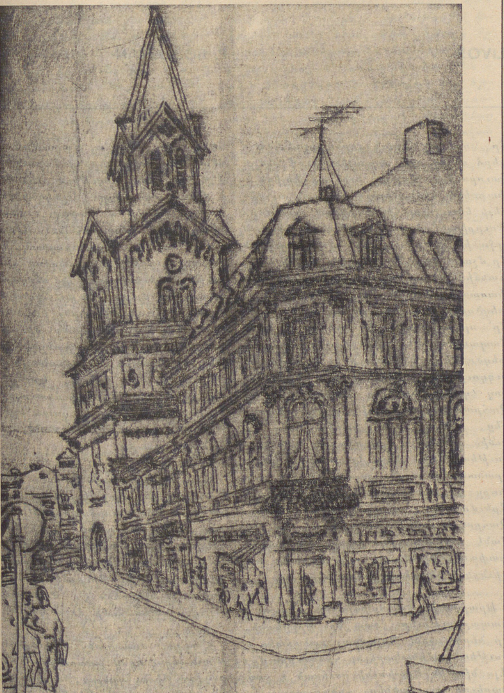
Սակայն նոյնի՛նքն Յակոբ Օշական, որ այնքան յոռետես եղած է Սփիւռքահայ բանաստեղծութեան ապագայի մասին, ընդունած է որ Սփիւռքի վէպը երբեմն յաջողած է մօտէն շօշափել Սփիւռքահայութեան իրականութիւնը,– մատնանշած է Շահնուր, Հրաչ Զարդարեան եւ մի քանի հազուագիւտ ուրիշներ։

Մատնանշելով պահանջկոտ եւ յոռետես քննադատ Յ. Օշականի գործին մէջ գտնուող երկուութիւնը, Պր. Պըլտեան ընտրած է հեղինակներ՝ որոնց գործը կը համապատասխանէ Սփիւռք ըլլալու հարցադրութեան, որոնց սեւեռակէտը եղած է Սփիւռքի մէջ Հայ ըլլալու խնդիրը։ Ո՛չ «մնալու», քանի որ Հայրենի Հողին վրայ ապրողին հին ձեւով կարելի չէ Հայ մնալ Սփիւռքի մը մէջ, այլ ըլլալու, Սփիւռքեան Հայութիւն մը միշտ որոնելու եւ ստեղծելու հարցը։

«Գուցէ զարմանալի պիտի թուի», ըսաւ Պր. Պըլտեան, «որ նման մօտեցում սկսի Համաստեղի գործերէն մէկով, սակայն այդպէս ըրինք։ Անոր պատմուածքները, մասնաւորաբար «Համբոյրը», քննեցինք մանրամասնօրէն, Սփիւռքային մտայնութիւններու եւ Սփիւռքեան անկումի բնոյթը լաւ հասկնալու մեր ճիգին հիմքը կերտելու նպատակով։ Հետաքրքրական է որ Համաստեղի նման պահպանողական գրիչ մը արտօնած է ինքզինքին՝ գրել կտոր մը, որ թափանցիկ է։ Այսինքն, առանց կուրացնող նախապաշարումներու զայն կարդացողը կը տեսնէ աւանդական, զուտ – Հայ, Թուրքի բացակայութեամբ բախտաւոր Հայրենի գիւղ մը։ Համաստեղ, Սփիւռքեան գրիչ, կը պարզէ նախա – Սփիւռքեան Հայրենի իրականութիւնը, ուր սեռային ցանկութիւնը գոյութիւն ունի՛, սակայն (եւ ա՛յս է կենսականը), նաեւ գոյութիւն ունի հօրենական արգելքը։ Հայ գիւղին մէջ զսպուած, յաճախ խեղդուած սեռային ցանկութիւնը անշուշտ կը շարունակէ գոյութիւն ունենալ Սփիւռքի մէջ, մանաւանդ Ֆրանսական Սփիւռքին ու անոր գրականութեան մէջ, ուր այլեւս հօրենական արգելք չկայ»։

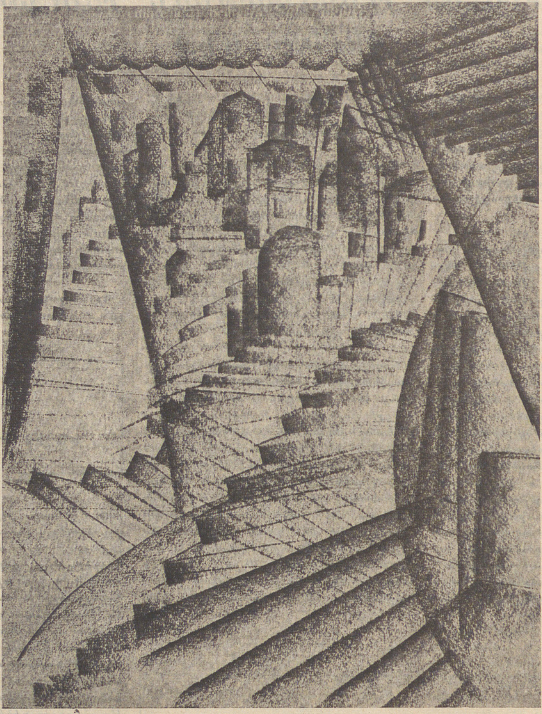
Հարց տուի Պր. Պըլտեանին թէ արգելքի չգոյութիւնը պատկերացնող ո՞ր գործը ընտրած էր։

«Շահնուրի Նահանջը անխուսափելի էր

Գծագրութիւն՝ ԶԻԿ ՏԱՄԱՏԵԱՆ

Ռումանիահայ տաղանդաւոր ծաղրանկարիչը վերջերս այցելեց «Յառաջ»ի խմբագրատունը, իր արուեստագէտ աղջկան հետ։ Ներկայացուց մեզի իր վերջին գծագրութիւնները Իտալիայէն, ուր շրջած էր քանի մը շաբաթ, ու նուիրեց մեզի այս գծագրութիւնը, որ ունի պատմական արժէք, քանի կը ներկայացնէ Պուքրէշի Հայ Կաթողիկէ հին եկեղեցին։

A LESBOS «MOLIVOS» P. BODOSSIAN

անջուջտ», ըսաւ ան։ «Յանկութիւնը՝ որ արգելք չունի,– ահա՛ այդ դրքի հիմնական խնդիրը։ Ծածնուրը չատ լաւ գգաց ու պատկերացուց այն ցանկութիւնը, որ ո՛չ հօրենական արգելք կը ճանչնայ, ո՛չ ալ Թուրքի սպառնալի ներկայութիւն, եւ որ դէպի դուրս կ՚առաջնորդէ Հայ երիտասարդը։ Այդ Հայ երիտասարդին դարձը դէպի Ֆրանսուհին, յաճախ դէպի պոռնիկը, կը հակադրուի հայկական աւանդական դրոյթներուն եւ հաստատութիւններուն հետ։ Շահնուրէն ետք գրուած Սփիւռքային վէպի կեդրոնական հարցերէն է այս հակադրութիւնը,– ներս եւ դուրս, հայ աւանդականութիւն եւ օտար պոռնիկ։ Այդ պոռնիկը ներկայ է Զ. Որբունիի, Վահէ Օշականի եւ Հրաչ Զարդարեանի գործերէն ոմանց մէջ ալ»։

«Սարաֆեանի գործը», ըսաւ Պր. Պըլտըեան, «մանաւանդ Անջրպետի մը Գրառումը, ջանաց հետախուզել եւ աւելի մանրամասնօրէն պարզել Սփիւռքեան երկուութիւնը, երկուութիւն մը՝ որ Հայուն համար այնքա՛ն սպառնալի եւ հրապուրիչ էր միաժամանակ, եւ որ նոր արգելքներու պարտադրումը պահանջեց։ Այդ արգելքը օտարին հետ յարաբերութեան մերժումն, ոչ - յարաբերութեան դրոյթն էր, որ մասնաւորաբար ազդու էր Միջին Արեւելքի մէջ, սակայն կը տիրէր նաեւ «հաւատացեալ» Հայերու հոգիներուն, քիչ մը ամէն տեղ։ Սարաֆեան գիտցաւ որ այս ոչ – յարաբերութեան դրոյթը հոգեկան անհաւասարակշռութեան մը կը ստեղծէ, որմէ ըՍփիւռքահայ բանաստեղծը նոր օրէնք մը պէտք է հանէ։ Մենք իր գործը կարդացինք, այդ քաոսն ու անկէ ծնող նոր օրէնքը գննելով»։ «Որբունիի գործը, մանաւա՛նդ «Եւ Եղեւ Մարդ»ը, կը բիւրեղացնէ Սփիւռքահայու իսկական կացութեան մէկ շատ կարեւոր մասը», շարունակեց Պր. Պըլտըեան։ «Թովմասին վիճակը Սփիւռքի մէջ ցանկութեան պարտադրուած դրոյթի մարմնացումն է։

Այդ գրքին մէջ Որբունի շատ յաջող կը պատկերացնէ օտարի ձգտումը, անոր քաշողականութիւնը, Հայ աղջկան հետ յարաբերութեան այսպէս–կոչուած անկարելիութիւնը, ոչ թէ հօրենական արգելքի գոյութեան պատճառով, այլ որովհետեւ կայ մօրը պարտադրանքը, ամուսնանալու պարտադրանքը, Սփիւռքահային վիճակին պարտադրանքը, իր բոլոր մանրիկներով։ Թովմաս ու Որբունի որբեր են միասին։ Այդ արդէն կ՚ըսէ գրագէտը, տառացիօրէն,– «այն օրէն որ հայրս մեռաւ, մայրիկ, դուն դադրեցար կին ըլլալէ եւ եղար մայր», իսկ մենք վերածուեցանք որբերու։ Այր ու կին որբերու ժերունդ մը ստեղծուեցաւ Սփիւռքի մէջ, ուր՝ հակառակ հօրենական արգելքի չգոյութեան, ցանկութիւնը չյարատեւեց, մինչ ան գոյութիւն ունէր, հօրենական արգելքին հետ գուգահեռ՝ Համաստեղի «Համբոյր»ին եւ գիւղին մէջ։ Երբ ամէն մարդ ու կին Սփիւռքահայ որբի մը կը վերածուի, այդ միատարրութեան մէջ ցանկութիւնը կը բացակայի, եւ միայն դէպի դուրս, դէպի օտարը կրնայ արտայայտուիլ։ Եւ քանի որ հաւատացեալ Հայուն համար ամուսնութեան դաշտ – ապարէզ չէ՛ դուրսը, կը մնայ միայն օտար պոռնիկը»։

Այդ օտար պոռնիկին հետ յարաբերութիւնը՝ որ ժամանակաւորապէս արտօնուած է Սփիւռքահայ վէպի հերոսին, խորհրդանի՞շն է Հայ – Օտար շփումին, ամէն մակարդակի վրայ», հարցուցի Պր. Պըլտըեանին։

«Ձեմ ուզեր նման կաղապարացուած եւ քարացած եզրակացութեան յանգիլ» բողոքեց Պր. Պըլտըեան, «եւ չուզեցինք այդ ընել դասընթացքի մէջ ալ։ Մեր նպատակն էր քննել Սփիւռքացումի պատկերացումը, որոնել զայն մարմնացնող ու ներկայացնող զանազան վիճակներ։ Սարաֆեանէն ետք դարձանք Զարդարեանի «Մեր Կեանքը» գործին, ուր սեռայինն ու տնտեսականը կը ներկայացուին միասին, ուր ցանկութիւնը կը պարփակէ ոչ միայն Ֆրանսուհին, այլ նաեւ դրամը։ Ուրիշ կէտ մըն ալ շատ յատկանշական է հոս։ Զարդարեանի վէպը Սփիւռքահայութեան միակ վէպն է, որուն մէջ օտարութիւնը Հայ տունէն ներս կը բերուի, ուր երախայ մը կայ, մանուկ մը, ընկեցիկ մը՝ որ Հայ տունէն ներս մուտք կը գործէ»։

Պր. Պըլտըեան յաւելեալ բացատրութիւններ տուաւ նաեւ Նշան Պէշիկթաշլըեանի եւ Յարութ Կոստանդեանի ընթերցման մասին։ Վերջինին «Միրանենին» մանրամասնօրէն գննուած է, որովհետեւ պարզ թուող սակայն շատ բարդ քերթուած մըն է։ Կոստանդեանի գործին մէջ օտար կինը կայ, յաճախ մերժուած, օրինակ՝ Ծամիրամի դիմակին տակ։

Մասնաւոր ուշադրութեամբ ընթերցուած է Անդրանիկ Ծառուկեանի Թուղթ առ Երեւան, Սփիւռքի այն հազուագիւտ գրքերէն մէկը, որ Նահանջը Առանց Երգի–ն նման արժանացած է բազմաթիւ տպագրութիւններու։ Յ. Օշականի խօսքերը վերյիշելով, Պր. Պըլտըեան ըսաւ որ Թուղթ առ Երեւանը վկայութիւն մըն է, որ ճշգրտօրէն կը համապատասխանէ Սփիւռքեան որոշ հոգեվիճակի մը։ Գրքի Երդ հատուածի մանրամասն ընթերցումը շատ հետաքրքրած է դասընթացքին մասնակցող աշակերտները։ Ծառուկեան կը գրէ որբի, մանկութիւն չունեցող մարդոց գրականութիւն մը, որ Սփիւռքը կը տեսնէ իբր ծով, ուր կը խեղդուի Հայութիւնը, եւ ինքզինքը կը տեսնէ իբր «ոչինչ պոէտ», բաղդատմամբ այն քերթողական հերոսին ու «հսկայ պոէտ»ին՝ որ Զարենցն է։

«Կարդացինք նաեւ արդի Պոլսահայ գրականութենէն նմոյշներ», ըսաւ Պր. Պըլտըեան։ «Հոն, անցեալ մի քանի տասնամեակներուն ունեցանք գրականութիւն մը, որ Հայ Լեզուն գործածելով հանդերձ ուզեց ոչ - ազգային ձեւով հիմնաւորուիլ։ Փորձեց ունենալ փիլիսոփայական հիմնաւորում, որքան ալ վիճելի եղաւ այդ հիմնաւորման որոնումը։ Թուրքիոյ Հանրապետութեան սկզբնական շրջանին վաւերագրական գրականութիւն մը մշակուեցաւ Պոլսոյ մէջ։ 1945էն ետք, Ճանճիկեան ու Գալուստեան ատեն մը փաստօրէն ինկան արդի Թուրք բանաստեղծութեան ազդեցութեան տակ, բան մը՝ որ այպանելի չէ, սակայն չի համապատասխաներ Արեւմտահայ բանաստեղծութեան ընդհանուր եւ աւանդական ուղղութեան։ 1945էն ի վեր մէջտեղ եկող գրականութիւնը Խրախունիի եւ Զահրատի նման ծանօթ դէմքեր արտադրեց, դէմքեր՝ որոնք կարեւոր տեղ մը ունին ներկայ Սփիւռքահայ գրականութեան մէջ, թէեւ կառուցային կապը (բանաստեղծական ըմբռնումով) շատ փոքր է՝ անոնց բանաստեղծութեան եւ Արեւմտահայ գրականութեան միջեւ։ Զահրատի բանաստեղծութեան մէջ կը մտնէ քաղաքը իր բոլոր սովորական տափակութիւններով. ա՛յս կարեւոր արդիւնքն է առօրեան ըսելու ճիգի մը»։

Խրախունիի «տարրկայական խորհըրդապաշտութիւնը», ըստ Պր. Պըլտըեանի, կը ներկայացնէ Պոլսահայ բանաստեղծութեան ամենակարեւոր հիմնաւորումը։ Այս նիւթին Խրախունի նուիրած է շատ կարեւոր յօդուածներ. հոն արտայայտուած կարծիքները կրնան մերժուիլ ուրիշ Պոլսահայ գրողներու կողմէ, բայց եւ այնպէս իր սերնդակիցներն ալ մաս կը կազմեն, գոնէ որոշ չափով, նոյնի՛նքն այն շարժումին, որուն մասին կը խօսի Խրախունի եւ որու հակացողութեամբ օժտուած ան կը կիրարկէ իր բանաստեղծական աշխատանքը։

Ի վերջոյ, դասընթացքի մասնակցողները կարդացած են գործեր նոր Պէյրութէն։ Յատկանշական է որ թէ՛ Վահէ Օշական, թէ՛ ալ Յարութիւն Քիւրքճեան Պէյրութցիներ են՝ որոնց գործին մէջ մեծ կարեւորութիւն ունի Պէյրութ – Փարիզ առանցքը։ Օշականի գործերը («Պէյրութ – Փարիզ», «Քաղաք», «Քառուղի», «Պատուհան») Սփիւռքահայու նոր ու վերանորոգուող, կարելի է ըսել ինքզինք վերստեղծող գիտակցութեան փնտռտուքը կը ներկայացնեն։ «Քաղաք»ը մարդ ըլլալու ճիգով կը լեցուն է մինչայ։ Օշականի գործը ընդհանրապէս Օտարումի («ալիէնասիոն») վիճակն է որ կու տայ, բայց յատկանշական է որ Փարիզը՝ օտարն ու սպառնալին ըլլալէ աւելի յո՛յս մըն է, կարելիութիւն մը՝ որ Պէյրութցի Սփիւռքահայը «պորտային» կապը խզէ եւ դուրս ելլէ կէթթօյական արգանդէն ու մտնէ աշխարհ, ճանչնայ օտարը։

Քիւրքճեանի «Փորձ Տարա – Գրութեան Մասին» գործը կը մեկնի Փարիզի Սփիւռքահայու 1968ի փորձառութենէն։ Կեանքի, բայց մանաւանդ լեզուի մակարդակին վրայ շիզոֆրենիք կացութիւն մը կայ, իրականութենէն անջատում մը, որ կը գրաղեցնէ Քիւրքճեան։ Այդ անջատումը աններելի է, մանաւանդ երբ օտարէն անջատումի ձեւը կ՚առնէ։

«Գրելը, մանաւանդ Սփիւռքահայութեան լեզուներով օտարութեան հետ յարաբերութիւնը գրելը», եզրակացուց Պր. Պըլտըեան, «լինելութեան հարց մըն է»։ Իբր կին, իբր զանազան ցանկութիւններու թիրախ, իբր լեզու օտարութիւնը կ՚ապրի մեր հետ ու մեր մէջ (ոչ միայն մեր շուրջ)։ Ուրախառիթ երեւոյթ մըն է որ Փարիզի համալսարանական դրոյթին մէջ կարելի է մանրազննին ուսանիլ Հայ Արդի Գրականութիւնը շնորհիւ դասընթացքի մը՝ որ Սփիւռքի գոյավիճակի այս գործօնները հմտօրէն եւ անկեղծօրէն քննած է։

Կազմեց՝ ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris Commission paritaire : N° 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
6
MARDI
6 NOVEMBRE
1979

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

LE NUMERO 2 F.

55րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.507 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 55e ANNÉE — No 14.507

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՏԽՈՒՐ ՇԱԲԱԹ ՄԸ

ԲՈՅՑ ԵՒ ԱՅՆՊԷՍ՝ ՅՈՒՍԱՀԱՏԻԼ

Տխուր շաբաթ մը ապրեցաւ Ֆրանսա։ Տխուր՝ մէկէ աւելի պատճառներով։ Երեքշաբթի առտու, ամբողջ հանրային կարծիքը կը ցնցուէր ի լուր Աշխատանքի նախարարին անձնասպանութեան։ Անմի– ջապէս կը գտնուէր քաւութեան նոխազը՝ մամուլը, կամ գոնէ որոշ մամուլ մը։ Երգչախումբը լրիւ էր, չէր պակսեր նոյնիսկ Ժորժ Մառշէի ձայնը։

Բայց համերգը, յանկարծ պիտի խանգարուէր։ Նախարարին յետ մահու նամակը, նոր լոյս մը պիտի բերէր շատ մութ հարցերու վրայ եւ ամբաստանողները անախորժ բան մը պիտի զգային։ Հանգիստ խիղճերը անհանգիստ օրեր եւ ժամեր պիտի ապրէին։ Հարցը յստակ էր՝ յետ մահու ամբաստանագիրը՝ շատ աւելի։ Պուլէն, որ յարգուած էր նոյնիսկ իր հակառակորդներէն, որ պարկեշտ էր, չէր կրնար անձնասպան եղած ըլլալ երկու հեկտար հողի պատմութեան մը համար։ Յուսահատութիւնը պէտք է եկած ըլլար շատ աւելի խորէն, մարդը պէտք է ցնցուած ըլլար իր հաւատքին մէջ։ Հաւատք՝ նուիրական բաներու հանդէպ, ինչպէս են՝ բարեկամութիւնը, անկեղծութիւնը, ընկերներու հաւատարմութիւնը։ Ու երբ կը տեսնէ թէ հո՛ս ալ խաբուած է, այն ատեն միայն կրնայ ծընունդ առնել մեծ յուսահատութիւնը, ան՝ որ կ՚առաջնորդէ գերեզմանի մը խաղաղութեան ու անսահման լռութեան։

Իր ճշմարտութիւնը նախընտրելով իր կեանքէն, Պուլէն, կարծեց որ « բան մը կը փոխուի» իր մահով։ Յուսա՞լ և համոզուի՞լ թէ իր մահն ալ աւելորդ բան մը չէր ապականած աշխարհի մը մէջ, ուր շահերը այնքան մեծ են ու մարդիկ՝ այնքան փոքր։

Յետոյ պատահեցաւ, ի՛նչ զուգադիպութիւն, երրորդ անակնկալը։ Չթաղուած, Ուրբաթ օր, Պուլէն կը դադրէր արդէն « այժմէական » ըլլալէ։ Ֆրանս–Ինթէռ, պետական ձայնասփիւռ, առաջին լուրի տեղը կուտար այլեւս ոճրագործի մը սպանութեան։ Մեսրին կուգար [illegible] ձգելու Պուլէնի վրայ։ Թերթերու « առաջինները » կը յատկացուէին մարդասպանին, ու նախարարը կ՚անցնէր ներքին էջերը։

Ահաւասիկ տխուր շաբաթը, զոր ապրեցաւ Ֆրանսա, Մեռելոցի այդ օրերուն, երբ գերեզմաններու ծաղիկները եկած էին ըսելու մեռածներուն թէ անոնք դեռ կ՚ապրին ողջերու սրտերուն մէջ։

Տխրութիւն մը անսահման կը համակէ հոգիները, երբ դեռ այնքան հրամայական է՝ հաւատալ թէ ամէն ինչ տեղը չէ, թէ մարդը միայն վատ չէ։ Ուրիշ լուր մը, սակայն, կուգայ շարքը ամբողջացնել, աւելի յուսալքիչ՝ Քամպոճի գաղթականներուն օգնութիւնը իր նպատակին չի ծառայեր։ Տրուած 100 ֆր. օժանդակութեան մը, միայն 10ը « իր տեղը » կը հասնի, մնացեալը կ՚երթայ՝ կաշառքի, միջնորդի, ընդունելութիւններու։ Այսքան։

Յուսահատի՞լ, ուրեմն, մարդկութենէն։ Բայց ո՛չ։ Սա անոյշ աշնան, երբ թօշնած տերեւներն ալ տխրութիւն կը բերեն, հեռաւոր Հնդկաստանէն, յոգնած ժպիտ մըն է, որ կուգայ հաւատք, սէր եւ յոյս ներշնչել։ Երէկ դեռ անանուն մայրապետ մը, այսօր հանրածանօթ, շնորհիւ Նոպելի մրցանակին, մայր Թերեզան է, որ կուգայ մեզի ըսելու թէ ազնուոր բաներ ալ կան աշխարհի մէջ։ Ու որչափ կան մայր Թերեզաներ, մարդը չի կրնար յուսահատիլ մարդէն։

«ՅԱՌԱՋ»

ԾՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ԹԱՂՈՒՄԸ

ՈՉ ՄԷԿ ԴԱՄԲԱՆԱԿԱՆ

ԻՆՉՊԷՍ ՈՒԶԱԾ ԷՐ ՊՈՒԼԷՆ

Իր ծննդավայրին փոքրիկ գերեզմանատան մէջ, Վիլանտրօ, Ժիռոնտի փոքրիկ գիւղ մը, որու քաղաքապետն էր, կը հանգչի այլեւս Աշխատանքի նախարարը։ Աւելի քան 5000 հոգի, համագիւղացիներ բայց նաեւ նախարարներ ու բարեկամներ հաւաքուած են։ Պորտոյի Արքեպիսկոպոսն է միայն, որ քանի մը խօսք պիտի արտասանէր, յաւարտ պատարագին։ Վերջերս է, որ Կաթողիկէ Եկեղեցին աւելի ներողամիտ ընթացք մը որդեգրեց անձնասպան եղողներուն եւ վերամուսնացած ամուսնալուծուածներուն նկատմամբ։ Հռովմէական նոր ծիսականութեան համաձայն (1969 Օգոստոս 15) եպիսկոպոսական ժողովները արտօնութիւն կը ստանային տեղական պայմաններուն յարմարցնել եղած նոր կարգադրութիւնները։ Այլ խօսքով ապակեդրոնացման քաղաքականութիւն մը, որ թոյլ տուաւ, օրինակ Ֆրանսայի 1970–1972, որոշ լայնախոհութիւն մը։ Զգլըկել մկրտուած մը Եկեղեցիէն, հակառակ իր մեղքերուն եւ թողուլ որ Աստուած դատէ։ Պատասխանատուութիւնը, ուրեմն, կը փոխանցուի Աստուծոյ եւ քրիստոնեայ շիրիմը կը դառնայ « բարեխօսութիւն » մը Եկեղեցւոյ կողմէ։ Այս էր պատճառը, որ Պուլէնի շնորհուեցաւ եկեղեցական արարողութիւն մը։ Գերպ. Մագիէ, հազիւ քանի մը խօսք արտասանեց չեչտելու համար. « Ցարձակողական աշխարհի մը մէջ ուր մարդը անգութ է մարդուն համար, ո՞վ կայ մեր մէջ, սա պահուս, որ իր սրտին խորը չի զգար բարեացակամութեան, սիրոյ եւ հաշտութեան տեսակ մը կարիք »։

Ամէնէն ազդուած անձերը, ընտանիքէն դուրս, հաւանաբար իր գիւղին պարզ մարդիկն էին, որոնք կը կրկնէին. «Մարդ անձնասպան չըլլար այսքան քիչ բանի համար»։ Ուրե՞մն։ Ինչո՞ւ անձնասպան եղաւ այս պարկեշտ մարդը։ Իր նամակէն իսկ կը պարզուի որ իր յուսահատութիւնը չէ եկած որոշ մամուլէ մը, բայց անկասկած որոշ բարեկամներէ։ Նախարար Փէյրըֆիթ սակայն, « իր վրայ չառներ » Պուլէնի դրածը, ու կ՚երթայ նոյնիսկ խոնարհիլ անոր մարմնին առջեւ, դուցէ նշան մը, որ լռութիւնը, իջնելէ ետք գերեզմանի մը վրայ, իջնէ նաեւ թղթածրարի մը վրայ...։

×

Արտասահմանեան մամուլը շատ խիստ է Ֆրանսայի հանդէպ։ Անգլիացիները կը գրեն որ « ֆրանսական բուն դայթակղութիւնը կառավարական հակակշիռն է մամուլին վրայ » մինչ Գերմանները կը գտնեն որ եղածը կը խախտէ ֆրանսական ժողովրդավարութեան հիմքերն իսկ։

——×——

ԹԵՀՐԱՆ

Ամերիկ. Դեսպանատունը Գրաւուած Պարսիկ Ուսանողներու Կողմէ

——o——

ԴԵՍՊԱՆԱՏՈՒՆ ԵՒ ՊԱՏԱՆԴ ԿԸ ԹՈՂՈՒՆ ՇԱՀԻՆ ՓՈԽԱՐԷՆ —

Ամերիկեան դիւանագիտութիւնը կրկին նեղ կացութեան մատնուած է քանի հաւանաբար չէր նախատեսած պատահածը։ Կիրակի առտու է, որ շուրջ 450 մահմետական ուսանողներ գրաւած են Թեհրանի ամերիկեան դեսպանատունը եւ վար դըրած 90 պատանդ, օրհնութեամբը, անշուշտ, այաթոլա Խոմէյնիի։ Փրկագինը՝ յստակ է, Ուաշինկթըն պէտք է յանձնէ Շահը։ Ըստ երեւոյթին անոր ընդհանրացած խիղճը բաւարար չի թուիր նոր ղեկավարին։ Ուսանողները յայտարարած են. « Ցորչափ հոս ենք, դեսպանատունը փակ կը մնայ »։ Պատանդներու մէջ կան 90 Ամերիկացի (այր մարդ, կին եւ երախայ) եւ տասը Պարսիկ։ Այս պատանդներէն եւ դեսպանատան գրաւումէն զատ, ուրիշ սպառնալիք մըն ալ կայ Գարթըրի գլխուն՝ քարիւղը չի հայթայթուիր այլեւս եթէ Շահը չյանձնուի։

Այս էր դեռ կացութիւնը Երկուշաբթի առտու ժամը 11ին երբ թերթը մամուլին կը յանձնէինք։

× Թաւրիզի մէջ սպաննուած էր Խոմէյնիի անձնական ներկայացուցիչը՝ այաթոլա Թապաթապայի ինչ որ սակայն Խոմէյնիի համար « մեր թշնամիներուն տկարութեան նշանն է »։

× Թեհրանի փողոցներուն մէջ քանի մը հարիւր կիներ փորձած են տողանցել « այր մարդոց եւ կիներու հաւասարութիւնը պահանջելու համար » բայց յարձակումի ենթարկուած են իսլամ հակայուցարարներու կողմէ, որոնք վիրենք ցրուած են, պոռալով « դէշ կիները պէտք է կախաղան բարձրացուին։ Իսլամը յաղթական է, ձախն ու աջը բնաջնջուած են»։ Հակամերիկեան ցոյցեր ալ տեղի ունեցած են « զոհաբերում »ի աւանդական տօնին ընթացքին։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԵՍՐԻՆ, որ մաս–մետրաները յաջողած էին « առասպելական հերոսի » մը վերածել, սպաննուեցաւ իր կառքին մէջ, Փորթ տը Քլինեանքուրի, մինչ իր հոմանուհին ծանրօրէն կը վիրաւորուէր։ Այս ոճրագործը, որու կենսագրականը ոչինչ ունի վիպային 1969էն կը դառնար վտանգաւոր թիւաճ մը, որ մինչեւ վերջերս դիզած է առեւանգում, եւ բազմաթիւ մարդասպանութիւններ։ Քանիցս դատապարտուած, քանիցս փախած, մամուլի էջերը լեցուց տեսակցութիւններ շնորհելով եւ ասպարէզ կարդալով ոստիկանութեան։ Խելացի, զարգացած, գիրքի հեղինակ, « դատեր » ալ կը պաշտպանէր, ինչպէս իր առաջարկը (եւ օրէնքը կը կրէ իր անունը...) աւելի մարդկային դարձնելու կամ վերցնելու բանտերու « բարձր հսկողութեան » թաղերը։ 43 տարեկան, ժաք Մեսրին սպաննուեցաւ Մեռելոցի օրը, Նոյ. 2ին։ Որոշ մամուլ մը, այսօր ալ յանցաւոր կը գտնէ ոստիկանութիւնը, որ գիւրին զէնք կը պարպէ, երեւի հարկ էր սպասել, նաեւ որ Մեսրին քանի մը հոգի եւս սպաննէ։ Իր բնակարանը գտնուած են իր ձայնագրած կենսագրականը նաեւ բաւական զէնք, ձեռնառումբեր եւ թղթածրարներ։ Կարգը եկած է այլեւս հրատարակիչներուն եւ գրողներուն, որոնք, անկասկած, Մեսրինի նուիրուած հատորներով պիտի ողողեն հրապարակը։

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Հոկտ. 26–29)

ՆՈՐ ՆՇԱՆԱԿՈՒՄ

Արտասահմանի երկիրներու հետ բարեկամութեան ու մշակութային կապի Հայկական Ընկերութեան վարչութիւնը իր գումարած նիստի ընթացքին, քննութեան ենթարկելէ ետք կազմակերպական հարցեր, որոշած է Ընկերութեան նախագահի « պարտականութիւններէն ազատել Ռաֆայէլ Սամսոնովին՝ այլ աշխատանքի անցնելու կապակցութեամբ »։ Նոր նախագահ ընտրուած է Նորա Լիպարիտի Յակոբեան, որ կը վարէր նախագահի տեղակալի պաշտօնը։ Նիստին մասնակցած է Հայաստանի Համայնավար Կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի տեղեկատուութեան եւ արտասահմանի կապերու բաժնի վարիչը՝ Լեւոն Մանասէրեան։

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ ՄԱԿի շէնքին մէջ բացուեցաւ միջազգային ժողովը, զոր Ֆրանսա հրաւիրած է Քամպոճի մարդասիրական օժանդակութեան համար։ 33 երկիրներ իրենց ներկայացուցիչները ղրկած են։ Փրկելու համար 110 միլիոն տոլար պէտք է, բայց առաջման դժուարութիւններ կան քաղաքական եւ այլ պատճառներով. սակէ զատ ալ « ճամբան » բաւական ուրիշ օգտուողներ կան...։

ՀԻՒՍ. ՔԱՐՈԼԻՆԻ (Ամերիկա) Կրինսպորօ գիւղաքաղաքը չորս համայնավարներ սպաննուեցան ծայրայեղ–աջ ցեղապաշտ Քու–Քլուքս–Քլանի անդամներուն կողմէ։ Տասը ուրիշներ ալ վիրաւորուեցան։

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐԻ այրին « Մամի Այզընհաուըր », որ շատ ժողովրդական դէմք մըն էր, մեռաւ առջի օր 82 տարեկանին։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ հին եւ սիրուած դէմք մը՝ Ալպէր Փրեժան, մեռաւ 85 տարեկանին։

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ մէջ այլախոհներու ձերբակալութիւններ սկսած են Նոյ. 1ին, մասնաւորաբար կրօնական շրջանակներու մէջ, Լիթուանիա եւ այլուր։ Կ՚ըսուի նաեւ թէ Սախարովի հեռաձայնի գիծը կտրուած է։

ԱՐԱՖԱԹ Լիզպոնի մէջ, ուր գացած է մասնակցելու Պաղեստինի ի նպաստ գումարուած ժողովի մը, յայտարարած է թէ Ֆրանսա ոչ մէկ պայման դրած է զինքը ընդունելու համար։ Իսրայէլի Փարիզի դեսպանը չուզեր հաւատալ սակայն նման ընդունելութեան մը կարելիութեան, որ ըստ իրեն կը նմանի Հիթլէրը ընդունելու։

Նիւթերու առատութեան պատճառով, « Հիւրրիէթ »ի յօդուածաշարքին վերջին մասը՝ մեր վաղուան թիւով։

ՌՈՒԲԷՆ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ՝ ՎԱՍՏԱԿԱՒՈՐ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏԸ

Գրեց՝ ՅԱԿՈԲ ԿԱՐԱՊԵՆՑ

ԽՄԲ.— Միացեալ Նահանգներու զանազան քաղաքները, այս միջոցին կը տօնուի Ռուբէն Գրիգորեանի յիսնամեայ յոբելեանը: Նախ քան առաջին հանդիսութիւնը, որ տեղի ունեցաւ Նիւ Եորք Հոկտ. 28ին, Յակոբ Կարապենց հետեւեալ յօդուածը ստորագրած էր «Հայրենիք»ի Հոկտ. 19ի թիւին մէջ:

——×——

Միացեալ Նահանգների զանազան քաղաքներում պատրաստութիւններ են տեսնում պատշաճ հանդիսաւորութեամբ նշելու երաժշտագէտ Ռուբէն Գրիգորեանի յիսնամեայ յոբելեանը: Կազմուել է կենտրոնական յանձնախումբ: Առաջին հանդիսութիւնը տեղի է ունենալու Նիւ Եորքում, Հոկտ. 28ին: Յոբելենական հանդիսութիւններ են ծրագրւում նաեւ Բոստոնում, Ուաշինկտոնում, եւ Լոս Անճելըսում: Վստահ ենք, որ Ամերիկահայութեան հետ ամբողջ Սփիւռքահայութիւնը արձագանգ կը հանդիսանայ այս յոբելեանին: Ակնկալւում է, որ Հայաստանում եւս նշուի Ռուբէն Գրիգորեանի յոբելեանը, քանի որ նա համայն հայութեան է պատկանում:

Գրիգորեանը հանրածանօթ դէմք է ոչ միայն հայութեան մօտ, այլ նաեւ ամերիկեան ու միջազգային երաժշտական շրջանակներում որպէս երգահան, խմբավար ու դաստիարակ: Հարուստ է իր երաժշտական ստեղծագործութիւնը, փայլուն իր խմբավարի վաստակը եւ բերրի՝ իր ուսուցչական ասպարէզը: Երաժիշտների մի ամբողջ սերունդ է հասցրել նա: Նրա աշակերտներից շատերն այսօր հռչակ են վայելում միջազգային բեմերի վրայ: Ահա նուիրումով ու ստեղծագործութեամբ բեղուն մի կեանք, որը իր հասունութեան զենիթին հասած՝ նորանոր նուաճումների շեմին է կանգնած: Նպատակայարմար է, որ զանազան քաղաքներում ստեղծուած յոբելենական յանձնախմբերը հանդիսութիւնների հետ զուգընթաց կամ հանդիսութիւններից յետոյ ձեռնամուխ լինեն Ռուբէն Գրիգորեանի խմբավարութեամբ մասնագիտական մակարդակի համերգների կազմակերպման գործին, այդպիսով ամերիկեան հանրութեանը էլ աւելի լայնօրէն ծանօթացնելու հայ դասական ու ժամանակակից երաժշտութիւնը: Անհրաժեշտ է, որ աշխարհը մեզ ճանաչի մեր մշակոյթով, որ մեր ամէնից անփոխարինելի գանձն է:

Ռուբէն Գրիգորեանը մեծարելով մենք մեծարած ենք լինում հայկական արուեստը, հայ ստեղծագործ հանճարը: Որովհետեւ անհատական դափնիներ կրելուց առաւել՝ արուեստագէտը համադրումն է իր ժողովրդի հոգեկան արժէքների ու արժանիքների եւ միաժամանակ պատգամախօսը ազգային անջնջելի այն հանգամանքների, որոնք ուռճանալով դարերի խորքից նկարագիր ու կերպար են պարգեւում որեւէ հաւաքականութեան: Երաժշտութեան դէպքում աւելի բիւրեղանում է գնահատականները ու երաժշտութիւն յօրինել սփիւռքահայ պայմաններում, փաստօրէն խնդիր է, երբ բացակայ են հայրենիք ու ժողովուրդ զոյգ կենսական ենթահողերը: Ճիշդ է, որ երաժշտութիւնը հայրենիք չունի, սակայն առանց տոհմիկ ակունքների տակաւին երաժշտական եւ ոչ մի իրաւ գործ չի ստեղծուել: Չայկովսկու երաժշտութիւնը ոչ այլ ինչ է եթէ ոչ ռուս ժողովրդական մեղեդիների ու թեմաների հանճարեղ մշակում ու օգտագործում: Կամ Բէթհովէնի, Սիբելիուսի ու Գըրշուինի ստեղծագործութիւնները: Ահա թէ ինչո՛ւ կրկնակի գնահատանքի ու գուրգուրանքի արժանի են սփիւռքահայ երգահաններն ու կոմպոզիտորները:

ԵՐԱԺՇՏԱԳԷՏ – ԵՐԳԱՀԱՆԸ

Պատահականութեան արդիւնք չէ, որ Ռուբէն Գրիգորեանի երաժշտական ստեղծագործութիւնների ստուար մասը հիմնուած է հայկական ու պարսկական մոտիվների վրայ: Մեծացած լինելով Իրանում, Հայաստանի անմիջական շնչի տակ, վաղ տարիքից նա իւրացնում է հայկական ու պարսկական ժողովրդական երգերու իւրայատուկ երանգները: Միաժամանակ ընտանիքը մեծ դեր է կատարում նրա արուեստագէտի խառնուածքի կերտման գործում: Նրա հայրը՝ Լեւոն Գրիգորեանը երաժիշտ – խմբավար էր: Ամբողջ Գրիգորեան գերդաստանը երաժիշտներից է կազմուած: Նման միջավայրում է, որ հասակ է նետում Ռուբէնը՝ յետագայում իր երաժշտական կրթութիւնը կատարելագործելով Թեհրանի Պետական Երաժշտանոցում և ապա Փարիզում՝ հետեւելով Արթիւր Հոնեգերի, ինչպէս նաեւ Ֆրանսայի Ազգային Երաժշտանոցում Ֆօրէսթիէի եւ Ֆուրնիէի դասընթացքներին՝ երգահանութեան ու խմբավարութեան ասպարէզներում: Յենակէտ ունենալով ազգային – ժողովրդական երաժշտութիւնը, Գրիգորեանը տարիների ընթացքում յօրինել է մի քանի տասնեակ երաժշտական գործեր, որոնցից յայտնի են «Իրանեան ժողովրդական Երգեր»ը, «Իրանեան շարքը սիմֆոնիկ նուագախմբի համար», «Տարագրի Հարսը» սիմֆոնիկ պօէմ, «Նայիրի» սիմֆոնիկ շարքը, «Զատկական Կանտատա» երգչախմբի եւ նուագախմբի համար, «Հէգա» ֆանտազիան, «Համանուագ թիւ մէկ», ինչպէս նաեւ լարային գործիքների, դաշնամուրի եւ երգեցիկ խմբերի համար գրուած մի շարք այլ ստեղծագործութիւններ: Գրիգորեանի տարիների երախտիքն է հանդիսանում «Հայկական Կոմիտասեան Պատարագը»՝ մասնակցութեամբ մեներգիչների, երգչախմբի ու նուագախմբի – կոթողական մի գործ, որն առաջին անգամ կատարուելու է 1980 – 81 տարեշրջանին: Բազմաթիւ տարիներ Ամերիկայում ապրած լինելով հանդերձ Գրիգորեանի մօտ ակնբախ է Ֆրանսական համանուագային երաժշտութեան զարգացման ազդեցութիւնը, երբ յոյզ ու գաղափար, ապրում ու տրամաբանութիւն զօդուած են իրար՝ հասնելով արուեստի բիւրեղացման մի այնպիսի կէտի, ուր գոյները զուսպ են, գաղափարները հակակշռուած, իսկ հիմնական թեման յստակ ու անսեթեւեթ:

Ինչպէս Կոմիտասը մաքրագործեց հայկական ժողովրդական երաժշտութիւնը այլամուտ խառն տարրերից, այնպէս էլ Գրիգորեանը տարիների տքնաջան աշխատանքի շնորհիւ առաջին անգամը լինելով մաղել, մշակել ու կազմաւորել է պարսկական ժողովրդական երգը՝ կորստից փրկելով իրանեան երաժշտական ֆոլկլորը: Նրա այդ երախայրիքը ամփոփուած է երկհատոր մի ստուար աշխատասիրութեան մէջ «Իրանեան ժողովրդական Երգեր» վերնագրի տակ, որը հիմնաքարն է հանդիսանում պարսկական ժողովրդական երգի արդի զարգացման: Եւ ինչպէս Ջուհաճեանը Թուրքիայում հիմքը դրեց արեւմտա–եւրոպական արդի երաժշտութեան, այնպէս էլ Գրիգորեանը Իրանում նախակարապետը եղաւ արեւմտեան համանուագային երաժշտութեան ու սիմֆոնիկ նուագախմբի ստեղծման ու զարգացման:

Ի զուր չէ, որ Հայերին Մերձաւոր ու Միջին Արեւելքի մշակութային ռահվիրաներն են կոչում: Մինչեւ այսօր էլ Հայերը մնացել են հելլենական քաղաքակրթութեան յառաջապահները Ասիայում:

(Մնացեալը Յաջորդով)

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ ՀԱՅ ԶՈՀԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀԱՆՐԱԺՈՂՈՎ

(Բ. և Վերջին Մաս)

ԸՆԿ. ԷՊԼԻՂԱԹԵԱՆԻ ԽՕՍՔԸ

Ա) Կարելի ամէն միջոցներով պայքարիլ Լիբանանի ժողովուրդին ու հողային միասնականութեան եւ ամբողջականութեան նպատակով:

Բ) Կարելի ամէն միջոցներով սատարել ներքին տեւական զարգացման, այն համոզումով որ համայնքային թէ պաղեստինեան ներկայութեան տագնապները չեն կրնար բռնամիջոցներով լուծուիլ:

Գ) Աշխատանք տանիլ որ Պետութիւնը կատարէ ընկերային, տնտեսական եւ քաղաքական անհրաժեշտ բարեկարգութիւնները:

Այս երեք կէտերը որդեգրելով, Լիբանանի հայկական քաղաքական կուսակցութեանց համախմբումը 1975ի Մայիսին անոնց վրայ աւելցուց երկու կէտեր.

Դ) Տագնապի ընթացքին, Հայութիւնը պիտի ներկայանայ իբրեւ մէկ ճակատ ու մաս պիտի չկազմէ հարցերը բռնամիջոցներով լուծելու կողմնակիցներուն:

Ե) Միացեալ ճակատի իր սկզբունքէն մեկնած՝ ամէն ճիգ ի գործ դնել, որպէսզի իրարհասկացողութիւն ստեղծուի լիբանանեան բոլոր խմբաւորումներուն միջեւ:

Ընկ. Էպլիղաթեան շեշտեց որ յիշեալ հինգ կէտերը կ'ընդգրկէին համայն Հայութեան դիրքորոշումը, որովհետեւ անոնք որդեգրուեցան ազգային թէ կրօնական բոլոր մարմիններուն կողմէ, որոնք զօրավիգ կանգնեցան Ուղեգծին (իսկ եթէ տարակարծիքներ կային, ոչ մէկը հրապարակեց իր կարծիքը): Ընկեր Երեսփոխանը այս առիթով յիշեց թէ սփիւռքի Հայութեան համար աննախընթաց այդ միասնականութիւնը ատենին արժանացաւ արտասահմանի համայն Հայութեան գնահատանքին:

Անդրադառնալով վերոյիշեալ ուղեգիծին նախընթաց աշխատանքներուն, ընկեր Էպլիղաթեան դիտել տուաւ որ անիկա բիւրեղացած էր իբրեւ արդիւնք մանրակրկիտ ուսումնասիրութեան, որ ընդգրկած էր Լիբանանի մասնայատուկ աշխարհաքաղաքական, պատմական, ազգագրական եւ քաղաքակրթական տուեալները, այս երկրին դերն ու դիրքը՝ արաբական աշխարհին մէջ, Լիբանանի քաղաքական կառոյցն ու վարչաձեւը (սահմանադրութիւն, անգիր օրէնսդրութիւն), երկրին ընկերային, տնտեսական պայմանները, զժտութիւնները, համայնքային ու քաղաքական հոսանքները եւ վերջապէս՝ համայնքային դրութեան դրական ու ժխտական անդրադարձները: Այդ տուեալներուն վերլուծումը ցոյց կու տար թէ երկրի իրաւական բաժանումը աղէտալի հետեւանքներ պիտի ունենար ու արտաքին միջամտութեանց առիթ տալով՝ պիտի յանգէր Լիբանանի անկախութեան կորուստին: Տակաւին,

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՆՈՐ ԿԵՍԱՐԻԱ

Նոր Կեսարիոյ տասնամեակին առիթով, Կեսարիոյ եւ Շրջանի Հայրենակցական Միութիւնը ուխտագնացութիւն կազմակերպած էր Սեպտեմբեր 9էն մինչեւ 25ը, Հայաստանի տեսարժան վայրերը պտըտելու եւ Նոր Կեսարիոյ հանդիսութեան ներկայ գտնուելու համար:

Պտոյտներն եւ հանդիսութիւնը կատարեալ յաջողութեամբ պսակուած, ուխտաւորները մեծ գոհունակութեամբ վերադարձած են:

Շնորհիւ եւ համեմատաբար մօտ վաթսուն տարի է տեւող խաղաղ գոյավիճակին, ներկայիս մօտ երեսուն հազար քառակուսի քմ. տարածութեամբ հողամասի վրայ, աւելի քան երեք միլիոն բնակիչներով Հայաստան կը կերտուի:

Մեր պատմութիւնը ցոյց կու տայ որ մեզի երբեք թոյլ չէին տուած Հայաստանին տիրապետող բռնակալները, որպէսզի կարենայինք համախմբուիլ Հայրենի Հողին վրայ:

Առաջին անգամ ըլլալով, երեք միլիոն Հայեր քով քովի գալով, զօրաւոր Պետութիւն մը կազմած են եւ այդ Պետութեան հովանիին տակ կազմակերպուած կարգապահութեամբ եւ քըրտնաջան աշխատանքներով, զրկանքներով ու բոլոր ասպարէզներու եւ գիտութեան մէջ, յառաջդիմութենէ – յառաջդիմութիւն ընթանալով, ներկայ Հայաստանը՝ բարգաւաճ, ճարտարարուեստական, երկրագործական նախանձելի երկրի մը վերածած են:

Ըստ կարգի, անոնց մասին պիտի անդրադառնանք, Հայաստանի մէջ, 6 հազար քիլոմեթրէ աւելի ճամբորդութեան ընթացքին մեր տեսածներուն համար, որոնք տեղի ունեցան Երեւանէն՝ Լենինական, Գորիս, Սեւան, Դիլիջան, Հաղարծին, Հաղբատ, Սանահին, Ալլահվերտիի եւ այլ վայրերու այցելութիւններով:

Ուրեմն՝ մեր ուխտաւորներու խումբըն երեսունէ աւելի հայրենակիցներով՝ 9 Սեպտեմբերին ճամբայ ելաւ, Օռլիի օդակայանէն: Կէսօրէն վերջ Մոսկուայի փողոցները պտըտցնելով եւ ֆրանսերէն բացատրելով տեսարժան վայրերը, ուղեցոյցը մեզի տարաւ «Կոսմոս» նորաշէն երկնաքեր հիւրանոցը, 1980ի Ողիմպիականի հիւրերուն համար շինուած, Ֆրանսացիներու կողմէ:

10 Սեպտեմբերին՝ առաւօտ կանուխ կը մեկնինք Մոսկուա – Երեւան օդակայանը. սպասման սրահներուն մէջ կը հանդիպինք մոնկոլացի երեք ուսանողներու, որոնք մեզի հետ Հայերէն խօսեցան, եւ ըսին որ Երեւանի համալսարանը կ'ուսանին, ամառուան արձակուրդին, իրենց երկիրը գացած, կը վերադառնային եւ մեզի կը զարմացնէին հայերէն խօսակցութիւններով, եւ հետաքրքրութիւնը այնքան շատցաւ որ խումբի բոլոր անդամներուն հետ հայերէն խօսակցութիւններ եղան ու իրենց անունները տուին, Ժայա տղուն անունը եւ Տունկա – Դուկա աղջիկներունը, հայերէն գրուած, ցտեսութիւն Երեւան ըսելով:

Նոյն իրիկունը Երեւան կը հասնինք եւ «Արմենիա» հիւրանոց կ'իջեւանենք: Հայրենի Հողին ոտք կոխած՝ այցելութիւնները կը սկսին օր մը վերջ՝ Մոնկոլացիներու անակնկալը կը կրկնուի. «Արմենիա» հիւրանոցը եկած էին մեզի հետ տեսնուելու համար:

11 Սեպտեմբերին՝ մայրաքաղաք Երեւանի տեսարժան եւ յայտնի փողոցներուն, հրապարակներուն, արձաններուն, զբօսայգիներուն, եւ Հին Երեւանէն մընացած նմոյշ – անկիւններ ու այլ տեղեր պտոյտներ, նորութիւնը՝ Երիտասարդական Պալատը իր պտըտուող վերնայարկով եւ հեռատեսիլի նոր շինուած հսկայ աշտարակը, ինչպէս նաեւ փողոցներու եւ ճամբաներուն վրայ երեւցող բազմաթիւ ինքնաշարժ մեքենաներն էին: Իրենց արտակարգ խըճողումներով եւ զբօսաշրջիկներուն պատճառած զարմանքով, եթէ ասոնց վրայ աւելցնենք մաքուր հագուած Երեւանցիներն իրենց սքանչելի երիտասարդներով (աղջիկ կամ տղայ) պատկերը կ'ըլլայ կատարեալ, անշուշտ նորակառոյց արդիական շէնքերով՝ ամէն ինչ կը ցուցնեն Հայ ժողովուրդին ապրելակերպի բարձրացումին, քաղաքակիրթ ժողովուրդի մը մակարդակին հասնիլը:

Այսպիսի հաճոյալի եւ բարձր տրամադրութեամբ տողորուած պտոյտներէ վերջ, կը հասնինք Սփիւռքահայութեան Հետ Մշակութային Կապի Կոմիտէին շէնքը, ուր՝ առաջին հանդիպումը կ'ունենանք բարի գալուստի սիրալիր, փոխադարձ խօսակցութիւններով նախագահի Ա. տեղակալ՝ Անդրանիկ Մարտիրոսեանի գրասենեակը: Նախագահ Վարդգէս Համազասպեանը ճամբորդութեան պատճառաւ բացակայ էր:

ՄԱԺԱԿԵՑԻ

(Շար. 1)

...բաժանումի մը պարագային՝ սահղծուե... մը փոքր միաւորները պիտի չկարենային ...մանալ շրջապատի քաղաքական ու զին... ...ական ճնշումներուն :

...վերջապէս, ընկ. Եպլիղաթեան կատա... ...եց Թումը Լիբանանի գոյութիւնը պայ... ...մանաւորող յատկանիշներուն, որոնց ...արդին՝ սեփական ուժն (բանակ, Ն. Ա. ...մեր) ու համայնքներու համակեցու – ...թեան ու խաղաղ գոյակցութեան պատ... ...երը, փոխադարձ յարգանքի եւ իրաւա – ...թեանց ու պարտաւորութեանց ար... ...դար բաժանումով :

...Անցնելով այս կեցուածքին դէմ ցցուած ...դժուարութիւններուն, ընկ. Եպլիղաթ – ...եան թուեց զանազան խմբաւորումներու ...դէմ Հայութեան վրայ ի գործ դրուած ...ճնշումները, այդ կեցուածքը աղաւաղե... ...ու փորձերն ու Հայութիւնը այս կամ ...այն հոսանքին կապելու ձգտումները : ...Այս առիթով, ընկ. երեսփոխանը անդրա... ...դարձաւ «դրական չէզոքութիւն» որա... ...կումը ստացած կեցուածքին թիւր մեկ... ...նաբանութեան՝ ըլլա՛յ Հայութեան, ըլլայ ...Լիբանանեան այլ խմբաւորումներուն ...կողմէ, հակառակ այն իրողութեան որ ...թէ՝ ժողովուրդին եւ թէ քաղաքական ...խմբաւորումներու ղեկավարներուն ման – ...րամասնօրէն բացատրուած էին Հայու – ...թեան դիրքորոշման նպատակները, ո– ...րոնք նաեւ մէկէ աւելի հաղորդագրու – ...թիւններով, 1976էն սկսեալ, յանձնուե – ...ցան պետական պատասխանատուներու ...ուշադրութեան :

...Դիտել տալով որ լիբանանեան Հայրե... ...նիքի գաղափարը — հակառակ երե – ...ւոյթներուն, — կարգ մը խմբաւորում – ...ներուն համար կ՚իմաստաւորուի միայն ...իրենց վերաբերող շրջաններուվ, ընկեր ...Եպլիղաթեան ընդգծեց թէ Հայութեան ...համաձայնութիւնը կը վերաբերի ...ամբողջական Լիբանանին ու այս մօտե – ...ցումով իսկ՝ Հայութիւնը չի հակադրուիր ...Լիբանանեան որեւէ համայնքի կամ խըմ... ...բաւորումի : Տակաւին, շարունակեց ընկ. ...երեսփոխանը, Հայութեան համար կեն – ...սական է որ բոլոր քրիստոնեաները Լի– ...բանանի մէջ ապրին իբրեւ առաջին կար... ...գի քաղաքացիներ, առանց իրենց ինքնու– ...րոյնութիւնը կորսնցնելու սպառնալիքին ...դիմաց գտնուելու : Այս մեկնակէտով, ...ընկ. Եպլիղաթեան հաստատեց թէ Հա – ...յութիւնը սկզբունքօրէն կը հակադրուի ...այն խմբաւորումներուն, որոնք իրենց ...կամքը կ՚ուզեն պարտադրել Հայութեան, ...իսկ այդպիսի քաղաքականութեան մը ...փոփոխութեան պարագային, Հայութիւ... ...նը կը վերահաստատէ գործակցութիւնն ...ու բարեկամութիւնը :

...Իր խօսքին վերջին բաժինով, ընկ. Եպ... ...լիղաթեան անդրադարձաւ ներկայի հան... ...գրուաններին, կառավարական մակարդակի ...վրայ պատասխանատուութիւններէ հե – ...ռու պահուելու Հայութեան վիճակին, ...սակայն՝ հաստատ յայտնեց որ այժմու ...քաղաքական ու դիւանագիտական աշխա– ...տանքները կը մնան փակ շրջանակի մէջ, ...այնքան ատեն որ Պետութիւնը չէ վերա– ...կանգնած իր հաստատութիւններն ու իր դերիշխանութիւնը չէ պարտադրած երկ– րի տարածքին :

Եզրափակելով, ընկեր երեսփոխանը ընդգծեց որ Լիբանանի մէջ հայկական հարց գոյութիւն չունի ու չի կրնար գոյութիւն ունենալ, այնպէս՝ ինչպէս գոյութիւն ունի պաղեստինեան հարց մը : Սակայն, եթէ հակառակ մեր բարի կամեցողութեան, փորձ կատարուի մեզ ընկճելու՝ Հայութիւնը կրնայ եւ գիտէ իր արդար իրաւունքները պաշտպանել :

ԸՆԿ. Բ. ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ ԽՕՍՔԸ.—

Իր կարգին խօսք առնելով, ընկ. Փափազեան գոհունակութիւն յայտնեց իրենց գահերուն լիշատակը յարգելու համար եկած խուռներամ բազմութեան :

«Ազգային պատկանելիութիւնը, — ըսաւ ընկ. Փափազեան, — դարերով համատեղ անցուած կեանքի մը արդիւնքն է. զգացումներու, ապրելակերպի, ապրումներու, կեցուածքներու, ցանկութիւններու, խռճալներու յատուկ ծով է, որուն մէջ միայն ազգին զաւակները ազատ կը շնչեն եւ կը գտնեն իրենց գոյութեան անհրաժեշտ լրիւ պայմանները» :

Շարունակելով իր խօսքը, ընկ. Փափազեան շեշտեց որ ազգային պատկանելիութեան կենսական կարեւորութիւնը զգալի չըլլար հոն՝ ուր հայեցիութեան պահպանումը ինքնաբերաբար տեղի կ՚ունենայ, հայեցիութիւնն ու Հայութիւնը օդին մէջ իսկ կարելի է շնչել : Ընկ. Փափազեան նկատեց որ կեանքի բարօր պայմաններու մէջ ապրող մարդը, երբ որոշ սեղմումի կ՚ենթարկուի, կրնայ մտածել տեղափոխուելու ու «մարդավայել կեանք մը» ապրելու մասին, առանց սակայն անդրադառնալու թէ «մարդավայել» բառին մէջ կայ «մարդ» բառը, իսկ մարդկային հաւաքական կեանքին համար նախապայման է եւէն կարեւոր բան մը զիջելու անհրաժեշտութիւնը :

Ընկ. Փափազեան շեշտեց թէ «մարդավայել» կեանք ապրելու համար դըրամ, դիրք ու պաշտօններ անբաւարար են, որովհետեւ առանց ազգային ձրգտումներուն, լեզուին, մշակոյթին ու իտէալներուն, կեանքին մէջ պիտի մնայ պարապութիւն մը, զոր ուրիշ որեւէ բանով կարելի չէ լեցնել :

Անդրադառնալով Լիբանանի ու հոս ապրող Հայութեան վերջին քանի մը տարիներու կեանքին, ընկ. Փափազեան հաստատեց որ երկիրը ապրեցաւ ու կ՚ապրի փոթորկայոյզ հանգրուան մը, ինչպէս որ յաճախ պատահած է անցեալին, սակայն համոզում յայտնեց որ տրամաբանութիւնն ու համակեցութեան ոգին կը վերադառնան ի վերջոյ. մինչ այդ՝ պէտք չէ մոռնալ ըսել թէ Լիբանան կը նշանակէ զանազան համայնքներու եւ հաւատքներէ փախչող խմբաւորումներու համակեցութեամբ յատկանշուող իւրա – յատուկ դիմագիծով երկիր մը : «Լիբանանի Հայութիւնը, բոլորին նման ու հաւանաբար բոլորէն աւելի սուր կերպով կը գիտակցի Լիբանանը բաղկացնող տարրերուն ինքնուրոյնութեան պահպանու – մին կենսական կարեւորութիւնը», ընդգծեց ան :

Շարունակելով իր խօսքը, ընկ. Փա – փազեան շեշտը դրաւ դժուարութիւնները պաղարինութեամբ դիմագրաւելու ան– հրաժեշտութեան վրայ : «Մտահոգու – թիւններ ունենալ չի նշանակեր խուճա – պահար ըլլալ», ընդգծեց ընկ. Փափազեան ու նկատելով որ յաճախակի ըմբռնումները կը հետապնդեն Հայութեան վճռական կամքը կոտրելու նպատակը, ան թելադրեց զգուշաւոր ըլլալ դրդումներէն հանդէպ ու դիտակցելով որ Պետութիւնը անզօրութեան մատնուած է՝ պաշտպանութեան պատասխանատուու – թիւնը առնել իր ուսերուն վրայ :

Ընկ. Փափազեան անդրադարձաւ նաեւ Հայութեան կրկնակ պատկանելիութեան՝ Լիբանանի ու Հայութեան նկատմամբ պարտաւորութիւններուն, ու դիտել տալով որ այդ երկու գաղափարները չեն հակադրուիր իրարու, աւելցուց որ լի – բանանեան հայրենասիրութեան չափա – նիշները ոչ ոք պիտի որոշէ, բացի մեզմէ :

Իր խօսքին վերջին բաժինով, ընկ. Փափազեան մանրամասնօրէն անդրադար – ձաւ Հայութեան պատկանելիութեան գաղափարին վրայ : Ան դիտել տուաւ որ պապենական հողերէ զրկուած ըլլալ չի նշանակեր համակերպիլ նոր կացութիւններու, որովհետեւ «ազգի մը պատկանիլ պրուեստականօրէն ձեռք բերուած բան մը չէ, որ նոյնքան պրուեստականօրէն յանկարծ դադրի գոյութիւն ունենալէ : Անիկա հոգիներու մէջ արմատացած ապրո՛ւմ է, զգայնութի՛ւն է, մտածելակե՛րպ է, պահա՛նջ է, նպատա՛կ է» :

Ընկ. Փափազեան նաեւ անդրադարձաւ ազգային պատկանելիութեան պահպան – ման դժուարութեանց ու մանաւանդ՝ այդ պայքարին երկար տեւողութեան, որոնց կարելի է յաղթահարել կամքի վճռականութեան տեւողութեամբ միայն :

Ներկայ պայմաններուն մէջ, կրաւորական, անտարբեր եւ չէզոք որեւէ կեց – ուածք կը նշանակէ տկարացում պայքարի ճամբուն վրայ, իսկ ապաքաղաքական որեւէ դիրքաւորում՝ ինչ պատրուակով որ ալ ըլլայ տրւի, համազօր է Հայուն ցեղասպանութեան հեղինակներուն ջա – դացքին ջուր լեցնելու ու եզրակացուց.—

«Հայրենի հողերէն զրկուած, սփիւռքեան ազատ Պետականութենէն զրկուած ժողովուրդներուն համար միայն մէկ ճամբայ կայ որ կրնայ ապահովել իրենց գոյութիւնը եւ առաջնորդել զիրենք դէպի իրենց բոլոր իրաւունքներուն ձեռք բերումը, այդ ալ քաղաքական պայքարի ճամբան է, քաղաքական ձգտումն է, քաղաքական հիմնաւորումներով կեցուածքը՝ ազգին հետ կապուած բոլոր հարցերուն վերաբերմամբ ալ :

«Նման ճամբու վրայ կրնան կանգնիլ միայն անոնք, որոնք հաւատք ունին իրենց հոգիին մէջ, հաւատք դէպի ժողովուրդը, հաւատք անոր ապագային հանդէպ :

«Մեր անցեալի նահատակները ու նաեւ մեր նոր նահատակները կը բերեն մեզի այդ հաւատքը» : «ԱԶԴԱԿ»

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ 66ՐԴ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԸ

(Բ. և վերջին Մաս)

ՀԱՇՈՒԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ

Կեդրոնական Վարչական Ժողովի նորընտիր գանձապահ Պ. Սուրէն Ֆեսճեան ներկայացուց 1978ի հաշուական համա – պարփակ տեղեկագիրը :

Միութեան ընդհանուր գոյքը Դեկտ. 31, 1978ին կրած էր 4 միլիոն տոլարի յաւելում մը բարձրանալով 49.334.000 տոլարի, որուն հասութաբեր արժեթուղթերուն գումարը տոմարական արժէքով 33.737.000 տոլար էր, իսկ անշարժ կալուածներունը — կեդրոն եւ դպրոցաշէնք, այսինքն մեծաւ մասամբ ոչ–եկամտա – բեր — 12.706.000 տոլար : Ընդհ. մուտքը եղած է 6.017.000 տոլար, իսկ ելքը՝ 5 միլիոն 768.000 տոլար, թէեւ ընդհան – րական նպատակներու համար ծախսուած էր 70.864 տոլար աւելի քան տրամադրելի եկամուտը : Հետեւաբար 1978ի վախճա – նին կազմակերպութեան ելեւմուտքին կուտակեալ բացը եղած էր 126.645 տոլար :

Կեդր. Վարչ. Ժողովի Ելմտական յանձնախումբի ատենապետ Պ. Կուլտ Գար – տաշեան զեկոյց արժեթղթային ներ – դրումներու արդիւնքներուն մասին, որոնք գոհացուցիչ էին նկատի առնելով տիրող անտեսական անորոշութիւնը :

Յանուն Հաշուեքննիչ յանձնախումբին Պր. Երուանդ Մաւեան յայտնեց, թէ յանձնախումբը Կեդր. Գրասենեակին մէջ քննած էր Միութեան 1978ի հաշիւները եւ զանոնք վաւերացուցած :

Ժողովականները զանազան հարցում – ներ ուղղեցին տարեկան տեղեկագրին եւ նիւթական համարատուութեան մասին եւ ապա գնահատանքով ընդունեցան եւ ծափահարութեամբ վաւերացուցին Միու – թեան 1978 տարեշրջանի գործունէու – թեան եւ հաշուական տեղեկագիրները :

Ա. նիստը փակուեցաւ ժամը 12.30ին :

——×——

ԵՐԿՐՈՐԴ ՆԻՍՏ

ՎԱՐՉԱԿԱՆ ՄԱՍՆԱԿԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԿԱՆՈՆԱԳՐԻ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄ

Նշանակիչ յանձնախումբի ատենապետ Կուլտ Գարտաշեան ներկայացուց ընտրելիներու երկպատիկ ցանկ մը, ամփոփ տեղեկութիւն տալով իւրաքանչիւր թեկնածուի մասին : Կեդր. Վարչ. Ժողովի մէջ իրենց եռամեայ պաշտօնավարու – թեան շրջանը բոլորած եւ կամ կազմէն պակսած անդամներու տեղ նորեր ընտրելու համար կատարուած գաղտնի քուէարկութիւնը տուաւ հետեւեալ արդիւնքը.— Վերընտրուեցան Պ. Պ. Ռի – շըրտ Կրեկըրի, Յակոբ Ս. Տէրտէրեան, Սուրէն Ֆեսճեան, Տոքթ. Արշաւիր Կէօնճեան՝ Հիւսիս. Ամերիկայէն, եւ Նափոլէոն Պիլլիքեան՝ Ֆրանսայէն : Նոր անդամ ընտրուեցաւ Տոքթ. Գէորգ Քէշիշեան՝ Մ. Նահանգներէն : Հաշուեքննիչ յանձնախումբի անդամ վերընտրուեցաւ Պ. Երուանդ Մաւեան՝ 3 տարուան համար :

Նոյնպէս գաղտնի քուէարկութեամբ բարեփոխուեցաւ Միութեան Հիմնական Կանոնագրի յօդուած 4ի, հատուած 6ի Ա. պարբերութեան թիւ 1 եւ 2 ենթապարբերութիւնները, որոնք կը վերաբերին բարերար եւ պատուոյ անդամ ընտրելութեան : Համաձայն այս բարեփոխութեան, բարերար անդամի նուիրատուութեան նուազագոյն գումարը 10.000 տոլարէն բարձրացաւ 25.000 տոլարի, իսկ պատուոյ անդամի գումարը՝ 5.000էն 10.000 տոլարի :

ՍԱՐՈՅԵԱՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

(Հատուած «ԲԱՐԻ ՀՍԿԱՆ» Գրքից)

Գրեց՝ ՎԱՀԱԳՆ ԴԱՒԹԵԱՆ

Դու հաւատում ես, այո, մարդու ինքնակատարելագործմանը եւ այստեղ Տոլստոյի աշակերտն ես դու :

Եւ ոչ միայն աշակերտը, նրա եր – կրպագուն ես :

Մի անգամ հարց տուէին.

- Ո՞ւմ էք աւելի շատ սիրում, Պալզակի՞ն թէ Տիքէնսին...

- Տոլստոյին....

- Դոստոեւսկո՞ւն թէ Տոլստոյին...

- Տոլստոյին... Տոլստոյ աշխարհքն է, տիեզերքն է, սէրն է...

«Եթէ գտնուեն մարդիկ, որոնք ձեզ կ՚ասեն, թէ... համբոյրները յիմար – ների համար են, պատասխանէք՝ սուտ է դա : Եթէ նրանք ձեզ ասեն, թէ պաշտելը բթամիտների գործն է, նրանց չան – սրդիներ անուանէք եւ ասէք, որ նրանք սուտ են : Նրանք ձեզ կ՚ասեն՝ քըն – քըշանքը թուլութիւն է, իսկ դուք պա – տասխանէք՝ դուք տղամարդ չէք : Ըլլանք ձեզ կ՚ասեն՝ ցաւն աւելի բարձր է, քան վայելքը, պատասխանէք՝ ոչ ընդհակառակն է : Լաւը — սկիզբ է : Վատը վերջ չէ դեռ, դա պարզապէս խոչընդոտ է : Ամէն ճշմարիտ բան անմահ է : Ոչինչ այնքան ճշմարիտ չէ, որքան սէրը... Սէրը ամենայն ինչի գաղաթն է : Դա բարձրագոյն մեծութիւն է, մէկը եւ միակը»...

Սէրը...

Քո մարդկային շաղախն է դա, քո ըստեղծագործութեան էութիւնը, քո բոլոր գործերի մէջ ծայրեծայր ծփացող լոյսը...

Եւ ահա Զարենցի անուան դպրոցի դահլիճի բեմում կանգնած, հարց տուէր.

– Այս չէնք ջերմութիւն ուսկից կ՚առնէք...

Ցոյց տուէն ջեռուցման մարտկոցները :

Խորամանկ ժպտացիր :

– Ո՛չ,– մատնացոյց արիր ուսուցիչներին,– ձեզմէ կ՚առնէ, ձեր սրտէն, ձեր սիրուց կ՚առնէ...

Դիմելով երեխաներին շարունակեցիր.

– Դուք ինծի պէս ուրիշ տեղ ծնած չէք, դուք հայրենիք ծնած էք : Ձեր բախտ հիմա չէք կրնար հասկնալ, յետոյ պիտի հասկնաք... Ձեզմէ շատեր պիտի այցելեն ամբողջ աշխարհ, պի – տի տեսնեն շատ գեղեցիկ ու անոյշ տեղեր ու պիտի հասկնան, որ աւելի գե – ղեցիկ ու անոյշ տեղ չկայ, քան հայրենիքը...

Եւ ահա դու նորից գալիս ես հայ – րենիք...

Քո՛ հայրենիքը...

Նորից տօն է լինելու քո ընթերցող – ների, բարեկամների եւ անձնապէս ինձ համար :

Ուրեմն, ցտեսութիւն բարի հսկայ... Ցտեսութիւն ու ողջոյն...

Ողջոյն ու բարի գալուստ...

——×——

(42 – Շար.)

Համբարեան եւ Խօլմէզեան ընտանիք-ները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՆԱՐԴՈՒՀԻ ՏԷՄԻՐՃԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Նոյ. 1ին, 81 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի, Նոյ. 8ին, ժամը 15.30-ին Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի ժամը 16.30ին Իսիի գերեզմանատունը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

16 Ռիւ տը լա Տէփանս, Իսի լէ Մուլինօ։

Պ. Տիրան Զոլաքեան, այրի Տիկին Սիրանոյշ Հալաճեան, Տէր եւ Տիկին Ժաք Սարաֆեան, Տէր եւ Տիկին Աստուր Հալաճեան ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, աղջկան, մօր եւ քրոջ՝

ՏԻԿԻՆ ՍԻՐՎԱՐԴ ԶՈԼԱՔԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Նոյ. 3ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Չորեքշաբթի, Նոյ. 7ին ժամը 13.45ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ալֆորվիլի Կապ. Խաչի մասնաճիւղը կը ծանուցանէ որ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ Ս. Պօղոս-Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ, Կոմիտաս փողոց, Կիրակի Նոյ. 11ին, իրենց մահացած ընկեր-ընկերուհիներուն համար։ Նոյն առիթով, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի մահացած Դաշնակցականնե-րուն համար։

Ի գիտութիւն անոնց յիշատակը յարգողներուն։

ՀՈԳԵՃԱՇ

Պատարագէն անմիջապէս յետոյ, ժամը 13էն սկսեալ, տեղի կ'ունենայ մասնաւոր հոգեճաշ Ալֆորվիլի Մշակոյթի Տան մէջ, 9 Ռիւ տը Մառրիտ։ Սիրով կը հրաւիրուին մեզմէ յաւէտ բաժնուած ընկերու-հիներու եւ ընկերներու ընտանիքներն ու բարեկամները։

Ծախքերու մասնակցութիւն։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԵՒ ՀՈԳԵՃԱՇ

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի ընկերուհիներու յիշատակին՝ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի առաւօտ, Նոյեմբեր 11, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին։

Հոգեճաշ ժամը 13.30ին Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ։

Ճաշագին 40 Фр.։

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Տիկին Կիւլեան եւ զաւակները կը նուիրեն 500 Фр. Գումգափուի եկեղեցւոյ, 200 Фр. Պոլսոյ Ս. Եղիա եկեղեցւոյ եւ 300 Фр. Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ (ստանալ «Յառաջ»էն)։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Նիւէն Մեսրոպեան ընտանիքը 500 Фр. կը նուիրէ «Յառաջ»ին, Գէորգ Մեսրոպեանի յիշատակին։ ×

Իր ծնողաց՝ Ռոզ եւ Արտաւազդ Հաճըմեանի յիշատակին, իրենց աղջիկը՝ 150 Фр. կը նուիրէ «Յառաջ»ին, Մեռելոցի առթիւ։

×

Տէր եւ Տիկ. Յովհաննէս Գույումճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ. Կարօ Յովսէփեան եւ զաւակները, Կարապետ Գույումճեան, Ամենայն Սրբոց տօնին առիթով ի յիշատակ իրենց հօր՝ Յակոբ Գույումճեանի եւ մեծ հօր՝ Ահարոն Աբրահամեանի, կը նուիրեն 100 Фр. Ալֆորվիլի Հ. Յ. Դ. Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէին, 100 Фр. Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան եւ 100 Фр. «Յառաջ»ին։

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպուած Ֆրանսահայ Մշակութային Միութեան փարիզեան Շրջ. վարչութեան եւ Փարիզի մասնաճիւղի կողմէ։

Կը բանախօսէ Ա. ՊԷՅԼԷՐԵԱՆ

(Տոքթ. պատմագիտութեան)

նիւթ ունենալով Հայկական Հարցը եւ մեծ Պետութիւնները — Պերլինի վեհաժողովէն Լօզանի դաշնագիրը։

Տիափոզիթիվի ցուցադրութիւն

Ուրբաթ, Նոյ. 9, ժամը 20.30ին

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԿԵԴՐՈՆԸ

6, Cité Wauxhall — 75010 PARIS

Métro République

VIENT DE PARAITRE

ESCAPADE SUR L'ARARAT

Premier 33T instrumental de

Bernard Dededjian

en vente : région parisienne
TELE CONDORCET
175, Av. Jean Jaurès, CLAMART
VIDEO-SON
49 rue Victor Hugo
ALFORTVILLE
LIBRAIRIE PALOUYAN :
9, rue de Trévise — Paris (9e)
Rest. ANOUCH :
12, rue Cadet — Paris (9e)

BRUXELLES BRUXELLES

DINER et GRAND BAL ANNUELS

Organisés par le Comité des Arméniens de Belgique, au profit des œuvres de la Communauté

Le Samedi, 17 Novembre à 20 h. 30 dans les Salons de l'Hôtel Sheraton, Place Rogier à Bruxelles

La soirée sera animée par l'orchestre

Les Gaïdzag's de Paris

TENUE DE SOIREE SOUHAITEE

RESERVATION chez Mr. Gayda, à Bruxelles, soit par téléphone (322) 649-44-60, soit par écrit 103, Rue de Livourne, 1050 Bruxelles

ԱՅՑ՝ ՓԷՌ-ԼԱՇԷԶ

Փարիզի քաղաքապետարանի նախաձեռնութեամբ եւ Հայ նախկին Ռազմիկներու Միութեան Փէռ-Լաշէզի հայկական յուշարձանին ծաղկեփունջ պիտի դրուի Կիրակի, Նոյ. 11, ժամը 17ին։

Հաւաքուիլ Կամպէթայի մուտքին (Ռիւ տէ Ռոնտօ)։

Ֆրանսական բանակի 8րդ գունդի նուագախումբը իր մասնակցութիւնը կը բերէ այս արարողութեան։

EN L'EGLISE DE LA SAINTE TRINITE - P1 (Trinité)

Le Mardi, 13 Novembre à 21 heures

RADIO FRANCE - FRANCE CULTURE

Présente sous son cycle de Musique Sacrée orientale

5 — ARMENIE

l'Oratorio en FA Mineur

de Ara Bartévian

(d'après le texte de la Messe Arménienne)

Avec le concours de

LYNE DOURIAN (Mezzo-sop. de l'Opéra

MIHRAN ELMAYAN (Ténor)

LA CHORALE ELISABETH BRASSEUR

(Chef de chœur Catherine Brilli)

L'ORCHESTRE des CONCERTS COLONNE

Chorale Arménienne de Paris

à l'orgue Solange Robin-Chiappari

150 exécutants sous la direction de l'auteur

ENTREE LIBRE GRATUITE — (église chauffée)

CONFERENCES

Comme l'année dernière, une série de conférences sur la grammaire de l'arménien classique aura lieu à l'Ecole Pratique des Hautes Etudes (IVe Section). Voici l'intitulé de ces conférences :

GRAMMAIRE DE L'ARMENIEN CLASSIQUE

1. Questions de phonétique et de morphologie comparées.
2. Etude de textes (Evangile).

Les premier et troisième mercredis de dix à douze heures.

Selon le règlement de l'Ecole, « pour être inscrit comme élève ou auditeur aucune condition d'âge, de titre ou de nationalité n'est exigé ». Il est simplement demandé aux auditeurs de s'inscrire au secrétariat de la Section ; cette inscription est gratuite. La IVe Section de l'Ecole Pratique des Hautes Etudes est située à la Sorbonne, escalier E (galerie Richelieu), premier étage.

La première conférence aura lieu le 7 Novembre.

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

LES ANCIENS DU LYCEE GUETRONAGAN

BAL ANNUEL

Le Samedi 10 Novembre de 20 h.30 à l'aube, dans les salons de l'hôtel MERIDIEN, 81, Bld Gouvion Saint Cyr — 75017 PARIS

Orchestre ARMENIAN'S SUNSHINE

dirigé par ROBERT PAPASIAN

Orchestre du LIDO DE PARIS (BEN)

SURPRISES — COTILLONS

Tenue de soirée souhaitée

Entrée 250 F.

Réservation, téléphoner à :

AGAMIAN 378-15-65
ANDONIAN 854-10-79
CEZVECIAN 236-54-48
NAVASSARTIAN 985-36-53
PANOSSIAN 233-77-90

AVEC LE CONCOURS DE

AÉROFLOT - INTOURIST - Havas-Voyages

JACQUES CHELELEKIAN vous propose

au départ de MARSEILLE

des VOYAGES-ARMENIE

JOUR DE L'AN ET NOEL A EREVAN

MOSCOU - EREVAN

2 nuits 12 jours

CALENDRIER DES DÉPARTS

DEPART VENDREDI : RETOUR JEUDI :

— 28 Décembre — 10 Janvier 1980

PRIX : 3700 F + 150 F. TOUT COMPRIS

Prix établi le 1er Février 1979

INSCRIPTION 45 JOURS AVANT LA DATE DE DEPART

Prix comprenant : Transport aérien — Transferts — Séjour hôtel 1er classe en chambre 2 lits — Pension complète — Visites et excursions selon programme — Visa — Assurances.

programmes et calendriers 1980

nous consulter

Renseignements et réservations

Jacques CHELELEKIAN — 87 la Canebière 13001 MARSEILLE — tél. (91) 95 90 12

et toutes agences HAVAS-VOYAGES de France — Org. Lic. 97

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
7
MERCREDI
7 NOVEMBRE
1979

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

55րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.508 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 55e ANNÉE — No 14.508

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆ Ո՛Չ Կ'ԸՍԷ ԽՈՄԷՅՆԻԻ

ՈՒ ԿԸ ՄԵՐԺԷ ՇԱՀԸ ՅԱՆՁՆԵԼ

———O———

Թեհրանի ամերիկեան դեսպանատան գրաւումը կը շարունակուէր Երեքշաբթի առտու եւ այլեւս Ուաշինկթըն – Թեհրան յարաբերութեանց վատթարացումը բա – ցայայտ էր: Գարթըր Քէմփ Տէյվիտէն Սպիտակ Տուն վերադարձին, կը մերժէր որեւէ յայտարարութիւն ընել բայց Արտաքին նախարարութիւնը կ'ըսէր թէ Շահը յանձնելու հարց չէր կրնար ըլլար: Բայց Խոմէյնի ալ կարծրացուցած էր իր դիրքը Արեւմուտքի նկատմամբ եւ յայ – տարարած թէ « Եթէ Ուաշինկթըն եւ Լոնտոն մերժեն դաւաճանները յանձնել կամ առնուազն արտաքսել, նոր նախաձեռնութիւններ կը ստանձնենք »: Հոս անշուշտ, յստակ չէ թէ « Լոնտոն » ի՞նչ գործ ունի քանի Պախթիար Ֆրանսա կը մնայ եւ ճշդուած էր թէ ամերիկեան դեսպանատունէն ետք անգլիական դեսպանատան գրաւումը թիւրիմացութեան արդիւնք էր (արդէն երկար չէր տեւած): Բայց Թեհրանէն դուրս կը գրաւուէին նաեւ ամերիկեան հիւպատոսարանները, ինչպէս Թաւրիզ եւ Շիրազ: Նոյն ատեն կը շարունակուէին հակամերիկեան բուռն ցոյցեր:

Խոմէյնի ոչինչ կ'ընէ հանդարտեցնելու համար կիրքերը, ընդհակառակն, իր յայտարարութիւնները քիչ մըն ալ իւղ կը թափեն կրակին վրայ՝ « Ամերիկացիք կ'ուզեն որ մեր տղոց ըսենք թէ պարպեն դեսպանատունը: Կ'ուզեն որ մեր երիտասարդութիւնը իբրեւ հանդիսատես նստի եւ առանց հակազդեցութեան մնայ ի տես մեր երկրին դէմ լարուած դաւերուն: Նահանջելու հարց չկայ: Թող հասկնան որ յեղափոխութիւնը կը շա – րունակուի Իրանի մէջ »: Կարգ մը դիտողներու համար, ինչպէս նաեւ Էրիք Ռուլոյի (Լը Մոնտ) ինչ որ պատահած է միայն Ուաշինկթընի դէմ չէ այլեւ Պա – զերկանի կառավարութեան: Արդարեւ մեծ վրդովում ստեղծած էր Թեհրանի մէջ, Պազերկանի տեսակցութիւնը Գարթըրի խորհրդատուին՝ Պրզեզինսկիի հետ, երբ իրարու հանդիպած էին Ալժէ, Ալ – ժերիոյ զինեալ կռիւներու սկզբնաւորութեան 25ամեակին առթիւ: Պազերկան այդ տեսակցութեան համար նախապէս չէ ունեցած Խոմէյնիի հաւանութիւնը: Ամէն պարագայի յստակ է որ Գարթըրի բոլոր խոնարհ զիջումները Խոմէյնիի « խաթրը չկոտրելու » համար շատ նկատի չեն առնուած եւ սակայն Ուաշինկթըն մէկ վայրկեան չվարանեցաւ ուրանալու հա – մար 25 տարուան իր հաւատարիմ ծա – ռան, որ Շահն էր: Ոչ միայն մերժեց մուտքի վիզան այլեւս երբ ծայր աստիճանի հիւանդ Շահը ընդունեցաւ, անմիջապէս ներողութիւն խնդրելու պէս, յայտարարեց « գիտէք, միայն մարդասի – րական պատճառներով է որ ընդունե – ցանք... »:

Անգամ մը եւս կը պարզուի որ այս բոլորը ոչ մէկ բանի ծառայած են:

———×———

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Երեքշաբթի առտու Թեհրանէն կը հա – ղորդուէր թէ Պազերկան իր կառավարութեան հրաժարականը ներկայացուցած է:

× Ամերիկեան աղբիւրներն ալ կը յայտնէին թէ Շահին առողջական վիճակը ծանրացած էր Երկուշաբթի օր: Ուռեցքը տարածուած է ամբողջ մարմնին մէջ եւ կը խօսուէր նոյնիսկ վիրաբուժական Բ. գործողութեան մը մասին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՇԻՐԱՔԻ կուսակցութիւնը՝ Հ.Հ.Հ., հակայարձակողականի անցաւ Պուլէնի հարցին առնչութեամբ եւ անուանար – կութեան դատ մըն ալ բացաւ Լիւքսանպուրկի ճայնասփիւռի մէկ լրագրողին՝ Փիէր Ալեքսանտրի դէմ: Այս վերջինը, ըսած էր որ՝ Սեպտ. 15ին եւ անպայման 20էն առաջ, ՀՀՀի ղեկավարներ նիստ գումարած էին եւ որոշած մամուլին յանձնել Պուլէն խնդրին մասին քանի մը յայտնութիւններ: Ալեքսանտր տէր կը մնայ իր յայտարարութիւններուն, մինչ ՀՀՀի մէջ բաւական իրարանցում կայ եւ Լիփովսկի ալ սպառնացած է որ « Ազգ. Ժողովին առջեւ կ'ըսեմ ինչ որ բարեկամս Պուլէն ինծի ըսաւ իր մահէն երեք օր ա – ռաջ եթէ այս գայթակղեցուցիչ արշաւը չդադրի »: Հանրապետութեան Նախա – գահը 48 ժամ « մեկուսացում »ի գնաց Օվերնըի իր դղեակը բայց խոկումի ալ շատ առիթ չունեցաւ: Միակ ելոյթը զոր պիտի ունենար հեռատեսիլի էֆ. էռ. 3 կայանէն չկրցաւ տեղի ունենալ քանի ցուցարարներ չթողուցին որ Նախագահը կանաը մտնէ, նախապէս շրջապատած էին շէնքը:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ Քաթայէպներու ղեկավա – րը՝ Փիէր Ճեմայէլ սրտա–անօթային ար – կած մը ունեցած է եւ ֆրանսական հի – ւանդանոց փոխադրուած: Ոմանք կ'ըսեն թէ 48 ժամէն կրնայ դուրս ելլել, մինչ ուրիշներու համաձայն չի կրնար խօսիլ եւ աջ կողմն ալ կաթուած իջած է:

ՕՆԱՍԻՍԻ աղջիկը յայտարարեր է ժը – նեւ թէ պիտի բաժնուի իր ռուս ամուսի – նէն, ապրելակերպերը իրարու յարմա – րած չըլլալու պատճառաւ: Ամուսնացած էին Օգոստ. 78ին:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ օդակայաններու մէջ բա – ւական խառնակութիւն կայ այս շաբթու « երկնքի ուղեվարներու » գործադուլին պատճառով: Որոշ ժամերու կ'արգիլեն որ օդանաւ մը մեկնի կամ իջնէ: Իրենց բողոքին հիմը կը կազմէ կազմածներու վերանորոգումը:

ՏԻԳՐԱՆ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ ՅԱՂԹԱԿԱՆ ՃԱՏՐԱԿԻ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑԱՇԱՐՔԻՆ

Ռիօ տը Ժանէյրոյի մէջ տեղի ունեցած ճատրակի աշխարհի ախոյենութեան միջ – փնջային մրցաշարքը վերջ գտած է երեք թեկնածուներու յաղթանակով՝ Տիգրան Պետրոսեան, Լայոշ Պորտիշ (Հունգա – րիա), Ռոբեր Հիւբնէր (Արեւմտեան Գեր – մանիա), որոնք շահած են 11,5ական միաւոր եւ իրաւունք ստացած մասնակցե – լու ճատրակի աշխարհի ախոյենութեան թեկնածուներու մրցաշարքին: Եուրի Բա – լաշով եւ Ռաֆայէլ Վահանեան համա – պատասխան կերպով ձեռք ձգած են 9 եւ 8 միաւոր:

Կանանց մէջ առաջին հանդիսացած է Թիֆլիսեցի Նանա Իոսելիանի՝ 14,5 միա – ւորով, երկրորդ՝ հունգար Ժուժա Վե – րեցի (12 միաւոր), երրորդ՝ Թիֆլիսեցի Նանա Ալեքսանդրիա (11 միաւոր), որոնք կը մասնակցին աշխարհի ախոյենութեան թեկնածուներու մրցաշարքին:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԵՐԲ «ԳԱՂՏՆԻ ԺՈՂՈՎԻ ՄԸ» «ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ» ԿԸ ՊԱՏՄԷ ԹՈՒՐՔ ԼՐԱԳՐՈՂ ՄԸ...

———O———

(Գ. և վերջին Մաս)

Նոյն դրութեամբ, յիշեալ կազմակեր – պութիւնները մահուան սպառնալիքով դրամ կը կորզեն նաեւ Ֆրանսայի, Զուի – ցերիոյ, Իտալիոյ, Լիբանանի, Յունաս – տանի եւ նոյնիսկ Թուրքիոյ մէջ ապրող հայ մեծահարուստներէն: Սելանիկի մէջ, տարեց հայ սեղանաւոր մը որ չէր ուզած վճարել իրմէ պահանջուած գումարը, խժդժօրէն սպաննուեցաւ Լիբանանցի հա – մայնավարի մը կողմէ՝ գլուխը ջախ – ջախուելով: Ամերիկայի մէջ գտնուեցան այնպիսի Հայեր, որոնք նման սպառնա – գրեր ստացած ըլլալով, դիմեցին էֆ. Պի. Այ.ի, պահանջելով որ իրենց կեանքը ա – պահովութեան տակ առնուի: Բայց Դաշ – նակցային ոստիկանութիւնը ոչինչ կրցաւ ընել ու բոլոր անոնք որոնք այդ մրա – տուութիւնները կատարեցին՝ չարաչար տուժեցին, որովհետեւ իրենց տուներն ու ինքնաշարժները ուժանակուեցան, ի – րենք ալ մեռան: Կը կարծուի, թէ սպառ – նալիքի ճամբով Հայերէ հաւաքուած դը – րամներուն գումարը ցարդ հասած է եր – կու միլիոն տոլարի:

Այն տարրերը, որոնք Հայերը հակա – թուրք գործունէութիւններու կը մղեն, մէկտեղուած են « Կեդրոնական Կոմիտէ » անունը կրող կազմակերպութեան մը մէջ: Զուիցերական դրամատան մը մօտ ի պահ դրուած այդ միլիոնաւոր տոլարի հաս – նող գումարները անհրաժեշտ տեղերը ծախսելու լիազօրութիւնը տրուած է մի – այն եւ միայն այդ Կեդրոնական Կոմի – տէի պատասխանատուներուն:

Զաւէն անունով ծանօթ այն գործիչը, որ անդամ է « Հայկական Վրէժառու Կազմակերպութեան » — հաւանաբար նաեւ վերոյիշեալ Կեդր. Կոմիտէէն — 1975 տարուան Փետրուարի վերջաւորու – թեան Փարիզէն Աթէնք եկաւ: Հելլէն մայրաքաղաքին մէջ երկու օր մնալէ վերջ, Կիպրոսի յունական Օդանաւային Ընկերութեան սաւառնակով Լէֆքօշէ գը – նաց եւ հոն վարձուած ինքնաշարժով մըն ալ՝ Լառնաքա անցաւ: Զաւէն, Լիմասոլի մէջ հանդիպում ունեցաւ Լիբանանցի հայ սեղանաւոր Թոսպաթեանի հետ, որ Պա – ղեստինեան արաբական կազմակերպու – թիւններու դրամական հարցերով կը զբա – ղի եւ այդ պատճառաւ ալ մեծ յարգ ու վարկ կը վայելէ Արաբներու մօտ: Զա – ւէն, այդ հանդիպումին ընթացքին Թոս – պաթեանի առաջարկեց, որ « Հայկական Վրէժառու Կազմակերպութեան » ոճիր – ները գործելու համար վարձկան տարրեր գտնէ իրենց՝ պաղեստինցի Արաբներուն մէջէն: Թոսպաթեան, որու հօրեղբայր – ներէն մէկը ղեկավարն է Պէյրութի մէջ գտնուող համայնավարներուն, Զաւէնը ծանօթացուց պաղեստինցի ահաբեկիչնե – րու ղեկավարներէն Ժորժ Հապաշի մարդոցմէ մէկուն հետ: Այդ Պաղեստին – ցին, բոլորովին անկախ գործող եւ քսան անդամներէ բաղկացեալ համազէններու խմբակի մը նախագահն էր:

Այս խմբակը, որ կը կրէ « Վրէժառու – թեան Համազէններ » անունը եւ կը մաս – նակցի այլազան քաղաքական սպանու – թեանց, Հապաշի կազմակերպութեան կապուած է միմիայն քաղաքական ոճիր – ներու վերաբերեալ գործողութիւններու առնչութեամբ: « Վրէժառութեան Հա – մազէնները » կազմակերպութեան գոր – ծած քաղաքական ոճիրները այնքան ճար – պիկօրէն կ'իրագործուին որ կրնան նիւթ կազմել լրտեսա – ոստիկանական եւ արկածախնդրական վէպերու: Ահա – բեկչութեան եւրոպացի մասնագէտները կը պնդեն, թէ յիշեալ համազէնները կրնան պատրաստուած ու մարզուած ըլ – լալ Սովետական Միութեան մէջ միայն:

Զաւէնի եւ Թոսպաթեանի միջեւ 1975ի Մարտին իրագործուած այդ տեսակցու – թենէն անմիջապէս վերջ Եւրոպայի եւ Ամերիկայի հայկական շրջանակներուն մէջ սկսան շրջան ընել զրոյցներ, որոնք կ'ըսէին թէ « Տարեվերջէն առաջ Հայե – րու վրէժը պիտի լուծուէր Թուրքերէն, սպասեցէք եւ տեսէք »: Թրքական Գաղ – նի Սպասարկութիւն ՄԻԹի մարդիկը, սակայն, արտասահմանի վտանգաւոր հայկական կազմակերպութիւնները միշտ աչքի առջեւ ունենալով հանդերձ, կաս – կածելի ոչ մէկ նշանի եւ հետքի հանդի – պած էին, բացի վերոյիշեալ զրոյցներէն: Թուրք դեսպանները թիրախ առնող ո – ճիրները այդ կէտին վրայ էր որ կը թաղ – ուէին մութին մէջ: Հայերը կը պնդեն, թէ այդ ոճիրները գործուած են իրենց կողմէ: Մինչդեռ կ'ըսուի, թէ այդ ոճիր – ներուն հեղինակներն են « Վրէժառու – թեան Համազէնները », որոնք ի փոխա – րէն ստացած են 150 հազար տոլար եւ այդ պարագան ծանօթ է թէ՛ Սի. Այ. Էյ.ի եւ թէ Քա. Կէ. Պէ.ի շրջանակներուն:

Հայկական ծագումով Սի. Այ. Էյ.ի գործակալ մը վերահասու դարձեր է այս կացութեան և տեղեկագրեր է իր կազմա – կերպութեան: Դեսպաններու սպանու – թիւնը իր բոլոր մանրամասնեալ ծրագրե – րով պատրաստուած է Արեւելեան Պլոքի երկիրներէն մէկուն մէջ, որու անունը հոս հրապարակելէ պիտի խուսափինք սակայն՝ դիւանագիտական գայթակղու – թեան մը առիթ ընծայած չըլլալու հա – մար: Դարձեալ, « Վրէժառութեան Հա – մազէնները » երկու խմբակի ձեւով նախ Գերմանիա գացած են եւ անկէ ալ Աւս – տրիոյ վրայով Փարիզ անցած՝ արաբա – կան երկրի մը յատուկ դիւանագիտական ցուցանիշ կրող ինքնաշարժներով եւ դի – ւանագէտի անցագրերով: Այս պարագան այլեւս բացորոշ իրողութիւն մըն է եւ անկարելի է ծածկել: Եւ իբրեւ եզրակա – ցութիւն ալ մատնանշելով կրնանք ըսել, թէ Թուրքիոյ ուղղուած հայկական արիւ – նալի գործողութիւնները ամէն օր ալ աւելի կը ծաւալին ու կը զարգանան եւ վտանգաւոր համեմատութիւններ կը ստանան: Մտահոգիչ պարագան, Հայե – րէն աւելի՝ անոնց ետին թաքնուող գաղտնի եւ մութ ուժերն են: Ատենը ե – կած է, որ մենք ալ պայքար շղթայա – զերծենք այդ մութ ու գաղտնի ուժերուն դէմ: Միայն այս ձեւով կարելի է վտան – գը հեռացնել ու բառնալ: Հակառակ պա – րագային, տակաւին շա՜տ « Թուրքի զա – ւակներ » պիտի մեռնին ու կարելի պիտի չըլլայ որոշապէս հասկնալ, թէ ո՛վ զար – կաւ:

«Հիւրրիյէթ»

ՔԱՆԻ ՄԸ ՕՐԷՆ...

ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՕՐԷՆ...

ՌՈՒԲԷՆ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ՝ ՎԱՍՏԱԿԱՒՈՐ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏԸ

(Բ. և վերջ)

Գրեց՝ ՅԱԿՈԲ ԿԱՐԱՊԵՆՑ

ԽՄԲԱՎԱՐԸ.—

Թէեւ արուեստագէտի կեանքում յօրինո՛ւմն է, որ տեւական տեղ է ապահովում նրան մշակոյթի պատմութեան մէջ, սակայն յաճախ կատարողական ասպարէզն է, որ նրան հռչակի բարձրունքներն է տանում։ Բացառութիւն չէ նաեւ Գրիգորեանը։ Իր խմբավարական տաղանդի շնորհիւ այսօր Գրիգորեանը հանրածանօթ դէմք է Միացեալ Նահանգներում, Իրանում, Եւրոպայում ու Հայաստանում։ Ըստ երեւոյթին, խմբավարութիւնը ամէն մի երաժշտագէտի թաքուն սիրուհին է։ Բէթհովէնը սիրում էր իր գործերը խմբավարել։ Սարավինսկին անճանում էր խմբավարի ամպիոնին վրայ։ Նոյնն էր պարագան նաեւ Արամ Խաչատրեանի։ Արոն Քոփլանդն ու Ալան Յովհաննէսը երիտասարդանում են, երբ ղեկավարում են իրենց ստեղծագործութիւնները։ Բեմի վրայ Գրիգորեանը կացութեան տէրն է – լինի այդ Բոստոնի «Փափս» սիմֆոնիկ նուագախումբը, Հայաստանի պետական ֆիլհարմոնիկ նուագախումբը կամ Թեհրանի սեմֆոնիկ խումբը։ Միջազգային մամուլը, Երեւանից մինչեւ Թէհրան, Լոնդոն ու Ամերիկա գովքն է հիւսում նրա խմբավարական տաղանդի։ Մեր կարծիքով, Գրիգորեանը խմբավարութեան մեկնաբանական թեւին է պատկանում, երբ իւրացնելով ստեղծագործութիւնը եւ այն իր ներաշխարհի բովից անց կացնելով յայտնագործումներ է կատարում՝ նոր կեանք, նոր եռանդ ու նոր իմաստ տալով գործին։ Այդ իսկ պատճառով է ժամանակակից կոմպոզիտորների նախընտրած խմբավարն է Գրիգորեանը։ Փաստօրէն, նրա ընտրութեան եւ խմբավարութեան շնորհիւ է, որ Էդուարդ Միրզոյեանի, Ալեքսանդր Յարութիւնեանի, Էդգար Յովհաննիսեանի, Առնօ Բաբաջանեանի եւ Հայաստանի արդի այլ երաժշտագէտների ստեղծագործութիւնները այսօր ճանաչուած են Ամերիկայում։

Գրիգորեանը պարբերաբար խմբավարել է Թէհրանի Պետական Սիմֆոնիկ Նուագախումբը, Բոստոնի Երաժշտանոցի Երգչախումբն ու Նուագախումբը, Մէյն նահանգի Փորթլանդ քաղաքի սիմֆոնիկ նուագախումբը, Բոստոնի կանանց սիմֆոնիկ խումբը, իսկ որպէս հիւր խմբավար համերգներ է տուել բազմաթիւ կենտրոններում, ամէնուր տարածելով Հայկական երաժշտութիւնը։ Երեւանի մամուլը ջերմօրէն գնահատեց Գրիգորեանին, երբ 1972 թուին նա երկօրեայ ելոյթներ ունեցաւ Հայաստանում։ 1952 թուից ի վեր նա խմբավարում է Բոստոնի «Փափս» նուագախմբի «Հայկական Գիշեր» նշանաբանի տակ տարեկան համերգներ։ Ամերիկահայ կեանքից ներս, նա հիմնադիրն ու խմբավարն է Բոստոնի «Կոմիտաս» երգչախմբի, որ գրեթէ 25 տարի է ինչ իր կարեւոր դերն է կատարում հայ երգի ու երաժշտութեան պահպանման ու ժողովրդականացման գործում։

Իր խմբավարական կարողութեան շնորհիւ Գրիգորեանը պետական ու հասարակական բազմաթիւ պարգեւների է արժանացել, սակայն նրան ընծայուած մեծագոյն գնահատականը իր ճպոտի ներքոյ աշխատող երաժշտների գովքն է «Մաէստրոյի» հասցէին ուղղուած։ Երբեմնի յոգնած նուագախմբերը ինչ որ մոգական գաւազանի հարուածից սթափուելով՝ յոյզերի շողեր են ցանում ունկնդիրների վրայ՝ լի արուեստանքով, յղկուած թեքնիքով ու թարմաշունչ հրնչիւններով։

ՈՒՍՈՒՑԻՉ – ԴԱՍՏԻԱՐԱԿԸ

Մեծ մասամբ Ռուբէն Գրիգորեանի ջանքերով է, որ հիմնուել է Թեհրանի Պետական Երաժշտանոցը, ինչպէս նաեւ կազմակերպուել ու եւրոպական մակարդակի հասել Իրանի Պետական Սիմֆոնիկ Նուագախումբը, որի ղեկավարութիւնը ստանձնել է 1948ից մինչեւ 1951 թիւը։ Այդ նոյն ժամանակամիջոցում նա վարել է նախագահութիւնը Միացեալ Ազգերի Կրթական, Գիտական ու Մշակութային կազմակերպութեան ԻՒՆԵՍՔՕի Իրանի Ազգային Յանձնախմբի Երաժշտական Բաժանմունքի միջազգային ճանաչում ապահովելով իրանեան ազգային մշակոյթին։ Իր յիշեալ պատասխանատու պաշտօններին հետ զուգընթաց, տարիներ շարունակ, Թաւրիզում թէ Թեհրանում, նա կրթել, մարզել ու մշակել է երաժիշտների մի ամբողջ սերունդ, որն այսօր պատիւ է բերում Հայութեան ու միջազգային համայնքին։ 1952 թուին Միացեալ Նահանգներ հաստատուելով, Գրիգորեանը շարունակում է ուսուցչական ասպարէզը՝ այս անգամ պաշտօնավարելով Բոստոնի կոնսերվատորիայում որպէս ջութակի եւ սենեկային երաժշտութեան պրոֆեսոր՝ միաժամանակ հիմքը դնելով Բոստոնի «Կոմիտաս»ի անուան լարային քառեակի, ստանձնելով այդ քուարթէթի առաջին ջութակահարի պատասխանատուութիւնը։

Գրիգորեանի մօտ ուսուցչութիւնը սահմանափակուած չէ միայն երաժշտանոցային ակադեմիական մթնոլորտով։ Այդ անյարիր պիտի լինէր իր խառնուածքին։ Դասարանից դուրս կայ կենդանի աշխարհը, որի մշակութային դաստիարակութիւնն ու գիտակցութիւնը նոյնքան կարեւոր է, յատկապէս մեծ մշակոյթների քուրայում ընկած հայ համայնքների համար։ Պահպանել հայկական երաժշտութիւնը, զտել այն օտարամուտ ազդեցութիւններից, սովորեցնել այն հայ մատաղ սերունդներին եւ ծանօթացնել այն այլ ժողովուրդներին՝ արժանավայել կերպով, բարձր մակարդակի վրայ։ Ահա հէնց այս առաջադրութեամբ տոգորուած է, որ Գրիգորեանը պարբերական համերգների, դասախօսութիւնների, երգապնակների ու ռադիօ – հեռատեսիլային ելոյթների միջոցով սատար է հանդիսանում հայ երաժշտութեան տարածմանը ամէնուր։ Երբ Բոստոնի խաչլանադում կամ Սիմֆոնիայի սրահում հնչում է հայկական ժողովրդական ու դասական երաժշտութիւնը, մի աստիճան է՛լ աւելի բարձրանում է Հայութեան վարկը։ Երբ Իրանի հեռատեսիլային ցանցի միջոցով պատկերասփռւում է Գրիգորեանի խմբավարած համերգը, ապա էլ աւելի ամրապնդւում է պարսիկ ու հայ ժողովուրդների դարաւոր բարեկամութիւնը։ Իսկ երբ նա բեմ է բարձրանում Երեւանի Ֆիլհարմոնիայի սրահում, էլ աւելի սերտանում է կապը Սփիւռքի եւ Հայաստանի միջեւ։ Ուսուցիչը երաժշտանոցում, ուսուցիչը կեանքում։ Դաստիարակը ակադեմիայում, դաստիարակը ժողովրդի մէջ։ Ահա մօտաւոր նկարագիրը նրա ուսուցչական առաքելութեան։

ԲԱԶՄԱՎԱՍՏԱԿԸ

Երաժշտագէտ, երգահան, խմբավար, ուսուցիչ, վարչարար ու հայ մշակոյթի անպաշտօն դեսպան — Ռուբէն Գրիգորեան։ Բազմավաստակ մի կեանք, որը իր ճրագի իւղը վառելով՝ շարունակ լոյս ու երգ է սփռում իր չորս դին։ Եւ որքան շատ է մատուցում, այնքան աւելի վառ է առկայծում կանթեղը, որովհետեւ մատուցելով է, որ հարստանում ու յարատեւում է ժողովրդի հոգեկան ու մտաւոր ժառանգութիւնը։ Ահա արուեստագէտի մեծութիւնը։ Ահա թէ ինչու, երբ հարց են տալիս Մեծն Բրիտանիայի կառավարութեան — ո՞րը կը նախընտրէք պահել՝ Հնդկաստանը թէ Շէյքսփիրը։ Պատասխանը անվարան լինում է՝ Շէյքսփիրը։ Արուեստագէտը իր մէջ մարմնաւորում է ամբողջ մի ժողովրդի ստեղծագործական աւիշը։ Պետութիւններից առաւել՝ նա է, որ նկարագիր ու ճանաչում է տալիս իր պատկան հաւաքականութեան։

Թող այլոք ասեն՝ «Վարձքդ կատար, սիրելի Մաէստրօ»։ Ինձ համար երանութիւն է ժամանակակից լինելը Ռուբէն Գրիգորեանի հետ։

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՄՈՒԼԸ

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՎԱՃԱՌՔԸ ԳԻՒՂԵՐՈՒ ՄԷՋ

Պատկերը այլապէս խրախուսիչ է, երբ նկատի առնենք, որ Հայաստանի հրատարակչականները տարին հարիւրէ աւելի գիրք լոյս կ'ընծայեն, մօտ 11 միլիոն ընդհանուր տպաքանակով։ «Սով. Հայաստան» օրաթերթին հաստատումով այնքան կարեւոր արժէք ձեռք ձգած է գիրքին վաճառքը գիւղերուն մէջ եւս, որ բացուած են նոր գրատուներ, կրպակներ, խանութներուն կողքին յատուկ բաժիններ։ Ասոնց շնորհիւ աւելցած է ծախու դրուած գիրքերուն թիւը։ Միայն 1978ին Հանրապետութեան գիւղերուն մէջ երկու միլիոն երեք հարիւր վաթսուն հազար ռուբլիի համարժէք գիրք ծախուած է։

Նոյն թերթին խմբագրականին համաձայն, գիրքին վաճառքը յատկապէս լաւ հիմերու վրայ դրուած է Եղէգնաձոր, Էջմիածին, Սեւան, Վարդենիս, Սաղփանաւան եւ այլ շրջաններուն մէջ։ Գիւղերու գրադարաններն ալ կարեւոր դեր կը կատարեն ընթերցանութեան տարածումին ուղղութեամբ։

Օրաթերթը քանի մը սրտցաւ մատնանշումներ կատարած է, այն մտահոգութեամբ, որ այս ճիւղին աշխատանքները թերիներ չարձանագրեն։ Նախ անհրաժեշտ նկատած է գրատուներուն ցանցին ընդլայնումը։ Գիւղերուն մէջ, անձ գլուխի հաշուով տարին հազիւ երկու ռուբլի գիրք կը ծախուի. ասիկա խորհրդային միջինէն շատ ցած է։ Հիմնական պատճառն այն է, որ հրատարակչական տուները իրենց լոյս ընծայածին միայն 25 տոկոսը կը յատկացնեն գիւղերուն։ Համաձայն թերթին, կարգ մը այլ Հանրապետութիւններուն օրինակով անհրաժեշտ է միայն մէկ մարմինի պատասխանատուութեան յանձնել այս գործը (ներկայիս երկու առանձին մարմիններ կան)։

Ծանուցումներուն աշխատանքներն ալ պէտք է բարելաւուին եւ ընդլայնին, քանի կարելի չէ բաւարարուիլ միայն «Գրքերի աշխարհ» ամսաթերթին ճիգերով։ «Գրքի պրոպագանդման գծով պէտք է լայնօրէն օգտագործել մամուլը, ռադիօն, հեռուստատեսութիւնը եւ կինօն»։

Յուցմունքը օգտակար է։

×

ԳՐԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հայաստանի Գրողներու Միութեան վարչութեան լիակատար նիստին, Հոկտեմբերին, քննութեան առնուած է այսպէս սահմանուած երիտասարդական պոէզիան, որ համաձայն ժողովականներուն, «արդէն աւելի քան մէկուկէս տասնամեակի փորձ է կուտակել»։

«Գրական թերթ»էն քաղելով, առըեւ կը ներկայացնենք նիստին ընթացքին կա-

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՆՈՐ ԿԵՍԱՐԻԱ

12 Սեպտեմբերի օրը տրամադրուեցաւ ծանօթ նկարիչ Խաչատուր Ժերանեանի ցուցահանդէսին, որ տեղի ունեցաւ Հայաստանի Նկարիչներու Տան մէջ, փառաւոր եւ շքեղ հանդիսութեամբ՝ պաշտօնական անձնաւորութիւններու ներկայութեամբ։ Բազմաթիւ հրաւիրեալներու կարգին՝ մեր խումբն ալ պատիւ ունեցաւ վայելելու, Սփիւռք – Հայաստան ոսկէ կամուրջ խորհրդանշող այս գեղեցիկ ցուցադրութիւններն ու պաշտօնական հաւաքոյթը։

Ուրախ – զուարթ, Հայրենի Հողին վրայ հպարտ, Սեպտեմբեր 13ին կ'այցելենք՝ Գառնիի (*) աւերակ պալատին բեկորներն եւ վերականգնուած յուշակոթողը, եւ աշխարհի մէջ գտնուող մէկ հատիկներէն՝ Գեղարդի վանքը (**), կէսօրէ վերջն ալ նոր օրերու հռչակաւոր Մատենադարանը։

Սեպտ. 14ին ալ Կոմիտաս Այգին եւ Յեղափոխութեան Պատմութեան Թանգարանը. այս շրջագայութեան աւարտին ես առանձին կ'երթամ, ժամացոյցի գործարանի տնօրէն՝ Աշոտ Կարապետեանի հետ, Հայաստանի պարծանք՝ այս գործարանը այցելութիւն մը տալու համար։

Գործատունը հիմնուած է 1943 թ.։ Ներկայիս չորս գործատուներ կան, 2900 անձնակազմով աշխատող, որոնց 2000ը հիմնադիր գործատեղին եւ 900ը միւս գործատեղիներուն մէջ։ Կ'աշխատին շաբաթը 41 ժամ, տարեկան արտադրանքը հինգ միլիոն երկու հարիւր հազար զարթուցիչ ժամացոյցներ, որոնք կ'արտածուին հարիւր երեք երկիրներ։ Արտադրանքը կրկնապատկուելով 1970 թ. հասած է 16 միլիոնի։ Տնօրէն Ա. Կարապետեանը՝ 1949 թ. տասնեւվեց տարեկանին կը սկսի աշխատիլ այս գործարանը. այս պատմութիւնները լսելով գոհունակութեամբ կ'երթանք իր բընակարանը, ազնիւ տիկնոջ հիւրասիրութիւնը վայելելու եւ իրենց տառապած անցեալն ու երջանիկ ներկայն բաղդատելով, երջանկութիւնը ստեղծողներուն կենաց Հայաստանի կենարար գինիով լեցուն գաւաթներ բարձրացնելու համար։

Հայաստանի մէջ յոգնութիւններդ չես զգար, պտոյտներդ հաճոյքով կը շարունակես։ 15 Սեպտեմբերին խումբը կ'երթայ Օշական, Հայ Տառերուն գիւտարար՝ Մեսրոպ Մաշտոցին գերեզմանը՝ տեսնելու, մոմ վառելու, որպէսզի պայծառ մարդուն յիշատակը յաւէտ վառ մնայ եւ խոնարհելու համար Հայ Գիրերու կոթողին առջեւ։

Ամսոյն 16ին, Կիրակի, հանգիստի օր էր եւ սակայն մեզի տրամադրուած կառքով, վարորդով եւ առաջնորդ՝ Հենրիկ Մարութեանով միասին, ես եւ երկու օգնականներս Գէորգ Սասունեանն ու Գէորգ Այանեանն, պէտք էր երթայինք Զանգեզուր։

Առաւօտուն կանուխ ժամը 7ին կը մեկնինք, նկարելու եւ ֆիլմ առնելու մեքենաներով, ինչպէս բոլոր պտոյտներու ընթացքին։ Զանգեզուրն ալ պիտի նկարուէր եւ ֆիլմ պիտի ըլլար։

Ճամբորդութիւնը հաճելի էր անակընկալ նորութիւններով (անշուշտ մեզի համար). Արարատն կարծես կ'ընկերանար, քիլոմեթրներու ընթանալով իր դիրքը կը փոխէր, եւ տարբեր ձեւերով կը տեսնուէր, ըսել կ'ուզէր թերեւս, ես ձերն եմ եւ դուք իմս...։ Մարութեանը կ'ըսէ հազիւ 25 քիլոմեթր հեռու է։

Հայկական անուններով մկրտուած բազմաթիւ գիւղեր իրարու կը յաջորդեն. իսկական Հայաստանի մէջ ենք, եւ ահա կը հասնինք տարաբախտ բանաստեղծ՝ Պարոյր Սեւակի մահարձանին. առջեւն ենք, ճիշդ վթարին պատահած վայրը. պահ մը լռութեամբ կը խոնարհինք ու առջեւը դրուած ծաղիկները շտկելով կը շարունակենք մեր ճամբան, քիչ յետոյ վարորդը կ'ըսէ.— Ահաւասիկ «Զանախչին» սովետաշէն գիւղը։

ՄԱԺԱԿԵՑԻ

(Շար. – 2)

(*) ԳԱՌՆԻ :– Հնագոյն բնակավայր, 3րդ հազարամեակի վերջերէն սկսած, Մ.Թ.Ա.

Հին հայկական ամրոց, 2րդ դար Մ. Թ. Ա.։ Եղած է արքայական տան ամրոց եւ զօրակայան։

Մ.Թ.Ա. 59 թ. Հռոմայեցիները կ'աւերեն. յետոյ կը վերաշինուի 70–ական թ.թ. Տրդատ Ա. թագաւորի օրով։ 7րդ դարուն կրկին կ'աւերուի Արաբներու ձեռքով։ Կը վերականգնուի 10րդ դարուն։ Թրքական զինուորները կը կործանեն 1638 թ.։

(**) ԳԵՂԱՐԴԻ գլխաւոր եկեղեցին կը շինուի 1215 թ. գաւիթը՝ 13րդ դարուն։ Առաջին ժայռափոր եկեղեցին՝ 1283 թ. երկրորդ ժայռափոր եկեղեցին՝ 1283 թ. Գաւիթ – Տապանատուն 1283 թ. Գաւիթ՝ 1283 թ. շրջապարիսպ՝ 13 – 14րդ դարերուն. բակը բնակելի տուները՝ 13–17րդ դարերուն։ Ս. Աստուածածին եկեղեցին 1164ին։ Իսկ աշխարհիկ պատմական կառոյցներու կարգին քաղաքները, կամուրջները, քարաւանատներն ու բերդերը, արհեստանոցները անհետ կորսուած են, երկրաշարժներու եւ տեղացիներու քանդումներով։

ԱՐՇԱԿ ԱԼՊՕՅԱՃԵԱՆԻ

ԾՆՆԴԵԱՆ 100ԱՄԵԱԿԻ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄԸ

Արշակ Ալպօյաճեանի անունը մէկ երկու ամիս է որ կը յեղյեղուի համայնքիս կարգ մը շրջանակներուն մէջ, ինչպէս եւ Երեւան:

Փարիզ, Խասեանի սան եւ Համակիրներու Բարեկամական Միութիւնը աշնան իր թէյասեղանի մշակութային եւ գեղարուեստական յերեկոյթը նուիրած էր մեծ բանասէրի յիշատակի ոգեկոչման:

Կիրակի, Հոկտ. 28, Ալեք Մանուկեան հանդիսասրահը նեղ էր ընդունելու համակիրներու եւ մեծարուողին յիշատակը յարգելու փութացողներու հոյլը:

Հանդիսութիւնը հովանաւորած էին Սամուէլ Մուրատ վարժարանի տեսուչ Հայր Ս. Ագըլեան եւ Դպրոցասէր վարժարանի տեսչուհի՝ Օր. Հ. Գարագաշեան:

Ցանուն Միութեան վարչութեան, Պր. Սարեան բացումը կատարեց յերեկոյթին, պատշաճ բանաձեւերով եւ յայտնեց Խասեան – Բարեկամականի նպատակը որ զուտ կրթական էր. նպաստել զոյգ վարժարաններուն, ինչպէս եւ տոկնանց ուսանողներու Միութեան եւ Տիկնանց Որբերու Օգն. Մարմնոյն, յետագային ընդլայնելով ուրիշ կրթական հաստատութեանց:

Սոյն յերեկոյթին հասոյթը պիտի տրամադրուէր յիշեալ զոյգ վարժարաններուն: Այս յայտարարութիւնը ողջունուեցաւ ծափերով:

Երկու վարժարաններէն երկու ընտրեալ աշակերտուհիներ, մին՝ Զօպանեանի Ազատի վիշտը եւ միւսը՝ Կապուտիկեանի ներբող Հայաստանին արտասանեցին փառքը տալով իրենց հայեցի դաստիարակութեան:

Միութեան սիրելի եւ պատուոյ անդամներէն, Օր. Հերմինէ Գալուստեան պատկերացուց, եւ երկարօրէն, Արշակ Ալպօյաճեանի կեանքը, գրական հսկայ վաստակը, մեծապէս տպաւորելով բոլորը: Ստորեւ այդ շահեկան բանախօսութեան գլխաւոր մասերը.—

« Մտքի հսկայ կոչեցի, որովհետեւ իր անհատականութիւնը անմիջականօրէն մեծութեան գաղափարը կը ներշնչէ « Հայրենիքի ձայն »ի վերջին թիւերէն մէկուն մէջ Սուրէն Քօլանջեան կը գրէ « իր մեծարժէք ու վիթխարի գիտական ժառանգութեամբ նա արժանի տեղ է նուաճել հայագիտութեան երախտաւորների համաստեղծութեան մէջ »:

Հայագիտութեան ընդարձակ, համապարփակ կալուածին մէջ Ալպօյաճեանի բնորոշիչ դիրքը պատմաբանութիւնն է. սակայն կարելի՞ է պատմաբան դառնալ առանց բանասէր ըլլալու, առանց պեղելու անցեալ հազարամեակներու խորհուրդը. հին թէ նոր մատեաններու լոյսին ներքեւ պրպտելու, փաստարկութեան այս անձանձիր, անդադրում աշխատանքին շնորհիւ է որ Ալպօյաճեանի կոթողային գործը ստացած է գիտական բարձր արժէք:

Ալպօյաճեանի պատմագրութեան առանցքը կը կազմէ հայ գաղթականութիւնը այդ ազգային աղէտը որ կը պատահէր մեզ Քրիստոսէ վեց դար առաջ եւ որուն ուերը կը շարունակուի մինչեւ մեր օրերը: Ալպօյաճեան այս կենսական հարցին քննարկութեան նուիրած է իր գլխաւոր երկը « Պատմութիւն Հայ գաղթականութեան », երեք ստուար հատորներ, շուրջ 2000 մեծադիր էջերէ բաղկացեալ՝ զոր հրատարակած է Գահիրէ 1941էն 1961:

Ինչո՞ւ գաղթած են Հայերը: Այս հարցումին պատասխանը Հայոց ամբողջ պատմութիւնն է. շարայարումը այդ դժնդակ, ցաւագին եղելութիւններուն, որոնց պատճառով կամովին կամ ակամայ հայ զանգուածներ հեռացած են իրենց հայրենիքէն, իրենց բնաշխարհէն, ենթարկուելով պանդխտութեան դաժան պայմաններուն եւ հետեւանքներուն:

Ալպօյաճեան հետեւած է պանդուխտ Հայերուն, ուսումնասիրած է անոնց մեծ ու փոքր գաղութները. պատմական, քաղաքական, տնտեսական եւ մշակութային բոլոր երեսակներով: Այդ հայկական գաղութներուն նուիրած երկերու շարքը, որ լրացուցիչ մասը կը կազմէ իր գլխաւոր աշխատութեան, անփոխարինելի յիշատակարան մըն է, մանաւանդ այն ծաղկեալ հայաշատ կեդրոններուն համար, որոնք եղերական պարագաներու տակ գոյութենէ դադրած են:

Հայ գաղթականութեան եւ հայ գաղութներու մենագրութիւնները, պատմա–բանասիրական այդ տիտանեան կառոյցը որ Ալպօյաճեանի փառապսակը կը կազմէ, մէկ մասն է միայն իր բազմաբեղուն գրչին արտադրութիւններուն, իբր ամբողջական գործ այնքան ծաւալուն է որ Հայաստանի մէջ ըսուած է իր մասին թէ « առանձին կատարած է ամբողջ գոլեկիայի մը գործը »: Իր երկերու ծաւալը եւ աշխատութեան ահագնութիւնը աւելի տպաւորիչ է երբ կը տեղեկանանք մաքառումներով եւ պատասխանատու պաշտօններով ծանրաբեռնուած իր կեանքի պայմաններուն »: Ապա տալէ ետք Ալպօյաճեանի հակիրճ կենսագրականը, Օր. Գալուստեան կ'անդրադառնայ գործին եւ վաստակին.—

« 1901ին Վենետիկի մէջ կը հրատարակուի իր առաջին գործը « Ուսումնասիրութիւն Սրբուհի Տիւսաբի »: 1905ին « Հայք ի Ռումէլի » մենագրութեան ձեռագիրը կ'արժանանայ Իզմիրլեան մրցանակին: 1908ին հիմնադիրներէն կ'ըլլայ Պոլսոյ Ցառաջդիմասէր Ընկերութեան. կ'աշխատակցի Ազգ. Հիւանդանոցի մեծ տարեցոյցին: 1908–09ի 10ի հատորներուն: Ցետոյ Թէոդիկի «Ամէնուն Տարեցոյց»ին: 1910ին կ'ընտրուի ազգ. երեսփոխան եւ 1912ին կը դառնայ ատենապետ Ազգ. ժողովին: 1910ին Վառնայի մէջ կը հրատարակուի՝ Պուլկարահայոց Պատմութիւնը: 1919ին Պոլսոյ մէջ՝ Գրիգոր Զօհրապ՝ իր կեանքն ու գործը: 1910էն 1922 կը վարէ Պոլսոյ Պատրիարքութեան քարտուղարի կարեւոր պաշտօնը եւ 1919էն 22 Պատրիարքարանի Դիւանի Տնօրէն կը կարգուի: 1916էն 22 կը դասաւանդէ Խասեանի մէջ եւ այս պարագան արդար հպարտութեան առիթ մըն է բոլոր Խասեանցիներուն համար: 1922ը գաղթի տարի է դարձեալ Հայոց համար. Ալպօյաճեան իբր Թղթակից պոլսահայ թերթերու, կ'անցնի Ցունաստան, շահեկան յօդուածներ կը գրէ որբանոցներու մասին եւ կը դասաւանդէ Քորֆուի մէջ. Նոյն տարին ընտանեօք կը հաստատուի Գահիրէ, ուր կը սկսի իր կեանքին երկրորդ բեղուն շրջանը որ հետաքրքրական մէկ զուգահեռը կը կազմէ Պոլսոյ մէջ անցուցած տարիներուն:

« 1927ին Պոլսոյ մէջ կը հրատարակուի իր « Մինաս Զերազ »ը: 1928էն 35 դիւանապետն է Գահիրէի Ազգ. Առաջնորդարանին: 1936–37ը կը հրատարակէ « Ազատ Միտք » շաբաթաթերթը եւ « Դրասէրի Առաջնորդ » պարբերականը: 1938–49՝ «Կեանք եւ Գիր» տարեգիրքը, ընկերակցաբար կը հիմնէ մտաւորական սպասարկութեանց դրասենեակը, որուն կողմէ Պր. Ճանիկ Զագըրի տրամադրած դումարով կը հրատարակուի իր ամէնէն կարեւոր գործը « Պատմութիւն հայ գաղթականութեան » առաջին հատորը: 1936–1961 յաջորդաբար կը հրատարակուին իր շատ արժէքաւոր աշխատասիրութիւններ: 1936ին՝ Գրիգոր Կեսարացի պատրիարք: 1937ին « Պատմութիւն Հայոց Կեսարիոյ » (2500 էջ): Այս առթիւ կ'արժէ յիշել թէ իր հայրն ալ կեսարացի էր: 1940ին Թորգոմ Պատրիարք Գուշակեան: 1941ին՝ « Պատմութիւն հայ գաղթականութեան » Ա. հատոր: 1942ին՝ « Երկ հայ եկեղեցւոյ մասին »: 1946ին՝ « Հայ եպիսկոպոսի մը առաքելութիւնը ի Հապէշիստան »: 1947ին՝ « Պատմութիւն հայ դպրոցին » Զ. դարէն սկսեալ (Ա. հատոր): 1950ին՝ « Պատմական Հայաստանի արտաքին և ներքին սահմանները». մեծ ջանքերով կազմուած Հայաստանի պատմութեան համար, շատ օգտակար մեծարժէք գործ մը բազմաթիւ ճշգրիտ քարտէսներով: 1957ին՝ « Պատմութիւն Եւդոկիոյ (Թոքատ) Հայոց » (1900 էջ). 1955ին՝ « Պատմութիւն հայ գաղթականութեան » (Բ. հատոր). 1960ին՝ « Միացեալ Արաբ Հանրապետութեան Եգիպտոսի. Նահանգը եւ Հայերը » (400 էջ). 1961ին « Պատմութիւն հայ գաղթականութեան (Գ. հատոր) — պատմութիւն Մալաթիոյ Հայոց (1600 էջ). Ցուշամատեան Կուտինահայութեան:

« Իր կտակին համաձայն հայագիտական ճոխ գրադարանին 8029 արժէքաւոր հատորները եւ բազմաթիւ պարբերականները Հայաստան փոխադրուած են կտակակատար Գարտաշեանի կողմէ, օժանդակութեամբ Տիկ. Ալպօյաճեանի քրոջ՝ Տիկ. Մելինէ Աճէմեանի եւ Պր. Պօղոս Զամուրեանի: Այժմ անոնք զատ բաժին մը կը ձեւացնեն Գիտութիւններու Ակադեմիայի հիմնակազմ գրադարանին մէջ, ուր կը գտնուին երեք միլիոնէ աւելի հատորներ: Իսկ 67 մասի բաժնուած իր հսկայ դիւանը կը գտնուի Մաշտոց մատենադարանի արխիւներուն մէջ »:

Գեղարուեստական բաժինը յանձնուած էր ծանօթ երգիչ՝ Նորայրի, որ իր կիթառով խանդավառեց բոլորը իր տոհմիկ այլազան երգերով:

Ցիշատակելի յերեկոյթ մը եղաւ: Խասեան – Բարեկամականը արժանացաւ բոլորին գնահատութեան: Զոյգ վարժարանները արդէն խիստ քաջալերական նամակներով շնորհաւորած էին Միութեան վարչական մարմինը:

ԽՍԱՆԵԱՆՑԻ

...տարուած հաստատութիւններուն հիմնական կէտերը.

Բանաստեղծներուն նոր սերունդին մուտքը գրական ասպարէզէն ներս, որոշ չափով եւ իմաստով անակնկալ մը եղած է մնալով միաժամանակ յախուռն: Աչքի զարկած են սկիզբէն իսկ նոր մօտեցումներն ու սկզբունքները: Ցետագայ տարիներուն, բանաստեղծներէն շատեր առաջին, երկրորդ, նոյնիսկ երրորդ գիրքերու հեղինակները դարձած են: Աւելի յաճախ երեւցած են անոնց ստեղծագործութիւնները գրական մամուլին մէջ:

Զգալի կերպով բարելաւուած է տպագրութեան աշխատանքը, որակը: Անդրանիկ հաւաքածոները, իբրեւ կանոն, լոյս տեսած են քննութեան ենթարկուելէ ետք Գրողներու Միութեան համապատասխան յանձնախումբերուն կողմէ: Լաւագոյն ստեղծագործութեան, ինչպէս նաեւ առաջին յաջողագոյն հատորին համար սահմանուած են մրցանակներ:

Անցեալ տարեվերջին Ծաղկաձորի մէջ տեղի ունեցած է երիտասարդ գրագէտներու 7րդ խորհրդակցութիւնը, որու ընթացքին նոր անուններ յայտնաբերուած են: Խորհրդակցութենէն ետք Գրողներու Միութեան շրջագիծին մէջ կեանքի կոչուած է « գրական ստուդիա », առաւել մօտէն հետեւելու համար երիտասարդներուն գրական ճիգերուն:

Համամիութենական խորհրդակցական ժողովին, Հայաստանէն մասնակցած են վեց երիտասարդներ՝ արժանանալով բարձր գնահատութեան: Ցանձնարարուած է վեցին բանաստեղծական հատորները լոյս ընծայել Մոսկուայի մէջ: Նախատեսուած է յառաջիկային Հայաստանի մէջ ռուսերէն հրատարակել օտար երիտասարդ բանաստեղծներուն ստեղծագործութիւններէն կազմուած հաւաքածոյ մը:

Հայաստանի Գրողներու Միութեան վարչութեան լիակատար նիստին գլխաւոր զեկուցաբերը եղած է Միութեան վարչութեան քարտուղարը Պ. Ջէյթունցեան: Լայն ծիրերով « Ժամանակն ու պոէզիան » հարցը պարզած է Ն. Ադալեան: Միտքերու փոխանակութենէն ետք, նիստին փակումը կատարած է վարչութեան Ա. քարտուղարը՝ Վ. Պետրոսեան:

ՍԱՐՈՅԵԱՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

(Հատուած «ԲԱՐԻ ՀՍԿԱ՛Ն» Գրքից)

Գրեց՝ ՎԱՀԱԳՆ ԴԱՒԹԵԱՆ

ՎԵՐՋԱԲԱՆ

Հիմա, երբ այս տողերն եմ գրում, Սարոյեանը Հայաստանում է:

Եկաւ, իջաւ ինքնաթիռից, հրճուալի աղմուկով ողջագուրուեց դիմաւորողների հետ, ու երբ բռնեցինք քաղաքի ճանապարհը, տխրեց.

– Նախորդ գալէս ետք ուղիղ երկու տարի անցաւ: Որքան շո՜ւտ անցաւ այդ ժամանակ...

Տխրեց ու յաջորդ վայրկեանին պայծառացաւ.

– Բայց եւ որքան ո՜ւշ անցաւ այդ ժամանակ...

Եկաւ, մասնակցեց Արեւելեան Հայաստանի Ռուսաստանի հետ միաւորուելու 150ամեայ յոբելեանի հանդիսութիւններին, ի սրտէ ուրախացաւ այն բոլոր տաք ու բարի խօսքերով, որ Միութեան հանրապետութիւններից ժամանած պատուիրակներն ասացին Հայաստանի եւ Հայ ժողովուրդի մասին:

Եկաւ, անցաւ այն բոլոր վայրերով, ուր եղել էր նախորդ անգամներին ու այցելեց նոր վայրեր:

70ամեակ էր եռեւում թողել, բայց Երեւանի փողոցներով իր երթերը կատարելիս, Կարմիր Բլուրի աւերակները մագլցելիս, Աշտարակի այգիներում թափառելիս, Զանգեզուրի ժայռերը բարձրանալիս, ամէն նոր տեսածով մանկօրէն հրճուելիս ու զարմանալիս, ես մտածում էի, որ նա գտել է յաւէտ երիտասարդ մնալու գաղտնիքը:

Այս անգամ նա շրջագայեց համարեա ամբողջ Հայաստանը, եղաւ Զանգեզուրում, Շիրակում, Լոռիում...

– Քարտէզի վրայ Հայաստանը փոքր է, բայց երբ կը քալես, աչքով կը տեսնես, մեծ է... Մեծ է անոր խորհուրդ, անոր իմաստ շատ մեծ է...

Եւ քարե՛ր, քարե՛ր, քարե՛ր տեսնելով, մի նոր բառ հնարեց.

– Հայաստան «քարական» է... Քարերու մէջ ման կու գամ, Հայերու մէջ ման կու գամ: Քարեր մեր պատկերն են, մեր միսեր քարերուն մէջ զօրացած են:

Լեռները հիացնում ու յուզում էին նրան:

– Երբ այս սարեր կը տեսնեմ, Արմենակ Շահմուրադեանի ձայն կը յիշեմ, անոր ձայն կ'առնեմ այս սարերէն...

Մեր վիպական լեռները Արմենակ Շահմուրադեանի վիպական ձայնի պատրանքն էին արթնացնում նրա մէջ:

Ներշնչման պահեր էր ապրում, այլափոխւում, վերանում:

Նման մի պահի պատմեց.

– Օր մը, երբ որդիս ՝Արամը, 4 – 5 տարեկան էր, սենեակիս մէջ կը գրէի: Չէի տեսնար, որ դուռ բաց է, ու Արամ ինծի կը դիտէ: Չեմ գիտեր, թէ այդ պահուն ինչ խենթ բաներ ըրած եմ, որ տղաս, արցունք աչքին, մօտեցաւ ինծի ու ըսաւ. «Հայրիկ, ինչո՞ւ դու խենթ ես»... Շատ մեղքցայ անոր: Այդպէս է, գրելու ատեն կը խենթանանք...

Թէեւ գրելու պահերին չտեսայ նրան, բայց ներշնչման, «խենթութեան» շատ այդպիսի պահերին ականատեսը եղայ եւ վայելեցի նրան, իր խօսքերով ասած, ինչպէս կրակը...

– Հայեր կրակ պահել գիտեն, ինձ պատմած են, որ երբ Հայեր կրակի քով կը նստին, միշտ կը խառնեն կրակ, որ վառ պահեն...

Նրա կրակը վառ էր միշտ:

Եւ ով մօտենում էր այդ կրակին, ջերմանում, պայծառանում ու նորից էր ձգւում դէպի այդ կրակը:

Նրա հետ շրջագայելիս, ես կրկին համոզուեցի, թէ որքան անվրէպ է ժողովրդի բնազդը, որքան լաւ է տարբերում նա թէ ով է իրենը եւ ով իրենը չէ...

Սարոյանն իրենն է:

Եւ ժողովուրդն ամէնուրեք իր սէրը, յարգանքը, հիացմունքն էր փռում նրա առաջ, բացում իր սիրտն ու սուփրան:

Ենթադրութիւնս ճիշդ դուրս եկաւ: Սարոյեանի գալուստը, հակառակ իր կամքի, ինքնաբերաբար վերածուեց նրա ծննդեան 70ամեայ յոբելեանին, թէեւ յոբելեանական ամսաթիւը վաղուց անցել էր:

(43 – Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պ. Սերոբ Հայրապետեան, Տէր եւ Տիկ. Յակոբ Հայրապետեան, Պր. Գալուստ Հայրապետեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկ. Սարգիս եւ Աստղիկ Գույումճեան ինչպէս նաեւ Հայրապետեան, Ամիրխանեան, Քասոյեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի Նոյ. 11, Մարսէյլ, Պուլ. Օտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցին իրենց զաւկին, եղբօր, հօրեղբօր, աներձագին, տագրոջ հօրեղբօրորդւոյն, խնամիին եւ ազգականին՝

ՊԵՏՐՈՍ ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

մահուան Բ. տարելիցին առթիւ, նաեւ իրենց կնոջ, մօր, մեծ մօր, զոքանչին, կեսուրին եւ ազգականին՝

ԵՂՋՈՒԹ ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

(ծնեալ Կոստոյեան, Տարօնցի)

մացուան վեցերորդ տարեդարձին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները:

Այս տխուր առթիւ հետեւեալ նուէրները եղած են.— Պ. Սերոբ Հայրապետեան, Տէր եւ Տիկ. Սարգիս եւ Աստղիկ Գույումճեան 500 Փր. Սամուէլ Մուրատեան վարժարանին, 300 Փր. Մարսէյլի Հայ Մշակ. Տան, 100 Փր. Տարօնի Հայր. Միութեան, 50 Փր. տեղւոյն Կապ. Խաչին, 50 Փր. Հ.Մ.Ը.Մ.–Արծիւ Միութեան:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԵՒ ՀՈԳԵՃԱՇ

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի ընկերուհիներու յիշատակին՝ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի առաւօտ, Նոյեմբեր 11, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

Հոգեճաշ ժամը 13.30ին Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ:

Ճաշագին 40 Փր.:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Իսիի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ այրի Տիկ. Հերիքա Մանուկեանի, զաւակներուն եւ թոռնիկներուն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր Ա. Մանուկեանի մահուան առիթով:

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

Կիրակի, Նոյ. 11ին, համաշխարհային Ա. պատերազմի զինադադարի տարեդարձին առիթով, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր բազմաձայն պատարագ:

Կը պատարագէ ԳԻՒՏ ԵՊՍ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի հոգեհանգիստ՝ Լիբանանի դէպքերուն առիթով զոհուած Հայերուն համար, ինչպէս նաեւ մաղթանք՝ Լիբանանի խաղաղութեան համար:

Այս առթիւ կը քարոզէ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Կաթող. Պատուիրակ Հայոց Եւրոպայի

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը ներկայ ըլլալու սոյն արարողութիւններուն եւ իր աղօթքն ու յարգանքը մատուցանելու զոհուած հայրենակիցներու յիշատակին:

Մ Ա Ռ Ա Ն

? ? ?

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Էսաեանի սան եւ համակիրներու Բարեկամական Միութիւնը, Հոկտ. 28ի Արշակ Ալպօյաճեանի ծննդեան հարիւրամեակի ցերեկոյթի հասոյթը կը յատկացնէ Սեւրի Սամուէլ Մուրատ վարժարանին 1000 Փր. եւ Լը Ռենսիի Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին 1000 Փր.:
(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

ՈՒՐԲԱԹ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 16, ԺԱՄԸ 20.30ԻՆ,

ՍԱԼ ԿԻՄԷԻ ՄԷՋ

6, Փլաս տ'Իէնա, Փարիզ 16րդ

Բարձր հովանաւորութեամբ

Արեւմտեան Եւրոպայի Կաթ. Պատուիրակ և Փարիզի Առաջնորդ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

կը մասնակցին՝ ծանօթ բանաստեղծուհի

ՍԻԼՎԱ ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆ

(յատկապէս եկած Հայաստանէն)

հանրածանօթ դաշնակահար՝ ՐԱՖՖԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Մ Ա Ռ Ա Ն

? ? ?

ԱՅՑ՝ ՓԷՌ-ԼԱՇԷԶ

Փարիզի քաղաքապետարանի նախաձեռնութեամբ եւ Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութեան Փէռ-Լաշէզի հայկական յուշարձանին ծաղկեփունջ պիտի դրուի Կիրակի, Նոյ. 11, ժամը 17ին:

Հաւաքուիլ Կամպէթայի մուտքին (Ռիւ տէ Ռոնտօ):

Ֆրանսական բանակի 8րդ գունդի նուագախումբը իր մասնակցութիւնը կը բերէ այս արարողութեան:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կիրակի, Դեկտ. 2, ժամը 13ին, Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, Հարաւ. Ֆրանսայի Թեմի Ազգ. Առաջնորդարանի տարեկան հացկերոյթը:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ալֆորվիլի Կապ. Խաչի մասնաճիւղը կը ծանուցանէ որ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ Ս. Պօղոս-Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ, Կոմիտաս փողոց, Կիրակի Նոյ. 11ին, իրենց մահացած ընկեր-ընկերուհիներուն համար: Նոյն առիթով, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի մահացած Դաշնակցականներուն համար:

Ի գիտութիւն անոնց յիշատակը յարգողներուն:

ՀՈԳԵՃԱՇ

Պատարագէն անմիջապէս յետոյ, ժամը 13էն սկսեալ, տեղի կ'ունենայ մասնաւոր հոգեճաշ Ալֆորվիլի Մշակոյթի Տան մէջ, 9 Ռիւ տը Մատրիտ: Սիրով կը հրաւիրուին մեզմէ յաւէտ բաժնուած ընկերուհիներու եւ ընկերներու ընտանիքներն ու բարեկամները:

Ծախքերու մասնակցութիւն:

MARANE

? ? ?

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպուած Ֆրանսահայ Մշակութային Միութեան փարիզեան Շրջ. վարչութեան եւ Փարիզի մասնաճիւղի կողմէ:

Կը բանախօսէ Ա. ՊԷՅԼԷՐԵԱՆ

(Տոքթ. պատմագիտութեան)

Նիւթ ունենալով Հայկական Հարցը եւ մեծ Պետութիւնները — Պերլինի վեհաժողովէն Լօզանի դաշնագիրը:

Տիափոզիթիվի ցուցադրութիւն

Ուրբաթ, Նոյ. 9, ժամը 20.30ին

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԿԵԴՐՈՆԸ

6, Cité Wauxhall — 75010 PARIS

Métro République

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Շրջ. վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ փարիզեան իր բոլոր մասնաճիւղերը, Շաբաթ օր, Նոյեմբեր 10, ժամը 15ին, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ՝ 17 Ռիւ Պլէօ: Կարեւոր օրակարգ. ճշդապահ ըլլալ:

ՀԱՅԿ. ՆՈՐ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ՄԸ

ԱՆԻԷՌԻ ԿԱՅԱՐԱՆԻՆ ՄՕՏ

Վ Ա Ր Ո Ւ Ժ

VAROUJ

PRODUITS D'ORIENT

49, Grand'Rue Charles de Gaulle — ASNIERES

Tél. 793-64-02

Հոն պիտի գտնէք ընտիր ապրանքներ

Մատչելի գիներով

ԲԱՑ Է ԱՄԷՆ ՕՐ, ԲԱՑԻ ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻԷ

FERMÉ LE LUNDI

le restaurant

LA CAPPADOCE

67bis, QUAI BLANQUI, ALFORTVILLE 94140

tél. 375.05.30

PRESENTE SON PROGRAMME D'HIVER

Adiss HARMANDIAN

du 1 au 11 novembre

tous les soirs

YORGANTZ

et l'orchestre CAPPA avec **Garbo** au piano

Consomation après 23 h. FERME LE LUNDI

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ վարչութիւնը ստացած է հետեւեալ նուէրները.

Լեւոն Քէլէշեանի թաղման առթիւ փ. ծ. իր աղջիկները եւ փեսաները՝ Զէքչէքեան, Սեմիզեան եւ Թամասիօ ընտանիքներ ե. պ. 1000, Սահակ-Մեսրոպ երգչ.ին 500, Մայր եկեղեցւոյ վարչութիւնը դպրոցին 500, Մայր եկեղեցւոյ Տիկ. Միութիւն դպրոցին 200, Տիգրան Զորիքեան 200, Դաւիթ Պանտիկեան, Ս. Սամուէլեան, նախկին հայ Գերիներու Միութիւն Սահակ-Մեսրոպ երգչ.ին 100ական, Ֆրանս. Մշակ. Միութիւն ե. պ. 150, Տէր եւ Տիկ. Զ. Սիրէճեան, Տէր եւ Տիկ. Շ. Ժ. Ինճիեան, Տէր եւ Տիկին Մ. Եմէնիճիեան, Ե. Համալեան, Ժ. Օհաննէսեան ե. պ. 100ական, Տէր եւ Տիկին Ե. Պապոյեան, Կ. Գողոյեան, Գ. Պ. Նաճարեան, Տէր եւ Տիկ. Ժ. Աշֆահեան, Յ. Ինճիեան, Տէր եւ Տիկ. Աշֆահեան ե. պ. 50ական, Տէր եւ Տիկ. Մ. Տէլլիղազարեան, Ֆ. Փանոսեան, Տէր եւ Տիկ. Աւետիսեան 20ական:

×

Շահնուր Ճիհանեանի թաղման առթիւ՝ Տէր և Տիկ. Ա. Պապայեան Սահակ-Մեսրոպ երգչախումբին 500, Տէր եւ Տիկին Դ. Պանտիկեան, Տէր եւ Տիկ. Ա. Յակոբեան, Տէր եւ Տիկ. Շ. Կուրտիկեան Սահակ-Մեսրոպ երգչախումբին 200ական, Շէլէլէկեան ընտանիք, Ժ. Շ. Պապայեան, Տոքթ. Ռ. Սիսակեան, Տիկին Տէրտէրեան, Տէր եւ Տիկ. Տըվօս, Օր. Ա. Ենովքեան, Տէր եւ Տիկ. Լեւոն Էքէր, Տէր եւ Տիկ. Հ. Էտէն, Մ. Ջիլինկիրեան, Թուլուզի Հայ Միութիւն Սահակ-Մեսրոպ երգչ.ին 100ական, Տէր եւ Տիկ. Եավէր, Տէր եւ Տիկ. Յ. Ստեփանեան, Տէր եւ Տիկ. Յ. Պաժան, ԺԱՖի վարչութիւն նոյն երգչախումբին 50ական, Տէր եւ Տիկ. Ա. Ջրբաշեան, Պ. Վարուժան Պօղաճեան, Մայր եկեղեցւոյ Տիկնանց Միութիւն 200ական, Տէր եւ Տիկ. Լ. Խօքսիզեան, Տէր եւ Տիկ. Ժան Մելքոնեան, Պ. Ժ. Գասպարեան, Տէր եւ Տիկ. Թիլքիեան, Ենովքեան ընտ., Պ. Բ. Մաշոյեան եւ ընտանիքը, Տէր եւ Տիկ. Մ. Արսլանեան, Հայկազ Մարտիրոսեան ե. պ. 100ական, Պ. Ս. Տէմիրճեան, Վ. Արման, Ա. Ստեփանեան 50ական, Մոնկէմէրի 30, Սեբաստիոյ Վերաշինաց Հայր. Միութիւն ողբացեալի այրիին 1000: Հայկազ Մէրճիեանի թաղման առթիւ՝ զաւակները 200, Պ. Ճիւրեան 100, Հ. Կիւրճեան, Անթիքաճեան ընտանիք 50ական Փր.:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Պ. Համբարձում Մուրատեան, ողբ. Տրդատ Մուրատեանի մահուան (Պուքրէշ) առթիւ 500 Փր., Պ. Վահան Քոչունեան (Քանատա) 200 տոլար, Տիկ. Պերճուհի Կիւլեան 100 Փր., Տէր եւ Տիկ. Շարլ Նարկիզեան 200, Տիկ. Հայկանոյշ Նալպանտեան 40, Տէր եւ Տիկ. Տէյիրմէնճեան՝ ողբ. Կարապետ Խաչիկեանի մահուան առթիւ 100, Պ. Վահագն Թորսարգիսեան եւ ընտանիք՝ ողբ. Սիսակ Սիսլեանի յիշատակին 100, Պ. Սուրէն Երամեան եւ ընտանիք՝ ողբ. Տիկ. Հ. Քասարճեանի մահուան առթիւ 100, Տիկ. Սոնա Ալամ Ալէմեան՝ ողբ. Տիկ. Հ. Քասարճեանի մահուան առթիւ 100 եւ ողբ. Պօղոս Գէորգեանի մահուան առթիւ 200, Պ. Ֆիլիպ Փիլիպպոսեան՝ ողբ. Հռիփսիմէ Վարժապետեանի մահուան առթիւ 100 եւ ողբ. Օր. Լուիզ Փափազեանի մահուան առթիւ 100, Տիկ. Նարդուհի Օպոտեան 100, Տէր եւ Տիկ. Նշան Քայեան՝ ողբ. Օհաննէս Տոլմաճեանի մահուան Ա. տարելիցին առթիւ 100 Փր.:

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
8
JEUDI
8 NOVEMBRE
1979

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

LE NUMERO 2 F.

55ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.509

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

55e ANNÉE — No 14.509

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹԵՀՐԱՆ

ՊԱԶԵՐԿԱՆԻ ՀՐԱԺԱՐՈՒՄԷՆ ԵՏՔ՝

Կրօնական Մենատիրութիւնը Կը Շեշտուի

ՊԱՏԱՆԴՆԵՐՈՒ ԴԷՄ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔՆԵՐ

Ինչ որ երեւութական սահմանադրա-կան դիմագիծ մը կուտար նոր Պարս-կաստանին, անհետացաւ Պազերկանի հրաժարումէն ետք եւ այլեւս Ղոմի կրօ-նապետն է ու իր խլամ զանգուածները, որոնք տէրն ու տիրականն են երկրին:

Ընդունուած խօսք է կրկնել թէ «ա-տանց հաւկիթ կոտրելու ձուածեղ չըլ-լար», այլ խօսքով՝ ամէն յեղափոխու-թիւն իր անխուսափելի զոհերն ունի բայց եւ այնպէս կը թուի թէ Խոմէյնիի ձուա-ծեղին համար կոտրուած հաւկիթներուն չափը «ընդունուածէն» «քիչ» մը ա-ւելի է...: Այլեւս ոչ ոք կը պաշտպանէ Խոմէյնին եւ Ֆրանսական մամուլն ալ, ինչ հոսանքի ալ պատկանի չի ծածկեր իր մտահոգութիւնը ի տես օրէ օր վատ-թարացող կացութեան մը: Պազերկան տոկաց որքան որ կրցաւ: Ցարդ քանի մը անգամ հրաժարած էր ու մերժուած: Այս անգամ ընդունուած է եւ իշխանու-թիւնը յանձնուած «Յեղափոխութեան Խորհուրդին»: Այս ձգտուած մթնոլոր-տին մէջ, ելք մըն ալ չի տեսնուիր ամե-րիկեան դեսպանատան 59 պատանդնե-րուն համար: «Գրաւող» տարրերը կը սպառնան նոյնիսկ բոլորն ալ սպաննել եթէ Ուաշինկթըն Շահը չյանձնէ: Գար-թըր միշտ անդրդուելի կը մնայ եւ բարեխօս մը կը փնտռէ, որ «խօսք հասկցնէ» Խոմէյնիի: Այս վերջինին տղան մերժած է միջամտել, Վալտհայմ փորձեր կ'ընէ բայց ոչինչ կայ նպաստաւոր: Նոյնիսկ ամերիկ - իրանեան մշակութային կեդ-րոնը Թալանի տրուած է մինչ քարիւղա-յին ձեռնարկութեան մէջ աշխատող ամե-րիկացի պաշտօնեայ մըն ալ պատանդ առ-նուած է:

Թեհրանի անգլիագիր մամուլը Զորեք-շաբթի օր տեսակ մը լուծում կ'առաջար-կէր քանի իրաց այս կացութեան մէջ ելք չի տեսնուիր: Ուրեմն տրամաբանական ձեւը կը նկատէր անմիջական խզումը Իրանի եւ Միացեալ Նահանգներու դիւա-նագիտական յարաբերութեանց ինչ որ թոյլ կրնայ տալ, որ բոլոր պատանդները օդակայան առաջնորդուին եւ ճամբու դրուին: Գալով Շահին, որու առողջա-կան վիճակը բարելաւուած նկատուած էր գործողութենէն ետք եւ ըսուած թէ «ա-պաքինման կարելիութիւններ կան» եւ ուրեմն քիմիադարմանում պիտի կիրար-կուի, այս օրերս բոլորովին տարբեր բան կ'ըսուի: Դարմանման այդ եղանակը չի կրնար գործադրուիլ որովհետեւ Շահին վիճակը ծանրացած է, խլիրդը տարած-ուած, նոր ուռ մը ունի վիզը, նաեւ խան-գարումներ մաղձատար խողովակին մէջ եւ երկրորդ գործողութիւն մը կը նախա-տեսուի:

ԻՍԿ ՔԱՐԻՒՂԸ

Հակասական լուրեր կը հաղորդուէին այս մասին Զորեքշաբթի առտու: Ար-գարեւ Ամերիկացիք կ'ըսեն թէ Պարսիկ-ները «ծորակը» գոցած են եւ ամերիկ-եան քարիւղատար նաւերը պարապ մնա-ցած են նաւահանգիստները բայց պարս-կական քարիւղային հաստատութիւնները կ'ըսեն թէ նման բան չկայ: Պարզ է որ քարիւղին ծորակը գոցելը վերջին ծան-րակշիռ սպառնալիքն է զոր Խոմէյնի կըր-նայ գործադրել եւ ամէն մարդ գիտէ թէ քարիւղը մարդէն կարեւոր է...:

ՄԱԼԱԹԻՈՅ ՄԷՋ

ՀԱՅ ԸՆՏԱՆԻՔ ՄԸ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն.—

Մալաթիոյ մէջ պատահած տխուր դէպքի մը հետեւանքով երկու Հայու-հիներ իրենց կեանքը կորսնցուցին, հայ մըն ալ ծանր վիրաւորուեցաւ:

Անծանօթ մը, հաւանաբար գողութեան նպատակով եւ սանդուխի մը օգնութեամբ անցեալ օր ջանաց մտնել Մալաթիոյ հայ ընտանիքներէն Պէնկլի ընտանիքին բնա-կարանէն ներս: Սակայն տան բնակիչ-ները անդրադարձան եւ սկսան պոռալ: Այն ատեն չարագործը յարձակեցաւ տնե-ցիներուն վրայ, որոնցմէ երկու կիներ Նարդուհի եւ Սաթենիկ սպաննուեցան վայրագօրէն, իրենց վիզերը կտրուելով, իսկ Գրիգոր ծանրապէս վիրաւորուեցաւ եւ մտաւ մահաքունի մէջ:

Ստացուած տեղեկութիւններու համա-ձայն, չարագործը տունէն ներս մտնել ուզած էր գողութեան նպատակով:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՈԶԿԱԹԻ մէջ (Անգարայէն 200 քիլո-մեթեր արեւելք) քաղաքական վիճաբա-նութեան մը հետեւանքով չորս հոգի ըս-պաննուած են եւ վեց հոգի ալ վիրաւոր-ուած:

ԷՃԷՎԻՏ իր կուսակցութեան Հալքի վստահութիւնը ստացաւ առջի օր, հա-կառակ ընտրական պարտութեան: 1420 պատգամաւոր իրեն ի նպաստ՝ քուէար-կեցին եւ 20՝ դէմ (եւ 4 ձեռնպահ):

ՖՐԱՆՍ - ԷՆԹԷՐ ձայնասփիւռի կա-յանին հաղորդումները շուրջ ժամ մը դադրեցան Երեքշաբթի ցերեկ երբ ժանէն եւ Ալսթոմ գործատունե-րու 200 Սէ. Ժէ. Թէ.ի բան-ուորներ գրաւեցին սթիւտիոները: Կը բո-ղոքէին որ հարկ եղած առարկայութեամբ չի խօսուիր իրենց գործադուլին եւ պա-հանջներուն մասին եւ երբ առարկու-թիւն եղաւ թէ Ժորժ Սեկի բաւական կը խօսի, պատասխանեցին թէ սենտիքային միակ բանբերը ան չէ: Ի դէպ, Զորեք-շաբթի առտու ալ Սեկի որ առաւօտեան 7.50ին պիտի խօսէր կայանէն, չկրցաւ երթեւեկի խճողումի պատճառով ժա-մուն չէր հասած:

ՓԱՐԻ-ՄԱՉ հանրային կարծիքի քըն-նութիւն մը ըրած է հեռատեսիլի շուրջ եւ հարց տուած թէ որոնք են այն ներ-կայացնողները զորս դիտողները այլեւս չեն հանդուրժեր: Պատասխանը հետեւ-եալ արդիւնքը տուած է կարգով՝ Կի Լիւքս (53 առ հարիւր), Տանիէլը Ժիլպէր (32), Իվ Մուրուզի (31), Լէոն Զիթրոն (30), Տընիզ Ֆապր (29):

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Հոկտ. 30–Նոյ. 1)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՐԱԺԻՇՏՆԵՐՈՒ 8ՐԴ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Երեւանի մէջ, Հոկտ. 25–30, տեղի ու-նեցած է Հայաստանի երաժիշտներու 8րդ համագումարը, մասնակցութեամբ երա-ժիշտներու, մասնագէտներու, կազմա-կերպութեանց ներկայացուցիչներու եւ Մոսկուայէն, Լենինգրադէն ու Խորհ. Միութեան հանրապետութիւններէն եկած հիւրերու: Հաշուետու իր զեկուցումին մէջ Երաժիշտներու Միութեան նախա-գահը՝ Եդուարդ Միրզոյեան, նշած է թէ նախորդ համագումարէն ետք հայ երա-ժիշտները արդիւնաւէտ աշխատանք տա-րած են: Յատկապէս նշանակալից եղած են անոնց յաջողութիւնները համանուա-գի սեռին մէջ: Շատեր դիմած են համա-նուագին եւ գրականութեան ու արուես-տի կալուածին մէջ Խորհ. Միութեան պե-տական մրցանակներով 1975 եւ 1977 թը-ուականներուն պարգեւատրուած անձերու կարգին են Ալ. Աճէմեան իր «Հովուեր-գական սիմֆոնիետա» և Ա. Տէրտէրեան «3րդ սիմֆոնիա»ին համար: Ասիկա կը վկայէ հայկական երաժշտական կազ-մակերպութեան ստեղծագործական հա-սունութիւնը եւ երաժիշտներու կարողու-թիւնը: Արդիւնաւէտ աշխատանք տարած են Ա. Յարութիւնեան, Լ. Զաւուշեան, Ա. Աճէմեան, Գ. Չթչեան, Գ. Հովունց: Յաջողութիւններ արձանագրած են Է. Բաղդասարեանի, Ջ. Տէր - Թադեւոսեա-նի, Ռ. Սարգսեանի, Տ. Մանսուրեանի, Մ. Վարդազարեանի, Ս. Աղաջանեանի, Է. Արիստակէսեանի, Ե. Երկանեանի, Ա. Օհանեանի, Է. Միհրանեանի գործերը: Այնուհետեւ Եդ. Միրզոյեան նշած է, թէ սենեկային երաժշտութիւնը միշտ ալ կա-րեւոր տեղ գրաւած է հայ երաժիշտնե-րու գործերուն մէջ: Անցեալ ժամանա-կաշրջանին ստեղծուած օփերաներէն եւ բեմապարերէն յատկապէս ուշադրու-թեան արժանի է Է.Յովհաննիսեանի «Սա-սունցի Դաւիթ»ը, որ Երեւանէն ետք ներկայացուած է նաեւ Մոսկուայի եւ Լենինգրադի մէջ: Նոր խմբագրութեամբ բեմադրուած են Կ. Օրբելեանի «Անմա-հութիւն» բեմապարը եւ Ա. Տէրտէրեանի «Հրէ օղակ» օփերան: Խօսելով ժամա-նակակից երգերու ստեղծման կալուածին մէջ հայ երաժիշտներու ձեռք ձգած յա-ջողութիւններու մասին, զեկուցանողը նոյն ատեն մատնանշած է այդ սեռին մէջ եղած լուրջ թերութիւնները, որոնց շար-քին՝ թեմայի միօրինակութիւնն ու միա-կողմանի ըլլալը, դիմագիծ չունենալը: Անբաւարար գտած է ան մեր երգարուես-տի լաւագոյն նմոյշներու տարածման աշ-խատանքը: Անդրադառնալով երիտա-սարդ երաժիշտներու հետ Միութեան տարած աշխատանքին, Եդ. Միրզոյեան շեշտած է, որ անոնք աւելի յաճախակի կը դիմեն հանրային թեմաներուն, կը ձգտին հասնիլ գեղարուեստական մեծ արտայայտչութեան, յստակօրէն կը պատկերացնեն իրենց ստեղծագործական հարցերը: Վերջին տարիներու յատկա-նշական գործերու կարգին կան երիտա-սարդներուն երկերը:

Համագումարը ունկնդրած եւ հաստա-տած է վերստուգիչ յանձնախումբին հաշ-ուետուութիւնը, զոր կատարած է Ա. Խուդոյեան:

Ապա տեղի ունեցած է միտքերու փո-խանակութիւն, որու մասնակցած են բազմաթիւ ծանօթ երաժիշտներ, որոնք ի մէջ այլոց նշած են երաժշտական մար-զին մէջ գոյութիւն ունեցող թերութիւն-ները, դիտել տալով որ «բաւարար մա-կարդակի վրայ չէ կոմպոզիտորական կադրերի պատրաստման ուսումնական պրոցէսի կազմակերպումը: Անհրաժեշտ է առանձնակի ուշադրութիւն նուիրել երիտասարդ ստեղծագործողների հետ տարուող աշխատանքին, խրախուսել նը-րանց որոնումներն ու յաջողութիւնները: Երաժշտական արուեստի յետագայ պրո-պագանդման գործում մեծ դեր ունի երաժշտագիտութիւնը, որի խնդիրն է բազմակողմանիօրէն վեր հանել ու գնա-հատել ստեղծագործական նուաճումնե-րը, ստեղծել հիմնարար ուսումնասիրու-թիւններ, մենագրութիւններ»:

×

Համագումարի եզրափակիչ նիստը գումարուած է Հայֆիլհարմոնիայի փոքր դահլիճին մէջ, ուր ներկայ եղած են Համայնավար կուսակցութեան Ա. քար-տուղարը՝ Կարէն Դեմիրճեան, վարչա-պետ Ֆադէյ Սարգսեան, կուսակցական եւ պետական դէմքեր:

×

Հինգ օրերու ընթացքին Երեւանի սը-րահներուն մէջ տրուած է 11 համերգ եւ նուագահանդէս, մեկնաբանելով սենֆո-նիք, սենեկային երաժշտական գործեր եւ հայ երաժիշտներու յօրինած երգերը, ինչպէս նաեւ մանուկներու համար գըր-ուած գործեր:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Վեհափառ Հայրապետի գահակալու-թեան 24րդ տարեդարձի առիթով, Հոկ-տեմբեր 7ին, Կիրակի օրը, առաւօտեան, Ս. Հռիփսիմէ վանքում նոյնպէս հանդի-սութիւններ կատարուեցին:

Հանդիսութիւններին ներկայ էին Մայր Աթոռի ողջ միաբանութիւնը, այդ օրերին ուխտաւորաբար Ս. Էջմիածնում գըտ-նուող արտասահմանեան եւ ներքին թե-մերի առաջնորդներ, Տանն Կիլիկիոյ Ա-թոռի պատուիրակութեան անդամները, սփիւռքահայ ուխտաւորներ եւ հայրե-նաբնակ հաւատացեալների հոծ բազմու-թիւն:

Օրուայ հանդիսութիւնը նուիրուած էր Ս. Հռիփսիմէ վանքի շրջափակում վեր-ջերս յայտնաբերուած Հռիփսիմեանց նա-հատակ կոյսերի յիշատակին:

Օրուայ տօնի առիթով Ս. Հռիփսիմէ տաճարում պատարագ մատուցեց Շահէ Արք. Աճէմեանը, եւ քարոզեց՝ ոգեկո-չելով յիշատակն ու նահատակութիւնը Ս. Հռիփսիմեանց կոյսերի, նրանց աճիւն-ների յայտնաբերումը կապելով ազգիս Վեհափառ Հայրապետի գահակալութեան 24րդ տարեդարձին:

Յաւարտ պատարագի Հայոց Հայրա-պետը եկեղեցական թափորով առաջնոր-դուեց դէպի վանքի արեւելեան կողմը, որտեղ ամփոփուած են նահատակ կոյ-սերի աճիւնները՝ տապանների մէջ: Այս-տեղ է, որ տեղի ունեցաւ հանդիսաւոր աղօթքի եւ ուխտի յուզիչ արարողու-թիւն, հաւատացեալների հոծ բազմու-մութեան ներկայութեան:

Սուրբ Հռիփսիմեանց կոյսերի սրբազան մասունքների նորագոյն յայտնաբերու-մը, ինչպէս հաստատում է Հայրապետը, «Հանդիսանում է հայրենի սրբազան հողի վրայ ոչ միայն Ս. Հռիփսիմեանց կոյսերի նահատակութեան պայծառ ա-պացոյցը, այլ նաեւ նիւթական վկայու-թիւնը Հայոց քրիստոնէական հաւատքի վաւերականութեան»:

ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌԻ (կնիք)
18 Հոկտ. 1979 թ. Ս. Էջմիածին

ՇԱԲԱԹ ՕՐ...

ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

ՇԱԲԱԹ ՕՐ...

ԲԱԶՄԱԴԱՐԵԱՆ ՆՈՒԱԳ, ՄՇՏԱՆՈՐՈԳ ԱՐՁԱԳԱՆԳ

ԳԻՐԵՐՈՒ ԳԻՒՏԸ ԵՒ ԻՐ ԴԵՐԸ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Հ. ԼԵՒՈՆ ԶԷՔԻԵԱՆ

ԽՄԲ.— Հոկտեմբեր 21ին, Կիրակի օրը, Զուիցերիոյ հայ գաղութը ոգեկոչեց Սրբոց Թարգմանչաց յիշատակը գրական հանդէսով մը, որ տեղի ունեցաւ Ժընեւի «Երիտասարդներու Տան» դահլիճին մէջ, սրահը լեցնող բազմութեան մը ներկայութեան: Օրուան բանախօսն էր, գաղութին մասնաւոր հրաւէրով, Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութենէն Հ. Լեւոն Վրդ. Զէքիեան: Բանախօսութենէն վերջ Հ. Լեւոն ցուցադրեց նաեւ ներկաներուն՝ Ս. Ղազարի ձեռագիրներէն մանրանկարներու, ինչպէս նաեւ թանգարանային իրեղէններու լուսապատկերներ՝ տալով հակիրճ բացատրութիւններ: Ստորեւ Հ. Լեւոն Զէքիեանի շահեկան բանախօսութիւնը, որ նաեւ գրական վայելք մըն է:

———×———

Երգ մը կը բխի դարերու ընդերքէն:
Երգ մը՝ խորհրդաւոր եւ հզօր, ալեխառն եւ գգլիչ:

Երգը՝ բիբլիական գետերով ակօսուած մայր հողին, երգը՝ վայրագ հովերու օրօրած դաշտերուն: Հայրենի ձիւնաթարթ կատարներուն նման սլացիկ, լեռնալիճերու կապոյտին պէս վճիտ: Մերթ արիւնոտ արցունքներուն այրող հեւքերով, ու մերթ դափնեվարդերու բոյրին օծութեամբ:

Երգ մը՝ որ կը մագլցի դարերն ի վեր, զերդ «ողջանջ աւետիսի» եւ «որբութեան», զերդ «ողջանջ յուսոյ» եւ «ներման», զերդ «ողջանջ հակման» եւ «յայտնութեան», զերդ «ողջանջ թաղման եւ յարութեան»:

Մեծասքանչ կոչեր են այդ երգը, սերունդներ սրբբեր են անոր հմայքով: Անոր առաջին արձագանգները կը կորսուին մշուշին մէջ առաջաւոր Ասիայի հնագոյն մշակոյթներուն: Բայց, պատմութեան խառնուած միեւնոյն այդ մշակոյթներէն արձագանգ մը կը լսուի տակաւին՝ թրթռացումներուն մէջ անոր հունչերուն:

Եւ սակայն ինքը այդ երգն ալ կրնար անհետիլ դարերու կլանիչ սահանքին մէջ, կրնար սոսկ մոռցուած յուշ մը կամ քարերու լեզու մը ըլլալ լոկ:

Թուցէ եւ կարենար, ինչպէս ոմանք իր սերնդակիցներէն, մնալ՝ իբր անգրաւոր խօսք, որպէս բարբառ անմշակոյթ:

Թէ ի՛նչ էր հայ ժողովուրդին գոյավիճակը այն հրաշք պահէն առաջ, զոր կը կոչենք «Գիրերու գիւտ» կամ «Երկունք Մաշտոցեան», չեմ կարծեր թէ գտած ըլլայ երբեք արտայայտութիւն մը աւելի քանդակիչ՝ քան հետեւեալ տողերուն մէջ վաղամեռիկ բանաստեղծին սեւաչեայ.

« Անդրնդանում էր մի անյայտութիւն,
Անորոշութիւն մի ամենաճամ,
Որ վատ է անգամ որոշեալ մահից:
Մի անյայտութի՛ւն, որ ինքն էր դարձել
Երկրի իրական տիրակալը չար:
Եւ կործանումի սուր հոտ էր փչում
Ո՛չ միայն հացից, ջրից ու հողից,
Այլ նաեւ օդի՛ց ու ճամո՛ւց անգամ »:

Պատմութեան այդ ճակատագրական բոպէին, երբ ամէն պատասխանատու Հայ կը զգար թէ հարկ է, անհրաժեշտ, անխուսափելի է բան մը ընել, — սակայն ի՞նչ ընել եւ ի՞նչպէս ընել, — ահա այդ ճակատագրական բոպէին էր՝ որ յայտնուեցաւ Նա,

« Նա՝
Այր մի՝
Մեսրոպ Մաշտոց անունով »:

Կարելի չէ խօսիլ Հայ Գիրին, Հայ Գրականութեան, Հայ Մշակոյթին մասին՝ առանց տեսնելու այդ բոլորին մէջ մոգական գաւազանին հպումը, ներշնչող հանճարին ցոլքերը այն մարդուն՝ որ կոչուեցաւ Մեսրոպ Մաշտոց, եւ որուն անբաժանօրէն կը զուգակցի կազմակերպիչ տաղանդը՝ իր հոգեկից հոգեհարազատին, Սահակ Պարթեւ Հայրապետի, կազմելու համար ստեղծարար զուգորդութիւնը հայ Ոսկեդարուն:

Ժողովուրդներու պատմութեան մէջ երբեմն կան մարդիկ կամ մատեաններ, որոնք՝ իրենք իրենց խորհրդանիշը դարձած են անոնց լեզուին ու գիրին:

Ասոնք կրնան ըլլալ գերագոյն բանաստեղծներ կամ գրական կոթողներ, կրնան նկատուիլ իբրեւ կերտիչները, իր ամէնէն բիւրեղացած արտայայտութեան հասցնողները իրենց գրական լեզուն, եւ կամ ըլլալ՝ գիւտարարները անոր տառերուն:

Այսպէս է Տանթէն Իտալացիներուն համար, Հոմերոս՝ Յոյներուն, Գուրանը՝ Արաբներուն, Կիւրեղ ու Մեթոտիոս սլաւ ժողովուրդներուն համար:

Այսպէս են մեզի Հայերուս համար՝ Հացեկացցին Մեսրոպ Մաշտոց և Գրիգոր Նարեկացի:

Մին՝ ճարտարապետը այն գործին, որ կը մնար իբրեւ «մի հատ նեցուկ Հայութեան համար կործանման աղջամուղջի մէջ... որ եւ տարաւ մեր երկիրը դէպի նոր հորիզոններ (Լէօ), իսկ միւսը՝ «Գերագանց տաղանդը՝ որ... կ՚ամփոփէ իր մէջ այն բոլոր խոկերը, զորս հայ միտքն ունեցեր է սկիզբէն ի վեր ... հայ ցեղին բոլոր պայքարներն ու տագնապները, ինչպէս նաեւ յաղթանակներն ու յոյսերը » (Հ. Կ. Բիպարեան):

Հրաշք պահը Մեսրոպեան երկունքին՝ փոխակերպումը եղաւ դարաւոր գոյութեան մը, անակնկալ այգաբացը՝ նոր դարաշրջանի մը: Փոխակերպումը անգիր բանահիւսութեան՝ գրաւոր մշակոյթի, յեղաշրջումը մարդկային մտածումի եւ զգացումի բոլոր դրսեւորումներուն՝ սրբագան թէ աշխարհիկ՝ դէպի տոհմային ընիկ արտայայտութիւն:

Դարձեալ
«Երկունք էր բռնած երկինքն ու երկիրը,
Երկունք էր բռնած նաեւ ծիրանի ծովը»,
ինչպէս հին օրերու այն երջանիկ ակնթարթին՝ երբ բոցամօրուս, շիկահեր մանուկը, արեւ աչքերով, ճեղքեց խաւար արգանդը ջուրերուն, եթերաթռիչ՝ լոյս սրսկելու հանրենի ոլորտներէն:

Ու Մեսրոպ, իր հրաշք գիւտին հետ, սփռեց իր սիրահատոր ժողովուրդին՝ իր պատգամը անդրանիկ, լոյս պատգամը հինաւուրց իմաստունին.
«Ճանաչել զիմաստութիւն եւ զխրատ,
Իմանալ զբանս հանճարոյ»:

Հայրենի եդեմական գետերը յորդեցան աստուածային իմաստութեան ալիքներով, ու Քրիստոսի յարութեան նօթճարեր զանգերուն հետ հայաբարբառ եւ հայատառ ղողանջեց Լուսաւորչեան դարերէն Մեսրոպաբոյր խօսքն աստուածաշունչ:

Մարգարէին բերկրապատար գոչիւններով ցնծացին, զերդ նոր Սիոն, Միածնագիր սիւները սրտանիկ Կաթողիկէին.
«Լուսաւորեա՛ց, լուսաւորեա՛ց
Երուսաղէմ,
զի հասեալ է լոյս քո»:

Զօրացող լոյսը Քրիստոսի հաւատքին, որ հիմա նոր աւիւնով մը կը թափանցէր հայ ժողովուրդի երակներուն ու սրտին մէջ, որ պիտի ներշնչէր անոր ոգին, պիտի կերպաւորէր անոր գոյութիւնը:

Այնքան խորունկ եղաւ այս նոր իւրացումը՝ որ, յիսուն տարի իսկ չանցած Գիրերու գիւտէն, Աւարայրի վճռական փորձին, իր հաւատքին եւ ինքնութեան սպառնացող ռնակալ ուժին դէմ՝ հայ ժողովուրդին պատասխանը պիտի ըլլար անվարան, միաձոյլ եւ անյողդողդ. արեան իսկ վկայութիւնը:

Մեսրոպ Մաշտոցի գործը՝ այն մագնիսական առանցքը կազմեց, որուն շուրջ պիտի բեւեռէին՝ դարերու տեւողութեամբ հայ ժողովուրդի ցրուած բեկորները, իբրեւ ամուր միջնաբերդը իրենց գոյատեւումին, խարսխուած գիտակցութիւնը՝ իրենց ինքնութեան ու միասնութեան:

Խանդակաթ մօր մը բերկրանքի սարսուռը անցաւ Մեծասքանչին հոգիէն ու շունչէն, երբ կրցաւ սեղմել իր կուրծքին գիւտը իր հայրենադարձ մարգարէին եւ անոր շուրջ խմբուած բոլոր իր զաւակները, ինչպէս երբեմն Երուսաղէմ՝ իր սիրասունները վերեդարձ: Հայրենի երգմը կը վերածուէր հին տեսանողին աւետիսը.

«Բարձրացո՛ւր աչքերդ ու դիտէ չորս դին,
Տես շուրջդ խմբուած՝ բոլոր քու
զաւակներդ,
ահա՛ տղաներդ՝ կը հասնին հեռուներէն,
եւ ուսերուն վրայ իրենց կը բերեն
աղջիկներդ»:

Այդ առաջին գրկախառնումէն ի վեր, նոյնացան երկու ճակատագիրները: Մեսրոպի հոգիէն կայծ մը բոցկլտաց՝ ամէն անգամ որ ստեղծագործ աւիւն մը հոսեցաւ Մեծասքանչին երակներէն, ու անոր վանքերուն մէջ՝ նորաձեւ, նորափետուր վերածնաւ Հացեկացի խոնարհ գեղջուկը Վաղարշապատի հզօր Մարգարէն:

Թարգմանչաց սուրբ ակումբին մէջ վառեցաւ այդ բոցը առաջին անգամ, երբ «Թարգմանութիւններու Թագուհին» կերտեցին անոնք՝ Աստուածաշունչի վսեմ հայերէնով, Սահակ – Մեսրոպեան հարազատ դրոշմով:

Օր մըն ալ՝ այդ հսկայ մատեանի կողքին գրքոյկ մը երեւցաւ, երբ առաջին յայտնութիւնը հայ փիլիսոփայական մտքին: Դասական հայերէնի ամէնէն կանոնաւոր, ամէնէն յստակ, ամէնէն ճըկուն, ամէնէն բիւրեղացած ու ներդաշնակ եւ վայելուչ արտայայտութիւնը կը բաբախէր հոն, ինչպէս լատիներէնը կիկերոնեան կամ անգլերէնը շէյքսփիրեան: Մեսրոպի ոգին էր որ Եզնիկի գրիչով կը խօսէր:

Յանկարծ մրրիկ մը փչեց այդ միատարր կառոյցքի քովէն, մոգական փայլերու կայծակումով, յորդառատ յորձանքներու թաւալումով, լեզու մը «պերճ եւ քրմական իր ձեւին մէջ, յորդ քաջահնչիւն բառերով, լի՝ նոր եւ չքնաղ բարդութիւններով, հանդիսաւոր՝ իր ընթացքով» (Հ. Կ. Բիպարեան): Կորիւններու լեզուն էր՝ Մեսրոպեան շունչով բոցավառ:

(Մնացեալը Յաջորդով)

(Մնացեալը Յաջորդով)

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՆՈՐ ԿԵՍԱՐԻԱ

Ողբացեալ Պարոյր Սեւակի ծննդավայրը հեռուէն դիտելով կ՚անցնինք, անդադար սարերը մագլցելով կամ ձորերը իջնելով. նախ՝ Արփա, ապա՝ Որոտան գետերու միւռոնահամ ջուրերու եզերքները պահ մը կը կենանք, ձեռքերնիս և երեսնիս կը լուանք, ու կը յառաջանանք դժուարին ճամբաներով: Կէսօրուան մօտ կը զարմանանք եւ կը հիանանք Գորիսի համայնապատկերով. հին Գորիսը՝ բնական բուրգերով ու քարանձաւներով, նոր Գորիսը՝ քարաշէն գեղեցիկ տուներով, պարտէզներով, յարկ առ յարկ շինուած փողոցներով: Ոլոր-մոլոր կ՚իջնենք եւ կ՚առաջնորդուինք Շրջսովետի Պալատը: Բարի գալուստի սիրալիր խօսքերով կ՚ընդունուինք Գործկոմի նախագահին եւ իր օգնական ընկերներուն կողմէ: Անմիջապէս ծանօթացումէ վերջ, յուշանուէրներու փոխանակում կ՚ընենք, եւ յարգելի նախագահը իր տուած նուէր ալպոմին առաջին էջին վրայ կը դրէ. — Ֆրանսահայ իմ յարգելի բարեկամներ՝ Յակոբ Վէզիրեանին, Գէորգ Սաատէթեանին եւ Գէորգ Այանեանին, Նոր Կեսարիոյ տասնամեակին առթիւ, Գորիս այցելելու կապակցութեամբ: Սիրով՝ Գորիսի ՇրջսովետիԳործկոմի նախագահ՝ Սերոբ Իշխանի Գալստեան: Մենք ալ իրեն կու տանք Փարիզի Էյֆէլ Աշտարակի պատէն կախելիք նկարը:

Նախագահին կարգադրութեամբ կ՚ունենանք կառք մը վարորդով և իր օգնականը մեզի ուղեկցոյց. երկու կառքերով ճամբայ կ՚ելլենք Տաթեւ երթալու համար: Գորիս քաղաքի տեսարժան վայրերը պտըտելով կը յառաջանանք. ակնառեւս կ՚ըլլանք նշանաւոր գրող՝ Ակսել Բակունցի յուշարձանին, գեղեցիկ հրապարակի մը վրայ:

Գորիսէն հարաւ քսան քմ. անդնդախոր ձորերու մէջէն, օձապտոյտ ճամբաներէ անցնելով, Սատանի Կամուրջ կոչուող տեղը հանդչելու համար կէս ժամ կը մընանք, մօտէն տեսնելու համար:

Որոտանի վրայ, Տաթեւի վանքին քարափներուն տակ կը գտնուի Հայաստանի բնութեան հրաշալիքներէն մէկը՝ Սատանի Կամուրջը: Ան ջրի հոսանքին վրայ կախուած, անձեռագործ, բնական տանիք է՝ մօտ 150 մ. լայնութեամբ եւ 200 մ. երկարութեամբ: Կամուրջի բարձրութիւնը գետի մակերեւոյթէն մօտ 100 մ. է: Սատանի Կամուրջին վրայ եւ շրջակաները կան հանքային աղբիւրներ և բնական ջրաւազաններ, որոնց ջերմաստիճանը 25 աստիճան է: Բնական այս կամուրջը Տաթեւ գացող հեծեալ եւ հետեւակ ճամբորդներու համար կը ծառայէ իբրեւ անցք, անոր տակով գետը իր ճանապարհով կը վազէ ու դուք միայն ալլացքի ձայնը եւ աղմուկը կը լսէք, բայց բուն գետը չերեւիր:

Կը հասնինք Տաթեւ. ծառերու տակ բնութեան ծոցը նստած ճաշի կը հրաւիրուինք, տեղական լաւաշն ու խորովածը ճաշակելէ եւ կենաց բաժակներ բարձրացնելէ վերջ, կ՚երթանք Տաթեւի համբաւաւոր վանքը:

Այս վանքը՝ Որոտան գետի աջ ափին բարձրացող եռանկիւնի մը թերակղզիաձեւ բարձունքին վրայ է, Սիւնիքի թագաւորութեան քառասնութ վանքերէն գլխաւորը: Քրիստոնէական եկեղեցիի հոգեւոր փէոդալական խոշորագոյն ու ազդեցիկ կեդրոնը: Իր տաճարներով, պարիսպներով եւ օժանդակ շէնքերով կը ներկայացնէ ճարտարապետական բարդ կառուցուածք մը: ԺԴ. դարու վերջերը Տաթեւի համալսարանը կը ծաղկի իմաստասէր փիլիսոփայ Յովհան Որոտնեցիի օրով 1315–1388 թ. թ.: Այդ համալսարանի մէջ գործած է նաեւ Որոտնեցիի արժանաւոր աշակերտ, նոյնպէս նշանաւոր գիտնական Գրիգոր Տաթեւացին 1346 – 1409 թ.թ.: Երկու գիտնականներու մարմինները թաղուած են վանքի Պօղոս – Պետրոս եկեղեցիին պատերուն առջեւ:

Բակին մէջ կը տեսնենք, Սուրբ Երրորդութեան նուիրուած յուշասիւն կոթողը, այսինքն գաւազանասիւնը՝ կանգնած է Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցիէն դէպի հարաւ որ կը ներկայացնէ մի գեղեցիկ կերտուածք, կառուցուած 906 թ. կիրի եւ քարի շաղախով եւ երեսապատուած մանր սրբատաշ քարերով:

Այս շարժուն գաւազանասիւնն ութանիստ է, իւրաքանչիւր կողմի լայնութիւն է 36 սմ., շրջագիծը 2.88 մ. է, բարձրութիւնը՝ մօտ 9 մ.

«Գաւազանը» հիմնուած է երկաստիճան, նոյնպէս ութանիստ լայն պատուանդանի վրայ, մօտաւորապէս մէջտեղը ան երզերուած է ուռուցիկ նեղ գօտիներով, մօտ 6,5 մ. բարձրութեան վրայ բունը պսակուած է խոյակով, ապա կու գայ մի գունդ պարզ նախշերով, մօտ 1.05 մ. բարձրութեամբ, լայնեզերք շրջանակի մէջ դրուագուած խաչքար:

ՄԱԺԱԿԵՑԻ

(Շար. - 3)

«Օրաթորիօ»ի մը Առթիւ

Աւելի քան կէս դարու կեանք մը ունի մեր հայկական Փարիզը, որու ընթացքին, ըստ մեր տեղեկութեանց, ունեցեր ենք բազմաթիւ երաժիշտ երգահաններ, որոնք վառ պահելու համար հայ երաժշտութիւնը ստժանելի նուիրումով անմոռանալի վայելքներ պարգեւեր են մեր գաղութին :

Այդ արուեստագէտներէն շատերը բաժնուեր են մեզմէ ի սպառ, քաղցր յիշատակներ ձգելով իրենց ետին :

Առանցմէ մին, եւ կարելի է ըսել երիտասարդը մեր գաղութին, Պր. Արա Պարթեւեան, անսպառ կենսունակութեամբ նոր ապացոյց մը կուտայ իր արուեստին յառաջդիմութեան :

Իր մօտալուտ նուագահանդէսի ծրագիրն է որ խորհրդածութեան կը մղէ մեզ : Կարապան բացառիկ է այս անգամ, քանի մը պատճառներով : Նախ որ ձայնասփիւռի անօրէնութիւնն է որ պնահատելով անոր ինքնուրոյն մէկ հեղինակութիւնը, կը հովանաւորէ զայն, առաջին անգամ ըլլալով իր միջոցներով գործադրութեան կը դնէ հայ երաժիշտի մը ործը հրապարակային նուագահանդէսով մը :

Գոհունակութեան, եւ ինչու չըսել, պարծանքի առիթ մըն է այս մեզի համար, երբ մանաւանդ կը տեղեկանանք որ ձայնասփիւռի անուանի Ֆրանսական երգչախումբ մըն է որ պիտի գործադրէ զայն հայերէն լեզուով, որուն կ'ընկերանայ հանրածանօթ Քոլոն նուագախումբը, մասնակցութեամբ Փարիզահայ երգչախումբի անդամներուն :

Երկրորդ բացառիկ պարագան այն է որ երկն նուիրուած է Հայաստանի և նուագահանդէսի նիւթն է այս անգամ հայ եկեղեցական երաժշտութեան նուիրուած օրաթորիօ մը, գործիքային նուագի ընկերակցութեամբ, եւ ասիկա՝ որքան որ կը կարծենք աննախընթաց է մեր երաժշտական երգացանկին մէջ :

Հեղինակը կ'ըսէ թէ շատ փոքր տարիքին երբ երգեցիկ խումբին կը մասնակցէր Պոլսոյ Ս. Երրորդութիւն եկեղեցւոյ մէջ, նախազգացած էր որ մեր հոգեւոր երաժշտութիւնը կարելի էր արժեւորել զայն օժտելով նուագախումբի մասնակցութեամբ, ինչպէս ըրած են գաղական մեծ վարպետները :

Ըստ հեղինակին կարծիքին մեր հոգեւոր երգերը իրենց պարզութեան մէջ վսեմ, վեհ եւ հաղորդական են, սակայն յաճախ նոյն բարձրութեան վրայ չեն գտնուիր երբ բազմաստութեան դըրուին երգերը՝ նախադասութիւններու հետ :

Այս պարագայէն է որ առաջնորդուեր է ինքնուրոյն հեղինակութիւն մը շարադրել եւ որուն տուեր է օրաթորիօ մակդիրը :

Գոհ է որ Պոլսոյ Ս. Երրորդութիւն եկեղեցւոյ մէջ ծնունդ առած իր մտածումը տասնեակ տարիներ յետոյ զուգադիպութեամբ մը պիտի գործադրուի Փարիզի Ս. Երրորդութիւն եկեղեցւոյ մէջ :

Ընդհանուր կերպով բոլոր օրաթորիօները բարձր երաժշտութեան արտայայտութիւններ են : Ներկայ պարագային՝ անոր գրական մասը առնուած է մեր պատարագի բառերէն. բայց որ ոչ մէկ կապ ունի մեր աւանդական երգեցողութեան հետ :

Գոհունակութեամբ կ'անդրադառնանք որ ինչպէս Ֆրանսացի երգիչներ սիրով եւ նուիրումով է որ պիտի գործադրեն զայն, այս առթիւ մասամբ ծանօթանալով նաեւ մեր լեզուին :

Մեզի կը մնայ յայտնել մեր շնորհակալիքը Ձայնասփիւռի Տնօրէնութեան որ բազմաթիւ գործերու մէջէն ընտրելով հայ երաժիշտի մը հեղինակութիւնը, նախաձեռնութիւնը կ'առնէ հանրութեան ծանօթացնելու զայն եւ իբր մշակութային ձեռնարկ՝ անվճար մուտքով :

Կը տեղեկանանք նաեւ որ գործին ձայնասփռումը տեղի պիտի ունենայ աւելի ուշ :

Օգտուինք հետեւաբար այս առիթէն ունկնդրելու համար այս երաժշտութիւնը եւ մեր ներկայութեամբ բարոյական վարձատրութիւնը տանք հեղինակի աշխատանքին :

ՆՈՐՎԱՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

[illegible]

ՆԿԱՐԻՉ ԼԵՒՈՆ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆԻ

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ ԵՐԵՒԱՆ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱ

Երեւանի Լրագրողներու տան մէջ ցուցահանդէս մը տալու նպատակով Հայաստան գացած է նկարիչ Լեւոն Ժամկոչեան, Սփիւռքահայութեան հետ մշակութային կապի Կոմիտէի հրաւէրով : Լ. Ժամկոչեան ծնած է Պէյրութ, աւարտած է Միլանոյի Պրէրա Գեղարուեստի Ակադեմիան եւ 1968ին հաստատուած Ֆլորիտա : Ցուցահանդէսներ տուած է Պէյրութ, Պոլիս, Միլանօ, Վենետիկ, Նիւ Եորք, Տիթրոյթ, Պոսթըն, Ուաշինկթըն եւ այլուր : Արուեստի հայ եւ օտար քննադատներ գնահատանքով արտայայտուած են Ժամկոչեանի գործերուն մասին :

Երեւանէն ետք Լեւոն Ժամկոչեան ցուցահանդէսներ կուտայ Լոնտոն, Փարիզ, Վալանս, Մարսէյլ, ապա Իտալիա՝ Միլանօ եւ Վենետիկ : Ցուցահանդէսներուն առընթեր նկարիչը նաեւ դասախօսութիւններ կուտայ :

ՅԱՐԳԱՆՔԻ
ԵՒ ԳՆԱՀԱՏԱՆՔԻ ՏՈՒՐՔ
ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ

ՅԱՆՁԻՆ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՄԻԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԱԲԲԱՀՕՐ

Հ. ՊՕՂՈՍ Վ. ԱՆԱՆԵԱՆԻ

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԱՍՊԵՏՆԵՐՈՒ ԿԱՐԳԸ «ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԱՍՏՂ» ՇՔԱՆՇԱՆՈՎ ԿԸ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐԷ ԱԲԲԱՀԱՅՐ ՊՕՂՈՍ ՎՐԴ. ԱՆԱՆԵԱՆԸ

ԽՄԲ.— Լուրը տուած էինք «Յառաջ»ի Հոկտ. 30ի թիւով (Ա. էջ) : Ստորեւ Միաբանութեան պաշտօնական հաղորդագրութիւնը.—

1979 Հոկտ. 27, Շաբաթ առաւօտ, Վենետիկի Ս. Յովհաննէս Աւետարանչի նուիրուած պատմական դահլիճին մէջ կատարուած հանդիսաւոր արարողութեամբ մը, Եւրոպական Ասպետներու Կարգը «Եւրոպայի աստղ» շքանշանը շնորհած է Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան Ընդհ. Աբբահօր՝ Գերպ. Հ. Պօղոս Վրդ. Անանեանի, զինք անուանելով միաժամանակ նոյն ասպետական Ընկերութեան Պատուոյ անդամ :

Արարողութիւնը սկսած է ժամը 10ին, Նորին Սրբութեան Սենեկակալ Գերպ. Էրմենեճիլտօ Ֆուգարոյի մատուցած պատարագով, ընտրանի բազմութեան մը ներկայութեան : Ապա Գերպ. Ֆուգարօ հակիրճ խօսքերով բացատրած է 1971ին հիմնուած այս ասպետական Կարգին նպատակները, որոնք կը ձգտին գլխաւորապէս եւրոպական միութեան իրականացման՝ քրիստոնէական քաղաքակրթութեան լոյսով թրծուած, որ բնորոշած է միշտ իր պատմութեան ընթացքին՝ Եւրոպայի քաղաքակրթութիւնն ու մշակոյթը :

Գերպ. Ֆուգարոյի այս խօսքերէն վերջ՝ բեմ եկած է Ասպետական Կարգին Ընդհ. Քարտուղար Փրոֆ. Անթոնիօ Փորթա, որ նախ կարդացած է Ընկերութեան կողմէ պարգեւատրուած կամ պատուոյ անդամ յայտարարուած անձնաւորութիւններու եւ հաստատութիւններու անունները : Ասոնց մէջ, առաջին տեղը կը գրաւէր Գերպ. Հ. Պօղոս Վրդ. Անանեան, իբր ներկայացուցիչ իր գլխաւորած կրօնական հաստատութեան : Փրոֆեսէօր Փորթա հանգամանօրէն բացատրած է ներկաներուն՝ այս նախընտրութեան շարժառիթները : Գերպ. Անանեան եւ Մխիթարեան Միաբանութիւնը, ըսած է ան, կը ներկայացնեն Եւրոպայի սրտին վրայ՝ ժողովուրդ մը հինաւուրց, պատկառելի՝ իր մշակոյթով, որ բերած է մեծ նպաստ մը եւրոպական մշակոյթին եւ հանդիսացած անոր ամէնէն հաւատարիմ վկաներէն՝ իր հերոսական պատմութեան ամէնէն ճգնաժամային պահերուն անգամ : Գերպ. Անանեանի տրուած շքանշանը կ'ուզէ նախ եւ առաջ յարգանքի եւ գնահատանքի տուրք մը ըլլալ՝ քրիստոնէական մշակոյթով հարուստ եւ նահատակ հայ ժողովուրդին հանդէպ : Երկարատեւ ու ջերմ ծափահարութիւններ ընդմիջած են Փրոֆ. Փորթայի այս յայտարարութիւնները : Ապա, ան շարունակելով իր խօսքը, աւելցուցած է որ այս ընտրութիւնը ունի նաեւ ուրիշ շարժառիթ մը, այն է ճանաչումը եւ գնահատանքը այն պատմական դերին, զոր կատարած է եւ այսօր ալ կը կատարէ Մխիթարեան Միաբանութիւնը՝ իբր Արեւելեան եւ Հայկական վկայութիւն մը Եւրոպայի կեդրոնը, եւ այդ՝ յատկապէս Վենետիկի նման քաղաքի մը մէջ, որ իր դարաւոր կոչումով եղած է կամուրջն ու հանդիպակէտը ընդմէջ Արեւելքի եւ Արեւմուտքի, եւ որ եղած է նաեւ ամէնէն ամուր պատուարներէն մէկը եւրոպական քաղաքակրթութեան պաշտպանութեան, ինչպէս Լեփանթոյի օրերուն : Յիշած է այս առիթով Յուլիոս Բ. Պապի այն նշանաւոր խօսքը՝ թէ հարկ էր Վենետիկ մը ստեղծել, եթէ նոյնիսկ Վենետիկ գոյութիւն չունենար :

Այս խօսքերէն վերջ, Փրոֆ. Փորթա յանձնած է Միաբանութեան Ընդհ. Աթոռակալ Հ. Բարսեղ Վրդ. Զեփիրեանի, որ կը ներկայացնէր Գերպ. Աբբահայրը, «Եւրոպայի աստղ» արծաթեայ մեծ շքանշանը, եւ զոյգ վկայականները շքազարդումի եւ պատուոյ անդամակցութեան :

Յիշենք, որ երկու տարի առաջ, միեւնոյն պատիւներով գնահատուած է ուքրանացի ժողովուրդին մշակոյթն ու քրիստոնէական վկայութիւնը՝ յանձին Կարդինալ Յովսէփ Սլիփյիի : «Եւրոպական Ասպետներու Կարգը» իր պատուակալ անդամներու շարքին կը թուէ նաեւ եւրոպական խօսարանի նախկին նախագահ Էմիլիօ Քոլոմպոյի եւ Խաղաղութեան Նոպելեան մրցանակակիր Մայր Թերեզա Կալկաթացիի նման միջազգային դէմքեր :

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՄԻԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ
ԴԻՒԱՆ

Վենետիկ – Ս. Ղազար
29 Հոկտեմբեր 1979

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ Հայ կեդրոնին մէջ, Հոկտ. 11ին, դասախօսութիւն մը տուած է Սեդօ Պօյաճեան՝ Լիբանանի քաղաքացիական կռիւներու եւ հայկ. գաղութի մասին : Դասախօսը ներկայացնելէ ետք Լիբանանի պետական եւ համայնական կառոյցը, կռիւներու շարժառիթները եւ հայկ. գաղութի կազմակերպական ճիգերը, պատասխանած է նաեւ ներկաներու հարցումներուն :

ՍԱՐՈՅԵԱՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

(Հատուած «ԲԱՐԻ ՀՍԿԱՆ» Գրքից)

Գրեց՝ ՎԱՀԱԳՆ ԴԱՒԹԵԱՆ

Ուր էլ եղաւ նա, բոլորն յոբելեար ողջունեցին նրան, յոբելեարին վայել յարգանք ու պատիւ տուեցին :

Եւ, ի վերջոյ, ինքնաբերաբար գումարուեց նաեւ յոբելեանական մի երեկոյ : Կինոյի տան դահլիճը ծայրէ ծայր լեցուն էր : Բայց, ինչպէս Վարդգէս Պետրոսեանն ասաց իր բացման խօսքում, դահլիճը կարողացել էր տեղաւորել նրա տաղանդի երկրպագուներին մի փոքրիկ մասին միայն, մնացած հազարները դրսում էին…

Մէկ է, ուր էլ գումարուէր երեկոն, դահլիճը փոքր ու նեղ պիտի գար…

Տօնական, յուզիչ, տաք երեկոյ էր դա :

Ոմանք խօսքով էին ողջունում նրան, ոմանք երգով, ոմանք նուագով…

Ինձ էլ բախտ վիճակուեց խօսք ասել : Եւ իմ այդ խօսքից քաղուած առանձին հատուածներով էլ ուզում եմ աւարտել այս յուշագրութիւնը :

— Սիրելի վարպետ Ուիլեամ Սարոյեան, ես դժուարանում եմ քո ծննդեան 70ամեակի առիթով խօսք ասել, քանի որ մօտիկից շփուելով քեզ հետ, համոզուեցի որ դու 7 տարեկան ես, 17 տարեկան ես, 27 տարեկան ես, ամէնից շատը 37 տարեկան ես, բայց ոչ երբեք՝ 70..

Բնութեան մի զարմանալի խաղն ես դու, բնութեան առեղծուածներից մէկը :

Երեխայ ես դու եւ իմաստուն, պատանի ես դու եւ աշխարհի չորն ու բարին, կեանքի ու մահուան, սիրոյ և ատելութեան խորհուրդը խորապէս քննած եւ սեփական ճշմարտութեանը հասած փիլիսոփայ ու պատգամախօս…

Բնութեան զարմանալի մի խաղն ես դու նաեւ մի այլ առումով. այդ ինչպէ՞ս եղաւ, որ ծնուած լինելով աղքատ վիթխարի խառնարանում, դու կարողացար այդ խառնարանի միջով, Ատլանտեան հսկայական ովկիանոսի տակով արմատներ նետել դէպի քո նախնիներ բնօրրան Բիթլիսը, դէպի Հայաստանի սարերն ու ձորերը : Այդ ինչպէ՞ս եղաւ, որ Գալիֆորնիայում աճած քո խաղողի ողկոյզների մէջ հայկական հողի համը ապրեց եւ ապրեց Հայաստանի արեւը…

Պատասխանը երեւի մէկն է. վիթխարի տաղանդ ես դու, վիթխարի արուեստագէտ, իսկ ճշմարիտ արուեստը անդաւաճան է իր ակունքներին :

… Քո գործերից մէկում դու գրել ես. «Ես ամէն ինչ գիտեմ մեր երկրային կեանքի մասին, չարութիւն ու ժըլատութիւն, ատելութիւն ու սարսափ, արատաւորութիւն ու նեխուածութիւն» : Գիտես, այո, ամէն ինչ գիտես նաեւ քո ժողովրդի ծանր պատմութեան, նրա մեծ ողբերգութիւնների մասին, բայց այդ ամէնով հանդերձ, քո հայեացքը չի մըշուշուել, չի մաղձոտել քո արիւնը, չի դառնացել քո խօսքը, որովհետեւ ինքդ ես գրել. «Սէրը անմահ է, ատելութիւնը մեռնում է ամէն վայրկեան» :

Հաւանաբար մանկութեանդ օրերին Լուսընթագ տատիկիդ կամ Թագուհի մայրիկիդ շուրթերից յաճախ ես լսել Հայոց հինաւուրց աղօթքներից մէկը.

Առաւօտ լուսոյ,
Արեգակն արդար
Առ իս լոյս ծագեա…

Դարերով լոյսի, արդար արեգակի պաշտամունք է ունեցել հայ ժողովուրդը : Մեր հեթանոսական քնարերգութիւնը, մեր միջնադարեան բանաստեղծութիւնը լոյսի մի համապարփակ փառաբանութիւն է : Իսկ լոյսը ոչ այլ ինչ է, քան բարութիւն արդարութիւն, խիղճ : Այդ բարութեան, արդարութեան, խղճի ժառանգորդն ես դու : Եւ ահա աշխարհի «չարութեան ու ժլատութեան, ատելութեան ու սարսափի, արատաւորութեան ու նեխուածութեան» դէմ դու պարզել ես քո հսկայական բարութիւնն ու շռայլութիւնը, սէրն ու մանկական մաքրութիւնը : Դու այս աշխարհում քո բարութեան անհուն աշխարհն ես ստեղծել, եւ այդ աշխարհում ապրում են մարդիկ, որոնք ասես սասնայ ծռերի մասին հիւսուած մեր էպոսից, մեր հէքեաթներից են դուրս եկել : Դու ինքդ էլ ասես այդ էպոսի հերոսներից մէկն ես, Փոքր Մհերն ես ասես, որովհետեւ թէեւ նման հսկայ ես ու բարի, բայց եւ նրա նման չգիտես թէ որտեղից է գալիս հարուածը : Եւ գիտեմ, ներքուստ նրա պէս մենակ ու տխուր ես դու, քանի որ քո խղճի ու բարութեան ոտքերը խըրւում են աշխարհի անարդարութեան ու չարիքի մէջ եւ չեն կարողանում ընթանալ դէպի քո երազի բարի ու արեւոտ աշխարհը…

(Շար.— 44)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Իր ընտանեկան պարագաներու փափաքին համաձայն հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Նոյ. 11 Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին

ՕՐ. ԼՈՒԻԶ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Ալֆորվիլի Կապ. Խաչի մասնաճիւղը կը ծանուցանէ որ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու տայ Ս. Պօղոս-Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ, Կոմիտաս փողոց, Կիրակի Նոյ. 11ին, իրենց մահացած ընկեր-ընկերուհիներուն համար: Նոյն առիթով, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի մահացած Դաշնակցականներուն համար:

Ի գիտութիւն անոնց յիշատակը յարգողներուն:

ՀՈԳԵՃԱՇ

Պատարագէն անմիջապէս յետոյ, ժամը 13էն սկսեալ, տեղի կ'ունենայ մասնաւոր հոգեճաշ Ալֆորվիլի Մշակոյթի Տան մէջ, 9 Ռիւ տը Մարիտ: Սիրով կը հրաւիրուին մեզմէ յաւէտ բաժնուած ընկերուհիներու եւ ընկերներու ընտանիքներն ու բարեկամները:

Ծախքերու մասնակցութիւն:

OFFRE D'EMPLOI

Recherchons pour résidence secondaire, 60 k. de Paris, couple sans enfant pour gardiennage et travaux ménagers. Offrons logement neuf, indépendant, meublé tout confort (cuisine, salle de bains, chauffage) plus salaire mensuel.

Sérieuses références exigées.

ECRIRE SEULEMENT

M. Papazian
4, Rue Léon Delagrange
75015 Paris

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Մարսէյլ, Նոթըր Տամ տը Գոնսոլասիոնէն այրի Տիկին Ալիս Տէր-Մինասեան 100 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման Ամենայն Սրբոց տօնին առթիւ, ի յիշատակ իր ամուսնոյն՝ Տէր-Մինասեան Նազարէթի մահուան 3րդ տարելիցին առթիւ, նաեւ Յարութիւն Տէր-Մինասեանի պատերազմի զոհ՝ Շթութկարտ, սթալակ 5, ծնողաց Տիկին Եղիսաբէթ եւ Կարապետ Տէր-Մինասեաններու եւ համայն գերդաստանի նոր եւ հին մեռնողներուն հոգւոյն:

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

Կիրակի, Նոյ. 11ին, համաշխարհային Ա. պատերազմի զինադադարի տարեդարձին առիթով, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր բազմաձայն պատարագ:

Կը պատարագէ ԳԻՒՏ ԵՊՍ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի հոգեհանգիստ՝ Լիբանանի դէպքերուն առիթով զոհուած Հայերուն համար, ինչպէս նաեւ մաղթանք՝ Լիբանանի խաղաղութեան համար:

Այս առթիւ կը քարոզէ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Կաթող. Պատուիրակ Հայոց Եւրոպայի

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը ներկայ ըլլալու սոյն արարողութիւններուն եւ իր աղօթքն ու յարգանքը մատուցանելու զոհուած հայրենակիցներու յիշատակին:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ
ԵՒ ՀՈԳԵՃԱՇ

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի ընկերուհիներու յիշատակին՝ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի առաւօտ, Նոյեմբեր 11, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

Հոգեճաշ ժամը 13.30ին Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ:

Ճաշագին 40 Ֆր.:

VIENT DE PARAITRE

ESCAPADE SUR L'ARARAT

Premier 33T instrumental de

Bernard Dededjian

en vente : région parisienne
TELE CONDORCET
175, Av. Jean Jaurès, CLAMART
VIDEO-SON
49 rue Victor Hugo
ALFORTVILLE
LIBRAIRIE PALOUYAN :
9, rue de Trévise — Paris (9e)
Rest. ANOUCH :
12, rue Cadet — Paris (9e)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ
ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Շրջ. վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ փարիզեան իր բոլոր մասնաճիւղերը, Շաբաթ օր, Նոյեմբեր 10, ժամը 15ին, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ՝ 17 Ռիւ Պլէօ: Կարեւոր օրակարգ. ճշդապահ ըլլալ:

ԱՅՑ՝ ՓԻՌ-ԼԱՇԷԶ

Փարիզի քաղաքապետարանի նախաձեռնութեամբ եւ Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութեան Փէռ-Լաշէզի հայկական յուշարձանին ծաղկեփունջ պիտի դրուի Կիրակի, Նոյ. 11, ժամը 17ին:

Հաւաքուիլ Կամպէթայի մուտքին (Ռիւ տէ Ռոնտօ):

Ֆրանսական բանակի 8րդ գունդի նուագախումբը իր մասնակցութիւնը կը բերէ այս արարողութեան:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կիրակի, Դեկտ. 2, ժամը 13ին, Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, Հարաւ. Ֆրանսայի Թեմի Ազգ. Առաջնորդարանի տարեկան հացկերոյթը:

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն Ժեռոմի Ս. Սահակ-Մեսրոպ եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը ողբ. Նարին Մակարեանի (ծն. Զուքուրեան) մահուան առթիւ ստացած է հետեւեալ նուէրները փոխան ծաղկեպսակի եկեղեցւոյ պայծառութեան.— Տէր եւ Տիկ Ժաք Տէր-տէրեան եւ զաւակները (Ամերիկա) 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկ. Ֆուռունճեան եւ զաւակները (Ամերիկա) 100, Տէր եւ Տիկ. Ճիւան Մաթոսեան, Տէր եւ Տիկ. Ժորժ Գասպարեան, այրի Տիկ. Հայրապետեան 100ական, Տէր եւ Տիկ. Տիգրան Մուշեղեան, Զարուկեան ընտանիք, Սէֆէրեան ընտանիք, Մելինէ եւ Սարգիս Քէօսէեան, այրի Տիկ. Մարի Յակոբեան, Տէր եւ Տիկ. Պերճ Կարապետեան, Տէր եւ Տիկ. Ռէյմոն Ահարոնեան 50ական, այրի Տիկ. Փեփրուհի Տէր-Միքայէլեան, Աճէմեան ընտանիք, Տէր եւ Տիկ. Ս. Ենովքեան, այրի Տիկին Վարուժանեան 30ական, Տէր եւ Տիկ. Վարուժան Անտոնեան, Մանկլեան ընտանիք 25ական եւ 25ական դպրոցին, Աբրահամ Մանկասարեան 20, այրի Տիկ. Երանուհի Տէր-Կարապետեան դպրոցին 150, Սիմոնեան ընտանիք 40, Մերտինեան ընտանիք 30, Թուլումճեան Գրիգոր 20 Ֆր.: Ողբ. Ծաղիկ Եազմաճեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկ. Օննիկ Քէօնճէեան եկեղեցւոյ 100, Տէր եւ Տիկ. Օհանեան Դագէս, Տէր եւ Տիկ. Կարօ Թաշճեան, Տէր եւ Տիկ. Անտրէ Փիրեան 50ական Ֆր.:

×

Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ վարչութիւնը ստացած է հետեւեալ նուէրները.

Հայկակարդ Չիչոյեանի թաղման առթիւ Տէր եւ Տիկ. Ա. Խաչիկեան դպրոցին 50 Ֆր: Գոհար Նալպանտեան (ծն. Թադոյեան) հոգեհանգիստին առթիւ Պ. Խ. Նալպանտեան, այրի Տիկ. Համբարձումեան, Շամչոյեան ընտ. 100ական ե. պ., Տիգրան Ղազարեան Սահակ-Մեսրոպ երգչախումբին 100, Նորայեան ընտանիք ե. պ. 50: Նաթալի Միքայէլեանի մկրտութեան առթիւ մեծ մայրը Տիկ. Միքայէլեան 200 ե. պ., 100 Սահակ-Մեսրոպ երգչ.ին, Ալէն Միքայէլեան ե. պ. 200, Ե. Սարաֆեան 100 ե. պ.: Ջաւէն Տէմիրճեանի քառասունքի հոգեհանգիստին առթիւ այրի Տիկ. Ա. Տէմիրճեան, Տիկ. Էրլաքեան, Տիկ. Նաճարեան, Տիկ. Համբարձումեան 100ական ե. պ., Տիկ. Խայեան, Վ. Պօղոսեան, Գ. Համբարձումեան, Ա. Համբարձումեան, Ե. Երամեան 50ական ե. պ.:

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

LES ANCIENS DU LYCEE GUETRONAGAN

BAL ANNUEL

Le Samedi 10 Novembre de 20 h.30 à l'aube, dans les salons de l'hôtel
MERIDIEN, 81, Bld Gouvion Saint Cyr — 75017 PARIS
Orchestre ARMENIAN'S SUNSHINE
dirigé par ROBERT PAPASIAN
Orchestre du LIDO DE PARIS (BEN)
SURPRISES — COTILLONS
Tenue de soirée souhaitée
Entrée 250 F.

Réservation, téléphoner à :
AGAMIAN 378-15-65
ANDONIAN 854-10-79
CEZVECIAN 236-54-48
NAVASSARTIAN 985-36-53
PANOSSIAN 233-77-90

restaurant ՌԵՍԹՕՐԱՆ

EREVAN ԵՐԵՒԱՆ

26, RUE BERGÈRE PARIS 9e Tél. 770 85 81

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՔՈՒՐ ԽՈՀԱՆՈՑ – ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՋԵՐՄ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ՉԻԹԱՊՈՒՐ, ՄԱՆԹԸ
ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ՊԱՏՈՒԷՐԻ ՎՐԱՅ՝ ԼԱՀՄԱՃՈՒՆ ու ՉԻ – ՔԷՕՖԹԷ
ՈՒՐԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ՍՈՒ - ՊԷՕՐԷԿ

ԵՒ ԱՄԷՆ ԿԻՐԱԿԻ ԱՌՏՈՒ՝ ՊԱՏՈՒԷՐԻ ՎՐԱՅ՝ Խ Ա Շ

FERME LE MARDI ՓԱԿ Է ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ

ՃԱՇ ԿԸ ՀԱՅԹԱՅԹՈՒԻ ՆԱԵՒ ՏՈՒՆԵՐԸ, ԱՊՍՊՐԱՆՔԻ ՎՐԱՅ:

EN L'EGLISE DE LA SAINTE TRINITE - Pl (Trinité)
Le Mardi, 13 Novembre à 21 heures
RADIO FRANCE - FRANCE CULTURE
Présente sous son cycle de Musique Sacrée orientale
5 — ARMENIE

l'Oratorio en FA Mineur

de Ara Bartévian

(d'après le texte de la Messe Arménienne)

Avec le concours de
LYNE DOURIAN (Mezzo-sop. de l'Opéra
MIHRAN ELMAYAN (Ténor)
LA CHORALE ELISABETH BRASSEUR
(*Chef de chœur Catherine Brilli*)
L'ORCHESTRE des CONCERTS COLONNE
Chorale Arménienne de Paris
à l'orgue Solange Robin-Chiappari
150 exécutants sous la direction de l'auteur

ENTREE LIBRE GRATUITE — (église chauffée)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Յանձնախումբը ստացած է հետեւեալ նուէրները Աբրահամ Կարապետեանի հոգեհանգստեան առթիւ.— Այրի Ալիս Կարապետեան եւ զաւակները Կարպիս եւ Ժանին 100 Ֆր., Հայր եւ որդի Աստիկ եւ Մինաս Աչճեան 100 Ֆր.:

×

Սէն Լուի Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Շուշանիկ Նոնոյեան, Հերմինէ Թիրէքեան 50ական Ֆր., Պօղոս Յովսէփեան, Թագուհի Գույումճեան 20ական, Մարօ Հորոյեան 10, Թամամ Յովհաննէսեան, Ազնիւ Գաբրիէլեան 50ական Ֆր.: Մարանի Պէգլիեանի հոգեհանգիստ՝ Պէգլիեան ընտ. 100 Ֆր.: Գրիգոր Չիլինկիրեանի հոգեհանգիստ՝ Մանուշակ Տէմիրճեան, Պօղոս Չիլինկիրեան 100ական Ֆ., Տէր եւ Տիկ. Գարայի 60, Գրիգոր Մանճարեան, Փափազեան ընտ., Ե. Տէր-Մարգարեան 50ական, Փօլ Փափազեան 30 Ֆր.:

ՈՒՐԲԱԹ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
9
VENDREDI
9 NOVEMBRE
1979

LE NUMERO 2 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

55րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.510
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
55e ANNÉE — No 14.510

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹԵՀՐԱՆ

Խոմէյնի Չընդունիր Ամերիկացի Բանագնացները

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆ ԽԱՆԴԱՎԱՌ Է ԱՐԱՖԱԹԻ ՄԻՋԱՄՏՈՒԹԵԱՆ ԱՌԱՋԱՐԿԷՆ

Զանազան եւ հակասական լուրեր կուգան Թեհրանէն: Ամէն պարագայի մէջ, Հինգշաբթի առտու դեռ մէկ բան կար՝ որոշ, այն էր որ պատանդները միշտ Ամերիկեան դեսպանատունն են: Ամերիկեան աղբիւրներու համաձայն, պէշ վե–...րերումի ալ ենթակայ էին բայց այս կէտն ալ հաստատուած չէ: Մինչ այդ Ուաշինկթըն կ'որոշէր երկու բանագնաց ղրկել, մէկը՝ Քլարք, Արդարութեան նախկին նախարար, միւսն ալ Միլլըր Ծերակուտական յանձնախումբի անդամ, ապահովութեան բաժնի համար:

Բայց Խոմէյնի յայտարարած էր թէ պիտի չընդունի եւ բանագնացները Թեհրանէն Պոլիս գացին: Միւս կողմէ, Խոմէյնի աւելի հրահրեց երիտասարդ ուսանողները, որոնք մինչեւ Ղոմ գացած էին զինքը տեսնելու, հրահանգելով որ անդրդուելի մնան եւ շարունակեն նոյն ձեւը դեսպանատան եւ պատանդներու նկատմամբ: Ամերիկացիները ընդունիլ մերժելով, կրնայ ըլլալ որ Խոմէյնի նախապատուութիւն կ'ուզէ տալ Արաֆաթի, որ հրաշալի առիթ մը ունի ձեռքին տակ եւ ստանձնած է յանդուգն նախաձեռնութիւն մը, որ ոգեւորած է Ամերիկացիք: Բանագնացներ ղրկած է Թեհրան եւ յայտարարած թէ նման պարագաներու մէջ իր միջամտութիւնը միշտ տրամադրելի է: Պարզ է որ առիթը ձեռքէ չփախցնելիք բան մըն է, քանի մե՛ծ Ամերիկան Արաֆաթէն զատ ոչ ոք գտած է ամբողջ աշխարհին մէջ, զինքը այս անելէն դուրս հանելու փորձ մը ընելու համար: Եւ եթէ Արաֆաթ յաջողի, Գարթըր կրնայ երախտապարտ ըլլալ եւ որքան ալ որ նման զիջում մը այնքան ալ հիմնական ու նուիրական սկզբունք մը չըլլայ Ամերիկայի համար, ընտրապայքարի այս օրերուն, երբ Գարթըր պէտք է պայքարի իր կուսակցութեան մէջ իսկ, Քենըտիի դէմ, կարեւոր է իրեն համար ժամ առաջ « իրանեան անել »էն դուրս ելլել:

X Շահը առաջարկեր է մեկնիլ Ամերիկայէն բայց բժիշկները արգիլեր են, վիճակը շատ ծանր նկատելով:

X Իրանը կը կառավարէ այլեւս « Յեղափոխութեան Խորհուրդը » որուն մասին շատ բան չէր լսուած սկիզբէն իսկ: Ծանօթ էր միայն որ կը խանգարէր եւ կը սահմանափակէր Պազերկանի պաշտօնը: Հիմա, որ տէրն ու տիրականն է երկրին, կը պարզուի որ կազմուած է 18 անդամներէ եւ երկու երրորդը՝ կրօնաւոր է:

—×—

ՖՐԱՆՍԱ

Պուլէնն եսք «Իր Հարցն» ալ կը թաղուի

Նախարարապետ Պառ յստակօրէն շեշտեց՝ « Պուլէն հարց » չկայ, մինչ Հանրապետութեան Նախագահը նոյնքան յստակ կը հրահանգէր. « Թողունք որ մեռելները թաղեն մեռելները » ինչ որ կը նշանակէ պարզապէս՝ ուրիշ բանի մասին խօսինք:

Այս էր Չորեքշաբթի օրուան Նախարարաց Խորհուրդի եւ Ազգ. Ժողովի նիստերու եզրակացութիւնը: Նախ ցերեկին էր, որ Նախարարաց Խորհուրդի նիստէն ետք կը կարդացուէր Էլիզէի զեկոյցը, ուր շեշտուած է. « Հանրապետութեան Նախագահը երկու օր անցընելէ ետք իր հայրենակիցներուն հետ, գիտակից է թէ Թարգմանն է Ֆրանսուհիներուն եւ Ֆրանսացիներուն՝ երբ կ'ուզէ որ այլեւս Թողունք մեռելները՝ Թաղել մեռելները»:

Ազգ. Ժողովին առջեւ, Նախարարապետ Պառ կը պատասխանէր ընկերվարական երեսփոխան Ֆապիուսի, որ չէր խուսափեր ճշմարտութենէն բայց « Պուլէն խնդիր » չկար այլ կար՝ « Կրուլթ – Թուրնէ խնդիր մը »: Երկու յայտարարութիւնները կը ձգտին նոյն նպատակին մարդէն ետք, Թաղել նաեւ « հարցը »:

Ծանօթ են Նախագահին խօսքերը, որոնք կը վերագրուին Քրիստոսի եւ կը գտնուին Մատթէոսի Աւետարանին մէջ (գլուխ Ը, համար 22) « Քրիստոսի հետեւելու պայմանները ».— « Յիսուս իր շուրջը շատ ժողովուրդ տեսնելով՝ հրամայեց անցնիլ միւս ափը: Դպիր մը մօտենալով ըսաւ անոր « վարդապետ, ետեւէդ պիտի գամ ուր որ ալ երթաս »: Յիսուս պատասխանեց. « Աղուէսները իրենց որջերն ունին եւ երկնքի թռչունները՝ իրենց բոյները բայց Մարդու Որդին տեղ մը չունի ուր գլուխը դնէ »: Եւ աշակերտներէն ուրիշ մը ըսաւ անոր. « Տէր, թոյլ տուր ինծի որ նախ երթամ հայրս թաղեմ »: Յիսուս պատասխանեց. — « Ետեւէս եկուր եւ թո՛ղ որ մեռելները իրենց մեռելները թաղեն »: Այս խօսքը կը մեկնեն սապէս.— Աստուածային կոչումը աւելի բարձր է քան ամէնէն նուիրական կարծուած պարտականութիւնները:

Բոլորին կարծիքը չէ անշուշտ եւ ամէնէն ուղղափառ կօլիստներէն՝ նախկին վարչապետ Տըպրէ ձայնափիւռէն չվարանեցաւ ըսելու թէ «վարչակարգի տագնապ մը» կ'ապրինք: Այս տագնապը հետզհետէ տեղաւորուած է եւ ըստ իրեն պայթած է 1978 Մարտի ընտրութիւններուն:

—×—

ԺԸՆԵՒ

ՆԱՆՍԷՆԵԱՆ ՄԷՏԱԼ ՆԱԽԱԳԱՀ ԺԻՍՔԱՐԻ

Ժընեւի մէջ, Դեկտ. 10ին, Նախագահ Ժիսքար տ'Էսթէնի պիտի յանձնուի գաղթականներու Նանսէնեան շքանշանը: Ֆրանսայի Նախագահն ընտրուած է այն մարդասիրական քաղաքականութեան համար, զոր Ֆրանսա կը տանի աշխարհի բոլոր արմատախիլներուն համար: Արարողութիւնը տեղի պիտի ունենայ « Ազգերու Պալատ »ին մէջ, մարդկային իրաւանց յայտարարութեան 31րդ տարեդարձին առթիւ:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Հոկտ. 30–Նոյ. 1)

ՀԻՆ ՊԱՐԵՐՈՒ ՎԵՐԱԿԵՆԴԱՆԱՑՈՒՄԸ

Ուսուցիչներու տան Ազգագրական համոյթը վերակենդանացուցած է հին պարեր, որոնք մեկնաբանուած են հինգ հազար տարի առաջ բերքահաւաքի նուիրուած ծիսակատարութեանց ընթացքին: Այս առթիւ համոյթին ղեկավարը՝ Մագլենա Մուրադեան, ըսած է թէ Հայաստանի շատ մը գիւղերուն մէջ մինչեւ այժմ կը պահպանուին հին ծիսակատարութիւններու երգեր: Աշուղներու երգերու, հէքեաթներու մէջ պահպանուած են կցկտուր յիշատակումներ, որոնք օգնած են վերակենդանացնելու պարերու տարրերն ու կառուցուածքները:

Երգի ու պարի ազգագրական համոյթը, որ ստեղծուած է Հայաստանի Ակադեմիայի Լեզուի Հիմնարկի աշխատակիցներու նախաձեռնութեամբ, երկու տարի առաջ, արդէն իսկ կը վայելէ մեծ ժողովրդականութիւն: Հանդէս գալով Հայաստանի շրջաններու մէջ, խումբին անդամները նոյն ատեն գրի կ'առնեն նոր երգեր, պարեր կը սորվին՝ որոնք կը մտնեն այնուհետեւ խումբի խաղացանկին մէջ: Համոյթը կը մեկնաբանէ աւելի քան 120 հին երգեր ու պարեր:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՋՕՐ. ՏԸ ԿՕԼԻ այրին մեռաւ Հինգշաբթի առտու: Վերջերս շատ կը խօսուէր իր վատթարացած առողջական վիճակին մասին:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ զինուորական տողանցքը, Հոկտեմբերեան 62րդ տարեդարձին առթիւ, չափաւորութեան տպաւորութիւն ձգած է, քանի նոր զէնքեր չեն ցուցադրուած: Զինուած – ձմեռով Բրեժնեւ երկու ժամ հետեւած է հանդիսութեանց: Բայց արեւմտեան շրջանակները այս անգամ ալ նկատած ըլլալով Կոսիգինի բացակայութիւնը, անոր առողջութեամբ զբաղած են:

ԹԷՏ ՔԵՆԸՏԻ պաշտօնապէս յայտնեց թէ թեկնածու է նախագահութեան: 3րդ Քենըտին է, որ չի վարանիր նոյն նպատակը հետապնդել բայց ոմանք հարց կուտան թէ՝ անունը կը բաւէ՞: Ծերակուտական Թէտ Քենըտի, անցեալին « պղտոր » պատմութիւններ ունեցած է ինչպէս կառքի արկած մը, ուր իր բարեկամուհին մեռած է, ալքոլամոլ կին մը որմէ բաժնուած կ'ապրէր, բայց որու հետ միացաւ « Սպիտակ Տան » հեռանկարով: Անմիջականին համար հրապարակուած են իր առողջական վիճակին տեղեկագիրը եւ տուրքերու յայտարարութեան թուղթը:

ՖՈՒԹՊՈԼԻ եւրոպական զանազան հանդիպումներուն Ֆրանսա փայլուն եւ անակնկալ յաղթանակներ տարաւ: Այսպէս, Բաժակներու Բաժակին՝ Նանթ յաղթեց Պուքրէշի, հակառակորդին դաշտին վրայ եւ ինք կը մնայ որակուած (8րդ աւարտականի դարձի մրցում էր): Ախոյեաններու Բաժակին յաղթեց ըՍ – Թրազպուրկ Փրակայի դէմ, երկարաձգումէ ետք եւ որակում ստացաւ: Նոյն շարքին մէջ Թիֆլիսի մէջ Դինամօ պարտուեցաւ Համպուրկէն եւ դուրս մնաց մրցաշարքէն: ՈւԷֆաի մրցաշարքին ալ (16րդ աւարտական, դարձի մրցում) Սէնթ – Էթիէն 0ի դէմ 6 յաղթեց Այնտհովընի: Նոյն մրցաշարքին մէջ պարտուեցաւ Մոնաքօ եւ միակ ֆրանսական խումբն է, որ այլեւս դուրս կը մնայ:

ՖՈՒԹՊՈԼ

42ՐԴ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

Նոյեմբեր 2ին հակառակորդին դաշտին վրայ Արարատ 1ի դէմ 3 կէտով յաղթեց Մոսկուայի ԲԿՍԱին: Երեւանցիներու հաշւոյն երեք կէտերն ալ նշանակեց Աշոտ Սահակեան, առաջինը՝ 11րդ վայրկեանին, երկու յաջորդներն ալ երկրորդ կիսախաղին:

ՍԵՐԺ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

ՇԱՐԺԱՐՈՒԵՍՏԻ ՀԱՅ ԴԵՐԱՍԱՆ ՄԸ ՈՐ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԿԸ ՆԿԱՏՈՒԻ՝

Նախ քան հրապարակ ելլելն իսկ մեծ աղմուկ ծագեցաւ «Կարմիր փիւլ–օվըր»ը շարժանկարին շուրջ, զոր իրագործած է Միշէլ Տրաք: Պատճառը պարզ է: Նիւթը քաղուած է գիրքէ մը, որ իր կարգին պատմութիւնն է քստմնելի ոճիրի մը: 1974ին էր որ սպաննուեցաւ ինը տարու աղջնակ մը՝ Մարիա – Տոլորէս Ռամպլա: Ձերբակալուեցաւ, դատուեցաւ, մահուան դատապարտուեցաւ (մահապատիժն ալ գործադրուեցաւ, Նախագահը մերժած ըլլալով ներումը) Քրիսթիան Ռանուչի անունով երիտասարդ մը: Այս ֆիլմով ջանք կը թափուի վերահաստատելու մարդասպանին պատիւը եւ այս տեսակէտը հիմնաւորելու համար, խնդրոյ առարկայ կ'ըլլայ դատավարութեան ոչ բծախնդիր ընթացքը: Բայց տարաբախտ աղջնակին ծնողքը, վրդովուած, ջանք թափեցին որ ֆիլմը հրապարակ չելլէ, այլեւս լռութիւն եւ մոռացութիւն իջնեն իրենց ողբերգութեան վրայ, ոչ թէ մարդիկ դրամ շահին զոհերու դժբախտութիւնը շահագործելով: Չորեքշաբթի ցերեկ, Փարիզի Ստիպողական դատարանը, որուն դիմած էին, արտօնեց սակայն ֆիլմին ցուցադրութիւնը: Բեմադիրին փաստաբանները գլխաւորաբար ծանրացան « արտայայտութեան ազատութեան » վրայ: Շատ կը յիշուի նաեւ ուրիշ դատ մը՝ մահապատիժի դէմ: Հոս, անշուշտ կարելի է յիշել Ալֆոնս Ալլէն, որ այդ մասին իր կարծիքը ուզողի մը, պատասխանած էր « Թող նախ մարդասպանները սկսին... »:

Այս ֆիլմին « հերոս »ին, Ռանուչիի դերը կը ստանձնէ Հայ մը՝ Սերժ Աւետիքեան: Անցեալ Կիրակի, հեռատեսիլի Ա. կայանի Միշէլ Տրիւքերի յայտագրին մէջ, իբրեւ « յայտնութիւն » մը ներկայացուեցաւ հայ արուեստագէտը, որ յայտնեց, այս առթիւ, թէ Ֆրանսա եկած է (Հայաստանէն արտագաղթելով) ինը տարի առաջ, երբ մէկ բառ իսկ ֆրանսերէն չէր գիտեր: Հետեւած է թատերական դասընթացքներու Մէօտոն, յետագային կազմած նոյնիսկ իր թատերախումբը: Առաջին մեծ դերն է, զոր կը կատարէ այս ֆիլմով:

ՎԱԳԸ

ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆԻ
ՄԷԿ ՔԻՉ ԾԱՆՕԹ
ՎԷՊԸ՝
«Սպասման Սրահին Մէջ»

ԲԱԶՄԱԴԱՐԵԱՆ ՆՈՒԱԳ, ՄՇՏԱՆՈՐՈԳ ԱՐՁԱԳԱՆԳ

ԳԻՐԵՐՈՒ ԳԻՒՏԸ ԵՒ ԻՐ ԴԵՐԸ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Հ. ԼԵՒՈՆ ՁԷՔԻԵԱՆ

(Բ. և վերջ)

Աւարայրի հերոսամարտը կարմիրով ներկեր էր Հայոց աշխարհը: Նահատակներուն հոգեղինացած դէմքերը, դաւաճաններուն մռայլ պատկերը, անայլայլ ընթացքը կորովի իշխանուհիներուն՝ հայ ժողովուրդին արձակ դիւցազներգութիւնը տուեր էին երգել Աւարայրի պըլպուլին: Ո՞վ պիտի կարենայ մոռնալ երբեք «Տիկնայք փափկասունք»ի հոգեմորմոքող խռովքը: «Այնքան թախծոտ շնորհք, այնքան հոգեզմայլ պերճութիւն, այնքան անզօրրացուցիչ քնարերգութիւն» մեր արձակը ըմբոշխնած չէ երբեք: Սահակներու, Մեսրոպներու տեսիլն էր՝ Եղիշէի աւիւնով:

Ու եկաւ մեծ քրմապետը Հայոց պատմութեան: Պեղեց խառնարանը՝ մառախլապատ անցեալին, կեանք շնչեց մոռցուած դուսաններու երգին: Հայրենի պատմութեան կոթողը կանգնեց: Բերթողահայրն էր՝ Մովսէս Խորենացին՝ վերյառնող ոգին Մեսրոպ Մաշտոցի:

Դարեր անցան եւ օր մը հանգած հրաբուխի մը նման՝ ցնցում մը արթնցուց Նայիրի երկիրը: Հեղեղ մը կը ժայթքէր հրաբուխին երախէն, տարաշէկ յորձանքը «մխի եւ արիւնի փոթորկումներուն», մեղքի ու գիղջի, կեղեքումի եւ սիրոյ մորմոքումներուն: Ձայնը ի խորոց եւ հառաչագին՝ աշխարհի սրտին հետ միասին բաբախող սրտի մը հեծութեան. մխիթիք սլացքներու արփաթեւ խառնուրդով՝ մարդկեղէն իրողութիւններու լացին ու կոծին:

Գերագոյն բանաստեղծն էր՝ Գրիգոր Նարեկացին, խորհրդանշող ոգին՝ Մեսրոպ Մաշտոցի հետ՝ Հայ Գիրին ու կեանքին:

Կանացի հմայքը թերեւս գտած չըլլայ երբեք այնքան նուրբ եւ շնորհաշուք շեշտեր, ինչպէս այն՝ որով երգած է Նարեկացին գովքը Աստուածամօր, գերազանց տիպարը՝ կնոջ եւ Մօր: Թոյլ տուէք, որ իր բնիկ գրաբարին անկրկնելի կշռոյթով թրթռացնէի հոս քանի մը լարեր այդ քնարէն.

«Ով շնորհաշուք գեղով, արփաւոր
ծածկութի
յանմատոյց Գեղեցկութենէն պաճոյճ
փաղփաղեալ…
ի խորոց ծովէ աշխարհի շուշանական
շաղօք ամբարձար…
ի հողային ճիւթոյ ոսկի Սոփերայ,
ի ծովային բերմանց շնորհալոյս
մարգարիտ…
մերկացելոյ այգոյն աստղ առաւօտի,
գիշերային մթոյն խօսնակ բերկրանաց»:

Եւ կամ աւելի ժողովրդական երփնաւորումով.

«Յայտէն ճռճռի սարդիատունկ
գեղաշիտակ ծայրից ծաղկանց…
Բերանն երկթերթի, վարդն ի շրթանց
կաթէր…
ծոցն լուսափայլ, կարմիր վարդով լցեալ»

Եթէ Նարեկացին կատարն է հայ քերթողութեան եւ միթիքին, զոյգ Ներսէսները՝ Շնորհալին ու Լամբրոնացին՝ կրկնակ գագաթներն են Հայ Եկեղեցւոյ աստուածաբանութեան, միջնադարեան քրիստոնէութեան բովանդակ շրջապատէն՝ դարեր կանխելով դուրս ցցուող նախաշաւիղները էքումենիք եկեղեցաբանութեան:

Շնորհալին՝ բիւրեղօրէն պարզ ու վճիտ իր արտայայտութեամբ, բայց խորախորհուրդ իր մտածումին խորքով, ինչպէս սարերու վիհեր լեցնող ակնաղբիւրները վտակաբուխ: Ներդաշնակօրէն ինքնատիպ մարմնացում մը՝ քաղցրութեան եւ հեզութեան, մարդասիրութեան ու քրիստոնէական եղբայրութեան, որ կը տեսնէր լոյս նաեւ խաւարին մէջ, որուն համար լոյս էր ամէն մարդ էակ, որ «լո՛յս եղբայր» գոչելով կը փոխադարձէր նոյնիսկ վիրաւորի եւ ապերասան մարդուն:

Լամբրոնացին՝ Տարսոնեան երկրորդ փողը Պօղոսեան, հոգեցունց հռետոր ու տեսաբան արծուեթռիչ՝ միջազգային ու միջեկեղեցական լաւագոյն չափանիշներով. սակայն, գրեթէ անծանօթ, ափսոս, ինչպէս եւ հոգեհարազատն իր՝ Շնորհալին, օտար ընդարձակ շրջանակներու:

Արեւը կ'իջնէր հայ դասական մշակոյթին վրայ, կը տարածուէր վերջալոյսը՝ յաճախ արիւնով ոռոգուած այդ փոքրիկ ածուին վերեւ, ուր, սակայն, ծլարձակեր, ուռճացեր էին յիշատակութեան արժանի այնքան արժէքներ:

Բայց մայրամուտի այդ մթնշաղ պահուն ալ, ձայն մը կը ճախրէր զերդ կարապի երգ, որ պիտի ձգտէր համադրել իր մէջ՝ ինչ որ հայ գիտական ու փիլիսոփայական միտքը տուեր էր սկիզբէն ի վեր:

Եռամեծ բաբունապետն էր Տաթեւի վանքին. միջնադարեան հայ մշակոյթի այդ յետին ակումբը՝ որ ժառանգն էր Հաղբատներու, Հոռոմոսներու կտակին: Գրիգոր Տաթեւացիի մէջ ալ կը վերապրէր շող մը Մեսրոպի հոգիէն: Նաեւ այն նորոգ կարգաւորութեան պատճառով, զոր կ'ընձեռէր Տաթեւացին՝ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ ամէնէն ինքնուրոյն հաստատութիւններէն վարդապետական աստիճանին տուչութեան, ուսուցողական բարձրագոյն հեղինակութիւնը մեր եկեղեցական իրաւակարգին՝ որուն իրրեւ նախատիպարը նկատուած է միշտ հայ աւանդութենէն՝ ի՛նքը Մեսրոպ Մաշտոց, առաջին եւ գերազանց վարդապետը:

Մարմրող մայրամուտի մը այս ճաճանչներուն միջեւ՝ կարելի՞ է միթէ չյիշել այն բիւրաւոր եւ յաճախ անանուն վաստակաւորները Հայ Գիրին ու Դըպրութեան, որ՝ նոյնիսկ ամէնէն աննպաստ պայմաններուն մէջ՝ եղած են գրիչներն ու օրինակողները, զարդարողներն ու մանրանկարողները, մեկենասներն ու աւանդապահները՝ տասնեակ հազարներով հայ ձեռագիրներու կորած կամ վերապրած վիթխարի ժառանգութեան:

Գրիչներ ու նկարողներ՝ որոնք մասունքի մը հպելու երկիւղածութեամբ իրենց աչքերու լոյսէն չիթեր ծորած են մագաղաթին ու թուղթին, թանաքին եւ գոյներուն վրայ, մշակոյթի հնոցը՝ վառ աւանդելու մտայղացումով յաջորդող սերունդներուն: Գիրերու այն կանոնաւորութիւնն ու յստակութիւնը՝ որոնք կըրնան մրցիլ տպագիր հատորներու հետ, այն բծախնդրութիւնը մանրամասնութիւններու՝ որ զարմանքը կը խլէ նոյնիսկ մասնագէտին, վկաներն են՝ անմռունչ, բայց պերճախօս, թէ ի՛նչ պաշտամունք, ի՛նչ նուիրական գորով տածած է հայ մարդը Գիրին ու Գիրքին հանդէպ: Լաւ հասկցած էր սակայն այն օտարազգի ուղեւորը, որ կ'ըսէր թէ՝ Հայը միեւնոյն մանկունակ խանդաղատանքով կը շրջապատէ գիրքը, որով Պարսկաստանի լեռնցին իր դաշոյնը (լինչ):

Հայ դասական մշակոյթի վերջալոյսին հետ՝ չէր մարեր, սակայն, Մեսրոպի ոգին: Ընդհակառակն, նոր կեանքով մը կ'եռար՝ ուղղակի ժողովուրդի շունչը բուրող, յաճախ ժողովուրդի ծոցէն ծընող, խօսքովն ու երգովը, լարովն ու պարովը Երզնկացիներուն, Ֆրիկներուն, Քուչակներուն, Սայաթներուն, Կոմիտասներուն:

Ու Մեսրոպ դարձաւ երգը՝ պանդուխտի վիշտին, երգը՝ հարսին կարօտին, մայրերու արցունքին, մշակի քրտինքին: Դարձաւ երգը՝ մերթ հրատարփ եւ շողշող, մերթ հեծկլտուն, աղեկէզ, շուշեր ջաներուն ու թամարներուն, ցօղաթուրմ երգը՝ արփենի սէրերուն:

Եւ ահա՛, դարձեալ նոյն մարդն է կանգնած, նոյն անունն է քանդակուած՝ նաեւ ԺԸ դարու հայ Վերածնունդի սեմին, այդ մարդը՝ Մեսրոպ Մաշտոց, ներշնչարար մտատիպարը Ոսկաններուն եւ Մխիթարներուն: Կանգնած՝ վերյառնող հայ մշակոյթի հորիզոնին վրայ՝ յոյսի ծիածանը դրասանգելով՝ լուսապսակ հոյլերովը իր կրտսեր եւ աւագ բոլոր հոգեկիցներուն:

Մեր խօսքը սկսեր էինք՝ բանաստեղծին գրիչէն փոխ առնելով տողեր, նկարագրելու համար հայ ժողովուրդին գոյավիճակը Գիրերու գիւտի նախօրեակին: Այն բանաստեղծին՝ որ յետ տասնըվեց դարերու՝ արժանի դիւցազներգութիւն եղաւ Մեսրոպի եւ իր գիւտին: Հիմա կրկին ունկնդրենք իրեն ու պիտի հասկնանք թէ ի՛նչ նշանակած է Մաշտոց հայ ժողովուրդին համար.

«Այո՛, մենք կայինք Նրանից առաջ.
Հզօր թէ տկար՝
Մարմին էինք մենք:

Սակայն Նա եկաւ, որ հոգի՛ դառնայ,
Շօշափուո՛ղ հոգի,
Եւ անմե՛ռ հոգի:

Այո՛, մենք կայինք Նրանից առաջ.
Քիչ թէ շատ՝ կար հաց,

Եւ ունէինք ջուր:
Սակայն Նա ծնուեց, որ Սնո՛ւնդ դառնայ:
Ծնուե՛ց, որ ծնե՛նք,
Եկա՛ւ, որ լինե՛նք,
Եւ անմահացա՛ւ,
Որ անմահանա՛նք… »:

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՆՈՐ ԿԵՍԱՐԻԱ

Երբ սիւնը ցածէն կամ վերի ծայրէն, օրինակ՝ վանահօր բնակարանի տանիքը բարձրանալով կը հրես, ան ճօճելով կը շարժի հիմքին վրայ եւ նորէն կը շըտկուի: Առաւելութիւն մը որ ձեռք բերուած է կրապետոնի արտակարգ բարձր որակին շնորհիւ:

Հազուագիւտ հրաշալիքները տեսնելէ ետք, հիացմունքի հոլովումներով կը վերադառնանք Տաթեւ, անակնկալօրէն գտնուելու համար, մրգերով, ուտելիքներով, խմիչքներով լեցուն ճոխ սեղանի մը առջեւ ուր՝ այս անգամ ներկայ էր, Կուսշրջկոմի Ա. քարտուղար, երեսփոխան՝ Արամ Առաքելի Ցարութիւնեանը՝ իր բազմաթիւ երիտասարդ աշխատակիցներով: Հարկ կա՞յ գրելու, կըրկին հարազատներու յատուկ ջերմ խօսքերով, կերուխում, բաժակաճառեր երկուստեք եւ բաժանում. Զանգեզուրցի, մասնաւորապէս Գորիսցի եւ Տաթեւացի թանկագին բարեկամներէն, որոնց հետ անցուցած քանի մը ժամերը անմոռանալի պիտի մնան…

Շնորհիւ արխայիկ եւ վարպետ վարորդին, այդ ահաւոր եւ սակայն մեզի համար հայրենի սրբազնագոյն լեռնանցքներէն ողջ-առողջ անցնելով, կէսգիշերին հասանք Երեւան:

17 Սեպտ.ին՝ այցելեցինք Հայաստանի ամէնէն գեղեցիկ շրջանները, Սեւանայ Լիճ, Դիլիջան եւ Հաղարծին:

Սեպտ. 18ին, «Ռատիօ Երեւան»ի առաջին տեղակալ Շահէ Տատուրեանի ու Սուրէն եւ Մխաք Գալֆաեանի հետ միասին կ'երթանք Լենինական: Ճամբու ընթացքին կը հանդիպինք լեռներու բարձունքին բոյն դրած Սասունցիներուն եւ Մաստարայի վանքը, ապա՝ հասնելով Լենինական, կարեւոր տեղերը պտըտելով կը բարձրանանք Մայր Հայաստանի եւ Պատերազմի զոհերուն ի յիշատակ հոն կանգնած փառաւոր յուշարձանին վերեւը, ուրկէ՝ ամբողջութեամբ տեսնելու համար Լենինականն՝ Հայաստանի երկրորդ եւ մաքուր քաղաքը:

Լենինական, Խաչատուր Աբովեան փողոցին վրայ, հայադրոշմ ճաշարանի մէջ ընթրիք մը ընելով ճամբայ կ'ելլենք դէպի Երեւան, եւ ժամը 19ին «Արմենիա» հիւրանոցի առջեւ կը հասնինք:

Նոյն պահուն ճաշի հրաւիրուած էի. անմիջապէս վեր կ'ելլեմ, ճաշարահին մէջ կը գտնեմ թանկագին բարեկամներս՝ Անդրանիկ Մարտիրոսեանն ու Վահան Թէքէեանին նուիրուած հոյակապ Հէնրիկ Լիլոյեանը. աղւէն-անդւէն խօսելով միասին կը ճաշենք, մեր միութեան կողմէ կազմակերպուած ուխտաւորներու խումբը Նոր Կեսարիա տանելու վերջին կարգադրութիւնները կը ճըշդենք եւ սիրալիր կը բաժնուինք իրարմէ:

19 Սեպտեմբեր: Սփիւռքահայութեան հետ Մշակութային Կապի Կոմիտէին հանդիպում ամբողջ խումբով. երկուստեք մեր միութեան գործունէութեան շուրջ մտքերու փոխանակում եւ Նոր Կեսարիա այցելութեան թուականի վերջնական որոշումէն վերջ, ընդունելութեան սրահը, նախագահի առաջին տեղակալ՝ Ա. Մարտիրոսեան կը խօսի Կեսարիոյ եւ Շրջանի Հայրենակցական Միութեան մասնայատուկ աշխատանքներուն եւ փոխ-յարաբերութիւններուն մասին, նամանաւանդ, նոր աւաններու կարգին, Նոր Կեսարիոյ առաւելութիւնները շեշտելով, յաջողութիւններ կը մաղթէ:

Խմբի ղեկավար՝ Ց. Վէզիրեան, ի պատասխան երախտագիտական շնորհակալութիւնները կը յայտնէ եւ կը խնդրէ որ այս խօսքերը փոխանցուին նաեւ նախագահ՝ Վարդգէս Համազասպեանի:

Կոմիտէի աւագ խորհրդական՝ Հենրիկ Մարութեան, իբրեւ յուշանուէր կոմիտէին կողմէ՝ ներկաներուն մէկ-մէկ ձայնապնակ, եւ մեր կողմէ կը յանձնուի «Հատընտիր»ը: Կը ցուցադրուի «Հեղնար Աղբիւր» ֆիլմը որ հետաքրքրութեամբ կը դիտուի եւ հետեւեալ տողերն ալ ուշադրութիւն կը գրաւեն. «Ամէն կին իրան ամուսնու աղբիւրն է, ամէն մարդ չի կանայ այդ աղբիւրէն ջուր խմել»:

Մեր խումբը՝ Ֆիլարմոնիայի սրահին մէջ, շատ մեծ գոհունակութեամբ վայելեց երգի - պարի խումբին գեղեցիկ խաղարկութիւնները եւ անհատապէս դըտողներ եղան՝ Սունդուկեան թատրոնի «Քանդած Օջախ» երկու մասէ կատակերգութիւնը. առաջին ներկայացումը տեղի ունեցած է Սեպտ. 19ին, բեմադրութեամբ՝ արուեստի վաստակաւոր գործիչ՝ Ն. Սարգսեանի, նկարչական ձեւաւորումը՝ Էդ. Խարազեանի, երաժշտական ձեւաւորումը՝ Ա. Յովհաննէսեանի, ռէժիսէօրի սախթան՝ Վ. Սմբատեանի:

×

ՄԱԺԱԿԵՑԻ

(Շար. - 4)

ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿ ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յատուկ).— Մեր նորագոյն պատմութեան մէջ կրթական հաստատութեան մը հիմնարկութեան դարադարձը տօնախմբելը բացառիկ եւ արտակարգ երեւոյթ մըն է որ հպարտութեան, ուրախութեան եւ գոհունակութեան զգացումներով կը լեցնէ սրտերը ամէն գիտակից Հայու:

Այս դարադարձը համազգային տօնական խանդավառութեամբ կը հռչակուի Ֆրանսահայութեան, քաղաքէ քաղաք, սկսելով Մարսէյլէն, եւ արդար է, քանի ժամանակագրօրէն Փարիզ հաստատուելէ առաջ, կարճ շրջան մը Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը եղած է Մարսէյլ:

Այսպէս, Մարսէյլի Նախկին Սանուհիներու Միութիւնը պատշաճ հանդիսութեամբ, նշեց իր վարժարանի 100ամեայ յոբելեանը, Կիրակի, Հոկտեմբեր 28ին Սահակ – Մեսրոպ մշակութային կեդրոնի Ա. Ջրբաշեան սրահին մէջ: Հակառակ աննպաստ օդին, սրահը լեցուած էր: Ներկայ էր վարժարանին վարիչ տնօրէնուհին՝ Օրիորդ Հռիփսիմէ Գարագաշեան:

Տիկ. Ա. Հայրապեան՝ ատենապետուհին նախկին սանուհիներու Միութեան, իր բացման խօսքին մէջ հպանցիկ ակնարկով մը վերադծեց Դպրոցասէրի ճանապարհը Պոլսէն Սելանիկ, Մարսէյլ ու ապա Փարիզ: Երախտաշատ զգացումներով յիշեց անունները անոնց որոնք հիմնարկութենէն մինչեւ այսօր ճակատաբերը վարեցին այս հաստատութեան միակ մտահոգութիւն ունենալով հայ մշակոյթը եւ նորահաս սերունդներու ազգային դաստիարակութիւնը: Տուաւ վարժարանին կրթական հիմնական ուղղութիւնները: Նախ վարժուհիներ, Թուրքիոյ հայկական գաւառներու համար ուսուցչուհիներ պատրաստելու, ապա որբուհիներու համար հոգատարութեան եւ կրթութեան վայր եւ ի վերջոյ վարժարան հայ աղջիկներու համար: Տիկին Ա. Հայրապեան նախկին սանուհիներու սէրն ու գուրգուրանքը յայտնեց հանդէպ վարժարանին ըսելով. «Երախտագիտական զգացումներով բոլորուած ենք վարժարանին շուրջ օգտակար ըլլալու համար իր գոյատեւման»:

Ապա, արտասանեց Սոնիա Մկրտիչեան «Մայիս Մէկ»ը, բանաստեղծութիւն մը նուիրուած Դպրոցասէրին: Սահակ – Մեսրոպ երգչախումբի անդամներէն Անդրանիկ Մինասեան մեկնաբանեց երկու երգեր՝ «Իմ սիրտը» եւ «Երգեր ինձ համար», դաշնակի ընկերակցութեամբ Տիկ. Ժիւլիէթ Եըլմազեանի: Համակրելի երոյթ մը:

Օրուան բանախօսն էր Կարօ Յովսէփեան որ նախ շեշտեց 19րդ դարու հայ մտքի, հոգիի եւ բազուկի վերականգնումը կեդրոն ունենալով խռովայոյզ Պոլիսը եւ ապա վեր առաւ հիմնադիր նուիրեալներու փաղանգին ազգանուէր տեսլականն ու գաղափարականը, գնահատելով անոնց վաստակը: Անոնք հետեւելով մեր պատմութեան ճանապարհին Դպրոցասէրը պատշաճեցուցին հայ կեանքի պահանջներուն եւ հրամայականներուն որ ի վերջոյ Հայութեան ցրուումովը եւ հեռացումովը իր պապենական հողերէն դարձաւ դպրոց հայկ. հայ աղջիկներու համար: Կարօ Յովսէփեան ներկայացուց հաստատութիւնը որպէս հայ ուսումնարան ուր ֆրանսական երկրորդական ուսման առաջին շրջանի պաշտօնական ծրագրի կիրարկման հետ առընթեր կը տրուի հայեցի դաստիարակութիւն: Բանախօսը ապա անդրադառնալով հայ դպրոցի դերին վրայ ըսաւ. «Հայ դպրոցը Սփիւռքի ցիրուցան տարածքին վրայ հզօրագոյն կռուանն է եւ անխորտակելի ամրոցը Հայուն գոյութեան եւ տեւականութեան: Հայ դպրոցին մէջ է որ ազգին զաւակները պիտի սորվին իրենց մայրենի լեզուն, պանծալի պատմութիւնը, պիտի ստանան ազգաշունչ կրթութիւն, պիտի կրտուին ու դարբնուին անոնց նկարագիրները, պիտի զինուին այս աշխարհի այլասերող բոլոր վտանգներուն դէմ դառնալով անխոցելի եւ անպարտելի ուժերը ազգին»: Կարօ Յովսէփեան ընդգծելէ յետոյ որ հայապահպանումը ամէն բանէ առաջ գործ եւ ապրում է ազգային ծիրէն ներս, իր խօսքի աւարտին կոչ ըրաւ ներկաներուն միշտ բոլորուիլ, զօրացնել մեր դպրոցները տալով անոնց նիւթական եւ բարոյական զէնքերը եւ վերջացուց ըսելով. «Մեր զաւակները շրջանաւարտ ըրէք հայ դպրոցներէն: Անոնք, անգամ մը որ անցնին հայ դպրոցի բովէն, անկէ վերջ ուր որ ալ երթան, ինչ պայմաններու մէջ ալ ապրին, պիտի չմոռնան իրենց Հայութիւնը եւ հպարտութեամբ պիտի յայտարարեն թէ Հայ ծնած են մարդկութեան մէջ եւ գիրենք Հայ կնքած է պատմութեան էջը»:

Գեղարուեստական բաժինը շարունակուեցաւ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Անի պարախումբով, ղեկավարութեամբ Նէա Արզումանի: Հայկական պարերու գեղեցիկ յայտագիր մը, թուցէ քիչ մը երկար, բայց խնամուած եւ ճաշակաւոր ուր սակայն պարագրութիւնը եւ գոյներու ներդաշնակութիւնը աւելի աչքի պիտի զարնէին եթէ սրահը ունենար բեմի յարմարութիւններ: Գնահատանքի արժանի են պարուսոյցը եւ պարողները: Օր. Վ. Մինասեան, Սահակ – Մեսրոպ երգչախումբէն, մեներգեց՝ «Իմ անոյշ սաւիզ» եւ «Ունի ունի»: Տիկին Ժանին Եաօլեան արտասանեց «Լուսաւորչի կանթեղը», իսկ Տիկ. Սարաֆեան, դաշնակի ընկերակցութեամբ երէցկին Գոհար Քէշիշեանի, ապրումով արտասանեց «Ախթամար»ը: Թագուոր Պապանեան կարդաց այս առթիւ իր գրած «Զօնը» Դպրոցասէրին: Յարութիւն Ալեքսանեան հարազատ առոգանութեամբ եւ խոր ապրումով արտասանեց Սիլվա Կապուտիկեանէ հայրենաշունչ բանաստեղծութիւն մը: Գեղարուեստական բաժինը փակեց Սահակ – Մեսրոպ երգչախումբը ղեկավարութեամբ Խաչիկ Եըլմազեանի: «Տէր կեցո», «Ալագեազ», «Մալուլօ», «Հով նազան իմ եարը», «Հայաստան աշխարհ» (այս վերջինը կրկնուեցաւ), ընկերակցութեամբ դաշնակի վրայ Ժ. Եըլմազեանի կազմեցին յայտագիրը: Անկասկած, Սահակ – Մեսրոպ երգչախումբը գեղարուեստական նոր շունչ մը կը բերէ գաղութէն ներս: Կը գնահատենք խմբավարին յարատեւ ճիգերը ու կը մաղթենք որ անդամ – անդամուհիները շարունակեն միշտ այս նոր խանդավառութեամբ:

Օրիորդ Հռ. Գարագաշեան արտասանեց հակիրճ խօսքեր շնորհաւորելով Մարսէյլի նախկին սանուց Միութիւնը իր գեղեցիկ նախաձեռնութեան համար, խրախուսեց նոյն սիրով, գուրգուրանքով եւ քաջութեամբ շարունակել բոլորուիլ իրենց վարժարանին շուրջ եւ կոչ ըրաւ բոլորին որ վստահին իրենց զաւակները հայ վարժարանին, հայ վարժարանը որ կը պատրաստէ ընտրեալներ ամէն ասպարէզներու մէջ, որ կը պատրաստէ գիտակից Հայեր ու Հայուհիներ:

Սարգիս Ալթունեան ըրաւ համակրանքի եւ գնահատանքի քանի մը խօսքեր եւ առաջարկեց Օր. Թ. Պալթազարեանի եւ Տիկ. Ա. Պօյաճեանի կիսանդրիներու կանգնումը դպրոցէն ներս, որպէս երկու տիտաններ այս հաստատութեան, բերելով անձնապէս 10 հազար ֆրանքի հիմնադրամ մը:

Փակման խօսքը կը պատկանէր հանդիսութեան նախագահ՝ Յակոբ Եպս. Վարդանեանի որ եզակի երեւոյթ նկատեց Դպրոցասէրի հարիւր տարուան ներկայութիւնը հայ իրականութենէն ներս, մանաւանդ միշտ նոյն բարձր պատուանդանին վրայ պահելով հիմնադիրներու վսեմ նպատակը: Յակոբ Եպս. գովքը հիւսեց այն ռահվիրաներուն եւ ղեկավարներուն որոնք Թուրքիոյ մութ գաւառներէն մինչեւ լոյս Փարիզը նուիրուեցան հայ աղջկան կրթութեան եւ դաստիարակութեան: Ծանրանալով 19րդ դարու վերջին տասնամեակներուն հայ ժողովուրդի զարթնումի եւ վերականգնումի շարժման վրայ, յիշելով դէպքեր եւ դէմքեր, յայտարարեց թէ՝ «Միայն զէնքով կայ Հայոց փրկութիւն» նշանախօսքը որ վերածուեցաւ երգի, կը պատշաճի առաւելաբար մտքի զէնքին որ երբեք չի մաշիր ու ժանգոտիր: Յակոբ Եպս. Վարդանեան ըսաւ. «Կը բաժնուինք այն հաւատքով որ Դպրոցասէրը պիտի շարունակէ իր ճանապարհը որպէսզի Հայու հոգին ապրի միշտ պայծառ»:

Հանդիսութեան պաշտօնական մասը փակուեցաւ հանգանակութեամբ մը, որուն նպատակը քիչ մը շփոթութիւն ըստեղծեց քանի մէկ կողմէ հիմնադրամի խօսք եղաւ կիսանդրիներու համար եւ միւս կողմէ նուէրներ եղան վարժարանի անմիջական կարիքներուն ի նպաստ: Վստահ ենք որ Խնամակալութիւնը ու տեսչուհին կը տնօրինեն պատշաճը:

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի հիմնադրութեան հարիւրամեայ յոբելեանը վերջ գտաւ դինեձօնով մը:

Վարձքը կատար Մարսէյլի նախկին սանուհիներուն որոնք սրտով, հաւատքով եւ խանդավառութեամբ կատարեցին իրենց պարտականութիւնը:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Յակոբ Եպիսկ. Վարդանեանի, Հայրապետական Պատուիրակի փոխանորդ Հարաւային Ֆրանսայի, հրաւէրով եւ իր նախագահութեան ներքեւ՝ տեղի ունեցաւ անդրանիկ խորհրդակցական ժողով՝ հայ գաղութիս մէջ ծառայող բոլոր հոգեւորականներու եւ կրօնական ընկերակցութեանց ներկայացուցիչներու մասնակցութեամբ: Նիստը կայացաւ Մարսիլիոյ Ս. Սահակ – Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, Ուրբաթ Նոյ. 2, ժամը 21ին:

Ժողովին մասնակցեցան հետեւեալ եկեղեցիներու հոգեւոր հովիւներն ու թաղականութեանց ներկայացուցիչները՝

Ա) Ս. Աստուածածին եկեղեցի (Նիս), Բ) Ս. Գէորգ եկեղեցի (Սէն Լու Կրան Փէն Գ) Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցի (Պօմոն) Դ) Ս. Թադէոս – Բարթուղիմէոս եկեղեցի (Վալոն տէ Թիւվ), Ե) Ս. Կարապետ եկեղեցի (Բամփաներ–Ֆրէզ), Զ) Ս. Կարապետ եկեղեցի (Լա Սիոթա), Է) Ս. Յակոբ եկեղեցի (Պուլ. Օտտօ), Ը) Ս. Սահակ – Մեսրոպ եկեղեցի (Փրատօ), Թ) Ս. Սահակ – Մեսրոպ եկեղեցի (Սէն Ժեռոմ):

Ժողովը բացուեցաւ Սրբազան Հօր աղօթքով: Ապա, Պատուիրակ Սրբազան Հօր առաջարկով՝ ընտրուեցաւ ձայներու մեծամասնութեամբ, հետեւեալ դիւանը՝

Պր. Ռընէ Աթոյեան ատենապետ
Տարօն Ծ. Վ. Ճէրէճեան փ–ատենապետ
Եղիշէ Քհնյ. Փանոսեան ատենադպիր
Պր. Յակոբ Խսկիճեան փ–ատենադպիր:

Նորընտիր դիւանին վստահուեցաւ պատրաստել ծրագիրը կրօնական եւ եկեղեցական մարմիններ կազմելու:

Երկրորդ ժողովը կը նախատեսուի յառաջիկայ Դեկտեմբեր ամսուան կէսերուն:

ԴԻՒԱՆ
ՀԱՐԱՒ. ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ
ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԻ

Մարսէյլ, 5 Նոյ.

ՍԱՐՈՅԵԱՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

(Հատուած «ԲԱՐԻ ՀՍԿԱՆ» Գրքից)

Գրեց՝ ՎԱՀԱԳՆ ԴԱՒԹԵԱՆ

Քո Վէսլի Ճէքսոնը մի սիրելի երգունի.

Վալենսիա,
Կիսաքնի մէջ
Լսում եմ անվերջ,
Դու կանչում ես ինձ,
Վալենսիա...

Քո Վալենսիան, քո երազած բարութեան աշխարհը անվերջ կանչում է քեզ, եւ դու չարիքի ու անարդարութեան մէջ խրուելով, ընթանում ես դէպի այդ աշխարհը: Եւ երգում ես այդ ճանապարհին, բայց քոնը սոսկ երգ չէ, մի ամբողջ սիմֆոնիա է, մի մեծ համանուագ: Պղնձէ փողերն այնտեղ թախծօրէն ղօղանջում են. «Իմ սիրտը լեռներում է»... Բարութեան ձայնը, գթութեան բարբառն ու ցաւի շշուկը գալիս, միահիւսւում ու փոխւում են մինչ այդ աշխարհում չըլսուած մի զարմանալի մեղեդու: Ծղրիդներն այնտեղ հպարտօրէն հնչեցնում են. «Ուր որ կ'երթաս, պոռա Հայաստան», իսկ ջութակները թաւշէ ձայնով երգում են. «Սէրն անմահ է, ատելութիւնը մեռնում է ամէն վայրկեան»...

×

Կախման կէտը դրել, աւարտել էի սոյն յուշագրութիւնը, երբ...

Գիշերուայ կէսին պատահաբար միացրի հեռուստացոյցը:

Մոսկուան գրական հաղորդում էր տալիս: Ալեքսանդր Չակովսկին, լենինեան մրցանակի դափնեկիրը, «Լիտերատուրնայա Գազետա»յի խմբագիրը հանդիպել ընթերցողներին, նրանց հարցերին էր պատասխանում:

Հարցերից մէկն այսպիսին էր.
– Դուք արտասահմանեան շատ գրողների հետ էք հանդիպել, նրանցից ո՞վ է ձեզ վրայ ամենամեծ տպաւորութիւնը թողել:

Չակովսկին սկսեց պատմել արտասահմանեան գրողների հետ ունեցած իր բազմաթիւ հանդիպումների մասին, ամերիկեան, անգլիական, ֆրանսական մի շարք նշանաւոր գրողների անուններ տուեց...

Գիտէի, այս անգամ, Երեւան գալու ճանապարհին, երբ Սարոյեանը մի երկու օր Մոսկուայում էր եղել, Չակովսկին հրաւիրել, հանդիպում էր ունեցել հետը:

Կը յիշատակի՞ արդեօք Սարոյեանին...
Եւ յանկարծ.

– Արտասահմանեան շատ գրողների հետ եմ հանդիպել, բայց ինձ վրայ ամենամեծ տպաւորութիւնը թողել է Ուիլեամ Սարոյեանը...

...Եօթանասունն անց այդ մարդը հրաշալի է...

...Եթէ շատ գրողներ մտածում են թէ իրենց գործերն ապագայում ինչ փառք կը բերեն իրենց, ապա Սարոյեանը մտածում է, թէ իր գործերը կը կարողանա՞ն թէկուզ եւ մի փոքր ազնուացնել աշխարհը...

Սրանք մօտաւոր պատառիկներ են Չակովսկու խօսքից, որ խօսք չէր, այլ հիացմունք ու ակնածանք:

Խութեանս միջով հպարտութեան մի տաք ալիք անցաւ, իսկ հոգուս մէջ ինքնաբերաբար նորից սարոյեանական համանուագն էր հնչում, ջութակները նորից թաւշէ ձայնով երգում էին. «Սէրը անմահ է...» Ուրեմն անմահ ես նաեւ դու, բարի հսկայ, որովհետեւ ոտից գըլուխ սէր ես, մարդկային անսահման, անսպառ սէր...

(Շար.– 45 եւ վերջ)

Այրի Տիկին Պայծառ Քիւրաճեան եւ զաւակները՝ Օրիորդներ Մարգրիտ, Մարի Քիւրաճեան, Տէր եւ Տիկին Պօղոս (Փօլ) Քիւրաճեան, Տէր եւ Տիկին Արմենակ Քիւրաճեան եւ զաւակը (Նիւ Եորք), Նշան Քիւրաճեան եւ զաւակները (Կրընոպլը), Տէր եւ Տիկին Մուշեղ Անդրանիկեան ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, հօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՅԱԿՈԲ ՔԻՒՐԱՃԵԱՆԻ

արկածալի մահը, որ պատահեցաւ Նոյ. 1ին Մարսէյլ։ Թաղումը կատարուեցաւ Նոյ. 5ին։

ՅԱՌԱՋ. — Մեր ցաւակցութիւնները Պ. Նշան Քիւրաճեանի եւ ընտանիքին։

×

Այս տխուր առթիւ Պ. Նշան Քիւրաճեան 500 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին, իր ազգականին յիշատակին։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Մեռելոցի առթիւ Տիկին Արշալոյս Սարգիսեան իր թանկագին սիրելիներուն, հօր՝ Յովհաննէս Թէրլէմէզեանի, ամուսնոյն՝ Հրաչ Սարգիսեանի եւ քրոջ՝ Տիկին Սիրուն Լէրթողեանի (երեքն ալ միացած Փէռ-Լաշէզի իրենց ընտանեկան դամբարանը) յիշատակին 400 Ֆր. կը նուիրէ Դպրոցասէրին (սատնալ «Յառաջ»էն) եւ 100 Ֆր. «Յառաջ»ին։

ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿ
ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ
ՈՒՐԲԱԹ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 16, ԺԱՄԸ 20.30ԻՆ,

ՍԱԼ ԿԻՄԷԻ ՄԷՋ

6, Փլաս տ'Իէնա, Փարիզ 16րդ
Բարձր հովանաւորութեամբ
Արեւմտեան Եւրոպայի Կաթ. Պատուիրակ և Փարիզի Առաջնորդ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
կը մասնակցին՝ ծանօթ բանաստեղծուհի
ՍԻԼՎԱ ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆ
(յատկապէս եկած Հայաստանէն)
հանրածանօթ դաշնակահար՝ ՐԱՖՖԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Շրջ. վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ փարիզեան իր բոլոր մասնաճիւղերը, Շաբաթ օր, Նոյեմբեր 10, ժամը 15ին, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ՝ 17 Ռիւ Պլէօ։ Կարեւոր օրակարգ. ճշդապահ ըլլալ։

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

Կիրակի, Նոյ. 11ին, Համաշխարհային Ա. պատերազմի զինադադարի տարեդարձին առիթով, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր բազմաձայն պատարագ։

Կը պատարագէ ԳԻՒՏ ԵՊՍ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի հոգեհանգիստ՝ Լիբանանի դէպքերուն առիթով զոհուած Հայերուն համար, ինչպէս նաեւ մաղթանք՝ Լիբանանի խաղաղութեան համար։

Այս առթիւ կը քարոզէ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
Կաթող. Պատուիրակ Հայոց Եւրոպայի

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը ներկայ ըլլալու սոյն արարողութիւններուն եւ իր աղօթքն ու յարգանքը մատուցանելու զոհուած հայրենակիցներու յիշատակին։

EN L'EGLISE DE LA SAINTE TRINITE - P1 (Trinité)

Le Mardi, 13 Novembre à 21 heures

RADIO FRANCE - FRANCE CULTURE

Présente sous son cycle de Musique Sacrée orientale

5 — ARMENIE

l'Oratorio en FA Mineur

de Ara Bartévian

(d'après le texte de la Messe Arménienne)

Avec le concours de
LYNE DOURIAN (Mezzo-sop. de l'Opéra
MIHRAN ELMAYAN (Ténor)
LA CHORALE ELISABETH BRASSEUR
(Chef de chœur Catherine Brilli)
L'ORCHESTRE des CONCERTS COLONNE
Chorale Arménienne de Paris
à l'orgue Solange Robin-Chiappari

150 exécutants sous la direction de l'auteur

ENTREE LIBRE GRATUITE — (église chauffée)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ալֆորվիլի Կապ. Խաչի մասնաճիւղը կը ծանուցանէ որ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ, Կոմիտաս փողոց, Կիրակի Նոյ. 11ին, իրենց մահացած ընկեր - ընկերուհիներուն համար։ Նոյն առիթով, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի մահացած Դաշնակցականներուն համար։

Ի գիտութիւն անոնց յիշատակը յարգողներուն։

ՀՈԳԵՃԱՇ

Պատարագէն անմիջապէս յետոյ, ժամը 13էն սկսեալ, տեղի կ'ունենայ մասնաւոր հոգեճաշ Ալֆորվիլի Մշակոյթի Տան մէջ, 9 Ռիւ տը Մաարիտ։ Սիրով կը հրաւիրուին մեզմէ յաւէտ բաժնուած ընկերուհիներու եւ ընկերներու ընտանիքներն ու բարեկամները։

Մախքերու մասնակցութիւն։

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

EXPOSITION DE PEINTURES
ET DE SCULPTURES
JEAN MESSIKIAN
Du 16 au 25 Novembre de 14 à 11 heures
Vernissage le vendredi 16 Novembre à partir de 19 heures
CENTRE CULTUREL DE L'U.G.A.B.
33, Cours Pierre-Puget, 13006 Marseille

Մ Ա Ռ Ա Ն
? ? ?

APRÈS AMÉNAGEMENT
à partir du 1er novembre

24, rue Rodier
75009 Paris
tél. 280-35-84

DANSES et CHANSONS
avec
GRICHA GRINN
Pianiste virtuose et chanteur
arménien - russe - tzigane - blatnoï
de 20h.30 à 2h. (fermé le dimanche)

menu à 37 F
Hors-d'œuvres variés avec brochette ou petites volailles en grillade

MARIAGE - BANQUET (50 couverts)
PARKING 7 rue Rodier 75009 Paris

Մ Ա Ռ Ա Ն
? ? ?

LE NOUVEAU SALON DE PARIS
1979
34, Rue du Louvre
parmi plusieurs collections celle de
Aram Alécian
du 6 au 30 Novembre
de 12 h. à 18 h. sauf le Lundi

MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE DE MARSEILLE
12 - 14, Rue St. Bazile

SOIREE DANSANTE
Greco-Arménienne

Samedi 17 Nov. à partir de 21 heures
avec la participation
des ensembles folkloriques des deux communautés
Entrée : 30 F.
Renseignements et réservation :
M. C. A. Tél. : 50-15-09

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ
ԵՒ ՀՈԳԵՃԱՇ

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի ընկերուհիներու յիշատակին՝ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի առաւօտ, Նոյեմբեր 11, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին։

Հոգեճաշ ժամը 13.30ին Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ։

Ճաշագին 40 Ֆր.։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հարաւ. Ֆրանսայի Ազգ. Կեդր. վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի եւ այլ հետեւեալ նուէրները.— Խաչիկ Զարգօշեանի մահուան առթիւ՝ Տէրոյեան Յարութիւն 230, Սիմոն Շահրիկեանի հոգեհանգիստին առթիւ՝ Պլ. Օտտոյի Կապ. Խաչ 50, այրի Տիկ. Կոնոսեան 20։ Կարօ Արմաղանեանի մահուան Ա- տարելիցին առթիւ Արմաղանեան եւ Պօղոսեան ընտանիքներ 50, Պլ. Օտտոյի Կ. Խաչ 50, Տէրոյեան Յարութիւն 50, Եղիազարեան Շուշան 10, Տէրտէրեան Ազնիւ 20 Ֆր.։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 100 Ֆր. Պ. Մուրատ Մուրատեանէ Զատիկ Գոչեանի մահուան առթիւ։

×

Կապ. Խաչի Իսիի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 100 Ֆր. Պ. Առաքել Սերոբեանէ իր թոռան մկրտութեան առթիւ։

×

Տէսինի եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Նախկին տէսինարնակ Տէր եւ Տիկ. Եդուարդ Գարաճեան իրենց ողբացեալ որդւոյն Յարութիւն Գարաճեանի յիշատակին 500 Ֆր., նորոգ հանգուցեալ Մանուէլ Արապեանի մահուան քառասունքին առթիւ (մահացած Մեքսիքա) Պր. Յովհ. եւ Օր. Յասմիկ Արապեան 300, Տիկ. Հռ. Մարկոսեան (Մարսէյլ) 200, Տէր եւ Տիկ. Միսաք Հայկպեան (Քան) 100, Էնէզեան ընտանիք (Մարսէյլ) 100, Տէր եւ Տիկ. Փալըսեան (Մարսէյլ) եւ Տէր եւ Տիկ. Մարթինէզ (Մարսէյլ) 50ական Ֆր.։

MARANE
? ? ?

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 26էն - ՅՈՒՆՈՒԱՐ 10

ՆՈՐ ՏԱՐԻՆ ԵՒ ՀԱՅԿ. ԾՆՈՒՆԴԸ
ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՆՑՈՒՑԷ՛Ք

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՄԲ՝
«ՍԵՒԱՆ» ՃԱՄԲՈՐԴԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ
ԵՒ ՍԱՊԷՐԱԹՈՒՌԻ

ՕԴԱՆԱՒՈՎ ՄԵԿՆՈՒՄ՝
ԼԻՈՆԷՆ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ՓԱՐԻԶԷՆ

ՏԵՂԵՐԸ ՍԱՀՄԱՆԱՓԱԿ ԸԼԼԱԼՈՎ ԱՆՅԱՊԱՂ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԻԼ

A LYON	A PARIS
sevan voyages	**saberatours**
SARKISSIAN Varoujan	BAGHDASSARIAN Levon
50, cours de la Liberté	3, rue de l'Arrivée
69003 LYON	Imm. CIT 7e étage
Tél. (78) 60 13 66	75015 PARIS
	Tél. 538 67 47

ՇԱԲԱԹ–ԿԻՐԱԿԻ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
10-11
SAMEDI-DIMANCHE
10-11 NOVEMBRE
1979

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

55րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.511 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 55e ANNÉE — No 14.511

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹԵՀՐԱՆ

Հակամերիկեան Ցոյցերը Կը Սաստկանան

——×——

ԱՄԵՐԻԿԱ

Հակիրանեան Ցոյցեր Կը Սկսին

Ութրաթ առտու կացութիւնը չէր փոխուած Թեհրանի ամերիկեան դեսպանատունը, ուր կան 60 պատանդ մինչ Խոմէյնի աւելի կը կարծրացնէր իր դիրքը եւ կը քաշքշէր հակամերիկեան ցոյցերը « Մա՛հ, Գարթըրի », « Ամերիկացի՛ք կօ հոմ » եւայլն :

Ուաշինկթըն կը փորձէ միշտ ցոյց տալ թէ պաղարիւնութիւնը չի կորսնցներ թէեւ Ամերիկացիք սկսած են հակիրանեան ցոյցեր ընել պահանջելով որ Պարսկաստան ետ ղրկուին բոլոր պարսիկ ուսանողները (60 հազար են Ամերիկա) : Ցարդ ոչ մէկ միջամտութիւն դեր խաղացած է : Կ'ըսուի թէ Արաֆաթ պայման մը դրած է միջնորդութեան համար՝ Միացեալ Նահանգները պէտք է հրապարակաւ դիմեն ՊԱԿին : Արտաքին Նախարարութիւնը ոչ մէկ հակասութիւն կը տեսնէ այն իրողութեան մէջ որ Ուաշինկթըն միշտ չի ճանչնար ՊԱԿը բայց եւ այնպէս անոր կը դիմէ երբ պէտք ունի (1976ին՝ Լիբանան) : Դեռ հակասութիւն չի տեսնուիր նոյնիսկ երբ նկատողութեան յանձնուի որ ՄԱԿի ամերիկեան դեսպանը՝ Եունկ մեղադրուեցաւ երբ կապման մէջ էր ՊԱԿի պատուիրակներուն հետ, մինչ Քլարք կը քաշքշուի : Ասոր ալ Արտաքին Նախարարութեան բանբերը ըսած է. « Խնձոր մը եւ նարինջ մը կը բաղդատէք » :

X Թեհրանի օդակայանը, իշխանութիւնները 11 արեւմտեան լրագրող ետ ղրկեցին : Եկած էին դեսպանատան խնդրին համար :

X Պարսիկ ուսանողներ գացած գտած են ամերիկացի գործավար մը, որ դեսպանատունէն դուրս գտնուելով պատանդներուն մաս չէր կազմեր : Բայց կ'ըսուէր թէ Խոմէյնի ըսած է որ ազատ ձգեն : Մնաց որ « Յեղափոխութեան Խորհուրդն » ալ որեւէ որոշում չի կրնար տալ քանի տրամադիր էր ամերիկացի բանագնացներն ընդունելու եւ Ղոմի կրօնապետը ո՛չ ըսաւ, չեշտելով թէ Միացեալ Նահանգները « Պարսկաստանի եւ համայն մարդկութեան թիւ 1 թշնամին » են :

Ամերիկայէն հասած վերջին լուրերու համաձայն, հակիրանեան շարժումները ծաւալ առած են : Քենըտի օդակայանի պաշտօնէութիւնը կը մերժէ իրանեան ընկերութեան օդանաւերը եւ Թեհրանէն եկած օդանաւ մը ստիպուած եղած է Մոնրէալ երթալ : Պարսիկ ուսանողներ որոնք կը փորձէին ցոյց ընել Սպիտակ Տան առջեւ, յարձակումներու ենթարկուած են : Դեռ Պարսկաստան գտնուող քանի մը հազար Ամերիկացիներն ալ իրենց երկիրը կը վերադառնան :

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Հոկտ. 30–Նոյ 6)

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՍԵՄԻՆԱՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Երեւանի Լենին մետաքսի գործատան մէջ տեղի ունեցած է հիւսուածեղէնի սարքաւորումներու շահագործման հարցերուն նուիրուած սեմինար մը, կազմակերպութեամբ Խորհ. Միութեան թեթեւ արդիւնաբերութեան նախարարութեան եւ Լեհաստանի « Դոֆանա » առեւտրական ձեռնարկութեան : Մասնակցած են Խորհ. Միութեան զանազան քաղաքներու հիւսուածեղէնի ձեռնարկութիւններու ներկայացուցիչները, որոնք խօսած են հիւսող մեքենաներու յատկանիշներու մասին եւ կարծիքներու փոխանակութիւն ունեցած անոնց կատարելագործման համար :

×

ԻՏԱԼԱՑԻ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՆԵՐՈՒ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Երկու շաբաթով Հայաստան գացած են իտալացի ճարտարապետներ Ատրիանօ Ալփակօ – Նովելլօ, Ալպերթօ Փէննա եւ Հայկ Ուլուհոճեան, որոնք այցելած են Երեւանի եւ այլ քաղաքներու նորակառոյց հրջանները, դիտած են պատմական յուշարձանները եւ ծանօթացած « Երեւան – Նախագիծ » հիմնարկի աշխատանքներուն : Հայաստանի Ճարտարապետներու տան մէջ տեղի ունեցած հանդիպումի ընթացքին հիւրերը պարզած են իրենց այցելութեան նպատակը, այն է՝ իտալացի եւ հայ մասնագէտներու միջեւ հաստատուած գիտական եւ ստեղծագործական կապերու յետագայ ընդլայնումը եւ խորացումը : Երկու տարի է որ Միլանոյի Բազմարուեստից Հիմնարկին մէջ կը բանի արդի ճարտարապետութեան գիտահետազօտական կեդրոնը, ուր կ'ուսումնասիրուի նաեւ հայկ. հին ու նոր ճարտարապետութիւնը : Ա. Փէննա հայկ. ճարտարապետութեան մասին ընդարձակ յօդուած մը ստորագրած է Իտալիոյ Ճարտարապետներու Միութեան պաշտօնաթերթին մէջ : Հանդիպումի աւարտին, ներկաները դիտած են իտալացի ճարտարագէտ Փիէռ Լուիճիներվիի ստեղծած կառոյցներու լուսապատկերները եւ ճարտարագէտ Անճելօ Մանճառոտիի գործերուն ցուցահանդէսը :

×

ԾԱՆՐԱԲԱՐՁ ԵՈՒՐԻԿ ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ ՆՈՐ ՄՐՑԱՆԻՇԸ

Հոկտեմբերեանի գիւղական ակումբին մէջ ծանրաբարձ Եուրիկ Սարգսեան հաստատած է համաշխարհային նոր մրցանիշ մը, բարձրացնելով 267,5 քիլօ (56 քիլօ ծանրութեան դասակարգին) :

×

ԱՐՓԻ – ՍԵՒԱՆ ՋՐԱՏԱՐ՝ ԿԸ ՄՆԱՑ 200 ՄԵԹՐ

Արփի – Սեւան ջրատարի շինարարութիւնը իր աւարտին հասնելու վրայ է : Մնացած է տակաւին 200 մեթր հորատելու : Բանուորները, մասնագէտներն ու ճարտարագէտները տարիներու դժուար աշխատանքով կրցած են հարթել մեծ դժուարութիւններ : Ըստ նախատեսութեան, քանի մը ամիսէն փապուղին կը սկսի գործածուիլ, յագուրդ տալով ծանծաղող Սեւանայ լիճի ծարաւին :

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՌՈՂՋԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ ՆՈՐ ՀԱՏՈՐ ՄԸ

« Հայաստան » հրատարակչականէն լոյս տեսած է հատոր մը առողջարաններու կլիմայական եւ ջրաբուժական յատկանիշներու եւ արժէքներու մասին : Հայաստանի մէջ կան աւելի քան 350 հանքային աղբիւրներ, որոնց հիման վրայ կը բանին Ջերմուկի, Արզնիի, Դիլիջանի, Ստեփանաւանի, Սեւանի առողջարանները : Ջերմուկը, որուն հանքային աղբիւրները իրենց բաղադրութեամբ մօտ են Կառլովի Վարիի (Չեխոսլովաքիա) հռչակաւոր ջուրերուն, տարուէ տարի մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելէ :

×

ԷՄԻԼԻՕ ԳՐԵԿՈՅԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Երեւանի Նկարիչներու տան մէջ բացուած է իտալացի քանդակագործ Էմիլիօ Գրեկոյի ցուցահանդէսը, ուր ներկայացուած են 180 գործեր : Բացման օրը խօսք առած են Հայաստանի Նկարիչներու Միութեան նախագահ Սուրէն Սաֆարեան, Արա Յարութիւնեան եւ « Խորհ. Միութիւն – Իտալիա » Ընկերութեան հայկական բաժնի նախագահի տեղակալ Արմէն Զարեան, որոնք վեր առած են քանդակագործին բերած նպաստը ժամանակակից կերպարուեստի կալուածին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Աշխատանքի նախարար նշանակուեցաւ Ժան Մաթէոլի, ծագումով Քորսիքացի մը, որ նախագահն էր Ֆրանսայի Տարպոնաժներուն : Ձախ կօլիստ, ընդունուած «խօսակից» կը նկատուի, ընդհանրապէս :

ՏԻԿԻՆ ՏԸ ԿՕԼ 24 ժամ տարբերութեամբ միայն չկրցաւ իրագործել իր վերջին փափաքը, մեռնիլ Նոյ 9ին, ամուսնոյն մահուան օրը (1970) : Պարզ եւ մտերիմ յուղարկաւորութիւն մը կը կատարուի Շաբաթ, Քոլոմպէ, որու գերեզմանատունը կ'երթայ միանալու անոր, որու շուքին տակ ապրեցաւ 49 տարի եւ որ սակայն ըսած էր իրեն համար. « Առանց իրեն ոչինչ եղած կ'ըլլար այնպէս ինչպէս որ եղաւ » :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԱԿԱԴԵՄԻԱՆ ալ « յեղափոխական » քայլ մը առնելու վրայ է, քանի շատ հաւանաբար կին մը պիտի ընդունուի իբրեւ « անմահ » : Արդարեւ Ռոժէ Քայուայի աթոռին արդէն իսկ թեկնածութիւնը դրուած է ակադեմականներուն կողմէ իսկ Մարկրիթ Եուրսընարի :

ՊՈԼՍՈՅ մէկ արուարձանին մէջ՝ Զէյթինպուրնուի նոր ահաբեկում մը եղած է : Զորս հոգի սպաննած են ոստիկանապետ մը եւ ազգայնական (ծայրայեղ–աջ) նախկին պարագլուխ մը :

ԿՈՉ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Ինչպէս անցեալ Կիրակի եկեղեցւոյ բեմէն յայտարարուեցաւ, այս տարի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ օծման 75րդ տարեդարձն է :

Ամբողջ այս եօթանասուն եւ հինգ տարիներու ընթացքին, Փարիզի Մայր եկեղեցին եղած է Ֆրանսայի եւ ընդհանրապէս Եւրոպայի հայ ժողովուրդին հոգեւոր եւ ազգային կեանքի կեդրոնն ու խորհրդանիշը :

Եկեղեցւոյ հիմնարկութենէն ի վեր անոր կամարներուն տակ միշտ ու անխափան հնչած են Հայ Աղօթքն ու Շարականը եւ պատարագի հոգեպարար եւ ներշնչող արարողութիւնները, հաղորդ դարձնելով մեզ մեր նախահայրերու հաւատքին եւ մեր ազգային սրբութիւններուն եւ աւանդութիւններուն :

Փարիզի Ս.Յովհ.Մկրտիչ Մայր եկեղեցին նուիրական ուխտավայր մը դարձած է Փարիզի իւրաքանչիւր հայ ընտանիքի համար, վասնզի անոր աւազանին մէջ է որ մկրտուած եւ սուրբ միւռոնով կնքուած են իր զաւակները. անոր խորանին առջեւ սուրբ պսակի օրհնութիւնն ընդունած եւ իրենց ընտանեկան ուխտը կատարած են երիտասարդ զոյգեր, իրենց սիրելիները այս աշխարհէն իրենց վերջին հրաժեշտը տուած են՝ այս եկեղեցիին աղօթքովն ու օրհնութեամբը : Մէկ խօսքով, ամէն Հայու կեանքը կապուած ու նոյնացած է այս եկեղեցիին հետ :

Փարիզի Հայութիւնը միշտ երախտագիտութեամբ կը յիշէ ազգային մեծ բարերար Աղեքսանդր Մանթաշեանը, որ Փարիզի լաւագոյն կեդրոնին մէջ կառուցած է այս շքեղ ու հայկական ճարտարապետութեամբ փառաւոր եկեղեցին ու զայն մեզի ժառանգ թողած է :

Անիկա թանկագին եւ սրբազան աւանդ մըն է Փարիզի Հայութեան, որուն վրայ պէտք է գուրգուրալ եւ ամէն զոհողութիւն ընել անոր անաղարտ պահպանման եւ պայծառութեան համար :

75 տարիներ գործածուելէ յետոյ, այժմ եկեղեցիին արտաքին մասը՝ տանիքը վերանորոգութեան կը կարօտի, պահպանելու համար եկեղեցիին անձրեւներու եւ խոնաւութեան թափանցումներէն :

Շուրջ 15 տարիներ առաջ եկեղեցւոյն դուրսի և ներսի մասերը մաքրուեցան եւ գմբէթի բաժինն ա հիմնապէս վերանորոգուեցաւ : Այժմ ալ արդէն սկսուած է տանիքի մնացեալ մասերուն հիմնական նորոգութեան, որուն համար նախատեսուած է 400.000 ֆրանքի ծախք մը :

Եկեղեցին իր միջոցներով ի վիճակի չէ այս բացառիկ ծախքը հոգալու, իր եկամուտները հազիւ կը բաւեն իր ընթացիկ ծախքերուն :

Ներկայիս սրտագին կոչ կ'ուղղենք Փարիզի Հայութեան, որպէսզի ամէն Հայ նուիրական պարտականութիւն նկատէ իր մասնակցութեան բաժինը բերել եկեղեցիին նորոգութեան համար, վասնզի անիկա՝ Տունն է Աստուծոյ եւ Ազգին :

Մնամք սիրալիր ողջունիւ եւ օրհնութեամբ, աղօթարար՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
Կաթ. Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց
Առաջնորդ Հայոց Փարիզի

Նուիրատուութիւնները կատարել՝
EGLISE ARMENIENNE
15, Rue Jean-Goujon — 75008 PARIS

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԲԱՐԳԱՒԱՃՈՒՄ ՈՒ ԵԼՄՏԱԿԱՆ ՑԵՂԱՇՐՋՈՒՄ

Գրեց՝ ՓՐՈՖ. ՄԿՐՏԻՉ ՊՈՒԼՏՈՒԳԵԱՆ
(Դասախօս Պէյրութի Ամերիկեան Համալսարանի ու Հայկազեան Գոլէճի)

Պետութեան մը տնտեսական բարգաւաճման հանգրուաններուն ու փինանսական հաստատութեանց յեղաշրջման փուլերուն միջեւ գոյութիւն ունի որոշ զուգահեռական մը: Սոյն փուլերը բնականոն կերպով կը հետեւին կանոնաւոր տիպար աճի մը եւ շատ յաճախ, զանազան փուլեր կը ներգործեն միասին:

Վերոյիշեալ յեղաշրջման ընթացքին շուկայի ճնշումներ, արտաքին ազդեցութիւններ, թեքնոլոժիի յառաջդիմութիւններ, գործելակերպի ու օրէնսդրութեան նոր ուժեր ու բարեփոխութիւններ ծնունդ կուտան լրացուցիչ նոր փուլերու:

Եւրոպայի ու Միացեալ Նահանգներու տնտեսական ու ելմտական հաստատութիւններու աճումին ընթացքը ցոյց կուտայ հետեւեալ հինգ գլխաւոր փինանսական փուլերը վերջին հարիւրամեակի ընթացքին.

Ա) Դրամական (մոնէթէռ)
Բ) Դրամատնական (պանքէռ)
Գ) Մասնագիտացած փինանսական հաստատութիւններու էնսթիթիւսիոն փինանսիէռ սփեցիալիզէ):
Դ) Դրամական ու դրամագլուխի շուկաներու (մառշէ մոնէթէռ է քափիթօ)
Ե) Ազգային ու միջազգային փինանսական շուկաներու համակարգումի (intégration des marchés financiers nationaux avec des marchés financiers internationaux).

×

Ա. Դրամական փուլ

Սեղանաւորներ, մուրհակ զեղչողներ ու օտար դրամանիշերով զբաղողներ, առեւտրականներ կամ հողատէրեր գոյութիւն ունեցած են նախապէս Եւրոպայի մէջ եւ գոյութիւն ունին այսօր բարգաւաճող տնտեսութիւններու մէջ, որպէս փինանսի կարեւոր աղբիւրներ՝ փոքր ճարտարարուեստի, արհեստներու, փոքր առեւտրականներու եւ հողամշակներու: Այս փուլին մէջ բացակայ են բարձր մակարդակի վրայ գործող դրամատուներ, կեդրոնական դրամատուն ու զուգահեռ օրէնսդրութիւն, ապահովագրական ընկերութիւններ ու պարտամուրհակներու դրութեան ներկայութիւնը. վարկի գաղափարը տակաւին դրեթէ գոյութիւն չունի առեւտրական գործառնութեանց մէջ ու մեծ ներդրումներ՝ դրեթէ անծանօթ:

Բ. Դրամատնական փուլ

Դրամատուներու ներկայութիւնը իրենց զանազան ճիւղաւորումներով, գործելակերպի ու փինանսաւորումի եղանակով կը բացայայտէ որոշ յեղաշրջում մը՝ տնտեսական փոխ-յարաբերութիւններու մէջ:

Հոս է որ դրամատնական դրութիւնը ծնունդ կ'առնէ: Այս ընթացքին, կեդրոնական դրամատան մը յայտնուիլը, զանազան միջնորդ հաստատութիւններու կազմաւորումը զարկ կուտան տնտեսութեան բարգաւաճման արագացումին:

Այս փուլի կազմաւորման մէջն է որ դրամատուներ, իրենց պետական սահմաններէն դուրս գալով, ներդրումներ ըրած են նախկին գաղութներու մէջ՝ Ասիա, Հարաւային Ամերիկա ու Ափրիկէ:

Վարկը դրեթէ տարածուած ու ընդունուած գործառնութեանց միջոց մըն է. սակայն վարկի պայմանաժամերը կարճ են ու կ'որդեգրուին գլխաւորաբար միջազգային առեւտուրի մէջ, երեքէն վեց ամիս, ու Պետութեան մը սահմաններուն մէջ՝ կ'որդեգրուի ներքին առեւտուրի, ճարտարարուեստի ու հողատնտեսութեան գործառնութիւնները ընդլայնելու ու զարգացնելու համար: Ապահովագրական ընկերութիւններ ի յայտ կուգան որպէս լրացուցիչ գործօն՝ տնտեսութեան՝ առաւելաբար առեւտրական զանազան մարզերը երաշխաւորելու:

Կեդրոնական դրամատուներ ու անոնց զուգահեռ ելեւմտական ու դրամական օրէնսդրութիւնը կենսական ազդակներ կը համարուին ու կ'որդեգրուին տնտեսութիւնները կանոնաւորելու համար:

Գ. Մասնագիտացած փինանսական հաստատութիւններու փուլ

Տնտեսութեանց զարգացման այս շրջանին, անհրաժեշտութիւն կը դառնայ մասնագիտացած հաստատութիւններու ընկերութիւններ, ներդրումներու դրա- Եւրոպայէն քաղելով՝ կը նշմարենք խնայողական ու համագործակցական դրամատուներ, կեանքի ապահովագրական ընկերութիւններ, ներդրումներու դրամատուներ կամ դրամագլուխ ստեղծող հաստատութիւններ, պանք տ'աֆֆէր, հանգստեան թոշակի հիմնադրամներ, փօնտեր, հողամշակութեան, ճարտարարուեստի, բարգաւաճման ու կալուածագրաւական դրամատուներ, սպառողական ու անհատական վարկերու դրամատուներ: Հոս յիշուած բոլոր դրամատուներն ու հաստատութիւնները մեծ զարկ կուտան ու կը նպաստեն տնտեսութեան աճումի թափին:

Այս հանգրուանին է որ կարճ ու երկար պայմանաժամով պարտամուրհակներ, ընկերութիւններ ու պետական ելեւմտական ու գանձային բաժնեթուղթեր ու պարտամուրհակներ պահեստի դրուած – փոխ դրամի հաստատագիրներ (սերթիֆիքա տը տէփօ) եւ այլ փինանսական տոմսեր ի յայտ կուգան կազմաւորելու համար դրամական ու դրամագլուխի շուկայի գլխաւոր գործօնները, ու առիթ կու տան գոյութիւն ունեցող ելմտական հաստատութիւններու ու դրամատուներու՝ ներգործելու համար իրարու միջեւ:

Դ. Դրամական ու դրամագլուխի շուկաներու փուլ

Այս փուլին հասած որեւէ տնտեսութիւն կարելի է դասաւորել որպէս յառաջդէմ ու ճարտարարուեստականացած Պետութիւն: Փինանսական սպասարկութիւններ ու հաստատութիւններ, դրամատուներ ու շուկաներ արդէն հասած են հասունութեան հանգրուանի մը ու երկու հիմնական ելմտական շուկաներ՝ փրիմէր է սըկոնտէր դարձած են իշխող, անհրաժեշտ ու գերակշիռ՝ ելմտական գործունէութիւններու ու առեւտրական փոխ-յարաբերութիւններու գործընթացը երաշխաւորելու համար:

Ե. Ազգային ու միջազգային փինանսական շուկաներու համակարգումի փուլ

Հաղորդակցութեանց թեքնոլոժիի յառաջդիմութեամբ, միջազգային համայնքի մոտուս վիվէնտիի ըմբռնումի փոփոխութեամբ՝ պաղ պատերազմէն դէպի խաղաղ գոյակցութիւն ու տէթանթ, համայնավար ու ընկերվարական վարչակարգերու ելեւմտական նոր դիրքորոշումներով ու քաղաքականութեամբ՝ դէպի տնտեսական միջ-կապակցութիւն (էնթէրտէփանտանս) անհատական ձեռնարկի դրամատիրութեանց Պետութիւններու միջեւ, էօրոտոլարի շուկայի կարեւորութեան բարձրացումով ու վերջապէս՝ 1973ի ուժանիւթի գիներու յաւելումով, 1945էն ասդին, կը նշմարենք միջազգային ու շրջանային բազմազգեան փինանսական հաստատութիւններ, գերազգային կազմակերպութիւններ ու որպէս հետեւանք՝ մեծաքանակ գործառնութիւններ միջազգային փինանսական կեդրոններու միջեւ: Այս հանգրուանը կարելի է որակել շուկաներու համակարգում:

Փարիզ, Նոյեմբեր 2

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՐԳԻԾԱՆՔ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՇԷՆՔԵՐԸ «ՊԱՏՐԱՍՏ» ԵՆ

Ուղիղ մէկ տարի առաջ, աւելի ճիշդ անցեալ տարուայ Օգոստոս 31ին Արագածում տեղի ունեցաւ այսպիսի մի հեռախօսազրոյց.

— Ժողովրդական կրթութեան բաժի՞նն է:

— Այո՛, բաժնի վարիչը լսում է:

— Շնորհաւորում ենք, ընկեր Աւագեան, Գեղաձորի միջնակարգ դպրոցի նորակառոյց շէնքը ձեր տրամադրութեան տակ է:

Սակայն շարժական մեքենայացուած շարասեան դրասենեակից հաղորդուած այդ « ուրախ լուրը » ժողկրթբաժնի վարիչն ընդունեց տխուր դէմքով:

— Եւ դուք կարծում էք, թէ վաղը պարապմունքները կը սկսենք այդ շէնքո՞ւմ:

— Դա ձեր գործն է, — լսուեց պատասխանը:

— Ցաւօք, առայժմ դա ձեր գործն է: Չէ՞ որ շինարարական աշխատանքները դեռ չեն աւարտուել:

Բայց որովհետեւ շինարարական աշխատանքների անաւարտ լինելը չէր կարող խանգարել հեռախօսազրոյցի աւարտմանը, ուստի լսափողերն արագօրէն դրուեցին իրենց տեղերը:

Նորակառոյցի ընդունումը յետաձգելով եւս մէկ տարով, ժողկրթբաժնի եւ Գեղաձորի դպրոցի ղեկավարները լիայոյս էին, որ այդ ժամանակամիջոցը լիովին բաւարար կը լինէր շինարարների կիսատ-պռատ գործերն աւարտելու, այինքն, ջրի, ջեռուցման, լուսաւորութեան ապահովման հարցերը լուծելու, ուսումնաարտադրական արհեստանոցների սարքաւորումները տեղադրելու, դպրոցի շրջապատը բարեկարգելու համար: Սակայն շարժական շարասեան մարդկանցից եւ ոչ մէկը չշարժուեց դէպի դպրոց: Անցած 12 ամսում շինարարները դպրոցում չաշխատեցին նոյնիսկ 12 ժամ, եւ նոր ուսումնական տարուայ առաջին օրը նորակառոյցը շահագործման յանձնուեց նախնական վիճակում:

Արագածի թիւ 10 շարժական շարասեան պատասխանատու ընկերների անպատասխանատուութիւնն աւելի վառ երանգներով դրսեւորուեց նաեւ շրջկենտրոնի՝ Ծաղկահովտի դպրոցում ծաւալուած շինարարական գործունէութեան մէջ: Կառուցման եօթ տարուայ պատմութիւն ունեցող այդ դպրոցի եօթ մասնաշէնքերից առայժմ « պատրաստ » է միայն 4ը: Իսկ շինարարների բառարանում պատրաստ բառը բոլորովին այլ նշանակութիւն ունի, դա նշանակում է շէնք, որի շինարարական աշխատանքները շարունակւում են շահագործման յանձնուելուց յե-

(Շար. – 5)

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՆՈՐ ԿԵՍԱՐԻԱ

Ամերիկահայ կարաւանը կ'ուշանար, յուսահատ՝ միայն Ֆրանսահայերով պիտի երթայինք Նոր Կեսարիա, եւ սակայն բարեբախտաբար ուշ գիշեր, ժամը 20ի ատենները, լուր բերին որ Ամերիկահայերը հասան: Անմիջապէս Ա. Մարտիրոսեանին հեռաձայնով իմացուցի եւ յաջորդ առաւօտուն միասնաբար երթալու համաձայնեցանք:

Այստեղ պէտք է խոստովանինք որ, Կոմիտէին եղած մեր բոլոր խնդրանքները «այո» պատասխանը կ'ունենային միշտ, կարծես «ոչ» գոյութիւն չունէր. ասոր համար մեր շնորհակալութիւնները հրապարակաւ ալ կ'ընենք:

Ուրեմն, վերջապէս 20 Սեպտեմբերին, Նոր Կեսարիա երթալու օրը, Ֆրանսահայ, Ամերիկահայ եւ Եգիպտահայ հայրենակիցներով ուրախ-զուարթ ճամբայ ելանք հարիւրէ աւելի մարդոց հետ, նախ՝ Ծիծեռնակաբերդ, Մեծ Եղեռնի 2 միլիոն զոհերուն առջեւ մշտական վառող բոցին շուրջ՝ շարուելով եւ խոնարհելով մեծ ծաղկեպսակ մը դըրուեցաւ ու վայրկեանի մը լռութեամբ՝ մեր նահատակներուն անմոռաց յիշատակը յարգուեցաւ, ապա ճամբան շարունակելով հասանք Սարդարապատ: Յաղթանակի յուշակոթողներուն հովանիին տակ ճաշեցինք եւ ուղղուեցանք դէպի Նոր Կեսարիա:

Նոր Կեսարիան աւետող մուտքի քարը ֆիլմի առնելով, կը մտնենք աւանը. կը տեսնենք որ Հայաստանի վարդագոյն տուֆ քարով շինուած տուները շատցած են, փողոցները շտկուած եւ ծառերով զարդարուած, մաքուր-կոկիկ գիւղ մը եղած է Նոր Կեսարիան:

Քաղաքապետարանին առջեւ մեզի կը դիմաւորեն նախագահ Տիգրան Ռուբէնի Աղիզեանն եւ իր գործկոմի բոլոր ընկերները: Կը հրաւիրուինք նորաշէն սրահը: Ձախ սեղաններու վրայ կը նշմարենք Նոր Կեսարիոյ այգիներէն կամ պարտէզներէն քաղուած բազմատեսակ պտուղներ, նամանաւանդ խաղողներ եւ ձմերուկներ, որոնք կոկիկ ու տեսքոտ ծաղիկներով կը սպասէին մեզի: Կը տեղաւորուինք, կը ծանօթանանք եւ նախագահ՝ Տ. Աղիզեան Նոր Կեսարացիներու անունով՝ բարի գալուստ կը մաղթէ եւ հրամմեցէք կ'ըսէ եւ զեկուցումով կու տայ Նոր Կեսարիոյ երկրագործական ու գործարանային աշխատանքներուն պատկերը, նամանաւանդ խորդենիի մըշակման. ժերանիոմի արտադրանքին բազմօգուտ նշանակութիւնն եւ Նոր Կեսարիոյ ապագայ մեծ քաղաք մը ըլլալու հնարաւորութիւնները կը շեշտէ, Արարատեան բարեբեր դաշտին վրայ, Արաքսէն 2 քմ. հեռու այս նոր աւանին համար:

Ապա՝ Կեսարիոյ եւ Շրջանի Հայրենակցական Միութեան ընդհ. քարտուղար՝ Յ. Վէզիրեան, որուն յայտագիրը կը ծանօթացնէ ներկաներուն ի պատիւ համակեսարացիներու նախագահ Յ. Հազարեանի. նախ կը կարդայ անոր ողջոյնի գրութիւնը, որ իր աղջկան Արթինայի հետ ղրկած էր:

Անմիջապէս կը կարդայ Ֆրանսահայ կեսարացիներու վարչութեան կողմէ հաստատուած իր գրութիւնը, որ ամբողջութեամբ նուիրուած էր Նոր Կեսարիոյ տասնամեակին:

Եւ այսպէս, շարունակաբար խօսք կու տայ հաշուապահ Ջգոն Պարթեւեանի որ կը կարդայ գանձապահ Գէորգ Սաատէթեանի նիւթականի մասին տուած տեղեկութիւնները:

Փոխ-քարտուղար՝ Միսաք Կիւլպէնկեան, Վահան Թէքէեանի նուիրուած գրութիւնը կը կարդայ, որուն հանդիսութիւնը համեմելով:

Եգիպտոսէն, լրագրող-ուսուցիչ՝ Հայկ Ժամկոչեան Եգիպտահայ հայրենակիցներու ողջոյնները կը բերէ իր յուզիչ եւ տպաւորիչ խօսքերով: Յետոյ, Ամերիկահայ կարաւանին ղեկավար՝ Կարպիս Պօղոսեան յատուկ առոգանութեամբ կը կարդայ, առողջութեան պատճառաւ Նիւ Եորքէն Հայաստան եւ Նոր Կեսարիա ճամբորդելու անկարող ըլլալուն, «Նոր Կեսարիա» պարբերաթերթի խմբագիր՝ Արշաւիր Քաղցրունիին խօսքը:

Կը կարդացուի նաեւ Յ. Հազարեանի եւ Ա. Քաղցրունիի հեռագիրը, յանուն համակեսարացիներու, եւ օր. Արթինա Հազարեան իր ներկայութեամբ հօրը բացակայութիւնը զգալի չընելու համար, հայրենասիրական ոգիով գրուած անգլերէն ուղերձ մը կարդաց որ թարգմանուեցաւ անմիջապէս, ապա՝ միութեանս փոխ-նախագահ Վահրամ Մոստիչեան եզրափակիչ խօսքերով կ'ըսէ թէ իր զաւկին՝ Գէորգին Հին Կեսարիայէն բերած հողը անպայման պիտի ղրկէ Նոր Կեսարիա:

ՄԱԺԱԿԵՑԻ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ԽՄԲ.— Գիտութեանց տոքթոր, Ալ–ֆրէտ Ալիքսանեան մեր երիտասարդ բարեկամը՝ Ցովհ. Գույումճեան, տարուան մը համար հրաւիրուած էր Նեպրասքայի բժշկական կեդրոնի համալսարանը: Ստորեւ հատուածներ իր երկու նամակներէն, որոնք այլապէս շահեկան պատկեր մը կը պարզեն Ամերիկայի մը՝ դիտուած Ֆրանսահայու աչքերով.—

———×———

Օմահա, Հոկտեմբեր 13

ՍԻՐԵԼԻ «ՅԱՌԱՋ»,

Այսօր, Շաբաթ է: Օր մը, ուր տարբալուծարանին գործունէութիւնը աւելի դանդաղ է, աղմուկ չի լսուիր: Շաբաթ առտու, մարդիկ կ՚անցնին հոսկէ մեքենայ մը կեցնելու, յօդուածներ կարդալու կամ իրենց հետազօտութեանց եզրակացութիւնները շարադրելու համար: Հանդարտ է ամէն կողմ եւ տրամադրութիւն ունիմ «դպրոցէն փախչելու», կուզեմ կրկին անցնիլ Ատլանտեանը հակառակ ուղղութեամբ, վերադառնալու համար անոնց զորս կը սիրեմ: Ըստ սովորականին ստացայ վերջին երեք թերթերդ: Անշուշտ, լուրը միշտ ուշ կը հասնի բաղդատմամբ միւս մեթոտներուն, բայց այս լուրերը տարբեր են: Փարիզ, Թերթը կը կազմէ մեր առօրեային, կը ստանանք, աչք մը կը նետենք, մեր ուշադրութիւնը կը կեդրոնանայ սիւնակի մը վրայ, յետոյ սեղանին վրայ կը դնենք աշխատանքի երթալու համար: Հո՛ս, ամէն բան կը կարդանք, երբեմն կրկին կը կարդանք խնամքով պահուած հին թիւեր, որովհետեւ շաբաթը երկու անգամ քիչ մը Ֆրանսայէն, քիչ մը Փարիզէն, քիչ մը Ալֆորվիլէն է որ բան մը ներս կը մտնէ բայց մանաւա՛նդ Հայութիւն է, որ կը մտնէ եւ որու պակասը կը զգացուի: Բայց «Յառաջ», միաժամանակ կը նշանակէ վերատեսնել Հայրս, որ ամէն առտու, անհամբեր, կը սպասէր դրան առջեւ, նամակատուփին բանալին ձեռքը, յետոյ կամաց – կամաց սանդուխները կը բարձրանար: Իրեն համար, իր տառապալից ու յոգնաբեկ կեանքին սփոփանքն էր:

Բայց արդէն անցեալ է: Ներկան՝ մեծ կառքեր են, գերշուկաներ, եւ համպըրկըրներ: Երախաները դպրոց կ՚երթան երգեր կը սորվին, սեւ, ճերմակ, հընդիկ փոքրիկ ընկերներ ունին, կարճ՝ ամերիկեան ձեւով կ՚ապրին: Իրիկունը, կրկին կը վերածուին պզտիկ Հայերու:

... Փորձեցինք Հայերու հետ շփման մէջ մտնել, հեռաձայնի հասցէագրքէն անուններ գտնելով, բայց Ամերիկուհիներու հետ ամուսնացած են, հայերէն չեն խօսիր եւ տարտամ կերպով կը յիշեն արմատները... կը տեսնես Ամերիկան շնորհն ունի բոլոր ցեղերն ու մշակոյթները նոյն մակարդակին վրայ դնելու: Հայ թէ Հնդիկ, նոյն բանն է իրենց համար: Կարծես Ամերիկացի ըլլալու համար, պէտք է հրաժարիլ իր անցեալէն: Մեզի համար զրկանք է բայց ո՛չ՝ իրենց: Թերեւս միայն Օմահա է, որ այդ տպաւորութիւնը կայ: Բայց առիթը կ՚ունենանք այցելելու արեւմտեան ափը վե – րադառնալէ առաջ եւ թերեւս այն ատեն ուրիշ մարդոց կը հանդիպինք Լոս–Անճելըս եւ Նիւ Եորք, մեզի պէս մարդոց, որոնք երբեք լաւ չեն հոն ուր են որովհետեւ ուրիշ տեղ չեն եւ որ միապաղաղ եւ պարզ կեանք մը չունին:

Եթէ ըսեմ թէ Ամերիկան մեծ երկիր մըն է, լափալիսեան ճշմարտութիւն մը ըսած կ՚ըլլամ, բայց նաեւ արկածախնդիրներու երկիր մըն է եւ «դէպի ոսկի արշաւանքը» մշտական է, միշտ տեղ մը առաջինը ըլլալու փափաքով: Ձեւով մը միշտ Արեւմուտքի նուաճումն է (Ֆար–Ուէսթ) որ կը շարունակուի: Ի՞նչ կ՚ուզես, երբ ոչինչ ունիս ետիդ, հարկ է խոյանալ դէպի առաջ: Հո՛ս, մարդիկը գիտակից են ատոր բայց կ՚ապրին առանց բարդոյթի փորձելով մոռնալ սխալները, ինչպէս՝ Հնդիկներու ջարդը, ցեղապաշտութիւնը կամ Վիէթնամի պատերազմը:

×

Հոկտեմբեր 29

Ողջո՛յն,

Հոս մնալուս ժամանակաշրջանին գրեթէ կէսը գնաց արդէն եւ ի մօտոյ Փարիզ կը վերադառնամ: Միւս կողմէ գիտեմ թէ եկած–չեկած, այստեղի որոշ բաները պիտի փնտռեմ: Տարօրինակ է որ ապրուելէ վերջ է որ կարգ մը բաներ կը գնահատուին, կարծես միայն անցեալը կարելի է սիրել եւ երբեք՝ ներկան:

... Հոս այժմէականը Պապին այցելութիւնն է եւ իր «պէյզ–պոլ» պատաբազը տեղական Փարք Տէ Փրէնսին մէջ: Նեպրասքայի բնակիչները գացին Ջինքը ծափահարելու մերձաւոր գիւղ մը: Իրենց համար տեսակ մը ուխտագնացութիւն էր եւ ոմանք ամբողջ գիշեր մը, դետինը պառկած սպասեցին: Անոնց մէջ ամէն տեսակ մարդ կար՝ բողոքական, հրեայ, արաբ, չինացի եւ նոյնիսկ հնդիկ վըհուկներ իրենց զգեստներով, այնքան որ այլեւս չէիր գիտեր թէ ի՞նչ կրօնքի ներկայացուցիչն էր Պապը: Ցուսախաբ չեղան: Եկաւ «ամերիկեան վըտէթ»ի պէս, թռանէն իջնելով, բաներ մը ըսաւ կուսակրօնութեան, ամուսնալուծման մասին որ յուսախաբ ըրին շատեր բայց ի՞նչ փոյթ: Ինչ որ կարեւոր է այդ օրը, այդ տեղը ներկայ ըլլալն էր, վասն հիմա ատիկա փորագրուած է երկրին հաւաքական պատմութեան մէջ: Ա՛հ, եթէ Եւրոպացին դեռ ողջ ըլլար, ի՞նչպէս պիտի կարենար նկարագրել այդ մթնոլորտը իր խայթող հիմնուռով, այնքան իւրայատուկ եւ զոր շատ կը սիրէի:

Ֆրանսահայ կեանքի լուրերը կը կարդամ եւ կը տեսնեմ որ պարահանդէս եւ ճաշ միշտ զիրար կը հրմշտկեն: Ի՞նչ աղած, մարդ իրեն արժանի կազմակերպութիւններն ու գործունէութիւնը կ՚ունենայ:

Ահաւասիկ, պատկեր մը մեր կեանքէն, այսօր այսքան եւ ի մօտոյ՝

ՑՈՎՀ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

ԴԷՊՔԵՐԷ ԴԷՊՔԵՐ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Հայկազեան գոլէճի Մուկար շէնքի պարտէզին մէջ, Հոկտ. 26ին նշուած է գոլէժի հիմնադրութեան 25–ամեակը, ներկայութեամբ Լիբանանի կրթական նախարար Պութրոս Հարպի, հայ երեսփոխաններու, համայնքներու եւ յարանուանութեանց ներկայացուցիչներու եւ հոծ բազմութեան: Հանդիսութեան բացումը կատարած է գոլէժին նախագահը՝ Տոքթ. Ճոն Մարգարեան: Խօսք առնելով կրթական նախարարը դրուատած է 25 տարիներու ընթացքին գոլէժի կատարած ուղին: Խորէն Ա. եւ Գարեգին Բ. Կաթողիկոսներու կողմէ խօսք առնելով Տաթեւ Եպիսկ. Սարգիսեան, կարդացած է Հայրապետներուն կողմէ գոլէժի տնօրէնին ու պաշտօնէութեան ուղղուած գիրը: Լիբանանի Հայ Կաթողիկէ համայնքին կողմէ խօսելով Անդրէաս Եպիսկ. Պետօղլեան անդրադարձած է գոլէժի իւրայատուկ բնոյթին: Հայ Աւետարանական համայնքին անունով Վերապատուելի Ցովհ. Քարճեան շնորհակալութիւն յայտնած է գոլէժի բարգաւաճման իրենց մասնակցութիւնը բերողներուն:

×

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Համազգայինի Պետրոս Ադամեան Թատերախումբը Սեպտ. 29ին եւ 30ին, ներկայացուցած է Մ. Քոչարեանի «Հարազատ մարդիկ» թատերախաղը, Մարի Անն սրահին մէջ, բեմադրութեամբ Նուարդ Թիրեաքեանի:

×

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Համազգայինի Հայ Մշակութային կազմակերպութեան նախաձեռնութեամբ, Հոկտ. 25–28, Աւ. Ահարոնեան սրահին մէջ տեղի ունեցած է Ժիրայր Փալամուտեանի նկարչական ցուցահանդէսը:

×

ՀՈԼԻՎՈՒՏԻ «Կարապետեան» սրահին մէջ, Հոկտ. 7ին, տեղի ունեցած է Հ. Մ. Ը. Մ.ի Լոս Անճէլըսի սկաուտական տարեկան հանդէսը: Արտասանութիւններ, երգեր, սկաուտական խաղեր եւ զաւեշտներ կազմած են օրուան յայտագիրը: Խօսք առած է Սկաուտական Խորհուրդի ատենապետ Սահակ Աւագեան եւ տեղեկութիւններ տուած սկաուտներու գործունէութեան մասին: Միութեան տեղական մասնաճիւղի ատենապետը՝ Յարութիւն Բարսեղեան եւ Յովսէփ Գաբրիէլեան իրենց արտասանած ճառերով շեշտը դրած են սկաուտութեան սկզբունքներու գործադրութեան եւ ազգային դաստիարակութեան անհրաժեշտութեան վրայ:

...այ... պատերից մի քանիսը դեռեւս ծեփապատուած չեն, մանրատախտակն ամրացուած է կիսատ – պռատ, սանտեխնիկական հանգոյցները չեն տեղադրուած, իսկ ջրի եւ էլեկտրա–էներգիայի մատակարարումը թողնուած է մօտաւոր (գուցէ եւ հեռաւոր) ապագայի տնօրինութեանը:

— Այս թեթեւ գործերը չեն կարող վիճակը ծանրացնել, — բացատրում է շարասեան պետ Ս. Մարգարեանը: — Ճըրջանից հօ չփախա՞նք, որ ասում եմ մի օր կ՚աւարտենք, ուրեմն կ՚աւարտենք:

Սակայն օրապակաս վիճակում շահագործման յանձնուած դպրոցի դիրեկցիան եւ մանկավարժական կոլեկտիվը խորապէս հասկանում են, որ այդ «մի օրը» այնքան էլ շուտ չի գալու. դպրոցն ի վիճակի չէ անցնելու ուսուցման կաբինետային համակարգին: Չնայած դասասենեակների առատութեանը, պարապմունքները տարւում են ոչ մէկ, այլ երկու հերթով:

Ի դէպ, ծայրայեղօրէն դանդաղ են ընթանում նաեւ Վարդաբլուրի, Գեղադիրի եւ Հնաբերդի դպրոցական շէնքերի շինարարական, աւելի ճիշդ՝ հողային աշխատանքները, թէեւ (թող զարմանալի չթուայ) դրանցից առաջին երկուսը նախատեսուած էր շահագործման յանձնել այս տարուայ Սեպտեմբերի 1ին...

Չի աւարտուել Սանդեառի ութամեայ դպրոցի երեք նոր դասասենեակների կառուցումը: Անկեղծօրէն ասած, Ժողկրթբաժնի ընկերները այժմ վախենում են շարժական շարասեան պետին յիշեցնել այդ մասին, որովհետեւ ի՞նչ իմանաս, պետ է, էլի, կարող է հանդիստ խղճով հեռախօսափողը վերցնել ու եւս մի «ուրախ» լուր հաղորդելու պատրաստակամութեամբ ասել.

— Շնորհաւորում եմ, ընկեր Աւագեան: Վարդաբլուրի եւ Գեղադիրի դըպրոցները պատրաստ են շահագործման...

Դէ, այն ժամանակ արի ու մի հաւատա, որ պատրաստ են...:

Ա. ՏՈՎԱԿ

ՍՊԱՍՄԱՆ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ
(ՎԷՊ)

= ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ =

Ա.

Քանի մը օրէ ի վեր մյիօրինակ եւ ցուրտ անձրեւ մը կ՚իջնէր քաղաքին վըրայ. ամպամած երկինքը՝ փոթորիկներով լեցուն՝ կը ցածնար կարծես, մինչեւ ճնշելով տանիքները որոնց վրայէն ծխնելոյզներ ա՛լ աւելի սեւ՝ կը մխըրճուէին մշուշին մէջ. Պուլվարին վրայ ծառերը արդէն տերեւազուրկ՝ անորոշ գիծեր կ՚ուրուագծէին եւ հեռաւորութիւններու մէջ իրենց ձեւերը բոլորովին կ՚աւրուէին գորշ եւ խիտ մառախուղին մէջ:

Մաքէրնիթէ հիւանդանոցին մուտքին մէջ պատսպարուած՝ երկու կիներ իրենց մանկիկները թեւերնուն վրայ՝ կը խօսակցէին.

– Ի՞նչ ունիս Տիկին Էվա, կը հարցնէր նիհար եւ բարձրահասակ կին մը՝ վազահաս ձմեռին դէմ անպատսպար, ակռաները սեղմելով:

Տիկին Էվա իբրեւ պատասխան գլուխը շարժեց տխրութեամբ. բաւական վայելուչ սեւ շրջազգեստ մը հագած էր անիկա եւ մազերը խնամքով յարդարուած էին. աւելի երիտասարդ եւ աւելի թարմ քան իր խօսակիցը եւ հակառակ ընկճուած երեւոյթին չես գիտեր ինչ մը ունէր հրապուրիչ եւ նոյնիսկ խրոխտ. իր թեւերուն վրայ պզտիկ աղջիկը կը քնանար եւ մէկ բազուկէն կախուած էր պայուսակ մը փիլէն: Էվա այնքան անսահման դառնութեամբ մը լեցուած էր որ հկըրցաւ խօսիլ մէկէն եւ տարտամ բառեր միայն արտասանեց.

– Ա՛խ Տիկին Լըռու, Տիկին Լըռու...

Ստորին խաւերու յատուկ՝ դիւրին փղձկումով մը Տիկին Լըռու դոչեց մէկէն.

– Հէ՛. ըսէ նայիմ, աղջիկդ հիւա՞նդ է. բայց մանկիկը, մաքուր գոյներով տըղեկ մը հանդարտ կը քնանար միշտ:

Էվա դիմացը պինչ կը նայէր, իր արցունքով լեցուն սեւ բիբերուն մէջ այնքան անձկութիւն կար որ կարծես իրենց շրջանակէն պիտի յորդէին. շրթունքը տժգոյն, խօսելու անկարող կը դողդըղային. հազիւ թէ թոթովեց.

– Կաթէն զրկեցին մանկիկս...

Ա՛հ, անպիտանները, մրմնջեց Տիկին Լըռու, եւ կարծես իր տղան պահպանելու համար ակներեւ վտանգէ մը, զայն կուրծքին վրայ սեղմեց եւ մազերը համբուրեց մեղմիւ. յետոյ շտապելով դէպի ներս անգամ մըն ալ նայեցաւ դժբախտ մօրը.

– Ցտեսութիւն Տիկին Էվա, մի՛ յուսահատիր.

– Ցտեսութիւն Տիկին Լըռու:

Ինչպէս ուրիշ կարգ մը հիւանդանոցներու մէջ՝ Մաթէրնիթէի մէջ ալ դիեցնելու անկարող մայրերու կաթ կը բաշխէին տղաքներու խիստ շատ մահուան առաջքը առնելու համար, բարեգործական ընկերութիւններ եւ երբեմն առանձին անհատներ գումարներ յատկացուցած են այս կարեւոր պահանջը լրացնելու համար. ամէն առաւօտ մայրերը կու գային հոնկէ ստանալու շիշերու մէջ մասնաւոր կերպով պատրաստուած կաթը եւ շաբաթը մէկ անգամ այդ կաթով սնած տըղաքը կը բերուէին հիւանդանոց՝ որպէսզի կշռուին եւ բժշկական քննութենէ մը անցնին:

Տիկին Լըռու սանդուխներէն վեր կ՚ելնէր մռլտալով.

– Ինչ կ՚ուզեն ըսեն, երբ մարդը խեղճ է աւելի աղէկ է որ մեռնի իր աղքատ սենեակին մէջ... սիրտս ճմլուեցաւ սա խեղճ կնիկը տեսնելով սա ցուրտին առանց կաթի, անօթի տղան թեւերուն վըրայ...

Եւ շաղակրատելու պէտքէն մղուած դեռ սանդուխներուն վրայ՝ հանդիպածին պատմեց եղածը.

– Գիտէ՞ք, սա Տիկին Էվան, կարծեմ օտար մը, որ այնքա՛ն կը սիրէ իր զաւակը, կաթէն զրկեր են:

– Բայց ո՞վ արդեօք պատճառ եղաւ: Երրորդ մը մէջ մտաւ.

– Կարծեմ թէ խնդիր ունեցան օրիորդ Լէօնթինին հետ:

– Ա՛հ Ջըդիկը... չուզեր յիշել թէ ուրկէ եկած է եւ սանկ բաներ կ՚ընէ խեղճ կիներուն...

– Բայց ի՞նչ ընես. միշտ այսպէս է. ամէնէն դժբախտները աղքատներն են որ յետոյ ամէնէն կարծրասիրտները կ՚ըլլան խեղճերուն...

(Շար.— 1)

Զաւակները, թոռները ու ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն՝

ԳՐԻԳՈՐ ԱՅԱՆԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Նոյ. 2ին, 90 տարեկանին Սէնթ Էթիէնի շրջանը։

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

Léon Jamgotchian

EXPOSITION RETROSPECTIVE

« LA NATURE ET LES ETRES »

Peintures — Aquarelles — gravures Lithos — dessins

17-24 Novembre

Heures d'ouvertures de l'exposition
14 h. à 20 h. du Lundi au Samedi
11 h. à 20 h. le Dimanche

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e

NOEL ARMENIEN

DANS LES SALONS DE SOFITEL — SEVRES

Organisé par la Croix Bleue Arménienne d'Issy les Moulineaux

GRAND DINER DANSANT

Animé par l'orchestre

DES GAIDZAG'S

le Samedi 5 JANVIER 1980 à partir de 20 h. 30 jusqu'à l'aube
Réservation : 642-20-49 — 645-37-08 — 642-46-71

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Մառի Մարգարեան, զաւակները, փեսան եւ ընտանեկան համայն պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք մասնակցեցան իրենց սուգին անձամբ, ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, գրութեամբ եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի վարչութեան, իրենց ամուսնոյն, հօր, աներհօր եւ եղբօր՝

ՄԱՐԳԱՐ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆԻ

մահուան առթիւ։

VIENT DE PARAITRE

ESCAPADE SUR L'ARARAT

Premier 33T instrumental

de

Bernard Dededjian

en vente : région parisienne
TELE CONDORCET
175, Av. Jean Jaurès, CLAMART
VIDEO-SON
49 rue Victor Hugo
ALFORTVILLE
LIBRAIRIE PALOUYAN :
9, rue de Trévise — Paris (9e)
Rest. ANOUCH :
12, rue Cadet — Paris (9e)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Փարիզի մէջ, Յունուար 13ին, նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի։

ՊՈՄՈՆԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի դպրոցին մէջ կը տրուին նաեւ հայերէն դասընթացքներ պաքալօրէայի համար ամէն Չորեքշաբթի ժամը 13.30էն 14.30 բոլորովին ձրի, կարող ուսուցչութեամբ։

Հ Ա Ր Ի Ի Ր Ա Մ Ե Ա Կ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ Վ.ԱՐԺԱՐԱՆԻ

ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

ՈՒՐԲԱԹ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 16, ԺԱՄԸ 20.30ԻՆ,

ՍԱԼ ԿԻՄԷԻ ՄԷՋ

6, Փլաս տ'Իէնա, Փարիզ 16րդ
Բարձր հովանաւորութեամբ
Արեւմտեան Եւրոպայի Կաթ. Պատուիրակ և Փարիզի Առաջնորդ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
կը մասնակցին՝ ծանօթ բանաստեղծուհի
ՍԻԼՎԱ ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆ
(յատկապէս եկած Հայաստանէն)
հանրածանօթ դաշնակահար՝ ՐԱՖՖԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Սիրվարդ Զոլաքեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկ. Քրիստափոր Խարբութլեան 200 Փր. կը նուիրեն Ազգասէրին (տանալ «Յառաջ»էն) եւ 50 Փր. «Յառաջ»ին։

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE MARSEILLE
12 - 14, Rue St. Bazile

SOIREE DANSANTE

Greco-Arménienne

Samedi 17 Nov. à partir de 21 heures
avec la participation
des ensembles folkloriques des deux communautés
Entrée : 30 F.
Renseignements et réservation :
M. C. A. Tél. : 50-15-09

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կիրակի, Դեկտ. 2, ժամը 13ին, Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, Հարաւ. Ֆրանսայի Թեմի Ազգ. Առաջնորդարանի տարեկան հացկերոյթը։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՊՈՄՈՆԻ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ընդհ. ժողովը Երկուշաբթի, Նոյ. 19, ժամը 14.30ին, տեղւոյն եկեղեցւոյ սրահին մէջ։ Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը ցանկալի է։

×

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Շրջ. վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ փարիզեան իր բոլոր մասնաճիւղերը, Շաբաթ օր, Նոյեմբեր 10, ժամը 15ին, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ՝ 17 Ռիւ Պլէօ։ Կարեւոր օրակարգ. ճշդապահ ըլլալ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շաւիլի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցին շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Ժագ Թորանեան 500 Փր. իր սիրելի մօր՝ Լուիզ Թորանեանի մահուան 10րդ տարելիցին առթիւ, Տէր եւ Տիկ. Գրիգոր Փափազեան, Ամենայն Սրբոց տօնին առթիւ իրենց ծնողաց՝ Ֆիլոր եւ Գրիգոր Տօտակեանի յիշատակին 100 Փր., այրի Տիկ. Սոֆի Ալանեան եւ զաւակները իրենց հօր եւ ամուսնոյն՝ Գաբրիէլին Ալանեանի մահուան 9րդ տարելիցին առթիւ 100 Փր.։

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՀԱՅԿ. ՆՈՐ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ՄԸ

ԱՆԻԷՌԻ ԿԱՅԱՐԱՆԻՆ ՄՕՏ

Վ Ա Ր Ո Ւ Ժ

VAROUJ

PRODUITS D'ORIENT

49, Grand'Rue Charles de Gaulle — ASNIERES
Tél. 793-64-02

Հոն պիտի գտնէք ընտիր ապրանքներ
Մատչելի գիներով
ԲԱՑ Է ԱՄԷՆ ՕՐ, ԲԱՑԻ ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻԷ
FERMÉ LE LUNDI

Ի ՆՊԱՍՏ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

(Գ. տարեդարձի առթիւ)

Շահան խաչակիր Քհնյ. Տէտէեան 300, Նշան Քհնյ. Գույումճեան, Պետրոս Նազարեան, Տէր եւ Տիկ. Երուանդ Տօրումեան, Ճառայեան ընտանիք, Տէր եւ Տիկ. Կարօ Յովսէփեան, Տիկ. Ագնիւ Տէրտէրեան, Կառնեան ընտանիք (Լա Սիոթա), Օրիորդներ Մարի եւ Ժագլին Տօրումեան, Մուշեղեան, Պր. Յարութիւն Տէրոյեան, Տէր եւ Տիկ. Սեպուհ Ճանիկեան 200ական ֆրանք։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

Մահազդ	150 փր.
Հոգեհանգիստ	75 փր.
Շնորհակալիք	75 փր.
Հարսնիք, նշանտուք	75 փր.
Ծնունդ	75 փր.
Կը փնտռուի	25 փր.
Կ'ուզուի	40 փր.

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ սովորական ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջ։ Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական եւ եւայլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար, դիմել Թերթին վարչութեան։

Այս գիներուն մէջ չէ հաշուուած Թէ – Վէ – Ան։

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մարմնի տարեկան

ԳԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ի նպաստ հայկ. վարժարաններուն, ԿԻՐԱԿԻ, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 9ԻՆ։

Ի ՆՊԱՍՏ ԼԻԲԱՆԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Լիբանանի հայ աղէտեալներու Օգնութեան Կեդր. Յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուէրները.

Էջս լէ Պէն արձակուրդի գացող Հայութեան կողմէ հաւաքուած 760 Փր–, որբի մը կողմէ ի յիշատակ Քաթիա Գույումճեանի 500, ընկերոջ մը կողմէ, Մարտիրոս Փեհլիվանեանի մահուան առթիւ 500, Օր. Նատիա Պասմաճեանէ (Քուրնէօվ) 500, Պր. Կարպիս (Կարապետ) Ներսէսեանէ 550, Պր. Գրիգոր Ճիլեմեթեանէ 100, Պր. Տիգրան Տէվէճեանէ 100, Գումար 3010

Նախորդ գումար 500610,50
Ընդհ. գումար 503.620,50

LE NOUVEAU SALON DE PARIS
1979
34, Rue du Louvre

Նոր սերունդէն՝

ՆԿԱՐԻՉ

Ն Ո Ր Շ Է Ն

ՍԱՐԳԻՍ ՃՆՏՈՅԵԱՆ

կը մասնակցի 5 պաստառներով

du 6 au 30 Novembre
de 12 h. à 18 h. sauf le Lundi

EN L'EGLISE DE LA SAINTE TRINITE - Pl (Trinité)
Le Mardi, 13 Novembre à 21 heures
RADIO FRANCE - FRANCE CULTURE
Présente sous son cycle de Musique Sacrée orientale
5 — ARMENIE

l'Oratorio en FA Mineur

de Ara Bartévian

(d'après le texte de la Messe Arménienne)

Avec le concours de
LYNE DOURIAN (Mezzo-sop. de l'Opéra
MIHRAN ELMAYAN (Ténor)
LA CHORALE ELISABETH BRASSEUR
(Chef de chœur Catherine Brilli)
L'ORCHESTRE des CONCERTS COLONNE
Chorale Arménienne de Paris
à l'orgue Solange Robin-Chiappari
150 exécutants sous la direction de l'auteur

ENTREE LIBRE GRATUITE — (église chauffée)

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
13
MARDI
13 NOVEMBRE
1979

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

55րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.512
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
55e ANNÉE — No 14.512

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹԵՀՐԱՆ

ԳԵՐՀԶՕՐ ՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԱՆԶՕՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԲՈՒՆ ՊԱՏԱՆԴԸ՝ ԱՄԵՐԻԿԱՆ Է

ԽՈՄԷՅՆԻ ՄԱՐԴ ՄՏԻԿ ՉԸՆԵՐ ՈՉ ԻՍԿ՝ ՊԱՊԸ

Երկուշաբթի առտու դեռ ոչ մէկ լուծում գտնուած էր եւ Թեհրանի ամերիկեան դեսպանատան 60 պատանդները կը շարունակէին անտանելի կեանք մը, որու վախճանն ալ անծանօթ կը մնայ: Պատական Նուիրակը, այն հազուագիւտ անձերէն մէկը, որ այցելած է պատանդներուն, կը պատմէ, որ մթնոլորտը ծանր է եւ պատանդներէն մին, ծնրադիր, խընդրած է Գերպ. Պուճնինիէ «Կաթողիկէ եմ, հայր, օրհնեցէք զիս»:

Ամէն պարագայի մէջ, Խոմէյնի մարդ մտիկ չըներ եւ մերժելով Յովհ. – Պօղոս Բ.ի դիմումը՝ պատանդները ազատ արձակելու, ըսած է.— «Դո՛ւք, Պապ, խորհեցէք որ Յիսուս անգամ մեզ փրկած չըլլար Գարթըր պատուհասէն»:

Արեւմտեան մամուլը ածական չի գըտներ որակելու համար Ղոմի կրօնապետը: Մէկը զայն կը նմանցնէ Ամին Տատայի, Ֆիկառօի մէջ փիէմ ծաղրանկարով կը ներկայացնէ Խոմէյնին ձեռքը՝ «Մայն Գուրաֆ...», ուրիշներ, մեծամասնութիւնը հոգեկան եւ մտային վտանգաւոր հիւանդ մը կը տեսնեն իր մէջ, բայց եւ այնպէս իրողութիւնն այն է, որ ութսունամեայ մոլեռանդ մը, շաբաթ մըն է աշխարհի կը կարդայ աշխարհի հզօրագոյն պետութեան, որ այս առթիւ կրցաւ ցուցաբերել իր անզօրութիւնը: Նորութիւն մը ըսած չենք ըլլար անշուշտ կրկնելով թէ, բաւական ատեն է որ դէպքերը աւելի մեծ են քան՝ դէմքերը, եւ պարզ է որ այս մէկը բնաւ չկար Գարթըրի հաշիւին մէջ: Թեհրանի ծայրայեղ ուսանողները կարծրացուցած են իրենց դիրքը, «օրհնութեամբ»ը Խոմէյնիի եւ կը պահանջեն Շահը, ո՛ղջ: Այս վերջինին վիճակը օրէ օր կը ծանրանայ, փոխադրելի ալ չէ ըստ բժիշկներուն մինչ Սատաթ պատրաստ է ընդունելու զինքը եւ անձնական օդանաւն ալ կը տրամադրէ: Հարկ է նկատել, որ Խոմէյնիէն զատ նոյնքան ծայրայեղ է իր նոր Արտաքին Նախարարը, Պենի Սատր որ չեշտած է թէ ոչ մէկ բանակցութիւն կարելի է, կոչ մըն ալ ընելով ամերիկացի ժողովուրդին՝ «Ետ տուէք մեզի Շահը, դարուս մեծագոյն ոճրագործը»: Ամերիկայի մէջ հակիրանեան ցոյցերը սաստկացած են եւ հանրային կարծիքն ալ անմիջական լուծում մը կ'ուզէ: Առաջին միջադէպ մըն ալ պատահած է Տէնվէր ուր Պարսիկ մը սպաննած է 16 տարեկան ամերիկացի երիտասարդ մը եւ վիրաւորած է երկու ուրիշներ:

× Քիսինճէր այցելութիւն մը տուած է Շահին եւ մէկ ժամ խօսած: Ներկայիս ոչ ոք կ'ուզէ «այս թունաւոր նուէրը», նոյնիսկ Մեքսիքա, յայտնած է թէ վերադառնալու համար պէտք է մուտքի նոր վիզայի դիմում ընէ... Կը մնայ միայն Իրանը, որու Արտաքին նախարարը կը վախնայ որ Շահը մեռնի. «Եթէ մեռնի Ամերիկա, ոճիրներու, թալաններու եւ արտասահման ենթարկուելու երկար պատմութիւն մըն է, որ պիտի անհետանայ: Մեզի համար միայն պատժելու հարց չէ այլ յայտնաբերելու, երկար եւ հրապարակային դատավարութեան մը ընթացքին ինչ որ ըրած է այս երկրին մէջ, ինք ինչպէս՝ հայրը»:

× Արեւմտեան Գերմանիա հրահանգած է իր հպատակներուն, անմիջապէս մեկնիլ Պարսկաստանէն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍՐԱՅԵԼԵԱՆ իշխանութիւնները ձերբակալած են եւ կը սպառնան արտաքսել Նապլուզի քաղաքապետը, իբրեւ Պաղեստինեան Ազատագրական Կազմակերպութեան համակիր: Ամբողջ Թաղապետութիւնն ալ հրաժարած է, զօրավիգ կենալով քաղաքապետին: Միւս կողմէ Իսրայէլ կը զօրացնէ գաղթատիրական իր քաղաքականութիւնը գրաւեալ հողամասերուն մէջ: Մթնոլորտը շատ լարուած է Այսրյորդանանի մէջ:

ԹՈՐՈՆԹՕՅԻ (Քանատա) մօտ քիմիական ապրանքներ փոխադրող կառախումբ մը գիծէն ելած է եւ հսկայ պայթումներ տեղի ունեցած են, որոնց հետեւանքով 240 հազար բնտանիք կը ստիպուին պարպել ամբողջ հրջանը, տեղահանութեան պատկեր մը պարզելով:

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 11ի զինադադարին տարեդարձը ոգեկոչուեցաւ քիչ մը ամէն կողմ: Ըստ աւանդութեան Նախագահը ծաղկեպսակ դրաւ Անծանօթ Զինուորին, քննեց զօրահանդէսը նախ քան նախագահելը կոչունք մը Վէնսէն, ուր յայտնեց թէ մանաւոր ճիգ պիտի թափուի ի նպաստ պատերազմի այրիներուն:

ՏԻԿԻՆ ՏԸ ԿՕԼԻ յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ պարզ եւ արժանավայել ձեւով ու միայն մտերիմներու ներկայութեան Քոլոմպէ, Նոյ. 10ին:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ սպասարկութիւնը այս շաբթու ալ խառնակ պատկեր մը պիտի պարզէ, «երկնքի ուղեւորները» կարծրացուցած ըլլալով իրենց շարժումը:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Նոյ. 2–6)

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ ՀԱՅ ՆԿԱՐԻՉԻՆ ՄԱՍԻՆ

Նկարիչ Նիկոլա Նիկողոսեանի կեանքին ու գործին նուիրուած շարժանկարի մը նկարահանումները աւարտած են Նալբանդեան գիւղին մէջ, նկարիչին ծննդավայրը: Շարժանկարը կը պատրաստէ «Մոսֆիլմ» արուեստանոցի խումբը: Ն. Նիկողոսեան ծանօթ անուն է Խորհ. Միութեան մէջ: Իր յարդարական շարադրանքներն ու քանդակները դըրուած են Մոսկուա, Հայաստան, Ղազախստան եւ Վարշաւա: Լենինականի մէջ բարձրացած Աւ. Իսահակեանի արձանին համար Ն. Նիկողոսեան արժանացած է Խորհ. Միութեան պետական մրցանակի:

ԿԱՐԷՆ ՑԱԿՈԲԵԱՆԻ ՔԵՐԹՈՒԱԾՆԵՐՈՒ ՌՈՒՍԵՐԷՆ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Մոսկուայի «Մոլոդայա Գվարդիա» հրատարակչականը լոյս ընծայած է բանաստեղծ Կարլէն Յակոբեանի «Հաւատի ճամբայ» հատորը, ուր տեղ գտած են հեղինակին վերջին տարիներու լաւագոյն քերթուածները: Հաւաքածոն թարգմանած է բանաստեղծուհի Ալլա Տէր-Յակոբեան: Կարլէն Յակոբեանի ռուսերէն երկրորդ գիրքն է այս, որ լոյս տեսած է 30 հազար տպաքանակով:

×

ԳՐԻԳՈՐ ՋԱՆԻԿԵԱՆԻ ՎԷՊԸ ՌՈՒՍԵՐԷՆ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ

Մոսկուայի «Դետսկայա լիտերատուրա» («Մանկական գրականութիւն») հրատարակչականը «Մեր ժամանակի հերոսները» մատենաշարով լոյս ընծայած է Գրիգոր Ջանիկեանի «Այսպէս են ծընւում առասպելները» վիպակը, որուն մէջ կը խօսուի Արփի – Սեւան կառոյցի եւ շինարարներու մասին: Գիրքը, որ լոյս տեսած է 100 հազար տպաքանակով, հայերէնէ թարգմանած է Գուրգէն Հայ-Արտեան:

×

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՌԱԾԱՆԻՆ ՌՈՒՄԱՆԵՐԷՆ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ

Ռումանական «Ալբատրոս» հրատարակչականը լոյս ընծայած է «Հայկական ժողովրդական առածներ» հաւաքածոն, ուր տեղ գտած են շուրջ 1200 առածներ, ասացուածքներ, ինչպէս նաեւ 79 հայ հեղինակներու, որոնց կարգին Եղիշէի, Եզնիկ Կողբացիի, Մովսէս Խորենացիի, Մխիթար Գօշի երկերէն, Խաչատուր Աբովեանի, Ղազարոս Աղայեանի, Յովհ. Թումանեանի, Դանիէլ Վարուժանի, Աւ. Իսահակեանի, Պարոյր Սեւակի գործերէն քաղուած 800 խօսքեր: Հաւաքածոն կազմած, թարգմանած եւ ծանօթագրած է Պուքրէշ լոյս տեսնող «Նոր Կեանք» հայերէն շաբաթաթերթի խմբագիրներէն Սարգիս Սելեան: Հատորին յառաջաբանին մէջ կը խօսուի Հայերու Ռումանիա հաստատուելու, հայ – ռումանական մըշակութային փոխազդեցութեան հարցերու, հայկական ժողովրդական առածներու արժէքին ու նշանակութեան, անոնց հրատարակութեան եւ ուսումնասիրութեան հարցերու մասին: Գիրքը հակիրճ տեղեկութիւններ կու տայ հայ հեղինակներու, ինչպէս նաեւ կը պարունակէ լուսանկարներ Հայաստանի տեսարժան վայրերու եւ պատմական կարգ մը յուշարձաններու, առնուած ռումանահայ նկարիչ Մովսէս Շուկեանի կողմէ:

×

Մ. ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՆՍՏԱՇՐՋԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻՆ ՄԷՋ

Հայաստանի Ակադեմիան երկու օրուան գիտական նստաշրջան նուիրած է Միքայէլ Նալբանդեանի, իր ծննդեան 150ամեակին առթիւ: Կարդացուած են քանի մը աւելի զեկուցումներ Նալբանդեանի կեանքին ու գործին զանազան երեսները ներկայացնող:

ՔԼԵՄԱՆՍՕՅԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ ԵՒ ԱՇՈՏ ՄԱԼԱՔԵԱՆ

Քլեմանսոյի մահուան յիսնամեակին առթիւ զանազան արարողութիւններ եւ հանդիսութիւններ նախատեսուած են: Կիրակի իրիկուն յատուկ յայտագիր մը ունէր հեռատեսիլի Ա. կայանը ժամը 22.30, որմէ առաջ սփռեց Աշոտ Մալաքեանի «Նախագահը» շարժանկարը, որու տիպարը կը յիշեցնէ Քլեմանսօն: Վէպին հեղինակն է Ժ. Սիմընոն, որ ներշնչուած է «Վագրէն»:

Այս առթիւ նաեւ մամուլն ալ կ'անդրադառնայ Անրի Վէրնէօյի եւ «Կիրակնօրեայ Թերթ»ին «Եօթներորդ օր» յաւելուածը չորս պատկերազարդ էջեր նուիրած է Աշոտ Մալաքեանի, մանկութենէն մերձաւոր (1980 Հոկ.ին) վաթսունամեակը: Կենսագրական գիծերուն մէջ կը յիշուի թէ ինչպէս «հակաքրիստոնէական հալածանքներէն ետք Մեքսիքայի ճամբուն վրայ Աշոտի մայրը կը հիւանդանայ եւ կը ստիպուին ցամաք ելլել Մարսէյլ դարմանելու համար: Մայրիկը կ'աղէկնայ եւ հոն կը մնայ ընտանիքը: Պ. Մալաքեան կ'աշխատի շաքարի գործարանի մը մէջ մինչ երեք կիները (Տիկին Մալաքեան եւ երկու քոյրերը) տունը կը մնան ու ասեղ կը քաշեն շապիկ կարելու համար: Այնքան որ կը յաջողին շապիկագործարան մը բանալ: Այս ամբողջ աշխատանքը մէկ նպատակով՝ փայլուն ապագայ մը ապահովել մանչուկին եւ ծնողքը ուրախութենէն կուլան երբ կը ստանայ Առ զ'է Մեթիէի ճարտարագէտի վկայականը»: Թերթը ապա կը պատմէ թէ ինչ ձեւով լրագրութենէն կ'անցնի իր բուն կոչումին՝ Շարժանկարը, առաջին կարճ ժապաւէն մը դարձնելով Մարսէյլի վըրայ, Ֆերնանտէլի սիրայօժար մասնակցութեամբ: Կը սիրէ պատմել, արեւելեան ձգտում մըն է: Վէրնէօյ տէր է ատոր, կ'ըսէ Թերթը, «Պոլիս կողմն է որ կը հակադրուի 1960ական թուականներու որոշ սինեմայի մը բիւզանդական մտաւորական կողմին»: Մարսէյլի Հայը կ'ըսէ «Իմ մտքէս չեն կրնար հանել այն գաղափարը որ մեծ բաները եւ մեծ ցընցումները գիրքերով եկած են: Շարժանկարը չի կրնար փոխարինել Սփինոզայի, Կանտի, Հեկէլի գործերը: Ես, ոչ վկայական ունիմ, ոչ՝ պատգամ»: Շատ կը սիրէ յիշել սինեմայի ամէնէն անշահախնդիր անձերէն մէկուն, Անրի Ժանսոնի սա խօսքը՝ «Սինեման ժողովրդական արուեստ մըն է: Միայն հանրութիւնը զայն կրնայ ապրեցնել: Իր ազնուականութիւնն է: Սահմանափակ տպաքանակ՝ թուագրուած ժապաւէնի վրայ դեռ գոյութիւն չունի»:

Աշոտ Մալաքեանի յաջորդ ֆիլմն է՝ «Ի ինչպէս՝ Իքառ»:

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ՆԿԱՐԻՉՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Երեւանի Ժամանակակից Արուեստի Թանգարանին մէջ բացուած է ամերիկահայ նկարիչներու գործերուն ցուցահանդէսը: Երեսուն նկարիչներ մասնակցած են ցուցադրութեան ջրաներկերով եւ գըծանկարներով:

ԽՄԲ.— Երեւանի «Գրական թերթ»էն քաղելով լոյս ընծայեցինք Յովհ. Յարութիւնեանի Ոգեղէն Կամուրջ խորագրուած յօդուածը՝ հայ եւ չեխ մտաւորական կապերուն մասին («Յառաջ» Հոկտ. 23): Յօդուածագիրը արձանագրած էր, թէ չեխ գրականութենէն հայերէնի թարգմանուած առաջին ստեղծագործութիւնը հանդիսացած է Սվաթօփլուք Ցեխի « Գիւղին Սուրբը »:

Չեխ գրականութիւնը ընդհանուր խորագրին տակ, Ռուբէն Զարդարեան « Ազատամարտ » շաբաթաթերթին (Ա. տարի, 1910, թիւ 16 – 17) մէջ ներկայացուցած է գրագէտն ու անոր գրական ստեղծագործութիւնները: Հին էջ մըն է, որ միաժամանակ կը հաստատէ արեւմտահայ միտքին շահագրգռութեանց լայն ոլորտը օտար գրականութեան հանդէպ:

———×———

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ՉԵԽ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՍՎԱԹՕՓԼՈՒՔ ՑԵԽ՝ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԸ

Ա.

Ա. կենսագրական գիծեր.— *Փոքր ազգերու գրականութիւնները իրաւ է թէ չունին այն ընդարձակութիւնն ու փարթամութիւնը որ յատկանիշն է մեծ ու յառաջաւոր ազգերուն, բայց եւ այնպէս երբեք զուրկ չեն շահեկանութենէ՝ իրենց ազգային ներշնչման, իրենց սեփական ոգիին ու ձգտումներուն մէջ: Մտքի տիեզերական պանթէոնին մէջ իւրաքանչիւր ժողովուրդ՝ հոգ չէ որքան ալ փոքր ու աննշան ըլլայ քաղաքականապէս ու ֆիզիքապէս, ունի իր յարգանքի անկիւնը, բաւական է, որ կարող ըլլայ ներկայացնելու իր հոգիին մասնայատուկ գեղեցկութիւնը, իր ազգային նկարագրին դրոշմը, իր սեփական ստեղծագործութեան ցոլքը:*

Ահա չեխ ժողովուրդը, մէկ ճիւղը պատուական մեծ ընտանիքին, որ ինկած է Աւստրօ – Հունգարական Պետութիւն կոչուած ազգերու խառնակ անտառին մէջ եւ, հարկադրուած է Գերման եւ Հունգար հզօր ազդեցութիւններու, անոնց ազգային տիրապետութեան ճնշումին տակ՝ պայքարիլ յանուն իր լեզուին, իր պատմութեան, իր քաղաքակրթութեան եւ քաղաքական ինքնօրինութեան, յանուն իր ազատութեան սեփական արեւին:

Չեխ ազգին գրական վերածնունդը կը սկսի իր քաղաքական վերածնութեան հետ՝ ԺԹ դարուն: Այս թարմ, նորածիլ իր խորքին մէջ տրտում, բայց իր ձըգտումին մէջ յուսալից գրականութենէն հայ ընթերցողը կը լսէ այնպիսի հոգեկան արձագանգներ, որոնք կը յիշեցնեն ակամայ իր իսկ սրտին անձկութիւններն ու թախիծները, իր իսկ ազգային ճակատագրին ելեւէջները, պայծառ կամ մրրկալից ընթացքը:

Սվաթօփլուք Ցեխ, ԺԹ դարու վերջին կիսուն մէջ երեւցող չեխ բանաստեղծներուն եւ գրագէտներուն շարքին արժանաւորը եւ թերեւս ամէնէն սլաւը, ամէնէն աւելի ազգայինն է՝ Վէրշլիցքիի հետ: Իր գործերը կը կազմեն մօտաւորապէս քսան հատոր, արձակ եւ ոտանաւոր, որոնց մասին խօսելէ առաջ՝ նախ կանգ առնենք իր կենսագրական գլխաւոր գիծերուն վրայ:

Սվաթօփլուք Ցեխ ծնած է 1846ին Փրակայի հարաւային կողմը, Բէնէշօվի շրջանը, Օսթրէտէքի մէջ, որ կը կազմէ չեխ ժողովուրդին ազգային սիրտն իսկ: Զաւակն է երկրագործ ընտանիքի: Իր հայրը՝ որ վերակացուն էր հողային մեծ կալուածի մը, չեխ ընտիր հայրենասէր մըն էր: Սրտով տաք սլաւ էր եւ բանաստեղծը կը յիշէ թէ իր հայրը ինչպէս կը բաղձար, որ Ղրիմի պատերազմին առեն Ռուսերը յաղթող ըլլային:

Սվաթօփլուք Ցեխ իր մանկական առաջին տարիները անցուց գիւղական կեանքի մէջ եւ դեռ տղայ առենը, իր հօրը գրադարանին մէջ գտնելով Շաթօպրիանի, Կոկոլի եւ Գրիլլպարցէրի գործերուն թարգմանութիւնները, կարդաց զանոնք, որոնք կանուխէն բոցավառեցին իր երեւակայութիւնը:

Ապա մտաւ Լէյմէրիցի գիմնազիոնը՝ սորվելու համար գերմաներէն լեզուն. սիրահարեցաւ Շիլլէրի իտէալիզմին եւ Պայրընի ռոմանթիզմին: Այս միջոցին, կրկին տաք կերպով սկսած էր արծարծուիլ Չեխերու եւ Գերմաններու միջեւ ազգայնական կռիւը, որուն հետեւանքով Ցեխ հարկադրուած էր աւելի եւս խորացնելու իր մէջ ազգային զգացումներն ու ձգտումները:

Սվաթօփլուք Ցեխ քիչ ներգործութիւն կրած է Ֆրանսական գրականութենէն, աւելի շատ կարդացած ըլլալով Շէյքսփիր, Պայրըն, Պուշկին, Միցքիէվիչ, Լերմոնդով եւ չեխ ազգային գրողներու գործերը: Խիստ կանուխէն սկսաւ գրել արդէն ոտանաւորներ՝ իր մայրենի լեզուով:

1848*ի փոթորկալից շրջանին հետեւող տարիները եղան, գրական տեսակէտով, ամուլ եւ կայուն տարիներ: Չեխ բանաստեղծները հարկադրուած էին իրենց քերթուածները հրատարակել* ալմանախի *ձեւով: Այս շրջանին էր, որ կը կազմուէին նաեւ աւելի կամ պակաս գաղտնի ընկերութիւններ, որոնց սիրայօժար կ՚անդամակցէին կոլեճական ուսանողներ: Ցեխ ալ մասնակցեցաւ ազգային այդ խմբակցութիւններէն մէկուն, եւ,* Թմբին *անունով վաղամեռ հաւաքածոյի մը մէջ գրեց մէկ քանի ոտանաւորներ՝* Նէվոլնի, *Գերին՝ ստորագրութեամբ:*

1863*ին, Ցեխ վաստըկեցաւ գաւառական հանդէսի մը կողմէ բացուած բանաստեղծական մրցման մէկ պարգեւը, իր* Ծնունդի երազ *գեղօնովը: Գիմնազիոնէն ընթացաւարտ եղած չեղած՝ մտաւ գրական փոքր ակումբի մը մէջ, որ կը կոչուէր* Ռիւշ *(Շարժում). Ցեխ յայտնելու համար դպրոցական կեանքէ ազատած ըլլալու իր ուրախութիւնը՝* Գերի *ստանունը փոխեց* Ազատի: 1866*էն ետք սկսաւ մէկ կողմէն աշխատակցիլ գրական հանդէսներու եւ միւս կողմէն դասեր առնել հոս – հոն. բայց, որովհետեւ ալմանախներու կամ հանդէսներու մէջ հրատարակած իր քերթուածներէն փարա մը իսկ չէր մտներ գրպանը, հարկադրուեցաւ աշխատակցիլ օրաթերթի մը եւ պատկերազարդ հանդէսի մը, որոնց մէջ կը գրէր թերթօններ, — ֆանթէզիներ, խօսուրտուքներ: Իր ամբողջական գործերը ներկայացնող քսան հատորներէն տասնեւերկուքը կը պարունակեն միայն այդ թերթօնները, — վէպեր, նորավէպեր եւ արձակ հիւմորիսթիք ֆանթէզիներ:*

1873*ին իր երկու բարեկամները Նէրիտա եւ Հելլէր, կը վերհրատարակեն* Լիւմիր *հանդէսը, որուն մէջ կ՚երեւի Ցեխի* Ատամիթներու *դիւցազներգութիւնը: Բայց այդ օրերուն, գրական մամուլի գոյութեան պայմանները այնքան դժուարին էին, որ հակառակ* Լիւմիրի *աշխատակիցներուն ամբողջ կորովին ու տաղանդին՝ վեց ամիս ետքը տակաւին թերթը հազիւ չորս հարիւր բաժանորդ ունէր:* 1874*ին Ցեխ հատորի մը մէջ ամփոփեց իր ոտանաւորները. նոյն այս տարին չեխ գրականութիւնը քաջալերող Ընկերութիւնը, որ կը կոչուէր Սվաթօպօր, վեց հարիւր ֆլորէնի ճամբորդական նպաստ մը յատկացուց անոր:*

Ցեխ անմիջապէս ճամբայ ելաւ դէպի Կովկաս ու Ղրիմ, ուր յայտնապէս զինքը կը քաշէին Միցքիէվիչի, Լերմոնդովի եւ Պուշկինի յիշատակները: Անցաւ Կալիցիայէն, հարաւային Ռուսաստանէն, այցելեց Ղրիմ, եւ Սեւ Ծովի վրայէն գնաց Թիֆլիս, ուր հանդիպեցաւ չեխ փոքր գաղութի մը. յետոյ դարձաւ դէպի Պաթում, որ այն առեն դեռ Թուրքիոյ ձեռքը կը գտնուէր, քերեց Փոքր Ասիոյ հիւսիսային ափունքը եւ Կ. Պոլսոյ վրայով վերադարձաւ իր հայրենիքը: Այս առթիւ գրած է սիրուն տողեր, որոնց թարգմանութիւնը կուտանք, երբ անցնինք իր գործերուն:

1876*ին Ցեխ հրատարակեց արձակ պատմուածքներու հատոր մը, որոնց մեծ մասը կը կրէ հիւմորիսթիք նկարագիր: Ապա ինքն իսկ հիմնեց գրական ամսաթերթ մը՝* Քվիէթի, *ծաղիկներ անունով, որուն կ՚աշխատակցէին երկու տաղանդաւոր գրագէտներ, մէկը իր եղբայրը՝ Վլադիմիր Ցեխ, իսկ միւսը՝ Սէրվաք Հելլէր: Ամսաթերթը սկիզբները թէեւ նիւթական դժուարութիւններու հանդիպեցաւ, բայց յետոյ գտաւ մեծ ընդունելութիւն, ինչ որ ապահովեց բանաստեղծին նիւթական կեանքը: Այս ամսաթերթին մէջ է, որ հրատարակուած են իր ամենակարեւոր գործերէն մէկ քանին, — դիւցազներգութիւններ, ոտանաւոր, ինչպէս* Չիչքա, Վաչլավ Միխալովիչ և Տակմար, *վէպեր՝ արձակ, ինչպէս* Անմահութեան թեկնածուն, Իճար, Պ. Պրուցէֆի ճամբորդութիւնը լուսնին մէջ:

1890*ին Ցեխ եղաւ մէկը այն առաջին անդամներէն, որոնք մասնակցեցան նոր հիմնուած չեխական Ակադեմիային. բայց իր խառնուածքը չէր յարմարեր ակադեմական կեանքին, հետեւաբար քանի մը տարի ետք տուաւ իր հրաժարականը ըսելով.— Ես վայրի բադ մըն եմ:* 1892*ին Վիէննայի հանրային կրթութեան նախարարը* 1200 *ֆրանքի տարենպաստ մը յատկացուց իրեն, բայց ինք մերժեց զայն՝ որպէս չեխ հայրենասէր եւ հակառակ աւստրիական կառավարութեան: Նոյն տարին իր հայրենակիցները մեծ խանդավառութեամբ տօնեցին իր գրական նախափորձերուն* 25*ամեայ յոբելեանը: Եւ իրաւ բանաստեղծը արդարացուց այդ խանդավառութիւնը՝* 1894*ին հրատարակելով* Գերիի մը երգերը *անունով հատորը, որ երեսուներորդ տպագրութեան արժանանալէ վերջ իսկ, տակաւին նուազեցուցած չէ իր յաջողութիւնը: Եւ իրաւ այս յաջողութիւնը այնքան մեծ եղաւ, որ Ցեխի անունը արձագանգեց ժողովրդական ամենախոնարհ խաւերուն մէջ: Քարլէն քաղաքը զայն երեսփոխան ընտրեց աւստրիական Ռայխսրաթին համար, ուրկէ նոյնպէս իր հրաժարականը տուաւ՝ չկրնալով հանդուրժել կարգ մը հակառակորդ շովինիստներու վարմունքին:*

Այս խորապէս չեխ բանաստեղծը մեռաւ 1908*ին Փրակայի մէջ: Իր մահը ստացաւ ազգային սուգի մը կերպարանքը:*

Յաջորդ յօդուածով մը մենք կը ծանօթանանք Սվաթօփլուք Ցեխի գրականութեան:

Ռ. ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՆՈՐ-ԿԵՍԱՐԻԱ

Նոր Կեսարիոյ դպրոցներուն տնօրէնը Յովհաննէսեան, աւանին մէջ գտնուող դպրոցներու մասին տեղեկութիւններ կուտայ եւ կ՚ըսէ որ 30 *ուսուցիչներ կ՚աշխատին նորահաս սերունդին ուսում տալու համար, կ՚աւելցնէ որ ունին երկրորդական դպրոց մը որ այս տարի տըւաւ իր առաջին շրջանաւարտները՝ յաջողութեամբ:*

Խօսեցաւ կոմիտէի Ա. տեղակալ՝ Ա. Մարտիրոսեան, իր կարգին Նոր Կեսարիոյ հեռանկարը փայլուն տեսնելով, հրաւիրեց որ ուշի–ուշով հետեւինք Նոր Կեսարիոյ բարգաւաճման, որովհետեւ Նոր Կեսարիան կամուրջ մըն է Մայր Հայրենիքի եւ Սփիւռքահայութեան միջեւ, Նոր Կեսարիայով է որ պիտի խանդավառուիք, պաշտպանուիք եւ Հայաստանը սիրէք, տեսէ՛ք, Արարատն անգամ այսօր իր քօղը վերցուցած–բացուած ձեր գալուստով կը հրճուի: Դուք ալ գացէք ուրախացուցէք ձեր հայրենակիցները, եւ ձեր կապը հաստատուն պահեցէք Մայր Հայաստանի հետ:

Արտասանութիւններ եղան Տիկին Սիրան Լայթըր Ալպանիի (Նիւ Եորքէն), Սարհատեանի (Փարիզէն), Տիկին Էլիզ Պարսամեանի (Ա.Մ.Ն.) կողմէ: Ինչպէս խօսողներն ու կարդացողները, արտասանողներն ալ ծափահարուեցան եւ կեբուխումով, եւ Նոր Կեսարիոյ Թանգարանն, գրադարանը, ընթերցասրահը պտըտելով այս փառաւոր 10*ամեակի հանդիսութիւնը վերջացաւ, դրան առջեւ խմբովին նկարահանուելով եւ ֆիլմի առնուելով:*

Հրաժեշտի պահուն ամբողջ Նոր Կեսարացիները համախմբուած հանդիսասրահին առջեւի հրապարակը, մեզի եւ մեզի ընկերացող պաշտօնական անձնաւորութեանց թերթերու թղթակիցներուն ողջերթ մաղթեցին եւ մենք մէկ կողմէն Արարատին եւ միւս կողմէն Նոր Կեսարացիներուն ողջունելով, թաց աչքերով հեռացանք… չհեռացանք, ցտեսութիւն ըսինք յուշանուէրները յանձնելով:

21 *Սեպտ.ին կ՚ընենք հրաշալի պտոյտ մը՝ Ծաղկաձոր երթալով, բնութեան ծոցը, անտառներուն մէջ, օդն ալ արեւոտ, ճոպանուղիներով քառորդ ժամ կը բարձրանանք եւ քառորդ ժամ ալ վայրէջք, իրարու երես նայելով լռելեայն կ՚ըսենք. «Աշխարհ Դրախտավայր» ու կը յառաջանանք կ՚երթանք Կեչառիսի վանքը, Ս. Նշան եկեղեցին ԺԱ. դ., Կաթողիկէ եկեղեցին ԺԳ. դ., Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցի՝* 1003 *թ., Ս. Յարութիւն եկեղեցի՝* 1220 *թ., Գաւիթ՝ ԺԲ.–ԺԳ. դ.դ.:*

Մեր նախահայրերուն անդին ժառանգութիւններով հպարտ, Երեւան կը վերադառնանք, իրիկունը ճաշելու համար «Դուին »նորակառոյց հիւրանոցը: Մեր խումբի բոլոր անդամներն իրենք զիրենք պատուուած կը զգային Հայոց հին մայրաքաղաք՝ Դուինի վերականգնումով եւ հոն հրաւիրուած ըլլալնուն համար:

22 *Սեպտ.ին կ՚առաջնորդուինք Ս. Հռիփսիմէ եւ Ս. Էջմիածին հնամեայ վանքերը: Տեսանք այս վանքերուն, ինչպէս նաեւ ուրիշ վանքերու, հնութիւնները այցելող այլազգի բազմաթիւ զբօսաշրջիկները:*

Էջմիածին, մօտէն ականատես եղանք Թանգարան–պատկերասրահներուն թանկարժէք հարստութիւններուն եւ մասնաւոր արկղերու մէջ պահուած ոսկեայ խաչին, այբուբենով զարդարուած եւ ոսկի խաչերուն առաջինը՝ Վազգէն Ա. Հայրապետին եւ երկրորդը՝ Մարսիլիահայ Պ. Ա. Ջրբաշեանի նուիրատուութիւնները: Հագուագիւտ թանգարանային իրեր, որոնք հիացումով դիտուեցան:

Յետոյ վեհարանին մէջ ընդունուեցանք կաթողիկոսին կողմէ. մօտ կէս ժամ սիրալիր խօսակցութիւն ունեցանք. պատմեց Բաղու իր այցելութեան մասին, տեղեկութիւններ ուզեց Ֆրանսահայ ներկայ կեանքէն եւ մենք ալ պատասխանեցինք ու տուինք երկու քիլօ խունկ, օրհնեց, աջհամբոյրով բաժնուեցանք Հայոց Հայրապետէն:

ՄԱԺԱԿԵՑԻ

(Շար.— 6)

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ ԳԾԱՊԱՏԿԵՐՆԵՐՈՎ

(ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ՝ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ)

×

Անհրաժեշտ է քալել ժամանակին հետ: Տիրող մտայնութեան պարտադրանքն է – րէն մէկն է՝ ամէն ինչ դիւրացնել, դեղեցկացնել, առաւել հրապուրիչ եւ մատչելի դարձնել բոլոր ուղեղներուն եւ բոլոր տարիքներուն համար: Ուրիշ խօսքով՝ ռամկացնել:

Գծապատկերը ինքնին գրական եւ գեղարուեստական նոր սեռ մը չէ: Իր պատմութիւնը խոր արմատներ ունի ժամանակին մէջ, սակայն գործածութիւնը այս վերջին տարիներուն բազմապատկուեցաւ եւ առաւ բոլոր ուղղութիւնները:

Արասպելներ, պատմուածքներ, հէք – եաթներ, դրուագներ այո, բայց նաեւ պատմական կամ ոչ դէմքեր ու դէպքեր, բայց նաեւ ամբողջ ազգի մը պատմու – թիւնը: Բազմաթիւ հանդէսներ թերթօնի ձեւի տակ կուտան, օրինակի համար, Ֆրանսայի պատմութիւնը:

Նոր սերունդի երիտասարդները, հե – տեւելով օրուան մտայնութեան եւ նորաձեւութիւններուն, կը պատասխանեն պահանջի մը՝ առիթ տալ ամէն անհատի ծանօթանալու հայ ժողովուրդի պատմութեան պարզ, կենդանի եւ արդիական ոճով մշակուած գրքի մը միջոցաւ:

Ներկայանալի հատոր մը ուր պատկերներու գծագրութեան գեղագիտութենէն աւելի զգալի է հաւատարիմ եւ, կարելիութեան սահմաններուն մէջ, լրիւ ըլ – լալու մտահոգութիւնը: Արդէն նախաբանին մէջ կ'ըսուի՝ « Կարելի չէ նման նկիրն երկի մը մէջ ներկայացնել երեք հազար տարուան պատմութեան մը յաջորդական դէպքերը: Արդ, նկատի առնուած է հայ ժողովուրդի գոյապայքարի ամենէն յատկանշական շրջանները »: Այսպէս, պատմական Հայաստանը իր աշխարհագրութեամբ, իր ծագումով, իր առասպելական դէմքերով: Յետոյ, թագաւորական հարստութիւնները եւ յատ – կապէս Արտաշէս Ա., Մեծն Տիգրան, Տրդատ Գ., քրիստոնէութիւնը, գրերու գիւտը, Ոսկեդարը, Վարդանանցը եւ արաբական արշաւանքներն ու Բագրա – տունեաց հարստութիւնը եւ Կիլիկեան թագաւորութիւնը: Պէտք է ըսել որ քարտէսներ, բացատրական յատուկ էջեր, թիւեր, վիճակագրութիւններ, յաջորդական թագաւորներու ցանկեր, մշակու – թային եւ քաղաքակրթական նուաճում – ներու թիւմներ կուգան ամբողջացնել, ճոխացնել եւ մանաւանդ դէպքերու շարունակութիւնը ապահովել: Հինգ դար լռութենէ եւ ընդարմութենէ յետոյ, 18 եւ 19րդ դարերու հայ մտքի, հոգիի եւ բազուկի զարթօնքը, Վենետիկէն Պոլիս, Թիֆլիս: Հայկական հարցի ծագումը, Համիտեան ջարդերը, ինքնապաշտպանու – մի եւ ազատագրական պայքարները, Ապրիլեան Եղեռնը, Հայաստանի Հանրապետութիւնը եւ ապա խորհրդայնացումը: Վերջին գլուխ մը՝ այսօրուան Հայաս – տանը. հայրենիքէն Սփիւռք, Երեւանէն մինչեւ աշխարհացրիւ հայաշատ կեդրոններ եւ այժմէականութիւնը: Գիրքը կը վերջանայ Հայաստանի Հանրապետու – թեան զինանշանով եւ « Մահ կամ Ազատութիւն » նշանաբանով:

Հատորին Ա. մասը առաւելաբար պատմական է, սակայն երկրորդ բաժինին իւրաքանչիւր էջին մէջ զգալի է Հայկ հարցի եւ ապա Հայկ. Դատի զարգացման փուլերը եւ անդրադարձները հայ կեանքին վրայ երկրէն ներս թէ դուրս, ինչպէս նաեւ միջազգային հորիզոններուն վրայ:

Այս գիրքը ձեւով մը մեկնելով պատմական դէպքերէ, մշակութային եւ գեղարուեստական տեղեկութիւններէ կը հասնի մանաւանդ այժմէական հարցերու շուրջ որոշ քաղաքական տեսակէտներու, քաղաքական մտքի մը պատրաստութեան: Արդէն իսկ նախաբանին մէջ բացայայտ է՝ « Կը յուսանք որ պատմութեան այս հատորը, որ լայն տեղ կուտայ ժամանակակից շրջանին եւ Հայկ. Դատին, ազդու միջոց մը պիտի ըլլայ, ոչ միայն ծանօթանալու համար հայկական քաղաքա – կրթութեան, այլեւ իւրաքանչիւր ըն – թերցող դարձնել Հայ Դատի համոզ – ուած եւ եռանդուն պաշտպան մը »:

Հայոց պատմութիւնը գծանկարնե – րով, ինքնատիպ է(*) իր տեսակին մէջ, գոնէ հայ հրատարակչական պատմու – թեան մէջ, թէկուզ լեզուն ըլլայ Ֆըրանսերէն: Հրապոյր մը եւ հրաւէր մը ոչ – Հայերուն եւ նաեւ հայերէն լեզուի անծանօթ Հայերուն, մօտենալու համար Հայոց պատմութեան, հայ իրականու – թեան: Այս գծով գնահատելի ձեռնարկ մըն է: Հատոր մը ոչ միայն գրադարանի զարդ ըլլալու, այլեւ տուներէն ներս հեշտ, հաճելի, պատկերազարդ եւ օգտակար ընթերցումներ, ծանօթութիւններ ընծայելու մեծերուն թէ փոքրերուն:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

(*) ԽՄԲ.— Աւելի քան 20 տարիներ առաջ, Նուպար Յովհաննէսեանի նախաձեռնութեամբ նման գաղափար մը ձեւ առած է, պարբերաթերթի մը ձեւին տակ, հայ երախաներուն համար:

ԴԷՊՔԷ ԴԷՊՔ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Ամերիկայի Հ. Յ. Դ. Կեդր. Կոմիտէի կազմակերպութեամբ « Գիտակցութեան զարգացում »ի երկ – րորդ սեմինարը տեղի ունեցած է Հոկտ. 19 – 21, Հայաստան քէմփի մէջ: Մասնակցած են 40 ընկերներ Հ. Ե. Դաշնակցութեան շարքերէն: Եռօրեայ սեմինարին տրուած են դասախօսութիւններ հետեւեալ նիւթերուն շուրջ.— Ի՞նչ դեր վե – րապահուած է ամերիկահայ երիտասարդ սերունդին ամերիկեան քաղաքական աշխատանքներուն մէջ՝ մօտէն ծանօթա – ցնելու Հայ Դատի բնոյթը: Ահաբեկչութիւններու բնոյթը եւ տարողութիւնը 20րդ դարու տագնապալի շրջանին մէջ. պատճառները ահաբեկումներուն եւ իրաւազուրկ ժողովուրդներու ձգտումը իրենց արդար իրաւունքներուն տիրանա – լու: Հայ Դատի աշխատանքները յառաջիկայ տարուան ընթացքին, մասնաւո – րաբար Թրքական ցեղասպանութեան 65-ամեակին առիթով տարուելիք աշխա – տանքներ: Ցոյցերու ընթացքին ինքնա – պաշտպանութեան միջոցներ եւ զինա – վարժութիւն:

ՈՒՍՏՐԻ (Միացեալ Նահանգներ) մէջ, Հոկտ. 14ին, նշուած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան 89րդ տարեդարձը: Առաւօտեան Ս. Երրորդութիւն եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգիստ կատարուած է ողբացեալ ընկերներու յիշատակին: Յաւարտ արարողութեան, Հայ Կեդրոնի սրահին մէջ հաւաքուած է բազմութիւն մը տօնելու համար Հ. Յ. Դ.ի Օրը: Բացումը կատարած է հանդիսավարը՝ ընկ. Գէորգ Տագէսեան: Խօսք առած է տեղւոյն Հոգաբարձութեան ատենապետ՝ Ճան Մելքոնեան: Բանախօսած է Գոհարիկ Գոչեան:

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ « Աղբալեան » ակումբին մէջ տեղի ունեցած է Լ. Օգն. Խաչի «Նայիրի» մասնաճիւղի Ջալքայի բաժնի կազմակերպած հանդիպումը, որու ընթացքին դասախօսած է Շահանդուխտ Հայ կնոջ պարտաւորութիւններուն մասին, մասնաւորաբար վերջին դէպքերու լոյսին տակ:

ԼՈՍ ԱՆՃԵԼԸՍԻ Քալիֆորնիա Համալսարանի կազմակերպութեամբ սիմպոզիում մը տեղի կ'ունենայ Նոյ. 9–10ին, նուիրուած « Հայ պատկերը պատմութեան եւ գրականութեան մէջ » նիւթին, Համալսարանի Պան Հոլ սրահին մէջ: Առաջին օրուան նիստին բացումը կը կատարէ Փրոֆ. Ռիչըրտ Յովհաննիսեան նիւթ ունենալով « Խորհրդանշանէն դէպի առասպել »ը: Նոյն օրը կը խօսէին՝ Լէօ Համալեան՝ « Ինչպէս կը տեսնեն մեզ ուրիշները », Յակոբ Տէր – Կարապետեան՝ « Հայերը արաբական աշխարհին մէջ », Ճէք Անդրէասեան՝ « Հայ Ամերիկացին » նիւթերուն շուրջ: Երկրորդ օրուան նիստին կը խօսէին Ռապըրթ Թամսըն՝ «Հայկական պատկերը դասական պատճէններու մէջ », Նինա Կարսոյեան՝ « Հայկական պատկերը նախա-իսլամա – կան Իրանի մէջ », Սփիրոս Վրիոնիս՝ « Հայկական պատկերը Բիւզանդիոնի մէջ », Ճոն Կարսուէլ՝ « Նոր Ջուղան եւ Սաֆավիներու պատկերը Հայերուն մէջ», Ռոնալտ Սան՝ « Հայկական պատկերները ռուսական կայսրութեան մէջ », Գէորգ Պարտաքեան՝ « Հայկական պատկերը եւրոպական ճամբորդական գրականութեան մէջ », Ժիրայր Լիպարիտեան՝ « Փոխ – ուող ինքնա – պատկերը օսմանեան կայսրութեան մէջ », Վահէ Օշական՝ « Հայկական ինքնա–պատկերը ժամանակակից գրականութեան մէջ » նիւթերու մասին: Նիստերուն կը նախագահեն Փրոֆ. Ա. Սանճեան եւ Ռիչըրտ Յովհաննէսեան: Սիմպոզիումը պատրաստուած է Համա – լսարանի Հայկական Հետազօտութիւններու կեդրոնին կողմէ, օժանդակութեամբ Ալեք Մանուկեան Մշակ. Հիմնադրամի:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Մերձաւոր Արեւելքի Աստուածաբանական գոլէժին մէջ, Հոկտ.22-23ին, տեղի ունեցած է հանդիպում մը Միացեալ Նահանգներու Եկեղեցիներու Խորհուրդի ներկայացուցիչներուն եւ Միջին Արեւելքի Եկեղեցիներու Խորհուրդի ներկայացուցիչներուն միջեւ: Կիլիկեան Աթոռին կողմէ մասնակցած է Լիբանանի Հայոց առաջնորդական տեղապահ՝ Արամ Վրդ. Քէշիշեան: Ժողովին գլխաւոր օրակարգերը եղած են՝ ընկերա – քաղաքական վերլուծումներու անդրադարձը եկեղեցիներու կեանքին ու առաքելութեան վրայ Միջին Արեւելքի մէջ, Եկեղեցիներու կեցուածքը պաղեստինեան հարցին նկատմամբ, միութեան եւ վկայութեան ըմբռնումը Միջին Արեւելքի մէջ (այս նիւթը ներկայացուցած է Արամ Վրդ.), Լիբանանեան տագնապը եւ Եկեղեցիներու կեցուածքը եւ Միջին Արեւելքի ու Միացեալ Նահանգներու Եկեղեցիներու փոխ – յարաբերութեանց սերտացման կարելիութիւններ:

×

Հոկտ. 24ին, ամերիկացի պատուիրակները քաղաքավարական այցելութիւն մը տուած են Խորէն Ա. եւ Գարեգին Բ. Կաթողիկոսներուն՝ Անթիլիասի Կաթողի – կոսարանին մէջ:

Լրատու — տեղեկատու

ԴԱՇՆԱԿԱՀԱՐՈՒՀԻ ԱՆԻ ՂԱԶԱՐԵԱՆԻ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՇՈՒԷՏԻ ՄԷՋ

Շուէտական մամուլը գրուատանքի տողերով արտայայտուած է դաշնակահա – րուհի Անի Ղազարեանի վերջին ամիս – ներուն արձանագրած յաջողութիւննե – րուն մասին: Հայ դաշնակահարուհին շուէտական ձայնասփիւռին հետ պայմանագրութիւն մը կնքած է շարք մը արձանագրելու համար ձայնասփիւռէն: Այդ շարքին առաջինը ամբողջութեամբ նըւիրուած է հայկական երաժշտութեան՝ Խաչատրեանի Սոնաթինան, Բաբաջանեանի Դաշնակի համար կտորները եւ Ալ. Յարութիւնեանի Հայկական պարը: Անի Ղազարեանի անունը անցած է Սթոքհոլմի մէջ հրատարակուած Երաժշտական Բառարանի 1979ի հատորին մէջ:

ՍՊԱՍՄԱՆ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

(ՎԷՊ)

= ՋԸՊԷԼ ԽՄԱՅԵԱՆ =

Ա.

Մէկէն խարազանուած իրենց զսպուած թոզոքներուն մէջ հոն հաւաքուած կի – ները յօշոտեցին օրիորդ Լէօնթինի կեանքը: Անտարակոյս կը ճանչնային այդ փոքրոցի աղջիկը. առատ մը ողորմելի եւ յղութենէն պայթելով – չես գիտեր ուրկէ վաստակուած այդ տղան ալ – հիւանդանոց հասեր էր. հոն զինքը քաշքշեր էին ամէն կողմ, տեխպուեր էր ոտքի վը – րայ մնալ գրասենեակներու մէջ ճիշդ ուրիշի մը նման. սպասած էր նստարան – ներուն վրայ առանց բերանը բան մը դըրած ըլլալու ու ճակատած էր բոլոր ցաւերուն եւ ամօթին՝ ապօրինի մայրու – թեան մը. կը հասկնա՞ք. իր տղուն համար, որուն հօրը անունը վստահօրէն չէր գիտեր, անորոշ եւ դողդոջուն ապագայի մը համար եւ ահաւասիկ բախտը ունե – ցած էր մեռած հրէշ մը աշխարհ բե – րելու. անկէց ի վեր Մաթէրնիթէի մէջ մնացած էր իբրեւ հիւանդապահ. հիմա կաթ առնելու եկող կիներու ծառայելու պաշտօնը ունէր. ու այնքա՜ն չար էր իրենց կաթէն զրկուած խեղճ մայրերուն համար:

Երբ Տիկին Լրռու սպասման սրահը եկաւ՝ քանի աւելի կիներ հասած էին արդէն. անձրեւին պատճառաւ պատուհանները գոց էին եւ սեղմուած ու ա – պականուած մթնոլորտին մէջ պզտիկ – ները կը ճչային, կը գոչէին կուլային. ղայեակ մը կշիռին քով կեցած տղայ մը կը կշռէր որ առանց դադրելու աղա – ղակներ կ'արձակէր, աչքերը լեցուն, ամբողջ մարմնովը դողդղալով: Անդին ուրիշ մը կապոյտ հագէ բռնուած կը խղդուէր տագնապի մը մէջ. կիներէն ո – մանք բողոքեցին...

– Ի՛նչ ապուշ բան է մեզի հոս բանտարկել մեր տղոց հետ, ինչպէս անասունները ախոռի մը մէջ:

– Ու այդ տղան որ կը հազայ, ա՛խ...

– Վերջապէս եթէ քիչ մը միջոց ունենայի ես պիտի չգայի տանջուիլ այս դըժոխքին մէջ...

Հակառակ զով օդին այնպիսի խեղդող տաքութիւն մը կար սրահին մէջ որ ապակիները շոգիէն ճերմկած էին... քանի մը տղաք արդէն մերկ՝ կը ճուային, սպասելով ղայեակին որ պահ մը ներս գացած էր. անդիէն մուտքի դուռը մէ – կէն բացուեցաւ եւ փողոցի մառախ – լապատ ցուրտ օդը խուժեց տաք սրա – հէն մէջ.

– Տղաքնիդ ծածկեցէք պոռացին ո – մանք:

– Տղաքը կրնան շատ աղէկ թոքա – տապէ բռնուիլ, գոչեց շիկահեր եւ նի – հար դէմքով կին մը:

Ու անկարող բողոքներ, հեծեծանք – ներ ամէն կողմէ լսելի եղան:

– Լռեցէք, տիկիններ, գոչեց ղայեակը ներս մտնալով եւ մէկէն լուռ մի – ջոցին մէջ թիւ մը պոռաց... 4860 կրամ:

– Ա՜հ, խեղճ պզտիկ, լսելի եղաւ ձայն մը. յետոյ հեծկլտանքներ:

Նստարանին վրայ մայր մը դողդղացող մատներով կը հագուեցնէր տղան անոր վտիտ անդամները այնքան տժգոյն էին որ կարծես կը ցոլացնէին ոսկորներուն դեղնութիւնը. ծունկին վրայէն խոշոր գլուխը միայն վար էր կախուեր եւ կը տատանէր մօրը ըրած ամէն մէկ շար – ժումին հետ. գրեթէ պառաւի մը դիմագըծութիւնը ունէր արդէն, այնքա՛ն խորշոմներ կային իր խոռոչացած այտերուն եւ տափակ քունքերուն վրայ. միայն աչքերը տարապայման եւ անգիտակից ցաւով մը լեցուն ամբողջ վատթարացած սերունդի մը ախտաւոր անձկութիւն կը կրէին իրենց մէջ...

– Պիտի չապրի, պիտի չապրի կը կըրկնէր մայրը. ասիկա հինգերորդն էր արդէն. ամէնքն ալ այսպէս կորսնցուցած եմ... երկու երեք ամիս աղէկ կ'երթան յետոյ մէկէն ցաւը կը գրաւէ զիրենք:

Քանի մը մայրեր շուրջը հաւաքուած զինքը կը ջանային մխիթարել...

– Քաջութի՛ւնդ մի՛ կորսնցներ Տիկին Լուիզ. մեծ բան մը չունի աս տղեկը, պիտի տեսնես որ ինքզինք պիտի գըտնայ:

(Շար. 2)

Տէր եւ Տիկին Յար. Քէհեայեան եւ զաւակները՝ Ալպէր եւ Միշէլ, Գերպ. Հ. Նիկողոս Վրդ. Քէհեայեան (Վենետիկ), Տէր եւ Տիկին Յակոբ Քէհեայեան (Պոլիս), այրի Տիկին Ալին-Պետրոս Քէհեայեան, այրի Տիկին Արմենուհի Սուվաճեան եւ զաւակները (Ամերիկա), այրի Տիկին Արփինէ Կէօզիւպիւյուք եւ զաւակը՝ Վահէ (Պոլիս), այրի Տիկին Զապէլ Նաւարեան եւ զաւակները (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Օննիկ Էլիգապէթ Մերճանեան, Օր. Շուշան Տէօլէնեան եւ բարեկամները սրտի անհուն կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի զաւկին, եղբօր, եղբօր ու քրոջ որդւոյն եւ զարմիկին՝

ԺԱԳ ՔԵՀԵԱՑԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Նոյ. 10ին, Կրեմլէն - Պիսէթր, 36 տարեկանին, յետ անողոք հիւանդութեան:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Չորեքշաբթի Նոյ. 14 ժամը 15.30ին Պանեօյի

Saint-Hermeland

եկեղեցին (Փլաս տը լա Ռեփիւպլիք) հայկական ծէսով, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պանեօ - Քոմինալ (Ավընիւ տը Կառլանտ) գերեզմանատունը ժամը 16ի շուրջ:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ նկատել:

ՅԱՌԱՋ. — Մեր խոր ցաւակցութիւնները Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Քէհեայեանի, զաւակներուն, Հայր Նիկողոս Քէհեայեանի այս կսկծալի կարուստին առթիւ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Օր. Լօրա Իշգալացեան,
Օր. Լիտիա Իշգալացեան

Կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի, Նոյ. 18, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց սիրեցեալ մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՎԱՀԱԳՆ ԻՉԳԱԼԱՑԵԱՆԻ
(ծնեալ Գազազեան - Լիմեան)

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՄԱՌԱՆ
ՄՈՍ ՕՐԷՆ...

OFFRE D'EMPLOI

Recherchons pour résidence secondaire, 60 k. de Paris, couple sans enfant pour gardiennage et travaux ménagers. Offrons logement neuf, indépendant, meublé tout confort (cuisine, salle de bains, chauffage) plus salaire mensuel.

Sérieuses références exigées.

ECRIRE SEULEMENT

M. Papazian
4, Rue Léon Delagrange
75015 Paris

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE MARSEILLE
12 - 14, Rue St. Bazile

SOIREE DANSANTE
Greco-Arménienne

Samedi 17 Nov. à partir de 21 heures
avec la participation
des ensembles folkloriques des deux communautés
Entrée : 30 F.
Renseignements et réservation :
M. C. A. Tél. : 50-15-09

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ
ՑԻՍՆԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ
Նախաձեռնութեամբ
ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՍԵՒՐԱՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

GRANDE SOIRÉE DANSANTE organisée par la section de Sevran de la Croix Bleue des Arméniens de France

ՇԱԲԱԹ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 17 ԺԱՄԸ 20ԻՆ

Salle des Fêtes de Sevran

ՊԵՏԻԿ իր նուագախումբով
եւ Ցաղթանակ

BUFFET ORIENTAL — AMBIANCE ARMÉNIENNE

MARANE
BIENTOT...

DUO HARTAR
vous propose
l'animation de vos soirées, galas ou concerts arméniens.
Pour tous renseignements contacter le : 246 98-64 ou 271 93-07 (à partir de 18 h)
ou écrire à : DUO HARTAR
31, RUE DE L'ÉCHIQUIER
75010 PARIS

AVEC LE CONCOURS DE

AÉROFLOT - INTOURIST - Havas-Voyages
JACQUES CHELELEKIAN vous propose
au départ de MARSEILLE

des VOYAGES-ARMENIE

JOUR DE L'AN ET NOEL A EREVAN

MOSCOU - EREVAN

2 nuits — 12 jours

CALENDRIER DES DÉPARTS

DEPART VENDREDI : — 28 Décembre
RETOUR JEUDI : — 10 Janvier 1980

PRIX : 3700 F + 150 F. TOUT COMPRIS

Prix établi le 1er Février 1979

INSCRIPTION 45 JOURS AVANT LA DATE DE DEPART

Prix comprenant : Transport aérien — Transferts — Séjour hôtel 1er classe en chambre 2 lits — Pension complète — Visites et excursions selon programme — Visa — Assurances.

programmes et calendriers 1980
nous consulter

Renseignements et réservations

Jacques CHELELEKIAN — 87 la Canebière 13001 MARSEILLE
tél. (91) 95 90 12

et toutes agences HAVAS-VOYAGES de France — Org. Lic. 97

le restaurant
LA CAPPADOCE
67bis, QUAI BLANQUI, ALFORTVILLE 94140
tél. 375.05.30

PRESENTE SON PROGRAMME D'HIVER
tous les soirs
YORGANTZ
et l'orchestre CAPPA avec **Garbo** au piano
Consomation après 23 h. — FERME LE LUNDI

ՄԱՌԱՆ
ՄՈՍ ՕՐԷՆ...

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Անիէռ - Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղի անդամական ընդհ. ժողովը այս Երեքշաբթի Նոյ. 13, ժամը 20.30ին սովորական հաւաքատեղին (Ախութանք Սոսիալներու կեդրոնը, Անիէռ)

×

ՊՕՄՈՆԻ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ընդհ. ժողովը Երկուշաբթի, Նոյ. 19, ժամը 14.30ին, տեղւոյն եկեղեցւոյ սրահին մէջ: Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը ցանկալի է:

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

pour la premiere fois en France
ORGANISEE PAR L'UCFAF ET LA JAF

la tournée de l'ensemble national des chants et danses d'Arménie Tatoul Altounian

Հայաստանի «Թաթուլ Ալթունեան» երգի - պարի պետական անսամպլի առաջին շրջապտոյտը

SALLE PLEYEL : 22 Nov. à 20 h. 30 — 26 Nov. à 20 h. 30
LE HAVRE : 24 Nov. à 20 h. 30
BRUXELLES : 25 Nov. à 20 h. 30
VITRY : 30 Nov. à 20 h. 30
NOGENT SUR MARNE : 1er Déc. à 20.30
ANGOULEME : 4 Déc. à 20 h. 30
MARSEILLE : 7 Déc. à 20 h. 30
VALENCE : 8 Déc. à 20 h. 30
LYON : 9 Déc. à 17 h.

Vente des billets : les 3 FNAC, la salle Pleyel, aux points de vente habituels, chez les membres de l'UCFAF.

Location et réservation : Centre Culturel et Artistique
6 Cité du Wauxhall — 75010 PARIS
Tél : 208-76-49 de 15 h. à 20 h.
du Lundi au Samedi

ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿ
ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ
ՈՒՐԲԱԹ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 16, ԺԱՄԸ 20.30ԻՆ,

ՍԱԼ ԿԻՄԷԻ ՄԷՋ

6, Փլաս տ'Իէնա, Փարիզ 16րդ
Բարձր հովանաւորութեամբ
Արեւմտեան Եւրոպայի Կաթ. Պատուիրակ և Փարիզի Առաջնորդ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
կը մասնակցին՝ ծանօթ քանաստեղծուհի
ՍԻԼՎԱ ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆ
(յատկապէս եկած Հայաստանէն)
համբաւաւոր դաշնակահար՝ ՐԱՖՖԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
14
MERCREDI
14 NOVEMBRE
1979

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

55րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.513 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 55e ANNÉE — No 14.513

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԻՐԱՆ

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆ ՔԱՐԻՒՂ ՊԻՏԻ ՉԱՌՆԷ

ՊԱՏԱՆԴՆԵՐՈՎ ՍՏԵՂԾՈՒԱԾ ԾԱՆՐ ՏԱԳՆԱՊԸ ՉԻ ԼՈՒԾՈՒԻՐ ՍԱԿԱՅՆ

Ըստ դիտողին հայեացքին, կարելի է նախագահ Գարթըրի վերագրել մեծ պարկեշտութիւն եւ համբերատար քաղաքականութիւն կամ պարզապէս՝ տկարութիւն եւ անզօրութեան բացայայտ խոստովանութիւն: Վիէթնամէն ետք, Միացեալ Նահանգները իրենց երկրորդ « ապտակ »ը կ'ուտեն միջազգային գետնի վրայ:

Տասը օր ետք, Գարթըր որոշում մը տուաւ, որ մեծ իրարանցում ալ չստեղծեց Իրանի մէջ: Արդարեւ Ուաշինկթըն այլեւս քարիւղ պիտի չառնէ բայց արդէն իր սպառումին միայն երեք առ հարիւրը կը կազմէ իրանեան քարիւղը եւ ուրեմն կը մնայ եղեր իւրաքանչիւր Ամերիկացիի, օրը չորս քիլոմեթր պակաս ընել: Այս կարգադրութիւնը սակայն մեծ իրարանցում չստեղծեց եւ յայտարարուեցաւ արդէն թէ Պարսիկներն ալ պիտի չարտածեն դէպի Ամերիկա եւ թէ ամերիկեան տնտեսական պատերազմ մը չի վախցներ զիրենք:

Կացութիւնը միշտ նոյնն է եւ ոչ մէկ զիջումի տրամադրութիւն կայ Թեհրան: Այդ մթնոլորտին մէջ ալ երբ Միացեալ Նահանգներու ՄԱԿի նախկին դեսպանը՝ Անտրիւ Եունկ Շահը Այխմանի կը նմանցնէ, պարզապէս իւղ լեցուած կ'ըլլայ իրանցի ղեկավարներու կրակին վըրայ:

Հակասական եւ տարօրինակ բաւական բաներ կան այս պատմութեան մէջ: Օրինակ՝ տակաւին ծանօթ իսկ չէ թէ քանի՞ պատանդ կայ, իսկապէս: Ցարդ 60ի մասին կը խօսուէր: Բայց երբ չորս դիւանագէտներ (Ֆրանսա, Ալժերիա, Սուրիա եւ Շուէտ) այցելեցին պատանդներուն, ըսուեցաւ թէ հարիւր է անոնց թիւը եւ 60ը՝ միայն Ամերիկացիներուն թիւն է (Լը Մոնտ) թէեւ Ֆիկարօ կը պնդէ 60ի վրայ եւ 33ը Ամերիկացի կը նկատէ: Այս 33ը դիմում ընողներն են Ուաշինկթընի, որ Շահը յանձնէ: Ամէն պարագայի մէջ անհասկնալի բաները շատ են եւ ոմանք զարմանք կը յայտնեն նոյնիսկ թէ չորս այցելուները, յաւելեալ պապական Նուիրակը չեն մտածած իսկ հաշուել իրենց տեսած պատանդները: Հայր. Պուներնի կ'ըսէ թէ բոլորն ալ տեսած է, միւս աշխարհականները կ'ըսեն թէ « մեծ մասը » տեսած են բայց ոչ ոք ի վիճակի է հաստատելու թէ տեսա՞ծ են թէ ոչ ամերիկեան դեսպանատան ապահովութեան սպասարկութեան գործավարը՝ Գնդ. Հոլանտ: Շուէտի դեսպանը կը պնդէ որ տեսած է, միւսները չեն գիտեր...: Յստակ է ամէն պարագայի մէջ, թէ Պարսիկները բաւական փաստաթուղթեր ձեռք ձգած են եւ կ'արդարացնեն դեսպանատան գրաւումը ըսելով թէ « ուրիշներու նման դեսպանատուն մը չէր, այլ լրտեսներու բոյն մը »:

Դեսպանատան գրաւումէն տասը օր ետք, միշտ անել կացութիւն մըն է: Ամերիկացի երկու բանագնացները Պոլիս նստած կը սպասեն, որ Խոմէյնի միտքը փոխէ եւ զիրենք ընդունի, ինչ որ շատ հաւանական բան մը չէ: Միջազգային իրաւագիտութեան համար, Ուաշինկթըն չի կրնար Շահը յանձնել քանի քաղաքաքական «մեղադրեալ» մըն է բայց Թեհրան վճռապէս կը սպասէ եւ կը պատրաստէ դատավարութիւնը, որ « երկրորդ Նիւրամպէրկ » մը պիտի ըլլայ: Շահը, սակայն ուրիշ թշնամի մը ունի, որ սակարկութեան չի նստիր հետը՝ քանսեռը:

×

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՏԷՄԻՐԷԼ ՆՈՐ ԲԱՆ ՉՈՒՆԻ ԸՍԵԼԻՔ

«ՄԻ ՔԻՉ ՓՈՂ ՈՒՂԱՐԿԵՑԷՔ»

ՆՈՐ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ 2 ՄԻԼԻԱՌ ՏՈԼԱՐ ԿԸ ՓՆՏՌԷ...

Տէմիրէլ կազմած է իր նոր դահլիճը եւ ներկայացուցած նախագահ Քորութիւրքի, որ ընդունած է զայն: Նոր կառավարութիւնը փոքրամասնութեան կառավարութիւն մըն է եւ կազմուած է միայն Խորհրդարանին Ատալէթական անդամներէ: Բաղկացած է 28 նախարարէ (Էճէվիտ 35 նախարար ունէր): Արտաքին նախարարութիւնը յանձնուած է Հայրեթթին Էրքմանի, Պաշտպանութիւնը՝ ծերակուտական Ահմէտ Իհսան Պիրինճիի եւ տնտեսագէտ Իսմէթ Սեզկին Ելմտական նախարար կը դառնայ: Այս կառավարութիւնը կարենալ կազմելու համար Տէմիրէլի նեցուկ կը կենան երկու ծայրայեղ աջ կուսակցութիւնները (Միլլի Սելամէթ եւ Միլլի Հարէքէթ) ինչ որ կառավարութեան կ'ապահովէ 227 ձայն 450ի վրայ:

×

Նախ քան այս արդէն Տէմիրէլ չէր ծածկեր որ « մի քիչ փող է հարկաւոր » եւ կը ճշդէր թէ տնտեսական արագ զարգացման մը ծրագրին իրագործման համար պէտք է տարին երկու միլիառ տոլար գտնէ եւրոպական շուկային վրայ: Մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին է որ Տէմիրէլ յայտնած է թէ իր երկիրը պէտք ունի յաւելեալ փոխառութիւններու: Ըստ իրեն քանի որ 500 միլիառ եւրոտոլար կայ մէջտեղը, Թուրքիա չի՞ կրնար ատկէ երկու միլիառ ունենալ: Արեւմտեան տնտեսագէտ մը սակայն դիտել կուտայ թէ շատ տրամաբանական չէ որ ամէն մարդ աւելի դրամ փոխ տայ Թուրքիոյ, որու արտաքին պարտքը արդէն 18 միլիառ տոլար է...:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼՈՆՏՈՆԻ « Թայմզ »ը վերսկսաւ լոյս տեսնել, դրեթէ տարուան մը դադարէ ետք: Ծանօթ է որ տնօրէնութիւնը եւ թերթին սենտիքաները բանավէճ մը ունէին, արդիական մեքենաներու գործածութեան շուրջ: Թայմզ, հաւատարիմ իր աւանդութեան, կը ստիպուի հրատարակել տարուան մը մահազդ...:

ԻՏԱԼԻՈՅ վարչապետը՝ Ֆրանչեսքօ Քոսիկա Փարիզ ժամանեց:

«ԿԱՐՄԻՐ ՓԻԼ-ՕՎԸՐ»Ը որու ներկայացումը արգիլուած էր Փարիզի Ստիպողական Դատարանին կողմէ, տարբեր վճիռ արձանացաւ աղջնակին ծնողքին վերաքննութեան դիմումէն ետք: Զօրս հաստուած, որոնք կը վերաբերին զոհին ծնողքին անձնական կեանքին պիտի վերցուին ինչ որ « ծածուկ գրաքննութիւն » կը նկատուի բեմադիրին՝ Միշէլ Տրաքի կողմէ: Մամուլի քննադատները յաջող կը նկատեն սակայն ֆիլմը եւ նաեւ լաւ կ'արտայայտուին Սերժ Աւետիքեանի խաղարկութեան մասին:

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԼՈՒՐԵՐ

ԸՍՏ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅԵՐԸ ԵՐԿՈՒ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐ ՊԻՏԻ ՈՒՆԵՆԱՆ ՅԵՏԱԳԱՅ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Նոյ. 7ի իր թիւով « Ալիք » հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ.—

« Առաջին անգամը լինելով, Իրանի սահմանադրութեան պատմութեան մէջ, Իրանի հիմնական օրէնքի մէջ յիշատակւում է Հայութեան անունը եւ հիւսիսի Հայութիւնը ունենում է մէկ պատգամաւոր եւ հարաւի Հայութիւնը ունենում է մէկ պատգամաւոր:

« Բանիմացների ժողովը (Խեբրէգանը) մէկ ամբողջ ամիս քննել է այս յօդուածը եւ բազմաթիւ փուլերից ու բովերից անցկացնելուց յետոյ է որ վաւերացուել է:

ՅՕԴՈՒԱԾ 50

Վերջապէս չարաթներ տեւող ուսումնա – քննութիւններից յետոյ, երէկ յետկէսօրէին, Բանիմացների ժողովը նիստը զբաղուեց 50րդ յօդուածի քննարկմամբ: Ներկայ էին 59 հոգի: Թեր քուէարկեցին 50 հոգի, մէկ հոգի դէմ գնաց եւ 8 հոգի ձեռնպահ մնացին, ու վաւերացուեց յօդուած 50ը:

Յօդուածի բովանդակութիւնը հետեւեալն է.—

« Ազգային Խորհրդարանի պատգամաւորների թիւը՝ 270 հոգի է եւ ամէն տասը տարին մէկ անգամ, ընտրական շըրջաններում, բնակչութեան կրած յաւելման համեմատ, 150.000 հոգու դիմաց մէկ պատգամաւոր պիտի աւելանայ:

Զրադաշտականներն ու Հրեաները, իւրաքանչիւրը մէկ պատգամաւոր, քրիստոնեայ Ասորիներն ու Քաղդէացիները՝ միասնաբար մէկ պատգամաւոր եւ քրիստոնեայ Հայերը՝ (Հարաւից եւ Հիւսիսից) երկու պատգամաւոր են ընտրելու:

Այս փոքրամասնութիւնները, ըստ իրենց թուական աճի, ամէն տաս տարին մի անգամ 150 հազարի դիմաց մէկ պատգամաւոր աւել կարող են ընտրել:

Ընտրութեանց կանոնային սահմանումները կը կատարուեն ըստ օրէնքի »:

×

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐ ՄԸ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ ՔԻՒՐՏԻՍՏԱՆ

Թեհրանի մեր պաշտօնակից՝ « Ալիք »ի Նոյ. 8ի թիւէն կ'իմանանք թէ Քիւրտիստանի կռիւներու ընթացքին հայ զինուոր մը՝ Վարդան Աբրահամեան անունով մեռած է: Մարմինը Թեհրան փոխադրըւած է եւ հողին յանձնուած:

ՍԻԼՎԱ ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆ ՓԱՐԻԶ ԺԱՄԱՆԵՑ

Երկուշաբթի իրիկուն Փարիզ ժամանեց Սիլվա Կապուտիկեան, որ Ուրբաթ օր իր առաջին հրապարակային ելոյթը կ'ունենայ, իբրեւ բանախօս Դպրոցասէրի հարիւրամեակին:

Բարի գալուստ կը մաղթենք հայրենի բանաստեղծուհիին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԱԺԻՇՏՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՆՈՐ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

Հայաստանի Երաժիշտներու Միութեան նորընտիր վարչութիւնը գումարած է իր անդրանիկ նիստը եւ քննութեան են – թարկելէ ետք կազմակերպական կարգ մը հարցեր, կատարած է դիւանի ընտրութիւնը, ըստ հետեւեալի.— Եդուարդ Միրզոյեան՝ նախագահ, Էմին Արիստակէսեան՝ Ա. քարտուղար, Ռոբեր Ամիրխանեան, Գէորգ Գէօղակեան, Ալ. Յարութիւնեան, Էդ. Յովհաննիսեան եւ Լեւոն Զաւուշեան՝ քարտուղարներ:

×

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՊԵՏԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿՆԵՐ ՀԱՅԵՐՈՒ

Խորհ. Միութեան Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի եւ Նախարարաց Խորհուրդի որոշումով, գրականութեան, արուեստի եւ ճարտարապետութեան 1979ի պետական մրցանակներով պարգեւատրուածներու կարգին են Յովհաննէս Խաչատուրի Ղափլանեան (ճարտարապետ), Էդգար Սերգէյի Յովհաննիսեան (երաժիշտ): Այս վերջինը « Սասունցի Դաւիթ » բեմապար-օփերայի երաժշտութեան համար:

×

ՀԱՄԱՄԻՈՒԹԵՆԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿ ԵՐԵՒԱՆՑԻ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՆԵՐՈՒ

Խորհ. Միութեան պետական շինարարութեան, գիտութեան ու արհեստագիտութեան պետական կոմիտէի եւ Հայաստանի արհեստակցական միութեան կեդր. Խորհուրդի որոշումով լաւագոյն նախագիծերու եւ այդ նախագիծերով կառուցուած շէնքերու համար Խորհ. Միութեան Նախարարաց Խորհուրդի 1979ի մրցանակը շնորհուած է նաեւ «Ռոսիա» շարժանկարի սրահի ճարտարապետներուն եւ շինարարներուն: Նոյ. 6ին վարչապետ Ֆադէյ Սարգսեան վկայականներ եւ ոսկէ մետալներ յանձնած է « Հայպետնախագիծ » հիմնարկէն Հ. Փօղոսեանի, Ա. Թարխանեանի, Ի. Ծատուրեանի, Ս. Խաչիկեանի, Գ. Գէորգեանի եւ Ա. Սահակեանի:

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ՉԵԽ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՍՎԱԹՕՓԼՈՒՔ ՑԵԽ՝ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԸ

(Բ. և վերջ)

Իր գործերը.— Կենսագրական գիծերը ցոյց տուին, թէ Սվաթօփլուք բանաստեղծը ոչ միայն եղած է Չեխ իր հոգիովն ու ձգտումովը, այլև սլաւ՝ իր մտաւորական միջավայրով, իր կրած մտաւորական ներգործութեամբը: Իբրեւ զաւակը փոքր ազգի մը, որ ճնշուած է եղեր, որ կրած է օտարներու լուծը, որ անընդհատ լարած է իր բոլոր ջիղերը՝ պաշտպանելու իր լեզուն, իր ինքնութիւնը եւ իր ան-հատականութիւնը,— արձագանգն եղած է, որպէս քերթող, իր ցեղին հոգիին: Իր ոգեւորութեան աղբիւրներն եղած են չեխ ժողովուրդին աւանդութիւններն ու պատմական յիշատակները, գլխաւորաբար Ջիսքայի եւ անոր ընկերներուն վարընջական քաջագործութիւնները:

Այսպէս, իր հրատարակած մէկ քերթուածը, Հիւսեանը Պալթիկի վրայ, կ'ոգեկոչէ իր ազգային պատմութեան մէկ հռչակաւոր դրուագը, Պոհեմիոյ Պրջէ-միզըլ Օթթօկար թագաւորին արշաւանքը՝ ընդդէմ տեւտոնեան ասպետներուն: Այս արշաւանքին հետ է, որ կապուած է Քէօնիկսպէրկ քաղաքին հիմնարկութիւ-նը. Քէօնիկսպէրկ կը նշանակէ թագաւորին լեռը, որովհետեւ կ'ըսուի թէ Օթթօկար հիմնեց զայն, եւ Չեխերը միշտ կը սիրեն ոգեկոչել փառահեղ անցեալի մը այս հեռաւոր յիշատակները:

Ցեխ երբ վերադարձաւ Ղրիմ կատա-րած իր ճամբորդութենէն՝ գրեց հետեւեալ տաղաչափուած զգայուն տողերը հանդէպ իր ծննդավայրին, որոնք մէկ ճառագայթն են իր հայրենիքին համար ունեցած խոր ու հզօր զգացմանը.

— « Երբ կը վերադառնայի հեռաւոր երկիրներէ, յուզումնալից օտար բնա-նկարներու հրապոյրովն ու չքեղութեամբը, հոգիիս մէջ կը բոցավառէին Արե-ւելքի կախարդական արշալոյսները եւ սպիտակ Կոստանդնուպոլիսը, երա՛զ մո-գական, եւ սաֆիրայի ու զմրուխտի ծի-ծաղկոտ ծովը: Բայց երբ նշմարեցի ա-ռաջին անգամն ըլլալով Պոհեմիոյ ան-տառը, հիւղակները, դաշտերը, ծաղկա-փթիթ մարգագետինները եւ առաւօտեան մշուշին մէջ հարիւր աշտարակեայ Փրա-կայի սիլուէթը, կուրծքէս երանութեան հառաչանք մը դուրս պոռթկաց. « Ո՛վ իմ Պոհեմիաս, գեղեցիկ Պոհեմիաս »:

Նոյն այդ Պոհեմիոյ, օտարի ուծին տակ անցած Պոհեմիոյ է որ կ'ուղղէ բանաստեղծը հետեւեալ տողերը՝ ուրիշ ոտանաւորի մը մէջ.

« Մենք ալ, ազատ մարդիկ էինք. այս երկիրը մեզի կը պատկանէր: Մեզի՛ համար էր վաստակը եւ մեզի համար՝ մեր ցանքը. մենք կը պահպանէինք մեր ստացուածքը՝ ընդդէմ ամէնուն. մենք յաղթական պատերազմներ կը մղէինք՝ մեր օճախին եւ մեր երջանկութեան համար »:

Այդ երկիրը պիտի ազատի՞ արդեօք: Բանաստեղծը կը թուի յուսահատ: Ահա թէ ուրիշ ոտանաւոր մը ի՛նչ զգացումով կը վերջանայ.

« Արդէն կը խոնարհի գլուխս եւ կը ճերմկին մազերս, իմ մայլ աչունս ա՛լ յոյս չի ճանչնար: Գիտեմ թէ իմ շղթայակապ ձեռքերս պիտի չխորտակեն իրենց շղթաները եւ պիտի հանգչին անոնք ինծի հետ գերեզմանին մէջ »:

Ուրիշ տեղ մը գերիներու խմբերգ մը ա՛յսպէս կ'երգէ.

« Օտար ցեղ մը մեզ կը կոխկրտէ փոշիի մէջ, կը հայհոյէ մեզի՝ անծանօթ լեզուով մը. կրկին լուծ մը կը ծանրանայ մեր ուսերուն վրայ:

« Օտարին մտրակի հարուածը աւելի խոր կը դրոշմուի մեր մսին մէջ, եւ մեր շրթունքները երկչոտ խօսքեր միայն կը համարձակին արտաբերել,— որովհետեւ օտար տէր մը զզուանք կը զգայ անոնց հնչիւնէն: Անիկա կ'ատէ ինչ որ ամէնէն աւելի սիրելի է մեզի, եւ ինչ որ ինք կ'ուզէ զզուելի է մեզի: Կ'ուզէ խլել մեզմէ մեր արեան ձայնը, պատուանշանները, յիշատակը եւ նոյնիսկ լեզուն մեր նախահայրերուն »:

Ինչպէս յայտնի է, Պոհեմիան հայրենիքն է Եան Հուսի, որ արձակեց բողոքի առաջին հզօր ճիչը ընդդէմ կաթոլիկ բռնակալութեան եւ այդ ճիչով իսկ արթնցուց խղճի ազատութեան եւ բողոքական շարժման ալիքը յաջորդ սերունդներուն մէջ:

Արդ, կաթոլիկ Աւստրիան, բռնութեամբ եւ հալածանքներով նոյնինքն Պոհեմիոյ մէջ դարձեալ տարածած է կաթոլիկութիւնը, որուն դէմ կը բողոքէ, հետեւեալ տողերով, Սվաթօփլուք, պահանջելով խղճի ազատութիւն:

« Մեր Աստուածն անգամ բռնադատութեամբ ընդունիլ տուած է մեզի Տէր մը՝ որ հրամայած է հաւատալու թէ Աստուծմէ է որ խարազան կ'ընդունինք եւ շղթաներ կը կրենք: Նուաստացէ՛ք, խոնարհեցէ՛ք աստղազարդ կամարի Տէր-Աստծուն առջեւ:

« Նուաստացէ՛ք, խոնարհեցէ՛ք երկրի Տիրոջն առջեւ: Միեւնոյն նուաստացումն ու հնազանդութիւնը կը բանան երկնքի դռները եւ հոգիի մը ամենագեղեցիկ զարդն է միմիայն անձնուիրութիւնը հանդէպ Տիրոջ:

« Այսպէս, մարդկութեան ամենանուիրական զգացումը գերիներու Տիրոջ ի սպաս դրուած է: Աստուածութեան երեսին վրայ իսկ քանդակուած է իր ժպիրհ դէմքը, եւ ստախօս քահանաներու խումբ մը, քամակը ծուռ, աղօթք-ներ կ'երգէ անոր՝ իրարու հետ մրցելով, նեցուկ կ'ըլլայ իշխանութեան եւ անէծք կը թափէ ամէն գլխու վրայ՝ որ վեր բարձրանալ կ'ուզէ:

« Ատենօք պաշտելի մարգարէի մը բերանը մարդոց հաւասարութիւնը կը քարոզէր եւ, խորտակելով գերութեան շղթաները, զանոնք ամէնքն ալ միացուց սիրոյ կապով: Բայց իր աշակերտներուն ստախօս նախիրը հակառակը գործեց անոր վարդապետութեան: Մեղի՛, խեղճերուս կը փառաբանէ սրբազան օրինակը, իսկ ինք մասնակից է իշխանութեան. իր Տիրոջն շնորհքին ստուերին տակ՝ կը վայելէ իր թշուառական աւարը եւ անոր փոխարէն, կ'օրհնէ շղթաները, դա՛ռն հեզնութիւն, Տիրոջը անունով:

« Ո՛վ մեր Աստուածը, Աստուա՛ծ արդար, լսէ՛: Աստուա՛ծ թշուառ գերիներու, դուն՝ որ չունեցար ո՛չ ոսկիէ սեղան, ոչ ալ քու քահանաներդ ունեցան՝ մետաքս. դո՛ւն որ կը գահակալես բնութեան վեհութեանը մէջ եւ պարզ սրտերու բաբախումին մէջ, խլէ՛ մեր դարաւոր շղթաները, վե՛ր վերցուր մեր ճակատը փոշիէն եւ, ազատութեան տաճարներուն մէջ, հռչակէ քու արդա՛ր օրէնքդ »:

Սակայն քերթողը չուզեր յուսահատիլ եւ իր ազգակիցներուն ընդնշմարել կուտայ լաւագոյն ապագայի մը յոյսը:

« Իմ գիշերուանս մէջ ծագեցաւ աղօթարանի թարմ լոյսը: Անիկա բերաւ ինծի մխիթարութիւն մը. ըսաւ ինծի թէ մեր նախահայրերուն ստուերը կեցած է սակայն մեր վրայ, թէ բռնաւորներու բռնութիւնը ծծած չէ սակայն մեր երակներուն բոլոր արիւնը: Ողջո՛յն քեզի, գարնանայի՛ն արշալոյս, որ գիշերուան անձկութիւններուն մէջ մեզի կ'աւետես փրկութեան մօտաւոր երանութիւնները »:

Ուշագրաւ են նաեւ հետեւեալ տողերը.

« Գիտեմ թէ պիտի փողփողի, վստահարա՛ր, լաւագոյն օրերու արշալոյսը, եւ մեր տեսիլքներէն գէթ մեծ մաս մը իրագործուի պիտի: Ապահովաբար ինծի տրուած պիտի չըլլայ թօթվելու այն լուծը՝ որ կը ծանրանայ ծերութեանս վրայ. իմ ալեհեր գլուխս կը խոնարհի դէպի գերութեան ենթարկուած երկիր մը. բայց դո՛ւք, ո՛վ երիտասարդ բարեկամներս, դուք երջանիկ ոտք մը պիտի դնէք ազատութեան արփաւէտ ափունքին վրայ...: Կեդրոնացուցէք ձեր բոլոր կորովը՝ մինչեւ գործի ժամը: Այն ատեն ազատ ու եղբայրական ժողովուրդ մը պիտի տեսնէ շղթաներուն իյնալը եւ մեր դրօշակը, եղբա՛յրներս, պիտի ծածանի երկնքի պայծառութեան մէջ »:

Սվաթօփլուք որքան որ Չեխ է, նոյնքան նաեւ Սլաւ. Սլաւ՝ իր հայրենասիրութեամբ, եւ դրական դաստիարակութեամբը: Ցեխ իր ազգին փրկութիւնը կը յուսայ սլաւ ժողովուրդներու ձեռնտուութենէն: Իր մտաւորական սնունդին մեծագոյն մասը քաղած է, ինչպէս ըսինք, ռուս եւ լեհ գրականութիւններէն, կրելով անոնց անմիջական ներգործութիւնը, ինչպէս ցոյց կուտան Լերմոնտովի հետեւողութեամբ գրուած յետագայ տողերը: Լերմոնտով երգած է քոզաք Մայրը՝ որ կ'օրօրէ իր մանուկը եւ կը քնացնէ զայն մրմնջելով այն օրօրը, որ քոզաք մանուկը մեծնալէ ետք պիտի գործէ: Ցեխ ալ գրած է պաշտօնեայ մեծցող մօր մը բերանը սա խօսքերը.

« Դուն պիտի մեծնաս եւ շուտով պիտի ճանչնաս այս քրիստոնեայ աշխարհը: Պիտի դնես մուծ – կանաչ ֆրաք մը եւ պիտի առնես գրիչ մը: Պիտի ըսես. « Ես բարի դիտաւորութիւններ ունիմ: Ես լաւին կողմնակից եմ »: Քնացի՛ր: Ես մըտահոգ չեմ ապագայիդ համար: Նէննի՛, զաւա՛կս, նէննի՛:

« Դուն պիտի ունենաս պաշտօնեայի մը երեւոյթը եւ վարպետորդիի մը հոգին: Եւ օր մը պիտի սորվիս կորանալ վայելչօրէն: Քնացի՛ր, քանի դեռ անմեղ ես: Նէննի՛, զաւա՛կս, նէննի՛ »:

Բայց աւելի ցաւագին է այն օրօրը, որ ստրուկ մանկան մայրը կ'երգէ իր զաւկին.

« Պիտի հրամայեն քեզի փոշիի մէջ՝ պատուելու մեր չարիքներուն հեղինակը: Քու մանկական միտքդ նախ եւ առաջ պիտի խմէ ստրկութեան թոյնը: Ըլլալու համար միմիայն գործիք մը յանուն տիրոջ, խեղդէ մէջդ ազատութեան քու եռանդներուդ ամենափոքր հետքերն անգամ:

« Եւ երբ հասնիս պատանեկութեան տարիքիդ, պաշտելի՛ն երազող կոյսերու, պիտի տանին քեզ, լուծը կռնակիդ, վեհապետին դրօշին տակ: Պատերազմի պիտի ղրկեն քեզ՝ թափելու իր պատուին ու փառքին համար, քու երիտասարդական կենսալից արիւնդ:

« Իրեն համար, քու քրտինքովդ մինչեւ գերեզման պիտի թրջես դետինը, կա՛մ, ինչ որ աւելի վատ է, ծառան պիտի ըլլաս անոր լաքէներուն,— դուն պիտի չարչարես քու հարազատ եղբայրներդ: Դուն պիտի աջակցիս անոր՝ որ եղբայրներդ իրենց գլուխը ծռեն, անարգ գերութեան մը տակ: Գոցէ՛ աչուկներդ ձագո՛ւկս, եւ գերութեան թշուառ կեանքին համար, մի՛ արթննար »:

Ցեխ՝ արուեստը արուեստին համար բանաստեղծ մը չէ. ամէն բանէ առաջ հայրենասէր մըն է եւ իր քերթուածները կը կրեն այն տանջանքի եւ յոյսի ցնցումները, որ կը զգայ իր ազգին սիրտը:

Զմայլելի են հետեւեալ տողերը, ուր կը խտանայ իր ցեղին համար ունեցած յարգանքն ու պաշտումը:

« Մենք տկար ենք, փոքր ենք: Հերի՛ք այս խօսքերը: Ա՛ն է միայն տկարն ու փոքրը, որ կը յուսահատի այսպէս: Յունաստանը աւելի փոքր էր քան Հռոմը, բայց իր անմահ ճակատը աստղերուն դպաւ:

« Որքան ծիծաղելի կը թուէին մեր հայրերուն պատուհասները, երբ արար աշխարհ անոնց դէմ բարձրացաւ: Եւ ահա կոյր պետ մը պարտութեան մատնեց ամբողջ աշխարհը եւ յաւիտենական Հռոմը խոնարհեցաւ Տաբորին առջեւ »(Հիւսեան բերդը):

« Ա՛ն է միայն տկարը, որ ինքնավըստահութիւնը կորսնցուցած է, եւ ա՛ն փոքրը՝ որ փոքր նպատակ մը կը հետապնդէ միայն »:

Ի՛նչ ոգեւորիչ նշանաբան.— Յունաստանն ալ փոքր էր, բայց իր անմահ ճակատը աստղերուն դպաւ:

Նշանաբան, բոլոր փոքր ժողովուրդներուն համար, որ կ'ուզեն իրենց մըտքովն ու արուեստովը, իրենց քաղաքակրթութեամբն ու յառաջխաղացութեամբը նայիլ միշտ դէպի բարձրը: Եւ բարձրութեան ձգտելու համար, մեծ ու փոքր կը գտնուին միեւնոյն պայմաններուն մէջ, յաջողութեան հաւասար իրաւունքներով:

Ռ. ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՆՈՐ ԿԵՍԱՐԻԱ

Կրկին Երեւանն ենք, անգամ մը եւս աչքէ կ'անցընենք ամէնէն շատ սիրուած տեղերը: Այսպէս կամ այնպէս, Երեւանը միշտ եռուզեռի մէջ գտանք եւ այնպէս ալ չարունակելի կը մնայ: Վերջին գիշերը հայկական հարսանիքի մը ներկայ կ'ըլլանք.. Ամէն կողմէ Ինտուրիստի յիսուն տարին գրուած կը տեսնենք...: Յետոյ, հայկական համերգի մը կը հրաւիրուինք, հանրապետական մարզադաշտ 28-29-30 Սեպտ.ին թատերականացուած մեծ տօնահանդէսի՝ «Թող Լինի Միշտ Արեւը...», կը նուիրուի Մանուկներու Միջազգային Տարուան. կը մասնակցին Սովետ. Միութեան դեղարուեստական լաւագոյն կոլեկտիւները: Համերգին կը մասնակցին 1000է աւելի արուեստագէտներ: Տօնական մեծ հրավառութիւն:

Դժբախտաբար, վերջին օրն է: 23 Սեպտեմբերին կը մեկնինք Մոսկուա. պտոյտ քաղաքի կարեւոր փողոցներն ու մեթրօն: Կը տեղաւորուինք «Ռուսիա» հիւրանոցը, ճիշդ Կրեմլինի դիմացը:

Սեպտ. 24ին, մեր խումբը կը տանին ռուսական նկարչութեան կալըրին, իսկ մենք չորս ընկերներով այցելութիւն կուտանք Ս.Ս.Հ.Մ. մինիստրների սովետին կից, Հայկական Ս.Ս.Հ.Մինիստըրների Սովետի մշտական ներկայացուցիչ՝ Սուրէն Մելքումեանի:

Սիրալիր ընդունելութիւն կ'ըլլայ մեզի եւ կը տրամադրուի կառք մը վարորդով, որպէսզի մեզ պտըտցնէ Մոսկուայի հայաշունչ վայրերը:

Կ'երթանք «Հայաստան» խանութը, ուր կը ծախուին միմիայն Հայաստանի արտադրութիւնները: Կ'այցելենք հայկական գերեզմանատունը եւ եկեղեցին, կը նըշմարենք բազմաթիւ հայ մտաւորականներու, զօրավարներու, յայտնի գործիչներու մահարձանները, ինչպէս՝ Ստեփանոս Նազարեանի, Շահազիզի, Մըկըրտիչ էմինի, Լօրիս Մելիքօֆի, Գրիգոր Խալաթեանի (ուսուցչապետ՝ Լազարեան ճեմարանի) Լազարեաններ՝ թաղուած եկեղեցիին մէջ, եւլն., եւլն...

Նախապէս այցելած էինք Լազարեան ճեմարանը, որ կը գտնուի Հայաստանի ներկայացուցչութեան շէնքին քովը: Նախագահ՝ Ս. Մելքումեան կ'ըսէ որ ճեմարանի շէնքը մօտ ատենէն կ'ըլլայ ներկայացուցչութեան պաշտօնատեղին, եւ հայկական օջախ մը, ինչպէս ժամանակին եղած է: Ներկայիս կը վերաշինուի, կը նորոգուի:

Կը յառաջանանք եւ կը մտնենք հսկայ հրապարակ մը որ ծաղիկներով գեղեցկացած լաւ տեղ մը կը գրաւէ, անունը՝ Յովհաննէս Թումանեան. տեսքոտ անկիւն մը, ի յիշատակ Թումանեանի՝ քար մը բարձրացած է, որուն վրայ գրուած կը տեսնենք՝ «Յովհաննէս Թումանեան, 1869-1923 թ. թ.»: Քիչ անդին հայ թատրոնի ճարտարապետական ոճով շինուած փառաւոր շէնքը, մէկ կողմը՝ Երեւան, միւս կողմը՝ Հայկական Արեւը քանդակուած:

Այստեղ կը վերջանան մեր հիասքանչ պտոյտները, որոնք տեղի ունեցան Հայաստան եւ Ռուսիա:

Ամսոյս 25ին հասանք Փարիզ եւ հետերնիս բերինք՝ Նոր Կեսարիոյ համար գնուելիք, մօտ՝ 53 հազար տոլարնոց երկրագործական մեքենայի ու կազմածներու չէքը, որոնք ծափոնէն պիտի ղըրկուին Հայաստան:

Ամէն մէկ համակեսարացիի հայրենասիրական պարտականութիւն է իրենց լումաներով յաջողցնել այս նուիրատըւութիւնը, որ կը խորհրդանշէ Նոր Կեսարիոյ 10ամեակը:

ՄԱԺԱԿԵՑԻ

(Շար.— 7 և վերջ)

ՔԱՆԱՏԱ

ՔԵՊԷՔԻ ԱՊԱԳԱՆ

Նոյեմբերին սկիզբները պաշտօնական ...ձոյթ տուացաւ այն արշաւը, որ կը միտի նոր գոյավիճակ մը հաստատել երկրին ֆրանսական եւ անգլիական շրջաններուն միջեւ: Նախաձեռնութիւնը կը պատկանի 1976 Նոյեմբերէն ի վեր նահանգին իշ–խանութիւնը ձեռք ձգած Փարթի Քէպէ–քուային եւ վարչապետին՝ Ռընէ Լէվէքի: Պաշտօնական բացատրութիւնն այն է թէ ...կամար Քէպէքը՝ տնտեսական գետնի վրայ կապուած երկրին միւս մասին հետ, ...նոր ընկերակցութեան մը հիմունքները պիտի դնէ, այս անգամ հաւասարէ հա–...սար սկզբունքներուն վրայ»:

Գարնան է, որ հանրաքուէի մը ճամբով Քէպէքի աւելի քան վեց միլիոն բնակիչ–ները իրենց կամքը պիտի արտայայտեն: Վարչապետին նախատեսութեամբ ար–...ինքը պիտի ըլլայ դրական, այլ խօս–...քով բացարձակ մեծամասնութիւնը պի–...տի վաւերացնէ նոր առաջարկը Այո քուէ–...արկելով: Լէվէքի կարծիքով նահանգը ...յժմ նոր անկիւնադարձի մը սեմին կը ...տնուի՝ նոր հորիզոններու ակնկալու–թեամբ:

Հանրաքուէին միտքերը բացատրող 118 ...էջերէ կազմուած Սպիտակ Գիրքը նախ ...պատմականը կը կատարէ այն յարաբե–...րութիւններուն եւ կապերուն, որոնք գո–...յութիւն ունեցած են ցայսօր Ֆրանսական ...երբեմնի գաղթավայրին եւ անգլիական ...իշխանութեան միջեւ: Անջատողական հա–...կումներ ունեցող Փարթի Քէպէքուան, ...համաձայն տրուած բացատրութիւննե–...րուն, կը ձգտի քաղաքական նոր կառոյց ...մը հաստատել: Հիմնականը կը մնայ օ–...րինական հաւասարութիւնը երկու ժողո–...վուրդներուն, այսինքն Ֆրանսացիներուն եւ Անգլիացիներուն միջեւ:

Ի տարբերութիւն նախկին յայտարա–...րութիւններուն, փաստաթուղթը ոչ մէկ ...խօսք կ'ընէ միակողմանի անկախութեան ...հռչակումին մասին. ընդգծումը կը կեդ–...րոնանայ բանակցութեանց վրայ: Եւ ...պարզ է թէ ինչու: Շատ մեծ թիւ կը ...ներկայացնեն այնպիսիները, որոնք կը ...վախնան, թէ Այո քուէարկելու պարա–...գային տնտեսական խզում մը յառաջ ...կուգայ իրենց եւ անգլիախօս շրջաննե–...րուն միջեւ: Վերջերս կատարուած հան–...րային կարծիքի քննութիւն մը ցոյց տը–...ուած էր, թէ Քէպէքցիները, առնուազն ...անոնց մեծամասնութիւնը դժգոհ ըլլա–...լով հանդերձ այժմու գոյավիճակէն, հա–...մաձայն չէ նաեւ բացարձակ անկախու–թեան մը գաղափարին հետ:

Փարթի Քէպէքուան, որ ցարդ անջա–...տողական միտքեր կը պաշտպանէր, ներ–...կայիս առաւել ճկուն կը թուի ըլլալ, ...քանի փաստաթուղթերով կը շեշտէ, թէ ...նահանգը պիտի յարգէ իր բոլոր յանձ–...նառութիւնները Ատլանտեան Ուխտին, Հիւսիսային Ամերիկայի Օդային Պաշտ–պանութեան դրութեան շրջագիծերուն մէջ. աւելին՝ պիտի պահպանէ զինուո–րական կայանները: Քէպէք միաժամա–նակ դաշնակցութեան նոր համաձայնա–գիր մը պիտի կնքէ Քանատայի մնացեալ մասին հետ պահպանելու համար դրա–մական միութիւնը, հանրային մարզերէ ներս գիներու նոյնանման կիրարկումը եւ ազատ երթեւեկի դրութիւնը երկրին բոլոր բնակիչներուն համար: Նաեւ՝ ապ–րանքներուն շրջանառութիւնը:

Հրապարակ դրուած նշանախօսքն է ա–պահովել առաւելագոյն ինքնավարու–թիւն, առանց սակայն խզելու պատմա–կան, տնտեսական եւ մարդկային կա–պերը երկրին միւս շրջաններուն հետ:

Առաջադրուած ծրագիրը, բնականա–բար, ունի նաեւ իր ընդդիմադիրները: Անոնց մտահոգութիւնն այն է, որ Այոյի մը պարագային խզումը անխուսափելի պիտի դառնայ, դժուար կացութիւն մը ստեղծելով Քէպէքի համար:

Խնդրոյ առարկան ուրեմն Քէպէքի ա–պագան է:

Թ. Ա. Թ.

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՆՈՐ ՋՈՒՂԱՅԻ մէջ հայ մշակոյթի օրը նշուած է քանի մը ձեռնարկներով: Ուր–բաթ, Հոկտ. 12ին, ազգային նախա–կրթարանի մէջ տեղի ունեցած է հանդէս մը, կազմակերպութեամբ Նոր Ջուղայի Համայնական Վարչութեան եւ հովանա–ւորութեամբ առաջնորդ Կորիւն Ծ. Վրդ. Պապեանի: Բացման խօսքը կատարած է Մանուշ Բաշիկեան: Բանախօսած է ա–ռաջնորդը անդրադառնալով հայկական տառերու գլխաւոր դերին մեր պատմու–թեան մէջ: Գեղարուեստական յայտագրի գործադրութենէն ետք փակման խօսքը արտասանած է Թեմական Խորհուրդի ա–տենապետը՝ Թաթուլ Օհանեան: Յաջորդ առաւօտեան Ս. Ամենափրկիչ վանքին մէջ պատարագած եւ քարոզած է Կորիւն Ծ. Վրդ. Պապեան: Ներկայ եղած են Նոր Ջուղայի հայկ. դպրոցներու աշակերտ–ները, «Արարատ» միութեան սակուտ–ները եւ հոծ բազմութիւն մը: Յաւարտ պատարագի աշակերտութեան ներկա–յացուցիչները ծաղկեպսակներ դրած են վանքի բակին մէջ գտնուող Թանգարանի մուտքին բարձրացող Ս. Մեսրոպի, Խա–չատուր Կեսարացիի եւ Պարոյր Սեւակի կիսանդրիներուն առջեւ: Խօսք առած է Սարօ Նազարեան յանուն ուսուցչական կազմին, իսկ աշակերտութեան կողմէ ու–ղերձ մը կարդացած է Ռոզի Աղաջան–եան: Փակման խօսքը կատարած է առաջ–նորդը: Հայ մշակոյթի օրը հռչակուած է Նոր Ջուղայի հայ աշակերտութեան օր: Նոյն օրը երեկոյեան, տեղւոյն երկրոր–դական վարժարանի սրահին մէջ տեղի ունեցած է հայ մշակոյթին նուիրուած դասախօսութիւն մը: Լեւոն Մինասեան ներկայացուցած է «Հայ Երուսաղէմն ու մեր մշակութային գանձերը» նիւթը, առընթեր ցոյց տալով լուսապատկերներ: Փակման իր խօսքին մէջ առաջնորդը շեշ–տած է հայկ. Երուսաղէմի դերը հայ մշա–կոյթի պատմութեան մէջ:

ՆՈՐ ՋՈՒՂԱՅԻ Ս. Աստուածածին ե–կեղեցւոյ մէջ, Հոկտ. 7ին, պատարագով եւ հոգեհանգստեան պաշտօնով ոգեկոչ–ուած է յիշատակը Ազգային Ծերանոցի բարերարներուն: Քարոզած է առաջնոր–դը: Յաւարտ պատարագի բազմութիւնը հաւաքուած է Նոր Ջուղայի Ազգային Ծերանոցը, ուր կատարուած է նոր գըն–ուած յարակից շէնքին բացումը: Խօսք առած է Հայ Կանանց Գթութեան Միու–թեան նախագահուհին եւ յայտնած որ ներկայիս Միութիւնը կը պահէ 30 ծե–րունիներ: Պօղոս Աւ. Քհնյ. Պետրոս–եան դրուատած է Միութեան գործու–նէութիւնը: Առաջնորդի գնահատական խօսքերով վերջ գտած է շէնքի բացման պաշտօնական բաժինը, որմէ ետք ազ–գային մարմիններու ներկայացուցիչ–ները, առաջնորդն ու Հայ Կանանց Գթ. Միութեան անդամուհիները սեղանակից եղած են ծերունիներու հետ: Ճաշի ըն–թացքին խօսք առած է Լեւոն Մինասեան: Նոր շէնքը գնուած է մէկ միլիոն 700 հազար Թումանի (մէկ միլիոն ֆրանք):

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ Հ. Բ. Ը. Միութեան կեդ–րոնը, նախաձեռնութեամբ Միութեան եւ Կարէկ Պասմաճեանի աշնան տեղի ու–նեցած է ցուցահանդէս մը, որ մկրտուած էր՝ մէկ դարու ֆրանսահայ նկարչու–թիւն (1879–1979): Կ. Պասմաճեան հա–ւաքած էր 130 գործեր հին թէ որ երեսուն նկարիչներու ի շարս որոնց՝ Սարգիս Խաչատուրեան, Վահան Մախոխեան, Էտկար Շահին, Շապանեան, Բ. Թօփալ–եան, Լեւոն Թիւթիւնճեան, Ասատուր, Գազանճեան, Պարսումեան, Ա. Գնեազ–եան, եւն., եւն.:

ԻՏԱԼԻՈՅ մէջ տեղի ունեցած երիտա–սարդ դաշնակահարներու մրցումին, ո–րուն մասնակցած են 27 երկիրներէ 100 դաշնակահարներ, ռումանահայ ժեռար Միհրան Գասեմճեան պարգեւատրուած է, ի գնահատութիւն իր ցուցաբերած թեքնիքին, ճշգրտութեան եւ զգայնու–թեան:

ՔԷՊԷՔԻ Ալեք Մանուկեան վարժարա–նին մէջ, Հոկտ. 26ին, դասախօսութիւն մը տուած է Տոքթ. Տիգրան Տիգրանեան, նիւթ ունենալով՝ «Միսաք Մեծարենցի կեանքն ու գործը»:

ԹԵՀՐԱՆԻ «Արարատ» կազմակեր–պութեան Նոպահար շրջանի կեդրոնը տեղի ունեցած է ցուցահանդէս մը, Հ. Յ. Դաշնակցութեան օրուան առթիւ: Շարաթ մը տեւող ցուցահանդէսին ներ–կայացուած են պրոշիւրներ, նկարներ, գիրք, մամուլ, լուսապատկեր եւայլն, որոնց միջոցով այցելուներ իրազեկ դար–ձած են Դաշնակցութեան գործունէու–թեան՝ սկիզբէն մինչեւ մեր օրերը:

ՆՈՐ ՋՈՒՂԱՅԻ Հայոց Ազգ. վարժա–րանի սրահին մէջ, Հոկտ. 23–25, ներ–կայացուած է Պերթոլտ Պրեխտի «Տէր Փոնթիլա եւ իր ծառան՝ Մաթին» թա–տերախաղը, Արշաւիր Ղարիբեանի բե–մադրութեամբ:

ՖԻՔՍԻ (Աթէնք) Հ. Կ. Խաչի կազմա–կերպութեամբ, Հոկտ. 24ին, Լ. եւ Ս. Յակոբեան վարժարանի սրահին մէջ տե–ղի ունեցած է դասախօսութիւն մը: Գե–ղարդ Քհնյ. Պապօղլեան խօսած է բա–րեսիրութեան եւ բարեգործութեան մա–սին. օրինակներ բերելով մեր պատմու–թեան զանազան շրջաններուն հայ թա–գաւորներու եւ կաթողիկոսներու բարե–գործութիւններէն դասախօսը վեր առած է բարեսիրական ոգին եւ անոր դերը հայ ժողովուրդի պատմութեան մէջ:

ՀԵԼԻՈՊՈԼՍՈՅ Նուպարեան վարժա–րանի «Պըլըքտանեան» սրահին մէջ, Հոկ–տեմբեր 14ին, տեղի ունեցած է թէյա–սեղան – ընդունելութիւն մը, թեմակալ առաջնորդ Զաւէն Եպիսկ. Չինչինեանի ծննդեան 50ամեակին եւ Վազգէն Ա.ի կողմէ Արքութեան տիտղոսի շնորհման առթիւ: Ներկայ եղած են Գահիրէի եւ Աղեքսանդրիոյ ազգային իշխանութեանց, յարակից մարմիններու, մշակութային, բարեսիրական հաստատութեանց և մամ–լոյ ներկայացուցիչները:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցու–թիւնը իր օրինական ընդհ. ժողովը գու–մարեց Ուրբաթ, 12 Հոկտ. 79 իր կեդրո–նատեղիին մէջ:

Օրուան նախագահուհի՝ Օր. Հ. Գա–լուստեան բանալով ժողովը խնդրեց հը–րաժարեալ վարչութենէն ներկայացնել բարոյական եւ հաշուական տեղեկա–գրերը:

Գաղափարի փոխանակումներէ վերջ զոյգ տեղեկագրերը վաւերացուեցան ներ–կաներու կողմէ: Ապա ձեռնարկուեցաւ նոր վարչական անդամներու ընտրու–թեան, որ իր առաջին հերթական ժո–ղովին կազմեց իր դիւանը հետեւեալ կերպով՝

Պր. Աւետիս Ալիքսանեան նախագահ
Պր. Արթիւր Պէյլէրեան փոխ–նախագահ
Պր. Կարէկ Պասմաճեան Ա. քարտուղար
Պր. Զարեհ Սարեան Բ. քարտուղար
Պր. Յակոբ Վէզիրեան գանձապահ
Պր. Նազարէթ Թօփալեան հաշուակալ
Պ. Պ. Սարգիս Բէչեան, Վահան Նա–ւասարդեան, Տիկ. Արմինէ Զուլիկեան խորհրդական անդամներ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
(ԿԳիՖ)

ՍՊԱՍՄԱՆ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ
(ՎԷՊ)

= ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ =

Ա.

Բայց ան մտիկ չընելով անօգուտ մը–խիթարութիւններուն գլուխը կը շար–...էր յամառութեամբ եւ տգէտ կնոջ խոր–...հրդաւորութեամբ կը կրկնէր.

– Ամէն բան ըրի այս վերջինը գոնէ պահելու համար բայց պիտի չապրի պիտի չապրի. անծանօթ ցաւ մըն է ա–...իկա, կը տեսնէ՞ք. ամէնքն ալ այս ձե–...ւով մեռած են. առանց որոշ հիւանդու–թեան օր օրի կը սկսին մաշիլ, հասնիլ մինչեւ որ կմախք մը մնայ եւ այն ա–...տեն աչքերնին կը գոցեն լռիկ... դեռ ...այսօր 200 կրամ կորսնցուցեր է:

Եւ մէկէն իր վշտահար մայրութեան ...յուսահատութենէն բռնուած մոլեգնաբար ...սկսաւ լալ, բռունցքը ցուցնելով երկըն–...քին եւ երբեմն խենթի պէս համբուրե–...լով հիւանդ մանկիկը.

– Ալ վերջինը պիտի ըլլայ ասիկա. 5 գերեզման պիտի ունենամ սրտիս մէջ... ա՜խ խեղճ պզտիկ աղջիկս:

Մազերուն մէջ ճերմակներ կային ար–դէն եւ իր մատղաշ զաւակներուն կո–րուստները դէմքը ծերացուցեր էին բո–լորովին. մինակ աչքերուն մէջ անմարե–լի հրայրք մը կար, անզսպելի բողոք մը ապարդիւն երկունքներուն համար իր ան–կարող մայրութեան. խեղճ կինը բո–ռունցքը կողերուն կը զարնէր ցնորական յուսահատութեան մը մէջ.

– Մեռնելէ ուրիշ բան չի մնար ընելիք երբ մարդ չի կրնար առողջ տղայ մը ծը–նիլ, ապրելու կարող:

Հիւանդ տղան գլուխը միշտ կը տա–տանէր ծունկին վրայ մօրը ըրած շար–ժումներէն եւ երբեմն աչքերը կը բա–նար, իր ցաւագին ու խորունկ աչքերը եւ պահ մը նայելէ ետքը մօրը արցունքնե–րուն կարծես հասկնալով անոնց անամո–քելի դառնութիւնը՝ կը փակէր նորէն դանդաղօրէն:

Սրահին մէջ ամէնքը լուռ մտիկ կ'ը–նէին երբ ետեւի կողմէն դուռը բաց–ուեցաւ եւ Լէօնթին երեւցաւ բեռնաւոր–ուած՝ կաթով լեցուն շիշերով:

– Շուտ, տիկիններ, աճապարեցէք պա–րապ շիշերը տուէք:

Մէկիկ – մէկիկ ներկաներուն անուն–ները կու տար, անհամբերութենէն ձեռքը սեղանին վրայ կը զարնէր եւ ի հարկին չէր խնայեր ամէնէն վիրաւորիչ խօսքե–րը:

Բարակ շրթունքներով եւ կարծր նայ–ուածքներով աղջիկ մըն էր ասիկա. սեւ մազերը կ'աւելցնէին դէմքին խստութիւ–նը ու անողոք արհամարհոտ բան մը ու–նէր իր խօսքերուն եւ շարժումներուն մէջ.

– Զաճապարե՞ս Տիկին Լալօք, չըմըն–ցա՞ւ շատախօսութիւնդ. շուտ... պա–րապ շիշերը:

Գիրուկ կին մը յառաջացաւ եւ անխօ–սուկ շարեց շիշերը. Լէօնթին կարեւոր բան մը ընելու ծիծաղելի լրջութեամբ համրեց զանոնք եւ մէկէն պոռաց ձեռքը սեղանին զարնելով.

– Ինծի նայէ՛, կնիկ, շիշ մը պակաս է.

– Իմ անունս կնիկ չէ...

– Իմ հոգս չէ, ինչպէս կ'ուզես այնպէս կոչուէ՛, բայց պակսած շիշը ետ դար–ձուր:

– Զունիմ, կոտրեցաւ:

– Ա՛հ, ինծի այսպէ՞ս կը պատասխա–նես լը՛րբ, դուն հիմա կը տեսնաս:

– Լիրբը դուն ես:

Կզակնին իրարու ցցած իրարու երե–սին կը պոռային. եւ բառերը հետզհետէ աւելի խածնող աւելի վիրաւորիչ կը դառնային:

Լէօնթին եզրակացուց.

– Ամէնքն ալ սանկ են այս կնիկնե–րը.

– Աս կնիկները՜...

Եւ որովհետեւ ամէնքը մէկ կատաղօրէն սկսան բողոքել՝ վիրաւորուած իրենց աղ–քատ մայրութեան մէջ եւ անկարող ի–րենց զաւակը սնուցանելու, դայեակը մի–ջամտեց.

– Լռեցէք տիկիններ, ամօթ է այսպէս կռուիլը:

Խուլօրէն կիները իրարու մէջ փսփը–սացին.

Իրա՛ւ ալ քաշուելիք բան չէր. քանի մը պզտիկ շիշ կաթ տալու համար իրենց տղոց, ի՛նչ արհամարհանքներու տոկա–լու էր, թուքին մուրին գլուխ ծռելու էր:

(Շար. – 3)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՇ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Նիսի Հայ Տիկնանց Միութիւնը կը կազմակերպէ պարահանդէս մը, ի նպաստ Նիսի Հայկական Դպրոցին, Շաբաթ, 24 Նոյ. ժամը 20էն սկսեալ Շէ Սերվելա, Ռեսթօրան տիւ Մուլէն սրահին մէջ (Գամպանիէ, Վառ գետի ափին դէպի Տինեը)

Այս առիթով հրաւիրուած է ԱՆԻ հայկ. երգի–պարի խումբը՝ Տեսինէն։

Տոմսերը ապահովելու համար հեռաձայնել (16–93) 87·79·32

Գին՝ 130 փրանք

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Խոսրով Խըտըրեան 150 Ֆր. կը նուիրեն Դպրոցասէրին, վար–ժարանին հարիւրամեակին առթիւ (ստանալ «Յառաջ»էն)։

APRÈS AMÉNAGEMENT
à partir du 1er novembre

24, rue Rodier
75009 Paris
tél. 280-35-84

DANSES et CHANSONS
avec
GRICHA GRINN
Pianiste virtuose et chanteur
arménien - russe - tzigane - blatnoï
de 20h.30 à 2h. (fermé le dimanche)

menu à **37 F** Hors-d'œuvres variés avec brochette ou petites volailles en grillade

MARIAGE - BANQUET (50 couverts)
PARKING 7 rue Rodier 75009 Paris

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մարմնի տարեկան մեծ պարահանդէսը ի նպաստ հայ վարժարան–ներու,

9 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ Կիրակի օր, Օթէլ Ժորժ Ե.ի սրահներուն մէջ։

Մանրամասնութիւնները յետագային։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

(Գ. տարեդարձի առթիւ)

Տիկին Աշճիպաշեան, Շամչոյեան, Տէր եւ Տիկ. Գրիգոր Փիլիկեան, Օր. Լիւսէթ Բամպուքեան, Տէր եւ Տիկ. Յովհ. Յովսէփեան, Տէր եւ Տիկ. Վրէժ Ստեփան–եան, Տէր եւ Տիկ. Ժանօ Քէօսէեան, Տիկ. Աղաւնի Յակոբեան, Օր. Մարիզ Տօրոսեան, Տէր եւ Տիկին Հայկազ Զուքուր–եան, Տէր եւ Տիկ. Մարգարեան, Տէր եւ Տիկ. Ալթունեան, Օր. Ստեփանի Պէժեան, Տէր եւ Տիկին Մելքոնեան, Միհրան Տէր–Պօղոսեան 100ական։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն Ժեռոմի Ս. Սահակ – Մեսրոպ եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Ողբ. Մարգար Մարգարեանի մահուան առթիւ Պ. Վարուժան Պօղաճեան 200, ե. պ., Տէր եւ Տիկ. Արմենակ Գում–րուեան, Տէր եւ Տիկ. Բունարճեան, Էլօեան ընտանիք 100ական, Տէր եւ Տիկ. Գրիգոր Աւետեան, Տէր եւ Տիկ. Պերճ Կարապետեան, Տէր եւ Տիկ. Հմայեակ Սարեան, Սիվազլեան ընտանիք, Տէր եւ Տիկ. Արշակ Տէօվլէթեան, Յակոբ Մարգարեան, Տապանեան, Ջինիճեան ընտանիք, Քաջեան ընտանիք, Մկրտիչ Մըկրտիչեան, Տէր եւ Տիկ. Տիգրան Մուշեղեան 50ական, Անթուան Թորիկեան 30, Աբրահամ Մանկասարեան, Քէչիչեան եղբարք 20ական, Տէր եւ Տիկ. Յարութիւն Կիրակոսեան 20 Ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ
կը նուիրեն

Միացեալ Նահանգներէն, Պ. Մկրտիչ Խամէրեան, իր բարեկամ՝ Ենովք Լաչինեանի « Անկապ էջեր... » գիրքին հրատարակութեան առիթով 100 տոլար կը նուիրէ « Յառաջ »ի ի գնահատութիւն « Յառաջ Մատենաշար »ի։

MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE DE MARSEILLE
12 - 14, Rue St. Bazile

SOIREE DANSANTE
Greco-Arménienne

Samedi 17 Nov. à partir de 21 heures
avec la participation
des ensembles folkloriques des deux communautés
Entrée : 30 F.
Renseignements et réservation :
M. C. A. Tél. : 50-15-09

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Խոսրով Խըտըրեան փոխան ծաղկեպսակի Տիկին Սիրվարդ Զոլաքեանի մահուան առթիւ կը նուիրեն 200 Ֆր. Դպրոցասէրին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 50 Ֆր. «Յառաջ»ին։

ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿ
ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ
ՈՒՐԲԱԹ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 16, ԺԱՄԸ 20·30ԻՆ,
ՍԱԼ ԿԻՄԷԻ ՄԷՋ
6, Փլաս տ'Իէնա, Փարիզ 16րդ
Բարձր հովանաւորութեամբ
Արեւմտեան Եւրոպայի Կաթ. Պատուիրակ և Փարիզի Առաջնորդ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
կը մասնակցին՝ ծանօթ բանաստեղծուհի
ՍԻԼՎԱ ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆ
(յատկապէս եկած Հայաստանէն)
հանրածանօթ դաշնակահար՝ ՐԱՖՖԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութեան Իսի – Քլամար եւ շրջակայքի մասնաճիւղը հետեւեալ նուէրները կ'ընէ.—

Դպրոցասէր	1000 Ֆ.
Արարատ օրաթերթ (Պէյրութ)	3000 Ֆ.
Սամուէլ–Մուրատեան վարժ	1000 Ֆ.
Կապ. Խաչի Իսիի մասնաճիւղ	1000 Ֆ.
Կարմիր Խաչ	1000 Ֆ.
Որբերու Օգն. Մարմին	1000 Ֆ.
Իսիի Հայ Մարզական	1000 Ֆ.

(Ստանալ «Յառաջ»էն)։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Կիրակի, 18 Նոյ. ժամը 9·30ին հեռատեսիլի Ա. կայանէն։

LE NOUVEAU SALON DE PARIS
1979
34, Rue du Louvre
UN JEUNE PEINTRE
NORCHEN
(SARKIS DJENDOYAN)
participe avec 5 toiles
du 6 au 30 Novembre
de 12 h. à 18 h. sauf le Lundi

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 26էն - ՅՈՒՆՈՒԱՐ 10

ՆՈՐ ՏԱՐԻՆ ԵՒ ՀԱՅԿ. ԾՆՈՒՆԴԸ
ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՆՑՈՒՑԷ՛Ք

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՄԲ՝
«ՍԵՒԱՆ» ՃԱՄԲՈՐԴԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ
ԵՒ ՍԱՊԷՐԱԹՈՒՐԻ

ՕԴԱՆԱՒՈՎ ՄԵԿՆՈՒՄ՝
ԼԻՈՆԷՆ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ՓԱՐԻԶԷՆ

ՏԵՂԵՐԸ ՍԱՀՄԱՆԱՓԱԿ ԸԼԼԱԼՈՎ ԱՆՑԱՊԱՂ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԻԼ

A LYON
sevan voyages
SARKISSIAN Varoujan
50, cours de la Liberté
69003 LYON
Tél. (78) 60 13 66

A PARIS
saberatours
BAGHDASSARIAN Levon
3, rue de l'Arrivée
Imm. CIT 7e étage
75015 PARIS
Tél. 538 67 47

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Օր. Քարաքաշեան 300 Ֆր., Տիկին Իչգալացեանի կնքահօր մահուան առթիւ, Տիկին Հալվաճեան 100 Ֆր. պարոններ Քիւթնէրեանի եւ Խաչիկեանի յիշատակին։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՊՕՄՈՆԻ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ընդհ. ժողովը Երկուշաբթի, Նոյ. 19, ժամը 14·30ին, տեղւոյն եկեղեցւոյ սրահին մէջ։ Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը ցանկալի է։

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ
ՑԻՍՆԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ
Նախաձեռնութեամբ
ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՍԵՒՐԱՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

GRANDE SOIRÉE DANSANTE organisée par la section de Sevran de la Croix Bleue des Arméniens de France

ՇԱԲԱԹ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 17 ԺԱՄԸ 20ԻՆ
Salle des Fêtes de Sevran
ՊԵՏԻԿ իր նուագախումբով
եւ Ցաղթանակ
BUFFET ORIENTAL — AMBIANCE ARMÉNIENNE

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան վարչութեան տարեշրջանը լրացած ըլլալով, ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամներն ու Վիէնի բոլոր ազգայինները անխտիր, Նոյ. 25, Կիրակի առտու ժամը 9·30ին, Կիտիսէլլի սրճարանին վերի յարկը, Փլաս Սէն Մօրիս։

Օրակարգ.— Ա) Վարչութեան գործունէութեան գրաւոր զեկուցում, եւ Բ) Նիւթական հաշուետուութիւն եւ գաղութը հետաքրքրող ընթացիկ հարցեր։ Մանրամասնութիւնք տեղւոյն վրայ։

Ծանօթ.— Ներկաներուն թիւը մեծամասնութիւն կը համարուի։

VIENT DE PARAITRE
ESCAPADE SUR L'ARARAT
Premier 33T instrumental
de
Bernard Dededjian

en vente : région parisienne
TELE CONDORCET
175, Av. Jean Jaurès, CLAMART
VIDEO-SON
49 rue Victor Hugo
ALFORTVILLE
LIBRAIRIE PALOUYAN :
9, rue de Trévise — Paris (9e)
Rest. ANOUCH :
12, rue Cadet — Paris (9e)

ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի դպրոցին մէջ կը տրուին նաեւ հայերէն դասընթացքներ պաքալօրէայի համար ամէն Չորեքշաբթի ժամը 13·30էն 14·30 բոլորովին ձրի, կարող ուսուցչութեամբ։

UNION GENERALE
ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

Léon Jamgotchian

EXPOSITION RETROSPECTIVE
« LA NATURE ET LES ETRES »
Peintures — Aquarelles — gravures
Lithos — dessins
17-24 Novembre
Heures d'ouvertures de l'exposition
14 h. à 20 h. du Lundi au Samedi
11 h. à 20 h. le Dimanche
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
15
JEUDI
15 NOVEMBRE
1979

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

LE NUMERO 2 F.

55րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.514 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 55e ANNÉE — No 14.514

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹԵՀՐԱՆ

ՆՈՐ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ՝

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՔՆՆԻՉ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ
ԵՒ
ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ՆԻՍՏ

Քարիւղի Ծանր Տագնապի մը Սպառնալիք

Մինչ ուսանողները կը շարունակեն անզիջող մնալ եւ նախկին Շահը պահանջել, Արտաքին նախարարը՝ Պանի Սատր նոր լեզու մը կը գործածէ : Վալտհայմի ուղղուած նամակով մը կ'առաջարկէ միջազգային քննիչ յանձնախումբի մը կազմութիւնը, Ապահովութեան Խորհուրդի նիստ մը եւ Փահլավի ընտանիքին ամբողջ հարստութեան Իրան «ներգաղթը» : Այլ խօսքով այլեւս Շահը չի պահանջուիր պատանդներու ազատագրման փոխարէն, մնաց որ Սատր պատանդ չի նկատեր ամերիկեան դեսպանատունը գրաւողները այլ՝ բանտարկեալներ : Տարբերութիւնը այն է եղեր, որ սպառնալիք չկայ անոնց վրայ : Բայց եւ այնպէս այցելողները հաստատեցին թէ շատ բարոյալքուած են իբրեւ հետեւանք խիստ կեանքի իրենց պայմաններուն : Առանձնացած, աչքերը, դաստակները, ոտքերը կապուած գիշեր ցերեկ եւ ստիպուած են ուտել եւ իրենց բնական պէտքերը ընել միայն պահակներու ներկայութեամբ, ինչպէս կը գրէր երէկ Ռուլօ :

Ներկայիս սակայն հարցը կը կեդրոնանայ ոչ թէ Շահին այլ՝ քարիւղի վրայ : Նախ կը պարզուի որ երբ Գարթըր յանկարծ ծանր որոշում մը տուած է յայտարարելով թէ այլեւս քարիւղ պիտի չգնէ, ուրիշ բան չէ ըրած քան կանխել իրանեան որոշումը՝ քարիւղ չծախելու Ուաշինկթընի : Սատր կ'ըսէ արդէն «ընտեսական պատերա՞զմ կ'ուզէ Ամերիկան, կ'ունենայ» : Ինք չի վախնար որ համախոհութեամբ Արեւմտեան այլ երկիրներ ալ չգնեն իրանեան քարիւղ բայց կ'ակնկալէ որ արաբական աշխարհը մանաւա՛նդ Օփէփը (քարիւղ արտադրող երկիրներու կազմակերպութիւն) նոյն դիրքը բռնէ եւ «ծորակը գոցէ» Ամերիկայի համար : Սատր մտահոգ ալ չէ Պարսկաստանի նիւթական վիճակին մասին, որովհետեւ աւելի քան 12 միլիառ տոլարի պահեստ ունին ամերիկեան դրամատուներու մէջ (Ֆրանսա, Անգլիա, Դաշնակցային Գերմանիա) : Վերջին օրերու գլխաւոր փոփոխութիւնը Շահին արտաքսման կը վերաբերի, որ դադրած է նախապայման ըլլալէ : Մոնտի Թղթակցին է որ Արտաքին Նախարարը կ'ըսէ· «Ի՞նչ կարեւորութիւն ունի մեզի համար, այլեւս որ Շահը Ամերիկա կը մնայ թէ ոչ : Ամերիկացիներու յարձակողական ընթացքը կ'արգիլէ մեզի որեւէ հաշտաբար տրամադրութիւն» :

Քաղաքական այլ ճակատի վրայ կայ իրան – խորհրդային դաշինքի չեղեալ յայտարարուիլը, միակողմանի, այսինքն Իրանի կողմէ : Այս դաշինքը ստորագրուած 1921ին իրաւունք կու տար Խորհ. Միութեան զինուորական միջամտութիւն կատարել օտար յարձակման պարագային :

×

Կայ նաեւ հետաքրքրական այլ երեւոյթ մը : Փաստելու համար աշխարհին թէ անտեսական պաշարումէ մը չի վախնար պարսիկ ժողովուրդը (Խոմէյնի մեղադրած էր ատխարհակալները որ կ'ուզեն սովի ենթարկել իրանցի ժողովուրդը), տասնեակ հազարաւոր Իրանցիներ կամաւոր ծոմի դիմած են, ցոյց տալու համար թէ կրնան անօթի մնալ : Եղածը Ռամազանի տեսակ մը ծոմ է, այսինքն՝ օրը մէկ ճաշ :

×

Ի վերջոյ Չորեքշաբթի օրուան գլխաւոր մտահոգութիւնը կը դառնար քարիւղը : Եւ առաջին առթիւ իսկ, կը յայտարարուէր թէ Ֆրանսայի մէջ, քանի մը օրէն նոր յաւելում պիտի կրէ էսանսը :

×

Նախկին վարչապետ Պախթիար ճըշդում մը հրատարակած է Տէյլի Թելեկրաֆի տուած իր տեսակցութեան մէկ նախադասութեան առթիւ : Անգլիական թերթը արդէն յաջորդ օրն իսկ վրիպակ մը հրատարակած էր : Արդարեւ Պախթիարի վերագրուած էր հրաւէր մը՝ Միացեալ Նահանգներու ուտեստեղէնի պլոքիւսի ենթարկելու Իրանը մինչ հրաւէրը զէնքի կը վերաբերէր : Պախթիար կը հրաւիրէր Ուաշինկթընի կառավարութիւնը որ Խոմէյնիի զինամթերք ծախելը դադրեցնէ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՌՄԱՅԻ (Իտալիա) հիւանդանոցը ահաւոր արկած մը պատահած է, որուն հետեւանքով քարուքանդ եղած է սրտի վիրաբուժութեան ամբողջ տաղաւարը : 24 դիակ գտնուած է, 40 վիրաւոր կայ բայց նաեւ անհետացածներ : Քննութիւն բացուած է պայթումին պատճառը գտնելու համար : Կ'ըսուի թէ թթուածինի շիշեր պայթած են «վերակենդանացման» բաժնին մէջ, կամ կազի պայթում մըն է : Հրշէջ եւ կամաւոր առանց դադարի աշխատած են Երեքշաբթի կէսօրէ վերջին սկսեալ (երբ աղէտը պատահած է) ողջ կամ վիրաւոր գտնելու համար փլատակներուն մէջ :

ԼԻԶՊՈՆԻ մէջ մահափորձ մը կատարուած է Իսրայէլի դեսպանին դէմ բայց այս վերջինը թեթեւօրէն վիրաւորուած է մինչ երկու հոգի սպաննուած են : Բաւական յուզում ստեղծուած է Փորթուկալի մէջ, ուր ձախ կազմակերպութիւն մը, որ կապեր ունի իրլանտական եւ պաղեստինեան կեռիլլաներու հետ տէր եղած է մահափորձին :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէջ զսպումի քաղաքականութիւնը աւելի սաստկացած է եւ Իւմանիթէ կը հաղորդէր Չորեքշաբթի առտու որ Փոլիթիքա ձախ շաբաթաթերթին խմբագրապետը՝ Այտին Ինկին ձերբակալուած է, թերթն ալ՝ գրաւուած :

Հ.Հ.Հ.ն թէեւ (ինչպէս միշտ կը հերքէ) չուզեր քաղաքական տագնապ ստեղծել բայց օրէ օր աւելի հեռու կը պահէ ինքզինքը կառավարութեան վարած քաղաքականութենէն : ՀՀՀ.ն շատ լաւատես ալ չէ, որովհետեւ՝ «Նոյնիսկ եթէ կառավարութիւնը փոխուի, հաւանաբար քաղաքականութեան փոփոխութիւն չըլլար եւ Նախարարապետին կարելիութիւնները ոչինչ կ'ըլլան» : Այս ձեւով Շիրաքի կուսակցութիւնը ըսել կ'ուզէ որ Էլիզէն պէտք է քաղաքականութիւն փոխէ :

ՄԵՍՐԻՆԻ ընտանիքը (մայրը եւ աղջիկը) սպանութեան ամբաստանութեամբ դատի դիմեցին Ք.ի դէմ : Կը մեղադրեն որ «կանխամտածուած մարդասպանութիւն» է եղածը և վնասուց հատուցում ալ կը պահանջեն... :

«ԿԱՐՄԻՐ ՓԻՒԼ–ՕՎԸՐ»ին խնդիրը դեռ փակուած չէ, եւ Էքսի ու Սալոն տը Փրովանսի թաղապետութիւնները արգիլեցին ֆիլմին ներկայացումը : Ամէն պարագայի մէջ, Միշէլ Տրաք յաջողած է մէկ կէտի վրայ, հաղուագիւտ է որ որեւէ ֆիլմ այսքան ձրի ծանուցում վայելէ...

ԵՐԵՒԱՆ ⟷ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Նոյ. 2–6)

ՀԱՅ ՆԿԱՐԻՉՆԵՐԸ ԳՆԱՀԱՏՈՒԱԾ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԱՄՈՒԼԻ ԿՈՂՄԷ

Խորհ. Միութեան Գեղարուեստի Ակադեմիայի ցուցասրահին մէջ (Մոսկուա) բացուած է երիտասարդ նկարիչներու 3րդ ամենամիութենական ցուցահանդէսը, կազմակերպութեամբ Գեղարուեստի Ակադեմիայի եւ Խորհ. Միութեան Լրագրողներու Միութեան : Մասնակցած են Խորհ. Միութեան բոլոր Հանրապետութիւններու ներկայացուցիչները : Հայաստանէն մասնակցած են Ռ. Պետրոսեան, Տ. Գէորգեան, Ֆ. Միրզոյեան, որոնց աշխատանքները գնահատուած են Մոսկուայի մամուլին կողմէ :

×

ԱՐԽԻՒՆԵՐՈՒ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՇԱԲԱԹԸ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴԻՒԱՆԱՏՈՒՆԵՐԸ

Արխիւներու Միջազգային Խորհուրդի որոշումով այս տարի Խորհ. Միութեան մէջ տեղի կ'ունենայ «Արխիւներու Միջազգային Շաբաթ»ը : Հայաստանի մէջ տեղի ունեցած շաբթուան առթիւ, Նախարարաց Խորհուրդին առընթեր արխիւներու վարչութեան պետը՝ պատմաբան Աշոտ Յարութիւնեան, «Արմէնփրէս»ի թղթակցին ըսած է, թէ Հայաստանի մէջ դիւանատուներու գործին յառաջիկայ զարգացման համար մեծ նշանակութիւն ունեցած է նոր շէնքերու եւ տարրալուծարաններու կառուցումը, օժտուած արդիական սարքաւորումներով : Այդ բոլորը կարելիութիւն ընձեռած է պատշաճ բարձրութեան վրայ դնելու հայ ժողովուրդի պատմութիւնը, մշակոյթը, գիտութիւնը, կեանքի միւս կալուածները ներկայացնող փաստաթուղթերու, շարժանկարներու, ձայնագրութիւններու եւ նկարներու պահպանման, մշակման եւ ընդհանրացման աշխատանքը :

Հայաստանի պետական չորս դիւանատուներու մէջ ներկայիս կան ԺԸ դարէն մինչեւ մեր օրերը ընդգրկող մեծ քանակութեամբ փաստագրական նիւթեր, որոնք պատմական եւ գիտական մեծ արժէք ունին : Ուշագրաւ երեւոյթ մըն է նաեւ շարժանկարներու դիւաններու կազմակերպումը, որ կարելիութիւն տուած է պահելու հայկ. շարժարուեստի բազմաթիւ գործեր : Նորոգուած են կարգ մը փաստանկարներ, շարժանկարներ, որոնք օգտագործուած են հեռատեսիլի հաղորդումներու ընթացքին :

1973էն ի վեր կը բանի նաեւ Հայ Պարբերական Մամուլի Պետական Կեդր. Դիւանատունը, որ միակն է Խորհ. Միութեան մէջ : Դիւանատան ֆոնտերուն մէջ իրենց հաստատուն տեղը գտած են Հայաստանի, խորհրդային Հանրապետութիւններու եւ Սփիւռքի մէջ տպուած պարբերական մամուլի հազարաւոր հաւաքածոներ, որոնք կ'ուսումնասիրուին աշխատակիցներու եւ հետաքրքրուողներու կողմէ :

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԴԺԳՈՀ ԵՆ ՅՈՅՆ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԷՆ..

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ՅՈՅՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԻՆ ՀԱՄԱՐ ՈՉ ՊՈԼԻՍԸ, ՈՉ ՓՈՔՐ ԱՍԻԱՆ, ՈՉ ԿԻՊՐՈՍԸ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒՆ ԿԸ ՊԱՏԿԱՆԻՆ

Թուրքիոյ մամուլը շատ վրդոված է Միացեալ Նահանգներու յոյն-օրթոտոքս առաջնորդ՝ Եաքովոս Արք.ի նետեւեալ յայտարարութիւններէն.—

ԱԹԷՆՔ.— Միացեալ Նահանգներու յոյն օրթոտոքսներու առաջնորդը՝ Եաքովոս Արք. քաղաքական նոր ձգտում մը յառաջ բերաւ, յայտարարելով որ ոչ Իսթանպուլը Թուրքերուն կը պատկանի, ոչ Փոքր Ասիան եւ ոչ ալ Կիպրոսը : Եաքովոս Արք. աւելցուց այս առթիւ, որ ամէն օր ջերմեռանդօրէն կ'աղօթէ Աստուծոյ, որպէսզի բոլոր այդ հողերը օր առաջ վերադարձուին Յունաստանի, որ սեփականատէրն է անոնց, պատմականօրէն :

Տակաւին սակէ շատ կարճ միջոց մը առաջ, Միացեալ Նահանգներու նախագահը՝ Ճիմի Գարթըր, մասնաւոր շքանշանով մը պարգեւատրած էր Եաքովոս արքեպիսկոպոսը, մարդկութեան ի նըպաստ կատարած իր ծառայութիւններուն համար : Հարաւային եւ Հիւսիսային Ամերիկաներու Յունաց առաջնորդ Եաքովոս Արք., որ ծագումով Թուրքիացի է, իր այդ յայտարարութեան ընթացքին, չվարանեցաւ բացէ ի բաց ըսելու, թէ ինքը Թուրքիոյ եւ Թուրքերու թշնամի մըն է, կ'ատէ զանոնք եւ երբեք չի հաւատար թէ Իսթանպուլը, Փոքր Ասիան եւ Կիպրոսը Թուրքերուն կը պատկանին :

1911 թուականին Իմրոզի մէջ ծնած է Եաքովոս Արք., որ Աթէնքի մէջ յունարէն եւ անգլերէն լեզուներով հրատարակուող «Կրիք Փորում» անուն թերթին տուած իր յայտարարութեան մէջ ըրած է վերոյիշեալ պնդումները : Այս առթիւ աւելցուցած է ան, թէ օսմանեան տիրապետութեան 500 տարիներու ընթացքին Թուրքերը միշտ ստորուկի վերաբերում ցոյց տուած են Յոյներուն հանդէպ եւ անարգած է Թուրքերը :

Եաքովոս Արք. աւելի վերջ պնդած է, թէ ամբողջ պատմութեան ընթացքին Թուրքերը աննկարագրելի չարչարանքներու ենթարկած են Յոյները եւ մինչեւ այսօր հետքերը անջնջելի կը մնան այդ փշաքաղիչ արարքներուն : Անկարելի է որ Յոյները բարեկամանան այդ բարբարոս ժողովուրդին հետ : Ապա աւելցուցած է, թէ ինքը Թուրքերը բնաւ չի սիրեր, Թուրքերն ալ զինքը չեն սիրեր : Իսթանպուլն ու Փոքր Ասիան յունական արիւնով ոռոգուած են : Ոչ Պրանտի քաղաքականութիւնը վստահելի է եւ ոչ ալ Քիսինճըրինը եւ ինքը միմիայն Աստուածային արդարութեան կը հաւատայ : Այդ պատճառաւ ալ ամէն օր ջերմեռանդօրէն կ'աղօթէ Աստուծոյ, որպէսզի վերստին Յունաստանին դառնան այդ հողերը, որոնք ներկայիս կը գտնուին Թուրքերու ձեռքը, Փոքր Ասիան եւ Իսթանպուլը :

— ԹԱԳՈՒՀԻ ՇԻՇՄԱՆԵԱՆ —

Ա.

Թագուհի Շիշմանեանի ստեղծագործական կեանքը շատ կարճ եղած է՝ քանի մը տարի, սակայն այդ կարճ ընթացքի մէջ գրական նշանակալի ծառայութիւն մատուցած է հայ գրականութեան:

Այն ժամանակ, երբ մեր իմացական մշակոյթի գլխաւոր կեդրոնին մէջ՝ Պոլիս, գրական ասպարէզ իջած էին կին արուեստագէտներ եւ գրագէտներ՝ Տիւսաբ, Սիպիլ, Զ. Եսայեան, որոնք հանրային եւ մշակութային կեանքի զանազան կալուածներու մէջ կը տարածէին ազգային, հայրենասիրական վառ գաղափարներ, այդ նոյն շրջանին հանդէս կու գայ նաեւ Թագուհի Շիշմանեան:

Վաղամեռիկ բանաստեղծուհիին կեանքըն ու գործը չէ ուսումնասիրուած: Շատերուն ծանօթ չէ, թէ ով է Թագուհի Շիշմանեան, երբ մտած է գրական ասպարէզ, ինչ գործունէութիւն ունեցած է եւ ինչ սերեր մշակած:

Թագուհի Շիշմանեան ծնած է 1859ին Վոսփորի եւրոպական ափերը գտնուող Միջագիւղ (Օրթագիւղ) թաղամասը, ուր տարիներ ապրած եւ ստեղծագործած են Տերենց, Մ. Պէշիկթաշլեան: Թագուհիին հայրը՝ Տերենց, եղած է իր ժամանակի զարգացած մտաւորականներէն եւ խանդավառ հայրենասէրներէն մէկը, որ ջերմ սէր ու գուրգուրանք տածած է իր միակ աղջկան նկատմամբ:

Հօր մօտ գրաճանաչ դառնալէ ետք, 1866ին Թագուկ կ'ընդունուի Միջագիւղի Ս. Հռիփսիմեանց վարժարանը: Ուսանողական տարիներուն Թագուհի կ'ուսումնասիրէ հայ ժողովուրդի բազմադարեան պատմութիւնը եւ գրականութիւնը, կը հմտանայ մայրենի լեզուին մէջ, կը տիրապետէ Ֆրանսերէնին: Իր յուշերուն մէջ կը պատմէ, որ տակաւին փոքր տարիքէն հօրը հետ միասին յաճախ այցելած են Վահանեաններու բնակարանը եւ առիթ ունեցած զրուցելու հայ եւ ֆրանսացի գրողներու, հայ հին ու նոր գրականութեան, հանրային կեանքի վերաբերող բազմաթիւ հարցերու մասին: Թագուհիին հիացում պատճառած են Տիւսաբի՝ արուեստի, գրականութեան, երաժշտութեան հանդէպ ունեցած յատուկ սէրը, գրականութիւնն ու արուեստը այնքան նրբօրէն եւ խորապէս ընկալելու հմտութիւնն ու գիտութիւնը:

Շփումներ ունենալով Տիւսաբի հետ, Թագուհիի հետաքրքրութիւններու եւ նախասիրութիւններու շրջանակները գգալի կերպով կ'ընդլայնին: Տիւսաբ կը դառնայ իր երկրորդ ուսուցիչը: Տիւսաբի անհնձալից վերաբերումը կ'երեւի Թագուհիին նուիրուած բանաստեղծութեան մը մէջ, որ կը կոչուի « Ուղերձ սիրոյ »: Տիւսաբեան բնորոշ գունագեղութեամբ բանաստեղծուհին կը հարցնէ, թէ ինչ տեսակ էակ է ան:

Զի՞նչ իցես դու, աստ՛, հրեշտա՞կ կամ
թէ պլպուլ, զի՞նչ, աստ,
Ընդէ՞ր լռես, ո՛, հանճարիկ,
Զինչ ինչ անուն քեզ հրճիցից:

Այս գողտրիկ քերթուածը աչքի կը զարնէ զգացումի անկեղծութեամբ եւ յոյզերու ու տրամադրութիւններու անմիջականութեամբ:

Թերեւս անհոգ ու ազատ անցնէին Թագուկի պատանութեան տարիները, եթէ ճակատագիրը անողոք չգտնուէր իրեն հանդէպ: 1874ին կը մեռնի Թագուկին մայրը՝ թողլով զինք բախտի քմահաճոյքին:

"Իրականութենէն դժգոհ բանաստեղծուհին ափոփանք կ'որոնէ անդարձ օրերու յիշատակներուն մէջ եւ, վերյիշելով մայրական սիրոյ թովչանքը, արտի կսկիծով կը գրէ բանաստեղծութիւն մը, որուն իւրաքանչիւր տողը համակուած է թախծի եւ տրտմութեան տրամադրութեամբ:

Մօր հանդէպ տածած սիրոյ բերկրանքը քերթուածին մէջ կ'արտայայտէ անուրջի ձեւով:

Մթութեան մէջ թռչուն մը յանկարծ ձայն կուտայ իրեն.

Աղջիկ զի՞ խնդրես դամբանաց միջեւ,
Մայրիկիդ հոգեակ, բաղցրիկ բան զիմ
երգ,
Եւ դու լաս, մինչ նա քեզ ժպտի...

Ընտանեկան այդ մեծ դժբախտութեան կը յաջորդեն կեանքի մռայլ պատկերները, որոնք հիմնովին կը շրջեն հօր ու աղջկան կեանքի ուղին:

1875ին հրդեհի ճարակ կը դառնայ անոնց տունն ու ամբողջ ինչքը: Պոլսոյ խեղդող միջավայրին մէջ Տերենց չկարենալով մնալ, 1876ի Ցունուարին իր աղջկան հետ կը մեկնի Կիպրոս, ուր կը սկսի գրական - ստեղծագործական նոր շրջան մը:

Թագուկի « Նամականի »ն հետաքրքրական տեղեկութիւններ կը հաղորդէ մեզի անոնց տարագրութեան մասին: Հոն կան բազմաթիւ նամակներ՝ ուղղուած Պոլսոյ մտաւորականներուն, հանրային գործիչներու, բարեկամներու:

Կեանքի հանգամանքներու բերումով Թագուկ բարձրագոյն ուսում չէ առած, բայց ինքնազարգացումով հիացում պատճառած է իր շրջապատին: Կիպրոսի մէջ կը ձեւաւորուի ու կը հիմնաւորուի իր պաշտամունքը Հիւկոյի, Լամարթինի, Միւսէի, Տիւմայի հանդէպ: Կ'ընթեռնու յոյն հին գրականութեան եւ փիլիսոփայութեան մեծագոյն դէմքերը՝ Հոմերոս, Պլուտարքոս, Քսենոփոն: « Գեղեցիկ ճաշակ ունէր, մանաւանդ գրականութեան վերաբերմամբ, ընթերցանութեան սէրը բնածին էր », — կը գրէ հայրը:

Պոլսոյ թէ Կիպրոսի իր մօտիկ բարեկամներն ու ծանօթները կը զգային ու կը տեսնէին, որ դեռատի աղջկան հոգիին մէջ, խկապէս, կ'ապրի մեծ խորհուրդ մը, անուրանալի ձիրք մը, որ օր մը պիտի փայլատակէր: Կղզիի յոյն մտաւորականները առաջինները եղան որ նկատեցին տաղանդի յայտնութիւնը, անոր բազմակողմանի հմտութիւնն ու զարգացումը: « Ձեր ազգը ինչ հսկայական յառաջդիմութիւն ըրած է ձեր զաւկին վրայ, — կ'ըսէին յոյն մտաւորականները, — այս տարիքին մէջ այսչափ հմտութիւն, այսչափ զարգացածութիւն, այսչափ կատարելութիւն, զարմանալի է »:

Թագուհի զբաղած է նաեւ թարգմանութեամբ: Մասնաւոր հետաքրքրութիւն ցուցաբերած է ֆրանսական բանաստեղծութեան նկատմամբ: Թարգմանած է Հիւկոյի, Լամարթինի, Ալֆրէտ տը Միւսէի, Մոլիէռի գործերը՝ արժանանալով հօր եւ Մ. Մամուրեանի խրախուսանքին:

Անցեալ դարու երկրորդ կէսին արեւմտահայ կին մտաւորականները կը մտահոգէր հայ կնոջ բարոյական դաստիարակութեան հարցը: Թագուհի եւս տեսնելով կնոջ իրաւազուրկ վիճակը՝ անոր անորոշ ներկան ու ապագան, ձեռնամուխ կ'ըլլայ թարգմանելու ֆրանսական ակադեմիայի անդամ Էռնեստ Լըկուվէի « Բարոյախօսութիւն զկանանց » ծանօթ աշխատութիւնը: Թագուհիի թարգմանութեան յաջողութիւնը պայմանաւորուած էր ոչ միայն ֆրանսերէնի հմտութեամբ, այլեւ անով, որ ան կը յաջողէր ճիշդ ըմբռնել Լըկուվէի արտայայտած գաղափարները, խոհերն ու մտորումները: Լըկուվէի գիրքին թարգմանութիւնը մեծ դեր խաղացած է Թագուհիի գրական - գեղագիտական ճաշակի կազմաւորման մէջ: Մեծ արժէք կը ներկայացնէ նաեւ հօր հեղինակութեամբ գրուած գիրքին յառաջաբանը:

Թագուհի թարգմանութիւններ ըրած է ոչ միայն ֆրանսերէնէ հայերէն, այլեւ մայրենի լեզուէն՝ ֆրանսերէն: Հայ գրականութիւնը Եւրոպացիներուն ծանօթացնելու նպատակով կը ձեռնարկէ « Թորոս Լեւոնի » վէպի թարգմանութեան, բայց իր փափաքը անկատար կը մնայ. կը յաջողի միայն հատուած մը թարգմանել:

1876ի Դեկտեմբերին Ապտիւլ Համիտ կը հրապարակէ օսմանեան նոր « Սահմանադրութիւն »ը, որով հաւասար իրաւունքներ կը շնորհուէին հպատակ բոլոր ժողովուրդներուն, այդ կարգին նաեւ Հայերուն: «Սահմանադրութեան» պատրանքներով տարուած՝ Թագուհի մեծ յոյսեր կը կապէր Թրքական Պետութեան խոստացած « Սահմանադրութեան »: Հօրեղբօրորդւոյն յղած նամակներէն մէկուն մէջ ան կը գրէ. « Իսկ քաղաքականութեան մասին ինծի ամէնէն ազդեցութիւն ըրած կտորն այն է, որ խեղճ Հայերը հաւու պէս կը փեթտուէին, բայց հիմա « Սահմանադրութիւն » ունինք եւ սա ամէն բանի տեղ կը բռնէ »:

Համիտեան կառավարութիւնը մէկ կողմէ Արեւմտահայերուն խոստումներ կուտար անոնց վիճակը « բարելաւելու » մասին, իսկ միւս կողմէ արեան մէջ կը խեղդէր ամէն մէկ ազատագրական շարժում: Շուտով Թագուհիի համար ալ պարզ կը դառնայ սուլթան Համիտին յօրինած « Սահմանադրութեան » ամբողջ կեղծիքը: Նոյն շրջանին գրուած նամակներէն մէկուն մէջ Թագուհի սուր քննադատութեան կ'ենթարկէր այն մտաւորականները, որոնք իրենց յոյսը կը դնէին Անգլիոյ վրայ, անոր միջոցով ապահովելու համար հայ ժողովուրդի ազատագրութեան հարցը:

ՎԱՐՍԻԿ ՇԱՄԼԵԱՆ

(Շար. 1)

Պարսկահայերու հոգեւոր

ԹՄԲԵՑՈՒՑԻՉԸ

ԽՄԲ.— Թմրեցուցիչի գործածութեան տարածումը սկսած է այնքան մտահոգիչ բնոյթ ստանալ Պարսկաստանի հայկական որոշ շրջաններէն, որ պատճառ դարձած է յատուկ հաւաքոյթի մը, այս նիւթին նուիրուած: Թեհրանի «Ալիք»ի Նոյ. 4ի թիւէն կ'արտատպենք թղթակցութիւն մը, խորագրուած՝ «ՄՈԼՈՒԹԵԱՆ ԽԸՆԴԻՐԸ ՄԻ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԻ ՆԻՒԹ »:

———×———

Նախաձեռնութեամբ Հ. Մ. « Սիփան » միութեան, մի ժողովրդական հանդիպում տեղի ունեցաւ անցեալ Շաբաթ, Հոկտ. 28ի երեկոյեան « Սասուն » թաղամասի « Նայիրի » սրահում, շուրջ 300 հոգու մասնակցութեամբ:

Համահաւաքի օրակարգն էր՝ թմրեցուցիչ նիւթերի մոլութիւնը թաղամասում:

Սոյն հանդիպման համար 220 հոգու գրաւոր հրաւէր էր ուղարկուել: Հրաւիրեալների շարքում էին թաղի ազգային հաստատութիւնների պատասխանատուները եւ ընդհանրապէս ազգային խնդիրներով մտահոգուած ու հետաքրքրուած հայրենակիցները:

Ներկայ էին նաեւ մասնագէտներ Դոկտ. Ալեք Տէր - Պօղոսեանը, Դոկտ. Արմէն Յարութիւնեանը եւ Դոկտ. Լեւոն Դաւթեանը:

Հանդիպումը սկսուեց ժամը 8ին « Սիփան » միութեան վարչութեան նախագահ՝ Սերոժ Սուքիասեանի խօսքով: Նա իր խօսքի ընթացքում ուրախութիւն յայտնեց լաւ ընդառաջման համար եւ ա—

ԵՐԱԶԱՅԻՆ ՀԱԼԷՊԷՆ

«ԵՍ ԾԱՌ ՄԸ Կ'ՈՒԶԵՄ...»

Գրեց՝ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԾԱՌՈՒԿԵԱՆ

Ամառուան սկիզբն ենք: Պէյրութը ըսկըսած է քրտնիլ, եւ ընտանիքը լեռն է արդէն: Բացառաբար, սովորականէն կանուխ վերջացած են սրբագրութիւնները: Թերթը տրուած է մամուլին եւ ազատ եմ: Պուրճի հրապարակին վերի ծայրէն դանդաղ կ'իջնեմ վար, աննպատակ եւ քիչ մը շփոթ: Դեռ կանուխ է գիւղ ելլելու: Մեացուելիք քանի մը ժամեր կան: Ի՞նչ ընել: Կարելի է սինեմա մը մտնել, կամ սափրիչին երթալ: Ափս ծօծրակիս, կը շօշափեմ աճած մազերը, եւ սինեմային ու սափրիչին միջեւ տարուբեր, անզգալաբար հասած եմ այն անկիւնը, ուր մեր գիւղին ինքնաշարժները յաճախորդի կը սպասեն: Առանց մտածելու, անգիտակից մղումով մը կը մտնեմ մէկուն մէջ ու կ'ըսեմ վարիչին որ քալէ:

Մարդը ծանօթ մըն է, ու բարեկամաբար կ'ըսէ.

— Պարոն, եթէ կ'աճապարէք, հոգ չէ, հինգ վայրկեանէն կը լեցուի:

— Վնաս չունի, դուն քալէ...

Հինգ ոսկի պիտի տամ: Եթէ հինգ վայրկեան սպասէի հինգ հոգի պիտի ըլլայինք եւ մէկ ոսկի պիտի ըլլար իմ բաժինս: Ինչո՞ւ այս անիմաստ շռայլութիւնը, երբ գրպաններս չեն յորդիր եւ մսխելու աւելի լայն ժամանակ ունիմ քան դրամ: Կէս ժամէն պակաս կը տեւէ մինչեւ Պիքֆայա: Տունը, մայրիկս անկողինն է, շուրջը քանի մը դրացի կիներ: Բժիշկ մըն ալ կայ: Մէկ կողմ կը քաշեմ բժիշկը ու կը հարցապնդեմ:

— Բան մը չէ, կ'ըսէ, պարզ պաղառութիւն մը: Քիչ մը կանուխ լեռ ելած էք եւ հոս դեռ ցուրտ է: Աւելի լաւ է որ քաղաք իջեցնէք, եւ առիթէն օգտուելով հիւանդանոց մը մնայ քանի մը օր ընդհանուր քննութեան համար:

— Հա՛յտէ մայրիկ, ելիր նայիմ, հիւանդանոց կ'երթանք:

Կ'ելլէ անկողինէն, կը սկսի հագուիլ մինակը, առանց ուրիշին օգնութեան: Կ'իմանամ թէ նոյնը ըրած է առաւօտեան, իմ մեկնումէս ետք: Կը բարձրանայ, թոռնիկին շորերը կը լուայ, կը փռէ արեւին ու կը դառնայ տեղը: Ցետոյ անհանգիստ կը զգայ ու բժիշկ կը կանչեն:

Պատրաստ է հիմա եւ ապսպրուած թաքսին ալ կը սպասէ դրան առջեւ:

— Երթա՞նք, մայրիկ:

— Երթանք, տղաս, բայց եթէ հիւանդանոցը տեղ չըլլայ, ի՞նչ պիտի ընենք:

— Դուն մի՛ մտածեր, մայրիկ: Ես հիւանդանոցը տեղէն կը հանեմ ու քեզի տեղ կը բանամ...

Ասկէ անդին պատահածը... Թո՛ղ Սուրբ Մեսրոպը օգնէ ինծի, որ պատմելիքս ճշգրիտ ըլլայ, աւելորդ կամ պակաս բառ մը չըլլայ գրչէս, այլ մանաւանդ գրականութիւն չդառնայ:

Թեւը մտած, միասին դուրս կ'ելլենք ննջարանէն: Պզտիկ սրահին մէջ թախտ մը կայ:

— Հոս քիչ մը նստիմ, կ'ըսէ:

Կը նստի, ես ալ քովը: Ցետոյ գլուխը կը դնէ ծունկերուս, թեթեւ մը կը սեղմէ ձեռքս ու կ'անշարժանայ: Կը կարծեմ որ քնացաւ, ու չեմ շարժիր, որպէսզի չխանգարեմ: Բայց չէ քնացած: Մեռած է...

Այդպէս: Վերի քանի մը տողերը որքան որ ժամանակ առաւ ընթերցողէն, նոյնքան կարճ պահ մը տեւեց իր սենեակէն մինչեւ հոդ, գրկիս մէջ իր շիջիլը: Ոչ ցաւ, ոչ հառաչ, մարմինի կամ գլխու ոչ մէկ ցնցում: Մատներու մեղմ հպում մը դաստակիս, ճնճղուկի մը թպրտացին պէս, աւելի շոյանք մը քան թէ ճնշում մը, ու գնաց...

.

Ուշ գիշեր է հիմա: Մարմինը փոխադրուած Ամերիկեան հիւանդանոցի մեռելատունը, սպասելով յաջորդ օրուան թաղումին: Առաջին ժամերու ցընցումը, սարսուռներն ու արցունքները չըկան: Սգակից այցելուները մէկիկ մէկիկ գացած են, յաւուր պատշաճի իրենց տուրքը վճարելէ ետք: Նստած եմ ճիշդ այն տեղը ուր նստած էի, մայրիկիս գլուխը գրկիս ու ձեռքս իր ափին մէջ: Այդպէս եղաւ բայց կարելի՞ է այդպէս պատկերացնել մահը: Մայր մը որ իր զաւկին ծունկերուն վրայ կը դնէ գլուխը եւ քնանալու պէս կը մեռնի: Անճարակ բեմադրիչի մը կողմէ պատկերացուած տեսարան մը ըլլայ կարծէք, անհամոզիչ, մելօտրամիք եւ վիպային: Բայց եղաւ: Հոս է որ իրականութիւնը նուազ հաւատալի է քան երեւակայութիւնը...

(Շար. — 1)

...ց՝ երկար ժամանակ է արդէն որ մոլութիւն կայ Թաղամասում: Այդ հի– ...նդութեան վերացման համար եղած ...ձեռնարկներն արդիւնաւէտ ...են եղել, ուստի « Սփիւռ » միութեան ...վարչութիւնը մտածեց այս հասարակա – ...կան ցաւը սեփականութիւնը դարձնել ...այոր թաղեցիների եւ այդպիսով ապա– ...հովել բոլորի համագործակցութիւնը:

« Սփիւռ » միութիւնն այս խնդրով ...զբաղուած է արդէն ամիսներից ի վեր: ...Ձեռնարկումը պատկանում է ազգա – ...յին հասարական գործիչ եւ նոյն ...միութեան վարչութեան անդամ Յարութ ...հարութիւնին: Նրա առաջարկով միութեան ...մէջ կազմւում է մի յանձնախումբ, ո– ...րին մասնակցում են Թւով 15 հոգի այս ...խնդրով մտահոգուած երիտասարդներ: ...Յանձնախումբն այս ուղղութեամբ ու– ...սումնասիրութիւններ է կատարել եւ եզ– ...րակացնում է որ՝ շուրջ 300 հոգի երի– ...տասարդներ արդէն հերոյին են գործա – ...ծում:

Այս հանդիպման ընթացքում, որը երեք ...ժամ տեւեց քննարկուեցին մոլութեան ...պատճառները, հետեւանքները եւ բուժ– ...ման եղանակները: Ելոյթ ունեցան ներ– ...կաների մէկ մասը:

...Մոլութեան ժամանակաշրջանը ինչքան ...երկար՝ բուժումն աւելի է դժուարա – ...նում:

...Դոկտ. Լեւոն Դաւթեանն իր խօսքի ըն– ...թացքում ասաց՝ մոլութիւնը նախ մի ...հիւանդութիւն է եւ դրա բուժումը ...սահմանափակւում հիւանդանոցային ...ձեւով: Հիւանդանոցից արձակուե – ...լուց յետոյ շատ հաւանական է որ բուժ– ...ուածը նորից Թմրեցուցիչ գործածի, ...ուստի պէտք փոխուի հիւանդի մթնոլոր– ...տը եւ ընդհանրապէս այս հասարակական ...ցաւը վերացնելու համար պէտք դաս – ...տիարակչական աշխատանք տարուի, պէ– ...տք բացատրել մոլութեան վնասները՝ ...դասախօսութիւններով եւ այլ միջոցնե– ...րով: Դոկտ. Դաւթեանն իր խօսքի մի այլ ...մասում ասաց՝ ինչքան երկարի մոլու– ...թեան ժամանակաշրջանը, աւելի կը դժ– ...ուարանայ բուժումը: Նա շեշտեց՝ ճիշդ ...է որ Թողնելուց յետոյ հաւանական է ...վերսկսուի Թմրեցուցիչի գործածութիւ– ...նը, բայց եթէ մենք մի հոգու նոյնիսկ ...մի ամսով էլ ազատենք այդ հիւանդու– ...թիւնից, օգտակար գործ արած կը լի– ...նենք: Խօսքը նորից յենուելով մթնո – ...լորտի փոփոխման վրայ ասաց՝ բուժու– ...մից յետոյ հիւանդի համար համապա – ...տասխան պայմաններ պէտք ստեղծել, ...այնպէս որ նա իրեն օգտակար զգայ, եւ ...ընկերների խէթ նայուածքին չենթարկ– ...ուի: Մենք միայն հետեւանքը պէտք չվե– ...րացնենք, այլ՝ նաեւ դրդապատճառները:

...Դոկտ. Ալեք Տէր – Պօղոսեանը եւս ...ելոյթ ունեցաւ: Նա նախ յայտնեց, որ ...նոյն հիւանդութեան մասնագէտ չէ ...այդ տեսակէտից պէտք օգտուել Դր. ...Դաւթեանի մասնագիտութիւնից: Ապա ...շարունակելով ասաց. Հիւանդութիւններ ...կան, որ վերջնական բուժում չունեն, դրանցից է մոլութիւնը: Մոլութեան բժշկութեան մաս են կազմում նաեւ դաստիարակութիւնը, ինչպէս նաեւ բուժումից յետոյ հիւանդի զբաղեցումը, աշխատանքը: Իր խօսքի մի այլ մասում ասաց՝ բոլորը պէտք համագործակցաբար աշխատեն Թմրեցուցիչ նիւթերի վաճառքի առաջն առնելու համար: Այս պայքարին մասնակից պէտք լինի նաեւ մամուլը: Դոկտ. Ալեքն ապա առաջարկեց՝ նախ մի կորիզ կազմել, փոքրաթիւ մի յանձնախումբ, որը պէտք մշակի աշխատանքի ծրագիր: Հարկաւոր է նաեւ որ բուժէ հայթայթուի որոշ ծախսերի համար:

Միութենական Միքայէլ Շահնազար – եանը, նոյն խնդրի վերաբերեալ կատարած իր մասնաւոր ուսումնասիրութիւնը ներկայացրեց: Նրա կարծիքով, մոլութեան պատճառները հիմնականում զգացական են:

Որպէս ուրիշ պատճառներ նա Թուեց հետեւեալը.— Սիրային արկած, փոքր տարիքում բարձր եկամուտ եւ աւանդական բժշկութեան մեթոդների կիրառում: Նա յետոյ աւելացրեց, մոլիները մեծ մասամբ զինուորական ծառայութեան ընթացքում անջատուած լինելով իրենց միջավայրից, սկսում են առաջին անգամ Թմրեցուցիչ նիւթեր ընդունել: Նա յայտնեց որ բուժման համար նաեւ հոգեբոյժ է հարկաւոր:

Եղան նաեւ այլ արտայայտուողներ: Ոմանք յորդորում էին ծնողներին չթաքցնել եթէ իրենց զաւակը Թմրեցուցիչ է ընդունում եւայլն: Արտայայտուեց նաեւ մի մոլի եւ ցաւ յայտնեց որ մոլիների Թիւը շատ է բարձրացել:

Սերոժ Սուքիասեանը վերջում առա – ջարկեց հէնց ներկաներից մի յանձնա – խումբ ընտրել եւ աւելացրեց, որ՝ նաեւ մի ֆոնդի հիմնադրութեան կարիքը կայ, ինչպէս նաեւ մի տան, կամ այգու, որի գնելու կամ վարձելու կարիքը կայ, ուր պէտի կենտրոնանան տարուելիք աշխա – տանքները, եւ խնդրեց որ մի հայրենա– կից նման մի վայր տրամադրի այս գոր– ծին: Նա որպէս հեռաւոր բաղձանք, յոյս յայտնեց, որ անհրաժեշտ պարագայում բուժուածները Հայաստան ուղարկուեն որեւէ մի դասընթացք տեսնելու համար եւ ցանկութիւն յայտնեց որ՝ հայրենիքը օգնի մեզ այս խնդրում: Յետոյ խնդրեց Թեկնածուներ առաջարկել յանձնախմբի համար եւ ինքն անձամբ Դոկտ. Լեւոն Դաւթեանից խնդրեց անդամակցել յանձ– նախմբին: Դոկտորն ընդունեց:

Ներկայացուած Թեկնածուները (Թւով 11 հոգի), ընդունուեցին որպէս յանձնա– խմբի անդամներ: Յանձնախմբին անդա– մակցւում են նաեւ սկզբում յիշատակ – ուած, նախկինում « Սփիւռ » միութեան մէջ այդ ուղղութեամբ աշխատող խմբի անդամները:

Անցեալ օրը յանձնախմբի անդամ Էդիկ Խողավերդեանը մեր Թղթակցին յայտ – նեց, որ յանձնախումբը Երկուշաբթի, Հոկտ. 29ին ժողով է գումարել որը 2 ժամ է տեւել: Եղել են մտքերի փոխա – նակութիւն, առաջարկուել է մի խումբ կամաւոր երիտասարդների անդամագրել Թմրեցուցիչ նիւթերի դէմ պայքարող պետական հիմնարկութեան մէջ, որպէս պատուոյ անդամներ: Ըստ Էդիկի սկսել են երեւան գալ նրանց աշխատանքների լաւ ազդեցութիւնները:

«ԱԼԻՔ»

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՈՒՐԵՐ

Հայաստանի Երաժիշտներու Միութեան Ցրդ համագումարի առթիւ Հայհամերգի փոքր դահլիճին մէջ հանդէս եկած են պետական սենեկային համոյթը, ղեկա – վարութեամբ Կոնստանդին Բաղդասար– եանի, Ալեքսանդր Յարութիւնեան, Մե– լանիա Աբովեան եւ Սուսաննա Գաբրիէլ– եան, որոնք մեկնաբանած են Ալ. Աճէմ– եանի, Ալ. Յարութիւնեանի, Վլ. Բալ– եանի գործերը:

×

ՎԱՀԱԳՆ ՍՏԱՄԲՈԼՑԵԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԲԵՄԵՐՈՒ ՎՐԱՅ

Երգէոնահար Վահագն Ստամբոլցեան մասնակցած է Պիցունդայի մէջ տեղի ունեցած երաժշտական փառատօնին: Այ– նուհետեւ հանդէս գալով Տարտուի, Ռիգայի եւ Վիլնիւսի մէջ, Վ. Ստամ– բոլցեան գերմանացի դասականներու գործերուն կողքին մեկնաբանած է նաեւ Կոմիտասի եւ Եկմալեանի մեղեդիները:

×

ՃԱՓՈՆՑԻ ԿԻԹԱՌԱՀԱՐԻՆ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Երեւանի Սենեկային Երաժշտութեան տան մէջ հանդէս եկած է ճափոնցի կի– թառահար Իչիրօ Սուզուկի, որ մեկնա – բանած է սպանիացի եւ անգլիացի ե– րաժիշտներու գործեր:

×

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ԲԵՄԻՆ ՎՐԱՅ

Մոսկուայի ձայն – հեռատեսիլի ծանօթ երգիչ Ալեքսէյ Մարտինով (Թենոր) եւ երգէոնահար Օլգա Իլարիոնովա երեկոյթ մը տուած են Երեւանի Սենեկային Երա– ժշտութեան տան մէջ:

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ ՍԻՊԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

Սիպերիոյ կարգ մը քաղաքներու մէջ համերգներ տալու նպատակով շրջապը– տոյտի գացած է Հայաստանի պետական ակադեմական երգչախումբը, ղեկավա – րութեամբ Յովհ. Չէքիջեանի: Ցայտա – գրին մաս կը կազմեն Վերտիի Ռեքիւէմը, Պեթհովէնի 9րդ Համանուագը, Վիվալ– տիի Կլօրիան եւ հայ երաժիշտներու գործեր:

REVUE D'ART "CREER" NUMERO SPECIAL CARZOU

Ռոշըշուարի Գեղարուեստական եւ Գրական կեդրոնը լոյս կ'ընծայէ եռամսեայ պարբերական մը՝ « Ստեղծել », որու վերջին Թիւը (Յուլիս – Սեպտ – Հոկտեմբեր 79) նուիրուած է Գառզուի:

Ռոշըշուարի դղեակին մէջ է, որ 1978 Ապրիլ 22ին բացումը կը կատարուէր Գառզու ճոխ ցուցահանդէսի մը, որու մասին գրած էինք ատենին ու նաեւ հրատարակած կեդրոնի պատասխանատու Ռէմոն Լըքլէրի բանաստեղծական ճառը (« Երազի ճարտարապետը »): Այս բացառիկ Թիւը, որ մեծարանք՝ Գառզուի տիտղոսը կը կրէ, կ'ընդգրկէ Թէ՛ վերոյիշեալ հանդիսութեան եւ Թէ Գառզուի Ակադեմիա ընդունելութեան վերաբեր – եալ նիւթեր ու նկարներ:

ՄԱՐԴԿՈՒԹԵԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿՐԹԱԿԱՆ ԱՐԺԷՔՆԵՐԸ

Եգիպտական կառավարութեան հրաւէ– րով, Լուքսորի մէջ, Հոկտեմբերի վեր– ջերը գումարուած է մարդկութեան քա– ղաքակրթական եւ բնական արժէքները սահմանաւորող միջազգային կոմիտէին նիստը: Իւնեսքօն կոմիտէին յանձնարա– րութեամբ իբրեւ պաշտպանելի եւ հըս– կողութեան տակ առնուելիք 45 վայրեր ընտրած է համաձայն 1972ի պայմանագ – րեան: Այս պայմանագրութիւնը՝ աշ – խարհի քաղաքակրթական եւ բնական ժառանգութեան, ինչպէս նաեւ մշակու– թային արժէքներու պահպանման եւ պաշտպանութեան ուղղութեամբ, Թոյլ տուած էր, որ 1978ին առանձին ցանկով մը 12 վայրեր սահմանուին: Ասոնցմէ էին, օրինակ, Էքս–լա–Շափէլի Մայր եկեղեցին Դաշնակցային Գերմանիոյ մէջ, Կալափակոս կղզիները Էքուաթորի մէջ, եւայլն:

Նոր ցանկը, որ ինչպէս ըսուեցաւ 45 վայրեր կը բովանդակէ, կ'ընդգրկէ զա – նազան երկիրներ: «Յառաջ»ի ընթերցող– ներուն համար կը ներկայացնենք ասոնց– մէ մէկ քանին, առաւել ծանօթները:

Եգիպտոսի մէջ Մենֆիսն ու անոր դամ– բարանները, Կիզէի բուրգերը, Քարնաքի մեհեանները եւ Լուքսոր, Գահիրէի մահ– մետական Թաղամասը, Ապու Մինա Ա– ղեքսանդրիոյ մօտերը, Եթովպիոյ Կոն– տարի պալատն ու եկեղեցիները, Ֆրան– սայի մէջ Սէն–Միշէլն ու ծոցը, Շարթրի Մայր եկեղեցին, Վերսայլի պալատն ու պարտէզները, Պարսկաստանի մէջ Պեր – սեպոլիս (Թախթէ Ջամշիդ), Մէյտան–է Շահ Սպահան, Դամասկոսի հին Թաղա– մասը, Խվերեսթ լեռն ու Քաթմանթու հովիտը Նեփալ եւայլն:

ՍՊԱՍՄԱՆ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

(ՎԷՊ)

= ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ =

Ա.

...Լէօնթին միշտ սրտմտած կը կրկնէր. ...– Կը տեսնէ՛ք, տեսուչին սենեակը պէ– ...երթամ ձեզի համար բողոքելու. ...– Ինչ՛ ուրիշ բան ընել տեսուչին սեն– ...եակը՝ քեզի համար աւելի աղէկ կ'ըլլայ ...մէջ մը կը հանգարտիս: ...Այստ խօսքեր ցեխի կայլակներու ...օդին մէջէն անցան եւ լպիրշ ընդ– ...հանուր խնդուք մը խեղդեց ձայները. ...Լէօնթին եւ Տիկին Լալօք ալ աւելի կատ– ...ղած իրարու կը պատասխանէին. Թէեւ ...մէջի սեղան մը վիրար կը բաժնէր ...իրարու վրայ խոյանալու ձգտումով ...աթոռներին մօտիկցուցած էին եւ բերան ...բերնի կը պոռային, իրարու երես գրեթէ ...թքնելով:

...Բռնցած պզտիկները արթնցան սուր ...ճիչեր արձակելով. կապոյտ հաղէ բըռ– նուած տղեկը մոլեգնաբար կը հազար ամբողջ մարմինը ցնցուելով տագնա – պալի գալարումներու մէջ մինչ Թանձր լորձունքը կը վազէր մօրը կուրծքէն մին– չեւ գետինը. բայց ամէնքը մէկէն ա – նանկ մը գրգռուած էին իրենց ուղ – ղուած անիրաւ հայհոյութիւններէն որ՝ բարկութենէ սարսուռ՝ փայթ չէին ըներ իրենց մանկիկներով զբաղիլ եւ վզերնին կ'երկնցնէին ջղաձգօրէն ամէնքը մէկ պոռալու եւ վիրար բզկտելու պատրաստ:

Յանկարծ Լէօնթին աներեւութացաւ:

Սրահին մէջ պահ մը շուարած լռու – թիւն մը տիրեց. մայրեր շտապելով կ'օ– րօրէին իրենց տղաքը ծունկերնուն վրայ եւ ընդհանուր տաղնապը կ'երեւէր միայն գեռ սաղին անդին դողդղացող շրթունք– ներէն, բարկութենէ կարմրած ճակատ – ներէն ու ձգտուած երակներէն:

Անհամբերութեան ու վախի մթնոլորտ մը կար հիմա. ամէնքն ալ զգացին Թէ պէտք եղածէն աւելին ըսած էին եւ իւ– րաքանչիւրը կը Թուէր կշռել իր խօս – քերուն պատասխանատուութիւնը որ կրնար իր զաւակը զրկել կաթէն:

Անդին տղան յամառութեամբ կը հա – զար եւ մայրը ամէն ջանք ընելով զայն ամոքելու, սրտնեղ ու յուսահատ կը կրկնէր մեղմ ձայնով մը որ հեծեծան– քի, գրեթէ լացի մը երկնցող եւ հատ – կըտող շեշտը ունէր հեւզհեւէ.

– Հանդարտէ սիրելիս, հանդարտէ՛:

Հազիւ Թէ հինգ վայրկեան անցեր էր երբ Լէօնթին սպասման սրահը մտաւ դռնապանին հետ. անիկա գոհ եւ հան– դարտ երեւոյթ մը ունէր. մատովը ցու– ցուց Տիկին Լալօքը եւ դռնապանին ը – սաւ.

– Ահաւասիկ սա կինն է:

Ամէնքը ապշած կը նայէին:

Դռնապանը խոշոր պռիւթ մըն էր, եր– կայն պեխերով. եկաւ հանդարտ քայլե – րով յառաջանալով կիներուն մէջէն եկաւ Լալօքի քով եւ ուժէն բռնելով ոտքի վը– րայ հանեց.

– Տեսուչը ինծի հրամայեց քեզ վը – ռնտել:

Այդ միջոցին սրահը լուռ էր բոլորո – վին. տղաքը պոռալէն յոգնած առաւ– տայլին կը սեւեռէին իրենց նայուածքը եւ դռնապանին այս խօսքերը կապարի ծանրութեամբ ինկան միջոցին մէջ. ոչ ոք քաջութիւնը ունեցաւ բողոքելու. միշտ ընկճուած եւ զրկուած մարդերու յատուկ վատութեամբ շրթունքները փակ մնացին, միայն Տիկին Լալօք շուարումէն կարմրած կը Թոթովէր.

– Բայց ինծի հրելու պէտք չկայ, ձըգեցէք ինծի... ես կ'ելլամ:

Դռնապանը մտիկ չէր ըներ եւ միշտ կոպտութեամբ կը հրէր կինը խճողուած սրահին մէջէն. տղուն ճերմակեղէնները կոխոտուեցան. Տիկին Լալօք իր կիսամերկ աղջնակը մէջքէն բռնած էր մէկ Թեւով եւ կը վարանէր դուռը բանալու. դուրսը ա՛յնքան ցուրտ ու մառախլապատ էր ու տղան գրեթէ մերկ. բայց, դռնապանը դուռը բացաւ ու այնպիսի ուժգնութեամբ մը դուրս հրեց խեղճ կինը որ գնաց քովընտի պատին զարնուեցաւ անիկա. տղան ցաւագին ճիչ մը արձակեց.

– Ա՛հ աղջիկս, աղջիկս...

Ձայնը մարեցաւ սանդուխներուն վրայ ու պահ մը ետքը դռանը եռեւէն մինակ մառախուղը կ'երեւէր Թանձր եւ գորշագոյն...

Կիներէն ոմանք հառաչեցին:

Լէօնթին անայլայլ կեցած էր հոն եւ քթին տակէն կը ժպտէր. մէկէն չոր եւ անողոք ձայնը բարձրացաւ:

– Շո՛ւտ տիկիններ, աճապարեցէ՛ք...

(Շար.— 4)

ՇԱՎԻԼ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի, յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն կը կատարուի

ԳՐԻԳՈՐ ԱՒԱԳԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

(Ողբացեալը, 85ամեայ, իր մասնակցութիւնը բերած է փարիզահայ երգչախումբերուն, եւ երկար տարիներէ ի վեր մեներգիչը եղած էր եկեղեցւոյ արարողութեանց):

Կը հրաւիրուին գլրաց դասերու իր ընկերները եւ համայն ժողովուրդը, իրենց ներկայութեամբ յարգելու իր յիշատակը:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Արա Սերոբեան, Տէր եւ Տիկին Րաֆֆի Կազըլեան եւ զաւակը՝ Վարուժան հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

ՀՌԻՓՍԻՄԷ ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆԻ
(ծնեալ Չեվիկեան)

մահուան 5րդ տարելիցին առթիւ եւ իրենց հօր ու մեծ հօր՝

ՊԵՐՃ ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆԻ

մահուան 25րդ տարելիցին առթիւ, Կիրակի, Նոյ. 18ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

×

Այրի Տիկին Ովսաննա Ասլանեան, Տէր եւ Տիկին Զաւէն Ասլանեան եւ ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Նոյ. 18, Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին, 6, Ավընիւ Պուաէն, իրենց ամուսնոյն եւ մեծ հօրեղբօր՝

ՎԱՀԱՆ ԱՍԼԱՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Տէր եւ Տիկին Մարտիրոսեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Նոյ. 18ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց զաւկին՝

ՏՈՔԹ. ԹՈՎՄԱՍ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆԻ

մահուան Բ. տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Օր. Լօրա Իչգալացեան,
Օր. Լիտիա Իչգալացեան

Կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի, Նոյ. 18, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց սիրեցեալ մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՎԱՀԱԳՆ ԻՉԳԱԼԱՑԵԱՆԻ
(ծնեալ Գազազեան – Լիմեան)

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կիրակի, Դեկտ. 9, ժամը 13ին, Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, Հարաւ. Ֆրանսայի Թեմի Ազգ. Առաջնորդարանի տարեկան հացկերոյթը:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ
ՑԻՍՆԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ
ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՍԵՒՐԱՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

GRANDE SOIRÉE DANSANTE organisée par la section de Sevran de la Croix Bleue des Arméniens de France

ՇԱԲԱԹ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 17 ԺԱՄԸ 20ԻՆ

Salle des Fêtes de Sevran

ՊԵՏԻԿ իր նուագախումբով եւ Ցաղթանակ

BUFFET ORIENTAL — AMBIANCE ARMÉNIENNE

ՄԵԾԱՐԱՆՔԻ
ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ
Ի ՊԱՏԻՒ
ՀԱՅՐԵՆԻ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒՀԻ

Սիլվա Կապուտիկեանի

իր ծննդեան 60ամեակին առթիւ
կազմակերպութեամբ Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութեան, Ֆրանսահայ Մշակ. Միութեան եւ Ֆրանսահայ Երիտասարդաց Միութեան (ԺԱՖ)

Կիրակի, Նոյ. 18, ժամը 16ին Ալեքս Մանուկեան մշակ. հանդիսասրահը
118, rue de Courcelles, Paris 17e

Հրաւիրատոմսեր ստանալու համար դիմել Էլէկեան տպարան՝
32 Rue de Trévise — Paris
եւ Մշակութային Միութիւն
6, Cité Wauxhall — Paris 10e

ՄԱՐՈՒԱՆ
ՄՕՏ ՕՐԷՆ...

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Կիրակի, 18 Նոյ. ժամը 9.30ին հեռատեսիլի Ա. կայանէն:

MARANE
BIENTOT...

pour la premiere fois en France
ORGANISEE PAR L'UCFAF ET LA JAF

la tournée de l'ensemble national des chants et danses d'Arménie Tatoul Altounian

Հայաստանի «Թաթուլ Ալթունեան» երգի – պարի պետական անսամպլի առաջին շրջապտոյտը

SALLE PLEYEL : 22 Nov. à 20 h. 30 — 26 Nov. à 20 h. 30
LE HAVRE : 24 Nov. à 20 h. 30
BRUXELLES : 25 Nov. à 20 h. 30
VITRY : 30 Nov. à 20 h. 30
NOGENT SUR MARNE : 1er Déc. à 20.30
ANGOULEME : 4 Déc. à 20 h. 30
MARSEILLE : 7 Déc. à 20 h. 30
VALENCE : 8 Déc. à 20 h. 30
LYON : 9 Déc. à 17 h.

Vente des billets : les 3 FNAC, la salle Pleyel, aux points de vente habituels, chez les membres de l'UCFAF.

Location et réservation : Centre Culturel et Artistique
6 Cité du Wauxhall — 75010 PARIS
Tél : 208-76-49 de 15 h. à 20 h.
du Lundi au Samedi

FOOT-BALL
VOTRE RENDEZ-VOUS
Dimanche 18 Novembre

ALFORTVILLE
STADE MUNICIPAL
Quai Blanqui

Championnat de Paris
Match-aller :
ALFORTVILLE UJA -
C. A. VITRY
à 15 heures
Match Réserve à 13 h. 30

CHARLY - PARIS
Diffusion France - Etranger
boutiques style-jeune

MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE DE MARSEILLE
12 - 14, Rue St. Bazile

SOIREE DANSANTE
Greco-Arménienne

Samedi 17 Nov. à partir de 21 heures
avec la participation
des ensembles folkloriques des deux communautés
Entrée : 30 F.

Renseignements et réservation :
M. C. A. Tél. : 50-15-09

ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿ
ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ
ՈՒՐԲԱԹ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 16, ԺԱՄԸ 20.30ԻՆ,

ՍԱԼ ԿԻՄԷԻ ՄԷՋ
6, Փլաս տ'Իէնա, Փարիզ 16րդ

Բարձր հովանաւորութեամբ
Արեւմտեան Եւրոպայի Կաթ. Պատուիրակ և Փարիզի Առաջնորդ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

կը մասնակցին՝ ծանօթ բանաստեղծուհի
ՍԻԼՎԱ ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆ
(յատկապէս եկած Հայաստանէն)
հանրածանօթ դաշնակահար՝ ՐԱՖՖԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՀԱՅԿ. ՆՈՐ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ՄԸ
ԱՆԻԷՌԻ ԿԱՅԱՐԱՆԻՆ ՄՕՏ

ՎԱՐՈՒԺ
VAROUJ

PRODUITS D'ORIENT
49, Grand'Rue Charles de Gaulle — ASNIERES
Tél. 793-64-02

Հոն պիտի գտնէք ընտիր ապրանքներ
Մատչելի գիներով

ԲԱՑ Է ԱՄԷՆ ՕՐ, ԲԱՑԻ ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻԷ
FERMÉ LE LUNDI

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

(Գ. տարեդարձին առթիւ)

Տէր եւ Տիկին Փիէռ Ղազարեան 5000, Պոմոնի Կապ. Խաչի մասնաճիւղ 1500, Սէն Ժեռոմի Կապ. Խաչի մասնաճիւղ, քաղաքի Կապ. Խաչի մասնաճիւղ, Պուլ. Օտոոյի Կապ. Խաչի մասնաճիւղ, Վասպուրականի Հայր. Միութիւն, Շալճեան ընտանիք, Տէր եւ Տիկ. Նուպար Փափազեան 1000ական ֆր., Վարդանեան եղբայրներ, Պօղոսեան եղբայրներ, Տէր եւ Տիկ. Պալոյեան, այրի Տիկ. Աւետիս Մելքոնեան 500ական ֆր.:

ՄԱՐՈՒԱՆ
ՄՕՏ ՕՐԷՆ...

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՊՕՄՈՆԻ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ընդհ. ժողովը Երկուշաբթի, Նոյ. 19, ժամը 14.30ին, տեղւոյն եկեղեցւոյ սրահին մէջ: Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը ցանկալի է:

ՈՒՐԲԱԹ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
16
VENDREDI
16 NOVEMBRE
1979

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F.

55րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.515

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

55e ANNÉE — No 14.515

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Հայկ. Կրթարաններու կարեւորութիւնը

(Դպրոցասէրի հարիւրամեակին առթիւ)

Արեւմտահայ մտաւոր Զարթօնքը ա...նձնական վերելք մը արձանագրեց ...ցեալ դարու կէսերէն սկսեալ: Վերա...ծնունդի տենդը վարակիչ դարձաւ եւ ... շուտով իր ոլորտին մէջ ձգեց գրա...կան, մշակութային, կրթական երրեակ ...երեսները: Եւ դեռ պէտք չէ անտեսել ...ղաքական թէ ընկերային յեղափոխող, ...պաշտող միտքերուն ծլարձակումները: ...ոնց ձեւաւորումը քայլ առ քայլ, հան...գրուան առ հանգրուան: Մինչեւ նոր գա...ղափարներու թարմացումով:

Մտաւոր ոստումին պատուանդանը ...հանդիսացաւ 1850 – 1885 ժամանակա – ...շրջանը: Նախաքայլեր ամէն մարզէ ներս, ...գրականութեան բոլոր սեռերուն մէջ: ...լեզուական բարեշրջում, հրապարակա – ...գրութեան սաղմնաւորում, յատկապէս ...ժամուլին էջերով: Շահագրգռութիւն գա...ւառի զանգուածներուն հանդէպ՝ անոնց ...ցաւերն ու վէրքերը դարմանելու ակն...կալութեան ձգտումներով: Սեւեռում դէպի ...անցեալի խորերը՝ պրպտելու եւ վերստին ...կեանքի կոչելու միտումով Պատմութիւն ...ու Հայրենիք: Վերջապէս ուշադիր կեց...ուածք ազգային – հանրային երեւոյթ – ...ներուն նկատմամբ՝ թափ ու կենսունա – ...կութիւն ներարկելու համար խոր թմբի...րէն արթնցող զանգուածներուն:

Մտաւոր վերածնունդի ճիգը պայմա – ...նաւորուեցաւ մասնաւորաբար կրթական ...յանցի մը երեւումով: Աստիճանաբար ...հաստատուեցան դպրոցներ, ուր լեզուն ...ու գրականութիւնը, պատմութիւնը ու – ...սուցումի ճամբով միտքեր կաղապարե – ...լին, հոգիներ հրահրեցին: Այս շրջանի...ն մէջ է, որ 1879ին Պոլսոյ, այսինքն՝ ...արեւմտահայութեան լուսաւոր կեդրոնին ...մէջ, հիմը դրուեցաւ Դպրոցասէրին՝ ...կրթական յարկով եւ համանուն ընկերու...թեամբ: Հիմնական նպատակ դաւանե – ...լով ուսուցչուհիներու պատրաստութիւ...նը գաւառներուն համար: Ուրեմն՝ կա...րեւոր եւ, մանաւանդ, օրուան ու շրջա...նին պահանջներուն պատշաճող, գա – ...ղափարը կեանքի կոչող առաքելութեան մը ...հանդիսացաւ Դպրոցասէրը: Աւելի քան չորս ...տասնամեակներ Պոլսոյ մէջ:

Քաղաքական ծանօթ իրադարձութեանց ...հետեւանքով, կրթական այս յարկն ալ ...կրեց իր ժողովուրդին սահմանուած ...ճակատագիրը: Տարագրութիւնը: Սելա...նիկ, Մարսէյլ եւ հուսկ ուրեմն Ռենսի, ...ուր վերջնական կայք 1928էն ցայսօր: ...Դպրոցասէրին հարիւրամեակը առաւե...լաբար առիթ է ըմբռնելու եւ հաստատե...լու համար հայ կրթարաններուն ներ – ...կայացուցած արժէքը նոր սերունդներուն ...դաստիարակութեան մարզէն ներս: Բնա...կանաբար, հայեցիութեան կերտումին ի...մաստով, ազգային դիմագիծին պահպա...նումին տեսակէտով:

Այսօր աւելի քան երբեք, հո՛ս այս ա...փերուն վրայ թէ այլուր, պէտք է գի...տակցութիւնն ունենանք, չըսելու համար ...համոզումը ունենալու, թէ առանց ...ազգային կրթական յարկերուն, դատա...պարտուած ենք հովերուն եւ փոթորիկ...ներուն խաղին յանձնուելու: Անոնց քմա...հաճոյքին՝ դառնալով շիւղեր, տերեւ – ...ներ ցրուած աջ ու ձախ, առանց ամուր ...արմատներու, առանց հաստատուն, մնա...յուն հիմնաքարերու:

Ազգային հաստատութիւններու, հիմ – ...նարկութիւններու, օճախներու այս կամ ...այն տարբերութիւնները, թուականները իմաստ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆ - ԹԵՀՐԱՆ ՁԼԱՄԱՐՏԸ

———О———

ԳԱՐԹԸՐ ԿԸ «ՍԱՌԵՑՆԷ» ԻՐԱՆԻ ԴՐԱՄԸ

Միացեալ Նահանգներու եւ Իրանի միջեւ ձլամարտը կը շարունակուի մինչ պատանդները կը մնան նոյն վիճակին մէջ:

Գարթըր քարիւղ չգնելէն ետք, որոշեց անջի օր « սառեցնել » Միացեալ Նահանգներու մէջ Պարսկաստանի ամբողջ ունեցածը: Այս որոշումէն քիչ առաջ, Թեհրանի մէջ, Արտաքին նախարար Պանի Սատր յայտարարած էր թէ պարսկական դրամները, 12 միլիառ տոլար Չէզ Մանհաթան Պէնքէն պիտի փոխադրուին այլ դրամատուներ այնպիսի երկիրներու մէջ, « որոնք չեն կրնար սառեցնել դրամը օրինաւոր միջոցներով »:

Գարթըր, Արտաքին նախարար Սայրըս Վէնսի տքնաջան աշխատանքին շնորհիւ յաջողեցաւ նաեւ արգելք հանդիսանալ որ Ապահովութեան Խորհուրդի նիստ գումարուի, ինչպէս կ'ուզէր Թեհրան եւ որու մասնակցելու համար Նիւ Եորք պիտի երթար Պանի Սատր: Ուաշինկթըն կրցաւ ուրեմն « իր խօսքը քալեցնել » եւ համոզել որ Ապահովութեան Խորհուրդի ստիպողական նիստ գումարելու ոչ մէկ պատճառ կայ: Խորհ. Միութիւնն ալ արդէն համաձայն գտնուած է:

Ասկէ զատ փոխադարձ արգելքներն ալ կը շարունակուին առանց սակայն մեծ դեր խաղալու: Պարսկական օդային սահմանները եւ ջուրերը արգիլուած են ամերիկեան օդանաւերուն եւ նաւերուն: Գալով այն կոչին զոր Իրան ըրաւ Օփէքի երկիրներուն (քարիւղ արտադրող երկիրներու կազմակերպութիւն) կը թուի թէ ցարդ մեծ հետեւանք մը չէ ունեցած և Օփէքը առայժմ կը բերէ միայն իր բարոյական օժանդակութիւնը:

Զանազան շշուկներ ալ կան նախկին Շահին մասին: Կ'ըսուի թէ որոշած է կարճ ժամանակ մը Մեքսիքա վերադառնալ, վերջնապէս Եգիպտոս հաստատուելէ առաջ: Թէեւ Հերըլտ Թրիպիւնը Հինգշաբթի առտու աւելի կը ծանրանար խլիրդին վրայ եւ կ'ըսէր թէ նոր դարմանումի մը ենթակայ է վիզին մէջ ծաւալած ուռին համար (ըստ Ամերիկացիներուն մեծութիւնը պէյզ-պոլի չափ է...): Այդ պատճառով նոյնիսկ մեծ գաղտնապահութեամբ մէկ հիւանդանոցէն ուրիշ մը փոխադրուած է: Ներկայիս ճառագայթներու նոր դարմանումի մը պիտի ձեռնարկուի:

Միւս շշուկներու կարգին, կ'ըսուէր թէ Թեհրանի ամերիկեան դեսպանատան պատանդներու մէկ մասը կրնայ ազատ արձակուիլ 2 – 3 օրէն: Այս ազատագրումը պիտի վերաբերի եղեր անոնց որոնք մեղաւոր չեն իբրեւ ամերիկացի լրտես կամ գործակալ:

× Մեքսիքայի կառավարութիւնը հաւանութիւն տուած է Ամերիկացիներուն վերստին ապաստան տալու Շահին եւ իբրեւ կանխամիջոց արդէն իսկ փակած է Թեհրանի իր դեսպանատունը:

× Երկրաշարժ մը պատահա ծ է Պարսկաստանի հիւսիս – արեւելքը եւ առաջին առթիւ իսկ 500 դիակ գտնուած է բայց վախ կայ որ զոհերու թիւը շատ աւելի մեծ ըլլայ:

— ԽՕՍՔ ԻՄ ՈՐԴՈՒՍ —

ՍԻԼՎԱ ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆ

Այս գարնան հետ, այս ծաղկունքի,
Այս թռչնակի, այս առուակի,
Հետն այս երգի ու զարթօնքի,
Բացուեց լեզուն իմ մանկիկի:
Տե՛ս, թոթովեց բառ մի անգին,
Հայկեան լեզուի՛ց մեր սրբազան,
Անես մասունք հաղորդութեան
Դիպաւ մանկանըս շրթունքի՛ն...
— Լսիր, որդիս, պատգամ որպէս
Սիրող քո մօր խօսքը սրտանց.
Այսօրուանից յանձնում եմ քեզ
Հայոց լեզո՛ւն, հազարագանձ:
Կտրել է նա, հանց արշալոյս,
Երկինքները ժամանակի,
Շառաչել է խռովայոյզ
Սլացքի հետ Հայկեան նետի.
Եւ Մեսրոպի սուրբ հանճարով
Դարձել է գիր ու մագաղաթ,
Դարձել է յոյս, դարձել դրօշ,
Պահել երթը մեր անաղարտ...
Նրանով է մրմնջացել
Հայ պանդուխտը վէրքն իր սրտի,

Նրանո՛վ է որոտացել
Կռուի երգն իմ ժողովուրդի.
Նրանով է մայրըս ջահել
Ինձ օրօրոց դրել մի օր,
Հիմի եկել քեզ է հասել
Նրա կարկաչը դարաւոր:
Բա՛ց շուրթերդ, խօսի՛ր, անգին,
Ժիր դայլայլիր, իմ սիրասուն,
Թող մանկանայ քո շուրթերին,
Մեր ալեհեր Հայոց լեզուն:
Պահի՛ր նրան բարձր ու վճիտ,
Արարատի սուրբ ձիւնի պէս.
Պահի՛ր նրան սրտիդ մօտիկ
Քո պապերի աճիւնի պէս.
Ու ոսոխի զարկիցը սեւ
Դու պաշտպանի՛ր կրծքով նրան,
Ինչպէս մօրդ կը պաշտպանես,
Թէ սուր քաշեն մօրդ վրան:
Ու տե՛ս, որդի՛ս, ուր էլ լինես,
Այս լուսնի տակ ուր էլ գնաս,
Թէ մօրդ անգամ մտքից հանես
Քո մայր լեզուն չմոռանա՛ս:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՃԱՏՐԱԿԻ ԱԽՈՅԵԱՆ Կորչնոյի տղան (19 տարեկան) ձերբակալուած է Մոսկուայի մէջ: Մօրը հետ ուզած է մեկնիլ, միանալու համար հօրը, որ 1976էն ի վեր Արեւմուտք կ'ապրի: Ըստ մօրը, ուսումը ձգած էր չկարենալով շարունակել եւ բանակ կանչուելու վտանգին տակ էր ինչ որ վեց տարիով կը յետաձգէր արտագաղթելու որեւէ հաւանականութիւն:

ԱՅՍՐՅՈՐԴԱՆԱՆԻ մէջ 29 թաղապետութիւններ իրենց հրաժարականը տըւած են բողոքելու համար իրենց պաշտօնակցին՝ Նապլուզի քաղաքապետին արտաքսման դէմ:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ վեց պաշտօնական եբաժիշտներ՝ Պասնէր, Վէնբէրգ, Կարաջեւ, Լեւիտին, Տիշէնկօ եւ Կարէն Խաչատրեան նամակով մը լոյս տեսած «Լիտերատուրնայա Կազետա»ի Նոյ. 14ի թիւին մէջ, կ'ըսեն թէ անցեալ ամիս Նիւ Եորք լոյս տեսած Շոստակովիչի յուշերը շինծու են եւ այդ գիրքը ոչ մէկ կապ ունի Շոստակովիչի ներկայ յուշերուն հետ: Գիրքին բուն « հեղինակը » Սոլոմոն Վոլկովն է կ'ըսէ նամակը: Այս վերջինը 1976էն ի վեր Միացեալ Նահանգներ գաղթած խորհրդային քննադատ մըն է:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ կուսակցութեան Ա. քարտուղարը՝ Ժ. Մառշէ յայտնեց Ֆրանս – Ինթէռ ձայնասփիւռի կայանէն, որ համայնավար թեկնածու մը պիտի ըլլայ, 1981ի նախագահական ընտրութեան եւ եթէ կուսակցութիւնը ուզէ, ինք պատրաստ է այդ թեկնածուն ըլլալու:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Նոյ. 2–6)

ՌՈՒԲԷՆ ԶԱՐԵԱՆԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՄԵԾԱՐԱՆՔԻ ԵՐԵԿՈՅԹ

Երեւանի Տոմաթիք թատրոնին մէջ տեղի ունեցած է մեծարանքի երեկոյթ մը, նուիրուած Ռուբէն Զարեանի, կազմակերպութեամբ Գրողներու Միութեան եւ Թատերական Ընկերութեան: Խօսք առած են Մշակոյթի փոխ – նախարար Մարատ Խարազեան, Գրողներու Միութեան վարչութեան քարտուղար Պերճ Զէյթունցեան, Լեւոն Հախվերդեան, Անահիտ Սահինեան, Սիլվա Կապուտիկ – եան, Գէորգ Էմին: Հանդէս եկած են սենեկային երաժշտութեան նուագախումբը, Լուսինէ Զաքարեան, Մեդէա Աբրահամեան, Վոլոդիա Ապաճեան եւ այլ արուեստագէտներ:

×

ԾՈՎԱԿԱԼ ՅՈՎՀ. ԻՍԱԿՈՎԻ ՆԱՄԱԿՆԵՐԸ

Խորհ. Միութեան նաւատորմի ծովակալ Յովհաննէս Իսակովէն 71 նամակներ եւս հրապարակուած են « Բանբեր Հայաստանի արխիւների » հանդէսի վերջին թիւին մէջ: Նամակները ի յայտ կը բերեն Իսակով մարդու, գիտնականի, հրապարակախօսի, գրողի դէմքը: Կէս դարէն աւելի ծառայած է նաւատորմին. քաջ գիտէր նաւատորմի պատմութիւնը, աշխարհագրութիւնը: Իր ունեցած ծանօթութիւններն ու հմտութիւնը երեւան եկան « Ծովային ատլաս » երեք հատորնոց աշխատութեան մէջ, « Խորհ. Միութեան ռազմա – ծովային նաւատորմը մեծ հայրենականում », « Դեսանտային գործողութիւններ », «Մերձծովեան ամրոցներ» եւ այլ ուսումնասիրութիւններու մէջ: Յովհ. Իսակով ունի շուրջ 170 աշխատութիւններ: Հեղինակն է 60 պատմուածքներու եւ վիպակներու:

եւ արժէք կը ստանան, երբ մարդիկ, հաւաքականութիւններ ըմբռնելով անոնց առաքելութիւնը, կը վճռեն զօրավիգ կենալ իրենց իսկ նկարագիրը, դիմագիծը պայմանաւորող, ճշդող եւ հաստատող այս կռուաններուն:

Ազգային կրթարանները մեր հիմնաքարերն են: Հայ գիրին եւ խօսքին վահանները:

Զմոռնանք այս ճշմարտութիւնը:

Ժ. Մ.

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԸ

ԽՄԲ.— Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի հարիւրամեակին առթիւ, ստորեւ կը հրատարակենք մեր ողբացեալ խմբագրին՝ Հրանտ – Սամուէլի խմբագրականը, լոյս տեսած «Յառաջ»ի 1969 Մայիս 3ի թիւին մէջ, նուիրուած վարժարանին 90ամեակին:

×

Իննսուն տարի առաջ, 1879ին Պոլսոյ մէջ կը հիմնուէր Դպրոցասէր Տիկնանց Ընկերութիւնը, նպատակ ունենալով բանալ աղջկանց վարժարան մը:

Մինչեւ այդ թուականը իգական սեռի դաստիարակութիւնը գրեթէ զանց էր առնուած, մինչ մանչերու համար բազմաթիւ դպրոցներ կը բացուէին Պոլսոյ եւ գաւառի մէջ:

Զարթօնքի շրջան էր Արեւմտահայութեան համար: 1840ական թուականներէն սկսեալ «լուսաւորեալ»ները յաղթած էին «խաւարեալ»ներուն: 1860ի Ազգային Սահմանադրութիւնը նոր դարագլուխ մը կը բանար: 1878ի Հայկական Հարցը Պերլինի մէջ օրակարգի խնդիր կը դառնար: Հայրենաշունչ բանաստեղծներ ու գրագէտներ ազգային, հայրենասիրական ոգին կ'արծարծէին երիտասարդութեան մէջ:

Դպրոց բանալու, սերունդ կրթելու սէրը վարակած էր մտաւորական բարեկեցիկ դասակարգը: Կիլիկիան եւ այլ անուններու տակ կը կազմուէին կրթական նպատակով ընկերութիւններ, որոնք յետագային կը ձուլուէին Միացեալ Ընկերութիւն անուան տակ, նպատակ ունենալով վարժարաններ բանալ գաւառի հայաշատ քաղաքներուն մէջ: Ուսուցիչ եւ դասագիրք հայթայթել անոնց:

Զգալի էր ուսուցչի, մանաւանդ ուսուցչուհիի պակասը:

Քանի մը նուիրեալներ՝ Օր. Թագուհի Պալթազարեան, Տիկին Արմաւենի Մինասեան եւ Նուրիցա Սիմոնեան հիմնեցին Դպրոցասիրացի վարժարանը, որ պիտի դառնար տնկարան մը: Անոր շրջանաւարտուհիները պիտի ղրկուէին գաւառ՝ իբրեւ ուսուցչուհի պաշտօնավարելու համար դպրոցներու մէջ:

Դպրոցասիրացը բարերար դեր պիտի կատարէր Արեւմտահայութեան կրթական կեանքին մէջ, արդարացնելով իր կոչումն ու առաքելութիւնը: Բազմաթիւ ուսուցչուհիներ պիտի երթային գաւառ սերունդ կրթելու:

Առաջին աշխարհամարտը տակնուվրայ պիտի ընէր հայ ազգային կեանքը բոլոր մարզերու մէջ: Հարուածը պիտի հասնէր նաեւ Դպրոցասէրին, որ սակայն յարմարելով պայմաններուն, պիտի վերածուէր աղջկանց որբանոցի մը, ուր պիտի պատսպարուէին Մեծ Եղեռնէն ազատած բեկորներ:

Դպրոցասէրը կ'ունենար տեսչուհի մը՝ 1898ի շրջանաւարտուհիներէն Օր. Ակիլինէ Ճէլալեանը (յետագային Տիկ. Համբարձում Պօյաճեան – Մուրատ), որ կազմակերպչական բացառիկ կարողութեամբ օժտուած, պիտի յաջողէր կրթական այս հիմնարկութիւնը փրկել ահաւոր փոթորիկէն եւ զայն հասցնել խաղաղութեան նաւահանգիստը, ապահովելով անոր տեւականութիւնը:

Իզմիրի աղէտէն ետք, Տիկին Մուրատ 1922ին իր 90 սանուհիները Պոլսէն տարաւ Սելանիկ, տարի մը ետք զանոնք փոխադրելու համար Մարսէյլ: Հուսկ ուրեմն 1928ին Դպրոցասէրը վերջնապէս հաստատուեցաւ Փարիզի արուարձաններէն Ռէնսիի իր ներկայ շէնքին մէջ: Նիըր Իսթ Րըլիֆի յանձնած 350 աշակերտուհիներով:

Տարիներու ընթացքին պակսեցաւ աշակերտուհիներու թիւը, որ ներկայիս 70էն պակաս է:

1946էն ի վեր դպրոցը բարձրացած է Ֆրանս. Լիսէի աստիճանին, սակայն այդ իրաւունքէն ցարդ չեն օգտուած աշակերտուհիները, որոնք երրորդ դասարանէն ետք չեն շարունակեր այնտեղ իրենց ուսումը:

Դպրոցասէրը Արեւմուտքի մէջ հայ աղջկանց միակ վարժարանն է: Ունի իր սեփական շէնքը, որ շնորհիւ վերջին տարիներու բարեզարդութեանց, կը ներկայացնէ հանգստաւէտութեան բոլոր պայմանները:

Վարժարանի Խնամակալ Մարմինը կարելին կ'ընէ ապահովելու համար վարժարանին բարգաւաճումը, հայ եւ ֆրանսացի կարող ուսուցիչներու խնամքին տակ:

Գուրգուրա՛նք, թեւ թիկունք հանդիսանանք Դպրոցասէրին, որ 43 տարի Պոլիս իր կոչումին ծառայելէ ետք, 47 տարիէ ի վեր սփիւռքի մէջ կոչուած է ծառայելու ազգապահպանման նուիրական գործին:

Իր իննսունամեակին առթիւ նորանոր յաջողութիւններ կը մաղթենք մեր աղջիկներու հայեցի դաստիարակութեան նուիրուած միակ վարժարանին, որպէսզի վառ ու անշէջ մնայ ճրագը:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

— ԹԱԳՈՒՀԻ ՇԻՇՄԱՆԵԱՆ —

(Բ. և վերջ)

Թագուհի եւ իր հայրը երեք տարի կ'ապրին Կիպրոս, սակայն երկիրը անոնց տարագրութեան տեւական վայրը չէր, այդ ամայի կղզին դարձած էր ձանձրալի, անձուկ միջավայր մը: 1878 Յունիսին Պոլիս են: Քանի մը ամիս հոն մնալէ ետք նոյն թուականին կը փոխադրուին Թիֆլիս՝ մնայուն ապրելու մտադրութեամբ: Թիֆլիս տեղափոխուելու պահուն Թագուհի կ'ապրէր ստեղծագործական հասունութեան շրջան մը: Հոս ան բացառիկ հետաքրքրութեամբ ու հետեւողականութեամբ նուիրուեցաւ հայ եւ ռուս գրականութեան ուսումնասիրութեան, հանգամանք մը, որ մեծ նշանակութիւն ունեցաւ իր ստեղծագործական կեանքին մէջ:

Բարձրաստիճան ընտանիքներու այցելութիւններէն մէկուն ընթացքին Թագուհի կը ծանօթանայ ղարաբաղցի հարուստ երիտասարդի մը՝ Ալեքսանդր Մելիք – Ազարեանի: Ծանօթութիւնը յետագային կը վերածուի մտերմութեան: Թիֆլիսի մէջ Թագուհի հանդէս կուգայ մամուլի էջերուն մէջ՝ Օրիորդ Ծերենց ստորագրութեամբ: Բնագրէն կը թարգմանէ «Զմրան պատմութիւն» վէպը, որ ամբողջութեամբ կը ներկայացնէր ռուսական կեանքի պատմութիւնը: Անկէ զատ կը գրէ «Գարնան մի աստղ» նորավէպը, զոր հրատարակութեան կը ներկայացնէ Օրիորդ Մելիք ստորագրութեամբ: Այդ նորավէպը առաջին անգամ կը տպագրուի Զմիւռնիա հրատարակուող «Արեւելեան Մամուլ»ի մէջ՝ 1883ին: Թագուհիի նորավէպը անմիջապէս կը գրաւէ մամուլի ուշադրութիւնը եւ կ'արժանանայ մտաւորականներու հաւանութեան: «Թագուհին ինքն ալ գրագէտ մը եղած է, կը գրէ Երուանդ Օտեան, — նուրբ ճաշակ ու արուեստագէտի երեւակայութիւն կ'երեւան իր յօդուածներու եւ «Գարնան մի աստղ» անուն իր մի գեղեցիկ վիպակին մէջ» («Մասիս», 1893 թ., էջ 389):

Մինչեւ «Գարնան մի աստղ» նորավէպի լոյս ընծայումը արեւմտահայ գրական մթնոլորտը ողողուած էր եւրոպական, մասնաւորապէս ֆրանսական գրողներու թարգմանական երկերով, իսկ հայ ազգային կեանքին վերաբերող գործեր քիչ կային, եղածներն ալ հեռու էին ժամանակի կեանքի գեղարուեստական նկարագիրը ըլլալէ: Այդ էր պատճառը, որ «Գարնան մի աստղ» նորավէպը իր շուրջը հետաքրքրութիւն յարոյց: Գրախօսականով մը «Արեւելք»ը կը գնահատէ Թագուհիի նոր փորձը՝ իրապաշտութեան տեսական անդրանիկ հիմնաւորումը վերապահելով իրեն: «Մեր նորածին գրականութիւնը, — կ'ըսուի գրախօսականին մէջ, — որ ֆրանսական հովանւոյն ներքեւ կ'աճի, կ'ուռճանայ խըլնամօք, հիւրընկալեց վիպական մասը: Հիւկոյի, Տիւմայի, Խօժէն–Սիւի վէպերուն թարգմանութիւնը զարթուցին ի մեզ գրական նոր ճաշակ»: Բայց օտար վիպասանութիւնը չի կրնար «կարեւոր էջ մը գրաւել ազգային գրականութեան մէջ: Եւ մեր վիպասանները գործունէութեան ասպարէզ ընտրեցին ազգի պատմութիւնը» («Արեւելք», 1884, թիւ 61): Եւ իսկապէս, հոգեբանական տառամթիք կերպարներ կերտելու ուրոյն փորձ կատարեց Թագուհի: Հետեւելով ժթ դարու երկրորդ կէսի մեծ իրապաշտ վիպասաններուն, ինք եւս չէր գոհանար միայն հանրային, ընտանեկան յարաբերութիւնները նկարագրելով, այլեւ նուրբ հայեցքով հոգեբանական վերլուծումներ կը կատարէ, կուտայ հերոսներու ներաշխարհի, զանազան հոգեկան ապրումներու եւ զգացումներու հարազատ պատկերը:

Գլխաւոր հերոսը՝ Գ. Գեղարդեանց, Թագուհի կը բնութագրէ, թէ ինչ միջավայրի մէջ ծնած է, ապրած ու դաստիարակուած, ուր ուսանած է, ինչ գաղափարներ ունեցած է եւ ինչպէս իրեն մէջ արթնցած է սէրը դէպի գրականութիւնն ու պատմութիւնը: Գեղարդեանց սկիզբէն իսկ հանդէս կուգայ իբրեւ ձեւաւորուած կերպար մը: Աւարտելով Մոսկուայի համալսարանը, ան կը մասնագիտանայ պատմութեան մէջ ստանալով պատմական գիտութիւններու դոկտորի տիտղոս: Կ'աշխատի նոյն համալսարանը կարդալով պատմութեան զանազան շրջաններու վերաբերեալ դասախօսութիւններ:

Եւ ահա, բազմակողմանի կրթութեամբ այդ անձնաւորութիւնը կուգայ Պոլիս դասախօսութիւններ տալու: Երիտասարդին կը սիրահարի մայրաքաղաքի պետական պաշտօնեայի մը աղջիկը՝ Պերճ Սաթենիկ: Գեղարդեանց նոյնպէս առաջին հայեցքէն կը սիրէ Սաթենիկը, զինք կ'ապշեցնէ աղջկան հակասութիւններով լեցուն բնաւորութիւնը, անոր բարի ու ազնիւ հոգիին վեհութիւնը:

Սաթենիկ կը խոստովանի իր սէրը. քաղքենիական կեանքին վարժ աղջիկը կը փնտռէր անձնական երջանկութիւն, սէր, փառք եւ վայելք ու այդ բոլորը նախախնամութիւնը կարծէք տուած էր իրեն: Սակայն Գեղարդեանց սիրոյ խոստովանութիւնները կուրօրէն չընդունիր. ան կը հասկնայ Սաթենիկի հոգիին տուայտանքները, անոր նուիրումը, բայց հանրային եւ բարոյական այնպիսի ըմբռնումներ կային, որ արգելք կը հանդիսանային իր երջանկութեան:

Այս բոլորէն ետք յստակօրէն կը պարզուի Գեղարդեանցի կերպարը. ան հոգեկան ծանր ողբերգութիւն կ'ապրի, քանի որ սահմանուած օրէնքի համաձայն ան

ԵՐԱԶԱՅԻՆ ՀԱԼԷՊԷՆ

«ԵՍ ԾԱՌ ՄԸ Կ'ՈՒԶԵՄ...»

Գրեց՝ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԾԱՌՈՒԿԵԱՆ

Ու յանկարծ, սարսուռ մը կ'անցնի մարմինէս: Անակնկալ, բիրտ, ցաւցնող հարուած մը, որ չեմ հասկնար թէ ուրկէ կու գայ: Պուրճէն մեքենայ նստելէս մինչեւ իր մահը՝ հազիւ թէ ժամ մը տեւեց: Պատմածիս պէս եղաւ, բայց իրապէս այդպէ՞ս եղաւ: Իսկ ես որ կը մտածէի սինեմա երթալ... Բայց չգայի՞ արդեօք... Եւ սինեմայէն ետք, տուն դարձի ճամբուս վրայ, բարեկամի մը հանդիպելով սրճարան մը չմտա՞յ սուրճ մը առնելու... մինչ մայրիկս, աչքը դըռան, զաւկին սպասելէ յուսահատ, չաւանդե՞ց հոգին... տառապած մայր մը որուն հուսկ մխիթարանքը պիտի կազմէր մէկ հատիկ զաւկին գիրկը մեռնիլ, իսկ այդ մէկ հատիկը այդ պահերուն սինեմաներն է ու սրճարանները...: Եւ արդէն, պատասխանը սուտ չէ՞ր արդեօք... երեւակայութեան ստեղծած մէկ բեմադրութիւնը չէ՞ր, մոռցնելու համար ամօթալի բացակայութիւնս... Այդ երկու մահերէն ո՞ր մէկն է իրականը, պատահա՞ծը, թէ սինեմայով պատահելիքը...

Բայց ի՞նչն էր որ մղեց զիս լքելու սինեման ու սափրիչը եւ փութալու տուն, մէկի տեղ 5 վճարելու գնով, երբ ոչ մէկ ստիպողութիւն կար այդպէս ընելու: Նախազգացո՞ւմ մը արդեօք, ինչպէս կ'ըսեն մարդիկ.— «Ներքէս ձայն մը ըսաւ»: Ո՛չ: Այդպէս ձայն չլսեցի: Կ'աշխատիմ մեքենայ նստած պահս վերակազմել, այդ վայրկեանի մտածումներս, տրամադրութիւնս: Ոչ մէկ նախանշան: Հազիւ թէ անտրամադրութիւն մը, թեթեւ անգոհանքի մը հետ: Նախազգացում ըսուած բանը եթէ նոյնիսկ գոյութիւն ունի, մեր մէջ կը գործէ ուրեմն առանց որ գիտնանք եւ իր մթին խաղը առաջ կը տանի մեզմէ գաղտուկ: Նախազգացումը չէր, թերեւս Նախախնամութի՞ւնն էր որ փրկեց զիս յաւիտենական խղճի խայթէ մը, որմէ պիտի տառապէի օրերուս մինչեւ վերջին օրը... Բայց Նախախնամութիւն կա՞յ: Աթէիստ մը չեմ, ամէն օր քնանալէ առաջ «Հայր Մեր» մըն ալ կ'ըսեմ մտքէս – հաւատքի՞ թէ մանկութենէն մնացած սովորութիւն մը, չեմ գիտեր – բայց ատիկա կը բաւէ՞ ընդունելու համար թէ Նախախնամութիւն մը կայ որ վերէն կը դասաւորէ երկրի վրայ նոյնիսկ սինեմայի եւ սափրիչի մեր զբաղումները: Բաւէ կամ ոչ, հաւատանք թէ ոչ, հայերէն լեզուի թէ օտար լեզուներու մէջ, ինծի պատահածը հասկնալու համար, ուրիշ բառ չկայ – Նախախնամութիւնը:

Եւ բացուող օրը իրիկուն չեղած, այդ Նախախնամութիւնը մէկէն աւելի անգամներ պիտի հաստատէր իր անիմանալի զօրութիւնը...

Դուրսը լուսաբաց է:

Սօնան, պարտէզը, պարաններէն լաթեր կը հաւաքէ: Այն չորերն են, որ երէկ մայրիկս լուաց–կախեց եւ այսօր պիտի երթանք թաղելու...

×

Ես մահը միշտ համարած եմ սպասուած եղելութիւն մը: Իմ անձնական մահս թէ ուրիշինը: Տեսակ մը ռամիկ փիլիսոփայութիւն, որ կը թեթեւցնէ կեանքի բեռը: Քանի որ ճակատագրականօրէն անխուսափելի է այդ «եղելութիւնը», ինչո՞ւ անակնկալի գալ եւ իրար անցնիլ, երբ ժամը հնչէ: Բընազդական սրտի ճմլումներն ու աւաղումները իրենց պահը ունին, առաւել կամ նուազ տեւողութեամբ: Բայց պահ մը միայն: Կը հետեւի հաշտարար անդրադարձումը: Պարտք մըն էր, որ վըճարուեցաւ: Ծնունդի օրէն ստորագրըուած մուրհակ մը, որ յարգուեցաւ: Յանցաւորը պարտատէրը չէ, եթէ ոմանք կը մոռնան տրուած ստորագրութիւնը եւ օրինական պարտք մը վճարելն անգամ կը համարեն բախտին մէկ անիրաւութիւնը...

Բայց այսքան պարզունակ մահուան մը տեսութով չէ որ պիտի ուզեմ քըքրել կեանքի – մահուան առեղծուածը: Առանց մայրիկի առաջին օրս է, հասունութեան առաջին օրս: Միշտ կրկնած եմ, նոյնիսկ գրած, թէ այնքան ատեն որ մարդիկ մայր ունին, ինչ տարիքի ալ հասած ըլլան, դեռ մանուկի խորշ մը կը պահեն իրենց հոգիին մէջ: Մայրը գնաց՝ մարդը լման մարդ եղաւ:

(Շար. – 2)

պէտք է ամուսնանար իր ընտրեալին հետ։ Ճամբաները կը բաժնուին։

Սաթենիկի ազնիւ զգացումները կ՚ենթարկուին հոգեւոր հարստութեան նը – սաստացման տարերքին։ Կեանքը կը հարկադրէ իրեն հրաժարիլ իր երբեմնի խոհերէն ու մտորումներէն։ Բարձր առաքինութիւններով օժտուած աղջիկը լռելեայն կը հաշտուի սիրած տղան կորսնցնելու միտքին հետ, տառապանքի ծանր օրեր կ՚ապրի, սակայն բնաւ չի կորսնցներ հոգիի վեհութիւնը։ Վեհաշուք կեանքի ու փառքի վարժ աղջիկը իր գլուխը կը խոնարհէ հարուստ վաճառական Կանեփեանին առջեւ եւ հակառակ իր կամքին՝ կ՚ամուսնանայ անոր հետ։

Այնուհետեւ հեղինակը իր հերոսուհիին կերպարը կ՚ամբողջացնէ Կանեփեանի հետ անոր փոխյարաբերութիւնները նկարագրելու առեն։ Որքան կը զարգանայ անոր մէջ ամուսնոյն հանդէպ ատած ատելութիւնը, այնքան ճիշդ կերպով կ՚արտացոլայ անոր հոգեկան աշխարհը։

Սաթենիկ կը հաւատար նախախնամութեան, յատուկ վերաբերում ունէր մարդու եւ մարդկային կեանքի նկատմամբ. անոր մէջ կ՚արտայայտուէր գեղեցիկի, մարդկայինի, հոգեկան հարուստ կեանքի հասաքը։

« Հաւատալ նախախնամութեան մը, հաւատալ ապագային կամ որեւէ նպատակի, գոնէ մեզ նման մէկուն հաւատալ, այդ միայն կրնայ փրկել մարդս, այդ միայն կրնայ ազատել յուսահատութենէ »։

« Գարնան մի առաւօտ » նորավէպով չի վերջանար Թագուհիի գրական գործունէութիւնը. ան ունի նաեւ այլ գործեր, որոնք անտիպ են։

Ողբերգական էր գրագիտուհիին ճակատագիրը։

1885 Յունուար 24ին «Սան Մոնաթոլ»ի մէջ կը մեռնի 26ամեայ Թագուհի, թողլով երեք անչափահաս զաւակներ։

Պոլսոյ եւ Թիֆլիսի մամուլը կ՚արձագանգէ վիպասանուհիի վաղահաս, ողբերգական մահուան։ Գ. Օտեան եւ Ա. Արփիարեան դրուատանքով եւ բարձր գնահատանքով կ՚արտայայտուին ինքնատիպ գրագիտուհիին գրական գործունէութեան մասին։

Պետրոս Ադամեան Տիկին Թագուհիի մահուան առթիւ գրած է բանաստեղծութիւն մը՝ «Առ Պատկառելի Ծերենց» վերնագրով, ուր կ՚արտայայտուի ազատ որ զառն կորուստի, անամոք վիշտի ու ծնողական տառապանքներու մասին։

Մահն ալեւոր, ձեռքիցդ խըլեց
Խոնջեալ ծերոյդ գաւազան,
Ծաղկած սիրոյ քո դըստեր,
Միթէ նորա չէ՞ր բաւական,
Իւր մանգաղի յենարան,
Որ քեզ թողուց անձեցուկ,
Յուսահատուած լիովին,
Որ քեզանում մարդն ու քերթող
Անմխիթար մըգացին...

ՎԱՐՍԻԿ ՇԱՄԼԵԱՆ

«Գարուն» ամսագրէն
Արեւմտահայերէն

«ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՌՈՒՆԿՆԵՐԸ»

— ԿՈՄԻՏԱՍ ՔԱՌԵԱԿԸ —

———o———

ԼՈՍ ԱՆՃԵԼԸՍ — Ամերիկեան Միջազգային Գոլէժի վարչութեան գովելի նախաձեռնութեամբ Լոս Անճելըսի Հայութիւնը երջանիկ առիթը ունեցաւ Հոկտ. 26ի երեկոն վայելելու երաժշտական բացառիկ հանդէս մը՝ Փասատինա Գոլէճի Սեքսըն Օտիթորիումի ընդարձակ սրահը։

Հայաստանի հռչակաւոր « Կոմիտաս քառեակ »ը Ամերիկայի իր շրջապտոյտի ընթացքին՝ սիրով յանձն առած էր Լոս Անճելըսի հետզհետէ ստուարացող հայ գաղութին հոգեկան ազնիւ վայելքի ժամանց մը պարգեւել, հաղորդակից դարձնելով զայն հայ դասական երաժշտութեան եւ յատկապէս անմահն Կոմիտասի բարձր արուեստին։

Գաղութիս հայ մամուլը Հայաստանի « Կռունկ »ներու մեծանուն քառեակի մասին արդէն կանխաւ ծանուցած էր եւ ամէն գիտակից Հայ՝ մեծ անհամբերութեամբ կը սպասէր անոնց ժամանումին։ Բայց մեր ուրախութիւնը կրկնապատուկուեցաւ, երբ յայտագրի մէջ կարդացինք անունները ուրիշ երկու երեւելի արուեստագէտներու հայրենիքէն. մին՝ միջազգային համբաւի տէր դաշնակահար եւ երիցս դափնեկիր՝ Նուրի Հայրապետեան, միւսը Երեւանի Օփերայի շնորհալի եւ թարմաշունչ երգչուհի Էլլադա Չախոյեան։

Հայ դասական երաժշտութիւնը եւ յատկապէս կոմիտասեան բարձր արուեստը իր կատարեալ մեկնաբանութեան համար բարձր մակարդակի արուեստագէտներ կը պահանջէ։ Երեւանի վեց արուեստագէտները այդ կատարեալ վայելքը շնորհեցին մեզի Հոկտ. 26ի յիշատակելի երեկոն, որուն համար թէ՛ շնորհակալ ենք իրենց եւ թէ հպարտ իրենց տաղանդով՝ յաչս օտարներու։

×

Յայտագրի Ա. մասը գործադրուիլ սկսաւ դաշնակահար Նուրի Հայրապետեանի կողմէ, որ խոր յուզականութեամբ եւ ըմբռնումով նուագեց Շոփէնի Ֆա մինէօր Փոլոնէզը եւ Տօ մինէօր Նոքթիւռնը։ Եւրոպական այս զոյգ կտորներու անթերի մեկնաբանութեամբ՝ Հայրապետեան արդարացուց իր միջազգային համբաւը։ Նոյնքան բարձր թեքնիքով եւ հայկական խորաթափանց հոգիով նուագեց Կոմիտասի Գարուն ա, Փրոֆ. Անդրէասեանի մշակումով եւ Արամ Խաչատրեանի բարձրարուեստ Թոքքաթան։

Իբր յաւելեալ կտոր՝ նուագեց Պրամսի դաշնահունչ Օրօրոցայինը։ Նուրի Հայրապետեան ներկայ հայ իրականութեան բարձրորակ դաշնակահարներէն մին է եւ եւ դափնեկիր Վարշաւայի, Պուտապեշտի եւ Պրիւսէլի միջազգային համբաւաւոր մրցոյթներուն՝ նաեւ առաջինը։

Հայրապետեանի մատերու մոգական խաղերուն՝ յաջորդեց կոկորդային խաղերու սոխակաձայն արուեստագիտուհին՝ Էլլադա Չախոյեան։ Երիտասարդ երգչուհին, որուն կը սպասեն ապագայի մեծ յաղթանակներ, իբր լիրիք-սոփրանօ, մեզի հրամցուց երեք եւրոպական դասական եւ երեք կոմիտասեան ժողովրդական երգ։

Եւրոպական իր երգերէն սիրեցինք Շուպերթի « Ձեյիհքայթ » (Երանութիւնը) եւ Փուչինիի Լա Պոհեմէն Վալս – միւզէթը։ Իսկ գալով հայկականներուն՝ Կոմիտասի այնքան պարզ ու անսեթեւեթ երգերը՝ Ալագեազ, Խնկի ծառ, Էս առուն եւ իբր յաւելեալ երգուած Կռունկն ու Շողեր ջանը այնքան քնքուշ ու բարձր արուեստի նրբերանգութեամբ հնչեցին, որ ժողովուրդը յափշտակութեամբ հետեւեցաւ եւ ծափողջյունով ու ծաղկե – փունջերով յայտնեց իր սէրն ու համակրանքը Հայ Երգին ու զայն հարազատօրէն մեկնաբանող գեղաշնորհ երգչուհիին։

Անշուշտ երգչուհիի յաջողութեան՝ գնահատանքի իր արդար բաժինը ունէր դաշնամուրով վարպետօրէն իրեն հետեւող Նուրի Հայրապետեան, մանաւանդ Ա. Տիգրանեանի Անոյշ օփերայի խելագարութեան բաժնին մէջ, ուր դաշնակահարի դերը այնքան ծանր է՝ որքան երգողինը։

×

Յայտագրի Բ. մասը յատկացուած էր միայն « Քառեակ »ին։ Կոմիտասեան այս քառակին չորս երիտասարդ երաժիշտները՝ արժանաւոր ժառանգորդներն են « Կոմիտաս » լարային քառեակին, որուն հիմնադիրները՝ Աւետ Գաբրիէլեան, Լեւոն Օհանջանեան, Միքայէլ Տէրեան եւ Սարգիս Ասլամազեան, աւելի քան կէս դար վառ պահեցին Հայ Երգի ջահը հայրենի թէ օտար բեմերու վրայ՝ ամենուրեք դափնեպսակներ խլելով։

Նոյն դերը այժմ կը կատարէ այս կրտսեր քառեակը՝ երէց քառեակին շունչով օծուն, ոչ նուազ այն շնորհէն ու տաղանդէն՝ որով օժտուած էին իրենց նախորդները։

Կրտսեր քառեակին չորս անդամները՝ Եդուարդ Թադեւոսեան (Ա. ջութակ), Յակոբ Մեքինեան (Բ. ջութակ), Յակոբ Պապեան (ջութ. վիոլա), եւ Ֆելիքս Սիմոնեան (թաւջութակ), բոլորն ալ շրջանաւարտ են Երեւանի, Մոսկուայի կամ Լենինգրադի Երաժշտանոցներէն եւ դափնեկիր՝ զանազան միջազգային մըրցոյթներու։

Ունին միեւնոյն շնորհն ու տաղանդը՝ գիրար կատարելապէս լրացնող թեքնիքի թէ ապրումի մէջ, դառնալով իբրեւ մէկ ամբողջութիւն։ Այս է արդէն կարեւորը Կամերային Երաժշտութեան մէջ (եռեակ, քառեակ, հնգեակ, վեցեակ եւայլն), ուր խմբավար գոյութիւն չունի եւ իւրաքանչիւր նուագածու միեւնոյն ապրումն ու սրտի բաբախումը պէտք է ունենայ, տալու համար կտորին պահանջած ոգին ու անթերի մեկնաբանութիւնը։

Երիտասարդ այս քառեակը՝ առաջին վայրկեանէն իսկ ցուցաբերեց տաղանդի սոյն յատկութիւնները՝ եւրոպական դասական թէ կոմիտասեան տոհմային նըւագներուն մէջ։ Նոյն ջերմութեամբ ու միասնական խանդով նուագեցին Հենտէլի Փասագալիան, Եդուարդ Միրզոյեանի փոփոխակներով Կուարտետը եւ Կոմիտասի՝ Ասլամազեանի մշակումով Երկինքն ամպել ա, Ալ այլուղս եւ Հաբըրբան։

Որոտընդոստ ծափերը պարտադրեցին լսել ընելու յայտագրէն դուրս երեք կըտոր եւս՝ Կաքաւի երգը, Վաղարշապատի պարը Կոմիտասէն եւ Հենգելի՝ Ա. Սպենդիարեանէն։

×

Համակրական երկարատեւ ծափեր, կանչեր, ծաղկեփունջեր եղան արժանի՝ բայց չէին վարձատրութիւնը մեր երիտասարդ մեծ արուեստագէտներուն, որոնք վստահ ենք աւելի դոհ պիտի մնային, եթէ մեր ժողովուրդը սորվէր ճիշդ ժամանակին սրահը լեցնելու՝ սկզբնաւորութեան թէ միջնադադարի ժամանակ ու երկխօսութեամբ հետեւելու նման բարձր որակի երաժշտական ելոյթներուն։ Ցիշենք միջանկեալ, որ սրահին մուտքը ազատ էր։

Իսկ մեր տաղանդաւոր կրտսեր քառեակին կը մաղթենք միշտ վառ պահել երէց քառեակէն իրենց յանձնուած ջահը ու նորանոր դափնեպսակներ՝ արուեստի իրենց ճանապարհին։

Հ. ԳՐ. Վ. ՀէՊՈՅԵԱՆ

ՍՊԱՍՄԱՆ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

(ՎԷՊ)

= ՋՕՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ =

Ա.

Պարտէզին մէջ զայլախազները կճռտեցին եւ Լէօնթին եռին դաձաւ ընդհատուած. կիսաբաց դռնէն կը տեսնուէր բարձրահասակ եւ խրոխտ երեւոյթով անձի մը կնոջ մը հետ անցնիլը. քանի մը զայեակներ, օգնական բժիշկներ կ՚ընկերանային անոնց։

Ամէնքը կածես ամոքուած սրտագին բռին.

– Բժշկապետն է... ա՛հ, բժշկապետն է։

Բ.

Էվա դեռ բաւական ատեն կեցաւ Մաթէրնիթէի մուտքին մէջ ի զուր սպասելով որ անձրեւը դադրի. Թեւերը յոգնութենէն կը թուլնային և ուսերուն մէջ կը զգար ուժգին ցաւ մը. յուսահատակաnorէն բարակ անձրեւը կ՚իջնէր միշտ, եւ ինքը այնքան խղճալի երեւոյթ մը ունէր հոն՝ տղեկը գիրկը առանց հովանոցի, անպատսպար եւ առանց մէկ սուի՝ տղուն կաթ առնելու համար։ Անցորդներ հետաքրքրութեամբ կը նայէին իրեն. յամրօրէն արցունքի կաթիլներ կ՚իջնային այտերէն եւ կոկորդը սեղմուած կը զգար զսպուած հեծկլտանքներէն. ատենէ մը ի վեր իր տպաւորեալի դառն ու աղքատ կեանքին մէջ՝ երկար զրկումներու եւ յուսահատ սպասումներու մէջ՝ սորված էր արդէն անշշուկ լալ, հպարտութենէն խեղդելով կուրծքին մէջ հեծմունքները, բայց արցունքները կ՚իջնային հակառակ իրեն ու իր անսահման դժբախտութեան մէջ հարկաւ պիտի սորվէր դեռ անոնք ալ զսպել։

Սակայն մէկէն ջղայնդուած եւ կոrովի՝ մեկնեցաւ հիւանդանոցէն. իր զաւազան հոգերուն մէջ հիմակ՝ սոսկալի ցական հոգ մը միայն կը տիրէր հոգւոյն մէջ. տղան չարթննա՛ր... ի՜նչ փոյթ անձրեւը, անօթութիւնը ու մառախուղն ալ որ կը ազաւօրէր զինքը. ի՜նչ փոյթ բոլոր ասոնք եթէ տղան չարունակէր քնանալ հանդարտիկ, մինչեւ որ միջոցը գտնար անոր կաթ ճարելու։

Պուլվար տը Բօռ Ռուայէն կ՚իջնէր արագ քայլերով, կարելի եղածին չափ ապաստանելով չոր ճիւղերուն ներքեւ եւ երբեմն մտնելով տունի մը մուտքին մէջ յոգնութիւն առնելու։

– Սու մը չկայ, սու մը չկայ...

Այս գաղափարը յամառութեամբ կը հարուածէր գլուխը ու իր հոգեկան ընդարմացումին մէջ կը ցնցուէր երբեմն երբեմն սարսուռի մը մէջ։

Տաժանքով Էվա կը յառաջանար դէպի Ավընիւ տէ Կոպըլէն. մառախուղը այնքան կը թանձրանար որ կարծես շօշափելի պիտի դառնար հետզհետէ. գորշորակ մթնոլորտին մէջ ծառերը կը խոյանային ձգտուած իրենց կմախային ճիւղերով ու իրենց գագաթները անտեսանելի՝ կը կորսուէին կարծես անհունութեան մէջ։

Պահ մը Էվա կայնեցաւ։

Հեռուէն կը լսէր կառքի մը ծանր թաւալումը առանց զայն տեսնելու. արդէն ամէն անգամ անարեւ օրերը սարսափով կը լեցնէին զինքը. մանաւանդ երբ փողոց դառնուէր, անվստահ քայլերով կը յառաջանար, ականջը սրած կարծես վըտանգ մը սպառնար. տղուն պզտիկ մէկ շարժումը յիշեցուց իրեն որ պէտք էր աճապարել. իր պարտասած թեւերուն վերջին ուժովը սեղմեց զայն կուրծքին վրայ գոնէ քիչ մը պաշտպանելու համար խոնաւութենէն եւ նոր թափով մը սկսաւ քալել դէպի առաջ։

– Գոնէ Անտրէն եկած ըլլար կը մը – տածէր հիմա, թերեւս քիչ մը դրամ գըտած է։

Ավընիւ տէ Կոպըլէն սոփուեցաւ քայլերը դանդաղցնելու. օմնիպիւսներ գի – րար կը խաչաձեւէին եւ սալայատակէն վար մածուցիկ եւ միօրինակ ցեխ մը կը ծածկէր գետինը. ճիշդ քովէն լուսարարուհի մը անցաւ բեռնաւորուած խոշոր կողովով մը. ցեխոտած քղանցքները ժողված մէկ ձեռքով, քիթը օդին, անհոգ՝ զրեթէ զուարթ երեւոյթ մը ունէր. յանկարծ կեցաւ։

– Ա՛ Տիկին Էվա, ողջ՞կ էք։

– Այո՛ օրիորդ։

— Ի՛նչ օդ... պզտիկին կաթը առնելու կացեր էք, այնպէս չէ՞։

–

(Շար. – 5)

Այրի Տիկին Գրիգոր Գասպարեան, Օր. Տանի Գասպարեան, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Պալեան, զաւակներն ու թոռները, Տէր եւ Տիկին Նուպար Սիմոնեան, զաւակներն ու թոռները, ինչպէս նաեւ Պէճէճեան, Նիկողոսեան, Ղազարոսեան, Զէնոզեան, Սեփէթճեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, հօրեղբօր, մօրեղբօր եւ ազգականին՝

ԳՐԻԳՈՐ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Նոյ. 14ին, 70 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Նոյ. 16 ժամը 15.30ին Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՄԵԾԱՐԱՆՔԻ

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ
Ի ՊԱՏԻՒ
ՀԱՅՐԵՆԻ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒՀԻ

Սիլվա Կապուտիկեանի

իր ծննդեան 60ամեակին առթիւ
կազմակերպութեամբ Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութեան, Ֆրանսահայ Մշակ. Միութեան եւ Ֆրանսահայ Երիտասարդաց Միութեան (ԺԱՖ)
Կիրակի, Նոյ. 18, ժամը 16ին Ալեքն Մանուկեան մշակ. հանդիսասրահը
118, rue de Courcelles, Paris 17e
Հրաւիրատոմսեր ստանալու համար դիմել Էլէկեան տպարան՝
32 Rue de Trévise — Paris
եւ Մշակութային Միութիւն
6, Cité Wauxhall — Paris 10e

UN DINER DEBAT
A L'ASSEMBLEE NATIONALE

Vendredi le 23 Novembre à 19 h. 30

Adresse : 101, Rue de l'Université — 75007 Paris

Après l'inoubliable pélérinage aux Eglises et Monuments Arméniens de ROUMANIE, organisé par l'Office National de la Culture et des Traditions Arméniennes, aura lieu à l'Assemblée Nationale, Vendredi le 23 Novembre 1979 à 19 h. 30 un dîner - débat organisé par Georges Mesmin, député de Paris et animé par Gérard Stephanesco.

Prendront part les Prof. Alain GUILLERMOU de la Sorbonne et Pierre NASTOUREL (C.N.R.S. et Sorbonne), R. P. Irenée DALMAIS, de l'Institut Catholique, J. P. ENKIRI, journaliste en présence de membres de l'Assemblée Nationale.

A cette occasion, des diapositives des Eglises Arméniennes seront projetées et commentées.

Participation aux frais : Jeunes 35 F. — Adultes 80 F.

L'envoi du chèque libellé à l'ordre de Mme TALMON (Conseillère Municipale)

Adresse : 8, Rue Verderet, 75016 Paris
vaut confirmation de réservation.

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Օր. Լօրա Իչգալյացեան,
Օր. Լիտիա Իչգալյացեան
կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի, Նոյ. 18, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց սիրեցեալ մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՎԱՀԱԳՆ ԻՉԳԱԼԱՑԵԱՆԻ
(ծնեալ Գազազեան – Լիմեան)

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան վարչութեան տարեշրջանը լրացած ըլլալով, ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամներն ու Վիէնի բոլոր ազգայինները անխտիր, Նոյ. 25, Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին, Կիտխէլլի սրճարանին վերի յարկը, Փլաս Սէն Մօրիս:

Օրակարգ.— Ա) Վարչութեան գործունէութեան գրաւոր զեկուցում, եւ Բ) Նիւթական հաշուետուութիւն եւ գաղութը հետաքրքրող ընթացիկ հարցեր: Մանրամասնութիւնք տեղւոյն վրայ:

Ծանօթ.— Ներկաներուն թիւը մեծամասնութիւն կը համարուի:

EXPOSITION DE PEINTURES
ET DE SCULPTURES

JEAN MESSIKIAN

Du 16 au 25 Novembre de 14 à 11 heures
Vernissage le vendredi 16 Novembre à partir de 19 heures
CENTRE CULTUREL DE L'U.G.A.B.
33, Cours Pierre-Puget, 13006 Marseille

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՇ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Նիսի Հայ Տիկնանց Միութիւնը կը կազմակերպէ պարահանդէս մը, ի նպաստ Նիսի Հայկական Դպրոցին, Շաբաթ, 24 Նոյ. ժամը 20էն սկսեալ Շէ Սերվելա, Ռեսթօրան տիւ Մուլէն սրահին մէջ (Գասթանիէ, Վառ գետի ափին դէպի Տինը)

Այս առիթով հրաւիրուած է ԱՆԻ հայկ. երգի-պարի խումբը՝ Տեսինէն:

Տոմսերը ապահովելու համար հեռաձայնել (16-93) 87.79.32

Գին՝ 130 ֆրանք

Editions
LA PENSEE UNIVERSELLE
4, Rue Charlemagne, Paris 4e
Métro : St. Paul

Jacques Parvanian

"Au-Dela De L'Esperance

Tome 1 : LA FOI

Arménie, 1948, *Les débuts difficiles d'un rapatriement*

384 p.

En vente à « La Pensée Universelle »
à PARIS : chez H. Samuel, rue Monsieur le Prince 51
et chez Mme Palouyan, 9, rue de Trévise
à MARSEILLE : Libr. Flammarion sur la Canebière, et en librairie sur commande

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

ՑԻՍՆԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ
նախաձեռնութեամբ
ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՍԵՒՐԱՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

GRANDE SOIRÉE DANSANTE organisée par la section de Sevran de la Croix Bleue des Arméniens de France

ՇԱԲԱԹ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 17 ԺԱՄԸ 20ԻՆ

Salle des Fêtes de Sevran

ՊԵՏԻԿ իր նուագախումբով եւ Ցաղթանակ

BUFFET ORIENTAL — AMBIANCE ARMÉNIENNE

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ՊՕՄՈՆԻ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ընդհ. ժողովը Երկուշաբթի, Նոյ. 19, ժամը 14.30ին, տեղւոյն եկեղեցւոյ սրահին մէջ: Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը ցանկալի է:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մարմնի տարեկան մեծ պարահանդէսը ի նպաստ հայ վարժարաններու,

9 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ Կիրակի օր, Օթէլ Ժորժ Ե.ի սրահներուն մէջ:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

UNION GENERALE
ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

Léon Jamgotchian

EXPOSITION RETROSPECTIVE

« LA NATURE ET LES ETRES »

Peintures — Aquarelles — gravures
Lithos — dessins
17-24 Novembre

Heures d'ouvertures de l'exposition
14 h. à 20 h. du Lundi au Samedi
11 h. à 20 h. le Dimanche

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e

ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ
ՈՒՐԲԱԹ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 16, ԺԱՄԸ 20.30ԻՆ,

ՍԱԼ ԿԻՄԷԻ ՄԷՋ

6, Փլաս տ'Իէնա, Փարիզ 16րդ
Բարձր հովանաւորութեամբ
Արեւմտեան Եւրոպայի Կաթ. Պատուիրակ և Փարիզի Առաջնորդ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
կը մասնակցին՝ ծանօթ բանաստեղծուհի

ՍԻԼՎԱ ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆ

(յատկապէս եկած Հայաստանէն)
համբաւաւոր դաշնակահար՝ ՐԱՖՖԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

restaurant
EREVAN **ՀԱՅՏՍՈՒՆ ԵՐԵՒԱՆ**

26, RUE BERGÈRE PARIS 9e Tél. 770 85 81

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՔՈՒՐ ԽՈՀԱՆՈՑ – ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՋԵՐՄ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ՉԻԹԱՊՈՒՐ, ՄԱՆԹԸ
ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ՊԱՏՈՒԷՐԻ ՎՐԱՅ՝ ԼԱՀՄԱՃՈՒՆ ու ՉԻ – ՔԷՕՖԹԷ
ՈՒՐԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ՍՈՒ - ՊԷՕՐԷԿ

ԵՒ ԱՄԷՆ ԿԻՐԱԿԻ ԱՌՏՈՒ՝ ՊԱՏՈՒԷՐԻ ՎՐԱՅ՝ Խ Ա Շ

FERME LE MARDI ՓԱԿ Է ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ

ՃԱՇ ԿԸ ՀԱՅԹԱՅԹՈՒԻ ՆԱԵՒ ՏՈՒՆԵՐԸ, ԱՊՍՊՐԱՆՔԻ ՎՐԱՅ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիբանանի հայ աղէտեալներու Օգնութեան Կեդր. Յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Էլիզապէթ Գալուստեանէ եւ իր զաւկէն՝ Օր. Ֆլօրայէ 2000 Ֆր. իրենց ամուսնոյն եւ հօր մահուան առթիւ:

×

Կապ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է.— Օր. Ժանին Ալեքսանեան եւ Ժան – Մօրիս Ալեքսանեան իրենց ծնողաց հոգեհանգստեան առիթով 50 Ֆր., ընկերուհի Հերմինէ Յակոբեան իր ապաքինման առթիւ 50, ընկերուհի Մարի Խաչերեան իր թոռան ծնունդին առիթով 50 Ֆր.:

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

VIENT DE PARAITRE

ESCAPADE SUR L'ARARAT

Premier 33T instrumental
de

Bernard Dededjian

en vente : région parisienne
TELE CONDORCET
175, Av. Jean Jaurès, CLAMART
VIDEO-SON
49 rue Victor Hugo
ALFORTVILLE
LIBRAIRIE PALOUYAN :
9, rue de Trévise — Paris (9e)
Rest. ANOUCH :
12, rue Cadet — Paris (9e)

ՇԱԲԱԹ-ԿԻՐԱԿԻ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
17-18
SAMEDI-DIMANCHE
17-18 NOVEMBRE
1979

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

LE NUMERO 2 F.

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. – Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. – Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

55րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.516
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
55e ANNÉE — No 14.516

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹԵՀՐԱՆ

ԽՈՄԷՅՆԻ ՅՈԳՆԱԾ Է

ՊԱՐՍԻԿ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐԸ ՀԱՄԱՁԱՅՆ ՉԵՆ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ՀԵՏ

Խոմէյնի մինչեւ Դեկտ. 5 պիտի հանգստանայ, տրուած ըլլալով որ յոգնած է եղեր, ինչ որ մերձաւոր լուծումի մը հեռանկարը կը ջնջէ, ինչ կը վերաբերի ամերիկեան դեսպանատան պատանդներուն: Պահ մը, Հինգշաբթի, յոյս մը ծագած էր, երբ Արտաքին Նախարարը յայտարարած էր որ պատանդներէն ազատ պիտի արձակուին անոնք՝ որոնք « անմեղ » են: Բայց դեսպանատունը գրաւող ուսանողները բնաւ համաձայն չեն եւ ճշդեցին թէ ոչ ոք ազատ կ'արձակուի, թէ միայն Խոմէյնի կրնայ որեւէ հրահանգ տալ: Ինչպէս ցոյց կուտայ հեռատեսիլը եւ կը նկարագրեն թղթակիցները, ամերիկեան դեսպանատան շուրջ բոլորը իսկապէս խելագար ամբոխ մըն է, որ ամէն օր, քիչ մը աւելի կատղած կը թուի: Ցարդ ամերիկեան հակազդեցութիւնները շատ դեր խաղացած չեն: Իրանեան դրամները « սառած » են Միացեալ Նահանգներու մէջ եւ տեղացի իրանցի դիւանագէտներն ալ դիմում ըրած են ամերիկեան իշխանութեանց որ գոնէ մաս մը ազատ թողուն, որպէսզի կարենան հոգալ պարսկական դեսպանատան ծախքերը եւ 50 հազար ուսանողներու կրթաթոշակները: Այս առթիւ Ամերիկացիք ալ հրաւէր կարդացած են պարսիկ դիւանագէտներուն, որ իրենց դիրքը պէտք է զատորոշեն իսլամ ուսանողներէն: Ասկէ զատ ամերիկեան իշխանութիւնները Շիքակոյի օդակայանէն ետ դրկած են երկու ուսանողներ, որոնք կը փորձէին Ամերիկա մտնել: 4400 ուրիշ Պարսիկներ ալ հրաւիրուած են իրենց ունեցած – չունեցածը ժողվել եւ երկիր վերադառնալ:

X Իրանեան իշխանութիւնները ձեւակերպութեան մը դիմած են ձեռք ձգելու համար Շահին Զուիցերիա տեղաւորած հարստութիւնը: Առաջին առթիւ դիմած էին Զուիցերիոյ որ « սառեցնէ » Փահլաւիներու ունեցածը եւ մերժումի հանդիպած էին: Ներկայիս նորէն բանակցելը սկսած է: Իսլամական կառավարութեան փաստաբանները կ'ըսեն թէ Շահին ընտանիքին հարստութիւնը չորսուկէս միլիառ զուիցերական ֆրանք է (11 միլիառ ֆր. ֆրանք): Այս գումարին մէկուկէս միլիառ զուիցերական ֆրանքը, հնչուն դրամ, Զուիցերիոյ դրամատան յանձնուեր է պետական հարուածին նախորդող ամիսներուն:

Լաւատեղեակ աղբիւրներու համաձայն հաւանականութիւն չկայ որ Խոմէյնիի դիմումին ընթացք տրուի: Զուիցերիացիք մասնաւոր համակրութեամբ չեն հետեւիր Իրանի նոր ղեկավարներու մեթոտներուն: Հին օրինակներն ալ չեն պակսիր: Եթովպիա տարիներէ ի վեր չէ յաջողած Նեկուսին հարստութիւնը ետ առնել:

X Շահը միշտ կը դարմանուի, կ'ըսուի սակայն թէ կրնայ Մեքսիքա վերադառնալ գալ շաբթու: Այս անգամ սակայն Սպիտակ Տունն է որ համաձայն չէ: Կ'ուզէ վար դնել նախկին կայսրը ցորչափ ազատ չեն արձակուած Թեհրանի իր պատանդները:

ԾԱՆՐ ԱՐԿԱԾ ՎՈՍՓՈՐԻ ՄԷՋ

50 ՄԵՌԵԱԼ ԵՒ ՈՒՐԻՇ ԶՈՀԵՐ ԵՐԿՈՒ ՆԱՒԵՐՈՒ ԲԱԽՈՒՄԷՆ ԵՏՔ

Ռումանական քարիւղատար նաւ մը՝ « Անկախութիւնը » 24 ժամէ արդէն կը գտնուէր Հայտարփաշայի բացը սպասելով որ Վոսփորը անցնի: Յանկարծ ամբողջ Պոլիսը կը ցնցուի, ապակիները ջարդուփշուր կ'ըլլան մինչեւ վեց քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ եւ այս ամբողջը իբրեւ հետեւանք նաւային բախումի մը: Յունական բեռնատար նաւ մըն է, որ ուժգնօրէն զարնուած է ռումանական քարիւղատար նաւուն, ուր զօրաւոր պայթումներ իրարու յաջորդած են եւ նաւն ու քարիւղը կրակ առած: Վառող քարիւղի խաւեր տարածուած են դէպի Մարմարայի ծովը, սպառնալով ծովափին: Դժոխային տեսարան մը պարզուած է, բոցերով, սեւ ծուխերով խառնուած մթնոլորտ մը եւ անմիջապէս Պոլսոյ իշխանութիւնները փակել տուած են Թոփգափուի պալատը եւ Ս. Սոֆի եկեղեցին (Թանգարան) ու Կապոյտ մզկիթը:

Յոյն նաւուն 33 նաւաստիները փըրկուած են բայց ոչ մէկ վերապրող կայ ռումանական քարիւղատար նաւէն: Կը կարծուի որ աւելի քան յիսուն մեռեալ կայ: Տրուած առաջին թիւը՝ 51 է: Ռումանական նաւը 50 հազար թոն լիբիական քարիւղ կը փոխադրէր դէպի Ռումանիա եւ Տարտանէլը անցած էր Չորեքշաբթի:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱ Հոկտեմբերին աւելի քան 2,8 միլիառ բաց արձանագրած է արտաքին առեւտուրի մէջ:

ՊԵԼՖՈՐԻ ամբողջ հողամասին վրայ ընդհ. գործադուլը զոր կազմակերպած էին բոլոր սենտիքաները, զօրավիգ կենալու համար Ալսթոմի բանթողներուն, լայն արձագանգ գտած էր: Քաղաքը ամբողջովին կղզիացած էր, ճամբաներու վրայ դրուած պատնէշներով: Նախորդ գիշերը պայթում մը տեղի ունեցած էր գործատան մէջ, վնասելով հոն գտնուող « մեծ արագութեան կառախումբին »: Ըստ կողմերու (տնօրէնութիւն կամ բանւոր) վնասները հսկայ են կամ չնչին: Պելֆորի ընկերվարական երեսփոխան Շըվէնըմանի համար Սէ. Ժէ. Է.ի (Ալսթոմ – Ատլանթիքի մէջ մեծամասնութիւն) իբրեւ պատանդ կը գործածէ Պելֆորը իր բանակցութիւններուն մէջ կառավարութենէն նպաստ առնելու համար նաւաշինարարութեան ճիւղին մէջ եւ տնօրէն – նախագահն ալ Խոմէյնիի նման կը վարուի:

ՓԱՐԻԶ բոլոր նահանգներուն գլուխը կուգայ ոճրագործութեան մարզին մէջ: Իրեն կը հետեւին՝ արեւելեան Փիրենեանները, Վառ եւ Պուշ տիւ Ռոն: Երկու միլիոն 155.200 բնակիչներուն համար, 1978ին 264.538 ոճիր եւ օրինազանցութիւն գործուած է ինչ որ կը նշանակէ 122,74ի տոկոս մը հազար բնակիչի համար:

ԱՆԳԼԻՈՅ խորհրդարանականները զարմանքով լսեցին առջի օր, նախարարապետին իսկ բերնէն թէ թագուհիին խորհրդատու, խորհրդային նախկին լրտես մըն է: Սըր (այս տիտղոսը անմիջապէս ետ առնուեցաւ) Էնթընի Պլընտ 27 տարի Պըքինկէմի հաւաքածոներու պատասխանատու տնօրէնը եղած է: Պարզուած է որ ենթական « Պըրկըս–Մէք Լին » գայթակղութեան 4րդ մարդն էր (3րդը՝ Ֆիլպի):

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Նոյ. 12)

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԱԿԻՐ ԷԴԳԱՐ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

Էդգար Յովհաննիսեանի « Սասունցի Դաւիթ » օփերա – բեմապարը քանի մը տարի առաջ մտած է Երեւանի օփերայի խաղացանկը եւ կը համարուի խումբի յաջող բեմադրութիւններէն մէկը: Գործը ներկայացուած է նաեւ Մոսկուա, Լենինգրադ, Կիեւ եւ Դոնի Ռոստով, ուր եւս արժանացած է մասնագէտներու եւ մամուլի ուշադրութեան եւ գնահատանքին: Քննադատներ նշած են թէ Էդգար Յովհաննիսեան դիւցազնավէպը կը պատմէ ժամանակակից լեզուով, բանաստեղծական, գունաւոր պատկերներով եւ խորունկ ներշնչումով: Մեծ ներդաշնակութիւն կայ երաժիշտի՝ իր համոզումներու եւ կեանքի երեւոյթներու ընկալման իր փիլիսոփայութեան միջեւ, եւ այս է, թերեւս, անոր դիւցազներգական շունչին առանցքը: Երաժիշտը իր պատումի հիմնական գաղափարը կը տեսնէ ժողովուրդի աննկուն ոգիի, անսահման կենսունակութեան եւ անոր ազատութեան պայքարին մէջ:

« Սասունցի Դաւիթ »ը էդ. Յովհաննիսեանի հինգերորդ բեմապարն է: Երեւանի մէջ յաջողութեամբ բեմադրած են նաեւ « Երկնագոյն նոկտիւրն », « Յաւերժական կուռք », « Մարմար », « Անտունի » գործերը: « Անտունի » բեմապարը նուիրուած էր Կոմիտասի եւ բեմադրըուեցաւ հարիւրամեակի հանդիսութիւններու օրերուն:

Էդ. Յովհաննիսեան 49 տարեկան է եւ ունի ստեղծագործական քսանամեայ վաստակ մը, որ կ'ընդգրկէ հայկական երաժշտութեան պատիւ բերող հետաքրքրական աշխատանքներ: Ան կը համարուի բեմապարի երաժշտութեան վարպետ. ծանօթ է նաեւ համանուագի եւ սենեակային երաժշտութեամբ, երգերով: Համամիութենական եւ միջազգային կարգ մը մրցումներու մէջ պարգեւատըրուած են իր դաշնակի հնգեակը, Համանուագը, « Մարմար » բեմապարը. իսկ « Յաւերժական կուռք » բեմապարի համար երաժիշտին շնորհուած է Հայաստանի պետական մրցանակը:

Էդ. Յովհաննիսեանի վերջին շրջանի հետաքրքրական գործերէն է Սոնատ – տապանագիրը, նուիրուած՝ նկարիչ Մինաս Աւետիսեանի յիշատակին, ինչպէս նաեւ շատ տարածուած երգեր՝ « Երեւան – Էրեբունի », « Սարդարապատ », « Արփա – Սեւան » եւայլն: Վերջերս երաժիշտը աւարտեց « Ճանապարհորդութիւն դէպի Էրզրում » օփերան, որ նուիրուած է Արեւելեան Հայաստանի Ռուսիոյ կցման 150ամեակին:

Աւելի քան յիսուն գործերու հեղինակ է Էդգար Յովհաննիսեան, որ կը կրէ Հայաստանի ժողովրդական արտիստի կոչումը: Երաժշտական կրթութիւնը առած է Երեւան, աւարտած է Երաժշտանոցը աշակերտելով Գրիգոր Եղիազարեանի, իսկ Մոսկուայի մէջ՝ Արամ Խաչատրեանի: Իր գործերը բազմիցս հնչած են արտասահմանի մէջ՝ Միացեալ Նահանգներ, Ֆրանսա, Լիբանան, Ուրուկուէյ, Արժանթին, Չեխոսլովաքիա, Արեւելեան Գերմանիա եւ այլուր:

ՊՈՒԼԿԱՐ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒՀԻԻՆ « ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԱՐՔ » ՔԵՐԹՈՒԱԾՆԵՐԸ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ

Լոյս տեսած է պուլկար բանաստեղծուհի Վանիա Պետկովայի նոր հաւաքածոն՝ « Լռութեան ուխտ » խորագրով: Հատորին մէջ տեղ գտած են « Նոկտիւրն Շոպէնից », « Հայկական երգ », « Խոստովանանք » եւ այլ գործեր: « Հայկական երգ » շարքի բանաստեղծութիւնները գրուած են հեղինակին Հայաստան կատարած այցելութեան տպաւորութեան տակ: Ուշագրաւ են « Հայաստան », « Հայկական աչքեր », « Կռունկ », « Խոր Վիրապ », « Ջան », « Խօսկապ », « Աղօթք Արարատին » եւ այլ քերթուածներ:

×

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՆԿԱՐԻՉՆԵՐՈՒ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ ԵՐԵՒԱՆ

Ժամանակակից Արուեստի Թանգարանին մէջ բացուած է Հայաստանի 12 երիտասարդ նկարիչներու գործերուն ցուցահանդէսը, ուր ներկայացուած են դիմանկարներ, բնանկարներ եւ այլ շարադրանքներ: Մասնակցողներու մէջ են Վարուժան Վարդանեան, Արկադի Բաղդասարեան, Ալեք Կարապետեան, Կարօ Մկրտչեան:

×

ՄՀԵՐ ՄԿՐՏՉԵԱՆԻ ՆՈՐ ԴԵՐԸ

« Մոսֆիլմ » արուեստանոցի արտադրութեամբ պատրաստուած է « Ունայնութիւն ունայնութեանց » շարժանկարը: Հիւմուրով եւ կենսասիրութեամբ լեցուն ժապաւէնը, որ նուիրուած է ընտանեկան երջանկութեան հարցերու, երիտասարդ բեմադիր Ալլա Սուրիկովայի առաջին գործն է: Շարժանկարին կը մասնակցին կարգ մը ծանօթ դերասաններ, իսկ գըլխաւոր դերը կը կատարէ Մհեր Մկրտչեան: Կարեւոր դեր ունի նաեւ Հայուհի մը՝ Ս. Պետրոսեանց, որուն առաջին խաղարկութիւնն է:

×

ՀԻՄՆԱՐԿԻ ՆՈՐ ՀԱՍՑԷՆ

Արովեան քաղաքին մէջ սկսած է գործածուիլ Հայաստանի անասնաբուծութեան եւ անասնաբուժութեան գիտահետազօտական հիմնարկի նոր համադրոյթը, որ ունի առաւելագոյն յարմարութիւններ մասնագէտներու արդիւնաւէտ գործունէութեան համար: Հիմնարկին տնօրէնն է Փրոֆ. Վ. Ոսկանեան:

×

ՂԱՓԱՆԻ ԵՐԳԻ ՈՒ ՆՈՒԱԳԻ ԽՈՒՄԲԻՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ

Ղափանի մշակոյթի տան երգ ու նուագի համոյթը հանդէս եկած է Բայկալ – Ամուր մայրուղիի շինարարներու առջեւ: Խումբը մէկ շաբթուան մէջ տասը համերգ տուած է Տայշէթ, Նիժա, Ուստ-Կուտ եւ այլ աւաններու մէջ, ներկայացնելով հայ ժողովրդական եւ ճաղի երգերէ բաղկացած յայտագիր մը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

ԱՅՎԱԶՈՎՍԿԻ

Փափաքեցայ անգամ մը եւս այցելել պատկերասրահ, տեսնելու համար միայն Այվազովսկիի նկարները։ Անբացատրելի սէր մը զիս իրեն կը կապէ։ Թերեւս պատանեկութեանս յափշտակութիւնը՝ որ կը շարունակուի։ Մեր նկարիչներուն ամէնէն առասպելականին անձին ու անունին շուրջ հիւսուած բազմաթիւ պատմութիւններ ցոյց կուտան, թէ որքան մեծ ու համազգային է ժողովրդականութիւնը, որ կը վայելէր։

Այվազովսկիի հմայքին ենթարկուեցան ո՛չ միայն ծովեզերք ծնած պատանիները, այլեւ ծով չտեսնող գաւառի տղաքն անգամ իրենց ընդունակութեան փորձերը կը կատարեն ծովուն վրայ լուսնակ գիշերներ նկարելով։ Այվազովսկի հայ ժողովուրդին մէջ արթնցուց արուեստին գիտակցութիւնը։ Հայը Այվազովսկիով սիրեց նկարչութիւնը, Կոմիտասով՝ գեղջկական երաժշտութիւնը։ Արեւմտահայ գրեթէ բոլոր նկարիչները ծովով սկսան։ Շատեր շարունակեցին իրենց սկիզբը, մնալով զուտ ծովանկարիչներ Մախոխեան, Տամատեան, Մահտեսեան, եւայլն։ Հայուն նկարչական արուեստին ընդունակութիւնը աւելի անկեղծ է ու աւելի ինքնատիպ՝ ծովուն մէջ։ Ծովը տուաւ մեզի աւելի նկարիչ եւ տաղանդ՝ քան ցամաքը։ Այս հասարակաց ջրածաւալը մեր ցեղային արտայայտութեան մուսան եղաւ։ Ազգային զգացումներէն բան մը կայ անոր մէջ, հայրենի սահմաններէն դուրս գտնուելով հանդերձ։

Հայուն նախասիրութիւնը մինչեւ այսօր ալ կ՚երթայ ծովուն։ Ո՛չ մէկ նիւթ այնքան կը խօսի իրեն, որքան ծովը, որ շնորհիւ Այվազովսկիի՝ hայացաւ։ Ահա թէ ինչու Հայը տուաւ նկարիչին համբաւէն ալ մեծ բան մը, ժողովրդականութիւնը, ու նուիրագործեց իր օտարահունչ անունը, դնելով զայն ամէնէն հայաշունչ անուններուն քով։
Ծովը, մերթ սիրերգ է, մերթ ողբերգ։ Պատանի Այվազովսկի կը տարուի ծովուն յարափոփոխ երեւոյթներով։ Անոնց հետ ունեցած հաղորդութիւնը կը դառնայ իր մէջ զգայնութիւն եւ մտածում։ Կը խրէ խուզական աչքերը ծովուն գիշերին ու ցերեկին մէջ։ Ցափշտակութեամբ կը հետեւի ամպերուն մէջէն լուսնին ճամբորդութեան, ալիքներու կազմութեան ու պայթումին։ Այսպէս է պատանիներուն հետաքրքրութիւնը, յամառ եւ անյագ՝ երբ արուեստագէտ մը կայ մէջը։

Այվազովսկիի յայտնաբերած շնորհալի հասունութիւնը պատանի հասակին մէջ, ուշադրութիւնը կը գրաւէ իր ծննդավայրի (Թէոդոսիա) քաղաքապետին։ Քաղաքապետը զինք կը դնէ Գեղարուեստից վարժարան, ուր պատանեկութեան մէջ գուշակուած դէմքը քանի մը տարիէն արժէքի մեծութիւն պիտի ստանայ, եւ ուր փառքի ու պատիւներու մէջ հասակ նետող արուեստագէտներուն նախանձելի ճակատագիրը պիտի ունենար։ Սակայն, իրական վարժարանը Այվազովսկիի, եղաւ բնութիւնը։ Կոհակներու շառաչին, ծովուն մեղեդիին ու ցայգալոյսին վիպական գեղեցկութեան մէջ տեսաւ իր մեծագոյն ուսուցիչը։ Այվազովսկի, խորապէս զգաց ծովուն յուզումները, անոր մէջ սպառեց իր ներշնչումին կենսունակութիւնը։ Երբե՛ք արուեստագէտ մը այնքան հաւատարիմ չէ մնացած բնութեան մէջ նախասիրած նիւթին եւ զայն զգալու ձեւին, որքան «Ծովու կախարդը»՝ ծովուն։

Այվազովսկի անունը նոյնացած էր ծով բառին հետ։ Իր մահուան գոյժը ամբողջ Թէոդոսիոյ բնակչութիւնը սուգի մատնած պահուն իսկ, ծանօթ անձնաւորութիւն մը ինքնատիպ գաղափարը կ՚ունենայ. Սեւ ծովը Այվազովսկի ծով կոչելու։ Նկարիչը սիրեց ծովը մինչեւ իր բնազանցական էութեանը մէջ։ Այդ սիրելէն սորվեցաւ, թէ սէրը արուեստագէտին հոգեկան շնչառութիւնն է, թէ սէրէն զատ չկայ որեւէ ուժ՝ որ կարենայ հրաշագործել արուեստագէտին մէջ։

Այվազովսկի կը հիանար դասական ողբերգութեան վրայ։ Իր խառնուածքին ամէնէն աւելի կը համապատասխանէր Ֆրանսականը։ Անոր ողբերգութիւնները փոխադրեց հեղուկ գետնին վրայ, ուր փոթորիկի առեն կը դառնայ լեռ ու ձոր, ձիւնամման գագաթներով։ Ռասին, ամբողջ ողբերգութիւն մը մտքին մէջ դասաւորելէ ետք կ՚ըսէր. «Հիմա կը մնայ գրի առնել զայն»։ Նոյն բանը հաւանօրէն կ՚ըսէր, ջուրերու վրայ ողբերգող Այվազովսկի, որուն վառ երեւակայութիւնն ու ակնային հրաշալի յիշողութիւնը, քանի մը ժամուան մէջ կը ստեղծագործէին ալիքներուն եւ պարտուող նաւերուն միջեւ կռիւներ, լաստերու կառչած յուսահատ շարժումներ. «Ալ մօտ ըլլամ քեզի»ներ։ Այս բոլորը, հրաշալի նկարչութեամբ։ Այվազովսկի շատ անգամ կը յղանար իբրեւ եղերերգակ բանաստեղծ, բայց կը զգար միշտ իբրեւ նկարիչ։ Իր գործերուն մէջ բանաստեղծութիւն ու երաժշտութիւն կը կազմեն ներդաշնակ ամբողջութիւն մը ստեղծագործողի կարողութիւններուն հետ։

Այվազովսկիի առասպելական արագութեան գլխաւոր պատճառը իր տեսողութեան արտակարգ յիշողութիւնն էր. «Կը մտածէ, կը զգայ և խօսքը կը հետեւի»։ Պօսիւէի պերճախօսութիւնը բացատրող Ֆենըլոնի այս խօսքը Այվազովսկիի համար ըսուած կը թուի։ Անոր յանպատրաստից ստեղծագործութիւնները կը սքանչեցնէին ռուս պալատականները։ Ցարը օրէ օր աւելի կը կապուէր իր պաշտպանեալին։ Այվազովսկիի համբաւը շինուած էր արդէն իր երիտասարդ տարիքին մէջ։ Իր արուեստի մեծութեան վկաներն են թագաւորներէ, իշխաններէ ու գեղարուեստական ընկերութիւններէ ստացած տիտղոսները, պատուանշաններն ու ոսկի շքանշանները, որոնք կը կազմեն իր գործերուն շօշափելի պատմութիւնը։

×

Այվազովսկիի մէջ ապրեցան միշտ երկու մարդ, իրապաշտն ու գաղափարապաշտը։ Միասին գործեցին ներշնչում ու երեւակայութիւն, բայց յաղթանակը կ՚իյնար միշտ իրապաշտին։ Երբ նկարէր վերացական նիւթ մը, ինչպէս «Արարչագործութիւնը», նկարչութիւնը չէր ստորադասեր գաղափարին։ Գաղափարին կուտար իրապաշտական երեւոյթ։ Այվազովսկի ծովով պիտի անմահանար ու ծովը պիտի անմահացնէր։ Մեծ նկարիչի հատիկ մը, հայկական դաշտին մէջ ինկած։

×

Հրաշալի ջութակահար եւ մշակուած մարդ, կը սիրէր ընթերցումներ ընել Թոլըսթոյէն։ Բայց «Պատերազմ եւ խաղաղութիւն»՝ գործին սա տողերը կը հակադրէին իր ստեղծագործութեան պայմաններուն. «Արուեստագէտը չի՛ կրնար արտայայտել ճշմարիտ զգացում մը, առանց մեկուսացումի, առանց մարդուն բնական գոյութեան մէջ ապրելու։ Ան որ կը գտնուի կեանքի պերճանքին մէջ, վատ պայմաններու մէջ կը գտնուի ստեղծագործութեան մէջ»։ Թոլսթոյի տեսակէտը ճիշդ է ընդհանուր առումով, բայց չեն պակսած պալատական պերճանքին մէջ ստեղծագործող արուեստագէտներ. ինչպէս՝ Ռուպէնս եւ Վան Տայք։

×

Այվազովսկի, թէեւ չունեցաւ արուեստագէտին սրբազան տառապանքը, չունեցաւ զրկանքներով երկնելու պահը, բայց սրտին մէջ կրեց ինչ որ չէր կրեր կեանքին մէջ։ Իր նկարները կը ներկայացնեն նաւամարտերու, ջրհեղեղներու, նաւաբեկութիւններու եւ խեղդուողներու ողբեր, ամեհի ալիքներուն ծոցը վերջացող յուսահատ շարժումներ՝ որոնք նկարեց պալատի մէջ ապրող գեղխ կեանքով։

Այվազովսկի, շատ մը մեծերու նման՝ համակ գութ ու բարերար, իր ծննդավայրին մէջ փողոցներ, թանգարաններ ու աղբիւրներ իր անունը կը կրեն։ Մեծարանքի ու երախտիքի արտայայտութիւններ՝ ուղղուած բարութեան հրեշտակին, որուն թեւերը դէմքին աջ ու ձախ կողմերը հաւաքուած են։

ԶԱՐԵՀ ՄՈՒԹԱՖԵԱՆ

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՄՈՒԼԸ

ՊԱՐԱՐՈՒԵՍՏԻ ՄԱՍԻՆ

Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէն, վերջերս, քննութեան առած է պարարուեստին պարզած պատկերը։ Կատարած է հաստատումներ՝ դրական թէ բացասական, եւ ներկայացուցած է հիմնական առաջադրութիւններ։

«Սով. Հայաստան» օրաթերթը խմբագրականով մը անդրադարձած է Կեդր. Կոմիտէի «Որոշումին»։ Բնութագրելէ ետք պարին պատմական – ազգագրական դիմագիծը եւ դիտել տալէ ետք թէ Տարօնի, Վասպուրականի, Սասունի, Զէյթունի պարերը, Քոչարին, Հովիւներուն պարը, Շուշիկը, Բերդ պարը եւայլն իրենց արժանի տեղը գրաւած են Հայաստանի պարախումբերուն յայտագիրներուն մէջ, հետեւեալ մատնանշումները կատարած է.— Հայկական պարերն ու երգապարերը այժմ ներկայացուած են երկու պարախումբերու կողմէ, մէկը Թ. Ալթունեան անունով ճանչցուած խումբին, իսկ երկրորդը Հայաստանի պետական պարախումբին կողմէ։ Դասական եւ ժամանակակից բեմապարը՝ իր արտայայտութիւնը գտած է օփերային բեմին վրայ։ Գալով պարողներուն՝ անոնց պատրաստութեան լծուած է Երեւանի պարարուեստին ուսումնարանը։ Անոնք եղած են ցայսօր գլխաւոր օճախները։ «Պարի պետական, երգի – պարի անսամբլները որոշակի աւանդ են ներդրել ազգային պարարուեստի զարգացման ու պրոպագանդման գործում»։ Օփերան, իր կարգին, «այսօր պատշաճ մակարդակով ներկայացնում է Արամ Խաչատրեանի Գայեանէն, Էդգար Յովհաննիսեանի Անտունին ու Սասունցի Դաւիթը, դասական բալետի բարձր օրինակները»։

Դրական հաստատումներուն կողքին, «Սով. Հայաստան» օրաթերթը իր խմբագրականով մատնանշած է նաեւ Կեդր. Կոմիտէին հաստատած թերիները։ Օփերային բեմապարի խումբը դժուարութեանց մատնուած է իր ուժերը երիտասարդացնելու կամ՝ ինչպէս գրած է թերթը՝ թարմացնելու մարզին մէջ։ «Քիչ են վառ անհատականութեամբ օժտուած բալետի արտիստները եւ, որպէս դրա ուղղակի հետեւանք, խիստ հազուադէպ են մասնակցում միութենական եւ միջազգային մրցումներին։ Արուեստի այս ճիւղը վաղուց արդէն մրցանակներ չի բերում Հայաստան»։

Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէն իր «Որոշում»ին մէջ շատ կարեւոր կէտ մը մատնացոյց ըրած է։ Ժողովրդական պարարուեստին հիմը ազգային ֆոլքլորն է, որմէ պէտք

ԵՐԱԶԱՅԻՆ ՀԱԼԷՊԷՆ

«ԵՍ ԾԱՌ ՄԸ Կ՚ՈՒԶԵՄ...»

Գրեց՝ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԾԱՌՈՒԿԵԱՆ

Սկսինք ուրեմն մարդկութեան առաջին օրը, մարդկային պարտականութեամբ։ Հաւատացեալ կին էր։ Աղօթագիրքը միշտ բարձին քով, ինքը եկեղեցիէն անպակաս։ Այնպէս մը ընենք որ գերեզմանատան մէջ եւս Մատուռին մօտիկ տեղ մը պառկի։

Զարեհին հետ թաղականութեան դրասենեակն ենք, հողին տեղը ճշդելու։ Քարտէսի պէս ծալուող յատակագիծ մը կը բացուի սեղանին վրայ։ Կեդրոնը՝ Մատուռն է, շուրջը՝ մանրիկ – մանրիկ անհամար քառակուսիներ, ամէն մէկուն վրայ խաչանիշ մը։ Մատս կը դնեմ քառակուսիի մը վրայ.

– Այստեղ թող փորեն...

– Ներողութիւն, կարելի չէ, կ՚ըսէ մարդը ու կը բացատրէ։ Խաչանիշ կրող բոլոր տեղերը լեցուած են։ Եւ ցոյց կուտայ, վարերը, պատին տակ քանի մը քառակուսիներ որ պարապ են։ Գերեզմանատան ամէնէն հեռաւոր մէկ կէտն է, Մատուռէն դիտուած՝ հորիզոնը։

– Բայց, կ՚ըսեմ մարդուն, բան մը ըրէք, ես Մատուռին քով կ՚ուզեմ։

– Անկարելի է, ահա, դուք տեսէք։

Կը տեսնեմ, կը հասկնամ, բայց չեմ հաշտուիր։ Աչքերս կը թափառին մանրիկ խաչերուն վրայ, բայց մտածումս հոն չէ։ Այս բութ պաշտօնեան կարելի պիտի չըլլայ ողոքել, եր արդէն իր ձեռքը չէ։ Փակուած գերեզմաններուն դէմ մահն իսկ անզօր է։ Բայց ինչ ընել։ Չեմ կրնար հաշտուիլ մայրիկս պատի մը տակ թաղուած տեսնելու մտածումին հետ, նոյնիսկ եթէ գերեզմանատան պատը ըլլայ։ Կիւրինի մեր բարբառին մէջ առոյթներ, անէծքներ կան որոնց մէջ պատ բառը դէշ կը հնչէ.— «Պատին տակը մնաս», «պատի մը տակ մնաց»՝ ինչ որ անտէր մնալուն համազօր է։

Ի՞նչ ընել։ Զարեհ Կաթողիկոսին միջամտութիւնը կրնա՞յ արդեօք դեր մը կատարել։ Շատ կը սիրէր մայրիկս։ Ինքն ալ ինծի պէս զօրավանքով մայրիկ կ՚ըսէր մայրիկիս։ Ինչո՞ւ փորձ մը չընել։ Սեղանին անկիւնը հեռաձայնի գործիք մը կայ։ Մտքիս մէջ ամփոփելու վրայ եմ Անթիլիասի թիւը, աչքերս մեռելներու քարտէսին, երբ... ի՞նչ կը տեսնեմ... շմորած կը դիտեմ, առանց հաւատալու տեսածիս։ Ճիշդ Մատուռին դէմ քառակուսի մը կայ, որուն վրայ... խաչ չկայ։ Բայց քառորդ ժամէ ի վեր կը զննէինք երեքով, ինչո՞ւ միայն նոր կը տեսնեմ... Զըլլա՞յ որ իրապէս խաչ մը կար հոդ եւ հրաշքով մը անհետացաւ յանկարծ։

– Տե՛ս, տե՛ս, կ՚ըսեմ մարդուն, հոս պարապ է։

– Այո... պարապ է... կ՚ըսէ ինքն ալ զարմացած, բայց կարելի բան չէ...

– Ես տեսած բաներուս կը հաւատամ։ Հոս պարապ է, եւ այստե՛ղ պէտք է փորուի, կ՚ըսեմ, կռիւի պատրաստ շեշտով մը – եւ անմիջապէս աւելի մեղմ – անշուշտ, պէտք եղածը կը վճարեմ...

– Մի՛ ջղայնանաք, պարոն, դրամի խնդիր չէ, ես ալ կը փափաքիմ որ ձեր ուզածին պէս ըլլայ, բայց այստեղ նըշան չդրուիլը անպայման սխալմունք մըն է, յետոյ աւելի դէշ կ՚ազդուիք։

– Ուրեմն ի՞նչ պիտի ընենք։

– Դժուար չէ ստուգելը, քիչ մը սպասեցէք եւ յայտնի կ՚ըլլայ։

Տեղ մը հեռաձայն կ՚ընէ, երկրորդ յատակագիծ մը բերել կուտայ, կը բաղդատեն, տոմարի մը մէջ արձանագրութիւններ կը ճշդեն եւ... յաղթանա՛կ։ Անվիճելիօրէն պարապ է այդ տեղը...

Պաշտօնեան ինծի հետ ուրախ է, բայց դեռ չէ թօթափած զարմանքը եւ կ՚ըսէ.

– Պարոն, իսկապէս սուրբ կին մը ըլլալու է ձեր մայրը որ այս հրաշքը պատահեցաւ։ Ամիսներէ ի վեր քանի՛-քանիներ եկան եւ այս տեղը չտեսան... ես ալ չտեսայ...

Վճարումէն ետք ստացագիրը դրամ պահուն, դեռ գլուխը կ՚օրօրէ զարմանքէն եւ գրեթէ զուարթ, կ՚ըսէ թուղթը երկարելով.

– Կը շնորհաւորեմ, պարոն...

Կարծէք թէ շքեղ կալուածի մը տիրացումս կը շնորհաւորէ։ Այնքան անըմբռնելի, տարօրինակօրէն այնպէս անտեղի է պատահածը, որ ոչ մարդը, ոչ ես, չենք անդրադառնար թէ որքան անտեղի է նման տխուր առիթով մը յայտնուած «շնորհաւորութիւնը»։

×

(Շար. – 3)

ԳՈՂՈՒԹԷ ԳՈՂՈՒԹ

ՊՈԼՍՈՅ Ս. Փրկիչ հիւանդանոցի ծեռանոցի սրահին մէջ նուագահանդէս մը տուած է քամանչահար Խաչիկ Շիրակեան: Ներկայ եղած են պատասպարեալներն ու հիւրեր: Քամանչահարին ընկերացած են Հայկ եւ Ժիրայր Քէչէճի եղբայրներ (ձեռնադաշնակ եւ կիթառ) եւ Հրայր Շահրիկեան (թմբուկ): Մեկնաբանուած են հայկ. ժողովրդական եւ քնարական մեղեդիներ: Խաչիկ Շիրակեան ծնած է Երեւան՝ 1931ին: Երաժշտական մասնագիտութիւնը ըրած է Ռոմանոս Մելիքեան երաժշտական ուսումնարանը: Անդամ է Հայաստանի ձայնասփիւռի ժողովրդական նուագարաններու համոյթին: Նուագահանդէսներ տուած է Խորհ. Միութեան բազմաթիւ քաղաքներու մէջ, ինչպէս նաեւ Անգլիա, Լեհաստան, Չեխոսլովաքիա:

ՍԵԼԱՆԻԿԻ մէջ տեղի ունեցած ծանրաբարձութեան միջազգային մրցումներուն, Երեւանցի Եուրի Վարդանեան, 82,5 քիլօ ծանրութեան դասակարգին մէջ բարձրացնելով 370 քիլօ առաջին հանդիսացած է:

է օգտուիլ բանիմաց կերպով, ընտրելով կենսունակ տարրերը, « այսօրուայ մարդուն առաւել մօտ ռիթմերն ու պլաստիկան »: Այս իմաստով խիստ անհրաժեշտ դարձած է երաժշտական ազգագրական խումբերու ստեղծումը թէ՛ երգչախումբերի, թէ պարի պետական խումբերուն մէջ, նաեւ ժողովրդական նուագարաններու միջ մը՝ ազգագրութեան թանգարանին կողքին: « Այս խանգամանքն, անշուշտ, մեծապէս կը նպաստէր ազգային պարի նմարիտ նկարագրի ստեղծմանը, կը զերծէր այն բալետային տարրերից, որ յաճախ այնքան առատօրէն ներմուծում են՝ պարին արդիական տեսք տալու մտահոգութեամբ »:

Երիտասարդ ուժերու համայրումը դարձած է հրատապ հարց: Զուտ սիրողներէ կազմուած խումբերը մասնագիտական ղեկավարութեան պահանջն ունին: « Պարային բազմաթիւ կոլեկտիվներ երկնում են միմիանց, ստեղծում միեւնոյն պարի տարբեր վարիացիաներ, առանց չհոգալով ասանդների պահպանման, իսկական կերպարի, արդիական մեկնաբանութեան մասին »:

Պահանջը այլապէս կարեւոր է եւ օրինակելի.— Ժողովրդական ինքնագործութեան ստուգատեսներն ու մրցոյթները խրախուսելով դասական աւանդները, կարտաւոր են ճշմարիտ ազգայինը զատել փոխառութիւններէն, կոյր նմանութիւններէն:

ՔԱՂ. ՀԱՆ.

ՍԻԼՎԱ ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆ

ԾՆՆԴԵԱՆ 60-ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՄԱԿԱՅՆ ԲԱՑԻՈՒՄ Է ԱՌԱՒՕՏԸ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

Գարնան խոնաւ լոյսով ու մշուշով չաղախուած բացւում է ապրիլեան առաւօտը: Ձեռքդ մօտեցնում ես օրացոյցին, պոկում ես նախորդ օրուայ թերթիկը, եւ աչքերիդ դէմ կանգնում է խոշորատառ 24 թիւը: Ապրիլ 24...: Տպարանային սեւ ներկով սպիտակ թղթի վրայ տպուած ամիս – ամսաթիւ չէ դա, այլ աշխարհում կեանքի, ստեղծագործ խաղաղութեան, մարդկութեան դէմ գործուած մի դաւադրութեան՝ սեւով սպիտակի վրայ գրուած հաստատագրում, գարնան ծաղկած ծառերի, ուրախ, փրփրադէզ ջրերի, դրչի գգուանքին սպասող թղթի սպիտակութիւններին, եւ առհասարակ աշխարհի սպիտականութեանը օրը ցերեկով կուխ յայտարարած սեւի երկանիշ կրճատագիրը...:

Ի՜նչ լաւ կը լինէր, որ աշխարհում չլինէր մի այդպիսի ապրիլ, մի այդպիսի 24, որ վաթսուն տարի առաջ կանաչած սարերի փէշերով ու ծաղկաբոյր այգիների եզրերով անցնող ճանապարհներին չուրային գաղտնի սուրհանդակներ թըղթապանակներում գիւղ ու քաղաք, ծեր ու մանուկ ոչնչացնել ծրագրող գաղտնի հրամաններ, որ ցրենով ու հորովելով ընչող տոհմիկ մի բնաշխարհի փրփրադէզ գետերն ու աղբիւրները չսեւանային արցունքով ու արիւնով, որ լցուէ՛ր, լցուէ՛ր գրասեղաններին որբ մնացած թղթերի սպիտակութիւնը հէնց այդ գիրեր նահատակութեան տարուած Վարուժանի ու Սիամանթոյի հրեղէն տողերով, Զօհրապի եւ Թլկատինցու նորավէպերով, Կոմիտասի կիսաւարտ « Անոյշ »ով...

Սակայն այդպէս չեղաւ: Եղաւ այնպէս, որ խախտուեցին պատմութեան ու բնութեան օրինաչափութիւնները, որ իրենց պապենական հողերից պոկուեցին, սրահարուեցին, անապատները մեռնելու աքսորուեցին, աշխարհի չորս ծայրերը ցրուեցին երկու միլիոնից աւելի ժողովուրդ, եւ ապրելու Ապրիլը այդ օրից ի վեր Հայոց տարեգրութեան մէջ մտաւ մահով: Եղաւ այնպէս, որ հայ սիրային տաղերգութեան ամենանուրբ, սիրոյ շաղ ու շողով չաղախուած « Գարուն ա, ձուն ա արել » տողը խտացաւ, ծանրացաւ, դարձաւ մի լայնածաւալ եղեռնագործութեան բնաբան, եւ մաղ մնաց, որ ձիւնը՝ չարաղէտ մի սառցալեռի փոխուած՝ փըլ-ուէր եւ իր տակ առնէր գարնանը սպասող մի ողջ ժողովուրդ...:

Սակայն բացւում է առաւօտը Հայաստան աշխարհի վրայ եւ օդը լցուած է ոչ միայն խոնաւ լոյսով ու մշուշով, այլեւ զուլալ, զրնգուն ղօղանջներով: Երեւանի ռատիօազդականչերն են, « Գարուն ա, ձուն ա արել» տողի մեղեդուց վերաձուլած, հատ – հատ զանգ ու ղօղանջ դարձած՝ ազդականչերը... Ու թւում է՝ ոչ այնքան ծագող արեւից, որքան այդ մուլթ ցրող ղօղանջներից է բացւում առաւօտը երկրի վրայ ու մարդկանց սրտերում եւ ահա կոմիտասեան այդ հնչիւնները դառնում են բնաբան ուրիշ մի վիպերգութեան, դառնում գարնան յաղթանակի, արարման եւ ստեղծումի խորհրդանիշ...

ԼԻՆԵ՞Լ ԹԷ ՉԼԻՆԵԼ

Մենք՝ միշտ սահմանին կենաց ու մահի,
Մենք՝ երկընտրանքի խոհերից ծնուն,
Մօտի՞կ է եղել մեր խորհող ոգուն
Դալուկ իշխանը Դանեմարքայի:
Ու ո՛չ լոկ բեմում, այլ մեր գոյութեա՛ն,
Մեր բախտի վրայ, մեր հայրենի տան,
Արեան, օրհասի դարերում անել
Կախուել է հարցը «լինե՞լ, թէ չլինել»...
Բայց ահա ծաղկաց Հայոց շէներում,
Բարձրիկ գիւղերում, բակ ու տներում,
Հին աւերակի մօտերքում քարոտ,
Նորոգ դպրոցի կամարների մօտ
Խաղո՛ւմ են, գոչո՛ւմ տղաները ժիր,
Օտա՛ր այցելու, դու մի՛ զարմացիր, —
Համլետ են կոչւում նրանք անունով,
Թէեւ խօսում են կոշտ հայերէնով,
Թէեւ սեւուկ են սեւահողի պէս,
Թէեւ աչքերը ածուխներ են թէժ,
Համլետներ գնդլիկ, բոպիկ ու ցեխոտ.
Կռւո՛ւմ, գլորւո՛ւմ, ելնում են խռոխտ,
Նրանք դեռ փո՛քր են, նրանք դեռ վայրի՛:
Դեռ չեն կարդացել գրքերն աշխարհի,
Ո՞վ են, որտեղի՞ց, դեռ չեն հասկանում,
Չգիտեմ՝ կեանքը այդ ո՞ւր է տանում,
Նրանց այտերը դեռ չեն տժգունել
Ցաւերժ հարցումից «լինե՞լ, թէ չլինել»
Բայց նրա՛նք, նրա՛նք իրենց ողջ տեսքով,
Սարից-սար հասնող կանչ ու աղմուկով,
Առողջ կարմիրով լիք-լիք այտերի,
Ջուարթ զնգոցով մանուկ ծիծաղի,
Բոպիկ ոտքերի հաստատ քայլուածքով,
Աշխարհին յառած շիտակ նայուածքով
Ասում են՝ «լինե՛լ »:

«Հայրենիքի ձայն»
1975, Ապրիլ

ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ԳԻԾԵՐ

Ծնած է 1919 Յունուար 20ին, Երեւան: « Գրական տեղեկատու »ի համար բանաստեղծուհին գրած է.—

« Հայրս՝ գրագումով ուսուցիչ, մահացել է իմ ծննդից առաջ: Մեծացել եմ գաղթ ու մահեր տեսած վանեցու ընտանիքում: Ինձ խնամել է տատս, ապրուստը վաստակել է մայրս, որ աշխատել է որպէս հաշուապահ: Երեւանի Կրուպսկայայի անուան ցուցադրական դպրոցն աւարտելուց յետոյ 1936ին ընդունուել եւ 1941ին աւարտել եմ Երեւանի պետական համալսարանի բանասիրական ֆակուլտետը:

1949 – 50ին սովորել եմ Մոսկուայի Մ. Գորկի գրականութեան ինստիտուտի բարձրագոյն գրական դասընթացքներում: Գրել սկսել եմ վաղ հասակից: Առաջին ոտանաւորս՝ «Պատասխան Թումանեանին» լոյս է տեսել 1933ի Դեկտեմբերին, « Պիոնէր կանչ » թերթում: Եղել եմ Սովետական Միութեան համարեա բոլոր Հանրապետութիւններում եւ մի քանի մարզերում: 1962 – 63ին այցելել եմ Լիբանան, Սուրիա, Եգիպտոս, 1968ին Ֆրանսա, 1972ին՝ Ճափոն, 1973ին՝ Գանատա, Միացեալ Նահանգներ: Պարգեւատրուել եմ Աշխատանքի Կարմիր Դրօշի եւ Պատուոյ Նշան շքանշաններով »:

Ս. Կապուտիկեանի ստեղծագործութիւնները թարգմանուած եւ լոյս տեսած են ռուսերէն (25 գիրք), պուլկարերէն, ադրբեջաներէն, ուզբեկերէն, ղազախերէն, մոլդաւերէն, տաջիկերէն, էստոներէնս ուկրաներէն, գերմաներէն: Գլխաւոր գործերն են.— Երկու զրոյց (1944), Օրերի հետ (1945), Զանգուի ափին (1947), Փոքրիկ արա, ականջ արա (1948), Այս իմ երկիրն է (1949), Իմ հարազատները (1951), Տանը բակում, փողոցում (1953), Բանաստեղծութիւններ (1953, Հալէպ), Սրտաբաց զրոյց (1955), Մեր լաւիկը, սիրունիկը (1955), Բարի երթ (1957), Մտորումներ ճանապարհի կէսին (1961), Հատընտիր (Պէյրութ, 1963), Քարաւանները դեռ քայլում են (1964), Եօթը կայարաններ (1966), Իմ էջը (1968), Երկերի ժողովածու (երկու հատոր, 1973):

ՍՊԱՍՄԱՆ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

(Վ Է Պ)

= ՉԱՊԷԼ ԽՍԱՅԵԱՆ =

Բ.

Լուսարարուհին կը ժպտէր իր սուր եւ ճերմակ ակռաները ցուցնելով մէկէն:

- Ինծի նայեցէք, Տիկին Էվա, ե՞րբ պիտի գաք ճերմակեղէնները առնելու:

- Վաղը օրիորդ, ատոր համար հոդ մի ընէք:

- Է՛, ամուսիննիդ Պարոն Անտրէն, ինչպէ՞ս է, գործ գտա՞ւ:

- Դեռ ոչ, բայց կը յուսանք որ քիչ առենէն...

Անմիջապէս լուսարարուհին դէմքը փոխեց.

- Գիտէք Տիկին, ըսելու համար չէ բայց պարտքերնիդ վճարելու էք, միշտ այսպէս է. ձեր ճերմակեղէնները հոն կը մնան երկար առեն:

Տարօրինակ դիւրախօսութեամբ մը ըսկրսաւ մի առ մի թուել իրենց դըժուարութիւններն ալ. դրամի պէտքը, մայրը որ գրեթէ ալ չէր կրնար աշխատիլ իր վարիսներուն պատճառաւ որոնք գինքը միշտ կը նեղէին:

Յուսահատօրէն Տիկին Էվան մտիկ կ'ըննէր զայն. ու այնքա՛ն դժուարը կու գար զգալով իր բացարձակ անկարողութիւնը բան մը ընելու այդ պզտիկին պատճառաւ որ արդէն այնքան կը ծանրանար իր թէեւ երիտասարդ՝ բայց արդէն յոգնած բազուկներուն:

– Ի՞նչ ըսեմ, օրիորդ, կարելի եղածը պիտի ընեմ. քիչ առենէն դրամ պիտի ստանանք, ձեզի ալ կը մտածեմ այն ատեն. Հինգշաբթի օրը եկէք, ճերմակեղէնները բերէք. որչա՞փ պարտք ունիմ:

– Կարծեմ թէ 2 ֆ. 70 սանթիմի չափ բան մըն է:

– Լա՛ւ. Հինգշաբթի եկէք, ցտեսութիւն:

Ա՛հ խեղճուկ գումարը. 2.70, 2.70...

Ու տակաւ կրկնեց երբ Ավընիւ տէ Կօպըլէնը կ'անցնէր, մինչեւ Պուլըվար Սէն Մարսէլ, մինչեւ իր տանը առաջք Սիբլիօն փողոցին մէջ:

Իր տանը դրանը առջեւ տեսաւ իր դըռնապանուհին՝ հոն կանգնած արհամարհոտ, գրեթէ ծիծաղող երեւոյթով մը. ատակա տարէց խոշոր կին մըն էր, դէմքը բոլորովին կարմիր. իրենց բնակութեան առաջին օրերուն դռնապանուհին քծնող վարմունք մը ունեցած էր այն 5 Փրանք ձեռաձիրին (փուրպուար) համար որ տուած էին. ու յետոյ Տիկինը եւ Պարոնը այնքան ներկայանալի ձեւ մը ունէին. բայց եռամսեայէ եռամսեայ վարձքերու վճարումը աւելի անկանոն սկսած էր դառնալ եւ այլեւս ձեռաձիր յուսալիք չունէր. հիմա այնքան խեղճ ու կրակ կերպարանք մը ունէին այդ վարձուորները. արդէն երկու եռամսեայ պարտական էին եւ իրաւ որ շատ գոհ պիտի ըլլար այն օրը երբոր կարենար զանոնք իր տունէն վռնտել:

Էվա արդէն շուարած՝ դռնապանուհին ամբարտաւան ձեւէն՝ նորէն քաջութիւնը ունեցաւ անոր հարցնելու.

– Արդեօք ամուսինս վե՞րն է:

– Չեմ գիտեր:

Էվա ուզեց անցնիլ բայց գլխուպտոյտ մը ունեցաւ եւ ստիպուեցաւ կենալ սանդուխին աստիճաններուն վըրայ. բոլորովին ուժասպառ էր եւ անօթութենէն խիթեր կը զգար ստամոքսին մէջ ու անիկա կը փափաքէր ծուխ՝ կարծես թէ ատով անօթութիւնը պակսեցնել կը փորձէր պիտի իմանար. դռնապանուհին իր սենեակին առաջք եկած նայուածքովը կը հետեւէր իրեն, անողոք: Էվա նշմարելով որ կը դիտուէր՝ սանդուխներէն վեր գրեթէ վազելով ելաւ. հազիւ թէ չորրորդ յարկը՝ վայրկեան մը կեցաւ, շնչասպառ: սրտին զարկերը այնքան ուժով էին որ գրեթէ նուաղում կը զգար. նորէն արցունքները եկան մինչեւ արտեւանունքները. իր պզտիկին նայեցաւ եւ յուսահատութենէն զայն համբուրեց ինքզինքէն ելած յիմարաբար:

Պզտիկը դէմքը ծամածռեց եւ աչքերը բացաւ, իր գեղեցիկ սեւ աչքերը դեռ քօղարկուած ընդհատուած քունէն. շըւարած Էվա զայն օրօրեց թեւերուն վըրայ:

– Խելքի՛ն եկած էր արդեօք, ապո՞ւշ էր ինչ էր որ տղան կ'արթնցնէր երբ մինչեւ իսկ սու մը չունէր անոր կաթ առնելու համար:

(Շար.— 6)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Իզմիրի աղէտին եւ հէք նահատակնե-րուն 57րդ տարեդարձին առթիւ, նա – խաձեռնութեամբ Իզմիրի եւ շրջաններու Հայր. Միութեան, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի առաւօտ, Նոյ. 25ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ։

Իսկ կէսօրէ ետք ժամը 13·30ին հոգե-ճաշ, 80 Րիւ Լաֆայէթ, Օթէլ Օփերա – Լաֆայէթ։ Ճաշագին 40 Ֆր.։ Տեղան – ները կանխաւ ապահովել հեռաձայնելով Տիկ. Թորանեանի 793-53-71։

×

Օր. Լօրա Իչգալլացեան,
Օր. Լիտիա Իչգալլացեան
կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի, Նոյ. 18, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ ե-կեղեցին իրենց սիրեցեալ մօր՝
ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՎԱՀԱԳՆ ԻՉԳԱԼԱՑԵԱՆԻ
(ծնեալ Գազազեան – Լիմեան)
մահուան քառասունքին առթիւ։
Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը

UNION GENERALE
ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

Léon Jamgotchian

EXPOSITION RETROSPECTIVE
« LA NATURE ET LES ETRES »
Peintures — Aquarelles — gravures
Lithos — dessins
17-24 Novembre
Heures d'ouvertures de l'exposition
14 h. à 20 h. du Lundi au Samedi
11 h. à 20 h. le Dimanche
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Կարօ Արմաղանեանի յիշատակին՝ Ար-մաղանեան եւ Պօղոյեան ընտանիքներ, Պլ. Օտտոյի Կապ. Խաչ, Տէր եւ Տիկ. Տադէս Օհանեան 50ական Ֆր., Պօղոս – եան ընտ. 100 Ֆր.։ Յակոբ Քիւրքճեանի յիշատակին՝ Նշան Քիւրքճեան եւ զա – ւակները (Կրընոպլ) 200 Ֆր., Յովսէփ Օհանեան, Տէր եւ Տիկ. Կարօ Յովսէփ-եան 50ական Ֆր.։ Արամ Ժամկոչեանի յիշատակին՝ այրի Տիկ. Արփինէ Տէր – ոէրեան 50 Ֆր.։

Մ Ա Ռ Ա Ն

ՄՕՏ ՕՐԷՆ...

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տունը հե-տեւեալ նուէրները ստացած է.—

Այրի Տիկ. Նուարդ Գույումճեան 50 Ֆր., Տէր եւ Տիկ. Խաժոն Զօրաքարեւ-եան, Տէր եւ Տիկ. Պետրոս Պետրոսեան, Տէր եւ Տիկ. Անդրանիկ Խաչատուրեան, Տիկ. Շամիրամ Խաչիկեան, Տէր եւ Տիկ. Սարգիս Էֆխանեան, Պր. Յարութիւն Քիփիճեան 100ական Ֆր.։

×

Սէն Լուի Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ Թաղա-կանութիւնը շնորհակալութեամբ ստա – ցած է հետեւեալ նուէրները.—

Աբրահամ Կարապետեանի հոգեհան – գստեան առթիւ այրի Տիկ. Ալիս Կարա-պետեան եւ զաւակները Կարպիս եւ Ժա-նին 200 Ֆր., հայր եւ որդի Ասատուր եւ Մինաս Աչճեան 100, Տէր եւ Տիկ. Ֆիլոր Սարեան, Տէր եւ Տիկ. Յովհաննէս Պա-րէյեան, Տէր եւ Տիկ. Ժիրայր – Բաթ-րիխա Անտրէի 50ական։ Սաթենիկ Եօթ-նեղբայրեանի հոգեհանգիստին՝ (մահա – ցած Մ. Նահանգներ) Օր. Գոհարիկ Եօթ-նեղբայրեան 50 տոլար եկեղեցւոյ եւ 50 տոլար դպրոցին, Սերգուհի Եօթնեղ – բայրեան, Տէր եւ Տիկ. Արշաւիր Կոստ – ոււղեան, Տէր եւ Տիկ. Աւետիս Կոստ – ոււղեան, Տէր եւ Տիկ Հայկազ Զուքուր-եան 100ական, Պր. Օհան Օհանեան 300, Տէր եւ Տիկ. Գուրգէն Զուքուրեան 30, Օր. Թագուհի Գույումճեան եւ Տիկ. Մա-րիամ Մուրոյեան 20ական Ֆր.։

Մ Ա Ռ Ա Ն

ՄՕՏ ՕՐԷՆ...

ՊՈՄՈՆԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի դպրոցին մէջ կը տրուին նաեւ հայերէն դասընթացքներ պաքալօ-րէայի համար ամէն Չորեքշաբթի ժամը 13·30էն 14·30 բոլորովին ձրի, կարող ուսուցչութեամբ։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Օր. Սաթենիկ եւ Պ. Վարդգէս Քէօլէ-եան իրենց մօր՝ Նազլը Քէօլէեանի մահ-ուան Բ. տարելիցին ինչպէս նաեւ իրենց վաղամեռիկ քրոջ՝ Սիրարփի Քէօլէեանի յիշատակին 200 Ֆր. կը նուիրեն «Յառա-ջ»ի բարգաւաճման փոխան հոգեհան – գիստի եւ 100 Ֆր. Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ (ստանալ «Յառա – ջ»էն)։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ
ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Փարիզի մէջ, Յունուար 13ին, նախա-ձեռնութեամբ Կապ. Խաչի։

OPTIMA Tours
ARMÉNIE 1979-80

JOUR DE L'AN et NOEL ARMENIEN

DU 28 DECEMBRE AU 10 JANVIER

Avec logements hôtels première classe (Arménia ou Ani à Erévan) pension complète — excursions quotidiennes. — Cette année de nombreuses et *nouvelles excursions*

Tous nos groupes sont accompagnés par des spécialistes.

(Pour inscription par groupes de 10, nous consulter).

Sonia Coumryantz
OPTIMA Tours
75003 PARIS

RENSEIGNEMENTS - INSCRIPTIONS :
67, rue Quincampoix (angle rue Rambuteau) — Tél. 274-27-20
Métro : Rambuteau ou Etienne Marcel
Lic. A 946 (Agence agréé INTOURIST)
Telex : 211 324 F.

à LYON :

Madame Giselle BOUDOYAN
Maison de la Culture Arménienne
15 rue du 24 Avril 1915
DECINES :

PERMANENCE : Le Samedi matin de 10 h. à 12 heures
(Tél : 49-42-97)
tous les jours : Tél. 49-52-23

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պր. Կարապետ Փելթէքեանի մահուան առթիւ Պոմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ ե-կեղեցին շնորհակալութեամբ ստացած է. Տէր – Զաքարեան ընտ., Տէր եւ Տիկ. Քէօլէեան, Մկրտիչ Անթիքաճեան եւ Քէօզլու ընտանիքներ, Տէր եւ Տիկ. Էլ-մասեան, Պր. Յակոբ Գափամաճեան, այրի Տիկ. Արզումանեան, Ջրբաշեան եւ Տիրատուրեան ընտանիքներ, Տէր եւ Տիկ. Եղիայեան եւ Պր. Քէօլէեան 100ական ֆրանք, այրի Տիկին Սիրանոյշ Մկր-եան, Տէր եւ Տիկին Ժանօ Մկր-եան, Թովմասեան ընտանիք եւ Տապան-եան Զարեհ ընտ. 50ական Ֆր., Պր. Յա-կոբ Աւետիքեան 20, Տապանեան ընտ. 200, Տէր եւ Տիկ. Հայկ Քէօլէեան 150 Ֆ.

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԵՆՈՎՔ ԼԱՋԻՆԵԱՆԻ
«ԱՆԿԱՊ ԷՋԵՐ...»
գիրքը
արձակ ... կէս – երգիծական ...
յուշեր ... դէմքեր ... դէպքեր ...
խորհրդածութիւններ
Մատենաշար « ՅԱՌԱՋ »
Պատկերազարդ, 400 էջ
Գին՝ 50 Ֆր.
Առաքման ծախքով 60 Ֆր.)
Ստանալու համար դիմել՝ «Յառաջ»

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

HISTOIRE DE L'ARMENIE

EN BANDES DESSINEES
Հրատարակութիւն Հ.Յ.Դ. Նոր Սերունդի
Conception et documentation
F. R. A. Nor Séround
Textes André Pelletier
Dessins Jean-Yves Mitton
S'adresser. — P. Manoughian
13, Rue Pointe Cadet, 42000 St. Etienne
Prix (expédition comprise)

45 F.

ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐ

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ
Ի ՊԱՏԻՒ
ՀԱՅՐԵՆԻ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒՀԻ

Սիլվա Կապուտիկեանի

իր ծննդեան 60ամեակին առթիւ
կազմակերպութեամբ Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութեան, Ֆը-րանսահայ Մշակ. Միութեան *եւ* Ֆրանսահայ Երիտասարդաց Միու-թեան (ԺԱՖ)
Կիրակի, Նոյ. 18, ժամը 16ին Ալեք Մանուկեան մշակ. հանդիսասրահը
118, rue de Courcelles, Paris 17e
Հրաւիրատոմսեր ստանալու համար դիմել Էլէկեան տպարան՝
32 Rue de Trévise — Paris
եւ Մշակութային Միութիւն
6, Cité Wauxhall — Paris 10e

EXPOSITION DE PEINTURES
ET DE SCULPTURES

JEAN MESSIKIAN

Du 16 au 25 Novembre de 14 à 11 heures
Vernissage le vendredi 16 Novembre à partir de 19 heures
CENTRE CULTUREL DE L'U.G.A.B.
33, Cours Pierre-Puget, 13006 Marseille

APRÈS AMÉNAGEMENT
à partir du 1er novembre

24, rue Rodier
75009 Paris
tél. 280-35-84

DANSES et CHANSONS
avec

GRICHA GRINN

Pianiste virtuose et chanteur
arménien - russe - tzigane - blatnoï
de 20h.30 à 2h. (fermé le dimanche)

menu à 37 F — Hors-d'œuvres variés avec brochette ou petites volailles en grillade

MARIAGE - BANQUET (50 couverts)
PARKING 7 rue Rodier 75009 Paris

MARANE

BIENTOT...

UN DINER DEBAT
A L'ASSEMBLEE NATIONALE

Vendredi le 23 Novembre à 19 h. 30

Adresse : 101, Rue de l'Université — 75007 Paris

Après l'inoubliable pélérinage aux Eglises et Monuments Arméniens de ROUMANIE, organisé par l'Office National de la Culture et des Traditions Arméniennes, aura lieu à l'Assemblée Nationale, Vendredi le 23 Novembre 1979 à 19 h. 30 un dîner - débat organisé par Georges Mesmin, député de Paris et animé par Gérard Stephanesco.

Prendront part les Prof. Alain GUILLERMOU de la Sorbonne et Pierre NASTOUREL (C.N.R.S. et Sorbonne), R. P. Irenée DALMAIS, de l'Institut Catholique, J. P. ENKIRI, journaliste en présence de membres de l'Assemblée Nationale.

A cette occasion, des diapositives des Eglises Arméniennes seront projetées et commentées.

Participation aux frais : Jeunes 35 F. — Adultes 80 F.

L'envoi du chèque libellé à l'ordre de Mme TALMON (Conseillère Municipale)

Adresse : 8, Rue Verderet, 75016 Paris
vaut confirmation de réservation.

ՇԱԲԱԹ-ԿԻՐԱԿԻ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
20
SAMEDI-DIMANCHE
20 NOVEMBRE
1979

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

LE NUMERO 2 F.

55րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.517 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 55e ANNÉE — No 14.517

ԹԵՀՐԱՆ

ԵՐԵՔ ՊԱՏԱՆԴ ԱԶԱՏ ԱՐՁԱԿՈՒԱԾ

ՏԱՍԸ ԵՒՍ ՆՈՅՆ ՃԱԿԱՏԱԳԻՐԸ Կ'ՈՒՆԵՆԱՆ

ՄԻՒՍՆԵՐԸ՝ ՊԻՏԻ ԴԱՏՈՒԻՆ

Ուսանողները մեծ խանդավառութեամբ ...է որ հնազանդած են Խոմէյնիի, որ հրահանգեց ազատ արձակել 13 պատանդ ...րոնց 8ը կիներ են եւ 5 ալ սեւեր : Մնացեալը պիտի դատուի բրբեւ լրտես : Այս 13 պատանդներուն երեքը արդէն իսկ ազատ արձակուած էին Երկուշաբթի առտու եւ Քոփընհակ մեկնած, կ'ըսուէր թէ ...ասը ուրիշներ ալ ազատ կ'արձակուէին օրուան ընթացքին :

Ամբողջ Կիրակի օրը հիսթերիի օր մը եղած է դեսպանատան շուրջ, ինչպէս կը նկարագրեն թղթակիցները, որոնց համար ալ շատ դժուար է իրենց պաշտօնը կատարել : Ուսանողներու մէկ բանբերն է, որ յայտարարած է թէ մնացեալ պատանդները պիտի պատժուին ըստ իսլամական պատժագիրքին, յեղափոխական դատարաններուն կողմէ : Մինչ կ'ըսուէր թէ Խոմէյնի շատ յոգնած է եւ մինչեւ Դեկտ. 5 « պիտի քաշուի », ինք իսկ է որ կարգ մը յայտարարութիւններ ըրաւ, տեսակցութիւն մը շնորհելով ամերիկեան հեռատեսիլի կայանի մը : Այս տեսակցութիւնը կ'ամբողջացնէր « ծանուցում » մը, վճարուած 20 հազար տոլար, որ կը գրաւէր Նիւ Եորք Թայմզի ամբողջ մէկ էջը եւ որ ուրիշ բան չէր եթէ ոչ Խոմէյնիի յայտարարութիւնը (3500 բառ) եղած Նոյեմբեր 10ին բացատրելու համար դեսպանատան գրաւումը : Հոն Խոմէյնի կ'ըսէ, Շահին մասին.— « Դաւաճանութեան բոլոր տեսակները գործեց 37 տարուան ընթացքին եւ հաւանաբար 100 հազար հոգիէն աւելի մարդ սպաննեց : Փաստաթուղթերու մեր մասնագէտները համոզուած են դեսպանատան կատարած դերին լրտեսութեան եւ դաւադրութեան մէջ », ապա կը քննադատէ Պապը՝ « Չպաշտպանեց իրանցի ժողովուրդին իրաւունքները : Թոյլ տուէք որ ըսեմ իրեն թէ եթէ Յիսուս – Քրիստոս ապրէր մեր օրերուն, քննադատած կ'ըլլար նախագահ Գարթըրը » :

——×——

ՊԱՊԸ ԹՈՒՐՔԻԱ ՊԻՏԻ ԵՐԹԱՅ

——O——

ԹՈՒՐՔԵՐՈՒՆ ԵՒ ՏԻԵԶԵՐԱԿԱՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՀՐԱՒԷՐՈՎ

Նման լուր մը շրջան ըրած էր քանի մը շաբաթ առաջ, բայց միայն Կիրակի էր Նոյ. 18ին որ պաշտօնապէս հաղորդուեցաւ Վատիկանէն եւ Անգարայէն միաժամանակ : Հռոմի մէջ, Պապը անձամբ յայտնեց լուրը, Ս. Պետրոսի պատշգամէն, երբ Կիրակնօրեայ իր օրհնութիւնը կուտար հաւաքուած ժողովուրդին : Պապը ըսաւ թէ այդ ճամբորդութիւնը կը կատարէ Նոյեմբեր 28էն 30 եւ յաջորդաբար կ'այցելէ Անգարա, Պոլիս եւ Եփեսոս : Ծանօթ է որ հոս Պօղոս քրիստոնեայ եկեղեցին հիմնած է 54ին եւ 431ին ալ հոն գումարուած տիեզերական ժողովին է, որ դատապարտուած է Նեստոր : Պոլսոյ Պատրիարք 428ին, Նեստորի վարդապետութիւնն էր (որ անունը կը կրէ արդէն) երկու անձ տեսնել Յիսուսի մէջ :

Յովհ.–Պօղոս Բ. լուրը հաղորդելով, ճշդեց թէ կրկնակ հրաւէր ստացած է Թրքական կառավարութենէն եւ Տիեզերական Պատրիարք՝ Դիմիտրոս Ա.է եւ թէ իր այցելութեան նպատակն է նոր ճիգ թափել բոլոր քրիստոնեաները միացնելու համար եւ ուրեմն քայլ մը առնել դէպի Օրթոտոքս « քոյր-եկեղեցին » : Նոյնը ըրած էր արդէն 1967ին Պօղոս Զ. ի պատասխան Աթենակորասի հրաւէրին :

Պապը Պոլիս պիտի ըլլայ Նոյ. 30ին, մասնակցելու համար Ս. Անդրէասի տօնին (Պոլսոյ պաշտպան սուրբն է) :

Ամէն պարագայի մէջ, « փափուկ » այցելութիւն մը երկիր մը, որ 95 առ հարիւր մահմետական է եւ ահաբեկումներու ծանր մթնոլորտի մը մէջ կ'ապրի :

ԹՈՒՐՔԻԱ, ՀԱՍԱՐԱԿԱՑ ՇՈՒԿԱՆ ԵՒ ՀԱՅԿ. ՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՍՏԵՂԾՈՒՄԸ

ՍԵԼԱՄԷԹԱԿԱՆ ՇԱՏՕՂԼՈՒԻ ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ...

ԽՄԲ.— Նոյ. 11ին, Իսթանպուլի առեւտրական սենեակին մէջ գումարուած խորհրդակցական ժողովի մը ընթացքին, Սելամէթական Շատօղլու, որ ըստ երեւոյթին բաւական զօրաւոր երեւակայութեան տէր մէկն է, Հասարակաց Շուկայի Թուրքիոյ անդամակցութեան հետեւանքը կը նկատէ՝ հայկ. Պետութեան մը ստեղծումը...

——×——

ՍԵԼԱՄԷԹԱԿԱՆ ՇԱՏՕՂԼՈՒԻ ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ՊՆԴՈՒՄԸ.—

ԵԹԷ ԹՈՒՐՔԻԱ ՀԱՍԱՐԱԿԱՑ ՇՈՒԿԱՅԻՆ ԱՆԴԱՄ ԴԱՌՆԱՅ, ՀՈՂԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ ՀԱՅԿ. ՊԵՏՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ՀԻՄՆՈՒԻ

Սելամէթ կուսակցութեան վարչականները որոշ վերապահութիւններ ցոյց կուտան Սիւլէյման Տէմիրէլի կառավարութեան հանդէպ, Եւրոպական Հասարակաց Շուկայի անդամակցութեան կապակցութեամբ : Նախընթաց օր այդ մասին Իսթանպուլի Առեւտրական Սենեակին մէջ կատարուած խորհրդակցական ժողովին՝ Սելամէթական պատուիրակներ բացէ ի բաց արտայայտեցին այդ մտահոգութիւնը զարմանալի պատճառաբանութիւններով :

Արդարեւ, Եւրոպական Հասարակաց Շուկային իսկական անդամ դառնալու մասին Թուրքիոյ ցոյց տուած հետաքրքրութիւնը որոշ մտահոգութիւններ կը պատճառէ կարգ մը շրջանակներու եւ յատկապէս Սելամէթական պատգամաւոր մը, Քէմալ Շատօղլու, որ Առեւտրական Սենեակի վարչական Խորհուրդին անդամներէն է, վերջերս յայտարարած է, թէ եթէ Թուրքիա Եւրոպական Հասարակաց Շուկայի իսկական անդամ դառնար նահատակներու արիւնով ոռոգուած մեր հողերը ծախուած պիտի ըլլային Արեւմուտքին՝ դրամի փոխարէն : Քէմալ Շատօղլու, Առեւտրական Սենեակի վարչական Խորհուրդի վերջին նիստին ալ օրակարգէն դուրս խօսք առնելով դարձեալ արտայայտուեցաւ Եւրոպական Հասարակաց Շուկային անդամակցութեան մասին եւ ի մէջ այլոց հետեւեալ յայտարարութիւնը ըրաւ.

— Թողունք Թուրքիոյ մասնակցութիւնն ու Եւրոպական Հասարակաց Շուկային իսկական անդամ դառնալու պարագան ընդհակառակն ան նոյնիսկ պէտք է առաջին առթիւ ինքզինք ձերբազատէ այդ կազմակերպութենէն, որովհետեւ ան հրէական ու մասոնական հաւաքականութիւն մը, անոնց կողմէ ղեկավարուող ցանց մըն է : Եւրոպական Հասարակաց Շուկան Խաչակիրներու արշաւանքին շարունակութիւնն է ձեւով մը : Խաչակիրներու արշաւանքներուն ընթացքին անոնք երբ չյաջողեցան ծունկի բերել Թուրքիան, հիմա կը ջանան զայն դրամով պարտութեան մատնել, անունը համաշխարհային քարտէսին վրայէն ջնջել ու ոչնչացնել : Եթէ Թուրքիան Եւրոպայի Հասարակաց Շուկային իսկական անդամ դառնայ, նահատակներու արիւնով ոռոգուած հողերը քրիստոնեաներու սեփականութիւնը պիտի դառնան, որովհետեւ Թուրքիոյ մէջ կալուած գնելու իրաւունքը պիտի տրուի անոնց : Այդ ալ ստիճանաբար ճամբայ պիտի յարդարէ մեր հողամասին վրայ Հայկական Պետութիւն մը հիմնելու ծրագրին իրականացման :

Քէմալ Շատօղլու, երբ օրակարգէ դուրս իր այդ ուղերձը կ'արտասանէր, կարգ մը ժողովականներ փորձեցին դուրս ելլել ժողովասրահէն : Այն ատեն, իր խօսքը անոնց ուղղելով ըսաւ.— Եղբայրնե'րս, ու'ր մտիկ ըրէք : Խնդիրը շատ կարեւոր է : Ցետոյ պիտի զղջաք, դիտցած ըլլաք » :

Ու երբ տեսաւ որ զինքը մտիկ ընող չկայ, պոռաց անոնց ետեւէն, որ իրենք վճռած են արդէլք հանդիսանալ ատոր ու պիտի յաջողին ալ անպայման :

ԹՐՔԱԿԱՆ, ՀՈԼԱՆՏԱԿԱՆ, ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿՆԵՐՈՒ ԴԷՄ

ԵՐԵՔ ԵՂԵՌՆԱՓՈՐՁ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

——O——

ՆԻՒԹԱԿԱՆ ՄԵԾ ՎՆԱՍՆԵՐ ԲԱՅՑ ՆԱԵՒ ԵՐԵՔ ՈՍՏԻԿԱՆ ՎԻՐԱՒՈՐՈՒԱԾ

——×——

ՏԷՐ ԵՂԵՐ Է « ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱԶԱՏԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՂՏՆԻ ԲԱՆԱԿԸ »

Կիրակիէն Երկուշաբթի լուսնալիք գիշերը երեք ծանր պայթումներ տեղի ունեցած են Օփերա – Մատլէնի թաղամասը : Եղեռնափորձերը կատարուած են Թրքիշ էռ–Լայզի գրասենեակին դէմ, 34 Ավընիւ տը լ'Օփերա, Քա. էլ. էմ.ի (Հոլանտական) Ռիւ Լուի լը Կռան եւ Ռիւ Ռոյալ՝ Լուֆթհանզայի : Պայթումները տեղի ունեցած են ժամը 23.15ի շուրջ եւ ըստ ականատեսներու, մարդը, որ ռումբը դրած է Ավընիւ տը լ'Օփերա, փախուստը յաջողած է աորճանակ պարպելով : Երեք տեղերն ալ վնասները շատ մեծ են : Գրասենեակներու եւ դրացի շէնքերու բոլոր ապակիները ջարդուփշուր եղած են : Ոստիկանապետ Սոմվէյլ անմիջապէս տեղւոյն վրայ գացած է :

Եղեռնափորձերէն ետք, անծանօթ մը հեռաձայնած է Էսոշիէյթըտ Փրէսի եւ տէր եղած է արարքներուն յանուն « Հայաստանի Ազատագրութեան Գաղտնի Բանակ »ին : Աւելցուցած թէ այս եղեռնափորձերը իբրեւ թիրախ ունէին « աշխարհակալութիւնը եւ համայն աշխարհի իր պաշտօնակիցները, որոնց մէջ Թրքական կառավարութիւնը » :

Զայնասփիւռի կայաններէն զատ, Երկուշաբթի առտու մեր տեսած թերթերուն մէջ, վորոյիշեալ լուրը տուած էին՝ Ֆիկառօ եւ Օռօռ :

ՖՈՒԹՊՈԼ

42ՐԴ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

« Ա Ր Ա Ր Ա Տ » Կը Պարտուի՝ Մոսկուա, Կը Յաղթէ՝ Երեւան

Նոյ. 12ին, ախոյենութեան 32րդ շըրջանի հանդիպումներու կարգին, Մոսկուայի մէջ, Արարատ պարտուեցաւ Լոկոմոտիւէն 1ի դէմ 2 կէտով :

Ձիւնն ու անձրեւը շատ դէշ վիճակի մէջ ձգած էին մարզադաշտը, թէեւ ատիկա ոչ մէկ դեր խաղացած է մրցումին յարուածութեան տեսակէտէն : Առաջին իսկ վայրկեաններէն Արարատցիք յարձակման անցած են եւ շարք մը գեղապանց հարուածներով ստիպած են հակառակորդ բերդապահը որ աչալուրջ ըլլայ : Բայց ինչպէս երբեմն կը պատահի ֆութպոլի մէջ, գրոհի ատեն յաճախ մարզիկները կ'անտեսեն պաշտպանութիւնը և նման պահու մըն է, որ Լոկոմոտիւ նշանակեց իր առաջին կէտը : Կիսախաղէն յետոյ, Երեւանցիք, հարազատ մնալով խաղի իրենց ոճին շարունակած են գրոհել : Ստեղծուած է այնպիսի պահ մը, որ վճռական դեր խաղացած է հանդիպումին արդիւնքին վրայ : Կարծելով թէ խաղէն դուրս վիճակ է, Արարատի պաշտպաններէն մէկը ձեռքով խաղացած է գնդակին հետ եւ նոյն պահուն իրաւարարը ցոյց տուած է 11 մեթրէն տուգանքի նշանակէտը : Պետրակովը ճշգրիտ հարուածով մը կրկնապատկած է հաշիւը : Քիչ ետք, Լոկոմոտիւի պաշտպանները տուգանքի հրապարակին գետին նետած են Քերովբեանը եւ Յովհաննիսեան դիպուկ հարուածով մը յաջողած է 11 մեթրէն տուգանքի հարուածը : Մինչեւ վերջին վայրկեանը Երեւանցիք առանց դադարի գրոհած են, սակայն աւելին չկրցան իրագործել եւ խաղը վերջ գտաւ 2–1 արդիւնքով, ի վնաս Արարատի :

Այս խաղէն ետք, Արարատ 30 կէտով դասաւորման 9րդ տեղը կը գրաւէր :

Գլուխն են՝ Սպարտակ (Մոսկուա) 48 կէտ, Դինամօ (Կիեւ) 47, Շախտեօր (Դոնեց) 44 :

Վերոյիշեալ մանրամասնութիւնները կը հաղորդէր Երեւանի հեռատեսիլը Նոյ. 13 թուականով, աւելցնելով թէ Արարատի կը մնար երկու խաղ միայն, մէկը՝ Նոյ. 16ին Դինամօ–Մինսկի դէմ եւ վերջինը՝ Նոյ. 25ին Լենինգրադի Զենիթին :

×

ԴԻՆԱՄՈՅԻ ԴԷՄ՝ 4 – 1

Ուրեմն, Ուրբաթ, Նոյ. 16ին Արարատ իր դաշտին վրայ կ'ընդունէր Մինսկի Դինամօն, որու կը յաղթէր 1ի դէմ 4 կէտով (2՝ Ա. կիսախաղին, 2՝ Բ. կիսախաղին) :

Այս փայլուն յաղթանակին երեք կէտերը կը նշանակէր Յովհաննիսեան :

×

Նոյ. 16ին հանդիպումներ ունէին նաեւ Սպարտակ (Մոսկուա) – Չերնոմորեց 1–1 Դինամօ (Կիեւ) – Դինամօ (Թ.) 0–1, Պախտակոր – Դինամօ (Մ.) 1–2, Կայրաթ – Լոկոմոտիւ 2–2, Զարիա – Տորպեդօ 4–2, Ռոստով–Զէնիթ 1–0 :

Այս խաղերէն ետք դասաւորման գլուխն էին նոյն երեք խումբերը՝ Սպարտակ 48, Դինամօ (Կ.) 47, Շախտեօր 46 կէտերով :

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՄՇԱԿՈՅԹ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Ա.

ՆԱԽԱՏԱՐՐԵՐ

Ի՞նչ չափով գրուեցաւ Պատերազմը՝ լիբանահայ գրականութեան էջերուն: Անցնող չորս տարիները որքա՞ն յաջողեցան իրենք զիրենք պարտադրել մեր հաւաքականութեան ուղեղին ու զգայնութեան, ներկայ ժամանակէն եւ այս վայրէն յաճախ դուրս ապրող: Այս հարցումին պիտի փորձեն պատասխանել վարի տողերը: Բայց այդ տողերը կը մեկնին քանի մը ներյայտ դրոյթներէ՝ թէզերէ, որոնք պարզագոյն ձեւով պիտի աշխատիմ բանաձեւել:

Ուրեմն՝

— Երբեմն պաշտպանուած է այն տեսակէտը, թէ մենք, անցնող 60 տարիներու ընթացքին, շատ քիչ անգամ նոր բան ըսած ենք՝ մեր գրական ու գաղափարաբանական արտայայտութիւններուն մէջ: Անձամբ շատ մօտ եմ այս տեսակէտին:

— Նոր բան ըսող ձայները շատ յաճախ եկած են անհատներէ, եւ այդ անհատները յաճախ մնացած են... անհատ, այսինքն չեն ստանձնուած հաւաքականութեան կողմէ: Սակաւաթիւ նմոյշներու ակնարկելով՝ քանի՞ հոգի Սարաֆեան կը կարդայ այսօր (խօսքը քերթութեան չի վերաբերիր անպայման): Քանի՞ հոգի Օշական (հայրը ուզէք՝ թէ որդին) կը կարդայ: Քանի՞ հոգի՝ Որբունի...:

— Իսկ եթէ նոր բան չեն ըսած մեր գրողները, գաղափարախօսները, անցնող 60ամեակին՝ ի՞նչ են ըրած: Պարզ է. անոնք կրկնած են: Կրկնած են սկզբնական «Աղէտը», որմէ ծնաւ Սփիւռքը: Ճիշդ է, միայն Եղեռնին մասին չէ որ խօսած են. ո՛չ ալ միայն անոր նախորդող կորսուած դրախտին մասին: Ո՛չ: Կրկնած են՝ այսինքն անբովանդակ, աներկբայ խօսք են ըսած. իմաստէ, այժմէութենէ պարպուած խօսք: Ըրած են խօսարանութիւն՝ ֆրազէօլոժի, բան մը որ յատուկ չէ միայն... ընկերվարութիւն քարոզող ձախապաշտպաններուն. այլ նաեւ ազգապահպանման որոշ քարոզներու: Նոյնիսկ եթէ երբեմն «գեղեցիկ» եղած է ան, «ներշնչուած», եւայլն՝ խօսարանութիւնը չէ դադրած կրկնող ու անբովանդակ խօսք ըլլալէ: Օրինա՞կ. շա՛տ կարելի է տալ. ես չտամ: Աչք մը նետեցէք ձեր անայլին դրադարանին (եթէ ունիք):

— «Աղէտին» կրկնումը, անոր լծակից կորսուած դրախտին կրկնումը, մեր Սփիւռքի հաւաքական հոգեբանութեան հիւանդագին բնոյթը կը կազմեն: Բոլորիս ծանօթ են հոգեբանական որոշ տեսակի հիւանդներ, որոնք, բառերով կամ արարքներով, իրենք զիրենք կը կրկնեն, իրենց հիւանդութիւնը կ՚ապրին: Այդ խօսքը կամ այդ արարքը չի փրկեր, որովհետեւ չի փրցներ ենթական՝ անցեալի ցնցումին վերյուշէն, չի բերեր ու կապեր՝ ներկային: Հիւանդը կ՚ապրի միայն անցեալը, անցեալի Պատահարն ու անոր ցնցումը:

— Ե՛ւ անհատները, ե՛ւ հաւաքականութիւնները, դուրս գալու համար անցեալի կրկնումէն, պէտք ունին նոր ցնցումի մը: Ատիկա կրնայ ըլլալ, օրինակ, բուռն մէկ վերապրումը՝ անցեալի խոցող կացութեան: Եւ նախկին հիւանդը ա՛լ ներկան խօսող ու արարող անձի կը վերածուի: Խօսքը, դրսեւորումը կենսական են հոս: Ժողովուրդն ալ գիտցած է ասիկա, հոգեբոյժէն իսկ առաջ. «Զգեցէ՛ք թող խօսի, սիրտը պարպէ». «Լա՛ց, որ հանդարտանաս». այս թելադրանքներուն ծագումը շատ հին է: Միւս կողմէ, անշուշտ, ամէն խօսք ու արցունք չունի «հանդարտացնող» այս կոչումը, տեսանք արդէն: Ատիկա կրնայ ըլլալ՝ պատերազմի մը ցնցումը՝ հաւաքականութեան մը զգայնութեան վրայ: Եւ կրնայ պատահիլ, որ այդ հաւաքականութիւնը արթննայ, ապրի ներկան, մտնէ գլխագիր Պատմութեան մէջ, սկսի վերջապէս ինքզինք վերստեղծել:

ԿՐԿՆՈՒԹԻՒՆՆ ՈՒ ՆՈՐ ԽՕՍՔԸ ՉՈՐՍ ԳՈՐԾԵՐՈՒ ՄԷՋ

Եթէ վերիվարոյ ընդունելի են վերեւի հինգ մատնանշումները, նորէն դնենք հարցը: Ո՞ր չափով վերջին չորս – հինգ տարին երբ ներկայ ապրուեցաւ Լիբանանի Հայութեան զգայնութեան, միտքին մէջ, եւ ոչ իբր պարզ կրկնութիւնը վաթսուն տարուան հնութիւն ունեցող Դէպքին, որուն կը կապուի Սփիւռքի ծնունդը:

Ցաւա՛կ ըլլայ. վերլուծական այսպիսի փորձ մը չի միտիր արհամարհելու Թափուած արիւնին ու արցունքին կսկծանքը, դեռ երբեմն անձրեւող կրակին եւ մետաղին անասելի ծանրութիւնը՝ մեր համայնքին երկինքին ու հողին: Սատական պաղարինով ու «մտաւորական» առարկայականութեամբ սալոնային գրոյցի նիւթ դարձնելու՝ տառապանքը: Ո՛չ: Հոս պիտի փորձուի վերլուծումը գործածել իբր զէնք մը՝ «զէնք»երու կարգին, յանուն պաշտպանութեան, յանուն զօրութեան: Պարզ կ՚ըլլայ նաեւ, այս պայմաններուն մէջ, որ գրական բնորոշումներ ընող եւ արժանիք եւ թերի փընտռող գրախօսականն ալ տեղ չունի հոս: Կարեւորը, անգամ մը եւս, նոր տառապանքին մէջ հինին բուժումը ստուգելու կենսական փորձն է:

Չորս գործերը (*), որոնց մէջէն պիտի փնտռեմ հին խօսքի կրկնութեան եւ նոր խօսքի ստեղծման տարրերը՝ հետեւեալներն են.—

«Թող չարտասուեն մայրիները» — Շահնգուխտ. «Սեւ եւ կարմիր» — Գ. Ազգարեան. «Ճեղքուած մանրանկար» — Վ. Թէքեան. «Ողջակէզ» Ա. Սեփէթճեան:

Ա. «ԹՈՂ ՉԱՐՏԱՍՈՒԵՆ ՄԱՅՐԻՆԵՐԸ»

Շահնգուխտի հատորէն ստացուած առաջին տպաւորութիւնը, զայն բնորոշող պարզութենէն անդին, յաճախ՝ նեղացուցիչ զգայնութիւնն է կրկնութեան: Բացառելով քանի մը չա՛տ վաւերական հատուածներ, Շահնգուխտ կը խօսի, կրկնելով... ինքզինք եւ մեր աւանդութիւնը, մեր խունկ ու փոշի բուրող անցեալը: Ճիշդ է, «նոր» պատերազմի մը առիթո՛վ է որ «հին»ը կը վերապրի, մայրերու եւ մեծ մայրերու լեզուով իրեն հասած Եղեռնը. ճիշդ է, նաեւ, որ քանի մը տեղ միայն բացայայտօրէն կը յիշէ անցեալի այդ վէրքը. բայց Պուրճ Համուտի, Պէյրութի թաղերուն անունումը չէ, արաբական երգի մը բառերը չեն, ոչ ալ գրքի խորագրին Մայրիները, որ պիտի իր գործը եւ զգայնութիւնը ներկայի գործ դարձնեն:

Տասնեակ մը փամփուշտ կայ քովս. ամէն մէկը նմոյշ մը իր տեսակէն: Որքան բծախնդրութեամբ ու արուեստով արտադրած են գործարանները, կրակ ժայթքող չարիքի այս «աքսեսուար»ը: Ամէն չափի ու հասակի յարմար փամփուշտներ: Պատրաստուած են «չափի վրայ»: Նոյնիսկ անուններ ու «մարքա»ներ ունին: Զրոյցի կը նստիմ չարիքի այս պըտուղներուն հետ: Անոնք բաւական երկայն լեզուներ ունին եւ աներես ալ են: Առանց վախի ու երկիւղի կը խօսին: Անոնցմէ ամէնէն երկայնը կ՚ըսէ.

— Թէեւ Արեւմտեան աշխարհի մէջ ծնած եմ, թէեւ ծագումով օտար եմ, սակայն արաբական աշխարհը զիս մկրտած է «մուտատ թայյարա»: Կրնաս աւելի մտերիմ դառնալ ու կրճատել անունս, պարզապէս զիս կոչելով Միմ. Թա.: Պաշտօնս է վար առնել թռչող օդանաւերը ու զանոնք այրել: Այդպէս պատուիրած են ինծի, ու չեմ կրնար չկատարել դերս: Կրնամ տուներ եւս քանդել, հրկիզել, հարիւրաւոր մարդիկ սպաննել մէկ վայրկեանի մէջ:

— Ինծի 800նոց կ՚ըսեն. յատկութիւն ունիմ փշրելու–այրելու: Կարող եմ պատճառել հաւաքական մահ, մէկ հարուածով հասնելով 800 մարդերու...:

— Ես իրմէ նուազ չեմ. գրեթէ իր ուժը ունիմ, թէեւ կը կոչուիմ 500նոց: Ուժս համատարած է: Կը հասնիմ հեռաւորութիւններ, կ՚այրեմ, կը քանդեմ, կը սպաննեմ: Երգչախումբի մը միացեալ ձայնին նման կը գործենք բոլորս միաբերան: 500 բերանով կը կլլենք 500 մարդ, կամ 500 բնակարան...

Աչքիս առջեւ շարուած են փամփուշտները, մեծ ու պզտիկ, գիրուկ կամ նիհար: Մէկուն ծայրը բոսորագոյն է, զարմանքով կը նայիմ իրեն, իսկ ան կը պատասխանէ.

— Մի զարմանար: Երբ զիս պայթեցնեն, լոյս կ՚արձակեմ, մանաւանդ գիշերով, կը դառնամ հրաշէկ կէտ աստղի մը ցոլքին նման. կ՚ըլլամ կրակէ ուղղութիւն, ասպարէզ կը կարդամ Յարդգողի ճանապարհին, ու կ՚այրեմ զայն գնացքիս հուրով:

— Ինծի տոմ–տոմ կապար կ՚ըսեն: Կը պայթիմ քանի մը անգամ, աւերներ կըրնամ գործել, կը ստեղծեմ սարսափ: Ձայնս զգայուն է, նոյնիսկ հանելի մանուկներուն: Երբեմն նոյնիսկ կը պայթիմ պայթելէն ետք, այնքա՞ն որ կը սիրեմ պայթիլ...

— Կարճուլիկ ըլլալուս մի նայիր. անունս վեցնոց է: Թէեւ հասակս թզուկ է ու մարմինս վտիտ, բայց ես ալ ունիմ սպաննելու զօրութիւն ու կամք: Ձեր թաղի հայ մանչուկին ոտքը ես կտրեցի անցեալ շաբաթ...:

Շահնգուխտի հատորին մէկ ուրիշ յատկանիշը, վերինին կապուող, «գոց» մթնոլորտն է: Թո՛ղ զինեալները յարձակին, ռումբերը՝ տեղան, փոյթ չէ. հեղինակը կը շարժի, կը խօսի, կը մտածէ՝ մեծ «ընտանիք»ի մը, ինքն իր վրայ գոցուած ընտանիքի մը ծիրին մէջ: Այդ «գոց»ութիւնը նոր չէ, պատերազմի ծնունդ չէ. մի՛շտ եղած է ան այդ գոց աշխարհին մէջ՝ մօտը մեր մեծ մայրիկներուն, մեր քոյրերուն, «մեր աղաներուն» (որոնց հանդէպ Շահնգուխտի արտայայտած սէրէն պակաս չէ անշուշտ՝ մեզմէ ամէն մէկուն սէրը նաեւ): Ընտանիքը լաւ բան է, անշուշտ, բայց մաղթենք, որ օրերը աւելի գեղեցիկ ըլլան շուտով, եւ կարելի ըլլայ բոլորիս՝ դուրս գալ երբեմն «ընտանիք»էն, թարմանալու, նորոգուելու (եւ նորոգելու) կարելիութիւններու ի խնդիր: Այդ պայմանին յարգումով թերեւս բոլորիս ալ կեցուածքները դառնան աւելի հետեւողական, աւելի հասուն նաեւ. չողբանք գործարանատիրոջ կրած վնասը՝ հրդեհէն, կամ չափսոսանք՝ չքեղ վաճառատուներու կողոպուտին, մանաւանդ եթէ էջ մը անդին պիտի յայտարարենք, թէ Աստուած է մեզի ղրկած այս պատերազմը իբր պատիժ մեր երկրի յղփացած ու այլասերած այս կամ այն դասակարգին:

Հոն, ուր Շահնգուխտ կը դադրի կրկնողական ըլլալէ, «փակ» ըլլալէ, հոն, ուր յաւելեալ նորութիւն եւ հասունութիւն ցոյց կուտայ՝ հրաշքի պէս բան մը կը պատահի. երբ, օրինակ, կը զրուցէ զէնք–զինամթերքի զանազան տեսակ-

ԵՐԱԶԱՅԻՆ ՀԱԼԷՊԷՆ

«ԵՍ ԾԱՌ ՄԸ Կ՚ՈՒԶԵՄ...»

Գրեց՝ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԾԱՌՈՒԿԵԱՆ

Բարեկամներով նստած կը սպասենք որ թաղումին համար ճշդուած ժամը գայ: «Օրուան նիւթը,» անշուշտ, ննջեցեալն է: Իւրաքանչիւրը պատմելիք մը ունի անոր կեանքէն, դրուագ մը, մտերիմ յուշեր: Ամէնէն աւելի բարձր խօսողը Սօնան է, իրեն յատուկ անմիջական անկեղծութեամբ:

– Ճիշդը ըսելով, երկարատեւ հիւանդ մը տանը մէջ, եթէ անկեղծ պիտի ըլլանք, տանելի չէ, չարչարանք է թէ հիւանդին թէ խնամողներուն համար: Բայց մայրիկին ըրածն ալ լաւ չեղաւ ու ցաւ կը պատճառէ: Գոնէ քանի մը օր անկողին մնար... քանի մը ժամ մնաց անկողին... հոգալու, խնամելու առիթ չըտուաւ...

Իրաւունք ունի: Ոչ միայն հարս–կեսուրի աւանդական վէճերէն որեւէ մէկը չէր պատահած, այլ պզտիկը շատով մէկ տարեկան պիտի ըլլայ եւ մայրիկս օր մը օրանց առիթ չէ տուած որ ձեռքը չորեքուն դպցնէ: Միշտ ինքն է լուացող–մաքրող–արդուկող: Մօրմէն աւելի մեծ մայրիկին գիրկն է: Ու հիմա կ՚ափսոսայ, որ վարձահատոյց ըլլալու պատեհութիւնը այսպէս անակնկալօրէն կը խլուի իրմէ:

Կը յիշեմ, երբ հիւանդանոցէն տուն բերինք մայրն ու նորածինը: Փողոցի դըռան առջեւ մեզի կը սպասէր: Մենք դեռ մեքենայէն դուրս չելած, պարզապէս խլեց խանձարուրը, երկու թեւերով գըրկեց ու սլացաւ վեր, երեք յարկերը մէկէ տեղ բարձրանալով...

Ուրիշներ շատ բաներ կը պատմեն մայրիկիս բարութենէն, ազնուութենէն, ուրախ կամ տխուր պատմութիւններու մէջէն: Ես, առ ի քաղաքավարութիւն, հետեւող եմ շուրջի զրոյցներուն, բայց հոն չեմ: Ժապաւէնի մը պէս մտքիս մէջ կը տողանցեն իր կեանքին փուլերը անջատ պատկերներով, կտրտուած, անկապ, մէկը միւսը հրմշտկելով, կը յայտնուին ու կը կորսուին, երբեմն մանկութեան օրերէն, ուրիշ պատկեր մը տասնամեակներու անջրպետով, քիչ անգամ տխուր, յաճախ զուարթ, ու այն ատեն, որ ակամայօրէն խուսափուկ ժպիտներ կուգան դէմքիս: Կը յիշեմ իր ձախաւեր պզտիկ սուտերը, անճարակ խորամանկութիւնները, բոլորն ալ բարութեանը մէջ միամտութեան ցոլքերով...

Օր մը, երբ դպրոցէն եկայ, կերակուր չէր պատրաստած եւ աւելի մը տուաւ: Մսագործէն պատրաստ խորոված բերել տուած էր, եւ հակառակ արաբական հացերով ծածկուած ըլլալուն, խորովածին բոյրը կը ծփար մեր պզտիկ սենեակին մէջ: Նստանք ափսէին շուրջ եւ սկսանք ճաշել: Հազիւ սկսած էինք, քանի մը պատառ առաւ ու կեցաւ...

– Ինչո՞ւ չես ուտեր, մայրիկ...

– Ամա՛ն, հէչ տեղ չկայ: Ի՞նչ սխալ ըրի: Քիչ առաջ լման հաց մը կերայ պանիրով... դուն կեր... ես անօթի չեմ...

Եւ որպէսզի չզգամ, գործ մը պատրուակեց եւ վար իջաւ, ամբողջ պնակը ինծի ձգած: Ի՛նչ անճարակ ստախօս մըն էիր, մայրիկ: Այդ պահուն գործ մըն ալ չունէիր: Գայլի ախորժակս էր որ քեզ հեռացուց խորովածէն...

Ժապաւէնի ուրիշ կտոր մը, խորովածէն երեսուն տարիներ ետք, Պէյրութ: Ուշ գիշեր մը տուն կու գամ եւ հանուած պահուս կը նկատեմ որ կարմիրի հետքեր կան շապիկիս օձիքին վրայ: Կը փաթթեմ, կ՚ոլորեմ այնպէս որ կարմիրները անտես մնան ծալքերուն մէջ ու կը նետեմ աղտոտ լաթերուն կողովը:

Յաջորդ իրիկունը, լուացքը եղած վերջացած է, բայց այդ շապիկը սենեակս է, աթոռի մը վրայ, չլուացուած, եւ շրթունքի հետքերը յայտնօրէն ցուցադրուած: Ետեւէս սենեակ կը մտնէ բան մը փնտռողի աճապարանքով ու շապիկը կը վերցնէ.

– Ամա՛ն, ասիկա մոռցեր եմ...

×

(Շար.– 4)

ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ Օրաթորիոյի Ունկնդրութիւնը

Երեքշաբթի, Նոյ. 13, երեկոյեան ժամը 9ին, Փարիզի Սէնթ – Թրինիթէի եկեղեցւոյ մէջ տեղի ունեցաւ Արա Պարթեւեանի Ֆա մինէօր Պատարագ – Հոգերգութիւն գործին առաջին ունկնդրութիւնը: Ջայնասփիւռի Ֆրանս – Քիւլթիւռ կայանը առենէ մը ի վեր կը կազմակերպէր արեւելեան սրբազան երաժշտութեան շարք մը, որուն հինգերորդը կը նուիրէր Հայաստանի: Այդ ծիրին մէջ էր, որ տեղի կ'ունենար Երեքշաբթիի ունկընդրութիւնը՝ ծայրէ ծայր լեցուն եկեղեցւոյ մէջ: Երկի մեկնաբանութեան մասնակցեցան Էլիզապէթ Պրասէօր Երգչախումբը, Փարիզի Հայկական Երգչախումբը եւ Քոլոնի նուագախումբը, ղեկավարութեամբ հեղինակին: Մեներգիչները կատարեցին Լին Տուրեան (մեցցօ – սոփրանօ) եւ Միհրան Խըմայեան (թենոր):

Ա. Պարթեւեանի Օրաթորիօն վկայութիւն մըն է երաժիշտին տարիներու տքնաջան աշխատանքին: Հոն կ'արտացոլան հեղինակին երաժշտական գիտութիւնն ու իւրայատուկ ոճը, որուն մէջ պէտք չէ փնտռել, անշուշտ, հայկական եկեղեցական երաժշտութեան յատկանիշներու հետքեր, հայկական պատարագի որեւէ մեղեդիի ազդեցութիւն կամ նոյնիսկ փոխառութիւն: Ընդհակառակն, հեղինակը հայկ. պատարագին միայն բնագիրը առած է եւ անոր վրայ յօրինած է երաժշտութիւնը, ուր, սակայն, դժուար չէ փնտռել ու գտնել արեւմտեան դասական երաժշտութեան եւ մեծերու ազդեցութիւնը:

Երկու ժամ տեւեց Օրաթորիոյի ունկնդրութիւնը: Ներկայ բազմութիւնը գնահատեց իր ծափերով հեղինակն ու իր գործը, մեներգիչները, երգչախումբն ու նուագախումբը:

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

...ներու « հետ »· կամ երբ կ'ըսէ, վերջապէ՛ս կ'ըսէ (գոնէ) թէ մեծ մայրերու լեզուն մեռաւ իրենց հետ (այլ հարց՝ ո՞վ ...ակը նորը պիտի ստեղծէ...)· կամ երբ կը խօսի ծերերու ողբին մասին, ծերեր՝ որոնք ներկան կուլան անգամ մը համար· իրենց փոքր առօրեայի ու ընտանի առարկաներու կորուստը կուլան: Բայց, առհասարակ, տիրապետողը վերապրումն է անցեալի մը, անձնապէս չապրուած անցեալի մը: Յ. ՔԻՒՐՔՃԵԱՆ «Ազդակ»

(*) Նկատի ունիմ չորսը՝ ինծի ծանօթ գործերէն: Պարզ է՝ աւելի կարելի չէր ընդարձակուիլ: Գ. Պըլտեանի եւ Յ. Վէրպէրեանի հատորները մէկդի ձգեցի, արձակին վրայ կեդրոնանալու համար:

ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐ

ՄԱՐԻ ՆՈՒՊԱՐ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՏԱՆ ՄԷՋ

Փարիզի Մարի Նուպար Հիմնարկութեան հայ ուսանողներու տունը, տասնամեակներէ ի վեր դարձած է Սփիւռքի զանազան գաղութներէ եկած ուսումնատենչ հայ երիտասարդութեան ապաստան – կեդրոնը, ուր բնակութեան եւ սերտողութեան յարմար պայմաններ ընտեղծուած են, որպէսզի հայ երիտասարդներն ու երիտասարդուհիները ոչ միայն կարենան նիւթական առաւելութիւններէ օգտուիլ, այլեւ հայկական մթնոլորտի մը մէջ անցընեն իրենց ուսանողական տարիները:

Բնականաբար նման պայմաններու ընտեղծումը կը պահանջէ նիւթական յանձնառութիւններ եւ տնտեսական զոհողութիւններ մեր ազգային – բարեսիրական կազմակերպութիւններու, միութիւններու, ինչպէս նաեւ անհատներու կողմէ: Մինչեւ 1975ի վերջը, ընդհանրապէս Ֆրանսական Պետութիւնն է որ պիւտճէին բացը գոցած է, որմէ ետք Հ. Բ. Ը. Միութիւնը կը ստանձնէ պիւտճէն հաւասարակշռելու հոգը:

Այդ շրջանին է որ, բարեգործութեան գոհունակութեամբ լեցուն խումբ մը հայ կիներ գաղափարը կը յղանան Միութիւն մը հիմնելու, որուն նպատակը պիտի ըլլար հոգալ Մարի Նուպար Հիմնարկութեան ուսանողներու տան մէկ մասին ծախքերը եւ այդպէսով օգտակար հանդիսանալ ոչ միայն Հիմնարկութեան գոյատեւման, այլեւ մայ ուսանող երիտասարդութեան, այն համոզումով որ անոնք են մեր ազգային կեանքի վաղուան պատասխանատու ղեկավարները: Նորակազմ Միութիւնը կը կոչուէր «Մարի Նուպար Հիմնարկութեան Բարեկամներու Միութիւն», որ արդէն կը թեւակոխէ իր 6րդ տարին:

Միութիւնը իր հիմնադրութենէն ի վեր ամէն տարի բարոյական եւ նիւթական նեցուկ կը հանդիսանայ շուրջ 25 ուսանողներու, անոնց կեցութիւնը բարելաւելով: Եթէ նկատի ունենանք վերջին տարիներուն Լիբանանի ծանօթ դէպքերու հետեւանքով Փարիզ ապաստան գտնող հայ ուսանողներու մեծ թիւը, եւ ասոր վրայ աւելցնենք վերջին շրջանին Պարսկաստանի իրադարձութիւնները՝ որոնց հետեւանքով եւս բազմաթիւ ուսանող երիտասարդներու ժամանումը, յստակ կը դառնան այն բոլոր դժուարութիւնները՝ որոնց առջեւ կանգնած է հայ ուսանողներու տան Տնօրէնութիւնն ու պատասխանատու մարմինները: Ու այս՝ այն պատճառով, որ յիշեալ երկու երկիրներէ եկած ուսանողներ դժուարութիւններ ունին, յաճախ ալ նոյնիսկ անկարելիութեան դիմաց կը գտնուին իրենց ծնողքներէն նիւթական ստանալու: Հետեւաբար կենսական անհրաժեշտութիւն է օգնութեան ձեռք երկարել մեր հայ տղոց ու աղջկանց, որպէսզի անոնք տանելի եւ խաղաղ պայմաններու մէջ կարենան շարունակել եւ աւարտել իրենց ուսումը, կազմելու համար ապագայի հայ ուսեալ սերունդի մը կորիզը:

« Մարի Նուպար Հիմնարկութեան Բարեկամներու Միութիւնը », իբրեւ գլխաւոր աղբիւր եկամուտի, ամէն տարի կը կազմակերպէ հանդէս – վաճառք մը, որ կը տեւէ երկու օր: Այցելուները նըպաստաւոր գիներով կրնան զանազան առարկաներ եւ գեղատեղէն, ամանորի նուէրներ գնել եւ այդպէսով իրենց մասնակցութիւնը բերել հայ ուսանողներու օգնութեան վսեմ գործին: Այս տարուան հանդէս – վաճառքը տեղի կ'ունենայ Նոյեմբեր 24 եւ 25ին, հայ ուսանողներու տան մէջ, ուր ի մէջ այլոց Աննի տ'Արքօ կը ձօնէ իր ձայնապնակները, Արթիւր Քոնթ, Ժաք Ֆըզան եւ Վալլառա Պասմաճեան կը ստորագրեն իրենց գործերը:

« Մարի Նուպար Հիմնարկութեան Բարեկամներու Միութիւնը » բացի տարեկան վաճառքով նիւթական նպաստ ապահովելէ հայ ուսանողներու, կը կազմակերպէ նաեւ մշակութային երեկոյթներ հայ արժէքները ծանօթացնելու նախանձախնդրութեամբ: Այսպէս, Մայիս 3ին, Իւնեսքոյի մէջ տեղի ունեցաւ արժանթինահայ երաժշտագէտ Ալիսիա Թէրզեանի դասախօսութիւնը, որուն նիւթն էր՝ « Հայկական եկեղեցական երաժըշտութիւնն ու ճարտարապետութիւնը »: Անմոռանալի երեկոյթ մըն էր, որու ընթացքին կրցանք հաղորդուիլ հայկական երաժշտական ու ճարտարապետական մըշակոյթի գանձերուն հետ, որոնք միայն հպարտութեամբ կրնան համակել իւրաքանչիւր Հայու կուրծքը:

Դասախօսութեան նախընթաց իրիկունն ալ հայ ուսանողներուն տան տնօրէնն ու « Բարեկամներու Միութիւնը » ընդունելութիւն մը տուին ի պատիւ հայ երաժշտագիտուհիին, որ ներկայ ուսանողութեան լայն տեղեկութիւններ հաղորդեց Արժանթինի եւ տեղւոյն հայկական գաղութին մասին:

×

Յունիս 20ին Մարի Նուպար Հիմնարկութիւնը յիշատակելի օր մը եւս ապրեցաւ: Արդարեւ այդ օր « Բարեկամներու Միութեան » հիմնադիր անդամուհիներէն՝ ողբացեալ Տոքթ. Արտեմիս Պօյաճեանի նուիրուած յուշատախտակ մը զետեղուեցաւ տան դրադարանի պատին: Ողբացեալը ծնած էր Ռումանիա, ուր աշակերտած է Վազգէն Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին: Բարձրագոյն ուսումը առած է Զուիցերիա, ուրկէ վկայուելէ ետք իբրեւ բժիշկ հաստատուած է Փարիզ: Հոս իր գործօն մասնակցութիւնը բերած է հայկական կեանքին:

Յուշատախտակի զետեղման օրը, Միութեան նախագահուհիին՝ Տիկին Ինճուճեան – Ֆրէի բացման խօսքէն ետք, Նորվան Վրդ. Զաքարեան « Հոգւոց » մը արտասանեց եւ ապա խօսեցաւ Տոքթ. Արտեմիս Պօյաճեանի կեանքին ու գործին մասին, վեր առնելով անոր նուիրաբերումի ոգին:

ՆԱԽԿԻՆ ՈՒՍԱՆՈՂ

[illegible]

ԼԻՏԻԱ ՎԵՐԳԻՆԻ ՆՈՐ ՍԱԼԸ

Երիտասարդ երգչուհի՝ Լիտիա Վերգին, որ քանիցս լսուած է արդէն ձայնասփիւռէն եւ հեռատեսիլէն, մօտ մէկ ամիսէն հրապարակ կը հանէ «33 Շրջան» մը, տասը երգերով: Այս ալպոմին մէջ է երգ մը, զոր երգչուհին գրած է իր սրտով եւ մկրտած է «Այսքան հեռու Երեւանէն» (ֆրանսերէն) եւ որ միաձայն հաւանութեան արժանացած է իր ախսքերու հրատարակչական տան: Ալպոմին անունն է՝ « Միայն Ամերիկան չկայ »:

Երգչուհին ֆրանսահայ սերունդին կը պատկանի եւ ցեղասպանութեան ծանօթացած է իր ծնողքին միջոցաւ, շատերու նման: « Այսքան հեռու Երեւանէն » երգին առթիւ ինք կ'ըսէ. « Ջանացի լաւագոյնս թարգմանել ինչ որ կը զգամ երբ մայրենի լեզուս կը խօսիմ »: (Տիսք Ֆոնոկրամ, ալլօ – Միւզիք, 18 Ռիւ Պալիւ, Փարիզ 9րդ):

[illegible]

ԳՈՔԻՆԻՈՅ (Աթէնք) մէջ Հոկտ. 31ին մեռած է Գրիգոր Պարթեւեան: Ծնած էր 1889ին՝ Կէնի–Պոլ, ուր եւ ստացած է իր նախակրթութիւնը, որմէ ետք յաճախած է Կ. Պոլսոյ Մխիթարեան վարժարանը: 1923ին ապաստանելով Գավալա պաշտոնավարած է տեղւոյն ֆրանսական վարժարանին մէջ: 1933ին հաստատուած է Գոքինիա եւ պաշտօնավարած Գոքինիոյ եւ Փիքսի հայկական վարժարաններուն մէջ, ամբողջ երեսուն տարի դաստիարակելով հասնող սերունդները: Յուղարկաւորութիւնը եւ թաղումը կատարուած են Նոյ. մէկին:

ՍՊԱՍՄԱՆ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

(ՎԷՊ)

= ԶԱՊԷԼ ԽՍԱՅԵԱՆ =

Բ.

Ցամբաբար շարունակեց սանդուխները բարձրանալ. նեղ պատուհաններէն հաղիւ թէ պղտոր լոյս մը կը ճերմկցնէր խոնաւ ու մութ մթնոլորտը. մաշած սանդուխները շատոնց ի վեր անխնամ մնացած եւ չըմաքրուած կպչուն նիւթով մը ծածկուած էին եւ Էվա դըժուարու կը քալէր մեծ զգուշութիւններով՝ որպէսզի չսահի. վեցերորդ յարկը գըրեթէ մութ էր բոլորովին: Էվա ըշտապելով դէպի դուռը, քանի մը անգամ զարկաւ. ոչ մէկ պատասխան. քովի սենեակէն մարդ մը հայհոյութիւններ կ'ընէր. երբեմն միայն կնոջ սուր ձայն մը լսելի կ'ըլլար ցասկոտ՝ բայց անկարող զիմադրելու մարդուն կոպիտ ձայնին.

– Անորէն դեռ չէ եկած, մտածեց Էվա եւ ծռեցաւ դրանը առջեւի փսիաթին ներքեւէն բանալին առնելու:

Կամաց մը մտաւ սենեակ եւ տղան դըրաւ օրօրոցին մէջ, անիկա չարթնցաւ. Էվա բեռէն թեթեւնալով երկնցաւ ինքն ալ անկողնին վրայ. իր պարտասած անդամներուն մէջ ցաւեր կը զգար բայց այլեւս փոյթը չէր ու գրեթէ դառն բայց հեշտագին զգայնութիւնը ունեցաւ ինքզինքը կորսուած զգալու անսահման յոգնութեան մը անէացումին մէջ:

Որքա՞ն ատեն տեւեց այս բարեբար ինքնամոռացումը, Էվա պիտի չկրնար որոշել, առանց քնացած ըլլալու բոլորովին կորսնցուցած էր ներկային գիտակցութիւնը. իր մթնցած ուղեղը կամաց կամաց կը լուսաւորուէր տարաշխարհիկ արեւի մը հեշտալի շողշողումովը. տարտամօրէն ինքզինք կը զգար դեռ երիտասարդ աղջիկ իր հօրը պարտէզին մէջ:

Օրանի մէջ հաստատուած բարեկեցիկ հրեայ ընտանիքի մը աղջիկն էր Էվա: Արեւելքցի շատ մը աղջիկներու պէս անիկա սահմանափակ դաստիարակութիւն մը առած էր եւ իր առաջին երիտասարդութիւնը անցուցած էր հնաւանդ եւ նախապաշարեալ ծնողքին քով՝ հանդարտ եւ համակերպող մինչեւ այն օրը որ մէկէն ի մէկ սէրը իր քնացող արիւնը հըրդեհած էր եւ մէկ ոստումով կրցած էր անցնիլ դարաւոր համոզումներուն վրայէն ինքզինքը տալով կաթոլիկ եւ օտար երիտասարդի մը: Անտրէ իր կարգին, զիջումներն կը պարտէր Էվայի հանդիպումը: Տիժօնցի դաղղիացի ընտանիքի մը միակ զաւակն էր անիկա որ հօրը պահանջին վրայ Փարիզ եկած էր իրաւագիտութեան դպրոցը մտնալու. ընտանեկան աւանդութիւն մը՝ գրեթէ կըրօնք մըն էր իրաւագիտական պաշտօններու իւրացումը որ մինչեւ իրենց մեծ հայրերէն ժառանգած էին: Բայց Անտրէ բնութենէն օժտուած էր թէնօրի հարուստ ձայնով մը եւ ասիկա պատճառ եղաւ որ իրաւագիտական դպրոցը ձգելով իր բնական կոչումին հետեւի. այնքան անդիմադրելի եղած էր ասիկա իր մէջ որ գրեթէ պայքարած չէր եւ առանց խղճի խայթի մէկ օրէն միւսը, նոյնիսկ իր կողմէն խզած էր ծնողացը հետ ամէն յարաբերութիւն, ինքզինքին խըռնայելու համար կարգ մը բացատրութիւններ տալու նեղութիւնը: Երկար ատեն Փարիզի մէջ աղքատ ուսանողի կեանքը վարելէ ետքը, միշտ կորովի, միշտ ինքնավստահ սակայն ու հաստատ՝ իր հետեւելիք ճամբուն, օրին մէկը բախտը ունեցած էր վերջապէս ընդունելու Ալժէրի գացող դերասանական խումբի մը մէջ. հաղիւ թէ Օրան հասած բարեկամացած էր Էվայի եղբօր հետ եւ այդ միջոցով հանդիպած էր այն անոյշ եւ երիտասարդ արեւելքցի աղջկան որ իր եւրոպացիի եւ արուեստագէտի խանդավառ եւ դիւրաբորբոք խառնուածքով հոգեւին գրաւուած էր անկէ. այսպէսով էր որ երկուքն ալ իրենց անդիմադրելի հրայրքէն գինովցած առանց ետի նայելու եւ առանց իրենց սպառնացող ապագային մտածելու, անձնավստահ, եւ անշըշուկ մեկնած էին մէկտեղ Փարիզ գալու եւ հոն ամուսնանալու համար:

Հիմակ Էվա՝ խղճալի եւ անօթութենէ սպառած՝ կ'երազէր իր հօրենական տունը. որոշապէս կը տեսնէր ինքզինքը. ինչպէս եթէ երկրորդ անձ մը եղած ըլլար այն երիտասարդ աղջիկը, անփոյթ եւ յափրացած ապրելու բուռն ուրախութենէն՝ ալ բոլորովին կորսուած եւ մեռած իրեն համար: (Շար.– 7)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Թագուհի Գավաֆեան, Տէր եւ Տիկին Զարեհ Գավաֆեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Կարօ Գավուքեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Նոյ. 25ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր՝

ԳԵՂԱՄ Գ. ԳԱՎԱՖԵԱՆԻ

մահուան քառներորդ տարելիցին առթիւ ինչպէս նաեւ Գավաֆեան գերդաստանի համայն ննջեցելոց յիշատակին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

LES AMIS DE LA
FONDATION MARIE NOUBAR

JOURNEES D'AMITIE

au profit des étudiants arméniens boursiers

Samedi 24 Novembre de 14 à 19 h.
Dimanche 25 Novembre de 14 à 22 h.
CITE UNIVERSITAIRE
57, Bd. Jourdan,
Métro Porte - d'Orléans
Facilité de Parking
Cadeau de Noël, Parfumerie, Jouets
Livres, Disques, Cartes de vœux,
Foulards, Cravates, Parapluies, Jupes
Chemisiers, Linge de maison,
Layette, Alimentation
BUFFET
SPECIALITES ARMENIENNES
le Dimanche 25 Novembre
de 16 h. à 18 h.
ANNIE D'ARCO
dédicacera ses disques
ARTHUR CONTE
JACQUES FAIZANT
VARVARA BASMADJIAN
signeront leurs ouvrages
Grande LOTERIE : un Week-end Air Inter à Nice, pour deux personnes

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կրընոպլի Կապ. Խաչի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Պր. Նշան Քիւրաճեանէ, իր զարմիկին Յակոբ Քիւրաճեանի արկածալի մահուան առթիւ 100 Փր. իր դպրոցին:

Editions
LA PENSEE UNIVERSELLE
4, Rue Charlemagne, Paris 4e
Métro : St. Paul

Jacques Parvanian

"Au-Dela De L'Esperance

Tome 1 : LA FOI
Arménie, 1948, *Les débuts difficiles d'un rapatriement*
384 p.

En vente à « La Pensée Universelle »
à PARIS : chez H. Samuel,
rue Monsieur le Prince 51
et chez Mme Palouyan,
9, rue de Trévise
à MARSEILLE : Libr. Flammarion sur la Canebière, et en librairie sur commande

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան վարչութեան տարեշրջանը լրացած ըլլալով, ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամներն ու Վիէնի բոլոր ազգայինները անխտիր, Նոյ. 25, Կիրակի առտու ժամը 9.30ին, Կիտխէլլիի սրճարանին վերի յարկը, Փլաս Սէն Մօրիս:

Օրակարգ.— Ա) Վարչութեան գործունէութեան գրաւոր զեկուցում, եւ Բ) Նիւթական հաշուետուութիւն եւ գաղութը հետաքրքրող ընթացիկ հարցեր: Մանրամասնութիւնք տեղւոյն վրայ:

Ծանօթ.— Ներկաներուն թիւը մեծամասնութիւն կը համարուի:

VENDREDI 23 NOVEMBRE à 21 H.
Salle du Grès-Martigues, organisé par l'Association des Arméniens de Martigues - L'Etang de Berre et office Municipal
Socio-Culturel de Martigues

CONCERT

avec

La Chorale SAHAK - MESROB

sous la direction de
H. YELMAZIAN
au piano : J. YELMAZIAN
AU PROGRAMME :
Komitas, Brahms, Babadjanian, Shubert ,Bartévian, etc.

DUO HARTAR
vous propose
l'animation de vos soirées, galas ou concerts arméniens.
Pour tous renseignements contacter le :
246 98-64 ou 271 93-07 (à partir de 18 h)
ou écrire à : **DUO HARTAR**
31, RUE DE L'ÉCHIQUIER
75010 PARIS

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկ. Գ. Տիւյմէճեանէ 100 Փր. իրենց մօրաքրոջ որդւոյն Սահակ Քիւրքճեանի մահուան քառասունքին առթիւ: Տիկ. Սաղաթէլեանէ 50 Փր. իր բարենպատակ ձեռնարկներուն համար:

OFFRE D'EMPLOI

Recherchons pour résidence secondaire, 60 k. de Paris, couple sans enfant pour gardiennage et travaux ménagers. Offrons logement neuf, indépendant, meublé tout confort (cuisine, salle de bains, chauffage) plus salaire mensuel.
Sérieuses références exigées.
ECRIRE SEULEMENT
M. Papazian
4, Rue Léon Delagrange
75015 Paris

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ. « Մանուկներու Օր »ը տեղի կ'ունենայ Յունուար 13, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Ազգ. Տան սրահը:

COMMUNIQUE

Les Editions Astrid remercient les souscripteurs de l'intérêt dont ils ont témoigné pour l'ouvrage :

ARMENIE 1900

d'YVES TERNON et J.-C. KEBABDJIAN
Album de 240 reproductions d'anciennes cartes postales retraçant la vie quotidienne des Arméniens au début du siècle.

Nous vous rappelons que la souscription pour des exemplaires numérotés est clos depuis le 31 Octobre.

Nous pouvons, néanmoins, accepter à titre exceptionnel des bons de souscription qui nous parviennent après ce délai jusqu'à la date de parution du livre, le 14 Décembre 1979. Les exemplaires souscrits seront expédiés par nos soins en priorité.

Je souscris exemplaires au prix spécial de 160 F. l'unité franco de port.
Nom : ..
Adresse : ..
Adressez le règlement à l'ordre des
— Editions Astrid
47, Rue de Cléry, 75002 PARIS

pour la premiere fois en France

ORGANISEE PAR L'UCFAF ET LA JAF

la tournée de l'ensemble national des chants et danses d'Arménie Tatoul Altounian

Հայաստանի «Թաթուլ Ալթունեան» երգի – պարի պետական անսամբլի առաջին շրջապտոյտը

SALLE PLEYEL : 22 Nov. à 20 h. 30 — 26 Nov. à 20 h. 30
LE HAVRE : 24 Nov. à 20 h. 30
BRUXELLES : 25 Nov. à 20 h. 30
VITRY : 30 Nov. à 20 h. 30
NOGENT SUR MARNE : 1er Déc. à 20.30
ANGOULEME : 4 Déc. à 20 h. 30
MARSEILLE : 7 Déc. à 20 h. 30
VALENCE : 8 Déc. à 20 h. 30
LYON : 9 Déc. à 17 h.

Vente des billets : les 3 FNAC, la salle Pleyel, aux points de vente habituels, chez les membres de l'UCFAF.
Location et réservation : Centre Culturel et Artistique
6 Cité du Wauxhall — 75010 PARIS
Tél : 208-76-49 de 15 h. à 20 h.
du Lundi au Samedi

ՊՈՄՈՆԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի դպրոցին մէջ կը տրուին նաեւ հայերէն դասընթացքներ պաքալօրէայի համար ամէն Չորեքշաբթի ժամը 13.30էն 14.30 բոլորովին ձրի, կարող ուսուցչութեամբ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հայ Արիներու Միութեան 49րդ տարեկան ցերեկոյթը Կիրակի, Մարտ 2ին, կէսօրէ վերջ ժամը 14.30ին Շիմիի սրահը:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ
ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Փարիզի մէջ, Յունուար 13ին, նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի:

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ
ՁԵՐ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ» — *ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ»*

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

«ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ» (1958)
(Գին 50 Ֆ.)

ԵԻՐՈՊԱՑԻ

«ՔՈՒՌ ՄԸ ՏՈՄՍ»
(25 Ֆ.)

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

«ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ» (1971)
«ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ» (1973)
(Հատորը՝ 50 Ֆ.)

«ՅԱՌԱՋ 50» (1976)
ԾԱՂԿԱՔԱՂ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՅԻՍՆԱՄԵԱՅ ՀԱՒԱՔԱԾՈՆԵՐԷՆ
420 ԷՋ ԸՆՏԻՐ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ԿՈՂՔ՝ **ԳՈՌԾԻ**
100 Ֆ.

ԵՆՈՎՔ ԼԱՋԻՆԵԱՆ

«ԱՆԿԱՊ ԷՋԵՐ» (1979)
(Գին 50 Ֆ.)

Թղթատարի ծախքերուն համար 10 Ֆ. աւելցնել նշանակուած գիներուն վրայ:

Դիմել՝ «ՅԱՌԱՋ»ի

ՏԱՐԵԿԱՆ
ՃԱՇ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Նիսի Հայ Տիկնանց Միութիւնը կը կազմակերպէ պարահանդէս մը, ի նպաստ Նիսի Հայկական Դպրոցին, Շաբաթ, 24 Նոյ. ժամը 20էն սկսեալ Շէ Սերվելա, Ռեսթօրան տիւ Մուլէն սրահին մէջ (Գասթանիէ, Վառ գետի ափին դէպի Տինեը)

Այս առիթով հրաւիրուած է ԱՆԻ հայկ. երգի–պարի խումբը՝ Տեսինէն:

Տոմսերը ապահովելու համար հեռաձայնել (16–93) 87.79.32

Գին՝ 130 փրանք

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն Լուի Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ընտացաւ հետեւեալ նուէրները Զապէլ Յովհաննէսեանի մահուան առթիւ.—

Յովհաննէսեան, Նիքոլա եւ Կրուսոն ընտանիքներ 1000 Փր., Տէր եւ Տիկ. Փիլոյեան Փիէռ եւ Բենիամին 400 Փր., Տէր եւ Տիկ. Կարապետ Ճանիկեան, Տէր եւ Տիկ. Սեպուհ Ճանիկեան եւ Տէր եւ Տիկ. Հրանդ Ճանիկեան 300 Փր., Պոյաճեան ընտ., Տէր եւ Տիկ. Բիւզանդ Մարգարեան (Միյօ), Ռիւ Նասիոնալի արհեստանոցի գործաւորներ 200 Փր., Կրան – Փէնի արհեստանոցի գործաւորներ 500, Տէր և Տիկ. Յարութիւն Տամլամայեան 250, Պ. Բարթող Տէրտէրեան 200, Տիկ. Կրուսոն, Տէր եւ Տիկ. Ժիրար Մարգարեան, Տէր եւ Տիկ. Էտմոն Մարգարեան, Տէր եւ Տիկ. Ռեմոն Գարու, Տիկ. Ռանշէ Մարի, Բժ. Զէրտալէնէզեան ընտ., Ս. Գէորգ եկեղ. Տիկնանց Միութիւն, Եսայի Տէր–Մարգարեան, Ալպէռ Մալխասեան, Մկրտիչ Պապուշեան, Ստեփան Աւագեան, Հ. Մ. Ը. Մ.–Արծիւ, Տէր եւ Տիկ. Փիէռ Զէքչէքեան, Տէր եւ Տիկ. Սեմիզեան, Տէր եւ Տիկ. Թամասիօ, Տէր եւ Տիկ. Շարլ Ժեռար 100ական, Տարօնի Հայր. Միութիւն 100 Փր. դպրոցին, Տէր եւ Տիկ. Յակոբ Կէօնճեան 100 Փր.:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
21
MERCREDI
21 NOVEMBRE
1979

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

LE NUMERO 2 F.

55րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.518 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 55e ANNÉE — No 14.518

ՓԱՐԻԶԻ ԵՂԵՌՆԱՓՈՐՁԵՐԸ ԵՒ ՏԵՂԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ

Երկուշաբթի առտու փարիզեան բոլոր օրաթերթերը չէին կրցած արձագանգ հանդիսանալ Կիրակիէն Երկուշաբթի լուսնալիք գիշերը պատահած երեք ե– ղեռնափորձերուն: Միայն Ֆիկառօ եւ Օռօռ կարճ ձեւով տուած էին լուրը: Ա– ւելի երկար կ'անդրադառնար Ֆրանս – Սուառ բաւական աչքառու խորագիր մըն ալ դնելով (էջ 5)՝ « Փարիզի երեք եղեռ– նափորձերուն տէր կ'ըլլան Հայեր »:

Յիշելէ ետք թէ ինչպէս պատահած են եղեռնափորձերը, որոնց հետեւանքով 2 ոստիկան վիրաւորուած էին (Ժ. Ֆ. Լոմպառ եւ Ֆիլիփ Ասփած) թերթը կը յիշէր թէ Թրքիշ Էռ Լայնզի գրասենեակը 24 ժամ 24ի վրայ պահապանի մը ներ– կայութիւնը կը վայելէ: Լուֆթհանզայի տնօրէնը չի հասկնար այս եղեռնափորձը եւ յայտարարած է թերթին. « Բացի Պա– ղեստինցիներէն, երբեք սպառնալիք չենք ստացած »: Եւ Ֆրանս – Սուառ հարց կուտայ՝ ինչո՞ւ այս եղեռնափորձերը: Կը վերյիշէ 1915ը, կը գրէ թէ Թրքական բանակը հրահանգ կը ստանար բնաջնջե– լու երկու միլիոննոց փոքրիկ ժողովուրդ մը եւ քանի մը շաբթուան մէջ մէկուկէս միլիոն Հայ — կին, երախայ — անապատ աքսորուած են նախ քան ողջ – ողջ թաղ– ուիլը: Աւելի քան 60 տարի է, կը շա– րունակէ թերթը, աշխարհի ամէն կողմը ցրուած չորս միլիոն Հայերը որոնց 150 հազարը Ֆրանսա (խմբ. «Յառաջ»ի.— Այս թիւը հեռու է իրականութենէն, քանի որքան ալ ճշգրիտ թիւ կարելի չըլլայ տալ 250էն 300 հազարի մէջտեղ կը նկատուի ֆրանսաբնակ Հայերու թիւը) չեն մոռ– ցած եւ իրենց հետ կարգ մը ահաբեկչա– կան խմբակներ ինչպէս այս Հայկ. Ազա– տագրման Գաղտնի Բանակը, որ յայտ– նուեցաւ այս գիշեր եւ որ փորձի իր ա– ռաջին քայլին մէջ չէր: Կանոնաւոր կեր– պով ահաբեկիչները կը յարձակին Թրքա– կան ներկայացուցչութիւններու գրա– սենեակներուն վրայ ինչպէս նաեւ դիւա– նագէտներուն: Ու կը յիշուին նաեւ մա– հափորձերը Փարիզի եւ Վիէննայի (1975) եւ վերջինը՝ Հոլանտայի դեսպանին տղա– յուն:

Մոնտ աւելի կարճ անդրադարձ մը կ'ունենար բայց իբրեւ յաւելեալ տեղե– կութիւնը կ'ըսէր թէ անծանօթը, որ հե– ռաձայնած է Ֆրանս – Փրէսի, անգլերէն արտայայտուած է, յանուն Գաղտնի Բա– նակին եւ դատապարտած « օգնութեան այս ընկերութեանց բերած օժանդակու– թիւնը Թրքական Փաշիզմին ». դեռ ա– ւելին՝ ամբաստանած է այս օգնութեան ընկերութիւնները (հոլանտական եւ գեր– մանական) « որ կ'անգիտանան Հայկ. Դատը »...:

Մոնտ կ'ըսէ նաեւ թէ Ռուայալ Էռ – Մառոքի գրասենեակը շատ վնասուած է եւ վանտոմ սինեմայի տոմսակ ծախող կինը վիրաւորուած:

Երեքշաբթի առտու այս եղեռնափոր – ձերուն լայն տեղ կուտային Լը Մաթէն եւ Լիպերասիոն: Առաջինը Լուֆթհանզայի գրասենեակին նկարն ալ կը հրատարա– կէր: Հակիրճ պատմականն ընելէ ետք եղեռնափորձերուն, կուտար կարգ մը այլ տեղեկութիւններ.— Ոճրային ոստի– կանութեան պատասխանատուները յայ – տարարած են թէ ոչ մէկ ճշգրիտ տեղե– կութիւն ունին առ այժմ: Ոստիկանապետ Մարսէլ Լըքլէռ ըսած է. « Շատ քիչ տե– ղեկութիւններ ունինք Հայաստանի Ազա– տագրութեան այս շարժումին մասին, նոյնիսկ եթէ առաջին անգամը չէ որ կը յայտնուի »: Հակաահաբեկչական ճիւղին յանձնուած է քննութիւնը: Օդանաւային ընկերութեանց տնօրէնութեանց համար այս արարքները « անհասկնալի են » ու Թրքիշ Էռ Լայնզի վարիչ մէկ անդամն ալ յայտարարած է. « Վերջերս բնաւ սպառ– նալիք չենք ստացած: Ոչինչ ունինք Հա– յերուն դէմ: Այս պայթումը ծանրակշիռ է մեզի համար: Գրասենեակները շատ վնասուած են: Բոլոր ապակիները փըշ– րուած են »:

Լուֆթհանզան շատ զարմացած է «Ձեզ հասկնար, կ'ըսէ տնօրէններէն մէկը, ինչո՞ւ Հայկ. Գաղտնի Բանակը մեզի դէմ կը գործէ: Գերման կառավարութիւ– նը երբեք խնդիր չէ ունեցած Հայերուն հետ »:

Գալով Հոլանտացիներուն, բնաւ չեն հասկնար թէ ի՞նչ կապ ունի Քա. Էլ. Էմ.ը Հայկ. Դատին հետ...: Գրասենեակին վարիչներէն մէկը կ'ըսէ.— «Մեր գրա– սենեակները ամբողջովին քարուքանդ են: Ելեկտրոնիկ մեր երկու գործիքները ան– գործածելի են: Կը շարունակենք աշխա– տիլ բայց մեր ցուցափեղկերը ամբողջ ջարդուփշուր եղած են: Ձմրան այս շըր– ջանին շատ հաճելի չէ: Շատ լաւ չենք տեսներ թէ ի՞նչ գործ ունի Քա. Էլ. Էմ.ը Հայկ. Հարցին հետ... »: Աւելի զատ, շրջանակի մէջ, Մաթէնը « Ջնջուած փոքրամասնութիւն մը թէ Խորհ. Միու– թիւն եւ թէ Թուրքիոյ մէջ » քիչ մը ան– տրամաբանական խորագրին տակ (կա – րելի չէ նոյն ձեւով ներկայացնել Թուր– քիոյ հայ փոքրամասնութիւնը որ 50 հա– զարի հազիւ կը հասնի եւ Խորհ. Հան– րապետութիւն մը իր երեք միլիոն բնա – կիչներով...) կը գրէ թէ երկու օտար օդանաւային ընկերութիւններու վրայ յարձակելով Հայկ. Գաղտնի Բանակը նոր հանգրուան մը անցաւ այն պայքարին մէջ, զոր կը տանի վրէժը լուծելու հա– մար « պատմութեան առաջին ցեղասպա– նութենէն » (20րդ դարու առաջին ցեղա– սպանութիւնը կը բաւէ) ու կը յիշէ թէ մէկուկէս միլիոն Հայ ջարդուած է երկու միլիոն 100 հազարի վրայ որ կ'ապրէր Օսմանեան կայսրութեան մէջ: Կ'աւելցնէ թէ մինչ գերման կառավարութիւնը ճանչցաւ ցեղասպանութիւնը զոր կատա– րեց նացի վարչակարգը, Թուրքիա միշտ կ'ուրանայ այս ոճիրը: Կ'աւելցնէ թէ 1973ին Մարսէյլի յուշարձանին բացումը լուրջ տագնապ ստեղծած էր Ֆրանքեւ – Թրքական յարաբերութիւններու մէջ, ու կ'ըսէ « Բազմաթիւ եղեռնափորձեր կա– տարուած էին այդ հանդիսութեան ըն– թացքին » ինչ որ բացարձակապէս սխալ է: Հանդիսութիւնը, որ կը վայելէր նա– խարար Քոմիթիի նախագահութիւնը եւ քաղաքապետ Տըֆէռի ներկայութիւնը, ոչ մէկ միջադէպի առիթ տուած էր: 24 ժամ յետոյ է, որ Փարիզի Թուրք դես– պանը գլուխը առած Անգարա վերադար– ձած էր իբրեւ բողոք:

Նոյն թերթը կ'անդրադառնայ Խորհ. Միութեան Ազգ. Միութեան Կուսակցու– թեան շարքայիններու (հիմնուած 1965– ին) պահանջին՝ պաշտօնական դատա – պարտում ՄԱԿի կողմէ ցեղասպանու – թեան եւ վերադարձ հայկ. հողերու գը– րաւուած Թուրքերուն կողմէ 1915ին: Ա– պա, յայտնելով թէ առաջին անգամը չէ որ Հայկ. Գաղտնի Բանակը կը յայտնուի, կը յիշէ Հոկտ. 12ին Հոլանտայի Թուրք դեսպանին տղուն սպանութիւնը (թէեւ այդ մահափորձին տէր եղած էր՝ Հայե– րու Ցեղասպանութեան Արդարադատնե – րու շարժում մը):

Գալով Լիպերասիոնի « Հայեր կը զար– նեն Փարիզի մէջ » խորագրին տակ բա– ւական մանրամասնօրէն կը նկարագրէ ե– ղածը եւ կ'ըսէ թէ հայկ. դիմադրութեան այս տարի գործած 10րդ եղեռնափորձն է Եւրոպայի մէջ: Մանրամասնութիւններ տալէ ետք, թերթը կը « ճշդէ » թէ հայկ. դիմադրութիւնը « ունի երեք գլխաւոր կազմակերպութիւններ՝ Հայերու Ցեղա– սպանութեան Արդարադատներու Ջոկա– տներ, Հայաստանի Ազատագրութեան Գաղտնի Բանակ, կապուած հակաշխար – հականական շարժումներուն եւ որ կ'ու– զէ աւելի արմատական ըլլալ եւ Հայկ. Նոր Դիմադրութիւնը եւ որոնց հասարա– կաց հեռանկարն է այն ինչ որ կայ Ա– թէնքէն ղրկուած հաղորդագրութեան մը մէջ «ուղղուած բոլոր կառավարութիւն– ներուն եւ հանրային կարծիքին »: Թերթը մէջբերումներ կ'ընէ այդ յայտարարու – թենէն, ուր կը շեշտուի թէ « անող եռան– դով մը պիտի պայքարինք մինչեւ որ հայ– կական հողերը վերադարձուին Հայե – րուն »:

×

Աշխարհի ամէն կողմը, վերջին տարի– ներուն, ահաբեկչական քաղաքականու – թիւնը « նոր լեզուն » դարձած է բոլոր անոնց որոնք անիրաւուած դատ մը ու– նին: Պաղեստինցին, Իրլանտացին, Պաս– քը ու Պրըթոնը դադրեցան հաւատալէ « ուրիշ լեզուներու » քանի տեսան, որ անոնք ոչ մէկ արդիւնք տուին: Ըսել չէ թէ այս մէկը կրնայ արդիւնք տալ եւ ծառայել ուրիշ բանի քան քիչ մը աղմուկ հանելու եւ մաս–մեդիաները զբաղեցնե– լու քանի մը ժամուան համար: Բայց եւ այնպէս հարկ է հաստատել թէ ահաբեկ– չական քաղաքականութիւնը միջազգային երեւոյթ մըն է, արդի ձեւը ուշադրու – թիւն հրաւիրելու: Եւ ծայրայեղ բոլոր շարժումներուն մէջ պայլիսները անխու– սափելի են ու հոս ալ չեն պակսիր: Հե– տեւանքն այն կ'ըլլայ որ յոյս շինելու տեղ աչք կը հանուի եւ հանրային կար– ծիքի համակրանքը շահելու տեղ նիշդ հակառակը կը պատահի: Պաղեստինեան դատին հանդէպ ոչ մէկ համակրութիւն ծագեցաւ Լոտցի օդակայանի եւ Միւնիխի Ոլիմպիականներու եղեռնափորձերէն ետք, այնքան որ ՊԱԿի պատասխանատու ղեկավարները խուսափեցան իսկ տէր ըլլալէ արարքներու, որոնք « միւսին » դատին աւելի կը նպաստէին:

——×——

• ԹԵՀՐԱՆԻ ամերիկեան դեսպանատան պատանդներէն տասը հոգի եւս ազատ արձակուեցան, որոնք օդանաւ առնելով հասան Փարիզ:

ՏԽՐՈՒՆԻ.— ՀԱՅԿ ԳԸՐԸՔՃԵԱՆ

Վերտէօնէն մեզի կը հաղորդեն մահը Հայկ Գըրըքճեանի, 86 տարեկանին, պա– տահած Կիրակի, Նոյ. 18ին:

Ողբացեալը ծանօթ դէմք մըն էր առա– ւելաբար ֆրանսական շրջանակներու մէջ բայց նաեւ նախագահը տեղւոյն Հայերու Միութեան:

1973 Մայիսին երբ դէպի Վերտէօն ուխտագնացութիւն մը կատարուեցաւ, մեծ դեր կատարեց շնորհիւ իր յարաբե– րութիւններուն, պետական եւ քաղաքա– կան անձնաւորութեանց ներկայութիւնը ապահովելով: Այս առթիւ, Վերտէօնի քաղաքապետը կը յիշէր թէ Հայկ Գըրըք– ճեան սիրելին է բոլոր Վերտէօնցինե – րուն, շնորհիւ իր մատուցած մեծ ծառա– յութեանց եւ բարեսիրութեանց: Իր մաս– նակցութիւնը բերած է դիմադրական շարժումին եւ քանի մը տարի առաջ ալ կ'արժանանար Պատուոյ Լեգէոնի:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Չորեքշաբթի առտու ժամը 10.30ին:

ՎՐԻՊԱԿ.— Մեր երէկուան թիւին մէկ մասին վրայ ՇԱԲԱԹ – ԿԻՐԱԿԻ մնացած է իբրեւ օր, փոխանակ Երեքշաբթիի՝ թուականը 20 Նոյ. ճիշդ էր: Կը խընդ– րենք մեր ընթերցողներէն որ ներողա– միտ ըլլան:

ԵՐԲ ՄԱՐԴԻԿ ԼՌԵԼՈՒ ԱՌԻԹԸ ԿԸ ԿՈՐՍՆՑՆԵՆ...

ԹՈՐԳՈՄ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ ԱՆՈՒՆ ՄԷԿԸ, ՈՐ ԹՈՒՐՔԷՆ ԱՒԵԼԻ ԹՈՒՐՔ Է ԵՂԵ՞Ր ԻՆՉԵ՞Ր ԿԸ ԳՐԷ »ՍՕՆ ՀԱՒԱՏԻՍ»Ի ՄԷՋ

——O——

Ա.

ԽՄԲ.— Ուրիշ Հայու մը — ան ալ թա– ղական — մէկ նամակին առթիւ թրքա– կան մամուլին մէջ, յայտնած էինք մեր կարծիքը նման մարդոց մասին: Թէ Թուրքիոյ հայ համայնքը կը մտահոգուի երբ արտասահմանի Հայերը չեն մոռնար ո՛չ ցեղասպանութիւնը, ոչ ալ Հայ Դա– տը, կարելի է բացատրել բայց ոչինչ կ'արդարացնէ նման ստրկամիտ գրու – թիւնները, որոնք միայն խնդուք կրնան պատճառել Թուրքին...:

——×——

Նիւթիս մէջ խորանալէ առաջ՝ հայրե– նակցական պարտականութիւն կը նկա – տեմ ցեղակիցներս լուսաբանել հարցի մը առընչութեամբ:

Մարդկային յարաբերութիւններու մարզին մէջ եղբայրութեան ըմբռնումը անտարակոյս որ կ'ակնարկէ հիմնական հաւասարութեան գաղափարի: Հաւասա – րութիւնը մարդկային իտէալին այնքան մօտ է, որ գրեթէ անոր ամբողջացումը կարելի է նկատել: Եթէ բազմաթիւ տե– սակէտներով իրարմէ տարբեր մարդոց միջեւ սերտ յարաբերութիւնները շարու– նակուին, թէ՛ հոգեբանական եւ թէ բա– րոյական հաւասարութիւն մը կը ստեղ – ծուի, երկար ժամակամիջոցով մը սերտ յարաբերութիւններու մէջ գտնուող ան – հատներու մօտ ալ հասարակաց նկարա– գիր մը կը կազմուի, ինչպէս տեսնուած է փորձերով եւ օրինակներով: Այսօր, համաշխարհային հանրային կարծիքին առջեւ գոհունակութեամբ կրնանք յայտ– նել, թէ այս ճշմարտութիւնը իր ամենա– գեղեցիկ բացատրութիւնը ու դրսեւորու– մը գտած է Թուրք եւ հայ եղբայրակցու– թեան մէջ, որ կը կրթնի դարաւոր պատ– մութեան:

Երբ այս է իրողութիւնը, արտասահ – մանի մէջ պատահած հակաթուրք որեւէ ցոյցի կամ յարձակումի պարագայի, սը– խալ կը գտնեմ ցեղակիցներուս զգացած անհանգստութիւնը, քանի որ մենք հոս պատանդներ ու կալանաւորներ չենք, այլ՝ դարերու ընթացքին այս երկրին մէջ ըլլայ • երկրագործական մարզին ներս, թէ ըլլայ գեղարուեստի ասպա – րէզներուն՝ օգտակար հանդիսացող տարր մըն ենք, միեւնոյն ատեն հայրենիքի պաշտպանութեան համար ալ պաշտօն վերցնող իսկական Թուրք հայրենակից – ներ: Ուրեմն ինչո՞ւ այս վախը, ինչո՞ւ այս անհանգստութիւնը, ինչո՞ւ նկուն կեցուածքը: Իրականութեան մէջ այս– պիսի դէպքեր երբեք պէտք չէ որ մեզ կապեն, պատասխանատու դարձնեն, քա– նի որ այս պարագային արդէն մեր Թըր– քութիւնը կասկածի կ'ենթարկեն: Որով– հետեւ Թուրքը իրմէ զատ բարեկամ չու– նի, Թուրքին բարեկամը Թուրքն է եւ այդ ճշմարտութիւնը ի յայտ եկած է միշտ, ամէն առիթով: Կիպրական հարցի վերաբերեալ վերջին քուէարկութիւնը այդ իրողութեան ամէնէն թարմ օրինակը կը հանդիսանայ: Թշնամիները, աշխարհի բոլոր անկիւններու մէջ միշտ իրենց թըշ– նամական դերին ու ճիգին մէջն են:

(Շար. – 1)

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՄՇԱԿՈՅԹ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ
ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Բ.

Բ. « ՍԵՒ ԵՒ ԿԱՐՄԻՐ »

Ազգարեանի « Սեւ եւ Կարմիր »ը նոյնպէս երկդէմի գործ է եւ ան ալ երկկողմանի դատումի պիտի տանի մեզ: Առաջին էջերու դիմամաք (?) անդիմագիծ տիպարներու եւ անվայր դէպքերու շարքը հարազատութեան, բնականութեան պակասէ կը տառապի. ո՛չ որովհետեւ իրական տիպարներու եւ դէպքերու պատճէնը չեն: Վերջին էջերու Ազգարեանի մտահոգութիւնը (« մարդիկ պիտի չհաւատան գրուածին »...) չի կիրարկուիր պատերազմը ապրած անձերու. ընդհակառակն, պատմուածը, գրուածը չեն գտնուիր տակ՝ տալու դէպքի ուժգնութիւնը, ցնցումին թափը:

Դուռը հրեցին կոպտութեամբ, մտան ներս: Ի՞նչ է զէնքը – զէնք չեմ բռնած, չեմ գիտեր, բայց այս պարագային ինծի թուեցաւ թէ զէնքը ժանիք է, փշրէ՛ ժանիքները, գայլը ոռնոց է միայն, խլէ զէնքերը, դիմացդ ստահակներ են, ապտակով մը փախուստի մատնուող: Քանի մը հոգի էին, կարծեմ հինգ, մութին մէջ դժուար էր համրել, գնդացիրի շրխկոց մը լսուեցաւ, մէկը դառնալով կտրեց լռութիւնը. « յետ այսու, մեր հսկողութեան տակ էք, առանց մեր արտօնութեան՝ ո՛չ մէկ շարժում »: Երեւի այսպէս, Եղեռնի տարիներուն, 200 հոգի եւ քանի մը հոգի, դէմ դիմաց...: Կողքիս մէկը՝ « մայրերնին... այս էր պակաս »: Զինեալներէն մէկը մոմ մը վառեց, ամբացուց դաշնամուրին վրայ: Միւսը խընդաց, ջղագար խնդուք մըն էր, մարդկային եւ անասնային միջեւ բան մը, անասուններ չեն խնդար, գիտե՛մ, բայց այդ պահուն ինծի թուեցաւ թէ կը խընդան ալ երբեմն: Նստաւ աթոռակին վըրայ, վիսքիի շիշը տարաւ շրթներուն, դրաւ դաշնամուրին վրայ, եւ ապա երկու ձեռքերով, աւելի ճիշդ պիտի ըլլար ըսել՝ երկու թաթերով սկսաւ հարուածել ստեղնաշարը: Դժոխային պատկեր մըն էր, դժոխքէն պատկեր մը պարզապէս — Դուրսը՝ ռումբի պայթիւնները՝ մօտն ու հեռուն, ներսը՝ դաշնամուրի վայրագ հնչիւնները, գայլերու վոհմակ մը կ'ոռնար կարծես, մոմի աղօտ լոյսը տարօրինակ պատկերներ կը գծէր պատերուն վըրայ, ձեռքս տարի բերանիս՝ չպոռալու համար: Յարութը քայլ մը նետեց, աջ ձեռքը վիրաւորուած էր բռունցքի, բռնեցի թեւէն, սեղմեցի, սեղմեցի ամբո՛ղջ ուժովս:

Լուսաբացին, նկատեցի անմիջապէս — երիտասարդ աղջիկները կծկտած էին պառաւներուն միջեւ, հայեացքները՝ գետնին: Երեւի այսպէս՝ Եղեռնի տարիներուն...: Նայեցայ միւսներուն — 18-20 տարեկան տղաք էին, մօրուսաւոր, մազերը՝ խռիւ, կուրծքերուն վրայ՝ փայտէ խոշոր խաչեր: Յիշեցի, տարիներ առաջ տեսած ֆիլմ մը — այնտեղ կուրծքերուն վրայ կեռ խաչեր էին, այստեղ՝ խաչե՛ր: Միա՛կ տարբերութիւնը:

Սակայն, հատորի կէսին չհասած, մըթնոլորտը կը դառնայ աւելի կենդանի: Կը հեռանայ տեղ – տեղ՝ հին « Ազէտը » կրկնող խօսքի քլիշէներէն. ասիկա՝ նոյնիսկ եթէ կ'ոգեկոչէ կրակը անապատի աւազին, որուն վրայ օր մը պառաւը քալեց անօթի: Ահա՛ վերյիշում՝ որ պարզ կրկնում չէ. հին վէրքով՝ նորը կ'արժեւորէ, կը ստեղծէ տպաւորիչ զուգահեռ մը, որուն թափը կը մօտենայ Դէպքի ուժգնութեան: Անշուշտ հո՛ս ալ « Հրաշք »ը յաճախ չէ որ կը պատահի: Ոչ-հայ մարդուն ցաւին թափանցելը, եր կարգին, փաստ մը կրնայ ըլլալ սեփական անցեալի ցաւը տիրապետած ըլլալու: Ազգարեան կ'ուրուագծէ այս փորձը, բայց միայն կ'ուրուագծէ. եւ Սալմային լունագեղ հագուստը՝ ուրուագիծ մըն է, գոյն չէ: Գաղափարներու գետնին վրայ, ուշագրաւ է եւ ցնցող՝ մատնանշումը « խաչ կրող » հրէշներուն (կեռ խաչի ոգեկոչումին զուգահեռ). սխա՞ծ ենք թօթափել՝ խաչին մէջ միշտ բարեկամ, « այլազգի »ին մէջ միշտ թշնամի տեսնելու դարաւոր բարդոյթը...: Եթէ միայն ա՛յս ըլլայ Ազգարեանի գիրքին նըպաստը՝ արդէն բան մըն է, եւ ո՛չ արհամարհելի բան: Նոյնիսկ՝ եթէ յառաջդիմական գաղափարները չեն բաւեր միշտ՝ վաւերականութիւն հաղորդելու գրուած էջի մը, եւ գրողին զգայնութիւնը ազատագրելու՝ անցեալը կրկնելու մեղքէն:

Գ. « ՃԵՂՔՈՒԱԾ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐ »

Վեհանոյշ Թէքեանի « Ճեղքուած Մանրանկար »ը աւելի եւս ձերբազատ է վերոյիշեալ կրկնողութեան կամ « գոց »ութեան մեղքերէն: Կ'անդրադառնանք, որ աւելի եւս այս վայրին, այս ժամանակին մարդն է — եթէ չենք սխալիր մեր դատումին մէջ: Տարիքի՞ հարց: Բայց Թէքեանի մօտ որոշ ճիգ մը արդիական երեւալու՝ կը վտանգէ էջերուն մէկ մասին խորքը: Վաւերականութիւնը:

Օր մը առաջ եկած էր մեզի: Հինգ ընկերներ էին, զէնքի եւ երազի ընկերներ: Մտած էին ֆլաշնիքոֆներով, որոնց տեսքին ծանօթ էինք այնպէս ինչպէս տարիներէ ի վեր նոյն անտառին մէջ ապրող ոռնացուկը՝ յովազին: Թելադրած էին որ չվախնանք, համբերենք, քանի մը օր պիտի կռուին մեր պատշգամէն. ինչ կարիք որ ունենանք ապսպրենք իրենց: Համալսարանական տղաք՝ կարեւորը կեանքի մէջ իտէալ ունենալն է, ըսին. պիտի չլքենք մեր երկիրը, մեզմէ ամենավերջին կռուողին գոյութիւնը իսկ բաւարար է նոր Լիբանանի մը ձեւակերպումը հունաւորելու, ըսին: Մօտս նստողին տարիքը հարցուցի: Տասնութ: Անունը՝ Նաւըր: Ձեռքին մէջ ունեցած կլոր եւ գլանաձեւ ձեռնառումբերը *պոնպոն* եւ *համթակ* կոչեց: Մեղք չե՞ս, մայրդ ինչ դիրքորոշում ունի: Մայրս հինգ որդիները պայքարի հանեց, ես եղբայրներուս կրտսերագոյնն եմ, բացատրեց: Տասնութ տարիք չէր. տասնութ գարնան կրակ կար աչքերուն մէջ, տասնութ տարուան խենթութիւն: Խումբին ամենաբռուն կռուողն էր, արկածախնդրութիւններու ակնկալութեամբ լեցուած, պատրաստ զոհուելու: Գաղափարին պէս մահն ալ շարունակելի է, կ'ենթադրէր: Չէր ընդուներ որ գաղափարը միայն շարունակելի է, որովհետեւ ապրող բջիջներ կըրնան ըլլալ, որոնք շարժում կը յառաջացնեն. գաղափարը կը յառաջանայ կամ կը նահանջէ, բայց կը շարժի անպայման. կ'ապրի՛: Իսկ մահը տեւողութեան մէջ կէտ մըն է. լուռ, մռայլ, անշարժ. կա՛մ ակնթարթ մըն է ժամանակին մէջ, կա՛մ անթարթ յաւիտենութիւն: Ես մեռնելէ չեմ վախնար, ըսաւ, հերիք ինչքան միսը իրենք կերան, ոսկորը նետեցին մեզի:

Յաճախ զգացուող « թեթեւութեան » մը, գրելու « դիւրութեան » (ժխտական առում) մը կողքին՝ ցնցող ներկայի մը պահերը չեն պակսիր « մանրանկար »ին մէջ: Հո՛ն է որ մայրը պիտի վերյնէ Թուրքին վերապահուած անէծքը, տալ գայն՝ « Թուրքէն աւելի պէշ » ըլլալներու: Յաճախ կենդանի տիպարներ, թերթաւաճառ փոքրիկէն մինչեւ « այլազգի » գաղափարախօս մարտիկը՝ իր ողբերգական վախճանով՝ մեզ կը « կաշառեն » ի նպաստ այս հատորի բերած նոր շունչին: Այլ հարց՝ չեն հասնիր արդարացնելու « ներածական »ի առաջադրանքներուն փառասէր ծրագիրը, որ, միւս կողմէ, ամբողջութեամբ չի տիրապետեր սեփական երեք էջի բովանդակութեանը: Ցամենայն դէպս, Թէքեանի գիրքին շուրջ կարելի է բաներ ըսել, մեկնելով անկէ՝ հարցադրումներ ընել. ա՛յս է հիմնականը: Գիրքին յարաբերաբար « հին » բնոյթը (լոյս տեսած 1977ին, միւս երեքը՝ 1978ին), եւ անոր մասին արդէն խօսուած ըլլալը՝ կը մղեն սահմանափակելու այս պարբերութիւնը:

Յ. ՔԻՒՐՔՃԵԱՆ

(Շար. 2)

ՀԱՅԿ. ԿՐԹԱՐԱՆ
ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Պաշտօնական բացումէն յետոյ, առաջին դպրոցական բուն տարեշրջանը ըլլալով, հետաքրքրական նկատեցինք ունենալ Ալֆորվիլի Սուրբ Մեսրոպ կըրթարանի ամէնօրեայ մանկապարտէզի ներկայացուցած պատկերը: Այս առաջադրութեամբ ալ Նոյեմբերի առաջին օրերուն այցելեցինք հաստատութիւնը եւ հանդիպում ունեցանք մատակարար մարմնի պատասխանատու անդամներու հետ:

Մանկապարտէզը կը հաշուէ 22 աշակերտ 2ուկէսէն 4 տարեկան եւ բաժնուած երկու դասարաններու: Այս թիւը կըրնայ անշուշտ փոփոխութիւններ կրել տարեշրջանի ընթացքին. անտարբերաբար յաւելում կամ նուազում, տրուած ըլլալով այդ տարիքի աշակերտութեան յաճախութեան եւ ներկայութեան անկայունութիւնը: Դպրոցը բաց է Երկուշաբթի առաւօտէն մինչեւ Ուրբաթ երեկոյ, մէջն ըլլալով Չորեքշաբթին, ժամը 8էն 18ը: Կէսօրուան ճաշ կը տրուի փոքրիկներուն: Պատասխանատու ուսուցչուհին՝ Սիլվա Ելմաճեան օգնական ունենալով Ջինա Պետրոսեան, կը կիրարկէ մանկապարտէզներու կրտսեր դասարանի ծրագիրը մանկավարժական յատուկ եղանակներով եւ հայերէն լեզուով: Այլ խօսքով մանկական դաստիարակիչ խաղեր, ձեռային աշխատանքներ, երգ, գըծագրութիւն, մարզանք, զարթնումի զանազան գործունէութիւններ եւայլն. . եւ այս ամբողջը հայերէն լեզուով: Ֆրանսերէն լեզուն մուտք պիտի գործէ մեծերու դասարանին, այսինքն չորսուկէսէն հինգ, վեց տարեկաններուն, պատրաստելու համար նախակրթարանը: Առայժմ, ինչպէս ըսինք, նման դասարան գոյութիւն չունի: Երկու դասարաններն ու ճաշարանը իր խոհանոցի բաժինով լուսաւոր եւ հաճելի սրահներ են մեծ մասամբ սարքաւորուած եւ կահաւորուած: Կրթաթոշակ չկայ, մանկապարտէզը բոլորովին ձրի է, ճաշն ալ մէջը ըլլալով:

Մանկապարտէզի կողքին կան հայերէնի դասընթացքները, Երեքշաբթիէն մինչեւ Ուրբաթ, զանազան դասարաններով, մակարդակներով: Չորեքշաբթի օրը միայն երեք դասարան ցերեկը եւ մէկ դասարան գիշերը. այս վերջինը պաշտօնէական թեկնածուներուն համար: Աշակերտութեան ընդհանուր թիւը 120 է: Ուսուցչուհիներն են՝ Տիկիններ Վերոնիկ, Պերճուհի եւ Նուէրիկ: Այս դասընթացքները եւս ձրի են:

Կրթաթոշակ չըլլալով Կրթարանի ընդհանուր պիւտճէն կը փակուի, աւելի ճիշդ պէտք է փակուի նուիրատուութիւններով, նպաստներով եւ ձեռնարկներու հասոյթով: Այս միտումով ալ մատա-

ԵՐԱԶԱՅԻՆ ՀԱԼԷՊԷՆ

«ԵՍ ԾԱՌ ՄԸ Կ'ՈՒԶԵՄ...»

Գրեց՝ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԾԱՌՈՒԿԵԱՆ

Եւ ահա, Քիքիին պատմութիւնը: Քիքին մեր շունն էր: Հալէպ, Ֆրանսացի ընտանիքի մը մօտ սպասուհի Սանդուխտը, տարեց աղջիկ մը, նուէր բերաւ:

– Շունը վեց հատ ձագ հանեց, մէկը ղողցայ, ձեզի բերի: Ասիկա շատ յարգի շուն է, Եւրոպացի է...

Թերեւս փնտռուած տեսակէն շուն մը էր: Շուները կը սիրեմ, բայց տեսակներէն չեմ հասկնար: Բռունցքի մը մեծութեամբ բան մըն էր, երբ բերին, ու մեծնալէն ետքն ալ Կարպիս Զրբաշեանենց Վանէն բերուած կատուին, Վանիկին չափէն քիչ մը աւելի մեծցաւ ու այդպէս մնաց: Պզտիկ Պարգեւը Քիքի դրաւ շնիկին անունը, ես չփոխեցի: Քապարէի հոտ մը կար Քիքին մէջ, բայց Պարգեւին սիրտը չկոտրելու համար Քիքին ընդունուեցաւ: Մեզի հետ Պէյրութ բերինք: Զարաճճիին մէկը հաւատացուցած էր թէ սահմանագլուխին վրայ շունէն ալ ինքնութեան թուղթ կը պահանջեն եւ խեղճ կինը փէշերուն տակ կը պահեր շարունակ, զինուոր մը տեսնելուն պէս: Մայրիկիս մինակութեան ընկերը դարձաւ: Յաճախ կ'ըսէր.

– Այս շունը, մուշտակային առատ մազերով եւ շագանակի փայլով՝ պերճանքի առարկայ մը պէտք է համարել քան թէ օգտակար ներկայութիւն մը: Վստահ եմ, գող մը գայ՝ հաջել անգամ չի կրնար վախէն:

– Ինչ ընեմ, ամբողջ օրը ինծի մինակ ձգես երթաս նը, հետը խօսելիք մէկը կ'ունենամ...

Բայց Քիքին ցոյց տուաւ թէ պերճանքի առարկայ մը չէ, ի պահանջել հարկին կռուիլ գիտէ: Եւ ի՛նչ կռիւ...

Հալէպի եւ Պէյրութի մէջտեղ տարի մը Ալէյ բնակեցանք: Քաղաքէն տասը — քսան վայրկեան միայն հեռու էր, վարձքերը աւելի աժան եւ այլ առաւելութիւններով: Կը մտածէի մնայուն կերպով հոն հաստատուիլ, բայց յետոյ գործնական չեկաւ: Հալէպէն ուղղակի Ալէյ իջանք, նախօրօք վարձած տունս:

– Այս տունին մէջ մուկ կայ, կատու մը պէտք է, ըսաւ մայրիկս:

– Կատուն աղէկ, բայց Քիքիիդ հետ ի՞նչպէս պիտի ապրին: Շունն ու կատուն, թշնամեանը...

– Ատոնք սուտ խօսքեր են, կատու մը գտնենք, ես գիտեմ ընելիքս:

– Դուն գիտես:

Գետնայարկի տիրոջ ընտանիքին տըղաքը – տան տէրերն էին եւ հաւանաբար իրենք ալ մուկի խնդիր ունէին – շատով պզտիկ, սեւ ու սեւ կատու մը բերին: Քիքին, կատուն տեսածին պէս, սկսաւ մռլտալ, մազերը տնկուեցան, ակռաները սպառնալից՝ յարձակելու պատրաստ: Մայրիկս անմիջապէս շունը գիրկը առաւ, սկսաւ շոյել անոյշ խօսքերով, մինչ կատուն, սարսափէն սմքած, կը ղողդղար: Անհաւատալի բայց իրաւ՝ այդ երկու անհաշտ կենդանիները շուտով բարեկամացան: Առաջին գիշերը միայն մայրիկս պէտք տեսաւ կղպուած պահարանի մը մէջ դնել կատուն, Քիքին քովը պահելով, առ ի զգուշութիւն: Յաջորդ օրերուն, ոչ միայն խնդիր չեղաւ, այլ հաճելի տեսարան մը կը պարզէին իրենց խաղերով: Քիքին կռնակի վրայ կը պառկէր, վարդագոյնի զարնող ճերմակ փորը տնկած, իսկ կատուն – անուն չունեցաւ եւ միշտ փիսիկ մնաց – կը սկսէր լեզուն հանել եւ լիզուըրտել շունին բազմաթիւ ծիծիկները: Ատիկա՝ Քիքիին առաւօտեան արդուզարդն էր: Յետոյ յանկարծ կը ցատկէր, կը թօթուըէր եւ փիսիկին վրայ յարձակելու պէս կ'ընէր: Կատուն, իբրեւ թէ վախցած, կը փախէր անկիւն մը, Քիքին ետեւէն, դունչովը հարուածներ կու տար, խածնելու ձեւեր կ'ընէր եւ միասին կը ցատկըռտէին, փոխն ի փոխ իրար հալածելով եւ հալածուելով: Այնքան հաճելի էր, նոյն ատեն անսովոր – «Շունն ու կատուն» – որ մեր տունին մէջ պարզուող այս խաղերուն մասին յաճախ կը պատմէի դուրսը, բարեկամներու:

(Շար. - 5)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՉԱՐԵՆՑԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԵՐԵԿՈՅԹ

«Ուրարտու» մշակոյթի տան մէջ տեղի ունեցած է Եղիշէ Չարենցի նուիրուած երեկոյթ մը, որուն ներկայ եղած են Բայկալ–Ամուր մայրուղիի շինարարնե–րը։ Զեկուցումներ կարդացուած են Չա–րենցի կեանքին ու գործին մասին եւ արտասանուած են իր բանաստեղծութիւն–ներէն։

կարար մարմինը կը պատրաստէ Դեկ – տեմբերի սկիզբին համար մեծ հացկե – րոյթ մը հրաւիրելով շրջանի բոլոր հայ ընտանիքները որոնք իրենց ներկայու – թեամբ ցոյց պիտի տան թէ Ալֆորվիլի ժողովուրդը ինքզինքը կապուած կը զգայ այս գործին, իր դպրոցին։ Այս ըծով ծնողական միութեան մը ստեղծումը ան–հրաժեշտութիւն կը թուի։

×

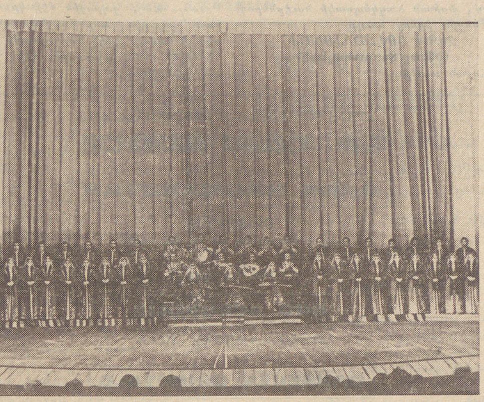
Այս կարգ մը թուական, կազմակեր – պական, ուսումնական եւ մատակարա – րական տեղեկութիւններէն յետոյ կ'ու – զենք դնել հետեւեալ հարցը, մանկա – պարտէզին վերաբերեալ։ Պարզուած պատկերը գոհացուցի՞չ է։ Առանց յա–ջողութեան կամ ձախողութեան մասին խօսելու ըսենք մէկ բառով՝ ո՛չ։ Ոչ, որովհետեւ 22 աշակերտ հինգ հազարէն աւելի Հայութիւն հաշուող ամփոփ շըր–ջանի մը համար պարզապէս խղճալի է։ Ոմանք պիտի ըսեն թէ դեռ սկիզբ մըն է. այո, բայց յաճախ սկիզբը աւելի խան–դավառութիւն կ'ըլլայ, յաճախ սկիզբն է որ կը պայմանաւորէ ապագան։ Այս կամ այն ձեւով, անգամ մը եւս Ֆրանսահայը ցոյց կուտայ թէ տրամադրուած չէ իր զաւակը ինքնաբերաբար, բնականօրէն հայ ուսումնարան ղրկելու։ Ինչո՞ւ։ Պատ–ճառներ կան անշուշտ, չենք ըսեր ար–դարացի, բայց կապուած տեղական պայ–մաններուն, միջավայրին, տեղական կեանքի, քաղաքակրթութեան չափանիշ – ներուն, եւայլն, զորս կ'արժէ ուսում–նասիրել յատուկ յօդուածով մը։

Դարձեալ գրենք ու կրկնենք որ ուսում–նարան մը, մշակութային կեդրոն մը կա–ռուցելը, բարձրացնելը համեմատաբար դիւրին է, կեանքով լեցնելը դժուար է։

Ֆրանսայի Հայը ինք պէտք է զգայ ան–հրաժեշտ կարեւորութիւնը իր կրթական եւ մշակութային հիմնարկներուն եւ նախ զօրացնէ եւ ճոխացնէ զանոնք, դարձնէ բարգաւաճ ու արդիւնաբեր ու մտածէ ապա ընդլայնելու անոնց ցանցը։

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

«ԹԱԹՈՒԼ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ» ԵՐԳՈՒՊԱՐԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԽՈՒՄԲԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 22էն սկսեալ Հայաստանի « Թաթուլ Ալթունեան » երգուպարի ազ–գային խումբը զանազան ներկայացում – ներ պիտի տայ Ֆրանսայի կարգ մը քա–ղաքներու մէջ, Փարիզէն սկսեալ։

Խումբը, որ այսօր կը կրէ իր հիմնա–դրին անունը, ծնունդ առած է 1938ին։ Կոչուած է պահպանելու հայկ. ֆոլքլո–րին ոգին, ինչպէս ըրած էր Կոմիտաս, 1915էն առաջ գիւղէ գիւղ հաւաքելով ժո–ղովրդական երգեր։

1939ին իսկ շումբը մասնակցած է Մոս–կուայի « Հայ Մշակոյթի Փառատօն »ին եւ այս առաջին « քննութիւնը » դժուա–րահաճ հասարակութեան մը առջեւ, յա–ջողութեամբ պսակուած է։ Այդ օրէն, խումբը ջանք չէ խնայած գոհացում տա–լու համար ամէնէն պահանջկոտ հանդի–սականներուն։ o

Յաջորդաբար ներկայացած է Լենին – գրադ, Կիեւ, Բաքու, Թիֆլիզ, Բելօ – ռուսիա, Կեդրոնական Սիբիր, ապա՝ արտասահման.— Պուլկարիա, Հունգա – րիա, Չեխոսլովաքիա, Եուկոսլաւիա, Լիբանան, Սուրիա։

1972ին մասնակցած է երգուպարի խումբերու միջազգային մրցումին, Թու–նուզ եւ արժանացած Ա. մրցանակին ոսկեայ մետալով։ Շրջապտոյտներ կա–տարած է նաեւ Ալժերիա, Եգիպտոս, Սենեկալ, Քենիա, Լիբերիա, Ղանա։ Խումբին կարեւոր աշխատանքը եղած է մշակել ու նրբացնել հայկական պարը, զայն պահպանելով օտար ազդեցութիւն–ներէ։

1977էն ի վեր խումբը վստահուած է Տիկին Խիմա Ծատուրեանի, որու կ'օժան–դակէ բեմադրի վարպետ՝ Ազատ Ղա–րիպեան։

Այս խումբին առթիւ Շոստակովիչ ըսած է.— « Ազգ. արուեստը պէտք է տիեզե–րական ըլլայ։ Ազգ. գոյնը պէտք է ընդ–գրկէ աշխարհի բոլոր գոյները։ Ցուց – ուեցայ տեսնելով Հայաստանի երգու – պարի ազգ. խումբը, որու ներկայա – ցումները Արուեստի մեծ տօներ են ինծի համար. այս ներկայացումները կը ցո–լացնեն այս տաղանդաւոր, խանդավառ ժողովուրդին անցեալ ու ներկայ պատ – մութիւնը »։ Իսկ Մօյսէիեւ հետեւեալ կարծիքը յայտնած է.— « Մեծ արուեստ է եւ միաժամանակ առաջին հանդիպումս այս խումբին հետ։ Իւրաքանչիւր տեսա–րան կը յայտնաբերէր նոր կիրք մը։ Իր ներկայացումէն յետոյ, ինքզինքս բարե–կամը կը նկատեմ այս խումբին։ Հա–յաստանի երգուպարի ազգ. խումբը լաւ կրցած է պահպանել հայ ժողովուրդին ոգեկան գանձերը։ Պռաւօ։ »։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ – ՀՈԳԵՃԱՇ

Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի ալ Նոյ. 11ին յիշատակուեցաւ մեզմէ յաւէտ բաժնուած սիրելի անդամ – անդամուհի–ներու անմոռաց յիշատակը՝ հոգեհան – գիստի պաշտօնով Փարիզի Ս. Յովհան–նէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, որմէ վերջ կոկիկ բազմութիւն մը ուղղուեցաւ դէպի Մշակոյթի Տունը, ուր արդէն պատրաստ էին սեղանները եւ դեռ աւելցուեցան ու–րիշ սեղաններ եւս։

Փարիզի մասնաճիւղի ատենապետուհի Տիկին Գարոյեան բացումը կատարեց յի–շելով Կապոյտ Խաչի անցեալն եւ ներ–կայի բոլոր հիմնադիր անդամուհիները եւ հրաւիրեց վայրկեան մը յոտնկայս յարգելու անոնց խնկելի յիշատակը։ Ապա « Հայր Մեր »ով մը սկսաւ ճաշը։ Ճաշէն վերջ խօսք տրուեցաւ Տիկին Սէրէնկիւլեանի որ առաջին հիմնադիր – ներէն մէկը եղած է, նաեւ Տիկին Յով – սէփեանի որ ներկայ Շրջ. Վարչութեան փոխ – նախագահուհի է, ապա Տիկին Թադէոսեանի, որոնք դրուատիքը ըրին մեզմէ առյաւէտ բաժնուած ընկեր–ընկե–րուհիներուն։

Եղաւ փոքրիկ գեղարուեստական բա – ժին մը ինքնաբերաբար ներկաներուն կողմէ, նաեւ փոքրիկն Զաւէն Խաչատուր–եան Փարիզի դպրոցի աշակերտներէն մե–ներգեց եւ արտասանեց։ Սոյն հոգեճա–շին իրենց ներկայութեամբ քաջալերեցին Շրջանային Վարչութեան չորս ընկերու–հիները։

Ինչպէս ամէն ատեն այսպիսի առիթ–ներով, Պր. Գ. Ամիրայեան իր մասնակ–ցութիւնը բերաւ թամատայի դերը առ – նելով, զոր կատարեց յաջողութեամբ։

Ճաշէն վերջ ինքնաբուխ նուէրներ ալ եղան ի նպաստ Փարիզի մասնաճիւղին՝ կոկիկ գումար մը ապահովելով։ Ապրին Կապոյտ Խաչուհիները եւ անոնց սատա–րող մեր ազնիւ ժողովուրդը։

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ԳԱՂԹԷ ԳԱՂԹ

ԼՈՍ ԱՆՃԵԼԸՍԻ Հովիտի շրջանը (Սան Ֆերնանտօ – Վալի) հիմնուած է Հ.Մ.Ը. Մ.ի նոր մասնաճիւղ մը, որ արդէն իսկ կազմած է սկաուտական խումբեր և նշա–նակուած է առժամեայ վարչութիւն մը, որուն ատենապետն է Կարօ Պետրոսեան։

ՍՊԱՍՄԱՆ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

(Վ Է Պ)

= ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ =

Բ.

Հիմա մոքովը կը տեսնէր որ հա – րուստ բուսականութեան մը մէջէն՝ ոս–կեզօծած եւ արբշիռ, մթնոլորտին մէջ հայլօրէն սփռուած ցոլքերէն, ինքը կը քալէր մեղմիւ, գլուխը ծածկած ճեր – մակ քօղի մը տակ այն նեղ եւ երկայն ճամբուն մէջէն ուրկէ ա՛յնչափ անգամ անցած էր տղայութենէն ի վեր. ու եր–կու կողմի ածուներուն մէջ ծաղիկներ ի–րենց բուրումնաւէտ բաժակները կ'եր – կարէին դէպ իրեն ու արահետը կը թուէր դերձօրէն հագնուած՝ արեւին լայն ու ճերմակ արատներով. իր ոտքերուն տակ աւազները կ'երգէին հրճուանքէ, այն – քան իր ճերմակ եւ նրբին սիլուէթին կա–րօտը ունէին անոնք։

Օ՛հ, այդ կուրցնող եւ շողշողուն ա – րեւը որ զինքը կը տաքցնէր եւ որուն կրակոտ ճառագայթներուն ծարաւը կը զգար խելայեղօրէն յագենալու համար անոր մաքրող եւ բարերար արբեցու – թենէն, որպէսզի միանգամ ընդ միշտ մառախուղին սուգը փարատուէր իր անձ–կաւին հոգիին մէջէն։ Եւ այնքան կը սանձուէր իր Նօսթալժիէն որ հոնտեղի հիւթեղ պտուղներուն համը կը զգար բերնին մէջ և ռնգունքները կը բացուէին երբեմնի բուրմունքներուն յիշատակո – վը, իր սիրելի եւ արեւոտ երկրին։

Սակայն ականջներուն մէջ բզզիւն մը կը զգար անօթութեան պատճառաւ. բը – նութեան յամառ ձայնը՝ որ կը պահան–ջէր, որ զինքը կ'արթնցնէր իր գեղեցիկ երազէն զինքը ցնցելով երկայն սարսու–ռի մը մէջ։

Պաղ քրտինքի կաթիլներ կը մարգար–տաշարուէին ճակատին վրայ. դժուա – րաւ ելաւ արմուկներուն կռթնելով եւ նայեցաւ օրօրոցին. պզտիկը միշտ կը քնանար. առաւօտուան սովորական քու–նըն էր սակայն երկայն եւ հանդարտ. ա–պահովուած՝ Էվա նորէն ուզեց պառկիլ որտին խառնուիլը եւ պարապ ստամոք–ը չզգալու համար.— Անտրէն ալ չու – շանար, խորհեցաւ։

Մտածումէ մտածում վերադարձաւ իր սիրելի երազին. երկու տարուան մէջ ի՜նչպէս ամէն բան փոխուած էր։

Ատեն մըն ալ օրեր եղած էին որ ըս–պասած էր Անտրէին, բարախուն ու տենդագին անհամբերութեան մը մէջ. իրենց սրտադեղումներուն մէջ կուշտ ըս–տամոքսով ի՜նչպէս դիւրին արհամար – հած էին վաղուան անօթութիւնը. բայց այդ վաղը եկած էր արդէն. ու անո – դոք, մաշեցնող անօթութիւնը իր ան–նուաճելի արհաւիրքովը իրենց հոգւոյն մէջ սպրդած էր, ալ դրեթէ տեղ չձգե–լով ուրիշ զգացումի. հիմակ ալ զիրար կը սիրէին անշուշտ բայց սակայն այ – լեւս միեւնոյն շղթային կապուած դըժ – բախտ ընկերներու համերաշխութիւն էր միայն. կրնայի՞ն ալ հիմա առաջուան պէս զիրար սիրել քանի որ յամառող թշուառութիւնը զիրենք փոխած էր, ու երկուքն ալ տարբեր արարածներ եղած էին բարոյապէս եւ ֆիզիքապէս։

Դառնութեամբ րոպէ մը ինքզինքը դի–տեց. իր սեւ շրջազգեստը արդէն վեր – ջին հեւքերը կը յիշեցնէր ոգեւոր պըճ–նասիրութեան մը. անփկա թոյլ եւ ան–պաճոյճ կը փռուէր անկողնին վրայ սը–գաւորելով զինքը, անկողինը, բոլոր սենեակը։ Ամօթով նայեցաւ կօշիկնե – րուն եւ իր ձեռքերուն տեսքը աչքերը բոլորովին ամպոտեց։ Մէկէն ի մէկ գը–լուխը դրաւ բարձին, աչքերը փակեց եւ նորէն ատեն մը տեսիլքներ անցան իր մտքին մէջէն. նախ կիզիչ արեւը իր չեշտակի ճառագայթներուն պերճան – քովը բեղնաւոր, ու չէնքերը լուսահեղ շողիւներու լոգանքին մէջ ճերմկած, իր ականջներուն բզզիւնը կը փոխուէր հե – տըզհետէ երկնցող, կախարդիչ երգի մը այն վաղեմի եւ ընտանի երգերէն մէ – կուն որոնց յիշատակը իր անսահման դժբախտութեան մէջ կ'երգէր յաճախ, հոգին ամոքելով Նօսթալժիի հատցնող ցաւերէն։

Էվա ձեռքի մը հպումին ներքեւ ինք–զինքին եկաւ. Անտրէ քովը կեցած էր արդէն. սանդուխներէն վեր այնքան ա–րագ ելած էր որ շնչասպառ՝ չէր կրնար խօսիլ. իր աճապարանքին մէջ դուռը կէս մը բաց ձգած էր. տենդոտ շարժումով մը գլխարկը հանեց եւ նետեց սեղա – նին վրայ. յետոյ Էվային քով անկողնին վրայ նստաւ։

(Տար.— 8)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Պարետ Բամպուքճեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Սաթրա Սեւ-
բորեան եւ զաւակը կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի, Նոյ. 25, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց մօր և մեծ մօր

ՏԻԿԻՆ ՆՈՒԱՐԴ ԲԱՄՊՈՒՔՃԵԱՆԻ
(ծնեալ Իսպիրեան)

յիշատակին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկ. Ժան Յովհաննէսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ. Ժաք Յովհաննէսեան, Տէր եւ Տիկ. Կի Նոքոլա եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկ. Ժան – Փօլ Կրուսոն եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ. Կարապետ Ճամճեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկ. Կարապետ Ճանիկեանեւ համայն Ճանիկեան, Շալճեան, Մարգարեան, Տամլամայեան, Փիլոյեան ընտանիքները շնորհակալու – թիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, նամակով, մամուլով, հեռա – գրով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով բաժնեցին իրենց սուգը

ԶԱՊԷԼ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ
(ծնեալ Տաւուտլայեան)

մահուան առթիւ:

ՃԱՇ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ի ՆՊԱՍՏ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՍՈՒՐԲ ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆԻՆ
Շաբաթ, Դեկտ. 1, ժամը 20.30էն մինչեւ առաւօտ
Salle des Fêtes Voltaire (Alfortville)
Մասնակցութեամբ
ՊԵՏԻԿԻ ԻՐ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲՈՎ

ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի դպրոցին մէջ կը տրուին նաեւ հայերէն դասընթացքներ պաքալօ-րէայի համար ամէն Չորեքշաբթի ժամը 13.30էն 14.30 բոլորովին ձրի, կարող ուսուցչութեամբ:

LES AMIS DE LA
FONDATION MARIE NOUBAR

JOURNEES D'AMITIE

au profit des étudiants arméniens boursiers

Samedi 24 Novembre de 14 à 19 h.
Dimanche 25 Novembre de 14 à 22 h.
CITE UNIVERSITAIRE
57, Bd. Jourdan,
Métro Porte - d'Orléans
Facilité de Parking
Cadeau de Noël, Parfumerie, Jouets Livres, Disques, Cartes de vœux, Foulards, Cravates, Parapluies, Jupes Chemisiers, Linge de maison, Layette, Alimentation
BUFFET
SPECIALITES ARMENIENNES
le Dimanche 25 Novembre
de 16 h. à 18 h.
ANNIE D'ARCO
dédicacera ses disques
ARTHUR CONTE
JACQUES FAIZANT
VARVARA BASMADJIAN
signeront leurs ouvrages
Grande LOTERIE : un Week-end Air Inter à Nice, pour deux personnes

APRES SON PASSAGE TRIOMPHALE A LA

LA CAPPADOCE

Adiss HARMANDYAN

DE RETOUR
Du 6 Décembre au 16 Décembre

tous les soirs

DUO ACROPOLIS

DANSES et SHOWS GRECS

DANSEUSE ORIENTALE

ET

YORGANTZ

DINER DANSANT AVEC L'ORCHESTRE CAPPADOCE

Réservations : 375-05-30 — 67 bis, Quai Blanqui — Alfortville 94

VENDREDI 23 NOVEMBRE à 21 H.
Salle du Grès-Martigues, organisé par l'Association des Arméniens de Martigues - L'Etang de Berre et office Municipal
Socio-Culturel de Martigues

CONCERT

avec

La Chorale
SAHAK - MESROB

sous la direction de
H. YELMAZIAN
au piano : J. YELMAZIAN
AU PROGRAMME :
Komitas, Brahms, Babadjanian, Shubert ,Bartévian, etc.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի Խը-նամակալութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Տէր եւ Տիկ. Ս. Գործունեան 500 Ֆր., Տիկ. Ե. Վ. Իչքալայեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի: Գաւնիկեան եւ Պօյաճեան ընտանիքներ 250 Ֆր. Գ. Գալուստեանի մահուան առթիւ:

Վարժարանի հարիւրամեակին առթիւ նուիրած են.— Մարսէյլի նախկին Սանուհիներու Միութիւն 10.000 Ֆր., Յ. Հայրապեան (էքս–ան–Փրովանս) 1000 Տէր եւ Տիկ. Ն. Պալեօզեան (Նիս) 500, Ն. Պիւլլիւքեան 250 Ֆր.:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Դպրոցասէրի նախկին Սանուհիներու Միութիւնը շնորհակա – լութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէր-ները.— Պր. Ալթունեան 1000 Ֆր., Վասպուրականի Հայր. Միութիւն 500, Մարսէյլ քաղաքի Կապ. Խաչ եւ Տէր եւ Տիկ. Սուփաճեան 300ական, Տէր եւ Տիկ. Գալաճեան, Տէր եւ Տիկին Զիւրիքտիչեան (Լօզան), Տիկ. Կարապետեան, Մշակ. Միութիւն, Տէր եւ Տիկ. Ասատուր Քէօսէեան, Տէր եւ Տիկ. Մկրտիչեան, Տէր եւ Տիկ. Սարգիսեան 200ական Ֆր., Պօմոնի Կապ. Խաչ 150, Տիկ. Նազարեան, Տիկ. Մարկոսեան, Տէր եւ Տիկ. Պապանեան, Տէր եւ Տիկ. Գազարեան, Տէր եւ Տիկ. Պօյաճեան, Տէր եւ Տիկ. Սահաթճեան, Տիկ. Արտեմիս Արզումանեան 100-ական Ֆր., Տիկ. Աբրիկեան 50 Ֆր.:

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան վարչու – թեան տարեշրջանը լրացած ըլլալով, ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամներն ու Վիէնի բոլոր ազգա – յինները անխտիր, Նոյ. 25, Կիրակի առ – տու ժամը 9.30ին, Կիտխէյլի սրճարա-նին վերի յարկը, Փլաս Սէն Մօրիս:

Օրակարգ.— Ա) Վարչութեան գոր – ծունէութեան գրաւոր զեկուցում, եւ Բ) Նիւթական հաշուետուութիւն եւ գա-ղութը հետաքրքրող ընթացիկ հարցեր: Մանրամասնութիւնք տեղւոյն վրայ:

Ծանօթ.— Ներկաններուն թիւը մեծա – մասնութիւն կը համարուի:

UNION GENERALE
ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

Léon Jamgotchian

EXPOSITION RETROSPECTIVE
« LA NATURE ET LES ETRES »
Peintures — Aquarelles — gravures
Lithos — dessins
17-24 Novembre
Heures d'ouvertures de l'exposition
14 h. à 20 h. du Lundi au Samedi
11 h. à 20 h. le Dimanche
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկ. Նուպար Փափազեան կը նուիրեն 100 Ֆր. (ստանալ «Յառաջ»էն) Սամուէլ Մուրատեան վարժարանին Թագւոր Տիրատուրեանի մահուան առ – թիւ:

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՀԱՅԿ. ՆՈՐ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ՄԸ

ԱՆԻԷՌԻ ԿԱՅԱՐԱՆԻՆ ՄՕՏ

ՎԱՐՈՒԺ

VAROUJ

PRODUITS D'ORIENT
49, Grand'Rue Charles de Gaulle — ASNIERES
Tél. 793-64-02
Հոն պիտի գտնէք ընտիր ապրանքներ
Մատչելի գիներով
ԲԱՑ Է ԱՄԷՆ ՕՐ, ԲԱՑԻ ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻԷ
FERMÉ LE LUNDI

NOEL ARMENIEN

DANS LES SALONS DE SOFITEL — SEVRES
Organisé par la Croix Bleue Arménienne d'Issy les Moulineaux

GRAND DINER DANSANT

Animé par l'orchestre
DES GAIDZAG'S

le Samedi 5 JANVIER 1980 à partir de 20 h. 30 jusqu'à l'aube
Réservation : 642-20-49 — 645-37-08 — 642-46-71

AVEC LE CONCOURS DE
AÉROFLOT - INTOURIST - Havas-Voyages
JACQUES CHELELEKIAN vous propose
au départ de MARSEILLE

des VOYAGES-ARMENIE

JOUR DE L'AN ET NOEL A EREVAN

MOSCOU - EREVAN

2 nuits — 12 jours

CALENDRIER DES DÉPARTS

DEPART VENDREDI : — 28 Décembre
RETOUR JEUDI : — 10 Janvier 1980

PRIX : 3700 F + 150 F. TOUT COMPRIS

Prix établi le 1er Février 1979
INSCRIPTION 45 JOURS AVANT LA DATE DE DEPART

Prix comprenant : Transport aérien — Transferts — Séjour hôtel 1er classe en chambre 2 lits — Pension complète — Visites et excursions selon programme — Visa — Assurances.

programmes et calendriers 1980
nous consulter

Renseignements et réservations

Jacques CHELELEKIAN — 87 la Canebière 13001 MARSEILLE
tél. (91) 95 90 12

et toutes agences HAVAS-VOYAGES de France — Org. Lic. 97

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
22
JEUDI
22 NOVEMBRE
1979

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

55րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.519 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 55e ANNÉE — No 14.519

ՓԱՐԻԶԻ ԵՂԵՌՆԱՓՈՐՁԵՐԸ ԵՒ ՏԵՂԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ

«ՖԻԿԱՌՕ» ԿԸ ԽՈՐԱԳՐԷ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ «ՎՐԻԺԱՌՈՒՆԵՐԸ» «ՎՏԱՆԳԱՒՈՐ ՓՈՒԼԻ ՄԷՋ»

———O———

Մեր նախորդ թիւով արդէն արձագանգ հանդիսացած էինք փարիզեան մամուլի լրատուութեան օդանաւային ընկերութիւններու դէմ կատարուած եղեռնափորձերուն մասին: Տեղի անձկութեան պատճառով չէինք կրցած անդրադառնալ նաեւ Ֆիկարոյի յօդուածին, որ այլապէս շահեկան էր: Խորագրէն սկսեալ Ֆիկարօ յատուկ դիրք կը ճշդէ: Արդարեւ, հինգ սիւնակի վրայ խորագրով մը կ'ըսէ. ՀԱՅԿ. ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ «ՎՐԻԺԱՌՈՒՆԵՐԸ»՝ ՎՏԱՆԳԱՒՈՐ ՓՈՒԼԻ ՄԷՋ:

Ապա, կարճ խմբագրական ծանօթութենէ մը ետք, ուր կ'ամփոփէ իր նախորդ թիւով տուած լուրերը, բաւական երկար կը ծանրանայ պատահածին վրայ, նկար մըն ալ հրատարակելով: Անշուշտ ուշադրութեան գրաւողը գլխաւորաբար այն իրողութիւնն է, որ առաջին անգամ ըլլալով եղեռնափորձ կը կատարուէր ոչ-թրքական հաստատութեանց վրայ: Եւ Ֆիկարօ ալ իր յօդուածը այդպէս կը սկսի.— «Առաջին անգամ ըլլալով, յարձակելով երկու ոչ-թուրք օդանաւային ընկերութիւններու վրայ, ճիշդ այն օրը երբ Ցոլհ-Պօղոս Բ. Պապը կը յայտնէր Թուրքիա իր այցելութիւնը, Հայկ. դիմադրութիւնը նոր եւ նշանակալից հանգրուան մը անցաւ այն պայքարին մէջ որու ձեռնարկած է վրէժը լուծելու համար պատմութեան առաջին ցեղասպանութեան: Ցարդ, արդարեւ, Հայկ. դիմադրութեան երկու կազմակերպութիւններ՝ Հայաստանի Ազատագրութեան Գաղտնի Բանակ եւ Հայկ. Ցեղասպանութեան Արդարադատներ միշտ յարձակած էին, երբեմն արիւնալի կերպով, Թուրք անձնաւորութեանց կամ հաստատութեանց Թուրքիա կամ արտասահման: Այս անգամ, Գաղտնի Բանակը, ըստ հեռաձայնային կանչի մը Ա. Էֆ. Փէ.ի ցուցադրական ձեւով տարածեց գործունէութեան իր դաշտը պայթուցիկ մեքենաներ դնելով օտար երկու ընկերութիւններու՝ Լուֆթհանզա եւ Քա. Էլ. Էմ. կեդրոնատեղին «այն օժանդակութեան համար զոր կը բերեն թրքական ֆաշիզմին» եւ որովհետեւ՝ «կ'անգիտանան Հայկական Դատը»:

Ֆիկարօ, ապա, ժամանակագրական թուումը կ'ընէ ցարդ կատարուած եղեռնափորձերուն եւ մահափորձերուն, ծանրանալու համար 1915ի ցեղասպանութեան վրայ, զոր առարկայօրէն կը նկարագրէ՝ «Հայկ. դիմադրութեան շարքայինները կը կռթնին միշտ այն ցեղասպանութեան վրայ որ հետեւեցաւ դանգուածային տեղահանութեան հրովարտակին, հռչակուած 1915 Ապրիլ 24ին Թուրքիոյ Ներքին Նախարարին կողմէ: 2 միլիոն 100 հազար Հայերու վրայ որոնք Օսմանեան կայսրութեան մէջ կ'ապրէին, մօտ մէկ միլիոնը կորսուեցաւ դէպի Սուրիա եւ Միջագետք տեղափոխութեան ընթացքին կամ ջարդուեցաւ: Ի տարբերութիւն գերմանական կառավարութեան որ ճանչցաւ հրէական ողջակիզութիւնը նացի վարչակարգի օրով, Թուրքիա միշտ ուրացաւ այս ոճիրը: 1973ին Մարսէյլի մէջ, ցեղասպանութիւնը ոգեկոչող յուշարձանի մը բացումը լուրջ տագնապ մը ստեղծած էր ֆրանքօ-թրքական յարաբերութեանց մէջ: Հայ շարքայինները կը պահանջեն պաշտօնական դատապարտութիւնը ՄԱԿի կողմէ այդ ցեղասպանութեան եւ վերադարձը Հայերուն Թուրքերու կողմէ 1915ին, գրաւուած հողերուն: Հայկ. ազգայնականութեան այս վերազարթնումը կրնայ բացատրուիլ ազդեցութեամբը հայ երիտասարդութեան վրայ ազգ. փոքրամասնութեանց գործունէութիւններուն, ինչպէս՝ Պաղեստինցի, Քիւրտ, Պասք եւայլն: Եւ ժամանումովը Եւրոպա Լիբանանէն հասած հայ շարքայիններու, որոնք փախած են քաղաքացիական պատերազմէն»:

Ֆիկարօ կրկնելէ ետք եղեռնափորձերուն մանրամասնութիւնները, կ'եզրակացնէ. «Ոճրային ոստիկանութեան քննութիւնը դժուար կը թուի անհրաժեշտ վկայութիւններու բացակայութեան պատճառով եւ տրուած ըլլալով ահաբեկիչներու զօրագունդերու շարժականութիւնը: Ասոնք անկասկած կը ստանան օժանդակութիւնը Ֆրանսայի հայ գաղութին, որ շուրջ 250 հազար հոգի կը հաշուէ որոնց 70 հազար անդամները Փարիզ կ'ապրին»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹԵՀՐԱՆԻ ամերիկեան դեսպանատան տասը պատանդները Փարիզի ճամբով գացին Ֆրանքֆուրթ: Խոմէյնի հաստատեց թէ մնացեալ 49 պատանդները պիտի դատուին իբրեւ լրտես մինչ Գարթըր կը սպառնայ զինեալ ուժի դիմել եթէ նման փորձ մը ըլլայ: Տեղւոյն վրայ, Թեհրան, Խոմէյնի զօրաշարժի ենթարկած է զանգուածները եւ ամէն օր քիչ մը աւելի կը նախատէ Գարթըրն ու Միացեալ Նահանգները:

ՄԵՔՔԷԻ մեծ մզկիթը գրաւուած է առջի գիշեր խումբ մը ահաբեկիչներու կողմէ, որոնք պատանդ բռնած են ներսը գտնուող հարիւր հոգի: Հարցը, կ'ըսուի, կապ չունի Իրանի հետ այլ միջմահմետական հատուածային խնդիր մըն էր, Շիիներու եւ Շիիներու հերձուածի մը միջեւ: Ստոյգ լուրեր չկային բայց կ'ըսուէր թէ արդէն տասը մեռեալ կար:

ԼՈՆՏՈՆԻ տեսակցութիւնը Նախագահ Ժիսքար տ'Էսթէնի եւ Տիկին Թաչըրի միջեւ ոչ մէկ արդիւնք տուաւ քանի երկու օր «խուլերու զրոյց» մը տեղի ունեցաւ: Ծանօթ է, որ Մեծն Բրիտանիա չուզեր Հասարակաց Շուկային վճարել իր բաժինը առարկելով թէ ծանր է՝ համեմատաբար իր զուտ եկամուտին: Միւս ընկերները կը պատասխանեն թէ այդ սկզբունքը չի կրնար ընդունուիլ եթէ նոյնիսկ կը հասկցուի: Ոչխարի հարցն ալ լուծում չգտաւ, մինչ Ֆրանսայի մէջ ցոյցեր եղան: Անգլիա Նոր Զելանտայէն (որ Հասարակաց Շուկայի անդամ չէ) ոչխար կը բերէ եւ կը ծախէ Հասարակաց Շուկայի անդամներուն ինչ որ անպարկեշտ կը գտնուի ֆրանսացի ոչխարաբոյծներու կողմէ:

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ, ինչպէս սպասուած էր, մերժեց ընդդիմութեան ներկայացուցած արգելքի երեք բանաձեւները, պիւտճէի վերաբերեալ:

ՊՈԼՍՈՅ քաղաքական գիտութեանց համալսարանի փոխ-տեսուչը Փրոֆ. Տօկանայ սպաննուած է առջի օր, չորս անծանօթներու կողմէ երբ իր բնակարանէն դուրս կ'ելլէր: Պարպուած 25 գնդակի վրայ 23ը ստացած է: Վարորդն ու դռնապանն ալ վիրաւորուած են: Կ'ըսուի թէ ծայրայեղ – աջեր պէտք է ըլլան ահաբեկիչները թերեւս փոխ-վրէժը լրագրողի մը սպանութեան նախորդ գիշերը:

ԵՐԲ ՄԱՐԴԻԿ ԼՈՒԵԼՈՒ ԱՌԻԹԸ ԿԸ ԿՈՐՍՆՑՆԵՆ...

ԹՈՐԳՈՄ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ ԱՆՈՒՆ ՄԷԿԸ, ՈՐ ԹՈՒՐՔԷՆ ԱՒԵԼԻ ԹՈՒՐՔ Է ԵՂԵ՛Ր ԻՆՉԵ՛Ր ԿԸ ԳՐԷ «ՍՕՆ ՀԱՒԱՏԻՍ»Ի ՄԷՋ

———O———

(Բ. և վերջին Մաս)

Երբեմնի «Թուրքի պէս զօրաւոր» ասութիւնը աւելի վերջ փոխակերպուեցաւ «Բարբարոս Թուրքեր»ու, այս ժողովուրդին հիմնած գլխաւոր Պետութիւններէն Օսմանեան կայսրութիւնն ալ որակուեցաւ «Հիւանդ Մարդը», եօթը Պետութիւններ յարձակեր են անոր վրայ, զայն փուլ բերել եւ այդ կայսրութիւնը համաձայնագրով մը զինաթափ եղեր: Զայն բաժան բաժան ընել ուզեր են: Օտարներու յետին նպատակներուն գործիք դարձած կարգ մը անձեր իրարու թշնամի են դարձուցեր դարերէ ի վեր իրարու հետ եղբայրօրէն ապրող երկու հաւաքականութիւնները:

Թուրքիոյ թշնամիներուն կողմէ «Հայկական Ջարդ» անունին ներքեւ ամբողջ աշխարհի հանրային կարծիքին ներկայացուող դէպքերը, կէս դարէ աւելի առաջ պատահած ըլլալով հանդերձ այժմ կ'ուզեն վերարծարծել, զոնէ վերյիշեցնելով զանոնք թարմացնելու ճիգերը կը ցուցաբերեն:

Զոր օրինակ «Ամերիկեան Համայնագիտարանը» կը գրէ, թէ «1915ին Թուրք կառավարութիւնը որոշեց Հայերու գործը կարգադրել այն վախով, որ եթէ Ռուսերը Թուրքիան գրաւեն, Հայերը անոնց կը միանան, հետեւաբար Հայոց Ջարդը կազմակերպեց»: Ցիշեալ Համայնագիտարանը էջեր ամբողջ յատկացուցած է այս նիւթին:

Թուրքի թշնամի մը կրնայ իր մէկ երկին մէջ գրել այսպիսի բաներ եւ կամ ալ անոր քաղաքական տեսութիւնները կրնան զինքը մղել, որ այդ ձեւով գրէ: Եւ սակայն, Համայնագիտարան մը, այդ ալ՝ «Ամերիկեան Համայնագիտարան»ի նման հրատարակութիւն մը պատմական դէպքերը չի կրնար այս աստիճան խեղաթիւրել, երբ տակաւին մօտաւոր անցեալին պատահած են անոնք: Հիմա պիտի փորձեմ անդրադառնալ այս նիւթին՝ իբրեւ մէկը, որ ապրած է այդ օրերը: Եւ սակայն, նախ կ'ուզեմ համառօտ կերպով խօսիլ Թուրք եւ հայ բարեկամութենէն, որ շարունակուած է դարերու տեւողութեամբ: Այսպէս.—

Հայերը, որոնք դարերու ընթացքին յարձակումներու թիրախ եղած են Բիւզանդիոնի, Հռոմի եւ աւելի վերջ ալ բազմաթիւ այլ Պետութիւններու, ի վերջոյ եկած եւ ապաստան գտած են Ակնոյ մէջ, Թուրքերու մօտ, որոնց համար գլխաւոր սկզբունքը կը կազմեն գութն ու կարեկցութիւնը: Այդ շրջանին է, որ Հայերը կը տիրանան իրենց անդորրութեան եւ ապահովութեան:

Ֆաթիհ Սուլթան Մէհմէտ երբ Իսթանպուլը առաւ, Հայերը հաւաքեց այս քաղաքին մէջ՝ իբրեւ վստահելի եւ միեւնոյն ատեն աշխատասէր տարրեր: Սուլթանը այդքանով ալ չբաւականացաւ, Պուրսայի Հայոց օրուան առաջնորդը՝ Ցովակիմ եպիսկոպոսը Իսթանպուլ բերելով զայն պատրիարք նշանակեց: Այդ շրջանը, Հայոց համար եղաւ ոչ միայն հանգիստի, անդորրութեան եւ ապահովութեան, այլ նաեւ բարօրութեան ու մշակութային ծաղկումի շրջան մը: Մշակութային ծաղկումի շրջան կ'ըսեմ, որովհետեւ դարեր ամբողջ Թուրքերը լայնախոհութեամբ դիմաւորեցին Հայերու կրթական հարցերն ու գործունէութիւնը: Նոյնիսկ լայնախոհութեան սահմաններէն ալ անդին՝ հովանաւորեցին զանոնք: Իսկ հիմա պիտի անդրադառնամ այն դէպքերուն, որոնք Թուրք եւ հայ թշնամութիւնը ստեղծեցին:

×

ՆԱԽԿԻՆ ԽԱՂԵՐԸ ԴԱՐՁԵԱԼ ԿԸ ԲԵՄԱԴՐՈՒԻՆ

Կարգ մը արտաքին ուժեր, որոնց նպատակն էր Թուրքիան անտեսապէս փճացնել եւ այդպէսով զայն բաժան – բաժան ընել, նախ սկսան Հայերով ու գրգռեցին անոնց կազմակերպութիւնները՝ Դաշնակ, Հնչակ, Ռամկավար, Վերակազմեալ կուսակցութիւնները, զորս թշնամացուցին իրարու եւ պատճառ դարձան եղբայրասպանութեանց: Այդ շրջանին, Հայերը եղբայրական մթնոլորտի մը մէջ կ'ապրէին Թուրքերուն հետ՝ այս եղբայրակցութեան տուած ուժով ու վստահութեամբ դարեր ամբողջ այս երկիրը իբրեւ հայրենակից իւրացուցած, զայն օր առաջ ժամանակակից քաղաքակրթութեան մակարդակին հասցնելու համար անկեղծօրէն նախանձախնդիր, այդ պատճառաւ ալ թէ՛ երկրագործութեան եւ թէ արուեստի մարզերուն մէջ մեծ յառաջդիմութիւններ արձանագրած:

Եւ սակայն, վերոյիշեալ յարձակումներուն ընթացքին յառաջ եկած մահերուն թիւը անբաւարար էր երկրի թշնամիներուն՝ իրենց նպատակին հասնելու համար: Անոնք կ'ուզէին, որ աւելի շատ մարդ մեռնի: Իրենց այդ նպատակը իրականացնելու համար ալ ամէն ինչ գործածեցին իբրեւ միջոց երկրագործին բահ – բրիչէն մինչեւ մտաւորականին գրիչը, որոնք դարեր ամբողջ գործած ու շարժած էին երկրին վերելքին ու ժողովուրդներու եղբայրակցութեան համար: Այդ բոլորը առին մշակին ու մտաւորականին ձեռքէն եւ անոնց տեղ տուին ոխ, արիւն եւ մահ փսխող զէնքեր, որոնք ուղղուած էին երկրին ամբողջականութեան դէմ: Արդիւնք՝ հարիւր հազարաւոր իսլամ եւ ոչ-իսլամ որբեր, հարիւր հազարաւոր մեռեալներ եւ այդ տեսակներուն յաջորդուած արեան լիճեր: Ես՝ իբրեւ մէկը այդ որբերէն, ամէն անգամ որ այդ արեան լիճերուն կը նայիմ՝ եղբայրասպանութիւնը հրահրող արտաքին ուժերուն նողկալի դէմքերը կը տեսնեմ անոնց մէջ: Աստուած անգամ մըն ալ այդ նողկալի դէմքերը թող ցոյց չտայ այս երկրին զաւակներուն:

Երկրիս մէջ, նոյն խաղը այս անգամ կը բեմադրուի ուրիշներու համար: Այսպէս, երկրորդ անգամ մը եւս կ'ուզեն արեան լիճեր ստեղծել, բայց այդ խաղերը կարելի է վիժեցնել բոլոր այդ չարիքի աղբիւրներուն ցոյց տալով թէ նման քանդիչ արդիւնքով, ահաբեկչական գործունէութիւններով անկարելի է ծունկի բերել Թուրքիան եւ պէտք է հասկցնել զանոնք՝ ատոր:

Անցեալի այս դառն օրինակներէն դաս քաղելով՝ ողջմտութեան տէր ազնիւ Թուրք ժողովուրդը եւ անոր ծոցէն փրթած ազնիւ ու հերոս Թուրք Զինեալ Ուժերը կարող եւ ի վիճակի են զանոնք ձախողեցնելու: Թող ամբողջ աշխարհ այս պարագան ալ լաւ գիտնայ...:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՄՇԱԿՈՅԹ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

(Գ. և վերջին Մաս)

Դ. « ՈՂՋԱԿԷԶ »

Պատերազմի փորձառութիւնը, սակայն, ամէնէն աւելի ամբողջական, անձնական ձեւով կ'երեւի Ա. Սեփէթճեանի հետաքրքրական այս գործին՝ « Ողջակէզ »ին մէջ: Կրկնողական բաժինը անգոյ չէ հոս եւս — Պաքոս, հասարակ տեղիք նաեւ՝ գեղագիտութեան շուրջ յածումներուն մէջ: Բայց կարելի չէ կանդչառնել, շատ յաճախ, նորոգող, խանդավառող, իր ներկան ապրող մարդու գգայնութեան առջեւ: Եւ էջերը չեն պակսիր ... Արաբիայի ծոցին, աղօթող Արաբին առջեւ՝ իր հերոսին առողջ, հասուն, աննախապաշար մարդկային կեցուա՞ծքը (դեռ հազուադիւտ՝ մեր մէջ...). անոր « Սփիւռքցի »ի երկուութեան բանաձեւո՞ւմը. ուրիշնե՞ր: Պիտի արժէր առանձին անդրադառնալ այս հատորին, անոր խոցերուն բայց մանաւանդ ուշագրաւ առաւելութիւններուն, յաճախ անվիճելի վաւերականութեան: Հիմնականը, սակայն այն է, որ Սեփէթճեանի հերոսը (ուր հեղինակը իր անձէն մեծ ներդրում կատարած ըլլալ կը թուի) նախատիպն է կազմաւորման մէջ եղող Միջին Արեւելքի — Սփիւռքցիի մը, անտեսականէն անդին՝ գաղափարներով, մշակոյթով, ընկերային կեցուածքով իսկ ոչ-հայ մարդոց հետ բնականոն, առողջ յարաբերութիւններ մշակող. ներկայ քաղաքակըրթական պահը լիովին ապրող՝ կարճ խօսքով: Իր ներքին երկուութեան ակնարկեցի արդէն. սակայն Սեփէթճեանի կերպարին հիմնական եզրը անցեալ ու ներկայ հաշտեցնելու, համադրեալ նո՛ր Հայ Մարդ մը ստեղծելու ճիգն է: Եւ դիւրին չէ ճիգը. անդրադառնա՞լ իր « երեք դժբախտութիւններ »ուն. ծննդավայրի կորուսման, « լեզու »ն կորսընցնելու վտանգին (մօրմէն հասած), հիղաւանային անցեալի փլուզման ցաւին. անդրադառնա՞լ Աղէտին չափերը ստացող հրկիզմանը իր արուեստանոցին, ասոր խորհրդանշական տարողութեան (չըսի որ Սեփէթճեանի Լիբանահայը արուեստագէտ է. այսինքն կեանք ստեղծող մը): Չէ՛, դիւրին չէ ճիգը:

— Զարժեր, Օմա՛ր, չարժեր: Որովհետեւ, ինչպէս կը տեսնեմ, ճակատագիրի խաղը մեզ իրարու եղբայրացուցեր է նոյնիսկ այս պարագային: Պատմե՞ր իմ քեզի՝ արուեստանոցիս հիմնայատակ կործանումին պատմութիւնը: Տասը երկար տարիներու աշխատանքի պտուղը... մոխրացաւ հրթիռներու եւ ռումբերու տեղատարափին տակ: Ու ես, հոս եմ այսօր: Անապատի մէկ քաղաքին մէջ կ'ըլլամ թէ՛ զոհ ու թէ՛ վկայ՝ անհաւատալի դէպքերու: Լա՞լ... ողբա՞լ... Բայց ինչո՞ւ: Ապրի՞լ կ'ուզենք... պէտք է պայքարիլ նորակերտ կեանքի մը համար... որպէսզի կարենամ ապրեցնել ինծի հետ՝ արեւէն կեանքի բարիք աղերսող կին ու երախայ, մայր մը մահամերձ: Այսօր նոր կեանքի մը առաջին սանդխամատին վրայ կանգնած՝ կ'ուզեմ վերստին բարձրանալ՝ ի սէր իմ պատասխանատուութեամբ կեանքի կոչուած զաւակներուս: Կրնա՛ս երեւակայել անոնց վիճակը... Անհամբեր սպասում՝ վարդագոյն առաւօտի մը, որ կ'ուշանայ, չես գիտեր՝ ինչո՞ւ: Այսօր, ծանր ու երկար գիշեր մըն է իրենց կեանքը, զոր կ'անցընեն ստորերկրեայ նկուղներու մէջ: Ողջակիզուող զոհեր ենք բոլորս ալ, մերթ արիւնոտ, մերթ անարիւն՝ կանգնած ընդարձակ զոհասեղանի մը վրայ: Անցնող ամէն օրի հետ, սպասումը կ'ըլլայ սպառում հոգեկան արիութեան: Կը սպասեն ինծի, կը սպասեն այն բարիքին, որ պիտի ծորի իմ անապատային աշխատանքէս: Բարիք մը՝ որ թերեւս կարենայ բուժել հիւանդ մօրս անբուժելի ցաւերը, ըլլայ դեղ ու դարման հարազատներուս վիրաւոր սիրտերուն:

×

Եւ Սեփէթճեանի ճիգը կը խանգարեն՝ Շուշանեաններու հիւանդագին Պաքոսը, մէկ ուրիշին դիւրին բանաձեւերը լեզուական – ոճային: Ասոնց մասին չէ որ պիտի խօսուի հոս: « Նորագոյնի ձգտումով գրող ու նկարող » տղոց ու աղջիկներու խումբին մէկ սկզբնատիպը, ահա՛, « Ողջակէզ »ի հեղինակին մէջ: Արեւելեան արուեստներու վրայ աննախապաշար ոգիով ու ճաշակով հակող արուեստագէտը, պաղեստինցի անտարբեր իր բարեկամին՝ իրաւազրկեալ անոր իսկ ժողովուրդին իրաւունքը անոր պոռացող յանձնառու: Իսկապէ՛ս, եթէ օր մը Միջին Արեւելքցի Հայը մտաւորական զանգուած ստեղծէ, իսկական գրող սերունդ՝ անոր դիմագիծը պիտի բաւական նմանի « Ողջակէզ »ի հեղինակի գիծերուն: Չէ՛, հոս տեղը չէ վերահպումներ առաջարկելու այդ կենդանագրին. նախընտրելի է խօսիլ իրագործուածին մասին, նոյնիսկ եթէ համեստ է ան, մեկնակէտին:

Ահա այդ եզրակացութիւնն էր զոր վերածեցի տարազի, դարձուցի նորայայտ դրօշակս, արաբական անապատի սա լեռնաշխարհին անհունօրէն փոքր հիւղակին մէջ:

« Ես քեզ մեղայ... Սաննին, — կը մրմնջէի, համատարած լռութեան մէջ, — ես քեզ մեղայ... երկիցս, երի՛ցս մեղայ... Չէ՛, պիտի չուզէի որ հողը քու ոտքերուդ տակէն սահէր, իմ հեռաւոր՝ Պուքրոս թէ Ահմէտ կոչեցեալ դրացի: Հողին պաշտամունքը չէ՞, զոր ունեցեր ենք մենք դարեր ամբողջ, ու կը գիտակցինք այսօր թէ ինչպիսի՛ տառապանք է զայն կորսնցնել... ես քեզ մեղայ... Սաննին, որ լքեցի քեզ այն պահուն՝ երբ սիրտդ կ'արիւնէր ու երկինքդ կը թընդար իր զայրոյթէն... Չեմ գիտեր՝ քանի՛ հազարներ զաւակներէդ դարձան անպատանք դիակներ քու դրօշիդ սիրոյն, քանիներ՝ որդեգրուած իտէալներու ի խնդիր... Քանինե՛ր որպէսզի վաղը ձրի ուսումնարան ու հիւանդանոց ունենային ու քանինե՛ր... սեւցած հոգիով քանի – քանիներ... որպէսզի թալանէին, ուրիշին սեփականացնէին... եւ անոնք ալ ինկան արիւնլուայ, դեռ չխոստովանած բազմահազար մեղքերն իրենց... Մեղա՛յ քեզ, Սաննին, կը լսե՞ս զիս արդեօք... ես՝ հայերէն բառերով կը դիմեմ քեզի ու տարագիր Արարատի զոյգ աչքերուն բազմախորհուրդ նայուածքը կը նետեմ քու ազատ սարալանջիդ:

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

Նորագոյն Դէպքը յաջողա՞ծ է, ուրեմն, մեզ կորզելու մեր հին յաճախանքներէն, ներկա՛ն ապրող հաւաքականութեան վերածել: Թափուած արիւնը, ապրուած տառապանքը ասոր ծառայա՞ծ են գոնէ, զօրացուցա՞ծ են մեզ այժմէականութեան զէնքով: Մեկնելով չորս աշխարհներէ (աւելի կամ նուազ ամբողջական չորս այս գիրքերէն), կարելի՞ է պատասխանել այս հարցումին: Թերեւս, բայց դժուար է ընդհանրացնելը: Միակ հաստատումը որ կարելի կը թուի ընել՝ այն է որ այսօր, 1979ի վերջին քառորդին, քիչ մը աւելի այս Պահուն ու Վայրին մարդերը դարձած ենք, քան ինչ որ էինք հնգամեակ մը առաջ: Այս չորս գիրքերը վկայ, անոնց որոշ էջերը...: Ուրիշ գործերու ալ կարելի էր անդրադառնալ, կարելի է անդրադառնալ դեռ: Եւ եթէ բոլոր անոնք օգնեն մեզի՝ աւելի՛ վաւերական, աւելի՛ « հոս » եւ « հիմա » ըլլալու, աւելի կառչելու այրող այս հողին (կառչելու նաեւ՝ ողբերգական այս առիթին, գոնէ աւելի՛ ներկայ ըլլալու), — կարելի կ'ըլլայ այն ատեն, « Ողջակէզ »ներու հեղինակներուն հետ յուսալ, որ արեւը օր մը Արեւելքէ՛ն պիտի վերածագի, « նոր լոյսի ու գոյնի խոստումներ » բերելով դեռ յուսացող երկրի մը զաւակներուն:

Յ. ՔԻՒՐՔՃԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԲՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՀՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ձեւով մը ահազանգի բնոյթ կը կրէ Խաչատուր Միրիմանեանի վերոյիշեալ խորագիրով յօդուածը « Սով. Գրականութիւն » ամսագիրին մէջ, թիւ 8: Նախ յիշեցնենք, որ յօդուածագիրը նախագահն է լեռնային երկիրներու բնութեան պահպանութեան միջազգային կոմիտէին: Այլ խօսքով՝ մասնագէտ մըն է խօսողը: Արդէն գրութենէն յայտնի կը դառնայ, որ ան շատ լաւ ծանօթ է տուեալ հարցին մանրամասնութիւններուն՝ միջազգային գետնի վրայ:

Արձանագրելէ ետք ծանօթ իրողութիւնը, այն թէ՝ հազարաւոր տարիներու ընթացքին ստեղծուած էքոլոժիին հաւասարակշռութիւնը խախտուելու վրայ է, խիստ անհրաժեշտ կը նկատէ բանիմաց մօտեցումը բնութեան հանդէպ:

Ահազանգը հասկնալի դարձնելու համար՝ այլազան օրինակներուն կարգին կը յիշատակէ Աշխաբադի, այսինքն Թուրքմենիստանի մայրաքաղաքը գումարուած Բնութեան Պահպանութեան միջազգային կազմակերպութեան 14րդ խորհրդաժողովին հաստատումները այս տարի: Համաձայն Խ. Միրիմանեանի՝ ժողովին արձանագրութեամբ կը ճշդուի, թէ աշխարհի վարելահողերէն 44 հեկտարը, վայրկեանի մը հաշուով, անմշակելի կը դառնայ, ուրեմն տարին 22.800.000 հեկտար տարածութիւն անօգտագործելի պատկեր կը պարզէ: Անդին վայրկեանը մէկ 20 հեկտար անտառ կը փճանայ, տարուան մը հաշուեկշիռը հասցնելով տասը միլիոն հեկտարի: Երկրագունդին տարածութեան 43 տոկոսը արդէն անապատի եւ կիսանապատի դիմագիծ կը պարզէ, 19 տոկոսն ալ այդ վիճակին վերածուելու վտանգը կը ներկայացնէ:

Այս եւ այլ մատնանշումներէն ետք, յօդուածագիրը կ'անդրադառնայ Հայաստանի բնութեան պահպանումին հարցին, քանի իր իսկ բնորոշումով « բաւականին լուրջ » կացութեան առջեւ կը գտնուինք: Ահա ընդհանուր պատկերացումը.—

«Տարիների ընթացքում մշակուող բերրի հողերը մեծ չափով շարքից դուրս են եկել, էռոզիայի հետեւանքով քայքայուել ու տարուել, անտառները կրճատուել են, Երեւանի, Կիրովականի, Հրազդանի, Ալավերդու, Ղափանի գործարանները իրենց գազային ու հեղուկ թափօններով աղտոտում են շրջապատող օդն ու ջուրը, հողն ու բուսական աշխարհը, լուրջ վնաս հասցնում կենդանական աշխարհին, անտառներին, այգիներին: Երեւանի եւ

ԵՐԱԶԱՅԻՆ ՀԱԼԷՊԷՆ

«ԵՍ ԾԱՌ ՄԸ Կ'ՈՒԶԵՄ...»

Գրեց՝ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԾԱՌՈՒԿԵԱՆ

Օր մը, Կարօ Սասունին ըսաւ.

– Եթէ մայրիկդ Կիւրէնի հերիսա մը պատրաստէ, կու գամ ու կը տեսնեմ թէ որքան ճշմարիտ են Հայ–Թրքական սիրըլոյթի այդ պատմութիւնները:

– Մայրիկ, Կարօ Սասունին հերիսա ուզեց:

– Թող գան, թող գան տէ մեր հերսէն տեսնեն, դուն ինծի միայն խորոզ մը գտիր...

– Վարը լեցուն հաւ ունին տանտէրերը, կը ծախեն:

– Հաւ չըլլար, իրական հերսէն խորոզով կ'ըլլայ:

Աքաղաղը գտնուեցաւ, հիւրերու խումբին ալ ճշդուեցաւ, քանի որ, «հերսէն քիչով ամօթ է», եւ վերջին օրը երբ քաղաք կ'իջնէի սեղանակիցները առաջնորդելու, պատուիրեց.

– Ան Կարօ Սասունցիին ըսէ — երբեք Սասունի չկրցաւ ըսել, միշտ Կարօ Սասունցի մնաց իր հնչումով – այս տունին մէջ չաքար չկայ, կ'ուզէ նը հետը թող բերէ...

Չէր մոռցած: Ճեմարանի առաջին թէ երկրորդ տարին, օր մը հերիսա պատրաստուեցաւ եւ նախաձեռնողը Հայր Աբրահամին տիկինն էր: Տեսայ որ Գասպար Իփէկեանը իր պնակին վրայ սեւ պըղպեղի տեղ չաքար ցանեց: Հալէպ, երբ պատմեցի մայրիկիս, սաստիկ զարմացումի «Տէ՛ր Աստուած» մը արձակեց եւ ...խաչակնքեց: Հերիսան չաքարո՛վ: Մանաւանդ կիւրէնցիի մը աչքին՝ սրբապղծութիւն մը:

Մեր հերիսային օրը, իմ բախտէս Քիքին եւ Փիսիկը ոչ միայն ամօթով չըձգեցին մեզ, այլ իրար գերազանցեցին: Կերակուրէն հանուած խորովին ոսկորները դեր մը ունեցած ըլլալու էին Քիքին տրամադրութեան վրայ: Սրահին կեդրոնը երկու յարկանի ցածկեկ պըղտիկ սեղան մը կար, վարը գիրքերով ու թերթերով լեցուն: Փիսիկը կը պահըտէր գիրքերուն ետեւ, գլուխը կամացուկ դուրս կը հանէր, ու երբ միւս կողմէն Քիքին թաթը նետէր, դարձեալ կ'անհետանար: Ի տես այս կատարեալ պահուըտուքի խաղին, Սասունին արձակեց իր հռչակաւոր պատգամներէն մէկը.

— Մայրիկ, ըսաւ, շունն ու կատուն կը հաշտուին, օրին մէկը Հայն ու Թուրքն ալ կրնան հաշտուիլ, բայց ես աշխարհի խաղաղութեան կը հաւատամ այն ատեն, երբ այս խենթ տղուդ խելքը տուն գայ...

– Ինչո՞ւ, ի՞նչ ըրած է իմ տղաս, ըսաւ մայրիկս, ժպտուն՝ բայց տղան պաշտպանելու պատրաստ:

– Տղա՞դ... շուն – կատու բերեր է, աղէկ: Մինչեւ հիմա հարս մըն ալ բերա՞ւ...

– Մեծը դուք էք, ըսէք որ բերէ, խոկոյն կակուղցաւ մայրիկս, խոնարհ եւ վիճող, ես ի՞նչ կրնամ ընել...

Սասունին, հին ալուէս, ինչպէ՛ս գիտէր անուշ լեզուով հակառակորդը դաշնակից դարձնել...

Օր մը, քաղաքէն դարձիս, վարի դըրացները մեծով պզտիկով մեր տունը լեցուած կը տեսնեմ, մայրիկս արցունքներու մէջ, շրջապատած են Քիքին, որ գլուխը պառկած կը մղկտայ, շուրջը արեան հետքեր...

Մայրիկս փողոց կ'իջնէ իշուկով շըջող վաճառորդէ մը կանաչեղէն գնելու եւ կը մոռնայ դուռը գոցել: Սանդուխները մեր յարկը կը տանին փողոցէն եւ ոչ թէ գետնայարկէն, ինչպէս կ'ըլլան գիւղի տուները: Այդ կարճ պահուն փողոցի հըսկայ շուն մը սանդուխներէն վեր կը սըպրդի: Կատուի հաջոցներէն դուռ դըրացիով վեր կը վազեն եւ ահա պարզուած տեսարանը: Փիսիկը հսկայ շունին երախին մէջ է, անշունչ, իսկ Քիքին փակած է շունին ու կատաղօրէն կը հաչէ ու կը խածնէ: Վրայ հասնող բազմութեան հարուածներուն տակ, շունը կը ձգէ սատկած կատուն ու կ'իյնայ Քիքին վրայ, մինչեւ որ յաջողին վռնտել...

Դրացիին մեծ տղան թերթի մը մէջ փաթթեց Քիքին եւ անհետացաւ: Բերին, քանի մը ժամ ետքը: Փրկուեցաւ: Տրիւզները, Լիբանանի իսլամ թէ քրիստոնեայ բնակչութեան մէջ, ամէնէն վեհանձն եւ ազնիւ ցեղն են արդէն: Քիքին փրկեցին: Քիքին, որ քիչ մնաց զոհ երթար ի պաշտպանութիւն փիսիկին: Այդ դէպքէն ետք ուրիշ աչքով նայեցանք մեր շունին:

– Պզտիկ ըլլալուն մի նայիք, կ'ըսէր մայրիկս հիւրերուն, իրմէ երկու անգամ մեծ շունի մը հետ կռուեցաւ...

(Շար.– 6)

...միս քաղաքների արագ աճող աւտո–տրանսպորտը հսկայական քանակութեամբ թունաւոր նիւթեր է արտադրում (ածխաթթու գազ, ածխածնի օքսիդ, ար–ճիճի, ազոտի օքսիդներ, սնդիկի արտա–հարգ թունաւոր գոլորշիները եւայլն), որոնք բնակչութեան լուրջ հիւանդութիւնների պատճառ են դառնում: Երեւանի տրանսպորտի արտադրած թունաւոր նիւթերը մի քանի տասնեակ անգամ գերազանցում են թոյլատրուող սանիտարական նորմաները: Քաղաքային տընտեսութեան ու արդիւնաբերութեան պինդ թափուկները աղտոտում են բակերը, փողոցները, վատթարացնում սանիտարական վիճակը: Գետերը աղտոտուած են այն աստիճանի, որ անհետանում է ձուկը, որոշ գետերի ջուրը (Ողջի, Դեբեդ) պիտանի չէ դաշտերի ոռոգման համար: Ցանցագործ որսագողերը լուրջ վնաս են հասցրել ե՛ւ ձկնային, ե՛ւ թռչնային ու կենդանական աշխարհին»:

Խ. Միրիմանեան, բնականաբար, կ'ընդգծէ այն ակներեւ իրողութիւնը, թէ պատկան իշխանութիւնները կարեւոր որոշումներ տուած եւ նոյնքան կարեւոր քայլեր առած են: Հարցն այն է սակայն, որ որոշումներով եւ, ի հարկին ի գործ դրուած պատժական միջոցներով կարելի չէ միայն պարտ ու պատշաճը տնօրինել: Բովանդակ ժողովուրդն է՝ մեծով եւ պզտիկով, աշխատաւորով եւ մտաւորականով, որ պէտք է ըմբռնէ հարցին առաւել քան կարեւորութիւնն ու այժմէականութիւնը: Բնութեան պահպանութեան գործը համաժողովրդական հայրենասիրութեան, պատիւի եւ պարտականութեան գործ է: Ահա հիմնական միտքը:

Շարունակելով մեկնաբանութեանց շարքը, յօդուածագիրը կը յիշեցնէ ՄԱԿի հրապարակած հետեւեալ տուեալը Փարիզի մէջ.— Մարդկութեան 50 տոկոսը ներկայիս անօթի է, 25 տոկոսը ձեւով մը կը քաշկռտէ իր գոյութիւնը եւ միայն միւս 25 տոկոսն է, որ ապահովուած է ամբողջական սնունդով: Ուրեմն, հողային աղբիւրներուն ապահովումը, նորերուն մշակումը խիստ այժմէական առաջադրութիւններ կը մնան մարդոց սնունդը ապահովելու համար:

Կայ նաեւ այլ շատ հիմնական հարց մը, այն է մաքուր օդին պահպանումը: Թթուածինին պակասը, իբրեւ հետեւանք կանաչ տարածութիւններուն խիստ կըրճատումին, մտահոգութիւն պատճառող չափանիշի կը հասնի: Բնականոն, առողջ միջավայր ունենալու համար անհրաժեշտ է, որ քաղաքներուն մէջ անձ գլուխ հաշուով 25 – 40 քառակուսի մեթր կանաչ տարածութիւն գոյութիւն ունենայ՝ պուրակ, ծառ ու ծաղիկ:

Բայց ի՞նչ պատկեր կը պարզէ մեր մայրաքաղաքը: Երեւանի բնական պայմաններում իւրաքանչիւր մարդու համար պահանջւում է 40 քառակուսի մեթր կանաչ տարածութիւն, բայց, այսօրուայ դրութեամբ, դժբախտաբար, հասցնում է միայն 8 քառ մեթրի, եւ այս հակառակ այն փաստին, որ Երեւանի քաղաքապետարանը ամէն տարի մեծ գումարներ կը յատկացնէ քաղաքին կանաչութիւնը ընդլայնելու համար: Յօդուածագիրին ըսելով, մարդոց անհոգութեան, անխղճութեան հետեւանքով նոր «կանաչապատուած տարածութիւնների մեծ մասը շարքից դուրս է գալիս»:

Հոսկէ նաեւ Խ. Միրիմանեանի պահանջը՝ դաստիարակել ժողովուրդը:

ԲԱՂՀԱՆ

ՅԱՋՈՂ ՁԵՌՆԱՐԿ ՄԸ

ԼԻՈՆ.— Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին կազմակերպած ընտանեկան պարահանդէսը տեղի ունեցաւ Նոյ. 10, Շաբաթ գիշեր, Շառպոնիէռի շքեղ սըրահներուն մէջ, իր գոյութեան յիսնամեակին առթիւ:

Ժամը 22ին, արդէն բոլոր սեղանները գրաւուած էին եւ ժողովուրդը եկած էր, խուռներամ, քաջալերելու Կապոյտ Խաչի այս ձեռնարկը եւ յայտնելու իր համակրանքն ու գնահատանքը, այս կանացի կազմակերպութեան: Խաչուհիները սիրալիր ու ժպտադէմ կը դիմաւորէին հիւրերը եւ կ'առաջնորդէին իրենց վերապահուած սեղանները:

Տարեկան պարահանդէսները, որոնք կը կատարուին այս շրջանին, միջոցներ են, որպէսզի հայրենակիցներ ուրախ զուարթ մթնոլորտի մէջ, ապրին հայկական ժամեր ու տեսնեն ծանօթներ ու բարեկամներ: Գօճաեան նուագախումբը կը հընչեցնէր ոգեւորիչ եղանակներ հայկական ու ֆրանսական, ու ներկաները մեծ ու պզտիկ անխոնջ պարեցին ու ցատքեցին:

Գեղարուեստական բաժնին համար, դադար մը տրուեցաւ, որուն ընթացքին Տիկ. Մ. Հաբէլեան, Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին կողմէ, գրաւոր ուղերձով մը շնորհակալութիւն յայտնեց ներկաներուն, որ միշտ քաջալերած են իրենց ձեռնարկները ու մանաւանդ այսօր յիսնամեակին առթիւ ու ըսաւ.— «Արդարեւ, յիսուն երկար տարիներ անցեր են այն օրէն, երբ Մարսէյլի մէջ, ողբացեալ Արշակ Ջամալեան իր կողքին ունենալով կարգ մը նուիրեալ Հայուհիներ, Տիկիններ Էլէն Բիւզանդ, Տիրուհի Միսաքեան, Խոնդկարեան եւ ուրիշներ, հիմը կը դնէր այս կանացի կազմակերպութեան, ֆրանսահայ գաղութին մէջ, նպատակ ունենալով բարեսիրական, կըրթական ու ազգապահպանման նուիրական գործը: Անոնք կը հանգչին հիմա յաւիտենականութեան մէջ, բայց իրենց գործը կը շարունակուի. յարգա՛նք անոնց յիշատակին»:

«Կապոյտ Խաչը, որուն Շրջ. Վարչութիւնը կը գտնուի Փարիզ, մասնաճիւղն է համագաղութային այն կանացի մեծ կազմակերպութեան, որ հիմնուած է Ամերիկայի մէջ 1910ին, Հայ Օգնութեան Միութիւն անունով (ՀՕՄ): Իսկ Միջին Արեւելքի, Յունաստանի եւ Պարսկաստանի մէջ կը գործէ որպէս Հայ Օգնութեան Խաչ: Կապոյտ Խաչը իր կատարած աշխատանքներով կը յուսանք թէ, արդարացուց իր գոյութիւնը, օգնութեան հասնելով չքաւորներուն, ծերերուն, հիւանդներուն, աղէտեալներուն ու մանաւանդ ազգապահպանման դետնի վրայ իր միօրեայ վարժարաններով ու օդափոխութեան կայանով, ուր ամէն տարի 200է աւելի մեր սիրասուն փոքրիկները երկու ամիս, հայ տան մթերմիկ ու Խաչուհիներու գուրգուրալի խնամքին ներքեւ, Ժիւռայի բարձունքներուն վրայ, կը շընչեն մաքուր օդ ու կը զօրանան:

«Ըսուած է թէ, բարեգործութիւնը մարդկային առաքինութիւններէն մին է, եւ կը խորհիմ թէ, իւրաքանչիւր Խաչուհի ունի այդ շնորհը, եւ նուիրումով ու սիրով կը կատարէ, իր բարեսիրական պարտականութիւնները: Այս յիսնամեակին առթիւ, սրտագին կոչ մը կ'ուղեմ ընել ձեզի, սիրելի տիկիններ եւ օրիորդներ.— Եկէ՛ք միացէք մեզի, թարմ ուժերով եւ ոգեւորութեամբ, ու պիտի տեսնէք թէ, որքա՜ն հաճելի է Կապոյտ Խաչի կազմակերպչական ներքին կեանքը եւ պարտականութիւն մը կատարած ըլլալու գոհունակութիւնը»:

Հայկական նուագի զօրաւոր դոբիններուն ներքեւ բեմ կը յառաջանայ Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տան «Արծիւ» պարախումբը, տղաքը իրենց արծուային թռիչքով զօրեղ ու առնական, իսկ աղջիկները նազելի ու «հեզաճկուն»: Իրենց գեղեցիկ զգեստներով ու կշռութաւոր ու շնորհալի պարերով խանդավառեցին ներկաները եւ արժանացան բուռն ու երկարատեւ ծափերու:

Շնորհաւորելի է նախագահուհի Տիկին Անահիտ եւ պարուսոյց Ժան Քլօտ եւ պարախումբի անդամները, որոնք, որքան աշխատանք տարած պէտք է ըլլան, առաջին առթիւ իսկ, այսքան յաջող ներկայանալու համար հանրութեան:

Կը մաղթենք նորանոր յաջողութիւններ եւ մանաւանդ յարատեւութիւն, որպէսզի մեր շրջանն ալ ունենայ իր պատուաբեր պարախումբը:

Եղաւ նաեւ վիճակահանութիւն, եւ բոլորն ալ շահեցան արժէքաւոր առարկաներ, որոնք նուիրուած էին Լիոնի առեւտրականներուն կողմէ:

Առաւօտեան ժամը 4ին նուագախումբը կը հնչեցնէր վերջին եղանակը ու ժողովուրդը կը բաժնուէր սրահէն, ուրախ տրամադրութեամբ:

Յաջող ձեռնարկ մը իսկապէս, նաեւ բարոյական յաղթանակ մը Կապոյտ Խաչին, յիսնամեակին այս տօնակատարութեան առթիւ:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

Սփիւռքի հետ մշակութային կապի նախագահութեան հրաւէրով Արա Պարթեւեան Հայաստան կը մեկնի ղեկավարելու համար նուագահանդէս մը որուն պիտի մասնակցին պետական սէնֆոնիք նուագախումբը, Հայաստանի ակադեմական երգչախումբը եւ այլ արուեստագէտներ:

Ցայտագրին մաս կը կազմէ իր օրատորիօն:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՆՈՐ ՋՈՒՂԱՅԻ « Մ. Վարանդեան » գրադարանի հրաւէրով, կարգ մը դասախօսութիւններ տալու նպատակով, Հոկտ. 17ին Նոր Ջուղա գացած է Վարանդ Փափազեան (Պէյրութէն): Հոկտ. 17ին Վարանդ Փափազեան այցելած է Սպահանի համալսարանը եւ հանդիպում ունեցած հայագիտութեան ճիւղի ուսանողութեան հետ, ներկայացնելով Լիբանանահայութեան վիճակը: Նոյն օրը Հայկ. վարժարանին մէջ դասախօսութիւն մը տուած է « Սփիւռք, Հայաստան եւ Հայկ. Դատ » նիւթին շուրջ: Հոկտ. 19ին նոյն նիւթին շուրջ խօսած է Փերիոյ Բոլորան գիւղի դպրոցին մէջ: Հոկտ. 20ին, «Ջոլֆա» պանդոկին մէջ տեղի ունեցած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան 89րդ տարեդարձը: Նախապէս որոշուած էր հանդէսը կատարել Նոր Ջուղայի Հայոց Ակումբին մէջ, քանի որ յեղափոխական դատարանը արտօնած էր ակումբին վերաբացումը, սակայն, ինչպէս կը գրէ «Ալիք»ի թըղթակիցը, «մի քանի անհատների թունալից զրպարտութեանց պատճառով, դատարանը փոխեց իր որոշումը եւ ակումբը դարձեալ փակ մնաց »: Հանդէսին ներկայ եղած է հոծ բազմութիւն մը: Բանախօսած է ընկ. Վարանդ Փափազեան: Եղած են նուէրներ Հայկ. Դատին ի նըպաստ:

ԳՈԹԷՆԻՈՅ « Զաւարեան » սրահին մէջ, Նոյ. 9ին, տեղի ունեցած է զրոյց-հանդիպում մը հայրենի գրագէտ Ստեփան Կուրտիկեանի հետ, որ Աթէնք կը գըտնուէր այցելութեամբ: Ներկայ եղած են թեմին առաջնորդը՝ Սահակ Արք. Այվազեան, միութեանց ներկայացուցիչներ եւ հոծ բազմութիւն մը: Ստ. Կուրտիկեան խօսած է Հայաստանի նուաճումներու, իր շրջապտոյտներու եւ հանդիպումներու մասին, ինչպէս նաեւ պատասխանած է իրեն ուղղուած հարցումներու: Փակման խօսքը արտասանած է Համազգային Մշակ. Ընկերակցութեան կողմէ (հանդիպումը կազմակերպող) Միհրան Քիւրտօղլեան:

ՍՊԱՍՄԱՆ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

(Վ Է Պ)

= ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ =

Բ.

Էվա բրտօրէն իրականութեան դարձած՝ րոպէ մը վարանեցաւ. յետոյ ջանաց նստիլ ինքն ալ եւ վախով հարցուց.

— Անոր է՛, բան մը ճարեցի՞ր:

Անիկա չպատասխանեց. այնքա՛ն յոգնած եւ յուսահատ երեւոյթ մը ունէր, ինքն ալ սպառած անբաւական սնունդէն եւ շարունակական հոգերէն որ Էվա մէկէն չհամարձակեցաւ տղուն կաթին խնդիրը մէջտեղ հանել:

Անոր քիչ մը երկայն մնացած մազերը քրտինքէն փակած էին քունքերուն եւ իր մութ շագանակագոյն բիբերը կը կորսուէին խորրոշացած աչքերուն մէջ. կիսարաց շրթունքին վրայի մաշկը չորցած կը ճերմկնար ու դժուարաւ ելեւէջող կուրծքը սուլող շնչառութիւն մը ունէր. քիչ մը հանդարտելէն ետքը միայն երկու ձեռքերը ջղաձգօրէն ծունկերուն վրայ դրած՝ միօրինակ ձայնով մը իր անօգուտ դիմումներուն պատմութիւնը ըրաւ.

— Նախ Ռօպէրին գացի. հոն չէր. Սատարօֆը սու մը իսկ չունէր. խոստացաւ որ եթէ ինքը գտնէ հոս ալ դրամ կը բերէ. Ալեքսանդր դեռ արթնցած չէր: կէս ժամ դրանը առջեւ սպասցնելէն ետքը երեւցաւ ըսելու համար որ այսօր բան մը չէր կրնար ընել.. երկու անգամ մինչեւ վեցերորդը ելայ ժաքը տեսնելու. դըռնապանը ըսաւ որ իջնալը չտեսաւ դեռ. բայց դուռը չբացաւ. կ'երեւայ թէ կանուխէն մեկնած էր:

Պահ մը լուռ մնաց `նայուածքը անորոշ.

— Ալ տեղ չմնաց երթալիք, ամէն կողմ պարտք ունիմ, ինծի տեսնողը կը փախչի կոր կարծելով թէ դրամ պիտի ուզեմ, Տիֆրէնը տեսայ Լիւքսէնպուրկի պարտէզէն անցած ատենս, ինծի չբարեւեց. 10 ֆրանք պարտք ունիմ արդէն...

Դառնութեամբ ժպտեցան. ձայնը հետըզհետէ կը կամացնար, գրեթէ անլըսելի կը դառնար. յանկարծ կնոջը դարձաւ.

— Է՛, հիմա ի՞նչ պիտի ընենք, Էվա:

Գ.

— Ա՛ բարի եկաք, պարոն Սատարօֆ, ինչ հաճելի անակնկալ կ'ընէք մեզի...

Սատարօֆ զգացուած ըլլալու ձեւ չունէր իրեն չռայլուած այնքան ջերմ խօսքերէն՝ արտասանուած անոյշ բայց առնական ձայնով մը, դիւրին գտնուած բառերով եւ փայփայիչ ու շողոքորթող շեշտով մը.

—Բարեւ ձեզ պարոն Ջանսքի, պատասխանեց անիկա ձեռքը տալով շտապով եւ բուռն կերպով:

Նախասենեակին մէջ՝ Սատարօֆ լուռ ու գրեթէ նեղսիրտ կը հանէր վերարկուն մինչդեռ պարոն Ջանսքին չէր դադրեր խօսելէ նոյն եղանակով:

Պարոն Ջանսքի արդէն տարէց մարդ մըն էր, բայց ուժով կազմուածքով. իր ճերմակախառն մազերը եւ մօրուքը ծանրութիւն մը կու տային իրեն. հակառակ քանի մը խորշոմներուն որոնք արդէն կ'ակօսէին իր կեանքը վայելողի զըւարթ դէմքը, գեղեցիկ կը նկատուէր դեռ անիկա իր աչքերուն անսովոր փայլին եւ իր անձէն արտայայտուող ազնուականութեան պատճառաւ. երբեմն լոյսի ոեւէ խաղով մը, մանաւանդ երբ մազի փունջ մը իյնար իր գեղեցիկ ճակտին վրայ, տարտամ նմանութիւն մը կ'ունենար Ալֆօնս Տօտէի. անիկա կը պատկանէր բոլոնիական հին ընտանիքի մը որ շատոնց ի վեր Ֆրանսա հաստատուած էր:

— Բայց հաճեցէք սալոնը մտնալու պարոն Սատարօֆ. տիկինս չափազանց գոհ պիտի ըլլայ ձեզ տեսնելով:

Իր երկայն եւ ճերմակ ձեռքովը բացաւ կապերտէ վարագոյրը եւ գրեթէ Սատարօֆը մղեց դէպի սալոն, մինչ անիկա չուարած – շլացած այնչափ լոյսերէն եւ լսած խօսքերէն անհանգիստ՝ չէր գիտեր ինչ դիրք բռնել:

(Շար. – 9)

Տէր եւ Տիկին Սարգիս Ընտրիկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Թորոսեան եւ զաւակները, Օր. Օտէթ Ընտրիկեան եւ ընտանեկան պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց աղջկան, քենիին, քրոջ եւ ազգականին՝

ԱՆԱՅԻՍ ԸՆՏՐԻԿԵԱՆԻ

յանկարծական մահը, որ պատահեցաւ Կիրակի, Նոյ. 18ին, 39 տարեկանին:

Յուղարկաւորութեան մանրամասնու–թիւնները մեր վաղուան թիւով:

« ՅԱՌԱՋ ».— Մեր խոր ցաւակցու–թիւնները « Յառաջ »ի վաղեմի աշխա–տակից Ս. Ընտրիկեանի եւ իր կնոջ այս կսկծալի կորուստին առթիւ:

×

Տէր եւ Տիկին Սարգիս Ընտրիկեան այս տխուր առթիւ 200 Ֆր. կը նուիրեն «Յա–ռաջ»ի բարգաւաճման:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Ագնիւ Քիրէմիթճեան զա–ւակները, Թոռները եւ ընտանեկան հա–մայն պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Նոյ. 25 ժամը 11ին Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, եղբօր, եւ ազգականին՝

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔԻՐԷՄԻԹՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Այրի Տիկին Թագուհի Գավաֆեան, Տէր եւ Տիկին Զարեհ Գավաֆեան եւ զա–ւակները, Տէր եւ Տիկին Կարօ Գավուք–եան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատար–ուի Կիրակի, Նոյ. 25ին Փարիզի Ս. Յով–հաննէս Մկրտիչ եկեղեցին, իրենց ա–մուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր՝

ԳԵՂԱՄ Գ. ԳԱՎԱՖԵԱՆԻ

մահուան քառներորդ տարելիցին առթիւ ինչպէս նաեւ Գավաֆեան գերդաստանի համայն ննջեցելոց յիշատակին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Իգմիրի աղէտին եւ հէգ նահատակնե–րուն 57րդ տարեդարձին առթիւ, նա–խաձեռնութեամբ Իզմիրի եւ շրջաններու Հայր. Միութեան, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի առաւօտ, Նոյ. 25ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Իսկ կէսօրէ ետք ժամը 13.30ին հոգե–ճաշ, 80 Ռիւ Լաֆայէթ, Օթէլ Օփերա – Լաֆայէթ: Ճաշագին 40 Ֆր.: Սեղան–ները կանխաւ ապահովել հեռաձայնելով Տիկ. Թորանեանի 793–53–71:

UGAB - JEUNES

Présente

UNE SOIREE CINE CLUB

Le Vendredi 23 Nov. à 20 h. 45

POINT LIMITE ZERO

R. C. Sarafian

USA 1970 — Couleur — V. F.

Livrer une voiture est le prétexte d'un défi lancé par un jeune Américain, ancien coureur automobile aux polices de plusieurs états des Etats-Unis

Un film d'action et de poursuites en auto, moto et hélicoptères dans lequel la musique donne le rythme. au Centre Culturel Alex Manoogian 118, rue de Courcelles, Paris 17e

ՊԷՅՐՈՒԹԻ « ԱՐԱՐԱՏ » ՕՐԱԹԵՐԹԻ ՎԵՐԱԿԱՆԳՆՄԱՆ ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ
Բ. ՑԱՆԿ

Ճիէրճեան Մուշեղ 5000 Ֆր., Քեհեա–եան Միհրան 1000, Սինանեան Հայկազ 500, Կիւլպէնկեան Մ. եւ Գալֆայեան Ս. 300, Աղէկեան Գրիգոր 250, Անդրէաս–եան Վազգէն, Մահտեսեան Սիմոն 200ա–կան, Թուլումճեան Կարպիս 150, Պըյըք–եան Պօղոս 130, Նաւասարդեան Վահան, Տէրտէրեան Կարպիս, Ճամճեան Խաչիկ, Մարտիկեան Մարի, Հալաճեան Հայկազ, Շերիքեան Ճոն, (Սեւրանէն Մահտեսեանի ձեռամբ), Ալեանաքեան Պ., Քե–պապճեան 100ական, Նալպանտեան 50, Քիրճեան 30, Քիրէմէթեան 10, գումար 8630 Ֆր.:

Մ Ա Ռ Ա Ն

ՄՕՏ ՕՐԷՆ...

ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Մուրատ Ռափայէլեան նախ–կին Աշակերտաց Միութիւնը իր սրտագին վշտակցութիւնները կը յայտնէ այրի Տիկին Մ. Մկրտիչեանի եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն՝ Մկրտիչ Մկրտիչ–եանի (պատուոյ նախագահ Միութեան) մահուան կսկծալի առիթով:

pour la premiere fois en France

ORGANISEE PAR L'UCFAF ET LA JAF

la tournée de l'ensemble national des chants et danses d'Arménie Tatoul Altounian

Հայաստանի «Թաթուլ Ալթունեան» երգի – պարի պետական անսամբլի առաջին շրջապտոյտը

SALLE PLEYEL : 26 Nov. à 20 h. 30
LE HAVRE : 24 Nov. à 20 h. 30
BRUXELLES : 25 Nov. à 20 h. 30
VITRY : 30 Nov. à 20 h. 30
NOGENT SUR MARNE : 1er Déc. à 20.30
ANGOULEME : 4 Déc. à 20 h. 30
MARSEILLE : 7 Déc. à 20 h. 30
VALENCE : 8 Déc. à 20 h. 30
LYON : 9 Déc. à 17 h.

Vente des billets : les 3 FNAC, la salle Pleyel, aux points de vente habituels, chez les membres de l'UCFAF.

Location et réservation : Centre Culturel et Artistique
6 Cité du Wauxhall — 75010 PARIS
Tél : 208-76-49 de 15 h. à 20 h.
du Lundi au Samedi

Editions
LA PENSEE UNIVERSELLE
4, Rue Charlemagne, Paris 4e
Métro : St. Paul

Jacques Parvanian

"Au-Dela De L'Esperance

Tome 1 : LA FOI

Arménie, 1948, *Les débuts difficiles d'un rapatriement*

384 p.

En vente à « La Pensée Universelle »
à PARIS : chez H. Samuel, rue Monsieur le Prince 51
et chez Mme Palouyan, 9, rue de Trévise
à MARSEILLE : Libr. Flammarion sur la Canebière, et en librairie sur commande

ՀԱՆԳՐՈՒԱՆԱՅԻՆ ԽԱՂ

RALLY - PAPER

կազմակերպուած
Հ.Մ.Ը.Մ.ի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ

Տեղի կ'ունենայ Դեկտ. 9, Կիրակի ժամը ճիշդ 13ին: Մեկնում Մշակ. Տունէն, 17 Ռիւ Պլէօ, Փարիզ 9րդ

Մանրամասնութեանց համար հեռա–ձայնել ամէն օր ժամը 16էն 18.—
824.63.89

VENDREDI 23 NOVEMBRE à 21 H.
Salle du Grès-Martigues, organisé par l'Association des Arméniens de Martigues - L'Etang de Berre et office Municipal Socio-Culturel de Martigues

CONCERT

avec

La Chorale SAHAK - MESROB

sous la direction de
H. YELMAZIAN
au piano : J. YELMAZIAN
AU PROGRAMME :
Komitas, Brahms, Babadjanian, Shubert ,Bartévian, etc.

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՃԱՇ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ի ՆՊԱՍՏ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՍՈՒՐԲ ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆԻՆ

Շաբաթ, Դեկտ. 1, ժամը 20.30էն մինչեւ առաւօտ
Նախագահութեամբ՝ Կաթող. Պատուիրակ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ –
Ալֆորվիլի երեսփոխան – քաղաքապետ ԺՈԶԷՖ ՖՐԱՆՉԵՍՔԻ
ներկայութեամբ ՍԻԼՎԱ ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆԻ
Salle des Fêtes Voltaire (Alfortville)
Մասնակցութեամբ
ՊԵՏԻԿԻ ԻՐ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲՈՎ

MARANE

BIENTOT...

PRIX INTERESSANTS

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկե–ղեցւոյ Նորընտիր Հոգաբարձութիւնը շը–նորհակալութեամբ ստացած է եկեղեցւոյ պայծառութեան համար.— Օր. էլիզա–պէթ Փապուճեան (Թուլուզ) 500 Ֆր., իր այցելութեան առթիւ Տիկ. Հ. Տանայ–եան 500, Տիկ. Զիչէրեան 100, Տիկ. Մ. Մութաֆեան 100 Ֆր.:

Մ Ա Ռ Ա Ն

ՄՕՏ ՕՐԷՆ...

ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 26էն - ՅՈՒՆՈՒԱՐ 10

ՆՈՐ ՏԱՐԻՆ ԵՒ ՀԱՅԿ. ԾՆՈՒՆԴԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՆՑՈՒՑԷ՛Ք

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՄԲ՝
«ՍԵՒԱՆ» ՃԱՄԲՈՐԴԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՍԱՊԷՐԱԹՈՒՐԻ

ՕԴԱՆԱՒՈՎ ՄԵԿՆՈՒՄ՝
ԼԻՈՆԷՆ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ՓԱՐԻԶԷՆ

ՏԵՂԵՐԸ ՍԱՀՄԱՆԱՓԱԿ ԸԼԼԱԼՈՎ ԱՆՅԱՊԱՂ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԻԼ

A LYON	A PARIS
sevan voyages	**saberatours**
SARKISSIAN Varoujan	**BAGHDASSARIAN Levon**
50, cours de la Liberté	3, rue de l'Arrivée
69003 LYON	Imm. CIT 7e étage
Tél. (78) 60 13 66	75015 PARIS
	Tél. 538 67 47

LES AMIS DE LA FONDATION MARIE NOUBAR

JOURNEES D'AMITIE

au profit des étudiants arméniens boursiers

Samedi 24 Novembre de 14 à 19 h.
Dimanche 25 Novembre de 14 à 22 h.
CITE UNIVERSITAIRE
57, Bd. Jourdan,
Métro Porte - d'Orléans
Facilité de Parking
Cadeau de Noël, Parfumerie, Jouets
Livres, Disques, Cartes de vœux, Foulards, Cravates, Parapluies, Jupes
Chemisiers, Linge de maison, Layette, Alimentation
BUFFET
SPECIALITES ARMENIENNES
le Dimanche 25 Novembre de 16 h. à 18 h.
ANNIE D'ARCO
dédicacera ses disques
ARTHUR CONTE
JACQUES FAIZANT
VARVARA BASMADJIAN
signeront leurs ouvrages
Grande LOTERIE : un Week-end Air Inter à Nice, pour deux personnes

ՈՒՐԲԱԹ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
23
VENDREDI
23 NOVEMBRE
1979

LE NUMERO 2 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

55րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.520 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 55e ANNÉE — No 14.520

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԻՍԼԱՄԻ ՊՈՌԹԿՈՒՄԸ

«ԱՄԲՈԽՆԵՐԸ ԽԵԼԱԳԱՐՈՒԱԾ» ԿԸ ՏՈՂԱՆՑԵՆ ԹԵՀՐԱՆԷՆ ԻՍԼԱՄԱՊԱՏ

Հակաամերիկեան Տրամադրութիւնները Կը Տարածուին

ՄԵՔՔԷԻ ՄԶԿԻԹԻՆ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Իսլամի իսկական պոռթկում մըն է որ տեղի կ'ունենայ եւ յայտնի ալ չէ ի՛նչ ուղղութեամբ է բայց եւ այնպէս ճիհատի մը տպաւորութիւն կը թողու: Մոլեռանդ, կարելի է ըսել կատղած ամբոխներ, որոնք կը պոռան որեւէ բան եւ մանաւանդ հակամերիկեան նշանաբաններ:

Նախ Թեհրան մինչ «ամբոխները խելագարուած» կը տողանցեն, ուսանող- ները կը սպառնան՝ «Պատանդները կը սպաննենք եթէ Միացեալ Նահանգները միջամտեն»: Արդարեւ, Գարթըր վճռականօրէն յայտարարած էր թէ եթէ իրանցիք համարձակին դատել դեսպանատան մնացեալ (49) պատանդները, չեն վարանիր զինեալ միջամտութիւն մը կատարել: Ասիկա ծառայած է քիչ մը աւելի կատղեցնելու ուսանողները, որոնք կը սպառնան դեսպանատունը օդը հանել եւ պատանդներն ալ սպաննել:

Հակամերիկեան տրամադրութիւնները իրենց գագաթնակէտին հասած են նախ Թեհրան, ուր մէկ միլիոն հոգի օրուան կրօնական տօնը, Մոհարրամի ամսուան վերածած են հակամերիկեան հսկայ ցոյցի մը: Այդ օրը կ'ոգեկոչուի Շիի դաւանանքին հիմնադրին Ալիի զաւկին՝ Հիւսէյնի սպանութեան տարեդարձը: Ամբոխը կը պոռար՝ «Մահ Գարթըրի, մահ Շահին»: Ընդհանուր ձեւով Ամերիկան Սատանան է զոր պէտք է տապալել, «Խոմէյնի կը կռուի, Գարթըր կը դողայ» կ'ըսեն ուսանողները:

Այս մոլեռանդ տրամադրութիւնները սկսած են տարածուիլ եւ պոռթկում մըն ալ պատահած է Փաքիստան, ուր յարձակման ենթարկուած ու կրակի տրուած են Իսլամապատի ամերիկեան դեսպանատունը, Ռաւալփինտիի ամերիկեան մշակութային կեդրոնը եւ Լահորի ամերիկեան հիւպատոսարանը: Առաջին առթիւ տրուած պատրուակն այն էր որ կ'ուզէին բողոքել Մեքքէի մզկիթին յարձակման դէմ, զոր ամերիկեան գրգռութիւն մը կը նկատեն: Յարձակման ենթարկուած են սակայն անգլիական ալ բազմաթիւ կեդրոններ: Ամերիկեան դեսպանատան յարձակման առեն 20 տարեկան ամերիկացի զինուոր մըն ալ սպաննուած է:

Դեսպանատունը քարուքանդ է եւ անձնակազմն ալ ապաստանած է Մեծն Բրիտանիոյ դեսպանատունը: Հոս սակայն, կառավարութիւնը զօրավիգ չէ յարձակողներուն եւ կը դատապարտէ զանոնք:

Յիշենք որ Փաքիստան սահմանակից է Իրանի ու ժողովուրդին մեծ մասը շիի մահմետական է (շուրջ 15 միլիոն հոգի), մերձաւոր Աֆղանիստանն ալ 7 միլիոննոց շիի հաւաքականութիւն մը ունի: Ասոնք բոլորը պարզ է «տպաւորուած» են Իրանի իսլամական յեղափոխութենէն, մանաւանդ որ Փաքիստանի ղեկավարը՝ Զօր. Զիա Ուլ Հաք իսլամականացման բաւական բիրտ քաղաքականութիւն մը կը վարէ:

Աւանդական պատիժները՝ գանակոծութիւն, գողերու ձեռքերու անդամատում եւ այլն, անշուշտ, հրապարակաւ, առօրեայ դարձած էին:

Միացեալ Նահանգներու հետ յարաբերութիւնները լարուած են տարւոյն սկիզբէն ի վեր, մինչ նախապէս Փաքիստան լաւագոյն զինակիցներէն մէկն էր Ուաշինկթընի: Ներկայիս Զօր. Զիա հիւլէական ռումբ կ'ուզէ եւ Ուաշինկթընի ընդդիմութիւնը դէշ կը տրամադրէ զինքը Ամերիկայի հանդէպ:

Երրորդ պոռթկումը պատահեցաւ հոն, ուր սրբավայրն է մահմետական աշխարհին՝ Մեքքէ: Մինչեւ Հինգշաբթի առտու, յստակ չէր թէ ի՛նչ է եղածը, ո՞վ որու վրայ կը յարձակի եւ ինչո՞ւ:

Մզկիթը՝ Մէսճիտ ալ Հարամ (սրբազան մզկիթը) մահմետական աշխարհի բարձրագոյն վայրն է եւ ուխտագնացութեան կեդրոնը, ուր ամէն հաւատացեալ, եթէ միջոցներն ունի, պէտք է գոնէ մէկ անգամ իր կեանքին մէջ, այցելէ:

1956ին Սաուտական միապետութիւնը հսկայ աշխատանքներու ձեռնարկեց, որոնք 155 միլիոն տոլար արժեցին: Բակը այսօր 300 հազար հոգի կրնայ ընդունիլ:

Շուրջ հարիւր հոգինոց զօրագունդ մըն է, որ յարձակած է մզկիթին վրայ, գրաւած ու պատանդ բռնած ներսը գտնուողները: Ո՞վ են յարձակողները, հոս է որ բաւական տարակարծութիւն կայ, ըստ աղբիւրներուն: Ընդհանուր կարծիքն այն է որ շիի հերձուած ճիւղ մըն է Խարիճիները: Ասոնք ընդհանրապէս մոլեռանդ եւ խստակրօն են: Հերձուած մըն է Շիիներու, 7րդ դարուն Սիֆֆինի ճակատամարտին առեն է որ բաժնուած են, զէնք բռնելով Ալիի կողքին ընդդէմ Մոհավիայի:

Գահաժառանգ իշխանը Ֆահտ, որ Թունուզ կը գտնուէր, Արաբական Լիկայի վեհաժողովին, հոնկէ հրահանգած է բանակին յարձակիլ եւ գրաւել մզկիթը, բայց այնքան ալ դիւրին չէ, քանի արգիլուած է արիւն թափել հոն:

Հինգշաբթի մինչեւ ցերեկ ուրեմն, յստակ գաղափար մը կարելի չէր կազմել: Կ'ըսուէր թէ մեռեալներ կային, պատանդներ կը մնային եւ հարցը չէր փակուած: Մնաց որ նման քաղաքէ լուր ստանալ ալ դիւրին գործ չէ քանի թղթակից չկայ:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ — Հինգշաբթի ցերեկ, կը հաղորդուէր որ Սաուտական բանակը յաջողած է մզկիթ մտնել եւ կարգը վերահաստատել:

—×—

Գալով Շահին, յայտարարած է թէ եթէ «օդուն մը կ'ունենայ» տրամադիր է Մեքսիքա երթալու: Միշտ հիւանդանոցն է եւ ըստ վերջին լուրերուն, վիճակն ալ այնքան տագնապալի բնոյթ չունի եղեր: Յիսուն պահակ կը «պաշտպանեն» զինքը ինչ որ օրը 800 հազար ֆրանքի կը նստի իրեն: Շատ խիստ է իր հայրենակիցներուն նկատմամբ, որոնց համար կ'ըսէ. «Կենդանիներն ալ այսպէս չէին վարուեր»: Մնաց որ դեռ «տրամադրութիւն» ունի վերադառնալու եւ կրկին «Շահին Շահն» ըլլալու...:

ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ ԼՈՒՐԵՐ

—o—

Պէյրութի «Ազդակ»ի վերջին թիւերէն կը քաղենք հետեւեալ լուրերը.—

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 13

ՏԱՆԻ ՇԱՄՈՒՆ ԱՅՑԵԼԵՑ Հ. Յ. Դ. ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏ ԱԿՈՒՄԲ

Հայկական թաղամասերու անդորրութեան պահպանման հետեւողական աշխատանքներու ծիրէն ներս, Ազատական կուսակցութեան ընդհ. քարտուղար Տանի Շամուն, կուսակցական պատասխանատուներու ընկերակցութեամբ Նոյ. 12ին երեկոյեան ժամը 6ին այցելեց Սարդարապատ ակումբ եւ տեսակցութիւն մը ունեցաւ Հ. Յ. Դ. Լիբանանի Կեդր. Կոմիտէի ներկայացուցիչներուն եւ շրջանի պատասխանատուներուն հետ:

Աւելի քան մէկուկէս ժամ տեւած խորհրդակցութեան ընթացքին, քննարկուեցան ցարդ տարուած աշխատանքներուն արդիւնքն ու կուսակցութեանց միջեւ յարաբերութեանց ընթացքը, որոնց նկատմամբ կողմերը ընդհանուր գոհունակութիւն արձանագրեցին:

Այս առիթով, ազատական ղեկավարը անգամ մը եւս յայտնեց թէ խոր յարգանք կը տածէ Հայութեան ու Հ. Յ. Դաշնակցութեան հանդէպ ու աւելցուց որ ճիգ պէտք չէ խնայել փոխադարձ վստահութեան ամրապնդման ի խնդիր:

×

ՆՈՅ. 14

ԷՊԼԻՂԱԹԵԱՆ և ՊԱՊԻԿԵԱՆ ԱՅՑԵԼԵՑԻՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԴԵՍՊԱՆ ՏԸԼԱՄԱՐԻ

Հայ Երեսփոխաններու Պլոքին ներկայացուցիչներ ընկ. Տոքթ. Մելքոն Էպլիղաթեան եւ Մէթր Խաչիկ Պապիկեան երէկ այցելութիւն մը տուին Լիբանանի մօտ Ֆրանսայի դեսպան Լուի Տըլամարի:

Մօտաւորապէս մէկուկէս ժամ տեւողութեամբ տեսակցութեան ընթացքին, խորհրդակցութեան նիւթ դարձան լիբանանեան բեմի վրայ տեղի ունեցող քաղաքական դրեթէ բոլոր իրադարձութիւնները, որոնց կարգին՝ լիբանանեան համայնքներու միջեւ յարաբերութիւններու ընթացքն ու անոնց նկատմամբ Հայութեան որդեգրած դիրքորոշումը:

Ֆրանսացի դիւանագէտը այս առիթով խոր գոհունակութիւն յայտնեց լիբանանեան տագնապի ընթացքին, Հայութեան որդեգրած դիրքորոշման նկատմամբ ու զայն նկատեց շինիչ եւ հայրենասիրական: Ան նաեւ ընդգծեց որ Ֆրանսա զօրավիգ կը կանգնի հայ համայնքի կեցուածքին եւ թէ ինք, իբրեւ իր կառավարութեան ներկայացուցիչը, անհրաժեշտ շփումներ կը կատարէ լիբանանեան խմբաւորումներու հետ:

×

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ՝ ՇԱՔԷՐ ԱՊՈՒ ՍԼԷՅՄԱՆԻ

Այս առիթով տեղին է յիշել որ ընկ. Տոքթ. Մելքոն Էպլիղաթեան նախապէս այցելած էր Մարոնիներու Լիկայի նախագահ Շաքէր Ապու Սլէյմանի ու հայկական շրջաններու անդորրութեան ամրապնդման նպատակով տարուող ճիգերուն շուրջ, խորհրդակցութիւն մը ունեցած էր անոր հետ:

Երկուստեք գոհունակութիւն արձանագրուած է վերահաստատուած ապահովութեան, ինչպէս նաեւ՝ քաղաքական պետնի վրայ տարուող ճիգերուն արդիւնքին համար: Շաքէր Ապու Սլէյման այս առիթով յատկապէս ընդգծած է թէ մարոնի համայնքը ոչ մէկ ձեւով կը հակադրուի Հայութեան հետ ու ոչ մէկ վերապահութիւն ունի անոր նկատմամբ:

×

ՆՈՅ. 15

ԸՆԿ. ՄԵԼՔՈՆ ԷՊԼԻՂԱԹԵԱՆ ԵՒ ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉԸ ԱՅՑԵԼԵՑԻՆ ՆԱԽԱԳԱՀ ՇԱՄՈՒՆԻ

Հայ երեսփոխաններու ներկայացուցիչ՝ ընկ. Տոքթ. Մելքոն Էպլիղաթեան եւ Հ. Յ. Դ. Լիբանանի Կեդր. Կոմիտէի ներկայացուցիչը երէկ այցելութիւն մը տուին նախագահ Քամիլ Շամունի:

Խորհրդակցութիւնները ընդգրկեցին երկրի ընդհանուր կացութիւնն ու կեդրոնացման հայկական թաղամասերու մէջ անդորրութեան ամրապնդման նպատակով տարուող աշխատանքներու հոլովոյթին վրայ: Այս առիթով, կողմերը անգամ մը եւս գոհունակութիւն յայտնեցին ձեռք բերուած արդիւնքներուն համար ու օգտակար նկատեցին շփումներու շարունակումը:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Նոյ. 12)

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԻ ՀԱՅ ԴԱՓՆԵԿԻՐՆԵՐ

Գիտութեան ճիւղին մէջ Խորհ. Միութեան պետական մրցանակով պարգեւատրուածներու կարգին է Մոսկուայի Լոմոնոսով համալսարանի կենսաքանութեան ամպիոնի վարիչը՝ Գառնիկ Ղազարեան, արհեստագիտութեան ճիւղէն՝ ելեկտրամեքենաշինութեան համամիութենական գիտա - հետազօտական հիմնարկի տնօրէն Ակադ. Անդրանիկ Իոսիֆեան, առանցքակալներու արտադրութեան համամիութենական հետազօտական հիմնարկի գլխաւոր շինարար Լեւոն Գազարով:

Կարգ մը աշխատաւորներ եւս իրենց ցուցաբերած ակնառու յաջողութիւններու համար պարգեւատրուած են՝ Գառնիկ Մանասեան, Սամսոն Մարտիրոսեան, Աշոտ Դելեան:

×

ԱԿԱԴ. ԳԷՈՐԳ ԲՐՈՒՏԵԱՆԻ ԱՇԽԱՏՈՒԹԻՒՆԸ ՊՈՒԼԿԱՐԵՐԷՆ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Սոֆիայի «Նարոդնա Պրոսվետա» հրատարակչականը լոյս ընծայած է Հայաստանի Ակադեմիայի թղթակից - անդամ Գէորգ Բրուտեանի «Իմաստասիրութիւնը երկխօսութիւններում» աշխատութիւնը, պուլկարերէն: Նախաբանին մէջ հեղինակը կը խօսի Պուլկարիոյ եւ պուլկար գիտականներու մասին: Յառաջաբանը գրած է Ակադ. Ազարիա Պոլիկարով, շեշտելով Գ. Բրուտեանի աշխատութեան արժէքը: Թարգմանած է Դոկտ. Յովհաննէս Համբարձումեան: Խմբագրած է Փրոֆ. Սարգիս Սարգիսեան, պուլկարահայ փիլիսոփայ:

— ՄԱՆՈՒԿԸ —

(«Միջազգային Մանկատարի» Առթիւ)

Գրեց՝ ԷԼԻԶ ԳԱՎՈՒՔՃԵԱՆ-ԱՅՎԱԶԵԱՆ

Ա.

Ընտանիքէն վերջ կրթական ասպարէզն է, որ իր դռները կը բանայ մանուկի առջեւ։ Եւ այլեւս մանուկն իր մեծնալու մաքառումներուն ու կորովին համընթաց՝ պիտի ձգտի ընազդաբար կերտելու իր նկարագիրն ու մտքի մարդը՝ անշուշտ երէցներու աջակցութեամբ։

Հետեւաբար դաստիարակութիւն կը նշանակէ մարդ էակը քաղաքակիրթ կենցաղին պատրաստելու արարողութիւն մը։ Այսինքն՝ ընդլայնել անհատի զգացական եւ իմացական հորիզոնները, առաջնորդելով զայն դէպի ինքնավարում (օթոնոմի) եւ երկրորդ՝ սատարել անոր ընկերայնացումը իրականացնելու դուրսի աշխարհի հետ։

Այս երկու դրութիւնները դաստիարակութեան երկու բեւեռներն են, որոնք իրարու կցուած են եւ զիրար կ'ամբողջացնեն։

Մանուկը որ աշխարհ կու գայ 9 ամսուան մակաբուծական կեանքէ վերջ՝ մօր մարմնի հաշւոյն՝ արդէն ժառանգականութեամբ օժտուած է պէս-պէս ընդունակութիւններով, որոնք ըստ իր շրջապատի հետ ունեցած յարաբերութեան, պիտի ի յայտ գան եւ կամ անգործութեան մէջ մնալով՝ պիտի թաքնուին ու երթան քնանալու մանուկին անգիտակցականի ոլորտին մէջ։

Բոլոր ժամանակներու բոլոր քաղաքակիրթ ժողովուրդներու համար ուսումնական եւ դաստիարակչական նպատակ եղած է իրենց շառաւիղներուն ներարկել կեանքի որոշ դաւանանքներ, իտէալներ եւ զանոնք առաջնորդել այդ հրամայականներու ուղիով։

Սակայն այսօր ամէնքս ալ գիտենք որ մարդկութեան գոյութիւնը ծանրակշիռ երկընտրանքներու առջեւ կեցած է։ Ամէնքս ալ դերակատարներն ենք մեր չափով ու մեր բաժին պատասխանատուութիւնը ունինք ներկայ թէ գալիք չարն ու բարիին մէջ։

Պէտք է ընդունինք որ արդի քաղաքակրթութիւնը իր զարմանահրաշ գիւտերու թեքնիքով փոխանակ գաղափարականը, բարոյականը արժեւորելու, իմաստաւորելու, ամէն իրաւ արժէք վերիվայր շրջած է։

Մեր քաղաքակրթութիւնը կարելի է բնորոշել՝ մտքի գերաճում, բարոյականի ծիւրում տարազով։

Ըստ իմաստասէր Օսվալդ Ըպէնգլէրի՝ արդի քաղաքակրթութիւնը բացառիկ է իր պատմական դերով. թեքնիք աննախընթաց զարգացումի հետեւանքով անդունդ բացուած է իր այսօրուան եւ երէկի միջեւ։

Դաստիարակութեան դասական մտածելակերպը անբաւարար է օրուան սերունդներու երթը իր պատշաճ հունին մէջ դնելու։ Հեղեղի նման հոսող ներկայ քաղաքակրթութիւնը շուարումի մատնած է մարդկութիւնը։ Եւ կարծես թէ ամէնքս ալ ամենուրեք հոգեկան խառնակ վիճակ ունինք եւ մեր ենթագիտակցութիւնով տեսակ մը տատամսումի մէջ ենք գալիքին ի տես։

Որքան յատկանշական է այս առընչութեամբ մեծանուն փիլիսոփայ Հանրի Բերգսոնի խօսքերը. «Իր չափէն դուրս մեծցած մարմնի մէջ մեր հոգին մնացած է նոյնը, ինչ որ էր՝ չափազանց փոքր զայն լեցնելու, չափազանց տկար զայն կառավարելու։ Ամէն տեսակի թեքնիք գիւտեր եկած են մեր մարմնական կարողութիւնն ու տարողութիւնը անհամաչափօրէն զօրացնելու»։

Ուրեմն՝ արդի հասարակարգը բարդ կառուցուածք ունի։ Բարոյականի ըմբռնումները հիմնովին յեղաշրջած են եւ բովանդակ կեանքը խոտորած է իր աւանդական շաւիղէն։

Ստեղծուած այս կացութեան առընթեր՝ յոյժ պատասխանատու գործունէութիւն պէտք է նկատել դաստիարակչականի կոչումը։

Մեր դարու բարոյականի սնանկացման ընթացքը կասեցնելու հիմնական միջոցառումը մանուկին առողջ կրթութիւն մը ջամբելու մէջ կը կայանայ՝ այսինքն որբացած, անտեսուած հոգեկանի վերագարթը կապուած է դաստիարակութեան։

Բայց այսօրուան մանուկը երէկուանը չէ, վաղահաս է ներկայ կենցաղակերպի բերումով՝ ուստի զուրկ մնացած է վայելելու իր մանկական շրջանը։

Իր ինքնավարութեան եւ ընկերայնացման գլխաւոր ազդակներն են՝ նմանիլ, ընդօրինակել, ընդդիմանալ, հակազդել շուրջիններուն, այսինքն՝ ընտանիք, միջավայր եւ դպրոց։

Ներկայիս մանուկն իր լսողութեամբ եւ տեսողութեամբ ի վիճակի է շփման մէջ գտնուելու տիեզերքի առասպելական հեռուներու հետ շնորհիւ հեռատեսիլներու, սինեմաներու, ռատիոներու՝ տունէն ներս ու դուրս՝ ամէնուր։

Եւ ինչպիսի այլասերող տեսարաններ, ոճիրներ եւ ի մասնաւորի՝ սեռային այլազան գայթակղութիւններ, որոնք իրենց քայքայիչ ներգործութիւններով կը ցնցեն, կը խաթարեն մանուկի նորակազմ հոգեկանը։

Հապա՞ թմրեցուցիչները (տրոկ) որոնք սկսած են մուտք գործել նոյնիսկ մանուկի շրջանակէն ներս...։

Անցեալի մանուկն իր բոլոր բնազդներով ու հոգեկանով կը մեծնար ընտանեկան լայն սիրոյ, հոգածութեան ու հեղինակութեան ջերմ ու պարկեշտ մթնոլորտի մը մէջ։

Բազմանդամ էին անցեալի ընտանիքները՝ հայր, մայր, մեծ մայր, մեծ հայր եւայլն, կարճ խօսքով նահապետական ընտանիք մը, որով մանուկը իր առաջին իսկ շրջանին ինքզինքը կը գտնէր դուրսի ընկերային շրջանակի մէկ մանրանկար հաւաքականութեան մէջ, ուր բազմաթիւ յարաբերութիւններով կը մարզէր տակաւ առ տակաւ իր քաղաքացի դառնալու հանգամանքը։ Որով, կարելի է ըսել, անցքը ընտանիքէն դէպի կեանք կը կատարուէր առանց զգալի տագնապներու։

Մինչդեռ այսօր ամուսնացող երիտասարդ զոյգերը օրուան նորոյթին հպատակելով՝ կը թօթափեն երէցներու օգտաշատ ներկայութիւնը եւ, ցաւալի է անդրադառնալ, որ անցեալի նուիրական մաքրակրօն սէրն ալ նահանջած է եւ սեռը տիրապետող դարձած։

Եւ այսպէս՝ մանուկները կը մեծնան նեղ ու սահմանափակ ընտանեկան շրջանակի մէջ։ Շատ մը զոյգեր ալ օրուան հասարակարգի պահանջներու բերումով՝ տունէն դուրս աշխատելու ստիպողութեամբ՝ մանուկներու հոգածութիւնն օտարներու կը յանձնեն։ Հետեւաբար մանուկը կը մեծնայ առանց մօր սիրոյ եւ հօր հեղինակութեան։ Մօր մը սէրը, գուրգուրանքը, ինչպէս եւ հօրը ոչ խստաբարոյ հեղինակութիւնը մանուկի մեծնալու, հասուննալու խրախոյսը եւ երջանկութեան աղբիւրն են։

Արդ վերջին խօսքը մանկագիտութեանն է։

(Շար. - 1)

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊՆ ՈՒ ՍԵՒ ՇՈՒԿԱՆ

Հէրըլտի Անգարայի թղթակիցը Վ. Սիմփսըն Թուրքիոյ մէջ պարզուած այժմու վիճակին պատկերացումը կատարած է գրելով, թէ սեւ շուկան այլեւս ընթացիկ, առօրեայ երեւոյթ մը դարձած է երկրին մէջ։ Եւ, որպէսզի պատկերացումը ցայտուն դարձնէ ընդգծած է, թէ պակսող, շատ դժուար գտնուող ապրանքներուն շարքին կը դասուին աննշան իրերէն մինչեւ պերճանքի առարկաները։ Լուսաւորութեան պարզ, փոքր լամբերէն մինչեւ թրանզիսթօրները։ Նոյնիսկ սուրճը ներկայիս միայն սեւ շուկան կարելի է գտնել՝ քիլօն 1.300 թրքական լիրայի, այսինքն՝ 26 տոլարի։ Ասիկա, համաձայն լրագրողին, արուեստական գին մըն է, քանի պաշտօնականէն հնգապատիկ աւելի է։

Բացատրութիւնը հասկնալի է։ Պրազիլ ինը ամիսներէ ի վեր դադրեցուցած է սուրճին առաքումը, որովհետեւ Թուրքիա հնարաւորութիւն չէ ունեցած իր գնած ապրանքին փոխարժէքը վճարելու։ Այժմ մարդիկ տուներէն ներս թանձր թէյ կը խմեն, տեղական արտադրութիւն

Մարդիկ նոյնիսկ հանրային վայրերէն ելեկտրական լամբեր կը գողնան՝ լուսաւորելու համար իրենց բնակարանները։ Իրաց այս վիճակին մէջ, հասկնալի կը դառնայ թէ ինչու սեւ շուկան եւ անոր կողքին մաքսանենգութիւնը լայն տարածութիւն ձեռք ձգած են։

Լրագրողին մատնանշումով, օրինակ, սուրճը գաղտնի միջոցներով եւ գիշերանց Սեւ ծովի ափերը կը հանուի արագընթաց նաւակներու օգտագործումով։ Կամ ալ Իրաքի եւ Սուրիոյ սահմաններէն ներս կը բերուի։

Հէրըլտի թղթակիցը ապա պարզած է Թուրքիոյ տնտեսական տագնապին երեսները, տարողութիւնը եւ պատճառները։ Ասոնք ծանօթ են Յառաջի ընթերցողներուն, մանրամասն կերպով։ Յիշելով մէկ քանին լրագրողին ներկայացուցած տուեալներէն, արձանագրենք, որ 1978 Յունուարին Էճէվիտ արգելքի տակ դրած է այսպէս կոչուած «ամերիկեան վաճառատուները»։ Մէկ օրէն միւսը խանութներուն վաճառասեղաններէն անհետացած են ելեկտրոնիք սարքերը, թրանզիսթէօրները, ներածուած տուրմերը (չոքոլա), ծխիկները եւ, նոյնիսկ, գուլպաները։ Ներկայիս այդ սարքերը, ապրանքները ձեռք կը ձգուին սեւ շուկան բանեցնող մարդոց միջոցով։ Քաթալոկներով կը ներկայանան պաշտօնատուները եւ հոն կը կատարեն առուծախերը։

Յիշեցնելէ ետք, թէ Թուրքիա Էճէվիտի իշխանութեան գլուխ գալուն օրը սնանկութեան սեմին հասած էր, քանի հնարաւորութիւն չունէր հինգ միլիառ տոլարի հասնող իր արտաքին պարտքը փա-

ԵՐԱԶԱՅԻՆ ՀԱԼԷՊԷՆ

«ԵՍ ԾԱՌ ՄԸ Կ'ՈՒԶԵՄ...»

Գրեց՝ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԾԱՌՈՒԿԵԱՆ

Բայց տարիները կ'անցնէին եւ Քիքին սկսած էր ծերանալ։ Ամէն կողմ ստեւները կը թափէր։ Մանաւանդ ջղային դարձաւ ու չարացաւ, երբ տունէն ներս յայտնուեցաւ Սօնան։ Առաջին օրէն դիրք բռնեց «նորեկին» դէմ։ Եւ այն աստիճան, որ պտակէն ետք, երբ կարճ ճամբորդութենէ մը տուն դարձանք, Քիքին, որ մինչ այդ շատ մաքուր եղած էր իր պէտքերը միշտ անյայտ տեղեր ընելով, գնաց ուղղակի սրահին կեդրոնը, նստաւ ամէնէն գեղեցիկ – ու նո՛ր – սօֆային վրայ եւ... ըրաւ...

Եւ սկսաւ խուլ պայքարը Քիքիին եւ նոր հարսին միջեւ։ Այս վերջինը դեռ չէր համարձակեր յայտնի ընել իր դժգոհանքը, բայց օրէ օր կ'աճէր Քիքի – Սօնա լարուածութիւնը։ Տասներկու տարեկան եղած էր Քիքին եւ մազերը ափերով կը հաւաքէր մայրիկս սենեակէ սենեակ։ Ես ալ գոհ չէի։ Պէտք էր ձերբազատիլ այլեւս անհաճոյ այս ներկայութենէն, բայց ինչպէ՞ս ընել։ Մայրիկիս համար, գիտէի, անկարելի էր ատիկա։ Վերջապէս ձեւը գտայ. օր մը ըսի.

– Մայրիկ, շուտով պէպէք պիտի ըլլայ այս տունին մէջ... Կը սկսի մեծնալ եւ շունին մազերը բերանը կը տանի... Ես չեմ խառնուիր, բայց դուն լաւ մտածէ... Ինծի մնայ, մէկու տանք, թող երթայ, Քիքին «եւրոպացի» է... ուզողներ շատ կան... բայց նորէն դուն գիտես...

Եւ ցաւալից երեւոյթ մը կ'առնեմ, իրբեւ թէ ես ալ չեմ ուզեր բաժնուիլ շունէն – ու կիսով միայն սուտ եմ, որովհետեւ ես ալ կապուած եմ – բայց ինչ ընենք... պէպէքը...

Երեք օր տեւեց «լինել – չլինելու» իր ներքին պայքարը։ Ես չխօսեցայ, ըսպասելով որ ինք իրեն հասուննայ մըտքին մէջ։ Վստահ էի թէ մօտալուտ պէպէքին մտահոգութիւնը պիտի յաղթէ։ Առտու մըն ալ ըսաւ.

– Տանք, տանք, թող գան տանին...

Եւ յուզական վերջին անդրադարձումով մը.

– Գոնէ լաւ տեղ իյնար...

Կարծես աղջիկ հարս կը ղրկէր։ Խմբագրատուն աշխատող Վարսենիկը Շթորա տարաւ Քիքին, Տիկին Գառնիկ Գիւզելեանին, որ, ըստ Վարսենիկին, իրմէ լսելով մեր շունին համբաւը, թեկնածու էր արդէն...

×

Թաղումին ժամը կը մօտենայ, ու կըտրատ ժապաւէնը կը շարունակէ դառնալ, ժամանակի ետ – առաջ ոստումներով։

Իրիկունները, երբ դուրսն ենք հրաւէրի մը այցելութեան մը բերումով, գիշերը երբ տուն հասնինք՝ վարէն անձկանօք կը դիտենք վերի պատուհանները։ Եթէ լոյս կայ իր սենեակին մէջ, ուրեմն պզտիկը արթնցած է եւ տղաքը կը սպասեն։ Եթէ մութ է, ուրեմն ամէն ինչ կարգին է եւ զգոյշ պէտք է մտնենք որ չարթննան։ Գիշեր մը, մեր յարկաբաժինին բոլոր լոյսերը վառ են։ Սրահը, սենեակները, խոհանոցը, ամէն տեղ։ Մտահոգ կը բարձրանանք, անհաճոյ բանի մը կռահումով։ Երախան գիրկը, բերած է մեր սենեակը եւ մահճակալին նստած կը սպասէ։

– Խեր ըլլայ, մայրիկ, ի՞նչ կայ, ի՞նչ պատահեցաւ։

Խոժոռ դէմք մը։

– Դուք ալ հայր պիտի ըլլաք, մայր պիտի ըլլաք եւ չօճուխ մեծցնէք...

– Բայց ի՞նչ կայ, եղածը ըսէ մայրիկ...

– Եղա՞ծը...

Այստեղ այլեւս չի յաջողիր դերին մէջ, սրդողանքի դէմքը կը պայծառանայ լայն ժպիտով ու կ'ըսէ.

— Ելաւ, իշտէ ելաւ...

Ու ձեռքս բռնած, կը ստիպէ որ մատս պզտիկին բերանը խոթեմ։ Յուզմամբ կը խուզարկեմ, կը շօշափեմ, ու տեղ մը, հազիւ թէ զգալի, փշիկի պէս սուր կէտ մը... ակռա՛յ մը յայտնուած է...

– Մայրի՛կ, գրաւի կու գամ որ այս ակռան ինք իրեն չբուսաւ։ Այնքան խառնեցիր – խառնեցիր բերանը, որ քաշելով դուրս հանեցիր...

Ուրիշ անգամ, չինծու բարկութեամբ մը կը բերէ Սօնային գիրկը կու տայ բողոքելով.

– Ա՛ռ, ա՛ռ չար աղջիկդ, տես ինչ ըրաւ...

(Շար. – 7)

Դպրոցասէրի 100-ամեակը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նոյ. 16ին, Ուրբաթ իրիկուն, Կիմէի սրահը ծայրէ ծայր լեցուած էր Դպրոցասէրի հարիւրամեակի հանդիսութեան առթիւ: Հովանաւորութիւնը ստանձնած էր Կաթող. Պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեան: Ներկայ էին Ֆրանսայի Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ Գրիգոր Եպս Կապոյեան, Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի տեսուչ Հ. Սերովբէ Ագըլեան, հոգեւոր հայրեր, կազմակերպութեանց եւ մամուլի ներկայացուցիչներ:

Բացման իր խօսքին մէջ Տիկին Նորա Տէր-Յակոբեան կը յիշէր այն նուիրեալ Հայուհիները՝ որոնք դժուար ժամանակաշրջանի մը մէջ գեղեցիկ գաղափարը ունեցած էին հիմնելու այս վարժարանը, որ գուրգուրանքի առարկան դարձած է գաղութին եւ մամուլին, յոյս յայտնելով որ այսուհետեւ եւս ան պիտի շարունակէ վայելել ուշադրութիւնն ու հոգատարութիւնը մեր գաղութին ու մամուլին: Ապա կարդաց Մարսէյլէն, Միլանոյէն եւ Անվերսէն ստացուած շնորհաւորական հեռագիրներ:

Վարժարանի 30 հոգինոց երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Գէորգ Եանըքեանի, երկձայն մեկնաբանեց հայկական երեք երգեր: Նախկին խնամակալուհիներէն Տիկին Եւգինէ Պօղոսեան պատմականը ըրաւ հաստատութեան անդրադառնալով անոր ծնունդին, հիմնադիրներուն եւ հետապնդած նպատակին, այն է՝ ուսուցչուհիներ պատրաստել գաւառի հայութեան համար: Վարժարանին կեանքին ժամանակագրութիւնը յստակ դարձնելու նպատակով Տիկին Պօղոսեան զայն բաժնած էր ութ շրջաններու:

Ա. շրջան.— Հակառակ գոյութիւն ունեցող բազմաթիւ դժուարութիւններու վարժարանը իր շրջանաւարտուհիները կը ղրկէր իւրաքանչիւր մոռցուած անկիւն. երիտասարդ Հայուհիները ձգելով Պոլսոյ իրենց հանգիստ կեանքը, կ՚երթային ծառայելու մանուկներու դաստիարակութեան: Սուլթան Համիտի օրերուն դպրոցը կը փակուի քանի մը տարի:

Բ. շրջան.— 1908ի Սահմանադրութեան խանդավառ օրերուն, նախկին շրջանաւարտուհիներէն Տիկիններ՝ Ակիւլինէ Մուրատ Պօյաճեան, Եւմոնէ Ռուբէն, Սրբուհի Կուրտիկեան եւ Օրիորդ Պալթազար, կը վերակազմեն ընկերութիւնը: Վարժուհինոցը կը վերաբացուի: Դարձեալ շրջանաւարտուհիներ կը մեկնին գաւառ:

Գ. շրջան.— 1918ի Զինադադարի վաղորդայնին որբերու կարաւանը կը հասնի Պոլիս: Դպրոցասէրը կը նուիրուի խնամատարական գործին, իր դռները լայն բանալով անապատի ճամբաներէն վերադարձող 500 որբուհիներու առջեւ: Այս շրջանի տեսչութիւնը վարած է Պօղոս Գէորգեան, մեծ ձեռնհասութեամբ:

Դ. շրջան.— 1923ին նոր յեղաշրջում մը՝ Պոլիս. քեմալական սարսափ ու արտաղաղթ. Դպրոցասէրը, ինչպէս բոլոր որբախնամ մարմինները, որբերու պաշտպանութիւնը կը յանձնէ ամերիկեան բարեսիրական կազմակերպութեան (Նիր Իսթ Ռըլիֆ), Պատրիարքարանի կարգադրութեամբ: Տարի մը ետք Տիկին Մուրատ եւ Օր. Պալթազար բանակցութիւններ վարելով Ռըլիֆի հետ՝ իրենց աշակերտուհիները կը փոխադրեն Սելանիկ, Յունաստան: Հոն կը վերաբանան վարժարանը: Վրայ կը հասնի մալարիայի համաճարակը, որուն հետեւանքով դպրոցը կը փոխադրուի Մարսէյլ:

Ե. շրջան.— 1925ին Մարսէյլի մէջ վերաբացուած վարժարանը կը ստանձնէ նաեւ Նիր Իսթ Ռըլիֆի արձակած որբուհիներու խնամքը եւ դաստիարակութիւնը: Նախակրթարան՝ անչափահասներու համար, արհեստանոց՝ մեծերու համար: Վարժարանը կ՚ունենայ կարող ուսուցչական կազմ մը: Այս շրջանի տեսուչն էր Վահագն Ինչգալցեան, որ ձեռնհասութեամբ կը վարէր աշխատանքները, իր կողքին ունենալով Երուանդ Տէր-Անդրէասեանը, Հրանդ Ալեանաքը, Ահարոնը եւ այլ ծանօթ դէմքեր:

Զ. շրջան.— 1929ին Դպրոցասէրը կը փոխադրուի Փարիզի արուարձաններէն Լը Ռենսի, գեղեցիկ եւ պատմական շէնքի մը մէջ, շնորհիւ Տիգրան Խան Քէլէկեանի առատաձեռն նուէրին:

Է. շրջան.— Բ. Աշխարհամարտէն ետք վարժարանը կ՚ընդգրկէ նոր ուղի մը: Կը վերակազմուի Խնամակալութիւնը: Շէնքը կը վերանորոգուի եւ ֆրանսական կառավարութեան բարեհաճ կարգադրութեամբ կը վերաբացուի դպրոցը պետական երկրորդական վարժարանի ծրագրով:

Ը. շրջան.— 1948էն ի վեր Դպրոցասէրը դարձած է գիշերօթիկ երկրորդական վարժարան:

Այնուհետեւ Տիկին Պօղոսեան յարգանքի խօսքեր ուղղեց վարժարանի գոյատեւման մէջ իրենց կարեւոր նպաստը բերած անձերու՝ Տիկին Մուրատի, Օր. Ազատի Փիրփիրեանի, բարերարներու, օժանդակ մարմիններու եւ ներկայի տեսչուհի Օր. Հռ. Գարագաշեանի, որ 25 տարիներէ ի վեր անվերապահ նուիրումով կը վարէ դպրոցին աշխատանքները:

Ռուբինա Բաբախանեանի արտասանութենէն ետք (Նազենի Տէր-Միքայէլեանի «Պատիւ Դպրոցասէրին» քերթուածը), Օր. Հռիփ. Գարագաշեան խօսեցաւ Դպրոցասէրի դերին մասին: «Շատ քիչ բան կրցած ենք փրկել մեր թշնամիներու ճիրաններէն, — ըսաւ տեսչուհին, — այդ քիչերուն մէջ իր մասնաւոր տեղը ունի Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը»: Օր. Գարագաշեան ծանրանալով վարժարանի վերջին երեսնամեակին վրայ յիշեց անունները Տիկին Էլիզ Այվազեանի, Տիկին Գարմէնի եւ Թովմաս Պօյաճեանի, որոնք իրենց տեսչութեան օրօք օգտակար աշխատանք տարած են հաստատութենէն ներս: Գնահատանքի խօսքեր ուղղեց խնամակալուհիներուն՝ որոնք իրենց նուիրեալ ջանքերով բարելաւած են վարժարանի վիճակը կրթական, դաստիարակչական եւ ուսումնական կալուածներու մէջ, ինչպէս նաեւ կրթական այս հաստատութիւնը արդիական, հաճելի եւ հանգստաւէտ դարձնելու տեսակէտէն: Յիշեց բոլոր այն հիմնարկութիւններն ու կազմակերպութիւնները՝ որոնց նիւթական խնամքին առարկան է դպրոցը: Օր. Գարագաշեան իր խօսքը վերջացուց ըսելով. «Դպրոցասէրը չէ եղած միայն վարժարան, այլ ան եղած է նաեւ տունը հայ աղջկան: Այսօր մանուկներ կրնան դուրսի փոթորիկներէ հեռու ապրիլ՝ մայրական գուրգուրանքով շրջապատուած: Թանկագին կոթող մըն է Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը, հայ կնոջ աննկուն կամքին ու զոհաբերող ոգիին փաստը»:

Վիրժինիա Բաթի ապրումով եւ հարազատ շունչով մեկնաբանեց Կոմիտասէն երեք երգեր, որոնց դաշնակով կ՚ընկերանար Ռուբինա Սէթխանեան, այնքան ներդաշնակութեամբ:

Յայտագրի երկրորդ բաժինը բանալով դաշնակահար Րաֆֆի Պետրոսեան մեկնաբանեց Սքարլաթիի 2 սոնաթը, Շոփէնի Նոքթիւրնը եւ Խաչատրեանի Թոքաթն: Ճշգրտութիւնը, ճկունութիւնը եւ իւրաքանչիւր երկի մթնոլորտի ստեղծումը ցայտուն յատկանիշները կը կազմէին արուեստագէտին: Լենա Պայանտրեան եւ Արեգնազ Շէն արտասանեցին Սիամանթոյէն եւ Սիլվա Կապուտիկեանէն մէյմէկ քերթուած, որմէ ետք կարգը եկած էր օրուան գլխաւոր բանախօս, Հայաստանէն յատկապէս հրաւիրուած այս առթիւ, բանաստեղծուհի Սիլվա Կապուտիկեանի:

Իբրեւ բանբեր հայրենիքի, Տիկին Կապուտիկեան նախ կարդաց Սփիւռքահայութեան հետ մշակութային կապի կոմիտէի շնորհաւորական գիրը, ուղղուած Դպրոցասէրին, ուր յիշատակուելէ ետք հակիրճ պատմականը հարիւրամեայ այս հաստատութեան, շեշտը կը դրուէր այն գուրգուրանքին եւ հետաքրքրութեան վրայ, զոր կոմիտէն կը ցուցաբերէ ըՍփիւռքի հանդէպ եւ այս պարագային մասնաւորաբար՝ Դպրոցասէր վարժարանին: Ընթերցման աւարտին, Սիլվա Կապուտիկեան կը յայտնէր նաեւ թէ հայրենիքը այս առթիւ Կոմիտաս մակնիշով դաշնակ մը կը նուիրէր վարժարանին: Ապա բանաստեղծուհին նշելէ ետք թէ մենք գիրի ու բառի ժողովուրդ ենք, պատկերով մը ներկայացուց մեր ժողովուրդի ապրելու եւ գոյատեւելու կամքը, նմանցնելով հայ ժողովուրդի կեանքը պաշարուած բերդի մը, որուն մէջ դարեր շարունակ Հայը պայքարած է ու կռուած՝ իր գոյութիւնը պաշտպանելու համար: Հայը կռուած է զէնքով, բահով, քարով եւ երբ սպառած են ինքնապաշտպանութեան բոլոր միջոցները՝ մեր ժողովուրդը կռուած է մեսրոպեան տառերով եւ փրկուած պատմութեան էջերէն ջնջուելու վտանգէն: «Սփիւռքն ալ այսօր պաշարուած բերդ մըն է, ըսաւ Տիկին Կապուտիկեան, ուծացման վիթխարի ալիքներով եւ այլազան վտանգներով: Շրջեցայ Սփիւռքի գրեթէ բոլոր հայաշատ գաղութները: Տասը տարի ետք դարձեալ Փարիզ եմ. այցելեցի հայկ. վարժարանները, ականատես եղայ ազգապահպանման համար թափուող անսահման ճիգերուն եւ այդ բոլորին հանդէպ միայն հիացումով կրնամ արտայայտուիլ»: Այնուհետեւ անդրադառնալով վերջին տասնամեակին կատարուած փոփոխութիւններուն՝ Հայաստանի եւ ըՍփիւռքի մէջ, Սիլվա Կապուտիկեան խօսեցաւ Ամերիկա եւ Քանատա գաղթող Հայերու, Լիբանանի ծանօթ դէպքերու առթիւ Հայաստանի ցոյց տուած եղբայրական օգնութեան մասին, յիշելով Սուրիոյ նախագահին Հայաստան այցելութիւնը իբրեւ կարեւոր երեւոյթ: Շեշտեց Հայաստանի արձանագրած վերելքը՝ մշակութային, տնտեսական եւ գիտական կալուածներու մէջ, հայրենիք – սփիւռք կապերու սերտացումը, խումբերու եւ արուեստագէտներու այցելութիւնները՝ որոնք նոր շունչ կը բերեն Սփիւռքի հայրենակարօտ գաղութներուն: «Ուրախ ենք, — ըսաւ բանաստեղծուհին, — որ այս տասը տարուան ընթացքին հոս եւս լաւ փոփոխութիւններ կատարուած են՝ Իսիլէ Մուլինոյի եկեղեցի, Մարսէյլի Մշակոյթի Տուն, Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ կրթարան», եւ վերջացուց իր խօսքը արտասանելով իր ամենէն ժողովրդական քերթուածը՝ Խօսք իմ որդուն:

Փակման իր խօսքին մէջ Սերովբէ Արք. ըսաւ. «Հայ ժողովուրդի պատմութեան ընթացքին, երբ ամէն բան կորսնցուցած ենք, նոյնիսկ հողը, միշտ պահած ենք մեր ոգին, որ լուսաւորած է մեզ մեր պատմութեան խաւար շրջաններուն: Դպրոցասէրը հարիւր տարի տեւած է, որուն յիսունը՝ Ֆրանսա, եւ բազմապիսի դժուարութիւններու տոկացած է եւ կանգուն մնացած: Իւրաքանչիւր Հայու պարտականութիւնը պէտք է ըլլայ նիւթապէս եւ բարոյապէս օժանդակել այս հաստատութեան, որպէսզի շարունակէ գոյատեւել եւ բարգաւաճիլ: Հարիւրամեակը առիթ մը թող ըլլայ զգաստութեան. մէկ կողմ նետենք անտարբերութեան զգացումը: Ոչ միայն պէտք է պահել գոյութիւն ունեցող վարժարանները, այլեւ նորերը պէտք է կառուցանել Իսի, Լիոն, Մարսէյլ եւ հայաշատ այլ շրջաններ»:

Ապա Նորվան Վրդ. Զաքարեան կարդաց Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի օրհնութեան գիրը Դպրոցասէրի 100ամեակին առթիւ, որմէ ետք Սերովբէ Արք. յայտնեց, թէ Վազգէն Ա., ի գնահատութիւն վարժարանի տեսչուհի Օր. Հռիփ. Գարագաշեանի մանկավարժական 25ամեայ գործունէութեան, Ս. Սահակ-Մեսրոպ շքանշանով կը պարգեւատրէր զինք:

Օր. Գարագաշեան, յայտնապէս յուզուած այս անակնկալ պարգեւատրումէն, շնորհակալութիւն յայտնեց Վազգէն Ա.ի եւ պարգեւատրման պատիւը փոխանցեց վարժարանի ուսուցչական կազմին, Խնամակալութեան եւ կրթական հաստատութեան գոյատեւման սատարող բոլոր Հայերուն:

Հանդիսութիւնը վերջ գտաւ «Հայր Մեր»ի միահամուռ երգեցողութեամբ:

ԾՐԶ. ԹՂԹԱԿԻՑ

կելու, մատնանշած է Արեւմուտքին բացառիկ օգնութիւնը՝ մէկ միլիառ 36 միլիոն տոլար ընթացիկ տարուան եւ 1978ի որոշ ժամանակաշրջանին համար: Եւ այս Միջազգային Դրամատան ֆոնտին ճամբով: Թուրքիա հարկադրաբար արժեզրկած է իր լիրան 43 տոկոսի համեմատութեամբ: Կարգ մը տնտեսագէտներուն կարծիքով, այս քայլը պատճառ եղած է հարիւր առ հարիւրի հասնող դրամահոսութեան:

Վառելանիւթին տագնապը ծայր աստիճանի հասած է: Թուրքիա չունենալով զօրաւոր տարադրամ ի վիճակի չէ անհրաժեշտը ապահովելու: Տարին 2,5 միլիառ տոլար պէտք է յատկացնէ գնելու համար հարկ նկատուած վառելանիւթը: Արդ, այս գումարը կը համապատասխանէ իր արտածումներուն ամբողջ չափին:

Ամերիկացի Թղթակիցին յօդուածը, առանց ճիշդ տեղեկատուութեան բնոյթի գրութիւնը մռայլ պատկեր կը պարզէ:

Թ. Ա. Թ.

ՍՊԱՍՄԱՆ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

(ՎԷՊ)

= ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ =

Գ.

Այս երկու անձերը զարմանալի հակապատկեր մը կը կազմէին, այնքան տարբեր էին նկարագրով եւ խառնուածքով. Զանոքի՝ չափազանց ձեւամոլ, ազնուական պատուասիրութիւններու եւ մեծաբանքներու հակամէտ՝ որոնք ժառանգականութեամբ հասած արմատացած էին իր մէջ, մինչդեռ Սատարօֆ թէեւ լաւ տղայ՝ բայց այնպիսի ուղղամտութիւն եւ անկեղծութիւն մը ունէր որ չէր հանդուրժեր նոյնիսկ քաղաքավարական չափազանցութեան մը, կարծելով թէ կեղծիք մըն է անիկա. իր լուրջ եւ խիստ դէմքը՝ շատ տժգոյն եւ ուժգնօրէն կտրուած սաթի մը պէս սեւ մազերէն իր հոգւոյն հաւատարիմ արտայայտութիւնն էին. Հակառակ իրենց նկարագիրներուն բացարձակ տարբերութեան գիրար կը սիրէին սակայն հաստատ եւ անկեղծ բարեկամութեամբ մը: Երբ սալօնը մտաւ՝ Սատարօֆ ընդունուեցաւ Տիկին Նատիա Զանոքիէն.

— Ա՛հ պարոն Սատարօֆ, անհամբերութեամբ կը սպասէինք ձեզի... չեմ գիտեր ինչու մոռցաք մեր շաբաթները:

— Բայց Տիկին...

— Ոչ, պարոն Սատարօֆ ինքզինքնիդ մի՛ պաշտպանէք, անօգուտ է, արդէն ներուած է ձեզի:

Եւ Տիկին Նատիա զայն կ՚առաջնորդէր ֆօզէօզի մը, միշտ շատախօսելով եւ գրեթէ պատասխանելու առեն չձգելով:

Տիկին Զանոքի ազնուական կին մըն էր բառին բովանդակ նշանակութեամբը. շատ սիրուն եղած ըլլալու էր իր երիտասարդութեանը. դեռ կարելի էր գտնել մեղմօրէն անհետացած գեղեցկութեան մը հետքերը իր ազնիւ, եւ յոգնած դիմագծերուն մէջ. անհունապէս բարի եւ վեհանձն, երբեմն նոյնիսկ չափազանցեալ փութկոտութիւն մը կ՚ունենար բոլոր անոնց համար որ կը տառապէին:

Ինքն ալ տոհմիկ ընտանիքի մը աղջիկը, քաջութիւնը եւ վեհանձնութիւնը ունեցած էր անժառանգներուն եւ դժբախտներուն կողմը անցնելու. Կ՚ըսէին որ իր ծնողացը հետ խզուելէն ետքը ինքն ալ շատ խեղճութիւն կրած էր եւ առանց հացի օրեր, ինչպէս առանց լոյսի գիշերներ անցուցած էր: Բարեբախտաբար գրական մեծ տաղանդ մը ունէր՝ շատ գնահատուած իր հայրենակիցներէն ինչպէս Փարիզի մէջ եւ ասիկա զինքը փրկած էր թշուառութենէն:

Հակառակ իր հիւանդկախ եւ նուաղկոտ ձեւին, Նատիա Զանոքի կը վերըստանար իր երիտասարդութեան ուժը եւ կորովը երբ իրեն պէտք ունենային ու հազուադէպ չէր իրեն հանդիպիլ բեմի մը վրայ գործաւորուհիներուն դատը պաշտպանելու կամ հեռաւոր աղքատ թաղերու մէջ վեցերորդ յարկերը ելլելը, անգործ կամ հիւանդ գործաւորներուն այցելելու համար:

(Շար. – 10)

Տէր եւ Տիկին Սարգիս Ընտրիկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Թորոսեան եւ զաւակները, Օր. Օտէթ Ընտրիկեան եւ ընտանեկան պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց աղջկան, քենիին, քրոջ եւ ազգականին՝

ԱՆԱՅԻՍ ԸՆՏՐԻԿԵԱՆԻ

յանկարծական մահը, որ պատահեցաւ Կիրակի, Նոյ. 18ին, 39 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ, Նոյ. 24, ժամը 10.30ին Սէն – Շամոնի Նոթր–Տամ եկեղեցւոյն:

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

ՆՈՐՈԳՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ ՍՏԱՑՈՒԱԾ ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Ա. ՑԱՆԿ

Նուհան Ֆրէնկեան	20.000
Գէորգ Պագըրճեան	20.000
Սուրէն եւ Գուրգէն Գործունեան եղբայրներ	15.000
Հայկ Թօփաքեան	10.000

Տիկ. Թամար Պարպիրոթ 1500, Միքայէլ Յակոբեան 1500, Տիկին Ս. Մատաթ 1000, Տէր եւ Տիկին Պատրիկ Կէնճեան 1000, Տիկին Ռոզ Սթաթեան 1000, Տէր եւ Տիկին Արմենակ Գույումճեան 1000, Տիկին Արտեմիս Թիւֆէնքեան եւ զաւակը Դանիէլ (Պէյրութէն) 500, Գագիկ Յովհաննէսեան 500, ոմն 500, Տիկ. Սիրանոյշ Հալաճեան 250, Նազարեան ընտ. 200 գումար 73.950 Ֆր.:

UGAB - JEUNES

Présente

UNE SOIREE CINE CLUB

Le Vendredi 23 Nov. à 20 h. 45

POINT LIMITE ZERO

R. C. Sarafian

USA 1970 — Couleur — V. F.

Livrer une voiture est le prétexte d'un défi lancé par un jeune Américain, ancien coureur automobile aux polices de plusieurs états des Etats-Unis

Un film d'action et de poursuites en auto, moto et hélicoptères dans lequel la musique donne le rythme.

au Centre Culturel Alex Manoogian 118, rue de Courcelles, Paris 17e

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Մարսէյլ – Պուլ. Օտտոյի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները, փոխան ծաղկեպսակի եւ հոգեհանգստեան առթիւ.— Պր. Ասատուր Յովակիմեան, իր կնոջ Խաթուն Յովակիմեանի թաղման առթիւ 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկ. Պաղտասարեան 50, Տէր եւ Տիկ. Ղազար Ղազարեան Սիմոն Շամանեանի թաղման առթիւ 20 Ֆր., Սարգիսեան ընտ. Տիկ. Մառլէն Պարպինայի թաղման՝ 50, այրի Տիկ. Արաքսի Սուքիասեան, Կարապետ Տէր – Կարապետեանի թաղման՝ 50, Պր. Ասատուր Յովակիմեան, կնոջ Խաթուն Յովակիմեանի հոգեհանգստին առթիւ 50, ընկ. Շարիկեան իր ամուսնոյն Սիմոն Շարիկեանի հոգեհանգստին առթիւ 50, Տէր եւ Տիկ. Յ. Տէրտէրեան 50, ընկ. Բարիզ Արմաղանեան 20 Ֆր.:

Ընկ. Կիւլիւզար Մուրատեան իր ամուսնոյն Արմենակ Մուրատեանի տարելիցին առթիւ 50, ընկ. Բարիզ Արմաղանեան 20, Տէր եւ Տիկ. Զաքարեան 50, օրբ. Արաքսի Քիւփէլեանի հոգեհանգիստին առթիւ ընկ. Բարիզ Արմաղանեան 20, Կարօ Արմաղանեանի մահուան Ա. տարելիցին առթիւ Արմաղանեան եւ Պօզոյեան ընտ. 50, այրի Տիկ. Ասլանեան 50, Տէր եւ Տիկ. Պաղտասարեան 50, այրի Տիկ. Մարի Սուքիասեան 20, Տէր եւ Տիկ. Արշակ Միրոյեան, 15,6 Տէր եւ Տիկ. Արշալոյս Կօթիէ 20 Ֆր.:

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

«ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐ»
ՏՕՆԱԾԱՌ

Կրընօպլի մէջ կը տօնուի Յունուար 6ին, նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի:

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆՑԻՆԵՐՈՒ

ԲԱԺԱԿԻ ՊԱՀԸ

Դեկտեմբերի Բ. Կիրակին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կապ. Խաչի Կրընօպլի մասնաճիւղին տարեկան մեծ պարահանդէսը Փետր. 23ին, Ալբ Օթէլի մէջ:

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Դեկտ. 9 ժամը 17էն կէս գիշեր

Dans les Salons de l'Hôtel George V, 31, Ave. George V, 75008 Paris

ՊԵՌՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ խանդավառ նուագախումբը

Մուտք 40 ֆ. ուսանողներու կէս գին

Պարահանդէսին հասոյթը, ամբողջովին կը յատկացուի հայկ. վարժարաններուն

Սեղանները ապահովել, հեռաձայնելով 763.38.54

ՃԱՇ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ի ՆՊԱՍՏ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՍՈՒՐԲ ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆԻՆ

Շաբաթ, Դեկտ. 1, ժամը 20.30էն մինչեւ առաւօտ

Նախագահութեամբ՝ Կաթող. Պատուիրակ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ –

Ալֆորվիլի երեսփոխան – քաղաքապետ ԺՈԶԷՖ ՖՐԱՆՉԵՍՔԻ

Ներկայութեամբ ՍԻԼՎԱ ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆԻ

Salle des Fêtes Voltaire (Alfortville)

Մասնակցութեամբ

ՊԵՏԻԿԻ ԻՐ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲՈՎ

APRES SON PASSAGE TRIOMPHALE A LA

LA CAPPADOCE

Adiss HARMANDYAN

DE RETOUR
Du 6 Décembre au 16 Décembre

tous les soirs

DUO ACROPOLIS

DANSES et SHOWS GRECS

DANSEUSE ORIENTALE

ET

YORGANTZ

DINER DANSANT AVEC L'ORCHESTRE CAPPADOCE

Réservations : 375-05-30 — 67 bis, Quai Blanqui — Alfortville 94

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ
ՁԵՐ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ» *ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ»*

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

«ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ» (1958)
(Գին 50 Ֆ.)

ԵԻՐՈՊԱՑԻ

«ԲՈՒՌ ՄԸ ՏՈՄՍ»
(25 Ֆ.)

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

«ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ» (1971)
«ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ» (1973)
(Հատորը՝ 50 Ֆ.)

« ՅԱՌԱՋ 50 » (1976)
ԾԱՂԿԱՔԱՂ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՅԻՍՆԱՄԵԱՅ ՀԱՒԱՔԱԾՈՆԵՐԷՆ
420 ԷՋ ԸՆՏԻՐ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ԿՈՂՔ՝ **ԳՈՒՌՁՈՒ**
100 Ֆ.

ԵՆՈՎՔ ԼԱԶԻՆԵԱՆ

«ԱՆԿԱՊ ԷՋԵՐ» (1979)
(Գին 50 Ֆ.)

Թղտատարի ծախքերուն համար 10 Ֆ. աւելցնել նշանակուած գիներուն վրայ:

Դիմել՝ «ՅԱՌԱՋ»ի

RESTAURANT ARMENIEN
NORAÏR
DINER DANSANT
Orchestre sabra
24 RUE RODIER 75009 Paris

24, rue Rodier
75009 Paris
tél. 280-35-84

DANSES et CHANSONS
avec

GRICHA GRINN

Pianiste virtuose et chanteur
arménien - russe - tzigane - blatnoï
de 20h.30 à 2h. (fermé le dimanche)

menu à 37 F
Hors-d'œuvres variés
avec brochette ou petites volailles en grillade

MARIAGE - BANQUET (50 couverts)
PARKING 7 rue Rodier 75009 Paris

VENDREDI 23 NOVEMBRE à 21 H.
Salle du Grès-Martigues, organisé par l'Association des Arméniens de Martigues - L'Etang de Berre et office Municipal Socio-Culturel de Martigues

CONCERT
avec

La Chorale SAHAK - MESROB

sous la direction de
H. YELMAZIAN
au piano : J. YELMAZIAN
AU PROGRAMME :
Komitas, Brahms, Babadjanian, Shubert ,Bartévian, etc.

LES AMIS DE LA
FONDATION MARIE NOUBAR

JOURNEES D'AMITIE

au profit des étudiants arméniens boursiers
Samedi 24 Novembre de 14 à 19 h.
Dimanche 25 Novembre de 14 à 22 h.
CITE UNIVERSITAIRE
57, Bd. Jourdan,
Métro Porte - d'Orléans
Facilité de Parking
Cadeau de Noël, Parfumerie, Jouets Livres, Disques, Cartes de vœux, Foulards, Cravates, Parapluies, Jupes Chemisiers, Linge de maison, Layette, Alimentation
BUFFET
SPECIALITES ARMENIENNES
le Dimanche 25 Novembre
de 16 h. à 18 h.
ANNIE D'ARCO
dédicacera ses disques
ARTHUR CONTE
JACQUES FAIZANT
VARVARA BASMADJIAN
signeront leurs ouvrages
Grande LOTERIE : un Week-end Air Inter à Nice, pour deux personnes

ՇԱԲԱԹ–ԿԻՐԱԿԻ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
24-25
SAMEDI-DIMANCHE
24-25 NOVEMBRE
1979

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

LE NUMERO 2 F.

55րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.521 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 55e ANNÉE — No 14.521

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՍԼԱՄԸ ՈՏՔԻ

ԹԵՀՐԱՆԷՆ ԻԶՄԻՐ

—o—

Թեհրանի մէջ կացութիւնը ժամէ ժամ աւելի ծանր բնոյթ կ'առնէ : Թէեւ Խոմէյնի հինգ պատանդ եւս ազատ արձակել տուաւ, բայց ոչ մէկ զիջում ընելու տրամադիր է միւսներուն համար : Արտաքին նախարարն ալ աւելի մեղմ լեզու չի գործածեր, ընդհակառակն : Ֆրանսական հեռատեսիլի « Դէպք »ը յայտագրին մէջ իսկ, չվարանեցաւ ըսելու ֆրանսացի լրագրողին, որ միւս պատանդները պիտի դատուին, իբրեւ լրտես, ըստ դուրանական Օրէնքին : Կրնան նոյնիսկ մահուան դատապարտուիլ : Սատր նաեւ պատրաստ է դէմ դնելու Ամերիկայի եթէ ան զինեալ միջամտութիւն փորձէ. « Կը կռուինք մինչեւ մեր արեան վերջին կաթիլը » կ'ըսէ : Շահին մեկնումը կամ մահը բան չի փոխեր : Արտաքին նախարարը կ'ըսէ նաեւ թէ ամբողջ իսլամ ժողովուրդը իրենց կողմն է : Ուսանողները, օրերը իրիկուն կ'ընեն ամերիկեան դեսպանատան շուրջ, մամուլի տուլիսներ ալ կուտան, ուր շատ անորոշ բաներ կ'ըսեն :

Թեհրանի թէ Փաքիստանի դէպքերը, հակամերիկեան կատաղութիւնը, շատ ծանր տպաւորութիւն գործած են Միացեալ Նահանգներու ամէն կողմը :

Դալով նախագահ Գարթըրի, Հինգշաբթի օր մէկ լուծում գտած էր՝ հրաւիրած էր ամբողջ ժողովուրդը, որ աղօթէ պատանդներու ազատ արձակման համար : Ուրիշ Ամերիկացիներ աւելի խիստ են : Արիզոնայի Հանրապետական ծերակուտական մը՝ Կոլտուաթըր յայտարարած է. « Եթէ Խոմէյնի մէկ Ամերիկացիի դպչի, պէտք է գրաւել Պարսկաստանի բոլոր քարիւղային գաշտերը կամ քանդել զանոնք եւ թողուլ որ Պարսիկները իրենց աւերակներուն վրայ նըստին եւ անօթութենէ մեռնին » :

×

Հակամերիկեան դէպքերու առաջքն առնուած է Իզմիրի մէջ երբ տեղւոյն իսլամական Հիմնարկի ուսանողները ցոյց մը կատարած են ամերիկեան հիւպատոսարանին առջեւ : Կը մեղադրէին Ամերիկացիք, որ մաս ունին Մեքքէի մզկիթին գրաւման մէջ : Ցրուած են քիչ ետք ոստիկանութեան միջամտութեան պատճառով, մինչ կը փորձէին գրաւել հիւպատոսարանը :

Դալով Մեքքէի՝ Սաուտական իշխանութիւնները սակաւախօս են : Կը պնդեն որ տէրն են կացութեան եւ վերագրաւած են մեծ մզկիթը բայց մանրամասնութիւն չեն տար, որովհետեւ ապահովաբար զոհեր կան այսինքն մեռեալներ եւ մեղք մըն է քանի հոն պէտք չէ արիւն թափի : Կը կարծուի թէեւ որ բոլոր ապստամբները չեն սպաննուած կամ բռնուած այլ ոմանք ապաստանած են մինարէներուն մէջ : Կասկած չկայ որ ով որ բռնուած է, տեղն ու տեղը գնդակահարուած է, բայց այս ալ կարելի չէ ... մինարէներէն պոռալ :

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Նոյ. 13–19)

ԱՐԱՐԱՏ – ԴԻՆԱՄՕ (ՄԻՆՍԿ) ԽԱՂԸ(*)

Ոտնագնդակի խորհրդային 42րդ ախոյենութեան մրցումներու վերջընթեր հանդիպումը « Արարատ » ունեցաւ իր դաշտին վրայ, Մինսկի « Դինամօ »ի հետ : « Հրազդան » մարզադաշտ հաւաքուած բազմութիւնը յուզումնալից պահեր ապրած է, առաջին իսկ վայրկեանէն : Արդարեւ խաղի չորրորդ վայրկեանին Ալեքսանդր Քերոբեան դիպուկ հարուածով մը նշանակած է առաջին կոլը : 35րդ վայրկեանին « Արարատ »ի յարձակումներու կազմակերպիչը՝ Խորէն Յովհաննիսեան, կրկնապատկած է հաշիւը : Երկրորդ կիսախաղին (48րդ վայրկեան) օգտուելով պաշտպաններու անհամագործակից գործողութիւններէն, հիւրերը նշանակած են կոլ մը, բայց ատիկա ոչ թէ ընկճած, այլ նոր եռանդ ներշնչած է Երեւանցիներուն : 54րդ վայրկեանին Խորէն Յովհաննիսեան երրորդ գնդակը զետեղած է մրցակիցի բերդին մէջ, իսկ երբ Մինսկի Դինամօյականները իրենց բերդին հրապարակին վրայ գետին նետած են Քերոբեանը, Յովհաննիսեան փենալթին կոլի վերածած է, խաղին արդիւնքը դարձնելով 4 – 1, ի նպաստ « Արարատ »ի :

Այս խաղէն ետք, Արարատ 32 կէտով դասաւորման 7րդ տեղը կը գրաւէր : Յաջորդ եւ վերջին խաղը եւս տեղի կ'ունենայ Երեւան, Նոյ. 25ին՝ Լենինգրադի Զենիթին հետ :

(*) Խաղին արդիւնքը տուած էինք «Յառաջ»ի Նոյ. 20ի թիւով :

×

ԵԱՍԷՐ ԱՐԱՖԱԹԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Մոսկուայէն Պէյրութ վերադարձի ճամբուն վրայ, Նոյ. 14ին, Պաղեստինի Ազատագրութեան Կազմակերպութեան պատուիրակութիւնը, գլխաւորութեամբ Արաֆաթի՝ Հայաստան այցելած է : Հիւրերը շրջած են Երեւանի տեսարժան վայրերը : Կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէին պատիւ պատուիրակութեան ճաշ մը տուած է, որ տեղի ունեցած է բարեկամական մթնոլորտի մը մէջ :

×

ՀԱՅ ՄԱՐՄՆԱՄԱՐԶԻԿՆԵՐԸ ԿԸ ԳՆԱՀԱՏՈՒԻՆ ԲԻՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Ռանգունի (Բիրմանիա) մէջ սկսած են խորհրդային մարմնամարզիկներու ցուցադրական ելոյթները : Հազարաւոր հանդիսականներու գնահատանքին արժանացած են Մանուէլ Գրիգորեան, Լեւոն Ղազարեան, Վալերի Հայրապետեան եւ ուրիշներ իրենց վարպետութեան համար :

ՎԱՀԱՆԱՎԱՆՔԻ ՊԵՂՈՒՄՆԵՐԸ

Հայկ. դասական ճարտարապետութեան ծանօթ գործերէն մէկուն՝ Վահանավանքի մէջ կատարուած պեղումներէն յայտնաբերուած են 40է աւելի վիմագիր արձանագրութիւններ, մեծ քանակութեամբ հնագիտական նիւթեր, որոնք նոր լոյս կը սփռեն միջնադարեան այդ կարեւոր մշակութային օճախի պատմութեան վրայ : Շինութիւններու պատերուն, տապանաքարերու վրայ դրոշմուած վաւերագրերը, որոնց մեծ մասը բեկոր առ բեկոր հաւաքուած է փլատակներէն, հաւաստի տեղեկութիւններ կը հաղորդեն վանքի ստեղծման, ժամանակի քաղաքական դէպքերու, միջաւատապետական յարաբերութիւններու վերաբերեալ, ինչպէս նաեւ կարեւոր նիւթ կուտան Սիւնիքի պատմութեան ընդարձակ ժամանակաշրջանի մը ուսումնասիրութեան համար :

Ղափանէն 7 քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ Սիւնեաց լեռնաշխարհի պատմական Կապան մայրաքաղաքի տարածքին կը գտնուի Վահանավանքի յուշարձանախումբը : Հաստատութիւնը կարեւոր դեր խաղացած է Հայաստանի այդ շրջանի հանրային – քաղաքական եւ մշակութային կեանքին մէջ, շուրջ երկու հարիւր տարի : Գրաւոր աղբիւրներու համաձայն հոս բացուած է նաեւ դպրոց մը, շարադրուած են ձեռագիր մատեաններ, որոնք այրուած են Հայաստան արշաւած հորդաներու կողմէ : Ճարտարապետական ինքնատիպ յօրինուածք ունեցող այդ եզակի համալիրը յարատեւած է մինչեւ ԺԴ. դարու առաջին տասնամեակները եւ քաղաքին հետ միասին կործանած օտար նուաճողներու ձեռքով :

Հայաստանի հնագիտութեան եւ ազգագրութեան հիմնարկի աշխատողներէ եւ Խ. Աբովեան մանկավարժական հիմնարկի ուսանողներէ կազմուած խումբը, Գրիգոր Գրիգորեանի ղեկավարութեամբ, հողի հաստ շերտէն ազատած է կարգ մը շինութիւններ, 911ին կառուցուած մեծ տաճարի գաւիթին եւ սեղանատան մէջ յայտնաբերած է Սիւնիքի Սմբատ Բ., Գրիգոր Ա. թագաւորներու, անուանի հոգեւորականներու եւ իշխաններու պանթէոնը : Հոս գտնուած են նաեւ Աղուանքի կարգ մը առաջնորդներու, Պահլաւունի զօրավարներու դամբարաններ : Այս փաստը անգամ մը եւս կը հաստատէ պատմական այն վկայութիւնը, թէ Սիւնիքն ու Աղուանքը, ինչպէս նաեւ Հայաստանի միւս նահանգները միասնական եղած են ընկերային – քաղաքական հարցերու մէջ եւ ընդհանուր ուժերով պայքարած են օտար նուաճողներու դէմ :

Պեղումները, որոնք կը կատարուին արդէն 14 տարի է, տուած են նաեւ այլ նիւթեր, որոնք կարեւոր նշանակութիւն ունին Կապանի բնակիչներու իմացական կեանքի, տնտեսութեան եւ ապրելակերպի մասին պատկերացում մը ունենալու համար : Բացուած է ջրաւազան մը կաւէ խողովակներու շարքով : Որոշուած է յուշարձանը պահպանել յետագայ քայքայումէ, վերահաստել անոր կրկնայարկ դամբարան – եկեղեցին (1086 թ.) : Վերաշինութեան աշխատանքը ճարտ. Եու. Թամանեանի նախաձեռնով կ'իրականացուի Հայաստանի Նախարարաց Խորհուրդին առընթեր պատմութեան եւ մշակոյթի յուշարձաններու պահպանման եւ օգտագործման վարչութեան գիտա–արտադրական արուեստանոցին կողմէ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻԹԵՐԱՆ – ՇԻՐԱՔ կարճ հանդիպումը երկար խորհրդածութեանց տեղի տուած է ֆրանսական մամուլի թէ քաղաքական շրջանակներու մէջ : Տեսակցութիւնը քանի մը վայրկեան տեւած է, Զորեքշաբթի երբ Շիրաք կ'ընդունէր Միթերանը « քաղաքավարական դիմում »ի մը բնոյթ տալով այդ այցելութեան : Որոշ ծաղրական ոճ մըն ալ կը գործածէ Իւմանիթէ այս առթիւ, լուրը խորագրելով « Միթերան ցարդ Շիրաքը կ'անուանէր մկանուած աջին պետը »... Օրուան քաղաքական դէպքը կը նկատուի եւ արդէն իսկ կը խօսուի ՀՀՀ – Ընկերվարական որոշ համամտութեան մը մասին :

ՊԷՅՐՈՒԹ

ՔԱԹԱՅԷՊ, ԱԶԱՏԱԿԱՆ ԵՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԻԱՍՆԱԲԱՐ ԿԸ ՏՕՆԵՆ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

Նոյ. 22ի Օռիան եւ Ռեվէյլ լիբանանեան օրաթերթերը կը հաղորդեն թէ Քաթայէպ, Ազատական (Շամուն) եւ Դաշնակ կուսակցութիւնները միասնաբար կազմակերպած են շարք մը հանդիսութիւններ, ոգեկոչելու համար Լիբանանի Անկախութիւնը (Նոյ. 22) : Զինուորական միաւորներու տողանցք մը եւ բանախօսական հաւաքոյթներ (մէկը՝ Անթիլիաս) պիտի կատարեն երեք կուսակցութիւնները : Այս առթիւ արտասանուելիք ճառերու բովանդակութիւնն ալ նախապէս քիչ – շատ ծանօթ է : Շամուն կը խօսի լիբանանեան տագնապի մասին Թունուզի ժողովի լոյսին տակ, Ամին Ճեմայէլ կը շեշտէ Քաթայէպներու պատմութեան զանազան հանգրուանները իսկ Խաչիկ Պապիկեան կը ծանրանայ երեք կուսակցութեանց համախոհութեան վրայ : Հ. Յ. Դ. կուսակցութիւնը, նաեւ զեկոյցով մը շեշտը կը դնէ լիբանանեան տագնապի դարմանը գտնելու անհրաժեշտութեան վրայ, աւելի ներսէն քան դուրսէն : Զեկոյցը կ'ըսէ նաեւ.— « Լիբանանցին անկարող է ուրախանալու այս տօնէն, վէրքերը խոր ըլլալով » :

×

ՅՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՊԱՀՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ԱՇՏԱՐԱԿԻ ՄԷՋ

Աշտարակի մէջ տեղի ունեցած է գիտա – հետազօտական հանդիպում մը, որու ընթացքին զեկուցումներ կարդացած են Ակադ. Բաբկէն Առաքելեան, ճարտ. Վարազդատ Յարութիւնեան եւ այլ մասնագէտներ : Պատմական Արագածոտն գաւառի տարածութեան մէջ գտնուող այս շրջանը հարուստ է պատմական եւ ճարտարապետական յուշարձաններով, որոնց թիւը աւելի քան 200 է : Պահպանուած են հին ամրոցներ, բերդեր, եկեղեցական շէնքեր, դամբարաններ, խաչքարեր, քարաւանատուներ, կամուրջներ, ջրատարներ, ժողովրդական ճարտարապետութեան հազուագիւտ նմոյշներ՝ որոնք պատմական կարեւոր արժէք ունին : Յուշարձաններու պահպանման, վերահաստատման եւ ծանօթացման գործին կ'օգնեն հարիւրաւոր մարդիկ : Պետական եւ հանրային միջոցներով վերանորոգուած են Արուճի տաճարը, Սաղմոսավանքը, Օհանավանքը, Ամբերդը, Կարմրաւորը, Ծիրանաւորը, Մարինէն, Կոշի, Բիւրականի, Մուղնիի համալիրները եւայլն : Ներկայիս կը կառուցուի դէպի Ամբերդի յուշարձաններու խումբը տանող ճամբան :

– ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է –

Նոյ. 24էն սկսեալ «Յառաջ»ի խմբագրատունը փակ է Շաբաթ կէսօրէ վերջ :

— ՄԱՆՈՒԿԸ —

(«Միջազգային Մանկատարի»ի Առթիւ)

Գրեց՝ ԷԼԻԶ ԳԱՎՈՒՔՃԵԱՆ-ԱՅՎԱԶԵԱՆ

(Բ. և վերջ)

16րդ դարէն սկիզբ առած է մանուկի հոգեբանութեան նախնական ուսումնասիրութիւնը, որուն յառաջապահներն են՝ Մոնթէյն, Լոկ, Բէյկն եւայլն:

Իսկ այսօրուան նորագոյն մանկավարժութեան բոլոր սկզբունքները իրենց սաղմն ու սերմը ունին Ռուսոյի քարոզած վարդապետութեան մէջ: Ռուսօ զօրաւոր մանկավարժական շարժումի մը նախահայրն է:

18րդ դարու կէսին Ժան-Ժաք Ռուսօ իր Էմիլ հատորով, ուր մանուկի աճման զուգընթաց հարցականները կը շօշափէ, եկաւ նոր էջ բանալու դաստիարակութեան պատմութեան մէջ: Հեղինակը կ'ըսէ. «Ճանչցէք մանուկը եւ զինքը մեծցուցէք փճացած ու չեղած մարդկային ընկերութիւններէն հեռու՝ բնութեան ծոցին մէջ»: Ոչ մէկ գիրք Ռուսոյի Էմիլի չափ արձագանգ գտած եւ աղմուկ յարուցած է մանկավարժական աշխարհէն ներս:

Մանկավարժական կառոյցը նոյնքան օժտուած է կեդրոնական աչքառու դէմքով՝ Զուիցերիացի Հանրի Պէսթալոցի: Պէսթալոցիի «Մայրերու գիրքը» մանկավարժական աւետարան մըն է: Պէսթալոցի մտքի զարգացման զուգահեռ՝ մեծ կարեւորութեամբ կը մօտենայ բարոյական կրթութեան: Մասնաւորապէս ծանրացած է այս առնչութեամբ՝ մայրերու դերի վրայ, որովհետեւ դպրոցէն առաջ անոնք են որ կ'առաջնորդեն մանուկը:

Արդի մանկագիտութենէն, որ երախաներու աճումի զանազան հանգրուաններու գիտութիւնն է, կը սպասուէր որ հոգեբաններ, ընկերաբաններ եւ ուսուցիչներ ըլլային անոր հեղինակը, սակայն չորս բժիշկներ են որ իրենց գիտական, փորձառական աշխատանքներով խոր ուսումնասիրութեան նիւթ դարձուցած են մանուկի հոգեկան, ֆիզիքական եւ իմացական զարգացումը՝ Իթար, Սէկէն, Մոնթէսորի եւ Դըկրոլի:

Ինչ որ յատկանշական եւ ուշագրաւ է, նախապէս իրենց փորձերը կատարած են անբնականոն մեծցած մանուկի մը վրայ եւ յաջողած են մանկավարժական աշխարհին կտակել անհրաժեշտ եղող մանկագիտական տուեալները:

18րդ դարու վերջին Աւերոնի անտառի մէջ (Ֆրանսա) որսորդները բռնած են անտառաբնակ վայրի երախայ մը, որ մեծցած է ինքնիրմէ՝ հեռու մարդկային ընկերութենէն: Բացարիկ պատեհութիւն մը ուսումնասիրելու մարդկային կոյս մտքի զարթնումն ու զարգացումը:

Աւերոնի մանուկով առաջին անգամ ըլլալով մանուկի մը մտային եւ զգացական անցուդարձերը գիտականօրէն խոր ու մանրազննին քննութեան ու փորձերու առարկան դարձած են: Եւ այսպէսով մանուկի աճումի յաջորդական շրջանները ուսումնասիրելով, հիմը դրուած է մանկագիտութեան:

Բազում են ականաւոր դէմքերը այս մարզի մէջ, սակայն կարելի չէ չյիշատակել անունը Զուիցերիացի մեծահամբաւ հոգեբան Փրոֆ. Կլափարէդի, իբր փորձառական մանկագիտութեան պատկառելի մէկ յառաջապահը:

Մանուկը էակ մըն է մեծնալու, ինքնաբաւ դառնալու նախասահմանուած: Իր հոգեկան եւ ֆիզիքական զարգացումը կը կատարուի հանգրուան առ հանգրուան, որոնք իրարու կը յաջորդեն որոշ կարգ ու կանոնով: Իւրաքանչիւր հանգրուան իր ուրոյն յատկանիշներն ունի: Անոնք ամէն անգամ մէկ-մէկ արտայայտութիւններն են իր մեծնալու բնազդական մղումներուն ու պահանջներուն:

Անշուշտ կարելի չէ այս հանգրուաններու վերաբերմամբ մանրամասնութիւններու մէջ մտնել հակիրճ յօդուածով մը, միայն հարկ կը նկատենք անցողակի կանգ առնել մանուկի կեանքի առաջին հանգրուաններուն շուրջ:

Մանուկը իր կեանքի առաջին շրջանին՝ մինչեւ երեք տարեկանը՝ եսակեդրոն վիճակ ունի եւ, կարելի է ըսել, զուտ բնազդական էակ մըն է: Այսինքն ամէն ինչ իր մէջ ենթակայական բնոյթ կը կրէ: Բոլոր իր փափաքները, նախասիրութիւնները իր անձով կը սկսին, իր անձով կը վերջանան:

Դուրսը, արտաքին աշխարհ կոչուածը, այնքան գոյութիւն ունի, որ չափով որ ան կրնայ արձագանգ հանդիսանալ եւ բաւարարութիւն տալ իր անձնական պահանջներուն:

Դուրսն ալ տեսակ մը իր եսն է, անկախ դուրս գոյութիւն չունի: Դուրսի ամբողջ կարեւորութիւնը կը դիմաւորուի հաճելի եւ անհաճոյ վիճակներով, մինչեւ որ իր անձի գիտակցութիւնը գայ կարգ ու կանոն մտցնելու ներքին եւ արտաքին իրադարձութիւններու մէջ: Այսինքն՝ իր յարաբերութիւնները դուրսի հետ ձեւ եւ կերպարանք կ'առնեն եւ լաւը վատէն, օգտակարը վնասակարէն, կարելին անկարելիէն զանազանելու ընդունակութիւնը հետզհետէ տեղ կը գրաւէ իր մէջ:

Ենթական կը սորվի որոշ վարմունք մշակել ըստ իր օգտին եւ ըստ ընկերային պահանջներուն: Ի վերջոյ՝ երեք տարեկանին իր անձը կը ձեւաւորուի եւ իր եսի գիտակցութիւնն ի յայտ կու գայ իր մէջ: Ինքզինքը շուրջիններէն կը սկսի զանազանել եւ իր անջատումը շեշտելու համար, պէտք կը զգայ մեծերու հեղինակութեան հանդէպ անհաշտ դառնալ:

Տեղի ունեցածը տեսակ մը յաջորդական ազատագրումի պայքար է: Ասիկա կեանքի այբուբենն է, ուրկէ կ'անցնին բոլոր բնականոն տուեալներով կեանքի մէջ մուտք գործած մարդ էակները: Ինքնավարում՝ որ պէտք է հասկնանք մանկութեան օրէն սկսեալ՝ աւելի ու աւելի յառաջացում դէպի անկախութիւն. իսկ ընկերայնացում կը նշանակէ հասարակութեան անդամ ըլլալ, յարմարուելով անոր կարգուսարքին:

Համոզուինք որ այս երկու նուաճումներուն մանուկը կը տիրանայ անսպառ ճիգերու, մաքառումներու գնով:

Տաղնապի ամենալուրջ շրջան մըն է եօթը տարեկանը, որ ապերախտ տարիք կը կոչուի: Զօրաւոր աճումի հետեւանքով մանուկը ֆիզիքական եւ հոգեկան ցնցումներու կ'ենթարկուի եւ կը դառնայ դիւրազգած, ջղագրգիռ եւ բնականաբար՝ ըմբոստ:

Այլեւս մեծցած է, իր շահագրգռութիւնները տունէն կը հեռանան եւ կը սկսին դուրսի հետ կապուիլ: Անկախ գործելու բուռն փափաք ունի: Այդ պոռթկումները պէտք է որ ողջմիտ, շրջահայեաց մօտեցումով դիմաւորուին՝ ի նպաստ իրեն եւ բովանդակ մարդկութեան:

Ինչպէս որ աշխարհի ճակատագիրը այսօր կապուած է ատոմին եւ իր թաքուն զօրութեան, այնպէս ալ մանուկը յիրաւի այն բարոյական ատոմն է եւ կամ հոգեկան միաւորը, որուն գաղտնիքով պայմանաւորուած է գալիք մարդկութեան լինելիութիւնը եւ իր որակը:

Այսօր համայն քաղաքակիրթ երկիրներու մէջ կնոջական ազատագրումի զօրաշարժ մը կայ. նոյնքան դաստիարակչական ասպարէզի մէջ ալ նոր սկզբունքներով նորանոր կրթարաններու զարկ տալու զօրաշարժի մը առջեւ ենք: Յայտնաբերուած են մանուկի խոր ճանաչողութեան մեթոտներ: Այս ուղղութեամբ աչքառու դարձած են Ռ. Շտայներեան դպրոցները:

Գալով մեզի, մենք Հայերս բծախնդրութեամբ համակուինք մեր նորահաս սերունդի առջեւ բանալու առողջ ծաղկումի հեռանկարը՝ հաւատարիմ դարուս շինարար դաստիարակութեան պատգամին եւ նոյնքան մեր հայեցի աւանդութեան նուիրական կոչին:

ՍԻԼՎԱ ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆ

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ 60ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ Ֆրանսահայ Գրողներու Միութեան, Մշ. Միութեան եւ ԺԱՖի, Կիրակի կէսօրէ ետք (Նոյ. 18) ընդունելութիւն մը կազմակերպուած էր ի պատիւ Սիլվա Կապուտիկեանի: Հ. Բ. Ը. Մ.ի Ալեք Մանուկեան Մշակութային Կեդրոնը ծայրէ ծայր լեցուած էր եւ շատեր ոտքի մնացած էին: Խրախուսիչ երեւոյթ մը, մանաւանդ երբ նկատի առնենք, որ ուշ կազմակերպուած էր հաւաքոյթը եւ ազդը հազիւ քանի մը օր լոյս տեսած մամուլին մէջ: Երկրորդ խրախուսիչ երեւոյթը, զոր հարկ է շեշտել մասնաւոր գնահատութեամբ տրուած ըլլալով անոր հազուադէպ բնոյթը, հանդիսականներու ճշդապահութիւնն էր:

Հանդիսութեան բացման խօսքը արտասանեց Ֆր. Գրողներու Ընկերակցութեան նախագահ՝ Աւետիս Ալիքսանեան: Յիշեց եւ թէ արդէն ամիսներէ ի վեր Խորհ. Միութեան զանազան քաղաքները, Հայաստան եւ Մոսկուա մեծ շուքով տօնուեցաւ բանաստեղծուհիին վաթսունամեակը, յայտնեց թէ բաղդատմամբ այդ հանդիսութեանց այդօրուան մեծարանքը շատ համեստ է եւ ժպտուն: Շեշտեց թէ Սիլվա Կապուտիկեան ըլլալով նաեւ Հայաստանի Խորհրդարանի անդամ, կը դառնայ մեզի համար բանբերը Հայաստանի ժողովուրդին: Տրուած ըլլալով որ տաղանդաւոր, տաղանդաշատ ածականները շատ մաշած են այլեւս եւ կը գործածուին տեղի եւ անտեղի ձեւով, դժուար նկատեց ածական մը գտնել բանաստեղծուհիին համար եւ իր կարճ խօսքը վերջացուց ըսելով թէ Սիլվա Կապուտիկեան պատիւ կը բերէ հայ գրականութեան ու զինքը ծնող ժողովուրդին:

Խօսք տրուեցաւ Հերմինէ Գալուստեանի որ չփորձեց անշուշտ ծանօթացնել այնքան ծանօթ դէմք մը, այլ յիշեց Հայաստանի յուշակոթողները, որոնց մէջ ամէնէն խորհրդանշականը նկատեց Ծիծեռնակաբերդը, որ մեր անցեալն է, մեր ներկան ու նաեւ՝ ապագան: Բնորոշելու համար Սիլվա Կապուտիկեանի գրականութիւնը, Տոքթ. Հերմինէ Գալուստեան նկատելով, որ դժուար է որակել բանաստեղծուհիին տաղանդն ու վաստակը, յայտնեց թէ ան լաւագոյնս կատարած է Վահագն Դաւթեան, այն յառաջաբանին մէջ զոր ստորագրած է Սիլվա Կապուտիկեան «Եօթ կայաններ» հատորին մէջ՝ սրտի եւ մտքի դաշինքով իմաստալից վերնագրով, ու հատուած մը ըսաւ այդ գրութենէն: Իր խօսքը վերջացուց յոյս եւ հաւատք, յարգանք, պատիւ ու սէր արտայայտելով հայ բանաստեղծութեան նոր լուսաշող աստղին:

Վահան Նաւասարդեան հատուածներ կարդաց այն ճառէն զոր Սիլվա Կապուտիկեան արտասանած է 1963ին Պէյրութ,

ԵՐԱԶԱՅԻՆ ՀԱԼԷՊԷՆ

«ԵՍ ԾԱՌ ՄԸ Կ'ՈՒԶԵՄ...»

Գրեց՝ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԾԱՌՈՒԿԵԱՆ

Այտին վրայ տեղ մը կարմրութիւն մը կայ եւ մորթը խածուածքի նմանող հետքեր մը ունի: Շատ կասկածելի է որ վեց-եօթը ամսու մանկիկի մը գործը ըլլայ ատիկա: Ինքն է: Շփելով ու կրմըլթելով այտը, եկած է երջանկութեան իր նիւմերօն խաղալու, բայց շատ ձախաւեր, քանի որ վայրկեան չանցած.

– Ինչ է նը, տո՛ւր, տո՛ւր, նորէն ինծի տուր այդ չար աղջիկը...

Մենք, իբր թէ հաւատացած ենք իրեն, մեղքնալու ձեւեր կ'առնենք ու կ'ազդարարենք անտեղեակ ու անտարբեր մանկիկին.

– Մեծ մամային երեսները չխածնե՛ս..

– Ինչ պիտի ըլլայ, հարկաւ խաբամազ պապան պիտի քաշէ...

– Այդտեղ սխալեցար, մայրիկ, կը մոռնաս որ աղջիկ է: Տղայ ըլլար, ինչեւէ: Աղջիկը մօրը կը քաշէ, եւ մօրմէն առաջ մեծ մայրն է որ...

Բայց արդէն գանձը անհետացուցած է իր սենեակը ու չի լսեր...

Գիշեր մը, դուրսն ենք դարձեալ, ու կը լսեմ Սօնան որ մեկնելէ առաջ պատուէր կուտայ.

– Մայրիկ այս շիշին կէսը տուր, ժամ մը ետք: Եթէ լաւ եւ նորէն ուզէ, մնացածն ալ կրնաս տալ:

Շիշին վրայ աստիճաններ կան, բարակ գիծերով եւ թուանշաններով: Այդպէս երեք շիշեր պատրաստած է ու դըրած սառնարանը, որպէս յաջորդ օրուան պաշար: Մեր վերադարձին՝ խոհանոցի սեղանին վրայ երեք շիշեր կան, երեքն ալ... պարապ:

– Ի՞նչ ըրեր ես մայրիկ, կը գոչէ Սօնան անհաւատ, տոնք բոլո՞րը տուիր...

– Հապա ի՞նչ ընէի, չօճուխը անօթի՞ ձգէի... ուզեց, ես ալ տուի...

– Բայց գիրքին մէջ ճշդուած չափը..

Չեմ ձգեր որ շարունակէ, եւ անգամի մը համար ես ալ կը խառնուիմ գործին.

– Ինծի՛ նայէ, վե՛րջ տուր այդ ապուշ գիրքին ըսածներուն եւ այլեւս չտեսնեմ ձեռքդ, եթէ չես ուզեր որ պատուհանէն դուրս թռի: Մենք գիրք կարդալո՞վ պէպէք շինեցինք, որպէսզի գիրքով ալ մեծցնենք: Մայրիկս իրաւունք ունի...

Սօնան, թուշը կախած, կ'անցնի սենեակ:

Իսկ մայրիկիս դէ՛մքը... Համակ ծիրանի գօտի... Հարսին հետ աւանդական վէճերէն ոչ մէկն ունեցած է: Ատիկա ալ իր փայփայած երազներէն մէկը պէտք է ըլլայ, ահաւասիկ առաջին դէպքը, եւ ի՜նչ երջանկութիւն, տղան՝ «ի՛ր կողմը բռնեց»...

Բայց քիչ յետոյ, երբ ես ալ իմ կարգիս ննջարան քաշուելու վրայ եմ, թեւէս բռնած կ'ըսէ, մտահոգ.

– Աման տղաս, սիրտը մի ցաւցներ, իր ըսածին պէս կ'ընեմ ասկէ վերջ...

– Կարեւորութիւն մի տար, մայրիկ, դուն գիտցածիդ պէս ըրէ, որքան կրնաս՝ քեզի տուած շիշերը շուտ-շուտ պարպէ..

×

Գերեզմանատան ճամբան ենք, մեռելակառքին ետեւէն: Հոս եւս ժապաւէնէն պատկեր մը կ'անջատուի եւ կ'անշարժանայ, փոխանակ միւսներուն պէս կորսուելու եւ յաջորդին տեղ տալու: Դարձեալ Հալէպ ենք, Յակոբ Օշականի մահուան տարելիցն է: Հոգեհանգիստէն ետք, գերեզմանատան մէջ ուր պատշաճ արձանագրութեամբ յուշաքար մը շինել տուած եմ հողակոյտին վրայ, խումբով մեր տունն ենք հոգեճաշի, Զարեհ Սրբազանն ալ միասին:

– Մե՛ղք որ հայ արձանագործ մը չունինք այս քաղաքին մէջ, կ'ըսէ Սրբազանը, կ'արժէր որ կիսանդրին եւս դըրուէր շիրմաքարին վրայ:

Մայրիկս, որ նման հաւաքոյթներու պարագային քիչ անգամ հիւրերուն հետ սեղան կը նստի եւ միայն կ'երթեւեկէ, այս անգամ բացառաբար նստած է ու խօսք կ'առնէ:

– Ատանկ մեծ մարդոց գերեզմանին վըրայ դրելու է որ ամէն մարդ գիտնայ, բայց ինծի հարցընեն նը, ես քար չեմ ուզեր վրաս...

– Հապա ի՞նչ կ'ուզես մայրիկ, կը հարցնէ Սրբազանը:

– Ե՞ս... Իմ վրաս ծառ մը տնկեն նը կը բաւէ...

Կ'ըսէ, խօսած պահուն ինծի կը նայի քան թէ Սրբազանին, ու կ'ելլէ դէպի խոհանոց...

(Շար. – 8)

Մեսրոպի 1600ամեակին առթիւ (ճառը արտասանուած է 1962 Դեկտ. 23ին եւ լոյս տեսած է 1963 Յունուարին «Յառաջ»ի մէջ): Յանուն ԺԱՖ երիտասարդական միութեան, իր նախագահը՝ Մաթիս Փեհլիվանեան քանի մը շնորհաւորական խօսքեր ըրաւ, շեշտելով թէ երիտասարդութիւնը հպարտ է Սիլվա Կապուտիկեանով, հայապահպանման համար մեր պայքարը կը շարունակենք եւ Սիլվա Կապուտիկեան ուժ կու տայ մեզի այդ պայքարին մէջ: Ռոզի Նաւասարդեան երգեց Ս. Կապուտիկեանի մէկ երգը՝ Լսում են թէ եւ Անահիտ Սրապեան արտասանեց՝ Ընդդիմախօսութիւնը:

Կարգը եկած էր օրուան հիւրին՝ Սիլվա Կապուտիկեանի: Յայտնելէ ետք թէ ծոտ տարի մըն է կը նշուի իր 60ամեակը Երեւան, շրջանները, գիւղերը, Մոսկուա, աւելցուց թէ առաջին անգամ հոս՝ Փարիզ կ'ատարուի ու շեշտեց.— «Ինքս ինծի հարց եմ տալիս՝ արժանի՞ եմ»: Նկատեց որ իր պարագային հեշտ է անցած իր ճանապարհը, ամչնալու չափ եւ անիկա չըսեր իբրեւ ձեւակերպութիւն, այլ իր իրական զգացումն է երբ մանաւանդ համեմատութեան կը դնէ անցեալի եւ Սփիւռքի իր գրչեղբայրներուն պայմաններուն հետ: Թումանեան Թիֆլիզէն դուրս չէ ելած, օրինակ: Յիշեց Պերթոլտ Պրեխթի Գալիլէա գործին մէկ հերոսին խօսքը՝ Երանի այն ժողովուրդին որ հերոսներ ունի եւ որու կը պատասխանուի՝ Երանի այն ժողովուրդին որ հերոսներ ունենալու կարիք չունի: Մենք շատ բաներ ունինք բարգաւաճ հայրենիք բայց նաեւ կան շատ բաներ զորս չունինք: Երբ կը նայինք քարտէզին, կը տեսնենք որ մեր հողերուն 80–90 առ հարիւրը դուրս մնացած են, ունինք Սփիւռք մը, ցիրուցան, որ ճիգով կը յաջողի մասամբ պահպանել մեր լեզուն, մեր մշակոյթը ինչ որ ուրիշներուն համար բնականօրէն կը կատարուի: Բաւական է տեսնել մեր պատմութիւնը ու սիրտը տակնուվրայ կ'ըլլայ, դեռ շատ բան պակաս, որ պէտք է լրացուի: Այո՛, մեր ժողովուրդը դեռ կարիք ունի հերոսներու: Գերագնահատելու ձգտում մը կը յառաջանայ ուրեմն մեր ժողովուրդին մէջ իբրեւ արդիւնք այդ հոգեվիճակին:

Սիլվա Կապուտիկեան, ինչ կը վերաբերի իրեն կ'ուզէ չշոյուիլ ու առնել խակական գնահատանքի բաժինը եւ զատել զայն միւս յաւելեալ բորբոքումէն:

Բանաստեղծուհին, ապա, ծանրացաւ Սփիւռքի վրայ, յիշելով իր զանազան ճամբորդութիւնները՝ Ֆրանսա, Սուրիա, Լիբանան, Միացեալ Նահանգներ, Գանատա (տուած է երկու հատորով՝ Քարաւանները դեռ քայլում են եւ Խճանկար): Գլխաւոր նպատակը եղած է Հայաստանի ժողովուրդին ծանօթացնել Սփիւռքը, որպէսզի ան զգայ թէ կայ իր ժողովուրդին կէսը, որ հերոսական ճիգերով կը պահպանէ իր գոյութիւնը: Տասը տարուան (Ֆրանսա եկած էր 1968ի գարնան) բացակայութենէ ետք շատ բաներ փոխուած են, փոխադարձ այցելութիւնները շատցած, հեռատիպ հաստատուած են: «Հայրենիքը սնում է Սփիւռքին բայց Սփիւռքն էլ սնում է հայրենիքին» ըսաւ Ս. Կապուտիկեան: Սփիւռքի ջանքերը հիացումի արժանի են, յաղթանակները արտաքին թէ ներքին են եւ, աւելցուց բանախօսը, երախտագիտութեան անհուն զգացումներով է որ կը յիշուին ֆրանսահայ գրողները, որոնք մեծ վաստակով վառ պահեցին այս գաղութը (հոս տուաւ շարք մը անուններ, մեռածներու թէ ողջերու, ինչ որ միշտ վտանգաւոր փորձաքար մըն է, նման պարագաներու նախընտրելի է որ անուններ չտրուին որպէսզի չանդրադառնանք անուններու՝ որ չտրուեցան): Առանձնապէս յիշեց նաեւ ֆրանսահայ երաժիշտներ, նկարիչներ աւելի ուշ ծանրանալով առանձին Գառզուի վրայ, որ հակառակ իր համաշխարհային համբաւին չէ խզուած իր արմատներէն, ընդհակառակն: Հայապահպանման կ'օգնեն նման դէմքեր, ինչպէս՝ Արամ Խաչատրեան, Վիքթոր Համբարձումեան, որոնք հպարտութիւն կու տան մեզի եւ յիշեց Թէքէեանի մէկ խօսքը թէ՝ օդէն, ջուրէն, հացէն աւելի մեզի անհրաժեշտ է հպարտութիւնը:

Իր ճառը, որու շատ աւելի մտերիմ զրոյցի մը բնոյթ տուաւ բանաստեղծուհին, վերջացուց շնորհակալութեան խօսքերով զինքը հրաւիրող եւ մեծարող կազմակերպութեանց: Յայտնեց թէ «շատ դժուարութիւններ կան ոչ միայն ձեզ մօտ այլեւ մեզ մօտ: Մարդիկ տառապում են խղճի պակասէն: Ես երէկ երեկոյին տեսայ մի թատերգութիւն՝ Թռչուններու ժողովը, որ նոյն հարցն էր ծեծում եւ եզրակացութիւնն այն էր թէ ամէն մէկու հոգում պէտք է լինի այդ խիղճը»: Իր խօսքը փակեց քերթուածով մը որ խորհրդանշական ամփոփումն էր իր մտքերուն՝ Խղճը:

Սերովբէ Արք. յայտնեց թէ այդքան խորիմաստ խօսքերէ ետք դժուար էր իրեն խօսք ըսել եւ ձեւով մը չեղծանել այդ տպաւորութիւնը: Շեշտեց թէ Ս. Կապուտիկեանի անունը տարածուեցաւ «Խօսք իմ որդուն» քերթուածով որ պատգամ մը եղաւ, չհինցաւ, միշտ թարմ մնաց: Եզրակացուց ըսելով թէ թերեւս իրաւունք ունի ամբողջ Ֆրանսահայութեան անունով արտայայտուելու ու իր լաւագոյն մաղթանքները ըրաւ:

Ներկաներու փափաքին ընդառաջելով Սիլվա Կապուտիկեան արտասանեց նաեւ «Ոչ միայն հացիւ»ը եւ «Խօսք իմ որդուն»ը:

Ա. Ալիքսանեան պաշտօնական մասը փակուած յայտարարելու կը պատրաստուէր, անցնելու համար բուն ընդունելութեան եւ հիւրասիրութեան բաժնին, երբ Սերովբէ Արք. անհրաժեշտ նկատեց «Հայր Մեր» երգել յոտնկայս եւ միաբերան:

Հոս եթէ անհրաժեշտ նկատեց չեշտեցինք, պատճառն այն է, որ մեր կարծիքով բնաւ անհրաժեշտ չէր եւ այս վերջերս երթալով սովորութիւն դարձած է տեղի – անտեղի Հայր Մեր արտասանել ու անով փակել անպայման բոլոր աշխարհական հաւաքոյթները: Կը խորհինք որ սխալ չենք հասկցուիր եւ մեղանչած չենք ըլլար ըսելով, որ Հայր Մերն ալ այդքան աժանցնելու պէտք չկայ եւ բացի բացառիկ պարագաներէն կամ հաւաքոյթներէ, որոնք կրօնական բնոյթ ունին, լաւ է որ աղօթքը՝ իր բուն Տունը մնայ, այսինքն՝ Եկեղեցին:

Ա. Մ.

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆՑԻՆԵՐՈՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կեդրոնականցիները անգամ մը եւս ցոյց տուին իրենց կազմակերպչական յատկութիւնները, Նոյ. 10ին Մերիտիէնի սրահներուն մէջ համախմբելով 380 հոգի եւ անոնց հրամցնելով հաճելի երեկոյթ մը:

Մինչ ներկաները կ'ըմբոշխնէին համեղ ճաշերը, համեմուած հայկական եւ եւրոպական մեղմ երաժշտութեան եղանակներով, ֆրանսական հեռատեսիլ Անթէն 2ի համակրելի խօսնակը, Մարթին Շարատ կը ներկայացնէր անձնաւորութիւնները.

Անտրէ Լաքազ, Փարիզի քաղաքապետարանի ընդհ. փոխ – քարտուղար, Ռուբէն Սահակեան եւ Եդուարդ Խօճայեան, Ա. քարտուղարներ Փարիզի խորհրդային դեսպանատան, Ռոպէր Փիէթրի, Էֆ. Էռ. 3ի խմբագրապետը, Տէր եւ Տիկին Տանիէլ Պիլալեան, լրագրող Անթէն 2ի, Տիկին Էլիզ Այվազեան, Կեդրոնականի միշտ երիտասարդ կենսաբանութեան վաստակաւոր ուսուցչուհին, այլ մանաւանդ 1938 – 1948 դժուարին տարիներու Կեդրոնականի տնօրէնուհին եւ ուրիշներ:

Ռոպէր Փափազեանի եւ Լիտոյի Պէն նուագախումբերու ստեղծած խանդավառ մթնոլորտին մէջ շուտով կը սպառէին վիճակահանութեան տոմսերը, ինչպէս նաեւ երկրորդ մեծ վիճակահանութեան 300 թիւերը: Բախտաւորները կը տիրանային Գառզուի, Ժեռանեանի, Ժանսէմի, Պետրոսեանի եւ Շարթի լիթօներուն, Գէորգ Պագըրճեանի գեղեցիկ գորգին եւ Ատրուշան Ղազարեանի նըրբակերտ ստեղծագործութեան — լուսալիր նշանակ մը վիճակով զարդարուն:

Անակնկալ մը եղաւ Փարիզի քաղաքապետութեան կողմէ Միութեան նախագահ Պ. Ճէզվէճեանի պարգեւատրումը, ատ ի գնահատութիւն անոր թափած ջանքերուն հայկական Յուշարձանի յաջողութեան, Մէտայլ տը Վերմէյով մը, ձեռամբ Անտրէ Լաքազի որ կը ներկայացնէր Փարիզի քաղաքապետը, Ժաք Շիրաք:

Օրուան երկրորդ անակնկալն էր ներկայութիւնը ծանօթ երգիչ Ատիս Հարմանտեանի որ «Ծաղիկներ, ծաղիկներ»ով խանդավառեց ներկաները:

Առաւօտեան ժամը 5ին, վերջ կը գտնէին խրախճանութիւնները:

ՍԱՐԴ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ Քոլոմպիա համալսարանի 100ամեակին առթիւ, համալսարանի նախագահը պաշտօնապէս յայտարարած է հաստատումը Հայոց պատմութեան եւ քաղաքակրթութեան ամպիոնի մը եւ հայագիտական ուսմանց կեդրոնի: Վարիչ նշանակուած է Փրոֆ. Նինա Կարսոյեան: Համալսարանի հայագիտական ուսմանց ծրագրային աշխատանքները սկսած են 1974ին եւ 1977ին խորհրդատու մարմին մը ձեռնարկած էր երկու միլիոն տոլարի հանգանակութեան մը: Ցարդ հաւաքուած է մէկ միլիոն 400 հազար տոլար, որ կարելի դարձուցած է մնայուն ամպիոնի մը հաստատումը: Փրոֆ. Ն. Կարսոյեան յայտնած է, թէ մնայուն ամպիոնի հաստատումէն ետք կարելի պիտի ըլլայ հայագիտութեան տիտղոսներ շնորհել՝ պսակաւոր, մագիստրոս եւ դոկտոր:

Միացեալ Նահանգներու մէջ կան նաեւ հետեւեալ հայագիտական ուսմանց կեդրոնները՝ մնայուն ամպիոնի հանգամանքով.— Հարվարտ համալսարան (վարիչ՝ Փրոֆ. Ռապըրթ Թամսըն), Քալիֆորնիոյ համալսարան, Լոս Անճելըս (վարիչ՝ Փրոֆ. Աւետիս Սանճեան) եւ Փենսիլվանիոյ համալսարան (Փրոֆ. Վարդան Գրիգորեան:

ԳՈՒՄԳԱՓՈՒԻ (Պոլիս) Աթոռանիստ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, Նոյ. 11ին, տեղի ունեցած է Ներսէս պատրիարք Վարժապետեանի ոգեկոչումը: Պատարագած է Շահան Եպիսկ. Սվաճեան: Իր քարոզին մէջ Շնորհք Պատրիարք ոգեկոչած է յիշատակը Ներսէս պատրիարք Վարժապետեանի, զինք նկատելով Թրքահայ Պատրիարքութեան պատմութեան ամէնէն կարկառուն դէմքերէն մին: Յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է Ներսէս պատրիարքի շիրիմին վրայ: Կրօնական արարողութիւններէն ետք հանդիսութիւն մը տեղի ունեցած է յարակից Պէզճեան սրահին մէջ, ուր սարքուած է Սիրոյ Սեղան, Մայր վարժարանին ի նպաստ: Բացման խօսքը կատարած է Կարպիս Ա. Սրկ. Սէմէրճեան: Սեղանը վարած է Արման Մարաշլեան: Թաղական Խորհուրդին տեղեկագիրը կարդացուած է եւ պարզուած՝ որ մօտ երեք միլիոնի պիտաճէ մը ունի մարմինը: Եղած են կարեւոր նուէրներ: Փակման խօսքը արտասանած է Շնորհք Պատրիարք գնահատելով Թաղականութեան տարած աշխատանքները:

ԳՈԲԻՆԻՈՅ «Զաւարեան» սրահին մէջ, Նոյ. 12ին, տեղի ունեցած է Հայ Կապոյտ Խաչի հաւաքոյթը, որուն բացումը կատարած է ատենապետուհին՝ Լիզա Աւագեան: Բանախօսած է Վարանդ Քհնյ. Ամիրալեան Սփիւռքի հայ իրականութեան զանազան երեսներու մասին:

ՍՊԱՍՄԱՆ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

(ՎԷՊ)

= ՋՈԳԷԼ ԽՄՈՅԵԱՆ =

Գ.

Սակայն ինքը անձնապէս բոլորովին ազնըւական մնացած էր. անարիւն եւ սրճագոյն մորթով. ծանր երեւոյթով ու վախցնող շարժումներով. ու իր արդուզարդը հին ժամանակներու գեղեցիկ ձեւերէն առնուած ու խնամքով պատրաստուած մտածել կու տային երբեմն. վացեմի գեղեցիկ շաքըլէճներու վրայ՝ ծանր շարժումներով եւ ներդաշնակ խօսքերով:

Այսպէս է որ բոլորովին մոռնալով իր առօրեայ շփումը գործաւոր դասակարգին հետ, բոլորովին աշխարհիկ կին մը կը դառնար իր սալօնին մէջ – միջազգային սալօն մը ուր կարելի էր այնքան իշխանի մը հանդիպիլ որքան Քարթիէի սանողի մը. իր ամուսնոյն պէս ըմբռնելի կերպով հիւրամեծար էր, անկա հրապոյրը ունէր իր հիւրերը շրջապատելու գորովանքի եւ բարեկամութեան մթնոլորտով մը, եւ կ'ըլլար որ իրարու հակառակ ձգտումներ ունեցող անձեր իրարու ձեռք տային վերջապէս՝ եթէ մէկտեղ յաճախէին Տիկին Ջանոքի սալօնը եւ զգային իրենց մէջ թափանցելը մարդկային եւ եղբայրական լայն զգացումին:

Տիկին Ջանոքի շատ լաւ կը ճանչնար Սատարոֆի նկարագիրը եւ միշտ ներողամիտ եղած էր անոր համար. յաճախ զայն պաշտպանած էր երբ Սատարոֆը անսիրտ մը, անքաղաքավար մը, կոպիտ մը նկատած էին. Սատարոֆ կը զգար այս ջերմ համակրութիւնը իրեն համար եւ իր կողմէն կարելի եղածը կ'ընէր փոխարինելու բայց միշտ խեղճ տղան այնքան կը շուարէր այս գաղջ եւ բուռումնալէտ միջավայրին մէջ՝ ողողուած գոյնզգոյն լուսամփոփներէ մաղուած լոյսէն որ բառ չէր գտներ ըսելիք. թէեւ այն գիշեր այնքան բան ունէր ըսելիք Տիկին Նատիային. դիտմամբ կանուխէն եկած էր զայն մինակ գտնելու եւ ըսելիքը ըսելու, բայց հիմա անբացատրելի ամըչկոտութիւն մը հոգին կը գրաւէր եւ հետզհետէ կը կատղէր ինքզինքին դէմ:

Բարեբախտաբար առիթը ինքնին ներկայացաւ:

– Է՛, ի՞նչ նորութիւն կայ Քարթիէին մէջ, հարցուց Տիկին Ջանոքի:

– Ծիշդը Տիկին, զուարթացնող նորութիւններ չէ որ կը բերեմ ձեզի:

– Աստուած ի՛մ, ի՞նչ կայ ընդհատեց Տիկինը:

– Օ՜հ ահռելի, ըմբոստացնող բան մը ... ոտքի ելաւ եւ թեւերը ծալլած կուրծքին վրայ սկսաւ խօսիլ արագ–արագ, գըրեթէ տենդով:

– Հիմա պիտի պատմեմ ձեզի, Տիկին ... բարեկամ մը ունիմ որ կը բնակի հոն՝ Սիրիոն փողոցին մէջ... գործ չունի ու եւ է օգնութեան յոյս չունի... կինը զաւակ մը ունենալէն ետքը հիւանդանոցին մէջ փիէվր փիւէրփէրալէ կը բռնուի եւ կաթը կը կորսնցնէ:

Հետզհետէ անյաղթելի յուզում մը կը բարձրանար Սատարոֆի կուրծքին տակ. շնչառութիւնը կը դժուարանար եւ բառերը կարճ եւ կտրուկ կը դառնային. միւս կողմէ կ'աճապարէր լմնցնելու ըսելիքը որովհետեւ կը զգար որ եթէ ընդհատուէր, պիտի չկրնար արդէն շարունակել այդ տխուր եւ ցաւագին պատմութիւնը:

– Մաթէրնիթէէն իրեն սթերիլիզէ կաթ կու տային. 7 ամիս է որ ամէն առաւօտ խեղճ կինը կ'երթար օրական կաթը ստանալու. այս առտու կ'երեւայ թէ հիւանդապահուհին կոխ կ'ընէ հետը եւ զինքը կը վռնտեն...

– Ա՜հ խեղճ կինը մրմնջեց Տիկին Ջանոքի:

Սատարոֆ քանի մը քայլ առաւ սալօնին մէջ. յետոյ յանկարծ դարձաւ Տիկին Ջանոքիին.

– Մտիկ ըրէք, Տիկին, սու մը չունին այս մարդիկը, կը հասկնա՞ք. հիմա իրենց տունէն կու գամ կոր եւ հոն բան մը տեսայ բան մը, Տիկին, որ կեանքիս մէջ պիտի չմոռնամ երբեք:

Բոպէ մը կեցաւ:

(11 – Շար.)

Տէր եւ Տիկին Մինաս Թէօլէօլեան եւ զաւակները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօրաքրոջ եւ մեծ հօրաքրոջ՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԱԶՆԻՒ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Հինգշաբթի, Նոյ. 22ին, Մարսէյլի իր բնակարանը։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ, Նոյ. 24, ժամը 15ին Մարսէյլ։

ՅԱՌԱՋ. — Մեր ցաւակցութիւնները Տէր եւ Տիկին Մինաս Թէօլէօլեանի։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ողբացեալ մեծ երաժշտաբան Նատիա Պուլանժէի յիշատակին, այս Կիրակի, Նոյ. 25ին Սէն Ռոք եկեղեցւոյ մէջ տեղի կ'ունենայ հոգեհանգստեան պատարագ, որու ընթացքին Էլիզապէթ Պրասէօր երգչախումբը ընտրած է երգել Պարթեւեանի օրաթորիօն, հայերէն լեզուով։

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Իրենց այցելութեան առթիւ Հայ Կարմիր Խաչի մանկանց բոյնը ընդարձակելու նպատակին կը նուիրեն Տիկ. Սիրանոյշ Անդրէասեան՝ կայանին բոլոր վարադոյրները։

Տէր և Տիկ. Արա Սահակեան 500 ֆր., Տէր եւ Տիկ. Միսաք Տէպիլեան 100։ Նոյն նպատակին համար կը նուիրեն՝ Տէր եւ Տիկ. Պալեան 1000, Տէր եւ Տիկ. Միհրան Քեհեաեան 500, Աղապէկեան ընտ. 500, Տիկ. Անժէլ Մինէլի 250, Տէր եւ Տիկ. Վ. Եղիչէեան, Տիկ. Ա. Սարգիսեան, Տիկ. Խանտանեան 200ական ֆր.։

Տիկ. Ա. Գէորգեան, Պր. Մարտինեան, Տէր եւ Տիկ. Երեւանեան, Տիկ. Սարտարեան, Տէր եւ Տիկ. Մ. Գազանճեան, Տիկ. Ա. Կիւմիւշճեան, Տէր եւ Տիկ. Ժամկոչեան, Պր. Բ. Պաշկեան, Պր. Օ. Պասմաճեան, Պր. Մ. Սիմաւոնեան, Տիկ. Վեհանոյշ Գաբրիէլեան (Մարսէյլ) 100ական ֆր.։

ՇԱԲԱԹ, ԴԵԿՏ. 1

Տարեկան մեծ պարահանդէս երեկոյթ

Diner Dansant

Hôtel Terminus (Perrache)

Կազմակերպութեամբ Լիոնահայ Տիկնանց Միութեան C. L. F. A.

Նուագախումբ Սայաթ-Նովա

DISCO

Հայկական ջերմ մթնոլորտ

Երեկոյեան ժամը 8էն սկսեալ ախորժաբեր

restaurant **EREVAN** ՃԱՇԱՐԱՆ ԵՐԵՒԱՆ

26, RUE BERGÈRE PARIS 9e Tél. 770 85 81

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՔՈՒՐ ԽՈՀԱՆՈՑ – ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՋԵՐՄ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ՋԻԹԱՊՈՒՐ, ՄԱՆԹԸ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ՊԱՏՈՒԷՐԻ ՎՐԱՅ՝ ԼԱՀՄԱՃՈՒՆ ու ՉԻ - ՔԷՕՖԹԷ

ՈՒՐԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ՍՈՒ - ՊԷՕՐԷԿ

ԵՒ ԱՄԷՆ ԿԻՐԱԿԻ ԱՌՏՈՒ՝ ՊԱՏՈՒԷՐԻ ՎՐԱՅ՝ Խ Ա Շ

FERME LE MARDI ՓԱԿ Է ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ

ՃԱՇ ԿԸ ՀԱՅԹԱՅԹՈՒԻ ՆԱԵՒ ՏՈՒՆԵՐԸ, ԱՊՍՊՐԱՆՔԻ ՎՐԱՅ։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Մարսէյլ քաղաքի

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Բարեկենդանի առթիւ, Շաբաթ Փետր. 23ին, Ալհամպրայի սրահը,

Պուլվար Շավ

Յետագային մանրամասնութիւններ

Մ Ա Ռ Ա Ն

ՄՕՏ ՕՐԷՆ...

ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

LES AMIS DE LA FONDATION MARIE NOUBAR

JOURNEES D'AMITIE

au profit des étudiants arméniens boursiers

Samedi 24 Novembre de 14 à 19 h.

Dimanche 25 Novembre de 14 à 22 h.

CITE UNIVERSITAIRE

57, Bd. Jourdan,

Métro Porte - d'Orléans

Facilité de Parking

Cadeau de Noël, Parfumerie, Jouets Livres, Disques, Cartes de vœux, Foulards, Cravates, Parapluies, Jupes Chemisiers, Linge de maison, Layette, Alimentation

BUFFET

SPECIALITES ARMENIENNES

le Dimanche 25 Novembre de 16 h. à 18 h.

ANNIE D'ARCO

dédicacera ses disques

ARTHUR CONTE

JACQUES FAIZANT

VARVARA BASMADJIAN

signeront leurs ouvrages

Grande LOTERIE : un Week-end Air Inter à Nice, pour deux personnes

ՀԱՅԿ. ՆՈՐ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ՄԸ

ԱՆԻԷՌԻ ԿԱՅԱՐԱՆԻՆ ՄՕՏ

Վ Ա Ր Ո Ւ Ժ

VAROUJ

PRODUITS D'ORIENT

49, Grand'Rue Charles de Gaulle — ASNIERES

Tél. 793-64-02

Հոն պիտի գտնէք ընտիր ապրանքներ

Մատչելի գիներով

ԲԱՑ Է ԱՄԷՆ ՕՐ, ԲԱՑԻ ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻԷ

FERMÉ LE LUNDI

ՀԱՆԳՐՈՒԱՆԱՅԻՆ ԽԱՂ

RALLY - PAPER

Կազմակերպուած Հ.Մ.Ը.Մ.ի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ

Տեղի կ'ունենայ Դեկտ. 9, Կիրակի ժամը ճիշդ 13ին։ Մեկնում Մշակ. Տունէն, 17 Ռիւ Պլէօ, Փարիզ 9րդ

Մանրամասնութեանց համար հեռաձայնել ամէն օր ժամը 16էն 18.— 824.63.89

MARANE

BIENTOT...

PRIX INTERESSANTS

OPTIMA Tours

ARMÉNIE 1979-80

JOUR DE L'AN et NOEL ARMENIEN

DU 28 DECEMBRE AU 10 JANVIER

Avec logements hôtels première classe (Arménia ou Ani à Erévan) pension complète — excursions quotidiennes. — Cette année de nombreuses et *nouvelles excursions*

Tous nos groupes sont accompagnés par des spécialistes.

(*Pour inscription par groupes de 10, nous consulter*).

Sonia Coumryantz

OPTIMA Tours

75003 PARIS

RENSEIGNEMENTS - INSCRIPTIONS :

67, rue Quincampoix (angle rue Rambuteau) — Tél. 274-27-20

Métro : Rambuteau ou Etienne Marcel

Lic. A 946 (Agence agrée INTOURIST)

Telex : 211 324 F.

à LYON :

Madame Giselle BOUDOYAN
Maison de la Culture Arménienne
15 rue du 24 Avril 1915
DECINES :

PERMANENCE : Le Samedi matin de 10 h. à 12 heures
(Tél : 49-42-97)
tous les jours : Tél. 49-52-23

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ կրթարանի խնամակալ մարմինը կը հաղորդէ որ Պ. Յարութիւն Թագւորեանի թելադրութեամբ յարաբերութեան մէջ մտած ըլլալով «Նիւի տ'Ամենի»ի կազմակերպիչ միութիւններուն հետ, որոնց իր մօտ պահ ձգած 3430 ֆրանքը կլորցուած 3500, կազմակերպութիւններու մեծամասնութեան որոշումով յատկացուեցաւ Ս. Մեսրոպ կրթարանին։ Այս առթիւ շնորհակալութիւն կը յայտնէ նուիրատու կազմակերպութեանց եւ Պ. Թագւորեանի։

Շնորհակալութիւն նաեւ՝ Ժապուրեան (Փարիզի 16րդ Թաղամասէն) իր երկու զաւակներուն մանկապարտէզ արձանագրութեան առիթով երեք հազար ֆրանքի նուէրին համար եւ Պր. Գէորգ Գէորգեան, Տէր եւ Տիկ. Իւսթաշ, Պ. Խտ. Ասլանեան, Պ. Ջրբաշեան, Շահինեան եղբայրներ, Պ. Սերժ Ղազարեան 500ական, Մութաֆեան ընտ. 250, Գեղեցիկ Մարգարեան, Պալասթրը Ժանին 200ական, Տ. Սիրանոյշ Մարգարեան, Տ. Տօնէլեան (Պանեէօ), Պ. Քիւրքէլեան 100ական, Տ. Անդրէասեան 50, Տիկ. Ա. Սերոբեան 30 ֆր.։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ. «Մանուկներու Օր»ը տեղի կ'ունենայ Յունուար 13, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Ազգ. Տան սրահը։

Imprimé sur les Presses du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

Մ Ա Ռ Ա Ն

ՄՕՏ ՕՐԷՆ...

ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

ՃԱՇ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ի ՆՊԱՍՏ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՍՈՒՐԲ ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆԻՆ

Շաբաթ, Դեկտ. 1, ժամը 20.30էն մինչեւ առաւօտ

Նախագահութեամբ՝ Կաթող. Պատուիրակ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ –

Ալֆորվիլի երեսփոխան – քաղաքապետ ԺՈԶԷՖ ՖՐԱՆՉԵՍՔԻ

Ներկայութեամբ ՍԻԼՎԱ ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆԻ

Salle des Fêtes Voltaire (Alfortville)

Մասնակցութեամբ

ՊԵՏԻԿԻ ԻՐ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲՈՎ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
27
MARDI
27 NOVEMBRE
1979

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

LE NUMERO 2 F.

55րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.522

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

55e ANNÉE — No 14.522

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹԵՀՐԱՆ

Ո՞Ւր է ելքը

ԽՈՄԷՅՆԻ – ՍԱՏՐ ՏԱՐԱԿԱՐԾՈՒԹԻՒՆ

Պարզ է, որ տրամաբանական ոչ մէկ ...ան կարելի է ակնկալել Խոմէյնիէ : 80–...ամեայ կատաղի եւ մոլեռանդ այս կրօ...նապետը օրէ օր, բնական է, աւելի կը ...քնովնայ իր իշխանութեան եւ կարողու...թեան ծաւալը տեսնելով ու իրաց այս ...դայմաններու մէջ, ինչո՞ւ զիջում ընէ ...կամ յանկարծ « խելօքնայ » : Ղոմ նըս...տած այս ծերունին, որ ասպարէզ կը ...կարդայ աշխարհի մեծագոյն Պետութեան ...եւ չուարումի կ'ենթարկէ անոր նախա – ...գահը, պէտք է արտակարգօրէն հրճուի ...տեղծուած կացութենէն : Այս է նաեւ ...պատճառը, որ մինչ Արտաքին նախարար ...Սադր կը փորձէր քիչ մը մեղմացնել ...թնոլորտը եւ Նիւ Եորք երթալ, Ապա...հովութեան Խորհուրդի նիստին, Խոմէյնի ...հրահանգեց որ տեղը նստի եւ հերքեց ...Սադրի յայտարարութիւնը ըստ որուն, ...ուրիշ ձեւ մը կարելի էր գտնել, պա – ...տանդներու մասին : Այս ուրիշ ձեւը, ըստ ...Սադրի յայտարարութեան, այն էր որ ...փոխանակ Շահը յանձնելու, Ուաշինկթըն ...յանձն առնէր ընդունիլ յանձնախումբի ...մը ստեղծումը քննելու համար Շահին ...ոճիրները եւ զանոնք հրապարակելու : ...Խոմէյնի անմիջապէս յայտնեց թէ ա– ...նանկ բան չկայ, արդէն նախապէս ալ ...յայտնած էր, պատասխանելով Գարթըրի ...յայտարարութեան (զինեալ միջամտու – ...թեան մը) թէ « նման բաներէ չի վախ– ...նար ժողովուրդ մը, որ մարտիրոսներու ...արիւնը կ'ապրի եւ որուն իտէալն է՝ ...մահը » :

Նոյն պատճառով ալ « լաւատես » Ա– ...մերիկացի մը կայ, որ համոզուած է թէ ...Ուրբաթ օր, Նոյ. 30ին, ամէն ինչ կը ...վերջանայ քանի Մոհարրամի ամիսն ալ ...վերջ կը գտնէ :

Քէմփ Տէյվիտի մէջ, Գարթըր լուծում ...է գտած մինչ Վաշինկթըն Ապահովու – ...թեան Խորհուրդի նիստ հրաւիրած է :

X Իրան եւ Լիբիա միասնաբար կոչ ...ըրին Արաբներուն որ խզեն ամէն յարա...բերութիւն Միացեալ Նահանգներուն հետ : ...Ամերիկեան ընդհանուր եւ ծաւալուն ...պայքար անել կացութիւն մը ստեղծած է ...անշուշտ Գարթըրի համար, որ ունի նաեւ ...իր « ընտրական հոգերը »... :

X Ինքնագլուխ եւ « ինքնատիպ » Ամե– ...րիկացի մը ծորճ Հանսըն ինքզինքին շը– ...նորհած է « փրկութեան «առաքելութիւն» ...մը : Հանրապետական երեսփոխան, չուն– ...ցաւ Թեհրան առած է եւ առնուազն տարօ– ...րինակ ինքնաքննադատութեան մը ձեռ – ...նարկած է պարսիկ կատղած ամբոխին ...առջեւ : « Կ'ուզենք վստահ ըլլալ, կ'ըսէ ...այս երանելի Ամերիկացին, որ միլիոնա– ...ւոր տոլարները զորս վճարեցինք իբրեւ ...տուրք լաւ օգտագործուեցան Իրանի մէջ : ...Պէտք է քննութիւններ բանալ այդ հար– ...ցին շուրջ » եւայլն, եւայլն :

X Կայ նաեւ աշխարհական Թուրքիա ...որ կրօնական իսթէռիի մը դէմ յանդի– ...ման : Թուրքիա մտահոգ է նաեւ (Ժողէֆ ...Կանտուրիա կը գրէ այս մասին Ֆիկառօի ...մէջ) իր փոքրամասնութիւններով (քիւրտ ...ալաուա՛նդ, նաեւ քաղդէացի, Յակոբ – ...եանք եւ Հայ) :

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Հեռատիպ, Նոյ. 20–23)

ԾԱՆՐԱՄԱՐՏԻ ԱՇԽԱՐՀԻ ԱԽՈՅԵՆՈՒ – ԹԻՒՆԸ ՏԵՂԻ ՊԻՏԻ ՈՒՆԵՆԱՅ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Յունաստանի Սելանիկ քաղաքին մէջ տեղի ունեցած ծանրամարտի աշխարհի ախոյենութեան ընթացքին, ոսկի մետա– լով պարգեւատրուեցաւ երեւանցի Գա– րուշ Կարապետեանը : Ծանրամարտի մի– ջազգային Դաշնակցութեան ժողովին, Դաշնակցութեան նախագահ Տօքթ. Ֆրիտ Շեդլ (Աւստրիա), համաշխարհային ծանր մարմնամարզի զարգացման ի նպաստ ակնառու իր վաստակին համար ոսկի մե– տալով գնահատեց ծանր մարմնամարզի Եւրոպական Դաշնակցութեան առաջին փոխ նախագահ Գարուշ Կարապետեանը : Գ. Կարապետեան միաժամանակ նախա – գահի տեղակալն է Խորհ. Միութեան Դաշնակցութեան եւ նախագահը՝ Հայաս– տանի Հանրապետութեան Դաշնակցու – թեան :

Խօսելով աշխարհի ախոյենութեան մա– սին, ուր Լենինականցի Եուրիկ Վար – դանեան երրորդ անգամով տիրացաւ ախոյեանի կոչման, Կարապետեան ընդ– գծեց, թէ շատոնց ականատես չէր եղած մետալներու համար տարուող այդպիսի լարուած մրցապայքարի մը, արդիւնք՝ իրենց ուժով հաւասար 5 – 6 մարզիկնե– րու ներկայութեան :

Ինչ կը վերաբերի Մոսկուայի Ովիմ – պիականին Հայաստանի ծանրորդներու մասնակցութեան, Գ. Կարապետեան նը– շած է.— Անկասկած որ մասնակցողնե – րու շարքին է Եուրիկ Վարդանեանը : Կը մասնակցի նաեւ Էջմիածնի շրջանի Գե– ղակերտ գիւղի բնակիչ Եուրիկ Սարգսեա– նը՝ որ վերջերս համաշխարհային երկու մրցանիշ հաստատեց : Ուշի ուշով կը մարզուի Վարդան Մելիտոսեանը եւս : Լաւագոյն հեռանկարներ ունի Խորհ. Մի– ութեան ժողովուրդներու ամառնային Եօթներորդ Սպարտակիատի արծաթէ մե– տալակիր Սամուէլ Մուրատեանը : Կը շարունակէ մարզուիլ նմանապէս « Բարե– կամութիւն » բաժակի յաղթական Ռո– բերտ Յովհաննիսեանը : Մեզ կ'ուրախա– ցնէ, որ լաւագոյն ծանրորդներու շարժը կը մտնէ Խորհ. Միութեան երիտասար– դական ախոյենութեան տիրացող 18ամ– եայ Օգսէն Միրզոյեանը :

Գ. Կարապետեան յայտնած է նաեւ շատ հաճելի լուր մը, այն՝ որ նկատի առ– նելով Հայաստանի ծանրորդներուն ձեռք բերած յաջողութիւնները համաշխարհա– յին ասպարէզին մէջ, ծանր մարմնամար– զութեան միջազգային Դաշնակցութիւնը որոշած է աշխարհի եւ Եւրոպայի 1983ի ախոյենութիւնը կատարել Երեւան :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ նոր նախա– րարը Ժան Մաթէօլի, Քորսիքացի մը որ կը յաջորդէր Պուլէնի, սրտի սուր տագ– նապի մը հետեւանքով Վալ–տը–Կրասի զինուորական հիւանդանոցը փոխադրուե– ցաւ : 59 տարեկան է եւ գործի գլուխ եկած էր Նոյ. 8ին ու առաջին առթիւ գլուխ հանած Ալսթոմ – Պելֆորի տագ – նապը : Ութ շաբթուան գործադուլէ ետք, աշխատանքը կը վերսկսէր Երկուշաբթի, Նոյ. 26ին :

ՏԷՄԻՐԷԼԻ դահլիճը ազգային ժողովի վստահութիւնը ստացաւ 218ի դէմ 229 ձայնով : Այս մեծամասնութիւնը ձեռք ծգեց չնորհիւ ծայրայեղ աջ երկու կու– սակցութիւններու (Էրպաքանի եւ Թիւր– քէշի) :

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՔԱԹԱՅԷՊ – ԱԶԱՏԱԿԱՆ
ԴԱՇՆԱԿ ՀԱՆՐԱԺՈՂՈՎ

—o—

Ինչպէս գրած էինք Նոյ. 23ի մեր թի– ւով, Հինգշաբթի Նոյ. 22ին Անթիլիասի մէջ, երեք կուսակցութիւնները՝ Քաթա– յէպները, Ազգ. Ազատական կուսակցու – թիւնը եւ Դաշնակցութիւնը հրապարա – կային բանախօսական հաւաքոյթ մը կազ– մակերպած էին : Այս առթիւ խօսք առած է նախ Քամիլ Շամուն, որ իր եզրակա– ցութեան մէջ շեշտը դրած է ազգ. հաս– կացողութեան անհրաժեշտութեան վրայ : Ամին Ճեմայէլ ըսած է թէ Լիբանանցիք կը մաղթեն մէկ Պետութեան եւ մէկ բա– նակի վերահաստատումը : Վերջապէս Խաչիկ Պապիկեան շեշտած է անհրա – ժեշտութիւնը պահպանելու օրինաւորու– թիւնը, որ է « ժողովրդավար վարչա – կարգին երաշխաւորութիւնը » :

—x—

ԷՊԼԻՂԱԹԵԱՆ – ՃՈՒՄՊԼԱԹ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Նոյ. 24ի Օռիան – Լը Ժուռ կը հաղոր– դէ որ Պէյրութի երեսփոխան՝ Մելքոն Էպլիղաթեան Հինգշաբթի առտու տե– սակցութիւն մը ունեցած է Քարլթոնի մէջ Ընկերվարական – Յառաջդիմական կուսակցութեան պարագլուխ՝ Վալիտ Ճումպլաթի հետ : Հայ երեսփոխանին կ'ընկերանար Դաշնակցութեան պատուի– րակութիւն մը : Դաշնակ աղբիւրներէ կ'ըսուի թէ խօսակցութեան նիւթը եղած է՝ « միջոցները, որոնք պէտք է ի գործ դրուին ամրապնդելու համար ազգային միութիւնը եւ դիւրացնելու գրոյցը Լի– բանանցիներու միջեւ » :

Ուրբաթ օր ալ, Մելքոն Էպլիղաթեան եւ Դաշնակցութեան պատասխանատու – ներ այցելութիւն մը տուած են Իպրահիմ Քոլէյլաթի « Անկախ Նասրականներու Շարժում »ին (Մուրապիթուն) կեդրոնա– տեղին :

ՖՈՒԹՊՈԼ
42ՐԴ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՈՐՀ. 42ՐԴ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆԸ ՎԵՐՋԱՑԱՒ
«ԱՐԱՐԱՏ՝» 7ՐԴ

Խորհ. 42րդ ախոյենութիւնը վերջ գը– տաւ հետեւեալ դասաւորումով.—

Սպարտակ
Շախտեոր
Դինամօ — Կիեւ
Դինամօ — Թիֆլիզ
Դինամօ — Մոսկուա
Դինամօ — Մինսկ
ԱՐԱՐԱՏ
ԲԿՍԱ
Բախտակոր
Զէնիթ
Ջերնոմորեց
Լոկոմոտիւ
Նեֆթճի
ԲՍԱ — Ռոստով
Զարիա
Կրիլիա — Սովետով :

Ա. Լիկայէն արտաքսուեցան Զարիա եւ Կրիլիա – Սովետով որոնց տեղը կը գրա– ւեն յաջորդ շրջանին համար Կարպատ – Լվով եւ Կուպանեը – Կրասնոտար :

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԵՒ ՀԱՅԿ. ՀԱՐՑԸ

«ՈՉ ՈՔԻ ՄՏՔԷՆ Կ'ԱՆՑՆԷՐ ՈՐ ՊԱՏԱ– ՀԵԼԷՆ ՎԱԹՍՈՒՆ ՏԱՐԻ ՎԵՐՋ ՀԱՅԿ. ՀԱՐՑ ՄԸ ՊԻՏԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒԷՐ ԿՐԿԻՆ»
ԿԸ ԳՐԷ ՖԷԼԷՔ
«ՄԻԼԼԻՅԷԹ»Ի ՄԷՋ

—x—

ԽՄԲ.— Նոյ. 18ին «Միլլիյէթ»ի մէջ, Պուրհան Ֆէլէք յօդուած մը ստորագրած է «Հայկական Հարցը » խորագրով : Մար– դը շա՛տ զարմացած է որ 60 տարի ետք, դեռ կ'արծարծուի Հայկ հարց մը… : Ըստ երեւոյթին Թուրքը կը կարծէր որ մէկուկէս միլիոն Հայերու հետ, դատն ալ թաղած է.—

« Ոչ ոքի մտքէն կ'անցնէր, որ պատա– հելէն վաթսուն տարիներ վերջ Հայկա– կան Հարց մը պիտի արծարծուէր կրկին : Սակայն այսօր ամէն ոք գիտէ, թէ Թուր– քիա Հայկական Հարցի մը դէմ յանդի – ման կը գտնուի եւ թէ՝ վտանգաւոր կեր– պով :

Ըստ երեւոյթին, կարգ մը մոլեռանդ հայ ֆետայիներ, որոնք Թուրքիոյ հետ ուղղակի որեւէ չփում չունենալով հան– դերձ, արտասահմանի մէջ պատրաստ – ուած եւ պայմանաւորուած, յարձակում– ներ կը գործեն Թուրքիոյ արտաքին ներ– կայացուցչութիւններուն եւ անոնց պատ– կանող անձնակազմին վրայ : Ցարդ դես– պաններէն սկսեալ մինչեւ դեսպանի կի– ներուն, զաւակներուն, դեսպանատան պաշտօնեաներու եւ նմաններու դէմ գործուած յարձակումներու զոհերուն թիւը ութ – տասը հոգին գտաւ : Այդ մահափորձերուն հեղինակները իրենց գործած ոճիրները եւ անոնց դրդապատ– ճառները չեն ծածկեր : Վաթսուն տարի առաջ պատահած Հայկական Տարագրու– թեան եւ Հայկական Ջարդին վրէժը կը լուծեն եղեր : Այս տողերուն մեղինակն ալ, Տիրոջը կամքով՝ եթէ այսքան եր– կար ժամանակ ապրած չըլլար, Թուր – քիոյ մէջ Հայկական Հարցի մը ինչ ըլլալը պիտի չգիտնար : Եւ սակայն, նկատելով որ մենք այդ դէպ– քերը ապրած ենք անձնապէս, — գուցէ աւելորդ անգամ մը եւս ըլլալով, — պի– տի ջանամ այսօր կրկին պատմել ձեզի :

Թող ամէն ոք այս մէկը լաւ գիտնայ, թէ Թուրքիոյ մէջ սուլթանական շրջա – նին թշնամական ոչ մէկ վերաբերում գոյութիւն ունէր Հայերու հանդէպ : Ընդ– հակառակն մասնաւորաբար Իթթիհա – տականներու օրով, Հայերը միւս ոչ – իսլամներէն շատ աւելի յարգ ու պատիւ կը վայելէին : Որովհետեւ, անոնք կա – տարելապէս տիրացած էին Օսմանեան մշակոյթին : Մեծ դերասաններէն մինչեւ երաժշտութեան մեծ վարպետները, մին– չեւ իսկ Տիրան Քէլէկեան էֆ.ի նման «Սա– պահ» թերթի խմբագրապետութեան աս– տիճանին հասած Հայեր կային : Ատոնց կողքին, Նորատունկեան էֆէնտի Արտա– քին Գործոց նախարար էր, Հալաճեան էֆէնտի Հանրօգուտ Շինութեանց նա – խարար էր եղած : Նշանաւոր Ոսկան էֆէնտի (Մարտիկեան) անունով արժէ – քաւոր Հայ մըն ալ Թղթատարական նա– խարար կարգուելով երկրին Թղթատա– րական եւ հաղորդակցութեան դրութիւնը արդիականացուցած էր : Իթթիհատական – ները Հայոց հետ սերտ գործակցութիւն մը ունեցած էին : Այնքան մտերմացած էին իրարու հետ, որ Վարդգէս էֆէնտիի նման յեղափոխական Հայերն անգամ Ներկայացուցչական Ժողովին մէջ առած էին : Ծերակոյտին մէջ ալ Արամ էֆէն– տիի նման ծանօթ անձնաւորութիւններ աչքի կը զարնէին իբրեւ անդամ :

(Շար. – 1)

ԳՐԱԿԱՆ ԼՈՒՍԱՐՁԱԿ — ԹԻՒ 14

ԱԿՍԵԼ ԲԱԿՈՒՆՑ

Գրեց՝ ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

(Ծննդեան Վաթսունամեակին Պատրուակով)

Սովետահայ գրականութեան մէջ չկայ ուրիշ գրող կամ բանաստեղծ որու ապրած յուզումներ, տագնապները ու կեանքի ոճը այնքան գրգռեն երեւակայութիւնը ու մտածումի այնքան ալիքներ, արահետներ նետեն՝ քառասուն տարի ետք՝ որքան Բակունցի կենսագրութիւնը։ Մարդ մինչեւ Աբովեան ճամբորդելու է որ գտնէ իր նման վաւերականութիւն, հարազատութիւն, իրաւութիւն քովն ի վեր վիպական այն հազուագիւտ որակին՝ որով կը գունաւորուի իր 38 տարիներու գոյութիւնը։ Անշուշտ կենսագրութեան ու կեանքի միջեւ անկամրջելի անդունդ մը կայ ու ծիծաղելի պիտի ըլլար փորձել համնիլ բուն, գաղտնի անտարազելի իրականութեան որ մարդու մը ճշմարիտ կեանքն է։ Էական ալ չէ այդ անփափկանկատ ճիգը — կը գոհանանք ցուցափեղկին դրուած մանրքէնով հազար ձեռքէ անցած, հազար կեցուածք ու գլեստաւորում փորձած՝ համնելու համար նոյն խորհրդաւոր անձին որու մասին գրեթէ ոչինչ գիտենք։

Հաւանաբար ամէն գրագէտ բանաստեղծ կը ծնի ու եթէ 20 տարեկանէն առաջ ազատի բառերու հմայքէն՝ գրագէտ կը դառնայ այլապէս լմնցած հարց է, ծուղակը ինկած է։ Բակունց ալ կը պահուըտի իր կեանքի ետին ու բառերու արանքին, բանաստեղծի մը նման, սակայն նոյն ատեն կ'ազդարարէ արձակգրի, վիպասանի ու յատկապէս պատմուածք գրողի իր տոկուն, չարքաշ առաքինութիւնները։ Սովետահայ գրականագէտներ, Ս. Աղաբաբեանէն մինչեւ Ռ. Զարեան անշուշտ անկեղծ են երբ կը ջանան անոր գեղագիտական սկզբունքը կապել սոցիալական, ու քաղաքական գաղափարաբանութեան մը որ հաշտ երթայ իրենց ընկերային վարդապետութեան։ Զարեան կը գրէ. «Բակունցը սովետական ժամանակաշրջանի գրող է եւ նրա առանձնութիւնը նաեւ այն էր որ գիւղացիութեան հոգեկան կեանքի մի այլ, շատ կարեւոր կողմն արտայայտեց, ցոյց տուեց ժողովրդին որպէս պատմութեան շարժիչ ուժ, որպէս երկրի ուժն ու հնարաւորութիւնները կրողի, գիւղացուն՝ որպէս Կորդու խօսքով ասած պարզ խելօք, օժտուած մարդ, ահագին սիրով դէպի աշխատանքը, խռովքը հոգում»։ Բայց հարցը այն է որ մարդ որքան առատօրէն օժտուած ըլլայ, որքան բարձր արուեստագէտ ըլլայ՝ այնքան քիչ կը մտահոգուի իրականութիւնը մեկնաբանելով, այնքան համեստ կ'ըլլայ ու Արեւելահայոց սա մտասեւեռումը ամէն բանի մէջ ընկերային, քաղաքական, իրենց խօսքով՝ «հասարակական» նշանակութիւն մը փնտռել՝ իրենց զօրաւոր հարեւանին ազդեցութիւնն է անկասկած։ Մեզի համար, մարդուն վաւերականութիւնը, Թաքուն հաւասարակշռութիւնը ու միութիւնը շատ աւելի կարեւոր է քան անոր ընկերային սահմանումը ու արտաքին տրամաբանութիւնը։ Պէտք կա՞յ անգամ մըն ալ շեշտելու թէ գրականութիւնը իր էութեամբ պայքարի զէնք է, նոյնիսկ եթէ տող մը բան իսկ չէ ըսուած քաղաքականութեան ու Պատմութեան մասին։

Զորս պատկեր կը բանեն նետելու մեր երեւակայութեան պաստառին Բակունցի կեանքին հիմնական կողմերը, գաղտնի ատրիճանները՝ որոնք իր ներշնչման մառանը կը տանին։ Առաջինը մեզ կը տանի Զանգեզուրի մէկ աննշան գիւղը, նման այն բազմաթիւ գիւղերուն զորս այնքան բծախնդրութեամբ կը ներկայացնէ Բակունց եւ որոնց ցեխոտ պատերուն մէջ թխմուած կեանքը կը կոտտայ առհաւական կիրքերու մթին հեւքով մը երբ կ'անցնի իր պատմուածքներուն մէջ։ Օրինակ՝ սա Աքար գիւղը։ «Աքար գիւղը գեղանիստ է, շրջապատուած անտառներով։ Անտառում դարաւոր կաղնիներ կան եւ հին վանքի աւերակներ։ ... Առաւօտներն անտառից զովութիւն է իջնում գիւղի վրայ եւ զովութեան հետ մայրենու եւ լորենու մաշկի հոտով յագեցած առողջ օդ։ ... Աքարում կայ քոս, արեւից քոսը գրգռում է, մէջքը պատին են քսում կամ դրան շէմքին, քերում ձեռքով, մինչեւ արիւն գայ։ Աքարում աչքացաւ կայ եւ երեխաները արեւաքոռ ման են գալիս, աչքերը կարմրած, մի կեղտոտ չոր ճակատին։ Աքարը հին է անյիշելի ժամանակներից։ Եւ այդ ժամանակներից էլ սովորոյթ է մնացել հաճար ցանել աւազահողում, քլունգով փորել ոսպատեղը եւ կռացած, օրն ի բուն, ձեռքով պոկել ոսպի կարճ ցողունները, ոսպը ծեծել եւ ձմրան կարճ օրերին օրը երկու անգամ ոսպաճաշ ուտել, կամ հաճարը ձաւար անել, ձաւարը մածնով ուտել»։ Բակունց, ինքը 17 տարեկան է, Գէորգեան ճեմարանի աշակերտ բայց ժամանակ կը գտնէ երթալու այդ կորսուած հիւղաւանները ու աղքատիկ տնակի մը կարծր հողէ պատին փռուած խսիրին վրայ ժամերով հայերէն լեզուի դաս տալու գլուխը հաւաքուած խլլոտ, քիթը քաշող, բոպիկ, կոշտ ու չատախօս բայց հետաքրքիր լաճերուն։ Ազգային զգացո՞ւմ թէ արուեստագէտի ու մանաւորաբար վիպագրի աշակերտութիւն է ըրածը — հաւանաբար երկուքն ալ որովհետեւ իր գործը այդ ազգային շեշտը քիչ անգամ պիտի լքէ։ Աղքատ է Բակունց բայց վստահօրէն դրամի համար չէ որ ժամանակը կը վատնէ երախաներու վրայ։ Իտէալապաշտ ռոմանթիկ երիտասարդ մը երեւակայելու է զինքը, բանաստեղծի սիրտ մը՝ որ այդ աղքատ ու անարգուած մարդկութեան սպասին մէջ կը գտնէ թէ զգացական գոհունակութիւն թէ ալ զգայարանական պաշար ու յագուրդ՝ իր անձնական արուեստին համար։ Աւելցնելու է որ Բակունցի նկարագիրը իր տաղանդին չափ բացառիկ է — հեռու ամէն տեսակ հռետորութենէ (ինչ որ շատ դժուար է Հայոց համար, ու յատկապէս Արեւելահայոց համար...) ժուժկալ, պարզագոյնի իջած իր ընկերային ճաշակին ու պահանջներուն մէջ, խոհուն ու լուրջ։

Երկրորդ տեսարանը փայլուն պողպատի պէս սուր, մաքուր երեւոյթ մը ունի։ Երկու տարի անցեր է ու Բակունց զինուորագրուեր է Հայ Կամաւորական Գունդերուն մէջ ու մասնակցած 1918ի գարնան կռիւներուն Էրզրումի ու Կարսի մէջ։ Հիմա կը գտնուի Սարդարապատ ու կը միանայ Հայութեան ճգնաժամի պայքարին, հայրենասիրութիւն, արկածախնդրութիւն, կեանքի ծարաւ, զգայարաններու ախորժակ, Բացարձակին հետ չափուելու բնազանցական պահանջ ու մարդկային հոգեբանական հեղեղին հետ, ռոմանթիք ու ողբերգական խուճապին հետ տարուելու, թաւալելու ու պայթելու բնազդը իրար խառնելով...։ Տարերային այդ կռիւներուն մուխերուն մէջէն սակայն կը գտնուի իր պարագիծը ու կը վերածուի արուեստագէտին որ բառերու, մտային պատկերներու, զգայնութիւններու, յուզումներու քալէյտոսքոփին միջոցաւ կը յուսայ շօշափելի իրականութեան փոխել կեանք կոչուած քաոսը, զէնքի միսթիք ուժով ճանչնալու վախն ու գերագոյն վայելքները, մօտէն նայելու մահուան դէմքին, դպնալու իտէալին...։

Երրորդ սէնարիօ մըն ալ կայ ուր գիւղատնտես — պիւրօքրաթ — Թղթակից Բակունց մը, 25 տարեկան՝ կը թափառի գիւղերու ու քաղաքներու միջեւ, գրականութենէն իրականութիւն ու յետոյ ատոնց մէջտեղը գտնուող հրապարակագրութեան նրբանցքներուն, անկայուն ու անձկալի։ Կորսուած մարդ մըն է ու շատ հաւանաբար խեղճ մը, Դատ մը կը փնտռէ որուն կապէ իր գոյութիւնը, ազգայնականութենէն ու համայնավարութենէն անդին գաղափարաբանութիւն մը։ Չկայ, Հանրապետութեան կործանումը ու համայնավար Յեղափոխութեան ստեղծած քաոսը անկարելի կը դարձնեն բնականոն կեանքը ու ծրագրումը։ Այնպէս որ դժուար է զինքը զետեղել մէջը 20ական Թուականներու այն տաղնապներուն որոնք կլանած էին իր տաքարիւն ժամանակակիցներու ուշադրութիւնը — օրինակ՝ գի՞ւղը թէ քաղաքը, գիւղական հոգեբանութի՞նը որպէս ներշնչարան՝ թէ պրոլետարական հոգեբանութիւնը, հին եւ նոր սերունդներու, մտայնութիւններու պայքարը, «Երեքի» (Չարենց, Վշտունի եւ Աբով) ապագայապաշտական կեցուածքը, Թիֆլիսի «Դարբնոցը», Երեւանի «Մուրճը» եւայլն։ Միայն 1925ին է որ Բակունց կը մտնէ Չարենցի գլխաւորած «Նոյեմբեր» գրական շարժման մէջ, Մ. Արմէնի ու Մահարիի հետ, ու տակաւին՝ հոն ալ իր մասնակցութիւնը շատ գործօն չէ։ Չի կրնար յարմարիլ իր դարու ոգիին, ոչ Չարենցեան բուռն ռոմանտիկ դիւցազներգականութեան, ոչ Թոթովենցի կամ Մահարիի ենթակայական, ինքնակենսագրական գրականութեան ոչ ալ մանաւանդ իր անմիջական սերնդակից — մրցակից Ստ. Զօրեանի քաղքենի, յուզումնահեղձ իրապաշտութեան։ Շուրջը կը նայէր ու ամէն կողմ ամէն մարդ կամ վարժապետ — բարոյախօս կտրած էր, սկսելով Թումանեանէն ու Իսահակեանէն՝ կամ մարգարէ Յեղափոխութեան կիրքէն տարուած։ Ինքը ուրիշ խառնուածք ունի, տարբեր տեսակի գրագէտ է։

(Շար. - 1)

«Հայրենիք»

ՍՈՒՐԻԱ

ՍԻՒՆՆԻ — ԱԼԵՒԻ ՀԱԿԱՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆԸ

Վերջին աւուրեայ իրադարձութիւններէն մէկը։ Վերանորոգուած Դամասկոսեան Շուկային մօտ ահաբեկիչ մը յանկարծ ձեռնառումբ մը կ'արձակէ Մերսէտէս — Պէնձի մը վրայ. ապա գնդացիրի հարուածով կը սպաննէ կառքին մէջ տեղ գրաւած հինգ ոստիկանները՝ բոլորն ալ ապահովութեան ուժերուն անդամներ. այնուհետեւ կ'անհետանայ շուկային նեղ ու ոլոր, խճողուած փողոցներուն մէջ։ Օգնութեան փութացող զինուորները շրջակայ տանիքներու վրայ տպաստանած դարանակալ ահաբեկիչներուն կրակին թիրախ կը դառնան։ Այս վերջինները կը յաջողին փախուստ տալ։

Դէպքը անմիջապէս ձգուեցաւ իշխանութեանց կողմէ, լուրը երբեք չհաղորդուեցաւ. Թուականը սակայն ճշգրիտ է՝ տեղի ունեցաւ Հոկտեմբեր 17ին։ Մէկը այն ահաբեկչական բնոյթի գործողութիւններէն, որոնք 200 մեռեալ արձանագրեցին Ապրիլէն ի վեր։

Մահափորձերը ծայր տուին տարիներ

ԵՐԱԶԱՅԻՆ ՀԱԼԷՊԷՆ

«ԵՍ ԾԱՌ ՄԸ Կ'ՈՒԶԵՄ...»

Գրեց՝ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԾԱՌՈՒԿԵԱՆ

Սրբազանը, չէն տրամադրութեամբ, ձայն կու տայ ետեւէն։

– Կեցիր նայինք, մայրիկ, տուկս բանաստեղծի խօսք եղաւ, հասկնանք, բանաստեղծը տղա՞ն է թէ դուն ես...

Ու հիմա, իր այդ խօսքէն ուղիղ տասը տարի ետք գերեզմանատունն ենք ու քալելով կը հետեւինք գագաղին, դէպի ճըշդուած տեղը։ Կը լսեմ կարծես մայրիկս որ ինծի նայելով կ'ըսէ ականջիս. – «Ծառ մը տնկես նը կը բաւէ...»։

Հասած ենք։ Նոր դուրս հանուած թարմ հողերու կոյտերուն կողքին բացուած փոսը չէ որ կը տեսնեմ... տեսածս ... ծառ մըն է... փառաւոր, սլացիկ, հաստաբուն չոճի մը...

Լայնատարած գերեզմանատան մէջ՝ այն օրերու միակ ծառը... մէկ հատիկ ծառ մը, այն ալ մայրիկիս փոսին վերեւը... Եւ այնքան ճշգրիտ, այնպէս կարգապահ դիրքով, որ փոսը բացուած ատեն համաչափ եւ ուղիղ գիծով շարուած շիրիմներուն կարգն ալ չի խանգարեր, ու կը կանգնի, ճիշդ ու ճիշդ, գլխուն վրայ...

Ծառ մը...

.

.

Յաջորդ օրը, հեռաձայնով յաւակցութիւն յայտնելէ ետք, Զարեհ Վեհափառը կը փափաքի որ անպայման իրեն հանդիպիմ։ Միասին ողեկոչումներ կ'ընենք Հալէպէն.– «Կէչմիշտէն կիւնլէ՛ր..» Երբ Հալէպէն խօսք բացուէր, այսպէս կ'ըսէր Թուրքերէն.– «Անցեալէն օրե՛ր..» Իրեն համար եւս Հալէպը մնացած էր երազային Հալէպը, ու նստած տեղը երբեք հանգիստ չզգաց...

Երբ մանրամասնօրէն կը պատմեմ մայրիկիս մահուան պարագաները, լռիկ – մնջիկ դրկիս մէջ շիջումէն մինչեւ հըրաշքով գտնուած փոսին տեղը Մատուռին կից, մանաւանդ ծառը... մէկէն ոտքի կ'ելլէ առանց պատճառի, կը նստի, շուրջը կը նայի ու կ'ըսէ.

– Թէեւ արգիլած են, բայց այսօր հատ մը պիտի ծխեմ, ինչ կ'ուզէ ըլլայ... սիկարէթ մը տուր...

Յետոյ, ծուխերուն մէջէն.

– Ատանկ-ատանկ, հը՞... միտքս է Օշականին օրը ըսածը... ուրեմն ծառը հո՞ն է... օր մը պիտի երթամ տեսնեմ..

Կիսով միայն ծխուած սիկարէթը կը մարէ մոխրամանին մէջ, արագ – արագ վառած կողմը գարնելով մոխրամանին, դարձեալ կը կանգնի ու շատ լուրջ.

– Այս բոլոր պատահածներէն ետք, ինչպէ՞ս կարելի է հաւատացեալ չըլլալ..

Մեկնած պահուս.

– Կեցիր, քիչ մնաց պիտի մոռնայի, այստեղ նամակ մը ունիս, չեմ գիտեր ինչու սխալմամբ Անթիլիաս ինկեր է։

Գզրոցէ մը պահարան մը կը հանէ ու կու տայ, իսկ ես առանց նայելու գըրպանս կը դնեմ ետքը կարդալու համար, բայց ինք կ'ըսէ.

— Տօքթօն Քէքլիկեանէն է, բաց կարդա տեսնենք, թերեւս Ամերիկայէն չահեկան լուր մը կայ։

Կը բանամ։ Երկտող մըն է, հետը՝ չէք մը.– «Բարեկամներէս մէկը Թերթին այս նուէրը կ'ընէ մօբը յիշատակին։ Ներփակ իր հասցէն։ Շնորհակալութեան նամակ մը գրէ իրեն»։

Երկտողը եւ չէքը առջեւը կը դնեմ։ Կը կարդայ, չուարած աչքերով ինծի կը նայի լուռ, առանց բառ մը ըսելու։ Անմիջապէս աչքերը կը խոնաւնան։ Արցունքի կաթիլ մը տեսանելի է մէկ աչքին մէջ, բայց հոսելէ առաջ դաստակովը կը սրբէ։ Այդ չէքը, մեր դրամին վերածուելով, ճիշդ ու ճիշդ այն գումարն է, ոչ 10 ոսկի աւելի ոչ տասը պակաս՝ որ պէտք եղաւ թաղումին համար։

Զարեհ Վեհափառը.

– Բոլոր պատմածներէդ ետք, ա՞յս մէկն ալ... ա՞յս մէկն ալ... ուրիշ ըսելիք չունիմ...։

.

.

(Շար. - 9)

տառչ եւ գարնան եղանակէն ի վեր շաբաթական երկու – երեք սպաննուած արձանագրեցին: Ասոնք Սուրիոյ իշխող, բայց փոքրամասնութիւն ներկայացնող աղանդին կը պատկանին՝ մահմետական Ալեւիներուն: Նախագահ Հաֆէզ ալ Ասատ ասոնց մաս կը կազմէ:

Իշխանութիւնները չեն ուզեր ըսել, թէ շարժումը Ալեւի նկարագիր ունի եւ ուղղուած է Սիւննիներուն դէմ: Օրինակ, անցեալ Յունիս 16ին կատարուած ահաբեկչական արարքը Հրետանիի վարժարանին մէջ, որու ընթացքին 46 նորընծայ սպաներ սպաննուեցան, վերագրեցին ճիշդ կամ իրաւ Մահմետական Եղբայրներուն:

Յայսօր, ահաբեկչութիւնը չվտանգեց Ասատի վարչակարգը, որ ի մօտոյ իր իշխանութեան գլուխ անցնելու 9րդ տարեդարձը կը տօնէ: 25.000 զինուոր ներկայացնող բանակը կազմալուծուելու հակամէտ չէ, ո՛չ ալ տրամադրութիւն ցոյց կուտայ, թէեւ Ալեւի սպաներ իրենց ընտանիքին անդամները Լաթաքիա կ'ուղարկեն՝ Ալեւիներուն միջնաբերդը, իբրեւ ապահովութեան միջոց: Միւս կողմէ ընդդիմութիւնը Սիւննիներուն և Ալեւիներուն միջեւ թէեւ խոր բնոյթ կը կրէ, այսուհանդերձ, Լիբանանի մէջ – համայնքի ատելութեան աստիճանին չի հասնիր՝ երկիրը ծանր փորձութեանց մատնելու աստիճան:

Այս այսպէս ըլլալով հանդերձ, յարաբերութիւնները երկու համայնքներուն միջեւ խզումի մը պատկերը կը պարզեն, առնուազն վերապահութեան գետնին վրայ:

Այժմ կարճ տեղեկութիւններ երկրին բնակչութեան կազմին մասին:

Ալեւիները, որոնք կը նկատուին Շիի աղանդին շառաւիղները, երկրին ութ միլիոն բնակչութեան աւելի քան մէկ տասներորդը կը ներկայացնեն: Սիւննիները մօտ 70 տոկոսը, իսկ մնացեալները Քրիստոնեայ, Տիւրզի եւ որոշ թիւով ալ Հրեայ են:

Ըստ աւանդութեան Ալեւիները Խաչակիրներէն կը սերին եւ ծովեզերեայ Լաթաքիոյ շրջանէն աստիճանաբար կը տարածուին երկրին միւս շրջանները: Կրօնական խտրական ոգիի մը թիրախ դառնալով գիւղական շրջաններուն մէջ կ'աշխատին իբրեւ հողագործ, իսկ քաղաքներուն մէջ իբրեւ սպասաւոր, ընդհանրապէս: Շատեր, փակ գտնելով ընկերային եւ տնտեսական զանազան բնագաւառներուն դուռները՝ կ'ընտրեն զինուորական ասպարէզը: Հոսկէ նաեւ իրենց գրաւած ազդեցիկ, կարեւոր դիրքը երկրին իշխանութեան մէջ, մասնաւորաբար Ասատի պետական հարուածէն ետք:

Ուղղափառ Սիւննիներուն համար Ալեւիները հարազատ, իսկական մահմետականներ չեն նկատուիր:

Թ. Ա. Թ.

Ամերիկահայ Լեւոն Ժամկոչեան

ԿԸ ՑՈՒՑԱԴՐԷ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 17ին ծանօթ նկարիչ Լեւոն Ժամկոչեան, Ուաշինկթընէն, բացաւ իր 21րդ անհատական ցուցահանդէսը Հ. Բ. Ը. Մ.ի Ալեք Մանուկեան Մշակութային կեդրոնի գեղեցիկ սրահներուն մէջ:

Մօտ 200 արուեստասէրներ, հայ եւ օտար անուանի նկարիչներ ու արձանագործներ եկած էին ըմբոշխնելու եւ ծանօթանալու նկարիչին 15 տարուան գործերուն՝ ժամանակագրականօրէն ներկայացուած: Ցուցահանդէսը կը բաղկանար 1965 – 1979 տարիներուն ստեղծագործուած 81 իւղաներկերէ, ջրանկարէ, վիմագրութենէ, գծափորագրութենէ ու գծագրութենէ: Այցելուներու կարգին էին Արեւմտեան Եւրոպայի Հայրապետական Պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեան, Փարիզի ամերիկեան դեսպանի ներկայացուցիչ՝ Մշակութային կցորդ Պր. Ռիչըրտ Արնտ, Իտալիոյ դեսպանի ներկայացուցիչ ու Մշակութային կցորդ՝ փրոֆեսոր Տոքթ. Փանկլիաթիս Քիզէրիտիս, Հարաւ. Ափրիկէի Պետութեան դեսպանութեան Քաղաքական մինիստր Տէր եւ Տիկին Ճերեմայա Շէրըր եւ այլ կարեւոր անձնաւորութիւններ:

Հոկտեմբեր ամսուան ընթացքին սոյն ցուցահանդէսը ներկայացուեցաւ Երեւանի Ժուռնալիստի տան մէջ, ուր 6000է աւելի այցելուներ ծանօթացան նկարիչին ինքնուրոյն աշխարհին: Ապա՝ ցուցահանդէսը յաջողութեամբ ներկայացուեցաւ Լոնտոնի Հայ Տան մէջ, Նոյեմբեր 4 – 11 օրերուն:

Ժամկոչեանի 1969ի Քի Պիսքէյնի պայթիւններու շրջանի մէկ կարեւոր Ջրանիկը և այլ 2 վերջնագոյն Ջրաներկեր աւելցան Թանգարանի մշտական հաւաքածոյին վրայ, Հայաստանի Պետական Պատկերասրահի մասնաւոր յատկացումով մը: Նկարիչն ալ իր կարգին գնահատելի ներդրում մը կատարեց նուիրելով իր զանազան շրջաններու կարեւոր գործերէն հարիւր օրինակ՝ Պետական Պատկերասրահին, Լենինականի եւ Էջմիածնի թանգարաններուն, ինչպէս նաեւ այլ հաստատութիւններու:

Նոյ. 28էն Դեկտ. 4, ցուցահանդէսը պիտի փոխադրուի Վալանս՝ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Երուանդ Հիւսիսեան սրահը, ապա՝ Մարսէյլ Դեկտ. 6էն 10:

Երեւանի մէջ, նկարիչի ցուցահանդէսի բացման առթիւ Սփիւռքահայութեան հետ մշակութային կապի Կոմիտէի Նախագահի տեղակալ, բանաստեղծ Վահագն Դաւթեան հետեւեալ կերպով արտայայտուած էր. « Հէնց միայն այն հանգամանքը, որ Լեւոն Ժամկոչեան, դեռեւս այսքան երիտասարդ հասակում անցել է ստեղծագործական վեց փուլ, ասում է այն մասին, որ նա անհանգիստ խառնուածք է, որոնող եւ անընդհատ կատարելագործուող: Համակող, շոյող մի քընարականութիւն կայ, գծի ու գոյնի յուզական մի ներդաշնակութիւն նրա լաւագոյն գործերում: Սակայն այս մեղմ քնարականութեան տակ, որը դէպի մարդն ու աշխարհը նկարչի ունեցած խորունկ սիրոյ արտայայտութիւնն է, կայ նաեւ ներքին տագնապ դարաշրջանի հոգեւոր արժեզրկումների, արինահեղութիւնների նկատմամբ: Հայկական մի թախիծ կայ նրա գործերում, Լեւոն Ժամկոչեանի փայլատ գոյները հայկական հին մագաղաթի թերթեր են յիշեցնում »:

ԱՐՈՒԵՍՏԱՍԷՐ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգնութեան Մարմինը, այս տարի եւս կը կազմակերպէ իր տարեկան մեծ ցերեկոյթ – պարահանդէսը, Օթէլ Ժորժ Ե.ի մեծ սրահներուն մէջ, ժամը 17էն մինչեւ կէս գիշեր:

Այս առթիւ, Միութիւնս, անգամ մը եւս, պարտք կը համարի, տեղեկատուութիւն մը ընել իր ազգակիցներուն, որոնք երկար տարիներէ ի վեր չեն զլանար իրենց բարոյական եւ նիւթական աջակցութիւնը բերել, կանգուն պահելու համար, 1913էն ի վեր, Փարիզի մէջ հաստատուած ամէնէն հին ընկերութիւններէն մին:

Միութիւնս, հիմնուած Տէր եւ Տիկին Արամ Ճէվահիրճեաններու ձեռնարկներով, ֆրանսական Պետութեան ուշադրութենէն չէ վրիպած եւ 1917 Յուլիս 9ին Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութիւնը ճանչցուած է իբրեւ էօվրը տը կէռ, նախարարական թիւ 20588 արտօնագրով (օթորիզասիոն մինիսթէրիէլ):

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգնութեան Մարմինին նպատակն է, իր պաշտպանութեան տակ առնել բախտազուրկ մանուկներ եւ տալ անոնց հայեցի դաստիարակութիւն, տոհմային կրթութիւն, մշակելով հայ լեզուն, Հայոց պատմութիւնը եւ գրականութիւնը, Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի, Մխիթարեան հայրերու եւ Անարատ Յղութեան քոյրերու մօտ:

Շնորհիւ իր տարեկան մեծ պարահանդէսին, դրոշմաթուղթերուն եւ զանազան նուիրատուութիւններուն կ'ապահովէ իր սանուհիներուն ծախքերը:

Միութիւնս, հրապարակաւ կը յայտնէ իր սրտագին շնորհակալութիւնները իր ազգակիցներուն եւ Թարգման կը հանդիսանայ իր պաշտպանեալ սան եւ սանուհիներուն երախտագիտական զգացումներուն:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ
(կճիք)

ԳՈՂՈՒԹԷ ԳՈՂՈՒԹ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ, Նոյ. 11ին մեռած է Ռ. Ա. կուսակցութեան ղեկավար դէմքերէն Գասպար Մենակ: Ծնած էր 1896ին Խարբերդի նահանգի Չնքուշ աւանը: 1916ին մաս կազմած է Հայկական Լեգէոնին, մասնակցած կամաւորական կռիւներուն՝ Պաղեստինէն մինչեւ Պէյրութ, Հալէպ, Տահան ու Մարաշ, արժանանալով իր մեծաւորներու գնահատանքին եւ զինուորական աստիճանի բարձրացումի: Կանուխէն մտած է Ռամկավար կուսակցութեան շարքերը եւ վարած պատասխանատու պաշտօններ: Հիմնադիրներէն էր Թէքէեան Մշակ. Միութեան: Յուղարկաւորութիւնն ու թաղումը կատարուած են Նոյ. 13ին: Ս. Նշան եկեղեցւոյ մէջ դամբանական խօսած է Ղեւոնդ Արք. Չէպէյեան: Բակին մէջ՝ Ռ. Ա. Կ.ի կողմէ խօսած է Երուանդ Պապայեան, ներկայացնելով կենսագրականը: Հ. Բ. Ը. Մ.ի կողմէ խօսած է Յովհ. Թապաղեան, իսկ գերեզմանատան մէջ դամբանականը խօսած է Գնէլ Եպիսկ. Ճէրէճեան:

ՖԻՔՍԻ (Աթէնք) Լ. եւ Ս. Յակոբեան վարժարանի Ծնողաց Միութեան կազմակերպութեամբ, Նոյ. 12ին, տեղի ունեցած է «Կլոր սեղան», մանուկի եւ մանաւանդ հայ մանուկի պահանջներուն շուրջ: « Աւետիքեան » սրահին մէջ տեղի ունեցած զրոյցին մասնակցած են Եղիա Պասմաճեան, Ժերմէն Իսպիրեան, Տոքթ. Արմենակ Կէօվտէրէլեան եւ Նուպար Աճէրեան:

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏԻ « Յակոբ Տէր–Մելքոնեան » սրահին մէջ, Նոյ. 10ին, նշուած է Հայց. Եկեղեցւոյ կիրակնօրեայ դպրոցներու 50ամեակը: Ներկայ եղած են Խորէն Ա. եւ Գարեգին Բ. Կաթողիկոսները, Լիբանանի Հայոց առաջնորդական տեղապահ Արամ Վրդ. Քէշիշեան, ազգային մարմիններու ներկայացուցիչներ եւ հոծ բազմութիւն մը: Բացումը կատարած է Կիրակնօրեայ դպրոցներու վարիչ – տնօրէնը՝ Սեպուհ Վրդ. Սարգիսեան: Բանախօսած են Տաթեւ Եպիսկ. Սարգիսեան եւ Փրոֆ. Խաչէր Գալուստեան: Գեղարուեստական բաժնին մասնակցած են երգչուհի Սօսի Մինասեան եւ « Շնորհալի » երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Գէորգ Գանտահարեանի: Փակման խօսքը արտասանած է առաջնորդական տեղապահը, օրհնութեան խօսքը կատարած է Գարեգին Բ. Աթոռակից Կաթողիկոս:

ԹԵՀՐԱՆԻ սենֆոնիք նուագախումբը Հոկտ. 30ին, տուած է իր անդրանիկ նուագահանդէսը, ղեկավարութեամբ Խդիկ Յովսէփեանի: Ներկայ եղած են պարսիկ երաժիշտներ, որոնք գնահատանքով արտայայտուած են հայ ղեկավարի տաղանդին մասին: Նուագախումբը բաղկացած է 40 արուեստագէտներէ:

ՍՊԱՍՄԱՆ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

(ՎԷՊ)

= ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ =

Գ.

Տիկին Նատիա աչքերը սեւեռած անոր վայրենի դէմքին, բառ մը չէր համարձակեր ըսել. Սատարոֆ շարունակեց.

– Հօն տեսայ որ Տիկին, պզտիկը անօթութենէն կը պոռար որքան որ կրնար... առտուընէ ի վեր այդ եօթը ամսու տըղեկը կաթիլ մը կաթ չէր դրած բերանը. մայրը դրեթէ խենթեցած միշտ պարապ քաուչուկէ պտկունքը(թէթին)կը դընէր տղուն բերանը. պզտիկը պահ մը յոյս կ'առնէր իր ակար կուրծքին բոլոր ուժովը կը ծծէր եւ անդրադառնալով որ կաթ չկայ՝ կը սկսէր նորէն սուր ճիչեր արձակել... եւ հայրը՝ անօգուտ դիմումներէ յոգնած անկիւն մը քաշուած կը հեծկլտար անկարողութենէն եւ կատաղութենէն:

– Օ՛հ, ահռելի է, ահռելի է:

Րոպէ մը ծանր եւ տաժանագին լռութիւն տիրեց:

Սատարոֆ՝ քաջալերուած Նստաւ Տիկին Ջանսքիի քով.

– Ձեզի սարսափեցնելու համար չէ որ Տիկին, այս բաները պատմեցի, ոչ ալ ձեր սիրտը շարժելու կամ գթութիւնը հայցելու իմ դժբախտ բարեկամներուս վրայ. ես եկայ ձեզմէ ծառայութիւն մը խնդրելու, աւելի ճիշդը տեղեկութիւն մը:

– Բայց բարեկամս, գիտէք որ կարելի եղածը պիտի ընեմ:

– Լա՛ւ, կարծեմ թէ կը ճանչնաք Պարոն Բրացը:

– Անշուշտ, Պարոն Սատարոֆ, կը յուսամ որ այս գիշեր գայ:

– Ճիշդ: Պարոն Բրաց ներքին բըժիշկ է Մաթէրնիթէի մէջ. ես զինքը կը ճանչնամ թէեւ բայց կը նախընտրէի որ դուք խօսիք իրեն այս մասին. պէտք է իրմէ խնդրել որ այդ տիկնոջ շարունակել տայ կաթը:

– Շատ լաւ, բարեկամս, անհոգ եղէք: Արդէն շատ սիրալիր եւ հաճոյակատար անձ մըն է. ինծի ըսած են որ բարի է իր հիւանդներուն հետ եւ խեղճերը կը պաշտպանէ որքան որ կրնայ:

– Օ՛հ, այո՛, սուլեց Սատարոֆ, կէս մը հեգնական բայց համոզուած երեւոյթով:

Զանգակին երկայն թրթռացումը զիրենք ընդհատեց. բայց Սատարոֆ արդէն ինքզինքը հանգիստ կը զգար. ազատուած դժուար պաշտօնէ մը որ այնքան կը ճնշէր իր խղճմտանքին վրայ եւ մինչ Տիկ. Նատիա ոտքի վրայ կը շտկէր քրիզանթէմները մեծ ծաղկամանի մը մէջ Սատարոֆ աչքերը կէս մը գոց՝ մտքովը կը մեկնէր դէպի ուսանողներու թաղը, եւ կը տեսնէր իր բարեկամները Սիբիրի փողոցի պզտիկ սենեակին մէջ, ամփոփուած եւ հանդարտօրէն ընթրելով, իրենց պզտիկին քովիկը որ խորունկ կը քնանար օրօրոցին մէջ. ինքն ալ բաւական նեղութիւնով ձեռք անցուցեր էր այն 10 ֆրանքը զոր ուշ ատեն տարած էր իրենց ու յոգնութիւնը, հոգերը, դառնացած յուզումները խորապէս ցնցած էին հոգին. արդէն ներքին սարսուռ մը կը զգար՝ պզտիկ ցուրտ մը, երբ դուռը բացուեցաւ եւ սպասաւորը ըսաւ.

– Տիկին Սոնիա Մալիքէնաքի:

Տիկին Նատիա փութաց դէպի անոր եւ համբուրեցին զիրար եւ դեռ ոտքի վրայ կը խնդային, կը խօսէին, ընդհատուած երբեմն պզտիկ հառաչներէ կամ ուրախութեան ճիչերէ. Սատարոֆ շատ հետաքրքրուած կը դիտէր այդ կնոջ նրբին հասակը սեղմուած կրի փէրլ հագուստին մէջ եւ գլուխը շողշողուն մութ խարտեաշ մազերով որոնցմէ քանի մը թելեր զատուելով դրեթէ լուսեղէն շրջանակ մը կը շինէին, եւ տպաւորութիւնը ունեցաւ անհունապէս տժգոյն դէմքի մը, հիւանդագին տժգունութեան մը...: Աւելի ուշ ամէն անգամ որ կը մտածէր այդ կնոջ, անփոփոխելի կերպով մտքին մէջ կը ներկայանար անիկա իր ճկուն եւ դիւրաթեք հասակովը, փայփլուն մազերովը եւ այնքա՛ն տժգոյն՝ դրեթէ ճերմըկորակ դէմքովը:

(12 – Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Քեհեայեան եւ զաւակները Ալպէր եւ Միշէլ, ինչպէս նաեւ համայն ընտանեկան պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, անձամբ թէ գրաւոր մասնակից եղան իրենց խոր սուգին, իրենց զաւկին եւ եղբօր՝

ԺԱՔ ՔԵՀԵԱՅԵԱՆԻ

դառնակսկիծ կորուստին առթիւ:

Այս տխուր առթիւ, ողբացեալին յիշատակին հետեւեալ նուէրները կ՚ընեն.— «Յառաջ»ին 300, Առնուվիլի Հայ Կաթողիկէ եկեղեցւոյ 300, Առնուվիլի Անարատ Յղութեան քոյրերուն 200, Փարիզի Հայ Կաթողիկէ Ս. Խաչ-Ս. Յովհաննէս Մայր եկեղեցիին 200, Սամուէլ Մուրատեան վարժարանին 200 Ֆր. (ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Այրի Տիկ. Պայծառ Քիւրաճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ. Մուշեղ Անդրանիկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ. Արմենակ Քիւրաճեան եւ զաւակը (Նիւ Եորք), Նշան Քիւրաճեան եւ զաւակները (Կրընոպլը) շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք մասնակից եղան իրենց սուգին

ՅԱԿՈԲ ՔԻՒՐԱՃԵԱՆԻ

մահուան առթիւ (Մարսէյլ):

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Սէն-Լու Կրան-Փէնի Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը առ ի երախտագիտութիւն մեզմէ առ յաւէտ բաժնուած նախկին առաջնորդ՝ հոգեւոր հայրերու, եկեղեցւոյ շինութեան նուիրատուներու եւ բարոյապէս ծառայող բոլոր թաղական անդամներու, նուիրատուներու եւ որեւէ ձեւով եկեղեցւոյ պայծառութեան նպաստողներու եւ համայն թաղեցիներու ննջեցեալներուն համար հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ Կիրակի, Դեկտ. 2: Ժամերգութիւն ժամը 9ին, պատարագ 10, հոգեհանգիստ 11.30 կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Շահան Խաչակիր Քհնյ. Տէտէեան:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Վիէնի Հայ Ազգ. Միութեան վարչութիւնը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկ. Անդրանիկ Այանեանի, Տէր եւ Տիկ. Վահան Այանեանի եւ զաւկին, Տէր եւ Տիկ. Պօղոս Խօքսիւզեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկ. Գէորգ Պաղտասարեանի (Սէն Մորիս), Տէր եւ Տիկ. Յովհ. Այանեանի եւ զաւակներուն (Կրընոպլը), այրի Տիկ. Եղիսաբէթ Այանեանի, Տէր եւ Տիկ. Գրիգոր Բալօեանի եւ զաւակներուն եւ բոլոր ազգականներուն, իրենց հօր, մեծ հօր, եղբօր, քեռիին եւ ազգականին՝ Գրիգոր Այանեանի մահուան առթիւ, որուն թաղման արարողութիւնը կատարուած է Նոյ. 6ին, Սէն Շամօնի եկեղեցին:

ՇԱԲԱԹ, ԴԵԿՏ. 1

Տարեկան

մեծ պարանցիկ երեկոյթ

Diner Dansant

Hôtel Terminus (Perrache)

Կազմակերպութեամբ

Լիոնահայ Տիկնանց Միութեան

C. L. F. A.

Նուագախումբ Սայաթ-Նովա

DISCO

Հայկական ջերմ մթնոլորտ

Երեկոյեան ժամը 8էն սկսեալ

ախորժաբեր·

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 500 Ֆր. Պ. Ժաք Թորանեանէ իր մօր եւ հին ընկերուհի՝ Լուիզ Թորանեանի մահուան 10րդ տարելիցին ի յիշատակ:

ՄԱՐՍԷՅԼ

Ընդունելութիւն

Ի պատիւ

Սիլվա Կապուտիկեանի

Կազմակերպութեամբ Ս. Սահակ-Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ վարչութեան, Հինգշաբթի, Նոյ. 29 ժամը 21ին, եկեղեցւոյ Մշակութային սրահին մէջ:

ՃԱՇ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ի ՆՊԱՍՏ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՍՈՒՐԲ ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆԻՆ

Շաբաթ, Դեկտ. 1, ժամը 20.30էն մինչեւ առաւօտ

Նախագահութեամբ՝ Կաթող. Պատրիարք

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ –

Ալֆորվիլի երեսփոխան – քաղաքապետ ԺՈԶԷՖ ՖՐԱՆՉԵՍՔԻ

Ներկայութեամբ ՍԻԼՎԱ ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆԻ

Salle des Fêtes Voltaire (Alfortville)

Մասնակցութեամբ

ՊԵՏԻԿԻ ԻՐ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲՈՎ

En supplément au programme de la tournée en France, le Comité Culturel de la Sorbonne Nouvelle Paris III, l'U.C.F.A.F. et la J.A.F. présentent L'ENSEMBLE NATIONAL DE CHANTS ET DANSES D'ARMENIE, URSS

·85 artistes

ԹԱԹՈՒԼ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ ԵՐԳԻ-ՊԱՐԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ԱՆՍԱՄԲԼ

gala exceptionnel

Grand amphithéâtre de la Sorbonne 47, Rue des Ecoles — PARIS

Jeudi 29 Nov., à 20 h. 45 précises

Entrée 40 F, Etudiants 15 F (sur présentation de la carte)

Places non numérotées

Renseignement : 208-76-49

Location : Centre Culturel Arménien U.C.F.A.F.-J.A.F. 6, Cité du Wauxhall 75010 Paris, de 15 h. à 20 h. — Centre Culturel de la Sorbonne Paris III, 13, Rue de Santeuil, 75005 Paris, Bureau 12, de 17 h. à 19 h. — Cité Universitaire (Pavillon Arménien), 57, Boulevard Jourdan, 75014 Paris

Հ. Բ. Ը. Մ. — ՎԱԼԱՆՍ

Նախաձեռնութեամբ

Տիկնանց Օժանդակ Յանձնախումբի

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՃԱՇ

Grande Soirée Dansante

« AUTOUR D'UN PLAT »

Շաբաթ 1 Դեկտեմբեր

« NOVOTEL »

La soirée sera animée par les dynamiques animateurs

Patrick VAN PARYS et

Vartkès VARTANIAN

Ճաշ ժամը 21էն սկսեալ

Մուտք՝ միայն պարահանդէսի, ժամը 24ին

DUO HARTAR

vous propose

l'animation de vos soirées, galas ou concerts arméniens.

Pour tous renseignements contacter le : 246 98-64 ou 271 93-07 (à partir de 18 h)

ou écrire à : **DUO HARTAR**
31, RUE DE L'ÉCHIQUIER
75010 PARIS

«ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐ»

ՍԷՆ ՄՈՐԻՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ տեղւոյն Կապ. Խաչի մասնաճիւղի, Կիրակի, Դեկտ. 16, կէսօրէ վերջ ժամը 3էն սկսեալ տեղւոյն կաթողիկէ եկեղեցւոյ սրահը:

Անակնկալներ դպրոցի աշակերտներուն կողմէ: Ներկայ կ՚ըլլայ կաղանդ պապան իր բազմաթիւ նուէրներով: Հիւրասիրութիւն խաչուհիներու կողմէ:

Կը հրաւիրուի շրջանի Հայութիւնը անխտիր:

pour la premiere fois en France

ORGANISEE PAR L'UCFAF ET LA JAF

la tournée de l'ensemble national des chants et danses d'Arménie Tatoul Altounian

Հայաստանի «Թաթուլ Ալթունեան» երգի – պարի պետական անսամբլի առաջին շրջապտոյտը

NOGENT SUR MARNE : 1er Déc. à 20.30
ANGOULEME : 4 Déc. à 20 h. 30
MARSEILLE : 7 Déc. à 20 h. 30
VALENCE : 8 Déc. à 20 h. 30
LYON : 9 Déc. à 15 h. 30

Vente des billets : les 3 FNAC, la salle Pleyel, aux points de vente habituels, chez les membres de l'UCFAF.

Location et réservation : Centre Culturel et Artistique
6 Cité du Wauxhall — 75010 PARIS
Tél : 208-76-49 de 15 h. à 20 h.
du Lundi au Samedi

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Դեկտ. 9 ժամը 17էն կէս գիշեր

Dans les Salons de l'Hôtel George V, 31, Ave. George V, 75008 Paris

ՊԵՌՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ խանդավառ նուագախումբը

Մուտք 40 ֆ. ուսանողներու կէս գին

Պարահանդէսին հասոյթը, ամբողջովին կը յատկացուի հայկ. վարժարաններուն

Սեղանները ապահովել, հեռաձայնելով 763.38.54

Le Groupe Artistique Evangelique Arménien

Organise

Le Samedi 1er Décembre à 20 h. 30 à la Maison de la Culture Arménienne 12 Rue St-Bazile, MARSEILLE 1er

un

CONCERT

Chant : Marie DERTOMAYAN
Piano Marguerite VEKILIAN
Violon Josette YEREMIAN

au programme :
— œuvres classiques.. Khatchatrian
— des mélodies populaires arméniennes
— Prix des places 30 et 22 Frs —
Etudiants : 18 F.

UGAB — VALENCE

Léon Jamgotchian

EXPOSITION RETROSPECTIVE

« La Nature et les Etres »

Peintures — aquarelles — gravures lithos — dessins

du 28 Novembre au 4 Décembre
SALLE YERVANT HUSSISSIAN
6, Rue Faventines — Valence

Heures d'ouvertures :
14 h. à 19 h. 30 du Lundi au Samedi
11 h. à 19 h. 30 le Dimanche

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Մարսէյլ քաղաքի

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Բարեկենդանի առթիւ, Շաբաթ Փետր. 23ին, Ալհամպրայի սրահը, Պուլվար Շավ

Ցերեկային մանրամասնութիւններ

Imprimé sur les Presses du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Սէն Մորիսի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է ի նպաստ դպրոցին, Հրանդ Կիրակոսեանի մահուան քառասունքին առթիւ (մահացած Հալէպ) հետեւեալ նուէրները.— Տէր եւ Տիկ. Յարութիւն Մխցիեան 100, Տէր եւ Տիկ. Սարգիս Յովհաննէսեան, Տէր եւ Տիկ. Վահէ Սիմոնեան, Տէր եւ Տիկ. Մանուկ Կոլոտեան, Տիկ. Ծիրան Մխցիեան 50ական Ֆր.:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
28
MERCREDI
28 NOVEMBRE
1979

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

55րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.523
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
55e ANNÉE — No 14.523

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՐԱՆ

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ

ԽՈՄԷՅՆԻ ԿՈՉ Կ'ԸՆԷ ՃԻՀԱՏԻ

Մինչեւ Երկուշաբթի շատ կը կրկնուէր թէ Խոմէյնի Ս. պատերազմի դիմած է, այսինքն՝ ճիհատի, բայց խորքին մէջ բառը խնկապէս չէր արտասանուած: Երկուշաբթի օր էր միայն, որ ձայնասփիւռ եւ մամուլ արձագանգ կը հանդիսանային Խոմէյնիի մէկ նոր ելոյթին, ուր կոչ կ'ընէր համայն իսլամի ճիհատի դիմե – լու: Թէեւ ֆրանսական հեռատեսիլը որոշ կասկած ալ կը յայտնէր, ըսելով թէ ճիհա՞տ ըսած է թէ ճիհազ, երկրորդը աւելին պատրաստութիւնն ըլլալով մի – այն: Ամէն պարագայի մէջ, ահա թէ ինչ կ'ըսէ աշխարհի ասպարէզ կարդացող այս ծերունին.— «Պէտք է զօրակոչի ենթարկուինք կրօնական, տնտեսական, եմտական եւ զինուորական գետնի վրայ: Հարկ է որ Յեղափոխութեան պահապանները մարզեն քսան միլիոն երիտասարդ Պարսիկները որպէսզի զէնք մը գործածել սորվին եւ հարկ է որ այդ քսան միլիոն երիտասարդ Պարսիկներէն ամէն մէկը զէնք մը առնէ: Միացեալ Նահանգները, թերեւս, աշխարհի հզօրագոյն Պետութիւնն են բայց ամբողջ պարսիկ ժողովուրդը պէտք է զօրաշարժի ենթարկուինք իրենց դէմ, վասնզի մեր թշնամին Ամերիկան է, որ թշնամին է իսլամին: Կ'ըսեմ ու կրկնեմ, եւ եթէ չէք հասկընար, Միացեալ Նահանգները կը յաղթեն: Չմոռնացէք: Գուրանին մէջ թշնամիներու դէմ յարձակումը նախատեսուած է: Պէտք է կռուինք մեր կրօնքին համար: Կը յուսամ որ չենք պարտուիր»:

Թեհրանի մէջ, մնացեալ 49 պատանդները իրենց չորրորդ շաբաթը սկսած են, իբրեւ «քաղաքական բանտարկեալ» կամ «լրտես» ըստ պարսիկ ուսանողներու, որոնք կը շարունակեն պոռալ. «Պիտի սպաննենք իսլամի յաղթանակին համար»...:

Գալով Ապահովութեան Խորհուրդին, ինչ հարկ էր, անգամ մը եւս փաստեց իր անկարողութիւնը: Վալտհայմ սուր – խողական նիստի հրաւիրած էր, Թեհ – րանի պատանդներու հարցին մասին, բայց նիստը չսկսած վերջացաւ որովհետեւ մասնակիցները չհամաձայնեցան օրակարգին շուրջ...:

———×———

ՊԱՊԻՆ ԹՈՒՐՔԻԱ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՕՐ՝ Կ'ԱՅՑԵԼԷ ԹԱՔՍԻՄԻ Ս. ՈՍԿԵԲԵՐԱՆ ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

ՀԱՒԱՆԱԲԱՐ ՆԱԵՒ՝ ՇՆՈՐՀՔ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ

Հինգշաբթի օր է որ, նման Պօղոս Զ.ի այդ առթիւ «Յառաջ» խմբագրական մը գրած էր 1967ին՝ «Այդ հողը դեռ կը դողայ», քանի Պապին ժամանման օրն իսկ, փոքրիկ երկրաշարժ մը պատահած էր) Յովհաննէս – Պօղոս Բ. կը ժամանէ Թուրքիա, այսինքն՝ Պետրոս յանձին Պա – պին կ'երթայ իր եղբօր՝ Անդրէասի, որ պաշտպան Սուրբն է Պոլսոյ:

×

Պապին ժամանակացոյցը հետեւեալն է.

— Նոյ. 28ին կը հասնի Անգարա, ուր կը դիմաւորուի Հանրապետութեան Նախագահին կողմէ, ապա քաղաքավարական այցելութիւն մը տալէ ետք Գորիւթիւրքի, կ'երթայ Աթաթիւրքի դամբարանը նախ քան պաշտօնական տեսակցութիւնները: Ասոնց կը յաջորդէ ընդունելութիւն մը Չանգայայի ապարանքին մէջ: Պապը Անգարայէն կ'անցնի Պոլիս: Հինգշաբթի օր, իր ներկայութեամբ յատուկ արարողութիւն մը կը կատարուի Թաքսիմի Ս. Յովհան Ոսկեբերան Հայ Կաթողիկէ եկեղեցիին մէջ: Հաւանական կը նկատուի նաեւ որ Պապը այցելութիւն մը տայ — անպաշտօն — Գումգաբուի Հայոց Պատրիարքարանը:

Նոյ. 30ին, որ տօնն է Ս. Անդրէասի, Պապը կ'երթայ Իզմիր, ապա՝ Եփեսոս:

———×———

ՄԱՏՐԻՏԻ ՄԷՋ ԵՂԵՌՆԱՓՈՐՁԵՐ ՈՐՈՆՑ ՏԷՐ ԵՂԱԾ Է Հ. Գ. Բ.

———O———

Երկուշաբթի օր, եղեռնափորձեր կատարուած են Մատրիտի կեդրոնը: Ըստ Լիպերասիոնի, որ «Հայկ. ռումբեր» խորագրին տակ կուտայ լուրը, երեք եղեռնափորձեր գործուած են Կիրակիէն Երկուշաբթի լուսնալիք գիշերը, որոնց տէր եղած է «Հայաստանի Ազատագրութեան Գաղտնի Բանակը»: Նիւթական վնասներ կան, բազմաթիւ ցուցափեղկեր քարուքանդ եղած են, նաեւ կեցած կառք մը եւ օդանաւային ամերիկեան ընկերութեան Թի–Տըպըլիու–էյի գրասենեակը: Երկու անցորդ ալ վիրաւորուած են: Յանուն ՀԱԳԲի հեռաձայնողը ըսեր է թէ ռումբերը սահմանուած են «աշխարհակալ աշխարհի օդանաւային ընկերութեանց»՝ Ալիթալիա, Սապենա, Պրիթիշէռուէյզ, Թի–Տըպըլիու–էյ: Խօսողը ըսեր է նաեւ թէ այս ռումբերը ազդարարութիւն մըն են, որպէսզի Պապը հրաժարի Թուրքիա իր այցելութենէն բայց Ալիթալիաի գրասենեակին դիմաց դրուած ռումբը չէ պայթած: Ֆիկառօ կը խորագրէ.— «Հայերը Պապին ճամբորդութեան դէմ» ինչ որ քիչ մը գրգռիչ խորագիր մըն է, քանի ով ալ ըլլան այդ ռումբերուն հեղինակները (եթէ նոյնիսկ Հայ են...) հայ ժողովուրդին բանբերը չեն...:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԱՐԹԱԼԻ բանտէն փախած է Միլիյէթ թերթին խմբագրապետին Իփէքճիի մարդասպանը՝ Ագճա եւ ասոր իբրեւ հետեւանք Պոլսոյ պաշարման վիճակի դատախազը ձերբակալել տուած է 27 զինուորականներ, զորս պատասխանատու կը նկատէ այս փախուստին:

ՉԻՆԱՍՏԱՆ 22 օր սպասելէ ետք, դատապարտեց Թեհրանի ամերիկեան դեսպանատան գրաւումը:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ վեթերանը՝ Մարսէլ Լ'էռպիէ մեռաւ 91 տարեկանին: Բացի մեծ բեմադիր մը ըլլալէ, հիմնադիրն է նաեւ շարժարուեստի բարձր. ուսումներու հիմնարկին:

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԵՒ ՀԱՅԿ. ՀԱՐՑԸ

«ՈՉ ՈՔԻ ՄՏՔԷՆ Կ'ԱՆՑՆԷՐ ՈՐ ՊԱՏԱՀԵԼԷՆ ՎԱԹՍՈՒՆ ՏԱՐԻ ՎԵՐՋ ՀԱՅԿ. ՀԱՐՑ ՄԸ ՊԻՏԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒԷՐ ԿՐԿԻՆ»

ԿԸ ԳՐԷ ՖԷԼԷՔ «ՄԻԼԼԻՅԷԹ»Ի ՄԷՋ

Բ.

Երբ սուլթանական շրջանին այս էր կացութիւնը երկար ժամանակէ ի վեր, Հայերը երկու անգամ յեղափոխութեան փորձ կատարած են: Ես միայն ասոնցմէ մէկը իմացայ, որովհետեւ տղայ էի այդ օրերուն: Օսմանեան Դրամատունն ալ օդը հանելով խաթանպուլը դրաւելու համար պատրաստուած անոնց ծրագիրը վիժեցուած էր Քիւչիւք Սաիտ փաշայի կողմէ, որ չեմ յիշեր թէ այդ օրերուն ի՛նչ պաշտօնի վրայ կը գտնուէր: Ութ անգամ Եպարքոս եղած էր եւ Խորհրդարանի նախագահ Սաիտ փաշա մէտրեսէի սոփթաները պատրաստելով անոնց օգ – նութեամբ հայկական ապստամբութիւնը զսպած էր ահաւոր կերպով: Ես այդ պատմութիւնը միայն հօրմէս ու մեծերէս լսեցի: Երկրորդ հայկական յարձակումը տեղի ունեցաւ 1906ի Յուլիսին:

Այս մէկը, ինչպէս աւելի առաջ ալ ըսեր էի, դուցէ առաջին անգամ չէ որ կը պատմեմ, սակայն դարձեալ կը պատմեմ անոր համար որ անցնող վաթսուն տարիներու ընթացքին երեք սերունդ փոխուած է՝ եթէ ամէն մէկ սերունդի համար քսան տարի նկատի ունենանք եւ այդ պատճառաւ ալ ապահովաբար շատեր առաջին անգամ ըլլալով պիտի իմանան ասիկա: Յուլիս 1906ի Ուրբաթ մըն էր: Կէսօրուան մօտ, հօրս հետ նստած էինք բնակատեղծ Թալաթ պէյի Իհսանիյէի չորս յարկանի տան վերնայարկի պզտիկ աշխատասենեակը, որու տեսարանը կը պարփակէր մինչեւ Եըլտըզի կողմերը: Յանկարծ զօրաւոր պայթում մը լսեցինք: Անմիջապէս Եըլտըզի կողմը նայեցանք: Ամէն ինչ կորսուած էր փոշիի եւ ծուխի մէջ: Անպայման Սուլթանին դէմ մահափորձ մը կատարուած էր եւ այդպէս մտածելով սպասեցին: Այդ օրերուն, թերթերուն հեռաձայնելով պատահածին մասին տեղեկութիւն քաղել ոչ յարմար էր եւ ոչ ալ կարելի: Սպասեցինք: Քանի մը ժամ վերջ, Լալա պէյ անունով սպիտակամօրուս, յարգելի ծերունիի մը դիակը իր տունը բերին: Լալա պէյ սուլթանազուններուն խնամատարը, ուսուցիչն էր տեսակ մը: Այս միջոցին էր որ իմացանք, թէ Հայերը Ապտիւլ Համիտը սպաննելու համար ժամացուցաւոր ռումբ մը պատրաստեր ու պայթեցուցեր էին: Մեր տեղեկացածին համաձայն, ռումբը ֆիլոմէլինիթ կոչուած պայթուցիկ նիւթով մը պատրաստուած էր: Հայերը մանրակրկիտ կերպով ուսումնասիրեր են Ապտիւլ Համիտի Ուրբաթի նամազի անխափան սովորութիւնը եւ ճշգրիտ կերպով հաշուեր անոր կառք նստելու վայրկեանը, ժամացուցաւոր ռումբն ալ լարելով անոր համաձայն: Սակայն Ապտիւլ Համիտ այն այցելութեան ընթացքին բացառաբար Համիտիյէ մզկիթին առջեւ այդ օր հանդիպած էր Շէյխիւլիսլամ Ճէմալէտտին էֆէնտիի, որու հետ ոտքի վրայ կարճ հարցազրոյց մը ունեցած էր: Ահա այդ յամեցումի պահուն էր որ ռումբը պայթեր էր: Կրնաք երեւակայել պայթած այդ ռումբին սաստկութիւնը, եթէ ըսելու ըլլամ որ 26 հոգի մեռեր են եւ յիսունէ աւելի մարդիկ ալ վիրաւորուեր: Զոհերուն մեծամասնութիւնն ալ զինուորներէն ու Սուլթանին հետեւորդներէն էին: Ականատեսներու վկայութեան համաձայն, այս վախկոտ Սուլթանը մեծ պաղարիւնութեամբ կառք նստեր է եւ շարունակեր իր ճամբան, ըստ իր սովորութեան՝ կառքը անձամբ վարելով ու Եըլտըզի պալատը վերադարձեր:

Ռումբը այնքան զօրաւոր էր, որ դէպքին վայրը քննութիւն կատարելու եկողները ոչ մէկ հետք յաջողեր են գտնել հոն, քանի որ ամէն ինչ քարուքանդ եղեր է եւ ջարդուփշուր դարձեր: Միայն կառքի մը անիւին մէկ կտորը գտնուեր է: Սուլթանը խստիւ հրահանգեր էր քննութիւնները յառաջ տանիլ ամէնէն բծա – խնդիր կերպով: Այդ նպատակաւ կազ – մուեր է մասնաւոր յանձնախումբ մը, որու նախագահն էր Լիբանանցի կաթո – լիկներէն Նեճիպ Մելհամէ փաշա, իսկ հարցաքննիչ դատախազն ալ՝ Նշանաւոր Նէճմէտտին Մոլլան: Կատարուած քննութիւններէն ի յայտ եկեր էր, որ այս գործին հեղինակն էր Ժորժս անուն Պելժիացի անիշխանականը, որուն գործակցած էին բազմաթիւ Հայեր: Սուլթանը ձերբակալել տուաւ Ժորժը, որ թէեւ մահուան դատապարտուեցաւ, բայց Ապ – տիւլ Համիտի հրամանով ոչ միայն ազատ արձակուեցաւ, այլեւ իրեն թոշակ յատկացուելով Պելժիա ուղարկուեցաւ, որպէսզի այսուհետեւ Սուլթանին ծառայէ իբրեւ գործակալ: Գալով միւս Հայերուն, անոնք որոնք ձերբակալուեցան, տակաւին իրենց դատավարութիւնը վերջ չգտած՝ անձնասպան եղան եւ այս հարցն ալ այսպէսով փակուեցաւ գնաց:

(Մնացեալը Յաջորդով)

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Հեռատիպ, Նոյ. 20–23)

ՔԱՆԻ՞ ՏԱՐԵԿԱՆ Է ԱՐԱՐԱՏ ԼԵՌԸ

Հայ գիտնականները կը գտնեն որ աստուածաշնչական Արարատ լեռը, որուն գագաթը ըստ աւանդութեան՝ Ջրհեղեղի ժամանակ, կանգ առած է Նոյի տապանը, մօտաւորապէս երեքուկէս միլիոն տարեկան է: Հազարամեակներու ընթացքին հրաբուխը աճած է շիկացած լաւայի արտավիժման հետեւանքով, որ հոսած է անոր լանջերով: Լեռը կանգուն կը մնայ քանի մը միլիոն տարի եւս, որմէ ետք կը սկսի քայքայուիլ: Երկրաբանական ամբողջ դարաշրջան մը կը բաժնէ մեծ ու փոքր Մասիսներու ծնունդը. փոքր Մասիսը 200 հազար տարեկան իսկ չէ: Մեծ Մասիսը դարեր շարունակ փաստօրէն միակ եղած է: Լեռնային Հայաստանի ամբողջ տարածութիւնը քանի մը միլիոն տարի առաջ ներկայացուցած է բլրապատ հարթավայր մը և գտնուած է ծովու մակարդակի բարձրութեան վրայ, այսինքն՝ 2000 մեթր ցած, քան հիմա: Այս կարծիքին է Հայաստանի Երկրաբանութեան Հիմնարկի տնօրէնը՝ Աշոտ Ասլանեան:

Հայկ. ամբողջ լեռնաշխարհի բարձրացումը տեղի ունեցած է տարբեր արագութեամբ: Որոշ շրջաններ բարձրացած են աւելի արագ, միւսները ետ մնացած են: Այդ ընթացքը կը շարունակուի նաեւ ներկայիս: Նորագոյն ձեւափոխութիւններու ընթացքին այդ տարածութեան մէջ գո – յացած են մօտ 600 հրաբուխներ, որոնց մեծ մասը հանգած է: Մասնագէտներու կարծիքով անոնցմէ քանի մը հատը կը քնանայ մինչեւ երկրագունդի հերթական «ջղաձգում»ը: Թէ երբ կ'արթննան անոնք, հազա՞ր թէ միլիոն տարի ետք, յայտնի չէ: Հայկ. լեռնաշխարհի ամէնէն երիտասարդ հրաբուխը Թոնդրակն է, որ վերջին անգամ, ըստ տարեգիրներու վկայութեան, ժայթքած է 1441ին եւ այժմ կ'արտավիժէ տաք գազեր եւ շոգիներ, իսկ երբեմն ալ՝ աւազ եւ մոխիր:

ԳՐԱԿԱՆ ԼՈՒՍԱՐՁԱԿ — ԹԻՒ 14

ԱԿՍԵԼ ԲԱԿՈՒՆՑ

Գրեց՝ ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

(Ծննդեան Ութսունամեակի Պատուակով)

Բ.

Վերջին տեսարանը դրամաթանական յանգումն է իր ամբողջ քսան եօթը տարիներու աշակերտութեան, պատրաստութեան: Բակունց այդ մնացեալ տասը տարիներուն կը թուի քաշուած ըլլալ կեանքի չուկայէն, ներս փախած, իր առանձնութեան, ինքնատպութեան կառչած ու ամբողջութեամբ նուիրուած գրականութեան՝ որ իր միակ ու բարձրագոյն գաղափարականը, քաղաքականութիւնն ու կոչումն է: Ոչ քաղաքակրթութիւն ոչ ալ ընկերային վեհ խտէալ, ոչ բոյաշունչ դարաշրջան ոչ ալ ապագայի ոտնաձայն՝ զբաղեցուցած են զինքը: Ընտրած է իր ճակատագիրը գրաքննադատներու իմաստակութիւններէն ու գոմխարներու սառեցմէն անկախ որոշումով մը, որքան որ կարելի է դատել իր գրականութեան նկարագրէն: Ահա ուրեմն սէնարիօն — բոլոր տեղական միջակութիւններէն ու կրքոտած տաղանդներէն վեր, ինքնիր աւանդութիւնը ստեղծելու չափ զօրաւոր, իր անկախութեամբ հպարտ բայց խոցելի, ու վտանգաւոր նախանձներ գրգռող՝ դարերուն արուեստագէտն է Բակունց, ջինջ զգայնութիւններով, ճշգրիտ գիծերով, նկարագրային անվրէպ եթէ նոյն – իսկ մակերեսային հպումներով լատտա – կերտելով իր երկը՝ բանաստեղծական մարդկանքներէն մինչեւ վիպակ ու վէպ: Հաշիւներէ ու գաղափարաբանութիւններէ վեր թափանցիկ ու վճիտ մաքրութեան մը հասած, եւ որու գիտակցութիւնը ոչ Թումանեանը ոչ Դերենիկ Դեմիրճեանը ոչ ալ Եսայեանը ունին՝ Բակունցի արձակը զուտ վայելքն է որ անձին ու գործին վաւերական նկարագրէն կուգայ: Իր գործին մէջ հայ գիւղն ու հայ հողագործ ժողովուրդը շատ աւելի վաւերական կեանքով մը կ'ապրին քան ուեւէ այլ արեւելահայ գրողի մօտ, ասիկա պզտիկ յաջողութիւն չէ ու զայն կը պարտի իր էսթէթիք ըմբռնումին որ կ'արգիլէ իրեն իր ենթակայական անձը խառնել իր ներկայացուցած իրականութեան, կ'արգիլէ դիրք բռնել մարդկային իրականութեան թեր կամ դէմ եւ կամ՝ խաղաղ ընթերցողի զգացումներուն հետ: Ոչ Հայութիւն ոչ ընկերվարութիւն, ոչ գիւղացին կամ գիւղը, ոչ մարդկութեան դատը կամ իր անձնական շահերը — այլ լոկ արուեստի դատը լոկ իր արուեստագէտի խղճին դատաստանը: Այս զինով է որ ան կը յաջողի հոն՝ ուր շատեր՝ ինչպէս բոլոր գիւղագիրները ու հայրենասէր, զգացական, հայ օղլու հայ գրողները ձախողած են:

Ասով հանդերձ, Բակունցի արուեստը չի հասնիր կեանքի ողբերգականին: Պատճա՞ռ: Իմացական թափանցումի անբաւարարութի՞ւն, դասական ճաշակի արգե՞լք, ապրումի սկարութի՞ւն — ամէն պարագայի մարդկային խորագոյն առաջը որ ազգ ու լեզու չի ճանչնար՝ դուրս կը մնայ իր հասողութենէն: Նոյն դիտողութիւնը կարելի է ընել զուտ հայկական ողբերգութեան մասին որու մակերեսին միայն կը դպի ու կ'անցնի իր արուեստը: Բայց իր պատառները որպէս ձեւի նրբանում, որպէս ոճի յաջողուածք՝ հաւասարակշռուած, ամբողջացած ու բիւրեղացած իրագործումներ են որոնք կը գոհացնեն արդիական ճաշակը: Արդարեւ, իր դարաշրջանէն յիսուն տարի առաջ ծնած ոճ մը, արուեստի ըմբռնում մը ունի ան ու ատոր համար է որ ան չէ վարակուած իր ժամանակի գրական ախտերէն: Ու առաջին, մեծ ախտը՝ երգիծանքը, սուրուկ հոգեբանութեան մը սիրելի զէնքը՝ զոր անսահման եռանդով կը գործածեն արեւելահայ գրեթէ բոլոր գրողները (Բակունցի «Պրովինցիայի մայրամուտը» մակերեսային ընթերցումով միայն երգիծական կը թուի, իրականութեան մէջ շատ լուրջ թէզ մը կ'առաջարկէ, այսինքն՝ դարաշրջաններ ու ընկերային կարգերը կրնան փոխուիլ օձի շապիկի նման՝ բայց մարդ էակը կը մնայ անփոփոխ, աչքը յառած դէպի անհասանելի բարձունքները ուր իր ցնորքը՝ կ'ապրի ուրիշ անկինէ դիտուած՝ վիպակը զուտ հայկական նշանակութիւն մըն ալ կրնայ ունենալ ուր դաղաղի նման վաղոնը ու սոցիալիզմը կը նոյնանան, երեք բարտիները կ'առնեն խորհրդանշանի իմաստ ու լեռը կը վերածուի Արարատին...): Երկրորդ ախտը՝ ծակ փիլիսոփայութեան մը, հասարակ տեղիքներու չուկան է ուր արեւելեան էն ճապաղ կեանքի իմաստութիւնը կամ կեղծ-Խայյամութիւնը քառեակներու եւ հէքեաթներու ձեւին տակ կը ծախուի միամիտ հասարակութեան: Երրորդը՝ հռետորութիւնն է որով հեղինակը իր ուռած ինքնասիրութիւնը առաջ կը քշէ, չորրորդը՝ կեղծ – մտերմիկ, խօսակցական ոճն է որու շնորհիւ հեղինակներ կը յուսան ընթերցողին համակրանքը սիրաշահիլ, հինգերորդ՝ գիւղական բարքերու, տիպարներու ու հոգեբանութեան գովասանքը որու քօղարկուած ռոմանթիզմը մեզ երկու դար ետ կը տանի: Այս ամբողջին դիմաց՝ ինչքա՜ն զուսպ, առնական, զգաստ, առարկայական ու մանաւանդ անկախ, առողջ ու արդիական՝ Բակունցը...: Ոչ մէկ դատում, սուտ մտերմութիւն, ոչ մէկ խրատ ու քարոզ, ոչ մէկ աժան զգացականութիւն: Ոչ թէ «ժամանակի շունչը», ոչ թէ «կեանքը ինչպէս որ է», ոչ թէ դարուն պատգամախօսը, ինքնահաւան կամ հայրական, ոչ թէ «իրականութեան հայելին» կամ խտէալի աշխարհէն ղրկուած բոստաքար մը՝ այլ բուն, թաքուն, ներսէն տեսնուած իրականութեան մը ցոլքը, մարդկային տառապանքը դրուած բնութեան ծոցը ու արուեստի լոյսին տակ յուսալով որ կը բուժուի, գէթ կը մեղմանայ այդ ցաւը որ մարդ ծնելէն կուգայ...: Իրապաշտ չէ Բակունց ու իր էն իրապաշտ տիպարը՝ Լառ – Մարգարը՝ չի յաջողիր զգացական էակէ մը աւելի ըլլալ: Անկարելի է հաւատալ որ մարդկային այդ պարզ տարօրէն բուռն, անզիմադրելի զգացումները որոնց մէջ կը տորորի Լառ – Մարգարը՝ չեն զսպանակուած շատ աւելի խորունկ, ճակատագրական ու դաժան բնազդներէ:

(Շար. – 2)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԽԻՍՏ ԳՆԱՀԱՏԵԼԻ ԲՐՈՇՈՒՄ ՄԸ

ԼԵՆԻՆԱԿԱՆԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԳՕՏԻԻՆ ՊԱՀՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

—O—

Հայաստանի ճարտարապետներու Միութեան վարչութեան վերջին՝ Յունիս 21 – 22ի լիակատար նիստին մասնակիցներէն Լ. Սադոյեան, Գրական Թերթին մէջ այլազան մտանանչումներուն կարգին դիտել տուած էր, անհասկնալի մըտայնութեամբ մը ԺԷ. դարէն ետք կառուցուած շինութիւնները պատմական իմաստով հետաքրքրական չեն նկատուած եւ բացարձակ կերպով անտեսուած են այդ դարաշրջանէն մինչեւ Ի. դար երկարող տուները, կենցաղի կառոյցները, ջրաղացքները, ձիթհանները, արհեստանոցները եւայլն (տես «Յառաջ» Սեպտեմբեր 5):

Տարիներու ընթացքին եւ զանազան առիթներով նոյն դժգոհութիւնը յայտնած են նաեւ ուրիշներ: Արդ, քաղաքներուն հին թաղամասերը իրենց հարազատ դիմագիծով պահպանելու առաջին որոշումը տուած են Լենինականի կուսակցական վերին մարմինն ու քաղաքին Խորհուրդին գործադիր կոմիտէն՝ վաւերացնելով նոր մշակուած նախագիծը «Կումայրի պետական քաղաքաշինական արգելոց»ին: Ասոր հեղինակներն են քաղաքին գլխաւոր ճարտարապետ Ս. Քալաշեան եւ Հայաստանի պետական նախագիծի հիմնարկութեան 4րդ արուեստանոցին տնօրէնը Ա. Միրիջանեան: Ասոնցմէ առաջինը՝ Սաշուր Քալաշեան «Սով. Հայաստան» օրաթերթին մէջ լոյս ընծայած երկար յօդուածով մը (Նոյ. 4) պարզած է ծրագիրին գլխաւոր գիծերը՝ համապատասխան խորհրդածութիւններով եւ հաստատումներով: Ներկայացուցած է նաեւ կարճ պատմական ակնարկ մը: Ստորեւ հիմնական կէտերը.—

... Ըստ էութեան, սա քաղաքաշինական աւանդների պահպանման, զարգացման, ազգային կառուցողական արուեստի եւ ժամանակակից շինարուեստի միջեւ կենսական կապի հաստատման, հայկական ճարտարապետութեան արդիական կերպարի ստեղծման մեր մտահոգութիւնների խիստ ուշացած դրսեւորումն է: Ասում եմ՝ ուշացած, որովհետեւ հէնց մեր սերնդի աչքի առաջ ուղղակի բուլդոզերներով հարթուեցին Երեւանի ապրած պատմական շերտերը, քանդուեցին Էջմիածնի ժողովրդական տները, Կիրովականի պատմութիւնը տեղափոխուեց թանգարան, քանի որ այստեղ նորացման վիթխարի ալիքը իր հետ սրբեց – տարաւ ինչ որ հին էր, անխտրական վերաբերմունք դրսեւորելով պատմականի եւ պատահականի հանդէպ...: Զմխիթարենք մեզ նրանով, որ քանդուած յուշարձանի փոխարէն թանգարանում խնամքով պահում ենք նրա լուսանկարը, դրի ենք առնում ականատեսի յուշեր: Աւանդներն ապրում են եւ փոխանցւում կենդանի կոթողի շնորհիւ, ոչ մի լուսանկար չի կարող հաղորդել քարագործ վարպետի փորձը, քարը ծաղկելու արուեստը, էլ չենք խօսում վեղադիտական այն զօրեղ ազդեցութեան մասին, որ ունի ճարտարապետական կոթողն իր միջավայրի վրայ:

... Ի՞նչ է ներկայացնում իրենից Կումայրին եւ ինչո՞ւ ենք ուզում այն պահպանել: Կումայրին բնակավայրի պատմական անունն է, որ մեզ է հասել Գիւմրի հնչիւնափոխուած ձեւով: Բնակավայրը իր գոյութիւնը հաշւում է երրորդ հազարամեակից: Մինչեւ մեր օրերը կեանքը այստեղ անընդհատ յարատեւել է: Այդ մասին են վկայում ինչպէս գրաւոր աղբիւրները, այնպէս էլ այն բազմաթիւ յուշարձանները, որ հանդիպում են բնակավայրի ողջ տարածքի վրայ:

Որպէս քաղաք, Գիւմրին իր պատմութիւնն սկսում է Արեւելեան Հայաստանը Ռուսաստանին միանալուց յետոյ, երբ ցարական արքունիքը, կայսրութեան հարաւային սահմաններն ամրացնելու մտահոգութեամբ, այստեղ իրականացնում է ծաւալուն շինարարութիւն: Սկսւում է զանգուածային ներգաղթ Ղարսից, Էրզրումից: Ճիշդ է, ռազմական կառոյցները նախագծում էին ռուս ինժեներները, սակայն շինարարութիւնն իրականացնում էին հայ վարպետները եւ դրա շնորհիւ էլ մինչեւ իսկ զինուորական կառոյցներում խիստ տեսանելի է ռուսական եւ հայկական ոճերի սինթէզը: Արդէն 1837 թ. Գիւմրին ունեցաւ իր առաջին յատակագիծը, իսկ 41ին եւ 45ին այդ յատակագիծը վերանայուեց՝ քաղաքի աննախադէպ աճի թելադրանքով: Պաշտպանական շինութիւնների, զօրանոցների համակարգի ստեղծումը զուգորդուեց բնակելի, հասարակական շէնքերի կառուցմամբ: Քաղաքի զարգացմանը նոր թափ հաղորդեց Ղարս – Ալեքպոլ – Թիֆլիս երկաթուղին: Արդէն ԺԹ դարի վերջին Ալեքպոլը Անդրկովկասի երրորդ քաղաքն էր, որ հաշւում էր 240 խանութ, բազմաթիւ արհեստանոցներ, ապացներ, հիւրանոցներ:

ԺԹ դարում կառուցուեցին քաղաքի նշանաւոր եկեղեցիները. Ամենափրկիչ Աստուածածին, Սուրբ Նշան, Պլպլան ժամ, Սուրբ Գէորգ, Ռուսաց ժամ:

Քաղաքացիական շինութիւններն ու եկեղեցիները կառուցուեցին հայկական ճարտարապետութեան աւանդներով, շատ բան ուղղակի վերցնելով Անիից կամ այն քաղաքներից, որտեղից ներգաղթել էին քարագործ վարպետները: Այսպէս ստեղծուեց, իր ինքնատիպ նկարագիրը ստացաւ պատմական Գիւմրին, որն այժմ կազմում է օրէց օր զարգացող եւ ընդարձակուող Լենինականի միջուկը:

... Կա՞յ արդեօք օրգանական կապ եւ

ԵՐԱԶԱՅԻՆ ՀԱԼԷՊԷՆ

«ԵՍ ԾԱՌ ՄԸ Կ'ՈՒԶԵՄ...»

Գրեց՝ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԾԱՌՈՒԿԵԱՆ

Ես բարձրաձայն կրկնեցի մայրիկիս խօսքը.

– «Միայն ցաւ չտաս, հոգ չտաս, բեռ հըլլամ ուրիշին...»

.

Գրուած է եղեր, մայրիկ, որ նոյնիսկ կաթողիկոսի մը արցունքը հետեւի յիշատակիդ:

Հիմա, այս տողերը գրած օրս, քսան տարի անցաւ այն օրէն: Ծառը հոն է: Ձե՞ս կարծեր, մայրիկ, որ ժամանակը եկաւ որ այլեւս քար մըն ալ ունենաս: Ես գիտեմ թէ ինչու քար չէիր ուզեր: Կեանքին մէջ կրած տաժանքներէդ ետք, չէիր ուզեր որ մահէդ վերջ քարի մը ծանրութիւնն ալ ճնշէ վրադ: Ես գիտեմ, բայց ուրիշներ չեն գիտեր: Կրնան մըտածել, թէ ինչ ապերախտ զաւակ ըլլալու է տղադ, որպէսզի մօրը հողաթումբին վրայ քար մըն ալ դրած չըլլայ: Ուրեմն ներէ որ շիրմաքար մը ունենաս, վրան՝ անունդ...

.

Ահա եւ անակնկալ նորութիւն մը, մայրիկ:

Այս գրութիւնը այստեղ վերջացած էր: Գրուած էր նոյնիսկ թուականը՝ Փետ – րուար 1979: Նորէն Հայաստան գացի, մայրիկ: Թերթերը այնտեղ գրութիւններ ուզեցին ինձմէ, տուի, տպեցին: Հետս էր նաեւ այս ձեռագիրը: Կարդացի Վազգէն Կաթողիկոսին: Լուռ, մտիկ ըրաւ, ծայրէն ծայր: Երբ վերջացուցի, ըսաւ.

–Երբ կը կարդայիր, կը մտածէի որ ես ալ պէտք է խաչքար մը նուիրեմ մայրիկիդ գերեզմանին, քանի որ այդպէս բարի կին մըն էր...

Վարդագոյն մարմարէ շատ գեղեցիկ խաչքար մըն է, մայրիկ, Ամենայն Հայոց Հայրապետին օրհնութիւններն ալ վրան...

Այդ խաչքարը պիտի դնեմ հողիդ վըրայ, ծառին տակ: Մէ՛կը չունի նման շիրմաքար մը, դուն պիտի ունենաս եւ ուրախանաս:

Իշտէ՛ այսպէս, մայրիկ, կիներուն ամէնէն դժբախտը եւ մայրերուն ամէնէն երջանիկը, որ կը ննջէ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին օրհնութեան տակ...

Փետրուար, 1979

(Շար 10 եւ վերջ)

կամուրջ քաղաքի պատմական հատուա- ծի եւ այսօրուայ կառուցապատման մի- ջեւ: Դժուար է վկայել այդ կապը: Ճիշդ է, մի քանի ինքնատիպ կառոյցներ հայ- կական դասական աւանդներն են շարու- նակում, սակայն, հէնց այստեղ էլ ծա- գում է հարցը. իսկ պատմական Գիւմրիի աւանդներն ուրիշ որտե՞ղ պէտք է շա- րունակուեն, եթէ ոչ այս քաղաքում: Կումայրի արգելոցի ստեղծումը նախ կը փրկի մեր ճարտարապետութեան այս եզակի հաւաքածուն: Գիտաուսումնա- ցին արուեստանոցի հետազօտական աշ- խատանքները, որ արդէն սկսուել են, ճարտարապետական արժէքը կը տարբե- րակեն պարզ ու պարզունակ շինութիւնից պահպանութեան յանձնելով այն, ինչ իրօք ազգային նկարագիր ունի եւ կեն- սունակ աւանդներ:

Անձնագրային յանձնաժողովը, ուր ընդգրկուած էին պատմաբաններ, ճար- տարապետներ, նկարիչներ, երեք ամիս տուն առ տուն շրջելով, հին Գիւմրիում գրանցել են 1.600 յուշարձան:

Արգելոցը կ'ընդգրկի 1.000 հեկտար տարածութիւն՝ ներառեալ եւ Ախուր- եանի ձորը, որը ինքնին, յուշարձան- ների շտեմարան է՝ սկսած ուրարտական ժամանակներից մինչեւ նորագոյն շըր- ջանը:

Այս տարածքի վրայ կառուցապատ- ուած մակերեսը կազմում է 128 հեկտար, որը եւ քաղաքի պատմական միջուկն է: Յանձնաժողովը գտել է, որ տների 60 տոկոսը միանգամայն պիտանի է բնա- կելման համար: Անշուշտ, պէտք է խըս- տագոյնս սահմանուի եւ պահպանութեան տակ առնուի նաեւ բուն յուշարձանի տա- րածքը, այն մաքրելով յետագայում յա- ւելուած շինութիւններից, անարգել ծա- ւալուած ինքնագործունէութիւնից:

Զափազանց շատ բան է փչացրել այդ ձեռներէց ինքնագործունէութիւնը: Կա- մարակապ լուսամուտի տեղում տեղա- դրուած ստանդարտ (կարած) դուռը, քանդակազարդ ճակատային պատին յա- ւելուած է ներկած թիթեղներով սարքած սանդխահարթակ, «մոդեռնացուած են» պատշգամբները՝ մետաղէ ժանեկահիւս ճաղերը թաղելով բետոնի խուլ շերտի մէջ: Այս ամէնին աւելացնենք, որ Գիւմ- րիի նշանաւոր սալայատակն էլ թաղուած է բազմաշերտ ասֆալտի տակ, ծածկուած են անձրեւաջրերը հեռացնող «քեահրեզ- ները» եւ փողոցը, անվերջ բարձրանա- լով, ջրերը մղել է դէպի նկուղները, որի հետեւանքով տների մեծ մասը տառա- պում է խոնաւութեամբ:

Այսուհանդերձ, մեր իսկ թողտուու- թեամբ գործուած խաթարումները ինք- ներս էլ պարտաւոր ենք շտկել: Առջեւում բազմամեայ ջանադիր աշխատանքն է, որի հատուցումը կը լինի սերունդների երախտագիտութիւնը:

ՍԱՇՈՒՐ ՔԱԼԱՇԵԱՆ
Լենինական քաղաքի
գլխաւոր ճարտարապետ

ԹԵՀՐԱՆԻ ՀԱՅԿ. ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԵՐԸ ԻՐԵՆՑ ՀՈԳԵՐՈՎ

Թեհրանի մէջ տեղի ունեցած է հան- դիպում մը հայ խմբավարներու միջեւ, որոնք քննութեան ենթարկած են գոյու- թիւն ունեցող երգչախումբերու վիճա- կը, երգարուեստի մակարդակը, զարգա- ցումը, դպրոցներու մէջ հայերէն երգի ուսուցումը եւ այլ հարցեր: Հանդիպումին ներկայ եղած են Հրաչուհի Մակարեան, Վազգէն Փիր- ջանեան, Էդիկ Յովսէփեան, Ժոռա Մի- նասեան, Գուրգէն Մովսէսեան, Տիգրան Սուքիասեան եւ Վաչագն Յարութիւն- եան:

Թեհրանի մէջ ներկայիս գոյութիւն ունին հինգ ժողովրդական եւ չորս եկե- ղեցական երգչախումբեր:

«Արարատ» Միութեան թիւ մէկ երգ- չախումբը, որուն ղեկավարն է Էդիկ Յովսէփեան, ունի 80 անդամ եւ այս տա- րի քանի մը համերգներ տուած է Թեհ- րան եւ արուարձաններ:

«Արարատ» Միութեան Աճի երգչա- խումբը 25 անդամ ունի. ղեկավարն է Հրաչուհի Մակարեան:

Հ. Բ. Ը. Միութեան երգչախումբի ղեկավարն էր Ալեք Բաղումեան, որ ան- ցեալ տարեշրջանին քանի մը անգամ հան- դէս եկած է զանազան առիթներով: Խում- բը ունի 45 անդամ: Ներկայիս ղեկավարն է Գուրգէն Մովսէսեան: Աւելի մը խում- բին ղեկավարն էր Վազգէն Փիրջանեան:

«Սիփան» Միութեան Կոմիտաս երգչա- խումբը, որուն ղեկավարն է Տիգրան Սու- քիասեան, ունի 40 անդամ:

Հայ համալսարանականներու ընդհա- նուր Միութեան երգչախումբը ունի 35 անդամ. ղեկավարն է Էդիկ Յովսէփեան:

Ասոնցմէ զատ Թեհրանի չորս եկեղե- ցիները ունին իրենց երգչախումբերը, ո- րոնցմէ ամէնէն բազմանդամը Ս. Սարգիս եկեղեցւոյ երգչախումբն է իր 30 երգիչ- ներով, որոնց ղեկավարն է Մարտիկ Աւե- տիսեան:

Խմբավարները հանդիպման ընթացքին, անդրադառնալով երգչախումբերու ներ- կայ վիճակին, նշած են որ դժգոհութեան- տական արժէք ներկայացնող աշխատան- քի տեսանկիւնէն դիտելով նախանձելի պատկեր մը չեն ներկայացներ անոնք: Շեշտուած է անհրաժեշտ դժուարութիւնը Թեհրանի մէջ երգչախումբ կազմելու եւ յարատեւ աշխատանք տանելու տեսակէ- տէն, է, թէ երգչախումբերու վիճակը ան-

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

Երեւանի «Աշխատանք» մարզական Միութեան անդամ Սամուէլ Արթէնեան Սարատովի մէջ տեղի ունեցած սու- սերամարտի մրցումներու ընթացքին յա- ջողութեամբ յաղթելով իր բոլոր մրցակից- ներուն շահած է «ախոյեանի» եւ սուսերամարտի չամփիոնի ոսկի մետալ:

×

Համամիութենական ծանրամարտի մրցում- ները տեղի ունեցած են Բաքուի մէջ մաս- նակցութեամբ 400 մարզիկներու, որ Լե- նինականցի Վ. Շահինեան (55 քիլ.) իր դասակարգին մէջ հանդիսացաւ առաջին:

մխիթարական է քանի որ գործը գլխա- ւոր ամէն հիմերու վրայ դրուած չէ: շատեր ծանրութեան մասին գաղա- փար իսկ չունին:

Հանդիպումի ընթացքին քննարկուած հարցերու մէջ այս կէտը ունեցած է իր յատուկ տեղը եւ նիւթ դարձած մտքերու լայն փոխանակութեան: Նշուած է թէ երգարուեստի զիտական ուսուցման հիմերը դպրոցներու մէջ պէտք է դրուին: Ծանրութեան եւ երաժշտա- կան կրթութիւնները ուսուցումը պէտք է կատարուին լրջօրէն եւ բոլոր դպրոցնե- րու մէջ: Ներկաներու մէկը դիտել տը- ուած է, թէ երգչախումբերու մասնակ- ցելու համար կա'մ պէտք է քաջ ծանօթ ըլլալ ծանրութեան, կամ միայն լաւ ձայնի տէր: Ներ- կայիս կարելի չէ թէ ծանրութեան սորվելեն եւ թէ երգչախումբի աշխա- տանքները վարել, որովհետեւ խմբավարը մեծ նեղութեան կը քաշէ սիրողը մարզե- լու եւ վարժեցնելու համար, իսկ սիրողը օր մը կը թողու կը հեռանայ, խմբա- վարը ստիպելով նոյն աշխատանքը վե- րէն նորէն սկսիլ, ինչ որ մեծ դժուարութիւ- թիւն կը ստեղծէ իրեն:

Հայկական երգարուեստը դպրոցներու մէջ ամուր հիմերու վրայ դնելու եւ ու- սուցման ծրագիրները ներդաշնակելու նպատակով առաջարկուած է համաձայ- նութիւն կնքել ա. երգի ուսուցիչները եւ միասնաբար որոշել թէ ուսուցման տա- րեշրջանին քանի երգ եւ ինչ տեսակ եր- գեր պէտք է ուսուցանեն դպրոցներու մէջ: Այս ձեւով հայերէն երգի ուսու- ցումը պաշտօնականութեան մը ձեւը կ'առնէ: Առաջարկուած է նաեւ կազմել խմբավար- ներու եւ երգիչ - երգչուհիներու ընկե- րակցութիւն մը արհեստավարժ հիմերու վրայ, ունենալով եւ վարչութիւն նաեւ ազգային մարմիններու հովանաւորու- թիւնը:

ԾՈՎԵՐԷ ԾՈՎԵՐ

ԱՀՈՒԱԶԻ մէջ (Պարսկաստան) Հոկ- տեմբերի վերջաւորութեան տեղի ունե- ցած է Հայ Մշակոյթի Շաբաթ մը: Հոկ- տեմբեր 25ին նշուած է Մշակոյթի Օրը: Բանախօսած է Տիգրան Փօղոսեան, ան- դրադառնալով հայկ. տառերու գիւտին: Ժորժիկ Շահվէլադեան խօսած է «Մշա- կոյթի իմաստն ու մեծութիւնը» նիւ- թին շուրջ: Ցուցադրուած են Հայկական մշակոյթին վերաբերող 60 լուսապատ- կերներ:

Հոկտ. 28ին տօնուած է Կոմիտասի եւ Յ. Թումանեանի ծննդեան 110ամեակը: Երգած է Բաղրամեան խօսած է երկու մշակներու կեանքին ու գործին մասին: Բեմադրուած է Թումանեանի «Անուշի փորձ»ը:

Հոկտ. 31ին, երեկոյթ մը նուիրուած է Շիրվանզադէի: Ռուբէն Բուլեան ներ- կայացուցած է Շիրվանզադէի գործը, որմէ ետք բեմադրուած է Քասաբերգէի «Շալըաթանք» երկը: «Շաբաթ»ը կազ- մակերպած է «Ահուազի Հայոց Մշա- կութային Միութիւն»ը:

×

ՍԵԼԱՆԻԿԻ Նանսէն հիմնարկութեան Մերձանցի արուեստի մէջ, Նոյ. 11ին, նշ- ուած է Մերձանցի հիմնադրութեան 15- ամեակը: Նորվեկիացի ազգականները յա- ւերժացնելու համար Նանսէնի (1861 – 1930) յիշատակը, իր ծննդեան հարիւր- ամեակին առթիւ, որոշած էին Սելանիկի մէջ ծերանոց մը կառուցանել: 1964ին կատարուած էր արդէն հաստատութեան պաշտօնական բացումը: Ներկայիս հոն կ'ապրին 33 ծերունիներ, որոնց 25ը Հա- յեր են:

×

ԼՈՍ ԱՆՃԵԼԸՍԻ «Կարապետեան» սը- րահին մէջ, Նոյ. 4ին, տեղի ունեցած է «Արփենապարագ» ցուցահանդէսի ցու- ցադրութիւնը, կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. «Մուսա Տաղ» Ուխտին: Ցուցա- նակներն նիւթը առնուած է Ալեք Ասա- րեանի «Ազատութեան ճանապարհին» գիրքէն «Արիւնի ձայնը» պատմուած- քէն: Կազմակերպիչները արտէն մուտքի հասոյթը՝ 1200 տոլար, նուիրած են Հո- գեվոտի Հայ Կեդրոնին:

×

ԼՈՍ ԱՆՃԵԼԸՍԻ «Ամպասադոր» պան- դոկին մէջ, Նոյ. 3ին, նշուած է «Ռոզ եւ Ալեք Փիլիպոս» ազգային վարժարանի հիմնադրութեան տասնամեակը: Ներկայ եղած են 750 հոգի: Տօնդրուած է բան- կետին ընթացքին մը եւ ի նպաստ վար- ժարանին եղած նուէրներէն գոյացած է 113 հազար տոլար:

ՍՊԱՍՄԱՆ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ
(ՎԷՊ)

= ՃԷԳԻԼ ԽԱՉԵԵԱՆ =

Գ.

Տիկին Նատա զայն Սաստաֆի ներ- կայացնելու վրայ էր երբ նոր հիւրեր եկան: Հետզհետէ Շաբաթ երեկոյեան սովորական ուրախութիւնը կը սկսէր զգալի ըլլալ. շատ տարբերութեան եր- թալիներու զրոյցներն կը հաշւին եւ զուարթ աղմուկները շուրջ լսուեցան ... Պատկերաշար խումբեր կը կազմուէին, հեռաւոր ... բացատրութիւններ, վիճաբա- նութիւններ կը լսուէին ամէն կողմէ: Սրահին մէջէն ամենաշատ կ'երթայ ... աւելի, կը քննադատուէին էր- թալ: ... Անիկան եր առանց ... աշխատանքներն հան ... կազմուած էին զինքը եւ նոյն ... Անմիջապէս Լարտոսի մէջ կը պատէր կար, նոթերով եւ ...

խատութեանց վրայ յօդուածով մը: Ու- ժով կազմուածով օրիորդ մը էր ան- կա, մազերը շատ կարճ կտրուած, ծայ- րայեղ պարզութեամբ մը հագուած, եւ անկեղծ ... եւ խօսը զինեբով ... ինչ մը ունէր ... մէջ Լարտոսի մէջ պատմութեան ... զանող վրայ տեսնէ ... ինկած կը զարդարէ ... ներկայացնէ՝ այլ ... կարծէք թէ ակնոցներ ... ինչ պիտի ... բնական ... Սաստաֆը ինչ կ'ընէր ... իրեն հարցուցած ... երեխաներ ... վրայ ... փոխուին զեղեցկուհին ... կը ... ինքնէն ... իր աչքերը ... նայուած էր ... ինքն ... կարծիքը ... քեթէր, բայց անոնք ունէին իրենց մէջ ... միջոցով ... ի ... ու ... անուն ...

թիւն մը: Նոյն միջոցին տեսաւ որ Պա- րոն Զանոսի դէպ իրեն կու գար ժպիտ- տալով:

— Սիրելի բարեկամս, Տիկինը ձեզ կը սպասէ ճաշասրահին մէջ, ձեզ խօսելիք ունի: — Անմիջապէս Սաստաֆը հետե- ւեցաւ Զանոսին: ... Տիկին Նատա ե- ռանդով կը խօսէր:

Պարոն Բրաս մէկին հասակով երիտա- սարդ մըն էր ... բայց ոչ ... խօսակից ... եւ ... եր- կան խոսեցաւ ... ինկաւ ... անուն ... Ստացումով ... իր ... կը սպասէր ... Հայրս ... ըսաւ ... ամբողջական համար կը բաւէ որ ... համար:

Անմիջապէս որ Սաստաֆը տեսաւ դէ- պի անոր անցաւ.

— Պարոն Սաստաֆ, շատ նեղացուցիչ բան մը ըրիք:

— Այս՛, պարոն Բրաս, կը ցաւիմ որ ... ինչպէս Տիկին ... Մաքիանիննը այս առաւօտ ...

յօրովին անհրաժեշտ պիտի ըլլար ... մը տեղի ունեցեր է: Անխուսափ՝ Բրաս իրեն կը նայէր ... Մէկէն հոգւոյն մէջ ծած- կուած զգացումները ... :

— Այլ ... թէ իրաւունք չունիք կը- նէք քո ... Պարոն ... հա- նի ... մըն է ... գիտեր ... իր ... բան ... ինչպէս ... ինքեան ... թէ ... քօչեր է ... զգացողութիւն :

— Ինչո՞ւ:

— Որովհետեւ երեւակայեցէք որ այն ... ինքը ... խօսքերս հանեն ... պատասխանելու ... համար իրենց ... մեծ ... մը, յամառութիւն մը ... այս ... պատասխան ... կը ... :

(13 – Շար.)

Այրի Տիկին Հայկանոյշ Ֆերհատեան և զաւակները, այրի Տիկին Գոթեան, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէսեան, Տէր եւ Տիկին Գալիկեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ փեսային

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՖԵՐՀԱՏԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Նոյ. 25ին, 55 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ձորեքշաբթի, Նոյ. 28 ժամը 8·45ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Իսիի գերեզմանատունը, ուր ալ Լ'էկալիթէ:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Շաւիլէն Գր. Կիւլեան եւ Օր. Շաքէ Կիւլեան կը ծանուցանեն թէ Կիրակի, Դեկտ. 2ին Շաւիլի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց կնոջ եւ մօր՝

ԼՈՒՍԸՆԹԱԳ ԿԻՒԼԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, ինչպէս նաեւ Կիւլեան եւ Պէճարեան ընտանիք-ներու բոլոր ննջեցեալներուն յիշատակին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

Եկեղեցիի հասցէն 4 Ռիւ տէ 3 Շանթիէ, Շաւիլ:

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Սէն-Լու Կրան-Փէնի Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը առ ի երախտագիտութիւն մեզմէ առ յաւէտ բաժնուած նախկին առաջնորդ՝ Հոգեւոր Հայրերու, եկեղեցւոյ շինութեան նիւթապէս եւ բարոյապէս ծառայող բոլոր Թաղական անդամներու, նուիրատուներու եւ որեւէ ձեւով եկեղեցւոյ պայծառութեան նպաստողներու եւ համայն Թաղեցիներու ննջեցեալներուն համար հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ Կիրակի, Դեկտ. 2: Ժամերգութիւն ժամը 9ին, պատարագ 10, հոգեհանգիստ 11·30 կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Շահան Խաչակիր Քհնյ. Տէտէեան:

L'EPHORIE DE L'EGLI SE ARMENIENNE D'ISSY organise au Centre Culturel N. FRINGHIAN, 6 Ave. Bourgain, Issy-les-Moulineaux à 21 h. 2 soirées théâtrales les

29 - 30 Novembre

"LES DRAGÉES"

OU L'ANTICHAMBRE DE LA GUERRE AU LIBAN
Texte : EDGAR DAVIDIAN
Mise en scène : NABIL EL AZAN

ouverture le jeudi 30 novembre

PARIS-PARIS

CABARET GREC

Direction HOVANESSIAN

30, AVENUE GEORGE V TEL. 720 27 33 720 28 60

ambiance grecque

UN NOUVEAU CABARET DE GRANDE CLASSE

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ս. Թադէոս եւ Ս. Բարթուղիմէոսի տօնի եւ Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ 26րդ տարեդարձի առթիւ, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Դեկտ. 2, եկեղեցւոյ մէջ պաշտօնավարող հոգեւորականներու եւ աշխարհականներու հոգւոց համար:

Կը խնդրուի գաղութի հաւատացեալներէն ներկայ ըլլալ:

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

Շաբաթ օր, Դեկտ. 1, տօն է Սրբոց առաքելոցն եւ առաջին լուսաւորչացն մերոց Թադէոսի եւ Բարթուղիմէոսի:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10ին, պատարագ կը մատուցուի:

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը ներկայ գտնուելու պատարագին եւ աղօթելու Հայաստանեայց Առաք. Եկեղեցւոյ անսասանութեան համար:

ՄԱՐՍԷՅԼ

Ընդունելութիւն

Ի պատիւ

Սիլվա Կապուտիկեանի

Կազմակերպութեամբ Ս. Սահակ-Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ վարչութեան, Հինգշաբթի, Նոյ. 29 ժամը 21ին, եկեղեցւոյ Մշակութային սրահին մէջ:

Editions
LA PENSEE UNIVERSELLE
4, Rue Charlemagne, Paris 4e
Métro : St. Paul

Jacques Parvanian

"Au-Dela De L'Esperance

Tome 1 : LA FOI
Arménie, 1948, *Les débuts difficiles d'un rapatriement*
384 p.

En vente à « La Pensée Universelle » à PARIS : chez H. Samuel, rue Monsieur le Prince 51 et chez Mme Palouyan, 9, rue de Trévise à MARSEILLE : Libr. Flammarion sur la Canebière, et en librairie sur commande

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի նախկին Սանուհիներու Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկ. Արշալոյս եւ Օր. Սեդա Սիմոնեանէ 1000 Ֆրանքի նուէրը, վարժարանին 100-ամեակին առթիւ:

ՃԱՇ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ի ՆՊԱՍՏ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՍՈՒՐԲ ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆԻՆ
Շաբաթ, Դեկտ. 1, ժամը 20·30էն մինչեւ առաւօտ
Նախագահութեամբ՝ Կաթող. Պատուիրակ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ -
Ալֆորվիլի երեսփոխան - քաղաքապետ ԺՈԶԷՖ ՖՐԱՆՁԵՍՔԻ
Ներկայութեամբ ՍԻԼՎԱ ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆԻ
Salle des Fêtes Voltaire (Alfortville)
Մասնակցութեամբ
ՊԵՏԻԿԻ ԻՐ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲՈՎ

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհանուր ժողովը տեղի կ'ունենայ Դեկտ. 1 Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 16ին, Մշակոյթի Տունը: Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը փափաքելի է: Բաժակ մը թէյի շուրջ, մտերմիկ կարծիքներու փոխանակութիւն: Կարեւոր օրակարգ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Տիկ. Լիւսի Նշանեան 100 ֆր., Փրոֆ. Կ. Ռիծծի 50 (Վենետիկէն), Տէր եւ Տիկ. Գրիգոր Եսիգարաշեան 50 ֆ. ողբացեալ Հռիփսիմէ Վարժապետեանի յիշատակին:

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

APRES SON PASSAGE TRIOMPHALE A LA

LA CAPPADOCE

Adiss HARMANDYAN

DE RETOUR
Du 6 Décembre au 16 Décembre

tous les soirs

DUO ACROPOLIS

DANSES et SHOWS GRECS

DANSEUSE ORIENTALE

ET

YORGANTZ

DINER DANSANT AVEC L'ORCHESTRE CAPPADOCE

Réservations : 375-05-30 — 67 bis, Quai Blanqui — Alfortville 94

Հ. Բ. Ը. Մ. — ՎԱԼԱՆՍ

Նախաձեռնութեամբ
Տիկնանց Օժանդակ Յանձնախումբի

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՃԱՇ

Grande Soirée Dansante
« AUTOUR D'UN PLAT »
Շաբաթ 1 Դեկտեմբեր
« NOVOTEL »
La soirée sera animée par les dynamiques animateurs
Patrick VAN PARYS et
Vartkès VARTANIAN
Ճաշ ժամը 21էն սկսեալ
Մուտք՝ միայն պարահանդէսի, ժամը 24ին

En supplément au programme de la tournée en France, le Comité Culturel de la Sorbonne Nouvelle Paris III, l'U.C.F.A.F. et la J.A.F. présentent
L'ENSEMBLE NATIONAL DE CHANTS ET DANSES D'ARMENIE, URSS
85 artistes
ԹԱԹՈՒԼ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ ԵՐԳԻ-ՊԱՐԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ԱՆՍԱՄԲԼ

gala exceptionnel

Grand amphithéâtre de la Sorbonne 47, Rue des Ecoles — PARIS
Jeudi 29 Nov., à 20 h. 45 précises
Entrée 40 F, Etudiants 15 F (sur présentation de la carte)
Places non numérotées
Renseignement : 208-76-49

Location : Centre Culturel Arménien U.C.F.A.F.-J.A.F. 6, Cité du Wauxhall 75010 Paris, de 15 h. à 20 h. — Centre Culturel de la Sorbonne Paris III, 13, Rue de Santeuil, 75005 Paris, Bureau 12, de 17 h. à 19 h. — Cité Universitaire (Pavillon Arménien), 57, Boulevard Jourdan, 75014 Paris

ՀԱՆԳՐՈՒԱՆԱՅԻՆ ԽԱՂ

RALLY - PAPER

Կազմակերպուած
Հ·Մ·Ը·Մ·ի Փարիզի մասնաճիւղին
կողմէ

Տեղի կ'ունենայ Դեկտ. 9, Կիրակի ժամը ճիշդ 13ին: Մեկնում Մշակ. Տունէն, 17 Ռիւ Պլէօ, Փարիզ 9րդ

Մանրամասնութեանց համար հեռաձայնել ամէն օր ժամը 16էն 18.—
824·63·89

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
29
JEUDI
29 NOVEMBRE
1979

LE NUMERO 2 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

55րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.524 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 55e ANNÉE — No 14.524

ՊԱՊԸ ԱՆԳԱՐԱՅԻ ԵՒ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

ԳՐԳՌԻՉ ՅՕԴՈՒԱԾՆԵՐ
ՕՏԱՐ ՄԱՄՈՒԼԻՆ ՄԷՋ

ՀԱՅԵՐՈՒ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔՆԵՐ ՊԱՊԻՆ

ԿԸ ԽՈՐԱԳՐԷ ՔՈՌԻԷՌԷ ՏԷԼԼԱ ՍԵՌԱ

ՉՄՈՌՆԱՆՔ ՈՐ ՄԵՐ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՆ ԱԼ ԳՆԱՑ...

Մինչ Պօղոս Զ. գոհացած էր միայն Պոլիս երթալով, որ Թրքական քաղաք մը ըլլալէ աւելի Աթոռն է Տիեզերական Պատրիարքին Օրթոտոքսներու, Յովհ. – Պօղոս Բ. նախ ոտքը կը դնէ Անգարա: Այս ճամբորդութեան առթիւ մեծ յուզում ծագած է մեր գաղութին մէջ մինչ օտար մամուլն ալ գրգռիչ գրութիւններով Ֆիկարօ-էն Քոռիէռէ իւզ կը լեցնէ կրակին վրայ: Միլանոյի Քոռիէռէ Տէլլա Սեռա օրաթերթին Նոյ. 27ի, Զորեքշաբթի օրուան թիւին առաջին էջը, մեծ խորագիր մը՝ «Հայերու սպառնալիքներ Պապին, չեն ուզեր որ Թուրքիա երթայ»: Եւ հիմնաւորելու համար այս շռնդալից խորագիրը, իտալական օրաթերթը կը նկարագրէ Մարսիլի եղեռնափորձերը ու իր գրութիւնը զոր ստորագրած է Մարսիլի իր թղթակիցը՝ Փաօլօ Պուճիալլի, կը սկսի սա ձեւով.— «Միայն Հայերը կը պակսէին բարդացնելու համար աշխարհի կեանքը»: Ապա, կը նկարագրէ Մարսիլի եղեռնափորձերը օդանաւային ընկերութեանց դէմ, որոնց տէր եղած է «Հայաստանի Ազատագրութեան Գաղտնի Բանակը» որ յայտարարած է նաեւ՝ «Պապը պէտք չէ Թուրքիա երթայ»: Այս լուրերու կողքին թերթը լոյս ընծայած է Վատիկանէն գրուած յօդուած մը զոր ստորագրած է Ֆապրիցիօ տէ Սանթիս «Խաղաղութեան նոր ուխտագնացութիւն մը քաղաքական մոլեգնութեան մթնոլորտի մը մէջ» եւ ուր յօդուածագիրը կ'ըսէ ի մէջ այլոց.— «Կրօնական ուխտագնացութիւն մը պիտի ըլլայ, բայց այն քանի մը դրուագները, որ կանխեցին զայն նախատեսել կուտան որ Պապին Թուրքիա ճամբորդութիւնը դիւրին պիտի չըլլայ: Հայերու եղեռնափորձը Սպանիա յստակ նպատակ մը ունի՝ բողոքի ցոյց մըն է Պապին դէմ, որ կ'երթայ երկիր մը, ուր Հայերը իրենք զիրենք հալածուած կը զգան»:

Արդարեւ մէկ կողմ դնելով այս ծայրայեղութիւնները, որոնց զուտ հայկական բնոյթը կասկածելի է, տրուած ըլլալով որ հետեւանքները՝ անճպաստ են մեզի եւ միջազգային հանրային կարծիքը ոչ թէ համակիր կը դառնայ Հայ Դատին այլ, ընդհակառակն, եթէ փոքր համակրութիւն մըն ալ ունէր, կը կորսնցնէ, հարկ է գուցէ յիշել, որ մեր սիրտը շատ աւելի սեղմուելու պատճառներ ունեցաւ անցեալին երբ ոչ թէ Ընդհանրական Եկեղեցւոյ պետը այլ՝ մեր Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ պետը՝ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, ոչ միայն Պոլսէն զատ Անգարա գնաց այլեւ ծաղկեպսակ մը դրաւ Աթաթիւրքի դամբարանին: Յիշողութիւնները թարմացնելու համար ըսենք ուրեմն թէ 1961 Յուլիս 4ին Ամենայն Հայոց Վազգէն Կաթողիկոսը Պոլիս կը ժամանէր երջանկայիշատակ Գարեգին պատրիարքի յուղարկաւորութեան առթիւ: Ապա, կ'անցնէր Անգարա, քանի մը օր ետք, ուր կը հասնէր Յուլիս 17ի առաւօտը ժամը 9.30ին եւ օդակայանէն իսկ, Հանրապետութեան նախագահին տրամադրած պաշտօնական ինքնաշարժով Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, հանդիսաւոր թափօրով ուղղակի կ'երթար Աթաթիւրքի դամբարանը: Ահա թէ այդ օրերուն ինչպէս կը նկարագրուէր այս «պատմական» այցելութիւնը.— «Ժամը ճիշդ 10ին շքախումբը հասաւ Անըթքապիր եւ դիմաւորուեցաւ հարիւրապետի մը կողմէ: Երկու զինուորներ կը կրէին գեղեցիկ ծաղկեպսակը, որու վրայ գրուած էր՝ Վազգէն Ա. Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց: ... Վեհափառը հասած է արդէն դամբարան, կը յառաջանայ ծաղկեպսակին մօտ, կը բռնէ քովէն եւ կը զետեղէ Աթաթիւրքի դամբարանին վրայ, յետոյ լռութիւն: Երբ վերջ կը գտնէ յարգանքի այդ պահը, Վեհափառը կը քննէ յուշադամբանի ճարտարապետական կառոյցը, հիացում կը յայտնէ եւ կ'ըսէ.— «Ամէն տեղ կարելի է հանդիպիլ նման կառոյցներու, բայց այսքան ճաշակաւոր, այսքան գեղեցիկ դժուար է գտնել»: Հայրապետը յետոյ կ'առաջնորդուի դամբարանի քովընտի սրահը, ուր կը գտնուի Պատուոյ Տոմարը: Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը էջին վրայ կը գրէ հայերէնով

Խորապէս զգածուած
Վազգէն Ա.
Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց
17.7.1961

×

Այս վերյիշումով ի՞նչ կ'ուզենք ըսել: Պարզապէս սա որ՝ խուսափինք ծիծաղելի ըլլալէ եւ մանաւա՛նդ... Պապէն աւելի պապական ըլլալէ: Մենք կրնանք երեւակայել թէ հոգեկան ինչ խռովք ապրած է Կաթողիկոսը Ամենայն Հայոց ա՛յդ պահուն, բայց բողոքի ոչ մէկ ձայն հանեցինք եւ «լայնախոհ հասկացողութիւն» մը ցոյց տուինք, համոզուած որ քաղաքական ի՜նչ-ի՜նչ նկատումներ ստիպած էին Կաթողիկոսին որ այդպէս վարուի: Մինչեւ այսօր, սակայն սրտի սեղմումով է, որ կը յիշենք այդ պահը երբ՝ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը ծաղկեպսակ կը դնէ Աթաթիւրքի դամբարանին: Կը խորհինք որ ա՛յն ատեն է, որ մենք հանդուրժած ենք անհանդուրժելիին...:

×

Ինթերնէշընըլ Հէրըլտ խօսելով այս այցելութեան մասին, կը յիշէ Հիւրրիէթի խմբագրականը, ուր կ'ըսուի.— «Ոչ մէկ խնդիր կ'ըլլայ ցորչափ Պապը միտքը դնէ որ Իսթանպուլ կուգայ եւ ոչ՝ Պոլիս»:

Ամերիկեան օրաթերթն ալ կ'ակնարկէ «հայ ծայրայեղներու» բայց ինչպէս այլ թերթեր, կը յիշէ նաեւ թէ Գարթալի բանտէն փախած Թուրք մարդասպանը, սպառնական նամակով մը կը յայտնէ թէ Պապը պիտի սպաննէ: Այս մթնոլորտին մէջ է, որ Զորեքշաբթի օր, Յովհ.–Պօղոս Բ. Անգարա կը հասնէր, մայրաքաղաքը երկրի մը, որու բնակչութեան 98 առ հարիւրը մահմետական է: Ֆիկարօ կը գրէ թէ ոստիկանութիւնը եւ բանակը իրենց ուշադրութիւնը կեդրոնացուցած են Հայերուն վրայ, որ քրիստոնեայ կարեւոր բաղդոյն համայնքն են (50.000 կ'ըսէ) եւ կ'աւելցնէ. «Ի՞նչպէս Հայերը կրնան մոռնալ իրենց ժողովուրդին բնաջնջումը 14 – 18ի պատերազմին»:

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԵՒ ՀԱՅԿ. ՀԱՐՑԸ

«ՈՉ ՈՔԻ ՄՏՔԷՆ Կ'ԱՆՑՆԷՐ ՈՐ ՊԱՏԱՀԵԼԷՆ ՎԱԹՍՈՒՆ ՏԱՐԻ ՎԵՐՋ ՀԱՅԿ. ՀԱՐՑ ՄԸ ՊԻՏԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒԷՐ ԿՐԿԻՆ»

ԿԸ ԳՐԷ ՖԷԼԷՔ «ՄԻԼԼԻՅԷԹ»Ի ՄԷՋ

(Գ. և վերջին Մաս)

Հակառակ ասոր, Սուլթանին Հայերու հանդէպ ունեցած բարեացակամութիւնը կը շարունակուէր սակայն: Որովհետեւ, բոլոր այդ աղէտներուն պատասխանատու հանդիսացող Հայերը Արեւելեան Նահանգներու բնակիչներէն էին: Ուշադրաւ էր որ Իսթանպուլցի Հայերը երբեք չէին մասնակցեր նման խնդիրներու: Տակաւին Սելիմ Գ. Սուլթանի օրերէն Հայերը իրենց կարողութիւններով գնահատուած հպատակները եղած էին Կայսրութեան՝ թէ՛ իբրեւ երաժշտագէտ եւ թէ արուեստի այլ ճիւղերուն մէջ ցուցաբերած յատկութիւններով: Տոլմապահչէի Պալատը եւ Մզկիթը կառուցուած էին Սարգիս Պալեան կոչուած հայ ճարտարապետի մը կողմէ: Թատերական արուեստին մէջ ալ, Ֆէհիմ Պէյէն զատ՝ մնացեալ բոլոր արուեստագէտները Հայեր էին, սկսեալ Մնակեան էֆէնտիէն, իսկ Լեւոն Խանճեան էֆէնտի աչաւորւկ մեծ երաժշտագէտ մըն էր: Ես անգամ երբեմն Խանճեան էֆէնտիի դասերուն կ'երթայի:

Հայերը երբ Օսմանեան շրջանին այսպիսի բացառիկ դիրքի մը տէր էին, դժբախտաբար երկիրը քանդելու եւ յեղափոխութիւն յարուցանելով Եւրոպայի միջամտութիւնը ապահովելու աշխատեցան: Զիջողեցան: 1917ին ռուսական ճակատին վրայ երբ մեր բանակները ետ քաշուեցան, հոն եկող հայ հրոսակները անբացատրելի խժդժութիւններ ի գործ դըրին: Այս պարագան՝ ատենին ամերիկեան կառավարութեան կողմէ կազմուած Քննիչ Յանձնախումբը աչքէ անցուցած էր եւ տեղեկագիր մը տուած, ուրկէ յայտնի կ'ըլլար Թուրքերու անմեղութիւնը եւ թղթածրարը կը փակուէր այդ տեղեկագրին վրայ: Արտաքին Գործոց նախարարութեան արխիւներուն մէջ անպայման օրինակները կը գտնուին այդ տեղեկագրերուն: Սակայն, նկատելով որ ռուսական բանակը Թուրքիա մտնելէ առաջ այդ զօրքը առաջնորդող հրոսակները մահմետականները մզկիթները լեցնելով այրել սկսեր էին, պարտեալ Թուրքիան ալ հոն գտնուող Հայերը հաւաքելով տարագրութեան ձեռնարկեց: Ասիկա, պարզապէս բնականոն փոխադարձութիւնն էր Հայերու ըրածներուն: Թէ այդ միջոցին ո՞ր կողմը աւելի մեծ թիւով զոհեր տուաւ, ո՞վ աւելի շատ կոտորուեցաւ, այդ մասին ոչ հաշիւ բըռնուած է, ոչ ալ կարելի է բռնել: Այսպէսով, Արեւելքի Հայերը փոխադրուեցան Չորրորդ բանակի հակակշռին ներքեւ գտնուող շրջանները: Ասիկա ալ տարագրութիւն կոչուեցաւ, որ կը նշանակէ բռնագաղթ:

Չորրորդ բանակին հրամանատարն էր (Մօրուսաւոր) Ճեմալ փաշա, որ իր բանակին հակակշռին տակ գտնուող հողամասերը մտնող Հայերուն, մասնաւորաբար հայրն ու մայրը կորսնցնող տղոց հանդէպ շատ գուրգուրոտ վերաբերում ցոյց տուաւ, պաշտպանեց զանոնք ու տեղաւորեց Լիբանանի մէջ: Իսկ այսօր՝ Լիբանանի մէջ գտնուող Հայերը, ահա այդ Ճեմալ փաշայի փրկած Հայու տղաքն են: Եթէ մինչեւ իսկ ըսենք, թէ Լիբանանի ներկայ Հանրապետութեան նախագահը Սարգիս անուն Հայ մըն է, դիւրաւ առիթը կ'ընծայէ այդ պարագան գնահատելու արժէքը Ճեմալ փաշայի այն ծառայութեանց, զորս ան մատուցած է Հայերուն: Սակայն պատերազմէն վերջ Ճեմալ փաշա սպաննուեցաւ դարձեալ Հայերու կողմէ եւ ասիկա ալ իր վարձատրութիւնը եղաւ:

Հիմա բոլոր այս պատմութիւնները պատմելու տեղն ու ժամանակը չէր, գիտեմ: Չէր, եւ սակայն, հակառակ անոր որ ոչ Թուրքիոյ մէջ ծնած են եւ ոչ ալ Թուրքերու հետ որեւէ կերպով յարաբերութիւն ունեցած, արտասահմանեան ծընունդով կարգ մը մոլեռանդ Հայեր կարծէք թէ 60 – 65 տարի առաջ պատահածները կ'ուզեն որ այսօր կրկնուի եւ իրենց հօրը, թերեւս ալ մեծ հօրը վրէժը կ'ուզեն լուծել Թուրքերէն: Մինչեւ այսօր, Թրքական դեսպանատուներէն 7 – 8 հոգիի արիւնը մտան: Ափսոս որ Եւրոպայի մէջ ալ այդ ոճիրներուն հեղինակները գտնելու համար հարկ եղած փութկոտութիւնը ցոյց չեն տար: Այն ատեն մենք ալ պիտի ստիպուինք զմեզ պաշտպանել քանի մը ճակատներու վրայ:

Այս ցաւալի խնդրին մէջ բոլորէն աւելի ալ կը մեղքնամ Իսթանպուլի Հայերուն, որովհետեւ այդ ոճիրներուն հետ հեռուէն ու մօտէն ոչ մէկ կապ ունեցած են եւ հոս կատարեալ անդորրութեամբ իրենց գործերով է որ կը զբաղին միայն: Կը վախնանք, որ այդ Թուրքի թշնամի մոլեռանդ Հայերը իրենց ցեղակիցներուն ալ հանդիստը կը խռովեն: Մաղթենք որ այդպիսի բան մը չպատահի: Որովհետեւ մենք բոլորս կը հաւատանք, թէ այս մարդիկը այդ տխուր դէպքերուն մէջ ոչ մէկ մասնակցութիւն ու բաժին ունեցած էին, նոյնիսկ՝ նուազագոյն չափով»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ Նախագահը ժամ մը զրոյց ունեցաւ երեք լրագրողներու հետ եւ պատասխանեց քանի մը հարցումներու, մասնաւորաբար ջանաց վստահութիւն ներշնչել Ֆրանսացիին իր ապագային մասին: Խորհրդաբանական մեծամասնութեան պառակտումը զինքը չի մտահոգեր, քանի որ ուրիշ մեծամասնութիւն մը չէ կազմուած: Պարսկաստանի մասին, կը շեշտէ թէ իրանեան յեղափոխութիւնը իրականութիւն մըն է, եթէ Խոմէյնիի դէմ Ֆրանսա բռնի բան մը ըրած ըլլար, այն ատեն Ֆրանսա կը տուժէր եւ ան կը «վճարէր» հաշուեցոյցը: Պոքասայի ադամանդներու մասին, կը ճշդէ որ ստացուած նուէրները բարեսիրական կազմակերպութեանց կամ թանգարաններու կը տրուին, կը հերքէ վճռականութեամբ եւ արհամարհանքով Պոքասայի ադամանդներու պատմութիւնը եւ կ'ըսէ. «Հարկ է թողուլ որ ցածութիւնները իրենց իսկ թոյնէն մեռնին»: Բացարձակապէս մերժեց յայտնել թէ թեկնածո՞ւ է 1981ին: Ընդհանուր ձեւով, համոզուած է որ Ֆրանսայի վարած քաղաքականութիւնը լաւագոյնն է:

ԻՐԱՆԻ կացութիւնը չէր փոխուած Չորեքշաբթի: Ապահովութեան Խորհուրդը իր ստիպողական նիստը յետաձգեց Շաբաթ օրուան...: Տեղւոյն վրայ կ'ըսուի թէ դեսպանատունը ականուած է եւ պարսիկ բանակն ու ուսանողները պատրաստ են դէմ դնելու ամերիկեան յարձակման մը: Խոմէյնի վճռած է «դատել» ամերիկացի «բանտարկեալները»:

– ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է –

Ցնոր տնօրինութիւն «Յառաջ»ի խմբագրատունը փակ է Շաբաթ կէսօրէ վերջերը:

ԳՐԱԿԱՆ ԼՈՒՍԱՐՁԱԿ — ԹԻՒ 14

ԱԿՍԵԼ ԲԱԿՈՒՆՑ

Գրեց՝ ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

(Ծննդեան Ութսունամեակի Պատրուակով)

(Գ. և Վերջին Մաս)

Բակունց բանաստեղծութիւն չէ գրած, բարեբախտաբար: Գրած է չորս – հինգ ֆիլմի սէնարիօ ու բազմաթիւ պատմուածքներ որոնք իր փառքի պատուանդանը կը կազմեն: Հետաքրքրական է նշել նաեւ որ քանի մը անգամ փորձուած է վէպ գրել — առաջինը՝ Կարմրաքար որ գիւղագնդերդական վէպ մըն է նուիրուած հայ գիւղին (տպուած «Նոր Ուղի» ամսագրին մէջ, 1929) ու երկրորդը Խաչատուր Աբովեանի անյայտ բացակայումը, կէս – բանաստեղծական կէս – վիպական, 1935ին («Խորհրդային Հայաստան» ամսագրին մէջ), բայց կիսատ մնացած են երկուքն ալ: Արդեօք պիտի կարենա՞ր վէպն ալ հասցնել պատմուածքի կատարելութեան՝ եթէ ապրէր...: Յայտնի չէ: Դեռ սուղ ժամանակ գտած է Վարդան Այգեկցիի առակներու հաւաքածոն Աղուեսագիրքը միջին հայերէնէ արեւելահայերէնի վերածելու: Ու տակաւին Կոկոլի Թարաս Պուլպա վէպը հայերէնի թարգմանած է, Աստուած գիտէ ինչ ախորժակներու գոհացումին համար: Ու լաւ է որ ինքզինքը չափազանց չէ տուած թարգմանութիւն կոչուած ապերախտ ու մակաբուծային աշխատանքին որ ստեղծագործ, արուեստագէտին պարագային՝ ժամանակաւոր կամ մնայուն ամլութեան մը առաջին ախտանշանն է: Ինչպէս իր հերոսը Լառ – Մարգար գիւղին Ջրբաշխը կ'ըսէ հերթէն դուրս ջուր գողցող գիւղացիին «Ծառը պտուղ չի տար, եավրիս, գողութեան մի վարժեցուր», թարգմանութիւնն ալ տեսակ մը գողութիւն կամ բանագողութիւն է՝ եթէ ատոր քովն ի վեր ժողովուրդ մը իր վաւերական, ինքնատիպ գրականութիւնը չունի: Բակունցի պարագային հանրածանօթ գրքին, թարգմանութիւնը կրնայ վիպական թեքնիքի տիրացման համար եղած ըլլալ:

Առասպելական յատկութիւն մը կը գունաւորէ Բակունցի գրականութիւնը ու անձը, այնքան գորովալի է իր արուեստի զգայարանքը, այնքան արտակարգ իր գրական աշխարհը ու անոր մէջ բնակող էակները, բուրմունքից արբեցած բզէզն «որ քնել է առէջքների մէջ եւ նրան այնպէս է թւում թէ աշխարհը հոտաւէտ բուրաստան է, ալպիական մանուշակ» մինչեւ Քեռի Դաւօն «միջահասակ եւ ամրակազմ մի մարդ, մէկը նրանցից որոնք լրացնում են քառասունը, յետեւ են թողնում յիսունը եւ նոյնիսկ վաթսունին հասնելով չեն փոխում իրենց քայլուածքը, դէմքի արտայայտութիւնը եւ առհասարակ իրենց: Նրանք ունենում են խիտ սեւ ու ձիւնի նման սպիտակ մազեր, եւ սեւն ու սպիտակն իրար խառնուած, նրանք ապրում են դեռ երկար, եւ այն տարիքում, երբ ուրիշ ծերունիներն ունենում են զառամեալ մարմին եւ յենւում են ցուպին, — այդպիսիները դեռ առոյգ են եւ ունեն արթուն միտք»: Հաւանաբար այդ արժանիքին համար է որ արտօնուած է ազատ ձգել մեր միտքը որ խաղայ իր շուրջ ու շինուին մտածումի ու երեւակայութեան այդ գունագեղ կարօտակէզ աշխարհները՝ որոնց հմայքին ուժով տոկաց մեր ժողովուրդը: Ոչինչ այնքան սիրելի ու հզօր կը դարձնէ կեանքի մղումը որքան մահուան յաճախանքը, ողբերգութեան նայուածքը՝ որուն դիմացաւ մեր ազգը իր պատմութեան սկիզբէն եւ որու մէջէն կը տեսնուի նաեւ Բակունցի տիպարը: Ու եթէ մահը շատ քիչ անգամ ներկայ է իր գրութիւններուն մէջ՝ տակաւին անկասկած առողջ, կենսունակ ու ապագան դարպասող կեցուածք մըն է զոր հազար այլ ձեւերով կը գտնենք մեր անցեալի գրական անդաստանին մէջ, Սասունցի Դաւիթէն մինչեւ Պապիկ եւ Թոռնիկ: Այսպէս խարսխուած ցեղային ուժեղ առաքինութիւններուն խորը, Բակունց իր անձէն ու երկէն աւելի բան մը կը խորհրդանշէ այսօր մեզի համար որ խելայեղ մեր ազգին բազկերակը կը փնտռենք այս դղրդացող, ազմկալի քաղաքակրթութեան ոստաններուն ընդերքին:

Այնպէս որ իր եղերական մահը մեզի համար նոր սկիզբ մը կը նշանակէ: Ու կը մտածենք իրմով ու իրմէ անդին: Եթէ ապրէր...: Եթէ ապրէր՝ այսօր արեւելահայ գրականութեան վիճակը բոլորովին տարբեր կ'ըլլար, կ'ունենայինք առաջին մեծ արձակագիրը Աբովեանէն ետք՝ որու արուեստը ազատագրուած կ'ըլլար աւանդական, ժառանգական մշուշներէն որոնք կը ծփան Հայերուս իմացականութեան քարափներուն ու կը կոչուին զգացապաշտութիւն, երազահարութիւն, հռետորութիւն, բարոյախօսութիւն, հայամոլութիւն ու նման ունակութիւններ: Որոնց տեղ մեր արուեստին մէջ մուտք գործած կ'ըլլար տոկուն, արգաւանդ արդիականութիւն մը — ժուժկալ ոճ, խիտ գրելակերպ, մարդկային տռամ՝ առանց լալկան կամ ողբակոծ զգացականութեան, ու փրկուած կ'ըլլար առ յաւէտ՝ Հայ Գիւղը բայց ոչ որպէս տարաշխարհիկ Ֆոլքլոր այլ որպէս կիրքերու կրկէս ու հողի միսթիք: Ու հաւանաբար կ'ունենայինք այն առեն մեր առաջին կարեւոր վէպը ներշնչուած Հայ Ազատագրական կռիւներու և Յեղափոխութեան հնոցէն, Կ. Զարեանը կանխող ու նոր ուղիներ թելադրող: Անկիւն դարձած կ'ըլլար մեր գրականութիւնը:

Գրականութիւնը, արուեստը քաջութեան գործ է էն առաջ, քաջութիւն մարդէակի մասին ամբողջ, մերկ ու անգութ ճշմարտութիւնը ըսելու առանց տարուելու տէրտէրներու, վարժապետներու, խմբագիրներու ու «կարեւոր» կոչուած մարդոց ծիծաղելի, ողորմելի յաւակնութիւններէն, կարծիքէն: Որովհետեւ այդ մարդիկը, հակառակ իրենց տափակութեան՝ մեր ընկերութեան մէջ կարծիքներու եւ նոյնիսկ գաղափարներու հոսանքներուն կերտիչներն են, անոնք է որ կը շինեն այն ահաւոր խուժանը որուն մէջ սղմուած, ճզմուած ու շնչասպառ՝ կը տարուինք հոս – հոն առանց վայրկեան մը դադարի ու հանգիստի ինչպէս աշնանային առաջին փոթորիկներու հեղեղատին մէջ ինկած շիւղեր: Ան որ դէմ պիտի երթայ այս տարերային ուժերուն՝ պէտք է պատրաստ ըլլայ վճարելու գինը որ երբեմն մահ կը կոչուի: Ալազանէն, Մահարիէն, Եսայեանէն, Թոթովենցէն, Մկրտիչ Արմէնէն, Զարենցէն աւելի նոյնիսկ՝ Բակունցն էր եզակի ինքնութիւն մը պիտի զոհէր որովհետեւ բոլորէն աւելի ան էր որ հասեր էր արուեստի դ ժ ո ւ ա ր գագաթները, ան էր որ ամէնէն դէշ դերասանութիւն, սակարկութիւն եւ աճպարարութիւն կրցաւ ընել իր կեանքի ընթացքին:

Իրմով կարելի պիտի ըլլար թէ՝ հայ թէ ալ արդիական նկարագիր մը ապահովել մեր գրականութեան՝ եթէ ապրէր: Բայց չեղաւ: Իրմով մեր նոր շրջանի վաւերական քանի մը գրողները — Թէքէեան, Օշական, Սարաֆեան, Որբունի, Շահնուր — պիտի ուժովնային ու տոկային մինչեւ որ գար նոր սերունդ մը, ջահը փնտռէր, հարցնէր ու բանի մը հասկցած՝ շարունակէր: Մեր չար բախտէն, այս խումբէն միայն Սարաֆեան ու Որբունի մնացեր էին մինչեւ 1950: Անշուշտ արժէքաւոր նորեր եկան բայց ո՞ւր էր աւանդութիւնը, ժառանգը: Ի՞նչպէս ապրեցնել Բակունցը...:

Ու հիմա՝ որ իջանք շտեմարանը իր իմացական սնունդին, շօշափեցինք մի քանի մտածումներ իր մասին՝ կը մնայ դուրս ելլել ու գծել արագ կերպով վերջին սէնարիօն: Սոլժէնիցինէն սորվեցանք այլեւս թէ ինչքան դաժան կրնայ ըլլալ Սովետ Միութեան մէջ արդարութեան կիսադէմը, որքան տգեղ ու անմարդկային կրնան թուիլ մարդիկ երբ վիրար կը դառնեն: Ուրեմն – Հայաստանի Համայնավար Կուսակցութեան Կեդրոնական Կոմիտէի ներկայացուցիչ Ա. Ամատունիի զեկուցումը տրուած է 27 Մայիս, 1937ին, Հայաստանի Համայնավար Կուսակցութեան 10րդ Համագումարին ընթացքին (տես Խորհրդային Հայաստան, 9 Յունիս, 1937) եւ որ կ'ամբաստանէր Բակունցը եւ ուրիշներ որպէս «հակա – յեղափոխական – տրոցկիական – դաշնակցական – նացիոնալիստական – սպեցիֆիքական»: Կը դատապարտուէր մահուան: Ու կը սպաննուէր:

Այսչափ: Լաւ կ'ընենք որ հետեւինք Հայ ժողովուրդի հնադարեան իմաստութեան ու շատ չտնտնանք գերեզմանին շուրջ: Ի վերջոյ մահը ինչ ձեւի տակ որ գայ՝ միշտ պատիժի բաժին մը ունի ու չկայ անմեղ մահ – աս ալ սորված ենք մեր պատմութենէն: Այնպէս որ անցնինք, ետ գանք իր կեանքին, որովհետեւ կարելի է դեռ էջեր ու հատորներ գրել Բակունցի մասին, մէկ-մէկ վերլուծել իր պատմուածքներն ու վէպերը, ցոյց տալ անոնց երկրորդ ու երրորդ մակարդակի իմաստները, գաղտնի նշանները եւայլն: Տարիներու գործ մըն է, անկասկած, Սովիտահայ գրականագէտներու եւ քննադատներու ընթացիկ նմոյշին գլխէն շատ վեր: Սպասելու է արուեստագէտին, արուեստագէտ – բանասէրին գալուն՝ որպէսզի Արեւելահայ արձակին ամէնէն վաւերական, արուեստագէտ ու բարդ ներկայացուցիչին երկը գտնուի, հասկցուի, մատուցուի մագլցող սերունդներուն ամբողջական արժեւորումին: Ու գնահատութեան:

Ուէտըրը, 23 Օգոստոս, 1979

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ, ՀԱՍԱՐԱԿԱՑ ՇՈՒԿԱՆ ԵՒ ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ՈՒԽՏԸ

Վարչապետ Գարամանլիս, այցելելէ ետք Արեւմտեան Եւրոպայի կարգ մը մայրաքաղաքները, այն ապահովութիւնը ձեռք ձգած է, թէ Յունաստանի անդամակցութիւնը Հասարակաց Շուկային, իրրեւ լրիւ անդամ, յաջողութեամբ պիտի իրականացուի: Այլ խօսքով՝ Իննները պիտի վաւերացնեն Աթէնքի դիմումնագիրը:

Միւս կողմէ, կառավարական շրջանակներուն համաձայն, Գարամանլիս այն տպաւորութիւնը ունեցած է իր շրջապտոյթեան ընթացքին, թէ այսպէս կոչուած Հէյկի ծրագիրը, որ կը ձգտի ապահովել Յունաստանի վերանդամակցութիւնը Ատլանտեան Ուխտին զինուորական ճիւղին նպաստաւոր փուլի մէջ մտած է:

Ինչպէս արձագանգ հանդիսացած էինք առենին («Յառաջ», Հոկտ. 2) Ատլանտեան Ուխտին նախկին հրամանատարին ծրագիրը խիստ քննադատութեան ենթարկուած էր Աթէնքի կողմէ: Արդարեւ, Յունաստան պնդած էր, — կը շարունակէ նոյն տեսակէտը պաշտպանել, — թէ իր գերիշխանական իրաւունքները պէտք է ճանչցուին եւ վերահաստատուին, Ատլանտեան Ուխտին շրջագիծէն ներս, Եգէականի զինուորական գործողութեանց գօտիներուն վրայ, խաղաղութեան ժամանակ: (Պատերազմի մը պարագային՝ ընդհ. հրամանատարութեան ենթակայ կը դառնայ): Աթէնք մերժած էր, — նոյնը նաեւ ներկայիս, — այսպէս սահմանուած միացեալ, այսինքն՝ Թուրք – յոյն հսկողութեան, ղեկավարութեան եւ պատասխանատուութեան դրութեան մը հաստատումը տուեալ շրջագիծին մէջ: Ճշդենք, որ մօտաւոր անցեալին, մինչեւ 1974, երբ Յունաստան դեռ չէր քաշուած Ուխտէն՝ Թուրքիոյ Կիպրոսի վրայ կատարած յարձակումին հետեւանքով, Եգէականի զինուորական գործողութեանց գօտիներուն հսկողութիւնը բացարձակ կերպով յանձնուած էր Աթէնքի: Արդ, մասնակի զիջում մը այս մարզէն ներս, պիտի նշանակէր գերիշխանական իրաւունքներու խախտում:

Թուրքիա, որ ցայսօր մօտէն հետեւած է Յունաստանի վերանդամակցութեան քայլերուն, եւ ջատագոված զայն, իրականութեան մէջ միշտ խնդրոյ առարկայ դարձուցած է Յունաստանի իրաւական իրաւունքները Եգէականի մէկ մասին վրայ: Գոհացում չստանալու պարագային՝ սպառնացած է վէթոյի ճամբով արգիլել Յունաստանի մուտքը Ուխտէն ներս:

Ատլանտեան Ուխտը աստիճանական փորձեր կատարած է ցարդ լուծելու համար հարցը: Այժմ Աթէնք ունի այն վստահութիւնը, թէ Ուխտին կեդրոնը տրամադրութիւն ցոյց կուտայ նկատի առնելու իր պահանջները, գոնէ որոշ աստիճանով մը: Ուրկէ նաեւ այժմու լաւատեսութիւնները:

Ցամենայն դէպս, ներկայիս խօսակցութիւնները վերսկսած են Յունաստանի ներկայացուցիչներուն եւ Ուխտին հրամանատար Ջօր. Ռոճըրսի միջեւ:

Գարամանլիս իր շրջապտոյտին ընթացքին հաստատած է նոյնպէս, թէ Իննները ոչ մէկ ձեւով չեն փորձած երկու հարցերը իրարու կապել: Հասարակաց Շուկային անդամակցութիւնը իր ճամբան պիտի ընդգրկէ:

Քաղաքական շրջանակներուն համոզումով, Գարամանլիս, որ շատ հաւանաբար թեկնածու ներկայանայ նախագահական ընտրութեանց, յառաջիկայ գարնան, այժմէն իսկ կը փորձէ իրականացնել Յունաստանի համար հիմնական նկատուող քաղաքական գիծը՝ միութիւնը Արեւմուտքի հետ:

Թ. Ա. Թ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԻՆ ՔԱՂԱՔՆԵՐԸ

Ա Ր Ծ Ն

Արծն եւ Կարին քաղաքները, ըստ Անանիա Շիրակացիի «Աշխարհացոյց»ի, կը գտնուէին Բարձր Հայքի Կարին գաւառին մէջ, Արեւմտեան Եփրատի վերին հոսանքը, ներկայի Էրզրումի շրջան, որ շատ ծանօթ է իր բնական հարստութիւններով (նաւթ, քարածուխ, երկաթ, հանքային ջուր) եւ արգաւանդ հողերով:

Հայաստանի մէջ կը յիշատակուին Արծն կամ Արզն արմատով քանի մը տեղանուններ, ինչպէս Վանայ լճի հիւսիսային ափը գտնուող Արծկէ (Թրքերէն Ատըլճեւազ) քաղաքը, պատմական Հայաստանի Աղձնիք աշխարհի Արզն կամ Արզանան գաւառը համանուն քաղաքով, Խորհ. Հայաստանի առողջարան Արզնին, Արածանի գետը եւայլն: Հաւանաբար այդ անունը կապուած է հնագոյն որեւէ ցեղի կամ ցեղախումբի անունին հետ:

Արծնի վայրին մէջ հին ժամանակները գոյութիւն ունեցած է սովորական բնակատեղի մը, որ քաղաքի վերածուած է միայն Ժ. դարէն սկսեալ, երբ մեծ թափով կը զարգանային արհեստներն ու առեւտուրը եւ նախկին տասնեակ աւաններ եւ գիւղաքաղաքներ վերածուած էին մարդաշատ քաղաքներու:

Արծնը կը գտնուէր Եփրատի աջ ափը, Արեւելքը Արեւմուտքին կապող քարաւանային այն ճամբուն վրայ, որ կուգար Պարսկաստանէն եւ Դուինով ու Անիով կ'երկարէր մինչեւ Սեւ ծովու հարաւային նաւահանգիստները: ԺԱ. դարու առաջին կէսին իր զարգացման գագաթնակէտին հասած այդ քաղաքին մասին վկայութիւններ ունին ոչ միայն հայ, այլեւ բիւզանդական ու արաբական մատենագիրները, որոնք հիացումով կը խօսին անոր բնակչութեան, վաճառաշահութեան եւ հսկայ հարստութիւններու մասին: ԺԱ. դարու պատմագիր Արիստակէս Լաստիվերտցի իր հայրենի քաղաք Արծնը կը համարի «մեծանիստ» ու «շահաստան», Մատթէոս Ուռհայեցի (ԺԲ. դար) զայն կը կոչէ «հռչակաւոր» ու «բազմամբոխ», իսկ Սմբատ Գունդստաբլ կը վկայէ, թէ անիկա «լի էր բազմամարդութեամբ ու գանձով»: Բիւզանդացի պատմագիր Կեդրենոսի վկայութեամբ Սելճուքներու կողմէ 1049ին քաղաքը գրաւուելու ժամանակ միայն սպաննուածներու թիւը կը հասնէր 150 հազարի, իսկ արաբ մատենագիր Իպն ալ Ասիր կը հաղորդէ, թէ քաղաքին խլուած աւարը

…այնքան շատ եղած է, որ տասը հազար …յլով հազիւ տարած են։

Արծնը իր բնոյթով բաւական կը տարբերէր սովորական աւատատիրական քաղաքներէն։ Անիկա պարիսպներ չունէր եւ որոշ առումով, այսպէս կոչուած, «աւագան» քաղաք էր, արհեստագործութեան ու առեւտուրի մեծ կեդրոն մը, որ փռուած էր ընդարձակ տարածութեան վրայ։ Աղբիւրներու եւ հին նիւթերու բացակայութեան պատճառով անկարելի է կարուկ որեւէ խօսք ըսել այդ ծաղկած քաղաքի թաղամասերու, ճարտարապետական կոթողներու, արհեստներու տեսակներու, համայնական պայմաններու եւ քաղաքը բնութագրող այլ հարցերու վերաբերեալ։ Սակայն ընդհանուր վկայութիւնները եւ անուղղակի փաստերը կը հաստատեն, որ Արծնը իր մեծութեան եւ փարթամութեան համապատասխան ունեցած է հարիւրաւոր ճարտարապետական կոթողներ, տասնեակներու հասնող արհեստներ, ներքին ու արտ. աշխոյժ առեւտուր, ծաւալուն քաղաքաշինութիւն։ Ուռհայեցիի վկայութեամբ եկեղեցիներու թիւը կը հասնէր 800ի։ Արծնը անհամեմատ աւելի արագ կը զարգանար, քան իր դրացին՝ Թէոդոսուպոլիս (Կարին) բերդաքաղաքը, զոր Արծնի բնակիչները կը կոչէին Արզն Ռում, այսինքն՝ Ռումերու (Յոյներու) Արզն, անկէ ալ մնացած է Կարին – Թէոդոսուպոլսոյ միւս՝ Արզրում (Էրզրում) անունը։

1049ին Սելճուքներու կողմէ կործանուելէ ետք Արծնը այլեւս չէ վերականգնած եւ իբրեւ քաղաք, ի սպառ եղած է քարտէսի վրայէն։ Հին քաղաքին տեղը նոր ժամանակները կը յիշատակուի Խաբարզ (Թրքերէն խարապա՝ աւերակ եւ Արզն՝ Արծն) անունով գիւղը, որուն ԺԹ. դարու վերջերը եւ Ի. դարու սկիզբները ունեցած մօտ 1000 բնակիչներէն 800ը Հայեր էին։ Անոնց մեծ մասը բնաջնջուեցաւ 1915ին Երիտասարդ Թուրքերու կազմակերպած ցեղասպանութեան ընթացքին, իսկ ճողոպրածներն ալ գաղթեցին զանազան երկիրներ։ Ականատեսներու վկայութեամբ մինչեւ մեր դարու սկիզբները Խարարզ գիւղին մօտ տակաւին կը նշմարուէին միջնադարեան Արծն քաղաքի ընդարձակ աւերակները։

ԹԱԴԵՒՈՍ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԿԵԱՆՔԻ ԷՋԵՐԷՆ

Գրեց՝ ԳԵՂԱՄ ԽԱՆԱՄԻՐԵԱՆ, Նիւ Եորք, 1979 (խմբագրեց եւ հրատարակութիւնը իրականացուց Արմէն Տօնոյեան)։

×

LIVRES REÇUS

PAROLES A LA LUNE
(poésies)
de Ingrid Yegavian, Paris 1979.

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՖՐԷԶՆՈՅԻ Հայ կեդրոնին մէջ, Հոկտ. 20ին, տեղի ունեցած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան հրաւէրով ընկերային հաւաքոյթ մը, որուն ներկայ եղած են Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ Հայ Ուսանողական Միութեան անդամները։ Խօսք առած են Հ. Յ. Դ.ի կողմէ Ռօզ Մկրտիչեան եւ Ուսանողական Միութեան անունով Պրայըն Պետրոսեան։

×

ՊՈԼՍՈՅ մէջ, Նոյ. 18ին, հանդիսութեամբ նշուած է Գալֆայեան տան 113ամեակը եւ վերաշինուած նոր շէնքին բացումը կատարուած է։ Սկիւտարի Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ մէջ պատարագած է Վրթանէս Ա. Քհնյ. Տէրտէրեան։ Քարոզած է Շնորհք Պատրիարք ոգեկոչելով յիշատակը Սրբուհի մայրապետ Գալֆայեանի եւ թուած հաստատութեան կորած 113 տարուան ուղին։ Յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է Սրբուհի մայրապետ Գալֆայեանի եւ անոր յաջորդող մայրերու եւ քոյրերու, ինչպէս նաեւ բարերարներու յիշատակին։ Ապա, Սկիւտարի Սանուց Միութեան սրահը սիրոյ սեղան սարքուած է Պատրիարքին նախագահութեամբ։ Բացման խօսքը արտասանած է Ս. Փրկիչ հիւանդանոցի ընդհ. քարտուղարը՝ Կարպիս Մուրատեան։ Խնամակալութեան ատենապետը՝ Կարպիս Ուզուրլեան, կարդացած է մարմնի գործունէութեան տեղեկագիրը։ Գալֆայեան Տան փոխ – տնօրէնը՝ Ֆէնէր Տողան, պատմականը ընելէ ետք հաստատութեան, դրուատած է հայ ժողովուրդի նուիրատու ոգին, որու շնորհիւ միշտ կանգուն կը մնան նմանօրինակ բարեսիրական հաստատութիւններ։ Խնամակալութեան փոխ – ատենապետը՝ Տոքթ. Վահրամ Գունտաքճեան, խօսած է Մայր Արուսեակ Մխիթարեանի ծառայութիւններու մասին՝ անոր քոյր ձեռնադրութեան 60ամեակին առթիւ։ Կատարուած են ի նպաստ հաստատութեան նուէրներ, որոնց մասնակցած են Շնորհք Պատրիարք, Մուրատ Արոյեան, Տիգրան Չիլինկիրեան եւ Շահան Գարագաշ 100 հազարական թրքական ոսկիով եւ բազմաթիւ ուրիշներ։ Ապա Մայր Արուսեակի ուղերձը կարդացուած է, որմէ ետք Պատրիարքը Հուսկ Բանքը արտասանած է՝ ըսելով. «Մենք հոս իրական յայտնութեան մը դէմ առ դէմ մնացինք։ Ֆէնէր՝ Տողան պէյ իրական յայտնութիւն մըն է մեզի համար, ան հիանալի հասկացողութիւն մը ցոյց տուաւ մեզի եւ մեր ամբողջ ուզածն ալ այս է արդէն։ Եթէ կարգ մը գլուխներու նախապաշարումները մէջտեղէն վերնան, իսլամ եւ քրիստոնեայ տարրերը կրնան փառաւորապէս կողք կողքի ապրիլ կատարեալ եղբայրութեան ոգիի մը մէջ։ Ֆէնէր պէյ քիչ առաջ իր խօսքերով փաստեց թէ ինք հասկցած է Գալֆայեանի ոգին։ Մենք մեր համայնքին հետ գործ ունեցողներէն այս հասկացողութիւնն է որ կը սպասենք ահա»։

×

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ մայրավանքի տաճարին մէջ, Նոյ. 11ին, պատարագած եւ քարոզած է Գարեգին Բ. Աթոռակից Կաթողիկոս, կիրակնօրեայ դպրոցներու 50ամեակին առթիւ։ Յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է կիրակնօրեայ դպրոցներու հիմնադիրներ Սահակ եւ Բաբգէն կաթողիկոսներու յիշատակին։ Ապա Վեհարանի դահլիճին մէջ տեղի ունեցած է պարգեւատրում կիրակնօրեայ վարժարաններու մէջ 30 տարի ծառայած ուսուցիչներու։

Հ. Յ. Դ. ՕՐԸ

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

— o —

Ուաշինկթընի, Նիւ Եորքի, Նիակարա Ֆոլզի եւ Պոսթընի մէջ նշուած է Հ. Յ. Դ. Օրը, Նոյ. 10ին եւ 11ին։

Ուաշինկթընի Հայ Կեդրոնին մէջ, Նոյ. 10ին տեղի ունեցած երեկոյթին բացումը կատարած է ընկ. Սեպուհ Ասատուրեան, որ վարած է նաեւ հանդէսը։ Բանախօսած է ընկ. Արթըր Կիրակոսեան անդրադառնալով Հ. Յ. Դաշնակցութեան գործունէութեան։

Նիւ Եորքի Հայ Կեդրոնի սրահին մէջ, նոյն օրը նշուած է Հ. Յ. Դ. Օրը։ Բացման իր խօսքով ընկ. Ստեփան Տարտունի պարզած է Դաշնակցութեան ազգային, ընկերային, գաղափարական եւ քաղաքական առաքելութիւնը։ Ողջոյնի խօսք արտասանած է Հ. Յ. Դ.ի կողմէ ընկերուհի Փափազեան։ Բանախօսած է ընկ. Մինաս Թէօլէօլեան վեր առնելով 1700 – 1800ական թուականներու ազգային վերածնունդի դէպքերն ու շարժումները եւ Դաշնակցութեան դերը անցեալ եւ ներկայ ժամանակներուն։

Նիակարա Ֆոլզի Հայ Կեդրոնի սրահին մէջ, Նոյ. 10ին տեղի ունեցած հանդէսը վարած է ընկ. Յարութիւն Իշխանեան արտասանելով նաեւ բացման խօսքը։ Բանախօսած է ընկ. Մուրատ Թոփալեան (հայերէն եւ անգլերէն) ներկայացնելով Հ. Յ. Դ.ի 89 տարիներու գործունէութիւնը։

Պոսթընի մէջ, Նոյ. 11ին, նախ քան հանդիսութիւնը տեղի ունեցած է Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտներու եւ արենոյշներու դրօշակի արարողութիւն, որմէ ետք բացման խօսք արտասանած է ընկ. Սերոբ Մանճիկեան։ Բանախօսած են ընկ. Զաւէն Գաբրիէլեան (անգլերէն) եւ ընկ. Ժիրայր Ղարիպեան (հայերէն)։ Ողջոյնի խօսք արտասանած է ընկ. Վազգէն Թումաճանեան՝ յանուն Հ. Յ. Դ. Արեւելեան Ամերիկայի Կեդր. Կոմիտէի։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՅՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐԸ ՀԱՇՈՒԻՉ ՄԵՔԵՆԱՆԵՐՈՒ ՀՍԿՈՂՈՒԹԵԱՆ ՏԱԿ

Հայաստանի Ակադեմիայի հաշուիչ կեդրոնը ձեռնարկած է մեքենաներու միջոցով «Յուշարձան» ծրագրի իրականացման։ Գիտնականները սկսած են Արարատեան դաշտի աւելի քան հարիւր յուշարձաններու վերաբերեալ տեղեկութիւններու թերթիկներու մշակումը։ Ելեկտրոնիք հաշուիչ մեքենան, որուն ծառայութիւններէն կ'օգտուին գիտնականները, ճարտարապետները, արուեստաբանները, կը պահէ եւ առաջին իսկ պահանջով կը ներկայացնէ ոչ միայն պատմութեան եւ ազգային ճարտարապետութեան այս կամ այն յուշարձանի կենսագրութիւնը, այլեւ կը թուէ անոնց նուիրուած աշխատութիւնները, հնութիւններուն առնչուող հէքեաթներն ու առասպելները։ Տեղեկութեանց թերթիկներու մշակումը Հայաստանի պատմութեան եւ ազգային ճարտարապետութեան յուշարձաններու ուսումնասիրման, պահպանման եւ օգտագործման ծրագրի հանգրուաններէն մէկն է։ Անոր նախորդած է անցեալի բոլոր «քարէ վկաներ»ու արձանագրութեան ծանր աշխատանքը, որուն մասնակցած են գիտնականներն ու մասնագէտները, ինչպէս նաեւ յուշարձաններու պահպանութեան ընկերութեան հազարաւոր օգնականները եւ ուսանողներ։ Հսկողութեան տակ առնուած են աւելի քան 4000 տաճարներ, ամրոցներ, հին կամուրջներ ու ջրանցքներ, եւայլն։ Գիտնականները մշակած են նաեւ մեքենային նկարով արտայայտուելու միջոցը, որով մօտ ատենէն հաշուիչ մեքենան տեղեկութեանց հետ կը սփռէ նաեւ յուշարձանի գունաւոր նկարը։

×

ՀԱՅ ԿՌՓԱՄԱՐՏԻԿՆԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ ԿՌՓԱՄԱՐՏԻ ԱՇԽԱՐՀԻ ԲԱԺԱԿԻ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒՆ

Նիւ Եորքի մէջ տեղի ունեցած կռփամարտի աշխարհի բաժակի մրցումները վերջ գտած են Միացեալ Նահանգներու յաղթանակով։ Խորհ. Միութիւնը երկրորդ հանդիսացած է։ Ալբեր Նիկոլեան եւ Խորէն Ինջէեան, որոնք մաս կազմած են խորհրդային մարզիկներու խումբին, շահած են արծաթէ մետալներ։

×

ԲԵՆԴԻԿԻ ԳԱՂՆԻՔՆԵՐԸ ՅԱՅՏՆԱԲԵՐՈՒԱԾ

Հայաստանի հիւսիս–արեւելքը գտնուող հինաւուրց Բենդիկի սարահարթը, տեղի տալով երկրաբաններու յամառութեան, կը սկսի բանալ իր դարաւոր գաղտնիքները։ Անոր ընդերքին մէջ յայտնաբերուած են պղինձի հանքի պատկառելի պաշարներ։ Այդ երակը բնական շարունակութիւնն է Ամլուղի հանքավայրի։

ՍՊԱՍՄԱՆ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

(ՎԷՊ)

= ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ =

Գ.

Քիչ մը հանդիսատէ ետքը շարունակեց.

– Այսպէս՝ տղու մը որ ենթակայ է ջղային գալարումներու – ժառանգական վատթարացումով հայրը եւ մեծ հայրը ալքոլական ըլլալով – սթէրիլիզէ կաթ միայն պէտք էր տալ. երբ 14 ամսու եղաւ Տօքթէօռ Բարօն պատուիրեց միայն կաթով սնուցանելը շարունակել. տղան աղէկ էր. ամէն շաբթու ծանրութիւնը կ'աւելնար բայց մայրը քմահաճոյքը կ'ունենայ իրիկուն մը ուտելիք տալու եւ խմելիք ալ, կը հասկնա՞ք, գինի տալ տղուն. «գինին ոյժ կու տայ, կաթը չէ որ տղան պիտի զօրացնէ, անիկա կը թուլցնէ». չեմ գիտեր ուրկէ՞ այս խենթ գաղափարները կառչած են գլուխներուն. հիմակ այդ սքանչելի տղան գրեթէ շարունակական գալարումներ ունի եւ մէկ երկու օրէն պիտի մեռնի…

– Բայց ի՞նչ ընէք Պարոն Բրաց, ամէն երկրի մէջ ժողովուրդը նոյն է. մինակ թէ այդ յամառներուն եւ անմիտներուն մէջ խելացիներ կրնան գտնուիլ եւ ճիշդ ատոր համար պէտք չկայ ոչինչ պատճառներով զանոնք ալ վռնտել։

– Ա՛, այդ խեղճ կնկանը համար էք, ճշդիւ ի՞նչ է պատահածը։

– Պատահածը այն է որ Տիկին Էվան..

– Տիկին Էվա՞. Հրեայ, չէ՞։

– Այո, ճիշդ այդ Տիկին Էվան առտուն կը հասնի սպասման սրահը, կարծելով թէ ուշ մնացած է չիչերը չմաքրեր եւ տունը կը ձգէ. եւ ահա հիւանդապահ կինը կը հասնի, երեսին կը պոռայ, կարգ մը աւելորդ խօսքեր կ'ընէ եւ վերջապէս գող կը կոչէ զայն. Էվա իրաւամբ բարկացած կը գանգատի դայեակին. դայեակը տեսուչին կը ղրկէ զինք. նոյն միջոցին հիւանդապահուհին կը հասնի աղմուկելով, լալով, վերջապէս այնպիսի աղմուկ մը կ'ընէ որ Տիկին Էվա կը վռնտուի առանց դեռ բառ մը ըսած ըլլալու. քաղը ձեռքէն կ'առնեն, որովհետեւ իրեն կ'ըսեն թէ «հիւանդանոցին մէջ անկարգութեան պատճառ կ'ըլլայ կոր»։ Եւ հիմա ձեզի կը հարցնեմ Պարոն Բրաց ինչի՞ կը ծառայեն ձեր անձնուիրութիւնները, ձեր բարի տրամադրութիւնները եթէ հիւանդապահ կին մը – որ ճշմարիտ քանայլ մըն է – կրնայ երբ որ ուզէ խեղճ կին մը կաթէն զրկել։

Ու առանց կենալու Սատարօֆ պատմեց նաեւ շարունակութիւնը, առանց հացի եւ կաթի օրը, ցաւալին մղձաւանջը՝ որ կը յամառէր իր բուռն կերպով ցնցուած հոգիին մէջ։

Բրաց հետզհետէ կը տժգունէր. բան մը չըսաւ, ի՞նչ կրնար ըսել արդէն։

– Դուք չէք գիտեր թէ ամէն օր ինչե՛ր կ'անցնին սպասման սրահին մէջ. պէտք է հոնկէ անցնիլ հասկնալու համար որ ի՛նչպէս կը վարուին բոլոր այն խեղճերուն հետ որ դեռ ձեր պաշտպանութեան ներքեւ չեն, բայց ձեր յարկին տակ մտած են արդէն. հոն է որ ամօթը եւ ցաւը իր մերկութեան մէջ պիտի տեսնէք. հիւանդապահներուն կոպտութիւնները, անգթութիւնները, ոճիրները գրեթէ. բոլոր անոնք որ սպասած են ըսպասման սրահներու մէջ դառնութիւնը պահած են միշտ իրենց հոգւոյն խորը. նորէն կ'ըսեմ պէտք է հոնկէ անցած ըլլալ հասկնալու համար այն ջլատող, եղերական դերը որ ունի բոլոր այն խեղճ էակներուն վրայ որոնք դատապարտուած են հոն սպասելու…

Սատարօֆ ընդհատուեցաւ. սամովարը կը խժար եւ ճերմակ սփռոցին վրայ զանազան տեսակ կարկանդակներ, ըմպելիներ տարածուած էին. հիւրերը սալոնէն կու գային թէյ առնելու համար. ամէն կողմէ դէմքերու զուարթ արտայայտութիւնը, ժպիտներ, խնդուքներ կը հակասէին իրենց տխուր մտածումները. Սատարօֆ պիտի հեռանար երբ Բրաց զայն կեցուց դեռ վայրկեան մը.

– Բայց Պարոն Սատարօֆ, դեռ կարելի է կարգադրել. ինծի ղրկեցէք այդ կինը։

(Շար. 14)

Տէր եւ Տիկին Մինաս Թէօլէօլեան եւ զաւակները (Մ. Ն.), Տէր եւ Տիկին Րոպըրթ եւ Սոնիա Պրաունինկ (Մ. Ն.), Տէր եւ Տիկին Բարգէն Սրապեան (Պոլիս), Մինաս Մինասեան (Աթէնք), Տէր եւ Տիկին Կարապետ Կարապետեան (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Ժան Մարտիկեան (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Բագարատ Պաղտիկեան, այրի Տիկին Արփինէ Թրիքօվա (Սոֆիա), Տէր եւ Տիկին Գեղամ Շարոյեան (Երեւան), այրի Տիկին Լուիզ Ադամեան (Փարիզ), ինչպէս նաեւ իրենց ազգականներն ու բարեկամները կը գուժեն մահը իրենց հօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ԱԶՆԻՒ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆԻ

(Պարտիզակ, 1890 – 1979)

որուն յուղարկաւորութիւնն ու թաղումը տեղի ունեցաւ 1979 Նոյ. 24ին, Մարսէյլ, եւ մարմինը ամփոփուեցաւ ընտանեկան դամբարանին մէջ:

×

Այս առթիւ Տէր եւ Տիկին Մինաս Թէօլէօլեան եւ զաւակները կը նուիրեն 50 տոլար «Յառաջ»ին:

Նոյն առիթով այրի Տիկին Փերուզ Կիրակոսեան 20 ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

Այրի Տիկին Նունիկ Ուստուլիկեան, այրի Տիկին Ալիս Շախոֆ եւ զաւակները, Էրիք և Ստեփան, Օր. Սեդա Ուստուլիկեան, Տէր եւ Տիկին Մարսէլ Խաչիկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժոզէֆ Րօ, Տէր եւ Տիկին Ժան Յակոբեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Մկրտիչեան, Պայրաքտարեան, Փէհլիվանեան, Աւետեան, Ասլանեան, Յովհաննէսեան, Մութաֆեան եւ Տօնէլեան ընտանեկան պարագաները անհուն վշտով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, հօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՓԱՆՈՍ ՈՒՍՏՈՒԼԻԿԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Նոյ. 25ին, Քրէթէյ:

Թաղմանական արարողութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ Նոյ. 30, առաւօտեան ժամը 10.15ին Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս-Պետրոս եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Եղիսաբէթ Գալուստեան եւ աղջիկը՝ Ֆլորա կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Դեկտ. 2, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԳԱԼՈՒՍՏ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ԼԻՈՆ.— Տէր եւ Տիկ. Տիգրան Չէքիեան եւ զաւակները իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Տէր եւ Տիկին ընկեր Սարգիս Ընտրիկեանի եւ զաւակներուն, իրենց սիրեցեալ աղջկան ու քրոջ Օր. Անայիսի կսկծալի մահուան առթիւ, եւ փոխան ծաղկեպսակի 150 ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ՎՕ-ԱՆ-ՎԸԼԷՆ.— Տէր եւ Տիկին Վարդան Խրիմեան խորին ցաւակցութիւն կը յայտնեն Տէր եւ Տիկ. ընկ. Սարգիս Ընտրիկեանի եւ զաւակներուն ու ընտանեկան պարագաներուն իրենց սիրեցեալ աղջկան, քրոջ, քենիին եւ ազգականին՝ Օր. Անայիս Ընտրիկեանի վաղահաս մահուան տխուր առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի 100 ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐԸ ԿԸ ՄՕՏԵՆԱՆ

Alimentation Générale

Produits D'Orient

ARARAT

118 BIS, RUE ETIENNE DOLET
94140 ALFORTVILLE
TEL. 376. 27. 62 - 376. 51. 28

LIVRAISONS A DOMICILE

ԸՆՏԻՐ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐ - ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

RESTAURANT ARMENIEN
NORAïR
DINER DANSANT
Orchestre sabra

24, rue Rodier
75009 Paris
tél. 280-35-84

DANSES et CHANSONS
avec
GRICHA GRINN
Pianiste virtuose et chanteur
arménien - russe - tzigane - blatnoï
de 20h.30 à 2h. (fermé le dimanche)

menu à 37 F
Hors-d'œuvres variés avec brochette ou petites volailles en grillade

MARIAGE - BANQUET (50 couverts)
PARKING 7 rue Rodier 75009 Paris

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկ. Միհրան Նազաչեան (Մարսէյլ – Լափոմ) ուխտի մը առիթով կը նուիրեն 100 ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

ՄԱՌԱՆ

ՄՕՏ ՕՐԷՆ...

ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

ՇԱԲԱԹ, ԴԵԿՏ. 1

Տարեկան

մեծ պարահանդէս երեկոյթ

Diner Dansant

Hôtel Terminus (Perrache)

Կազմակերպութեամբ

Լիոնահայ Տիկնանց Միութեան

C. L. F. A.

Նուագախումբ Սայաթ-Նովա

DISCO

Հայկական ջերմ մթնոլորտ

Երեկոյեան ժամը 8էն սկսեալ

ախորժաբեր

ouverture le jeudi 30 novembre

PARIS-PARIS

CABARET GREC

Direction HOVANESSIAN

30, AVENUE GEORGE V TEL. 720 27 33 720 28 60

ambiance grecque

UN NOUVEAU CABARET DE GRANDE CLASSE

ՃԱՇ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ի ՆՊԱՍՏ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՍՈՒՐԲ ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆԻՆ

Շաբաթ, Դեկտ. 1, ժամը 20.30էն մինչեւ առաւօտ

Նախագահութեամբ՝ Կաթող. Պատուիրակ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ –

Ալֆորվիլի երեսփոխան – քաղաքապետ ԺՈԶԷՖ ՖՐԱՆՉԵՍՔԻ

Ներկայութեամբ ՍԻԼՎԱ ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆԻ

Salle des Fêtes Voltaire (Alfortville)

Մասնակցութեամբ

ՊԵՏԻԿԻ ԻՐ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲՈՎ

MARANE

BIENTOT...

PRIX INTERESSANTS

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

Շաբաթ օր, Դեկտ. 1, տօն է Սրբոց առաքելոցն եւ առաջին լուսաւորչացն մերոց Թադէոսի եւ Բարթուղիմէոսի:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10ին, պատարագ կը մատուցուի:

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը ներկայ գտնուելու պատարագին եւ աղօթելու Հայաստանեայց Առաք. Եկեղեցւոյ անսասանութեան համար:

Հ. Բ. Ը. Մ. — ՎԱԼԱՆՍ

Նախաձեռնութեամբ

Տիկնանց Օժանդակ Յանձնախումբի

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՃԱՇ

Grande Soirée Dansante

« AUTOUR D'UN PLAT »

Շաբաթ 1 Դեկտեմբեր

« NOVOTEL »

La soirée sera animée par les dynamiques animateurs

Patrick VAN PARYS et

Vartkès VARTANIAN

Ճաշ ժամը 21էն սկսեալ

Մուտք՝ միայն պարահանդէսի, ժամը 24ին

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ս. Թադէոս եւ Ս. Բարթուղիմէոսի տօնի եւ Վալանսի Ս. Գրիգոր-Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ 26րդ տարեդարձի առթիւ, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Դեկտ. 2, եկեղեցւոյ մէջ պաշտօնավարող հոգեւորականներու եւ աշխարհականներու հոգւոց համար:

Կը խնդրուի դաղութի հաւատացեալներէն ներկայ ըլլալ:

ՄԱՌԱՆ

ՄՕՏ ՕՐԷՆ...

ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

L'EPHORIE DE L'EGLISE ARMENIENNE D'ISSY organise au Centre Culturel N. FRINGHIAN, 6 Ave. Bourgain, Issy-les-Moulineaux à 21 h. 2 soirées théâtrales les

29 - 30 Novembre

"LES DRAGÉES"

OU L'ANTICHAMBRE DE LA GUERRE AU LIBAN

Texte : EDGAR DAVIDIAN

Mise en scène : NABIL EL AZAN

ՈՒՐԲԱԹ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
30
VENDREDI
30 NOVEMBRE
1979

ՅԱՌԱՋ

LE NUMERO 2 F.

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Արտասահման : Տար. 300 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.
Ֆրանսա : Տար. 260 Ֆ. - Վեցամսեայ : 140 Ֆ.

55րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.525 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 55e ANNÉE — No 14.525

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ՝

ՊԱՊ ՄԸ ԱՆԳԱՐԱՅԻ ՄԷՋ

ՊԱՂ ԵՒ ՉՈՐ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ՝ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ ԶԻՆՔԸ Կ'ԸՆԴՈՒՆԷԻՆ՝ ԴԻՄԻՏՐԻՈՍ Ա. ԻՆՉՊԷՍ ՆԱԵՒ՝ ՇՆՈՐՀՔ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ԵՒ ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԸ

ԺԱՄԸ 16.45ԻՆ Կ'ԱՅՑԵԼԷ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԸ ԵՒ 17.30ԻՆ՝ ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՈՍԿԵԲԵՐԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

Պաշտօնական շատ չոր ու պաղ ընդունելութեան մը արժանացած է Յովհ. - Պօղոս Բ. երբ ոտքը կը դնէր Անգարայի օդակայանը: Հանրապետութեան նախագահը, քանի մը պաշտօնական անձնաւորութիւններ եւ այդքան: Թուրքին համար շատ յստակ չէ թէ ո՞վ է Հռոմի այս «այաթոլա»ն եւ երկրին մէջ ընդհանուր անտարբերութիւն կը տիրէ:

Լա Քրուա կաթողիկէ օրաթերթը, Զորեքշաբթի իրիկուն (Նոյ. 29ի թիւ) արձագանգ կը հանդիսանար անցորդներու հարցումներուն եւ պատասխաններուն:

Նախ քան այդ, իր խորագրին մէջ կը գրէ՝ «Այս ճամբորդութեան եւին՝ հայկ. ահաբեկչութիւնը, կիպրական տագնապը, Յիսուս եւ Մոհամմէտ» ու կ'աւելցնէ այս մասին. «Թուրք կառավարութիւնը կը յուսայ որ Պապը կը զգուշացնէ հայկ. ծայրայեղ խմբակները որոնք, արտասահմանի Թուրք դեսպանները կը սպաննեն: Այս խումբերը կը վնասեն իրենց իսկ դատին, թափած արիւնով: Սպաննուած անձերը ոչ մէկ կապ ունին Հայերու ցեղասպանութեան հետ, կատարուած 60 տարի առաջ: Կը վնասեն նաեւ բոլոր քրիստոնեաներու անդորրութեան, ծնունդ տալով մահմետական ծայրայեղ խումբերու փոխադարձութեանց»: Կ'անդրադառնայ նաեւ Կիպրոսի: Թուրք մամուլը մասնաւոր հետաքրքրութիւն մը ցոյց չի տար, իսկ ժողովուրդը: «Ո՞վ է Պապը» կը հարցնէ խանութպան մը, սպասուհի մը, հարց տալէ ետք թէ «ո՞վ է», կ'աւելցնէ «Ախ, գոնէ քիչ մը կարգ կամ կեթ բերէր մեզի»: Ուսանող մը կը նշէ «Թուրքիա շատ հանդուրժող երկիր մըն է, կ'ընդունի նոյնիսկ անոնք որոնք մահմետական կրօնքին չեն պատկանիր»: Քաղաքական գիտութեանց ուսանող մը կ'ըսէ «Ի՞նչ շահ ունի Թուրքիա, արդեօք կ'ուզէ քաջալերե՞լ աջապաշտներու շարժումները» եւ ուրիշ մը կ'աւելցնէ. «Թող գոնէ ըսէ արտասահմանի հայ ահաբեկիչներուն որ վերջ դնեն իրենց գործունէութեանց ու նաեւ Կիպրացիներուն, Թուրք եւ յոյն որ չշարունակեն այս ջլամարտը թշնամի եղբայրներու միջեւ»: Թուրք ազգայնական մը կ'ըսէ. «Կարելի է իրեն առաջարկել որ դաւանափոխ ըլլայ, իսլամ դառնայ» մինչ ուրիշ մը կը փափաքի որ «Պապը աղօթք մը ընէ Այա Սոֆիա, որովհետեւ այդ պարագային կառավարութիւնը կը ստիպուի Թուրք մահմետականներուն ալ արտօնել որ աղօթեն այդ մզկիթին մէջ»: (Ծանօթ է որ 1967 Յուլիսին, Պօղոս Զ.ի աղօթելը հոն մեծ գայթակղութիւն ստեղծած էր): Վերջապէս կաթողիկէ քահանայ մըն է որ կ'ըսէ. «Գոնէ այս այցելութիւնը մեր քրիստոնեաներուն կարենար տալ այն զգացումը, որ կղզիացած, մոռցուած եւ այս մահմետական ովկիանոսին մէջ խեղդուած փոքրամասնութիւն մը չեն: Գոնէ՛ քիչ մը քաջութիւն տար անոնց»:

×

Զորեքշաբթի, ժամը 12.47ին է որ օդանաւը կ'իջնէր Անգարա ու Գորու - թիւրքի չուարած նայուածքին տակ, Յովհ. - Պօղոս Բ. կը համբուրէր, ըստ սովորութեան, հողը: Ապահովութեան համար թռանով կը փոխադրուէր մայրաքաղաքին պապական նուիրապետութիւնը: Երկու տեսակցութիւններ կ'ունենար նախագահին հետ ու կ'այցելէր, միշտ սառ մթնոլորտի մը մէջ, Աթաթիւրքի դամբարանը եւ ծաղկեպսակ մը կը դնէր: Զայնասփիւռը ամէն ժամ ապահովութիւն կուտար որ Պապը ողջ է մինչ քաղաքը լեցուած էր ոստիկաններով ծպտուած որպէս՝ ջրկիր կամ սովորական կիներ: Կը փնտռէին Մեհմէտ Ակչան, այն մարդասպանը, որ փախած էր Գարթալի բանտէն եւ կը սպառնար Պապը սպաննել:

×

ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Հինգշաբթի առաւօտ պատարագէ մը ետք է, որ Պապը Պոլիս կը մեկնէր, ուր զինքը կ'ընդունէր Տիեզերական Պատրիարքը՝ Դիմիտրիոս Ա., իր շուրջն ունենալով Թուրքիոյ Հայոց Պատրիարքը՝ Շնորհք Արք., Հայ Կաթողիկէ առաջնորդը Յովհ. Արք. Չոլաքեան եւ կրօնական դասեր: Հինգշաբթի առաւօտ Պոլսէն առած մեր տեղեկութիւնները կը հաստատէին, որ Յովհ. - Պօղոս Բ. Գումգափուի Հայոց Պատրիարքարանը կ'այցելէր ժամը 16.45ին, եւ հանդիսաւոր թափօրով ու Հրաշափառով մուտք կը գործէր Մայր եկեղեցի: Հոնկէ, Պապը իր շքախումբով կը մեկնէր Հայ Կաթողիկէ Ս. Ոսկեբերան եկեղեցին ժամը 17.30ին:

×

Անկէ ետք, Պապը կ'այցելէ Սէնթ'Էսփրի եկեղեցին, հուսկ, ժամը 19ին՝ Այա-Սոֆիա:

——×——

ԻՐԱՆ

ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ՓՈԽՈՒԵՑԱՒ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՉՓՈԽՈՒԵՑԱՒ

«Յեղափոխութեան Խորհուրդը» հարկ եղածին չափ կարծր չգտնելով Պանի Սատրը ճամբու դրաւ, անոր տեղը նշանակելով Սատեղ Ղոթպզատեհ, իրանեան հեռատեսիլի տնօրէնը, որ մաս կը կազմէր Խոմէյնիի շրջապատին Նէօֆ-լը-

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԹԵԼՄԱՆ ԶՈՒՐԱԲԵԱՆ ՄԵՌԱԾ

Մոսկուայի մէջ մեռած է լրագրող եւ արուեստաբան Թելման Զուրաբեան:

Ծնած էր Թիֆլիս, 1934ին: Աւարտելէ ետք Մոսկուայի շինարարական հիմնարկութիւնը մեծ շահագրգռութիւն ցոյց տուած է հայկական մանրանկարչութեան, նկարչութեան հանդէպ:

Հրատարակած է շահեկան ուսումնասիրութիւններ, ինչպէս «Տարբեր ժամանակների գոյներ», «Անլռելի արձագանգ», «Թորոս Ռոսլին» հատորները: Ցաւակալէս վերջին աշխատասիրութիւնը նկատուած է առաջին եւ միակ գիրքը անուանի մանրանկարիչին մասին:

Վերջերս Մոսկուա տեղի ունեցած գիրքի միջազգային տօնավաճառին, օտար հրատարակչական տուներ յատուկ շահագրգռութիւն ցոյց տուած են Թ. Զուրաբեանի գիրքին հանդէպ:

Հրատարակութեան համար պատրաստուած է «Երջանկութեան ալիքներ» խորագրուած հատորը՝ նիւթ ունենալով Թիֆլիսի հայ նկարիչներուն կեանքը եւ արուեստը:

Շաթօ: Ուրեմն, Սատր վերջին չափաւորը կը նկատուէր, որ կարենար լեզու հասկցնել եւ ելք մը գտնել: Հիմա, ոչինչ փոխուած է, մինչ Իրան պատերազմի կը պատրաստուի եւ ուսանողները կը կրկնեն, որ միայն ու միայն Խոմէյնիի մտիկ կ'ընեն:

«Պատանդներու Ամերիկային եւ կրօնական մոլեռանդութեան Իրանին միջեւ անկարելի զրոյցը տեղի պիտի չունենայ» կը գրէ Քոթիտիէն տը Փարի (որու վերհրատարակութեան առաջին թիւը լոյս տեսաւ Նոյ. 29ին): Թեհրանի փողոցները հանրաժողովներ կը նախապատրաստեն ժողովուրդը: Երբ ահազանգը հնչէ, պէտք է կարել լոյսը, կազը, մարել բոլոր կրակները եւ նկուղ իջնել:

Այս անորոշ, մոլեռանդ մթնոլորտին մէջ, ոչինչ կարելի է ըսել անշուշտ եւ ոչ ոք գիտէ (եւ ոչ իսկ՝ ինք) թէ ինչ պիտի ընէ, կամ կրնայ ընել Գարթըր:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏԸՊԼԻՆԻ մէջ բացուեցաւ եւրոպական վեհաժողովը, շատ ծանր մթնոլորտի մը մէջ: Տիկին Թաչըր չուզեր վճարել Անգլիոյ անդամակցութեան հաշուեցոյցը, զոր սուղ կը գտնէ, ուր ընկերները կը չեշտեն թէ երբ մէկը հաւաքականութեան մը մէջ կը մտնէ, կանոնները՝ կ'ընդունի:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ, կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէն լիագօր անդամ ընտրեց Քաղաքական Բիւրոյին՝ Նիկոլա Տիխոնով, որ կառավարութեան պատասխանատուութիւնն ունի, ի բացակայութեան Կոսիգինի, որ հիւանդ է: Այս «նորը» 74 տարեկան է:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ էսանսը անգամ մը եւս պիտի սղի քանի մը օրէն: Սակը դեռ ճշդուած չէ:

ԱՆԴՐԱՐԹԻՔԻ մէջ ճզմուեցաւ Տէ. Սէ. 10 օդանաւ մը, Էռ - Նիու - Զելանտ ընկերութեան: Ոչ մէկ վերապրող 257 հոգիէն:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Հեռատիպ, Նոյ. 20-23)

ՌՈՒՍ - ՀԱՅԵՐԷՆ ԲՆԱԽՕՍԱԿԱՆ ԲԱՌԱՐԱՆ

Լոյս տեսած է «Ռուս - Հայերէն բնախօսական բացատրական բառարան»ը, զոր կազմած են Փրոֆ. Վ. Գրիգորեան, Ակադ. Ս. Կարապետեան եւ Փրոֆ. Ռ. Յարութիւնեան: Եզակի հրատարակութիւն մըն է որ պատրաստուած է բնախօսներու եւ յարակից այլ մասնագիտութիւններու տէր մարդոց համար: Բառարանը կը բովանդակէ 2700 եզր:

×

ԷԼՄԻՐԱ ԵՒ ՆԱՐԻՆԷ ԱՆՏՈՆԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Հունգարիոյ մէջ տեղի ունեցած փինկփոնկի միջազգային մրցումներուն Էլմիրա Անտոնեան արծաթէ մետալի արժանացած է: Մրցումներուն մասնակցած են Եւրոպայի գրեթէ բոլոր ծանօթ մարզիկները:

Իսկ Կարագանդայի մէջ (Ղազախստան) տեղի ունեցած համամիութենական մրցաշարքին, Նարինէ Անտոնեան առաջին հանդիսացած է: Այս մրցումներուն կը մասնակցէին Խորհ. Միութեան Հանրապետութիւններու, Մոսկուայի, Լենինկրատի աւելի քան 250 մարզիկները:

×

ԱՆԱՀԻՏԻ ՔԱՆԴԱԿԻՆ ՅԱՅՏՆԱԲԵՐՈՒՄԸ

Հայաստանի լեռներուն մէջ կատարուած պեղումներու ընթացքին յայտնաբերուած է հին հեթանոսական Անահիտ դիցուհիի քանդակը, որ կը վերագրուի Ն. Ք. Բ.-Ա. հազարամեակներուն: Ասիկա վերջին տարիներու ամէնէն թանկագին յայտնագործութիւններէն մէկն է, ըսած է Ակադ. Բաբկէն Առաքելեան եւ շեշտած՝ որ մինչեւ այսօր ծանօթ էր դիցուհիի միայն մէկ պրոնզէ դիմակը, որ կը գտնուի Լոնտոնի Բրիտանական Թանգարանը: Նոր յայտնաբերուած քանդակը կարելիութիւն կ'ընձեռէ ընդլայնելու մեր պատկերացումները Անահիտի պաշտամունքի հին շրջանի մասին: Հին ժամանակ «Մեծամայր» Անահիտ Հայերու շրջանակին մէջ կը համարուէր մայրերու եւ աղջիկներու հովանաւորուհին (ինչպէս Արտեմիսը հին Յունաստանի մէջ): Հեթանոս Հայաստանի ամէնէն պաշտելի աստուածուհին կը համարուէր գերագոյն աստուած Արամազդի՝ տիեզերքի, երկնքի ու երկրի արարիչին կինը: Հռոմէական եւ հայ տարեգիրներու վկայութեամբ, Անահիտ դիցուհիի ոսկէ արձաններով զարդարուած տաճարները լայնօրէն տարածուած էին երկրին մէջ: Հին քանդակագործը աստուածուհին պատկերացուցած է ջերմեռանդ եւ ներշնչուած դէմքով արեւի կողմը դարձած: Անահիտ կը կրէ ադամանդակուռ ծամակալ մը, որ Հայաստանը պիտի պաշտպանէր նենգ յարձակումներէ: Տուֆակերտ բարձրաքանդակի վրայ Անահիտի կողքին պատկերացուած է իր եղբայրը՝ Վահագն, որ կոչուած է «Վիշապաքաղ», չար վիշապի դէմ տարած յաղթանակին համար:

ՈՒ՞Վ Է ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒՆ՝ ՈՒԺԱՆԻՒԹԻ ՆԵՐԿԱՅ ՏԱԳՆԱՊԻՆ

Ա.

Գրեց՝ ՊԵՏՐՈՍ ԹԷՐԶԵԱՆ

Քանի մը շաբաթէն, Դեկտեմբեր 17ին, Վենեզուելայի մայրաքաղաք Քարաքասի մէջ տեղի պիտի ունենայ Քարիւղ Արտադրող Երկիրներու Կազմակերպութեան (ՕՓԵՓ) նախարարական համաժողովի 55րդ նիստը: Այս հանդիպումը ՕՓԵՓի արտակարգ համաժողովներէն մին չէ, այլ կիսամեայ սովորական նիստ մը: Ու ճիշդ այս նիստի արտակարգ չըլլալը ինքնին արտակարգ բան մըն է:

Գալ Սեպտեմբերին, ՕՓԵՓը պիտի բոլորէ իր հիմնադրութեան 20ամեակը: Իր այս երկու տասնեակ տարիներու կեանքի ընթացքին, կազմակերպութիւնը զանազան առիթներով ստիպողութեան տակ գտնուած է արտակարգ նիստերու հրաւիրելու իր անդամ երկիրներու Քարիւղի նախարարները: Այդպէս եղած է, օրինակ, երբ «Մասնակցութեան» հարցի շուրջ բացուած բանակցութիւնները քարիւղի ընկերութիւններուն հետ անելի մատնուած էին 1971 – 72 թուականներուն: Նոյնպէս արտակարգ նիստեր գումարուեցան 1973ի Մարտ եւ Մայիս ամիսներուն, ամերիկեան տոլարի արժեզրկման հետեւանքով, եւայլն: Արդ, ինչ որ այս օրերուն կը պատահի անհամեմատ աւելի ծանր է իր տարողութեամբ եւ հետեւանքներով քան վերեւ տրուած քանի մը օրինակները: Եւ սակայն, հակառակ այս բոլորին, ամենայն պաղարիւնութեամբ ՕՓԵՓը կը սպասէ Դեկտեմբեր 17ի իր սովորական նիստին: Աշխարհն ալ իրեն հետ: Պատճա՞ռը:

Պատճառը պարզ է: ՕՓԵՓը այսօր անկարող է տնօրինելու դէպքերու ընթացքը: Այս է իրականութիւնը, որքան ալ զարմանալի թուի ոմանց: Այնպիսի իրարանցում մը կը տիրէ ներկայիս քարիւղի միջազգային շուկաներուն վրայ, որ երէկուան ամբաստանուող ու քարկոծուող ՕՓԵՓը, այսօր Արեւմտեան աշխարհի բանբերներուն կողմէ օգնութեան կը կանչուի պաղատագին՝ սանձելու համար քարիւղի գիներու բարձրացումը: Ֆրանսական քաղքենի դասակարգի լաւագոյն բանբերներէն նկատուած «Լ'Էքսփանսիոն» երկշաբաթաթերթը վերջերս կը խորագրէր. «Անկցի անիշխանութիւնը, կեցցէ ՕՓԵՓը»: Նոյնիսկ հեռատեսիլն ու ձայնասփիւռը, որոնք բնաւ առիթը չէին փախցուցած (ու չեն փախցըներ վստահաբար ապագային ալ) ՕՓԵՓը պախարակելու ու խարազանելու, այժմ դադրեցուցած են իրենց յարձակումները: Ու բոլորին թիրախը այսօր մէկ է՝ Պարսկաստան, «Խոմէյնիի Պարսկաստանը»: Ահա՛ նոր օրերու «սադայէլ»ը: Բոլո՛ր աղէտները ի՛ր պատճառաւ են: Բոլոր տագնապները ի՛ր նախաձեռնութիւններու արդիւնքն են: Ճիհա՛տ յայտարարած է ան Արեւմտեան աշխարհի դէմ, եւն, եւն:

Երէկ ՕՓԵՓը՝ այսօր Խոմէյնին: Միջազգային տնտեսական տագնապը եւ մասնաւորաբար ուժանիւթի տագնապը՝ լէյթմոթիվներով բացատրելու այս եղանակը խնդրոյ առարկայ կը դարձնէ տեղեկատուական սպասարկութիւններու լրջութիւնը: Աւելի՛ն, հարց է թէ Արեւմտեան աշխարհի ղեկավարութիւնը որքա՞ն կը ցանկայ ճշմարտութիւնը յայտնելու ժողովուրդին, փոխանակ ուրիշները, մի՛շտ ուրիշները յանցաւոր նկատելու:

×

Ու ճշմարտութիւնը միշտ պարզ չէ: Ան ամէն պարագայի տակ բնա՛ւ այնքան պարզ չէ որքան լէյթմոթիվները կը փորձեն ցոյց տալ: Միթէ՞ իրականութիւնը կրկնութեան պէտք ունի «աւելի իրական» ըլլալու համար:

ԻՆՉՊԷՍ ՀԱՍԱՆՔ ՆԵՐԿԱՅ ՏԱԳՆԱՊԻՆ

Քարիւղի առաջին հորը փորուեցաւ 1859ին Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներուն մէջ: Այնուհետեւ, քարիւղի ճարտարարուեստը զարգացաւ գլխաւորաբար Ամերիկայի մէջ, որ 20րդ դարու սկիզբները տիրապետող դերք կը գրաւէր քարիւղի միջազգային շուկային վրայ:

Միջին Արեւելքի քարիւղը սկսաւ առաջնակարգ դեր խաղալ 1940ական թուականներուն միայն: Անկէ ետք, սակայն, անոր կարեւորութիւնը օր ըստ օրէ աւելի շեշտաւորուեցաւ: Այսօր ՕՓԵՓի երկիրները տէր են աշխարհի քարիւղի պահեստներուն երկու երրորդին: Անոնք կ'ապահովեն աշխարհի մէջ արտադրուած քարիւղին կէսը: Քարիւղի Միջազգային առեւտուրը 95 առ հարիւրով ՕՓԵՓի երկիրներուն ձեռքն է:

Միջին հաշուով, քարիւղը այսօր կ'ապահովէ աշխարհի մէջ ուժանիւթի սպառումին 60 առ հարիւրը: Ամերիկայի մէջ այս համեմատութիւնը կը հասնի 70 առ հարիւրի: Այլ խօսքով, քարիւղը դարձած է այնպիսի կարեւոր նախանիւթ մը, որ որեւէ ցնցում քարիւղի մատուցման մարզէն ներս իրեն հետ կրնայ ցնցել նաեւ ճարտարարուեստականացած երկիրներու բովանդակ տնտեսութիւնը:

Միշտ այսպէս չէ եղած անշուշտ: Ներկայ կացութիւնը ուղղակի արդիւնքն է այն քաղաքականութեան, որ քարիւղի ամերիկեան մեծ ընկերութիւնները կիրարկեցին 1945էն 1960 թուականներուն: Այս քաղաքականութեան գլխաւոր զոհը Եւրոպան հանդիսացաւ: Ինչպէ՞ս:

Ամերիկեան մեծ ընկերութիւնները տիրապետող դերք կը գրաւէին քարիւղի միջազգային ճարտարարուեստներէն ներս մինչեւ 1970ական թուականները: Անոնք յաջողած էին, մինչեւ Երկրորդ Համաշխարհային Պատերազմ, քարիւղը պարտադրել որպէս գլխաւոր ուժանիւթ Ամերիկայի մէջ: Եւրոպական երկիրներէն ներս սակայն, հանքածուխն էր որ տակաւին կ'ապահովէր ուժանիւթի պահանջին գլխաւոր բաժինը: Այսպէս, օրինակի համար, 1930ին, քարիւղը Միացեալ Նահանգներու ուժանիւթի սպառումին 35 առ հարիւրը կը ներկայացնէր. Եւրոպայի մէջ, նոյն թուականին, քարիւղը միայն հինգ առ հարիւրը կ'ապահովէր ուժանիւթի պահանջին:

Երկրորդ Համաշխարհային Պատերազմէն ետք, ամերիկեան մեծ ընկերութիւնները որոշեցին վերջնապէս գրաւել եւրոպական երկիրներու շուկան եւս: Այդ երկիրները, զինուորապէս ծունկի եկած արդէն, Ամերիկայի տնտեսական խնամակալութեան յանձնուած էին: Քարիւղի մեծ ընկերութիւնները սկսան նուազեցնել «սեւ ոսկի»ին գինը այդպէսով գրաւելու համար հանքածուխին տեղը: Անոնց այդ քաղաքականութեան յաջողութիւնը այնքան մեծ եղաւ, որ բառին բուն իմաստով սպաննեց եւրոպական հանքածուխի ճարտարարուեստը: 1970ական թուականներու սեմին, հանքածուխը՝ որ նախապէս 85 – 90 առ հարիւրը ապահոված էր Եւրոպայի ուժանիւթի սպառումին, դարձած էր երկրորդական, միայն 35 առ հարիւրը ներկայացնելով այդ սպառումին: Եւրոպան դարձաւ քարիւղի գերի, հետեւելով Ամերիկայի օրինակին:

Գերի՞: Այդ գերեալ վիճակը այնքան ալ տհաճելի չէր: Վայրկեան մը երեւակայեցէք: Քուէյթէն եկած տակառ մը քարիւղը 1947ին կ'արժէր 2,22 տոլար: «Շնորհիւ» քարիւղի մեծ ընկերութիւններու շահերուն, այս գինը ինկաւ 1,65 տոլարի 1949ին ու 1,59 տոլարի 1960ին: 1970ին, Քուէյթի քարիւղին գինը տակաւին նոյնն էր՝ 1.59 տոլար տակառը: Այլ խօսքով, ամբողջ քառորդ դար մը ճարտարարուեստականացած երկիրները օգտուեցան աժան ու օր ըստ օրէ աւելի աժանցող քարիւղէ մը իրենց տնտեսական զարգացումը ապահովելու համար: Որո՞ւն քարիւղը, սակայն:

Ի վերջոյ, որովհետեւ, այս քարիւղը տէր մը ունենալու էր: Եւ իրօք, տէր ունէր: Տէր մը սակայն, կամ աւելի տէրեր, որոնք անկախ չէին, այլ ենթարկուած գաղութարար երկիրներու, ճիշդ այն երկիրներուն, որոնք կ'օգտուէին աժան քարիւղի գործածութենէն: Մինչեւ 1950ական թուականները, քարիւղ արտադրող երկիրները հազիւ 25 – 30 սենթ կը գանձէին իւրաքանչիւր տակառի գլուխ, այսինքն ոչ իսկ մէկ հինգերորդը ծախուած արժէքին, իրենց քարիւղին: Դժուար է երեւակայել, այսօր, որ մինչեւ 1950 այդ երկիրները տուրք իսկ չէին վերցներ քարիւղի ընկերութիւններու եկամուտներու վրայէն:

1950էն սկսեալ, այդ երկիրները սկսան կամաց – կամաց տուրք հաստատել քարիւղի ընկերութիւններու եկամուտներուն վրայ: Այդպէսով անոնք յաջողեցան մօտ 40 առ հարիւրի չափ մը ապահովել իւրաքանչիւր տակառի վրայ, մնացեալ 60 առ հարիւրը մնալով ընկերութիւններուն: Երբ այս վերջինները, հաւատարիմ իրենց քաղաքականութեան, սկսան նորանոր նուազումներ պարտադրել քարիւղի գիներուն, քարիւղ արտադրող հինգ երկիրներ – Վենեզուելա, Սէուտական Արաբիա, Պարսկաստան, Քուէյթ եւ Իրաք – ժողով գումարեցին 1960ի Սեպտեմբեր 10ին, Պաղտատի մէջ ու հիմնեցին ՕՓԵՓը:

Այսպէս ուրեմն, ՕՓԷՓը ծնաւ որպէս ուղղակի արդիւնք քարիւղի գիներու նուազեցման քաղաքականութեան: Ամբողջ 10 տարի, այսինքն 1960ի Սեպտեմբերէն մինչեւ 1971ի Փետրուար ամիսը, ՕՓԷՓը չկրցաւ գիները բարձրացնել: 1971ի Փետրուար եւ Ապրիլ ամիսներուն, ՕՓԷՓը եւ քարիւղի ընկերութիւնները վերջապէս համաձայնեցան գիներու 20 առ հարիւրի յաւելումի մը շուրջ: Այսպէսով, 1971ին՝ քարիւղի գիները վերստին գտան...1947ի իրենց մակարդակը: Ոչ, անշուշտ, իրական արժէքով՝ այլ միայն անուանային արժէքով:

Ասկէ աւելի համեստ արդիւնք կարելի՞ էր միթէ ակնկալել: Եւ սակայն, Արեւմտեան Աշխարհի մէջ ահազին վիվլուկ բարձրացաւ ՕՓԷՓի դէմ: Վիվլուկ մը, որ անկէ ի վեր չէ դադարած ու դադրելիք ալ չունի կ'երեւի: 70 տարի շարունակ կողոպուտի ենթարկելէ ետք քարիւղ արտադրող թերաճ երկիրներու միակ բնական հարստութիւնը, նոյն այդ կողոպուտին շնորհիւ շռայլութեան մէջ տապլտկող Արեւմտեան Աշխարհի մը ղեկավարութիւնն ու մամուլը, մորթուողի ճիչեր կ'արձակէր: Թէ ի՞նչ պիտի ըլլար եթէ Արեւմուտքը գիտնար 1971ին՝ քանի մը տարի ետք պատահելիքը... ատիկա ընթերցողին երեւակայութեան կը թողում:

1971ը սակայն, այլապէս կարեւոր թուական մըն էր: Անկիւնադարձ մը՝ ոչ այնքան գիներու բարձրացումին պատճառաւ: Մինչեւ այդ տարին քարիւղի սպառումը աշխարհի մէջ եւ անոր պահեստները համընթաց զարգացած էին: Հակառակ անոր որ քարիւղի սպառումը զօրաւոր համեմատութիւններով կ'աւելնար տարուէ տարի, քարիւղի պահեստները եւս կ'աւելնային շնորհիւ նոր նաւթահորերու գիւտերուն: 1971էն սկսեալ կացութիւնը շրջեցաւ: Մինչ սպառումը կը շարունակէր ծաւալիլ, նոր նաւթահորերու գիւտերը սկսան դանդաղիլ: Ասոր հետեւանքները կրնային շատ ծանր ըլլալ: Արդարեւ, եթէ այս ընթացքը շարունակուէր, քարիւղի պահեստներուն սպառելու ժամանակը պիտի մօտենար, առանց որ անոր տեղը լեցնող ուրիշ ուժանիւթեր պատրաստուած ըլլային:

Այս կացութեան առջեւ, ՕՓԷՓի երկիրները ազդարարեցին քարիւղ ներածող երկիրներուն թէ անհրաժեշտ է կասեցնել սպառումի տեւական աճի ընթացքը, առաջքը առնելու համար ուժանիւթի համաշխարհային տագնապի մը: Այս ազդարարութիւնը, սակայն, մնաց ապարդիւն:

(Մնացեալը Յաջորդով)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԻՆ ՔԱՂԱՔՆԵՐԸ

ԿԱՐԻՆ

Կարին քաղաքը համանուն գաւառով կարեւոր դեր խաղացած է մեր ժողովուրդի պատմութեան մէջ: Անիկա Հայաստանի հին քաղաքներէն է եւ տարբեր ժամանակներ կրած է տարբեր անուններ՝ Թէոդոսուպոլիս, Անաստասուպոլիս (որոնք շատ չեն տարածուած), Արզրում, Էրզրում եւայլն:

Քաղաքը կը գտնուի Կարին – Էրզրումի սարահարթի հարաւային մասը, Եփրատի ձախ կողմը, Այծպտկունք (Փալանթէօքեն) լեռներու հիւսիս – արեւմտեան լանջերը, ծովու մակերեսէն մօտ 2000 մ. բարձրութեան վրայ: Վայրը ջրառատ է: Հոս կը բխին բազմաթիւ սառնորակ եւ հանքային տաք աղբիւրներ:

Կարինի մասին տեղեկութիւններ հաղորդած են Ստրաբոն, Պլինիոս Աւագ (Ա. դար), Մովսէս Խորենացի, Սեբէոս, Արիստակէս Լաստիվերտցի, Կիրակոս Գանձակեցի, Ստեփանոս Օրբելեան եւ այլ բազմաթիւ մատենագիրներ: Սակայն այդ հռչակաւոր քաղաքի միջին դարերու ամբողջական պատմութիւնը չէ ուսումնասիրուած եւ շատ մը հարցեր տակաւին անծանօթ են: Այսուհանդերձ, գոյութիւն ունեցող տեղեկութիւններու հիման վրայ կարելի է ուրուագծել Կարինի պատմութեան գլխաւոր պահերը: Քաղաքին ծանօթ միջնաբերդը կառուցուած է Անատոլ զօրավարի կողմէ բիւզանդական Թէոդոս կրտսեր կայսեր հրամանով, 421ին:

500 թուականին քաղաքը նուաճած են Պարսիկները, 502ին նորէն գրաւած են Բիւզանդացիները, 647ին ինկած է Արաբներու լուծին տակ եւ քանի մը դար դարձած է կռուածաղիկ վերջիններու եւ Բիւզանդացիներու միջեւ: Արծնի վրայ յարձակման ժամանակ՝ 1049ին, Սելճուքները յամառօրէն փորձեր կատարած են գրաւելու նաեւ այդ ամուր բերդաքաղաքը, բայց ձախողութեան մատնուած են: ԺԳ. դարու սկիզբները Կարին – Թէոդոսուպոլիս ենթարկուեցաւ Զաքարեաններուն, սակայն նոյն դարու 40ական թուականներուն գրաւուեցաւ ու քանդուեցաւ Մոնկոլներու, իսկ ԺԴ. դարու վերջերը՝ Լենկթիմուրի հրոսակներու կողմէ: Յետագային՝ ԺԶ. – ԺԸ. դարերուն անիկա կը գտնուէր Թրքական տիրապետութեան տակ, թէպէտ քանի մը անգամ, կարճ ժամանակով, անցած է Պարսիկներու ձեռքը: 1877 – 1878 թուականներու ռուս – թրքական պատերազմի հետեւանքով Կարին – Էրզրումը կ'անցնի Ռուսիոյ, բայց Պերլինի պայմանագրով կը վերադարձուի Թուրքիոյ, որուն տիրապետութեան տակ մնաց նաեւ առաջին աշխարհամարտէն ետք:

Կարին – Թէոդոսուպոլիս – Էրզրումը գրեթէ միշտ եղած է վարչա – քաղաքական կարեւոր կեդրոն մը: Անիկա համանուն Կարնոյ «աշխարհ»ի գլխաւոր քաղաքն էր, Յուստինիանոսի (527-565) վարչական վերափոխութեամբ կազմուած Առաջին Հայք գաւառի, յետագային Էրզրումի էմիրութեան, իսկ Թրքական տիրապետութեան ամբողջ ժամանակաշրջանին Արեւմտեան Հայաստանի զգալի մասը ընդգրկող Էրզրումի նահանգի կեդրոնը:

Կարինը ծանօթ էր իբրեւ բերդաքաղաք: Ճիշդ է որ հին հայկական եւ հռոմէական – բիւզանդական շրջանի պաշտպանութեան կառոյցներու աւերակները հոս քիչ պահպանուած են, սակայն յըստակ կերպով կը նկատուին պարսկական եւ արաբական բերդերու հետքեր, ինչպէս նաեւ աւելի ուշ շրջանի Թրքական բերդի համեմատաբար լաւ պահպանուած աւերակները: Անոր միջնաբերդը, որ բուն քաղաքի բաղդատմամբ աւելի բարձր է, ունի 180 քայլ երկայնք եւ 80 քայլ լայնք: Ունի կրկնակի պարիսպներ, գաղտնի ճամբաներ, զինանոցներ, զօրանոցներ: Քաղաքին պաշտպանութեան պարիսպները ունեցած են 72 աշտարակ եւ չորս դուռ՝ Թաւրիզի, Երզնկայի, Վրաց եւ Նոր: Կային հայերէն բազմաթիւ արձանագրութիւններ: Կարին – Էրզրումի եւ Կարսի բերդերու ռազմագիտական նշանակութեան մասին խօսած են բազմաթիւ զօրավարներ ու քաղաքական

գէմքեր: Մինչեւ մեր օրերը պահպան – ուած են աւերակները:

Հին եւ միջին դարերու Կարինի բնակչութեան թիւի մասին տեղեկութիւններ չկան: Սակայն հաւանական է, որ այդ ժամանակները առնուազն ունեցած է մինչեւ 50 հազար բնակիչ: Աւելի արժանահաւատ են նոր ժամանակներու տուեալները: Ադրիանապոլսոյ 1829ի պայմա – նագրէն եւ անոր հիման վրայ կատար – ուած գաղթէն առաջ Կարին – Էրզրումը ունեցած է 130 հազարէն ոչ նուազ բնակչութիւն, որուն 30 հազարէն աւելին Հայեր էին: Այդ պայմանադրով 1829-1830 թուականներուն կազմակերպուած գաղ – թի հետեւանքով Կարին – Էրզրումէն եւս հազարաւոր Հայեր տեղափոխուեցան Արեւելեան Հայաստան եւ դրացի շրջաններ ու բնակութիւն հաստատեցին Գիւմրի – Ալեքսանդրապոլ (Լենինական) եւ շրջակայքը, Ախալցխա, Ախալքալաք, Թիֆլիս եւ այլուր: 1909ին քաղաքի բնակչութիւնը 60 հազարէն քիչ մը աւելի էր: Հայերու թիւը կը հասնէր 15 հազարի:

Կարին – Էրզրումէն կ'անցնէր Արեւելքը Արեւմուտքին կապող մայրուղիներէն մէկը եւ քաղաքը դարձած էր առեւտուրի կարեւոր կէտը: Քաղաքը ունէր տաս – նեակներու հասնող արհեստներ՝ դարբնութիւն, զինագործութիւն, պղնձագոր – ծութիւն, որմնադրութիւն, դերձակու – թիւն, ոսկերչութիւն, ղորգագործութիւն եւայլն, որոնցմէ շատեր միջին դարերուն արդէն կը կազմէին «Եղբայրութիւն – ներ»: Արհեստներով գրեթէ բացառա – պէս կը զբաղէին Հայերը. արհեստաւորներու թիւը Ի. դարու սկիզբները կը հասնէր քանի մը հազարի: Այդ ժամանակ Էրզրումի մէջ կային 3000 խանութ եւ կրպակ, որոնց մէկ մասը արհեստանոցներ ունէր:

ԺԹ. դարուն եւ Ի. դարու սկիզբները Կարին – Էրզրումը սովորական ասիական քաղաք մըն էր, մեծ երկրամասի մը կեդրոն: Փողոցները լայն էին, մէկ մասը սալարկուած, տուները՝ կաւաշէն: Ծառազուրկ էր, չունէր համայնական նուազագոյն պայմաններ: Խմելու ջուրը բերուած էր մօտիկ լեռներէն: Ճարտարապետական առումով ուշադրութեան արժանի էին հայկական եկեղեցիները, մզկիթները, վարչական զանազան շէնքերը, առեւտուրի տուները, պաշտպանութեան կառուցուածքները եւայլն:

ԺԹ. դարու վերջերը եւ Ի. դարու սկիզբները Կարին – Էրզրումի մէջ կար հայկական զանազան կարգի վարժարաններու շարք մը (առանց հաշուելու կըրթարանները): Անոնցմէ յիշենք՝ Ս. Մեսրոպ վարժարան, որ յետագային կը կոչուէր Արծնեան (Արծն քաղաքին անու – նով), Սանասարեան, Մարեան, Տէր – Ազարեան, Թարգմանչաց եւայլն: Կարինի հետ կապուած է հայ մշակոյթի եւ միջնադարեան քանի մը հեղինակներու (Յակոբ Կարնեցի, Եղիա Կարնեցի եւայլն) գործունէութիւնը: Ի. դարու սկիզբները քաղաքին մէջ հրատարակուած են հայերէն թերթեր:

Արեւմտեան Հայաստանի միւս քաղաք-ներու եւ հազարաւոր գիւղերու հայ բընակչութեան նման Կարին – Էրզրումի Հայերն ալ ենթարկուեցան ջարդերու: Թուրք ցեղասպանները այստեղի Հայերու մէկ մասը ոչնչացուցին տակաւին Ապտիւլ Համիտի ժամանակ, 1895 – 1896 թուականներուն, իսկ միւս մասը զանգուա – ծային կոտորածի ենթարկուեցաւ առա – ջին աշխարհամարտի տարիներուն՝ 1915-ին, Մեծ Եղեռնի ժամանակ: Ողջ մնացածները 1915ի Մայիս – Յունիս ամիսներու ընթացքին տարագրուեցան զանազան երկիրներ: Եղեռնի նախօրեակին Էրզրումի մէջ կային մօտ 25 հազար Հայեր: Յաջորդ տարին՝ 1916ին, հոն այլեւս հայախօս Հայ չէր մնացած:

ԹԱԴԵՒՈՍ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ՍԱՀԱԿԸ

(ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԱՆՈՒՆՈՎ՝
ՍԵՐԺ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ)

———O———

« Փիւլ–օվըր ռուժ » ֆիլմի առիթով

———×———

Սրտի փոքրիկ տրոփումով, քայլերս կը յառաջացնեմ շարժանկարի սրահին մուտքի սեմին եւ կը մտածեմ.— Միթէ այս անգա՞մ ալ սրահը լեցուն պիտի ըլլայ ու ես կրկին բախտը պիտի չունենամ զինք տեսնելու իր առաջին մեծ դերա – կատարութեան մէջ: Շտապով կը խառ – նուիմ ես ալ խուռներամ բազմութեան, եւ ամբոխին հետ կը սպասեմ կարգիս, մտնելու համար սրահ:

Ականջներս սուր լարած մտիկ կ'ընեմ շուրջիս խօսակցութիւնը՝ արդեօք գլխաւոր դերակատարի մասին որեւէ խօսակցութիւն կամ անդրադարձութիւն կը կատարուի՞, ոչ, գոնէ մէկ հոգի, դժբախտաբար այդ ալ ոչ, ֆիլմի նիւթն էր լոկ որ կը հետաքրքրէր բոլորը:

Իսկ ես, ինչո՞ւ եւ ի՞նչ բանի համար է որ այս պահուս, անհամբեր այս շարժանկարի սրահին սեմին եկած եմ եւ կը սպասեմ հարցական. արդեօք «Կարմիր փի՞ւն»է, թէ «Կարմիր փիւլի» ֆիլմի դերը ստանձնող երիտասա՞րդը:

Մտածումներս կը սաւառնին դէպի ոչ շատ հեռու անցեալը. մօտ երեք տարի առաջ, եւ աչքերուս առջեւ կը պարզուի «Սահակ»ը երբ նոր էինք մենք ծանօթացած իրեն:

Խանդավառ երիտասարդ մը որ այն ատեն 1976ին, վեց – եօթը տարի կ'ը – նէր որ Հայաստանէն կը ժամանէր Ֆրանսա: Ընդունակ եւ ուսումնատենչ կը նուիրուէր խնկոյն ամբողջացնելու իր ուսումնական ընթացքը, լաւ ծանօթանա – լով ֆրանսերէն լեզուին, չփման մէջ մտնելով տեղական թատերական եւ գեղարուեստի աշխարհին հետ, գուցէ մեզի անծանօթ մնար եթէ օր մը «Նոր Սերունդ»ի թատերական խումբը կարիքը չզգար երիտասարդի մը որ կարենար օգնել իրենց բեմադրելու Նշան Պէշիկ – թաշլեանի «Հիւանդտես»ը: Այդ երիտասարդը՝ Սահակ Աւետիքեան, որ երկար տարիներ ետք, այն օրէն ի վեր երբ ձգած էր Երեւանը, դեռ չէր մտած հայկական կազմակերպութեան մը մէջ: Հանդիպումը եղաւ մեծ խանդավառութեան առիթ եւ յաջողութեամբ բեմադրուեցաւ «Հիւանդտես»ը:

Երկրորդ անգամ պիտի հանդիպէինք իրեն մի քանի ամիս յետոյ երբ Հայերը խուռներամ Փարիզի Նոթր – Տամ եկեղեցւոյ դիմաց ընդհանուր ցոյց մը կը կատարէին Ապրիլ 24ի առիթով, պա – հանջելով «մեր հողերը» եւ արդարութիւն հայ ազգին: Հոն էր Սահակը: Յուզումէս աչքերս արցունքով լեցուած կը դիտէի զինք, պաստառը ձեռքին, երբ իր ձայնը կ'ընդարձակէր հայ հողեր ազաղակող բազմութեան կանչը:

Ապա երրորդ անգամ ըլլալով կը հանդիպէինք իրեն, Ժան – Ժաք Վարուժանի 1915ի նուիրուած թատերգութեան ներկայացումի առիթով:

Չորրորդ հանդիպումը այս անգամ իրականացաւ Սահակի նախաձեռնու – թեամբ. ինքն էր որ այլեւս լեցուած Հայութեամբ, Նոթր – Տամի Ապրիլ 24ի տեսարանը իր զանգակներով եւ Ժան – Ժաք Վարուժանի «1915» ներկայացումը, նոր հորիզոն մը բացած էին իր մտքին ու սրտին համար եւ երեւակայած էր բեմադրել Պարոյր Սեւակի «Անլռելի զանգակատուն»ը հոն, ճիշդ Նոթր–Տամի դիմացը բացուող տարածութեան մէջ հնչեցնելով ղօղանջները նոյնինքն Նոթր-Տամի զանգակներուն: Եւ կ'առաջարկէր մեզի, Նոր Սերունդի երիտասարդներուն ձեռք ձեռքի տալ իրականացնելու համար իր այս երազը, Փարիզի սրտին վրայ, ի տես հոն ծաւալող հազարումէկ ժողո – վուրդներուն:

Բայց, աւաղ, երազը մնաց երազ: Ինչպէս միշտ մեր անկազմակերպ եւ գործերը ձգձգելու կամ ուրիշին հաւանութիւնը առնելու կամ պաշտօնական հա – ւանութիւն մը ստանալու դանդաղ գործելակերպը ջլատեց մեզ եւ զինքը:

Ինք գաղափարապաշտ, գեղարուեստի իր նոր ըմբռնումով եւ անոր շնորհած անվիճելի կարելիութեան խորապէս գիտակից, ուզեց ծառայել իր ազգին, Հայութեան, մօտեցաւ մեզի Նոր Սերունդի երիտասարդներուս, այն յոյսով, որ վերջապէս եկած է ժամանակը գործելու Հայութեան մէջ ի նպաստ հայ դատին եւ հայ ժողովուրդին, սխալուեցաւ հեռա – նալ յուսախաբ դառնալով դէպի օտարը փոխացնելու համար գէթ արուեստագէտի իր խառնուածքը, լոկ այն պատճառով որ մենք չկրցանք կազմակերպել եւ ընթացք տալ իրեն:

Քանի՜ քանիներ հայ տաղանդին մօտեցած են մեծ եռանդով եւ ազգին օգտակար ըլլալու բուռն փափաքով եւ մնացած են յուսախաբ ու հեռացած Հայութենէն եւ սրտին նեղութենէն լալու անդիմադրելի փափաք մը կը զգար. բոլոր կաթ առնող կիները մէկիկ մէկիկ եկած եւ մեկնած էին արդէն. ամէնքը հետաքրքիր՝ հարցուցած էին թէ ինչ – պէս կ'ըլլայ որ հոն կը գտնուէր ու գոց բրածի պէս ամէնուն պատմած էր ան-

ԻՏԱԼԱՀԱՅ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ներկայիս կուգանք հաղորդելու թէ Իտալիոյ Հայոց Միութեան անդամական ընդհ. ժողովը տեղի ունեցաւ 1979 Հոկտեմբերին Միլանոյի մէջ: Անցնող վարչութեան բարոյական եւ նիւթական համարատուութիւնը լսելէ եւ համապա – տասխան բանաձեւ քուէարկելէ յետոյ ժողովը ձեռնարկեց նոր վարչութեան ընտրութեան: Գաղտնի քուէարկութեամբ ընտրուած վարչութիւնը իր դիւանը կազմեց հետեւեալ ազգայիններէ.—

Տոքթ. Օննիկ Մանուկեան ճախագահ
Պ. Անդրանիկ Կէօչէրեան քարտուղար
Պ. Արտաւազդ Սրապեան գանձապահ
Պ. Զաւէն Մնոյիկեան խորհրդական
Պ. Հրանդ Բամպակեան խորհրդական

Ժողովի նոյն նիստին, ներկաներու միահամուռ փափաքով եւ միաձայնու – թեամբ՝ Բժ. Երուանդ Արզումանեան ընտրուեցաւ Իտալիոյ Հայոց Միութեան Ցկեանս Պատուակալ Նախագահ, առ ի գնահատութիւն, որպէս երկար տարի – ներ Միութեանս նախագահ՝ իտալահայ համայնքին մէջ իր ունեցած հասարա – կական նուիրեալ գործունէութեան:

ԻՏԱԼԻՈՅ ՀԱՅՈՑ
ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Միլանօ, 15 Հոկտ. 1979

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՆՈՐ ՋՈՒՂԱՅԻ մէջ, Հոկտեմբեր 31 – Նոյեմբեր 3, գումարուած է Թեմին 24րդ պատգամաւորական ժողովը, որու ըն – թացքին կարդացուած են Կրօնական եւ Թեմական Խորհուրդներու տեղեկագիր – ները, ինչպէս նաեւ շրջաններէ եկած պատգամաւորներու զեկուցումները: Արծարծուած են կարգ մը կրօնական եւ ազգային այժմէական հարցեր եւ տրուած են համապատասխան որոշումներ: Գաղտնի քուէարկութեամբ կատարուած է Նոր Թեմական Խորհուրդի ընտրութիւնը:

թենէն իրենց գործունէութեան ասպա – րէզը օտարին մէջ գտնելով, մինչ մէկը միւսը չէր խանգարեր եւ արուեստագէտի իր ասպարէզը գտնելով հանդերձ աւելի լայն շրջանակներու մէջ, ինչ որ մեզի կարելի չէր, իր մասնակցութիւնը բերէր նաեւ իր ժողովուրդին:

Վ. Թ.

ՍՊԱՍՄԱՆ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

(Վ Է Պ)

= ՉԸՊԷԼ ԽՍԱՅԵԱՆ =

Գ.

Եւ նոյն միջոցին անբացատրելի կարմրութիւն մը շառագնեց Բրացի դէմքը. լսելիքը շարունակեց գետինը նայելով եւ հազիւ լսելի ձայնով.

– Հասկցայ թէ ով է. կը յիշեմ, որ բացակայ էր այս առաւօտ: Տօքթէօռ Բարօն ալ շատ համարում ունի իրեն համար. խելացի երեւոյթ մը ունի, շատ արթուն, չէ՞. տղան չափազանց կը սիրէր... խեղճ կինը. ես զինքը խնամեցի տղան ծնած ատենը. երկու օր առաջ – վօրէն տառապեցաւ. փոթորկոտ օդ մը կ'ընէր կոր, եւ սաստիկ շատ կ'ազդէ ջըղոտ կիներուն վրայ:

Միշտ առանց նայելու Սատարօֆին հարցուց.

– Ձեզի բարեկամնե՞ր են, Պարոն Սատարօֆ:

– Այո՛, Պարոն Բրաց:

– Լաւ, այն ատեն ըսէք Տիկին Էվային որ քաջութիւնը չկորսնցնէ. իր վրա – յով կը խօսիմ Տօքթէօռ Բարօին. նոյ – նիսկ թող վաղը առաւօտ գայ. առէ՛ք քարդս ալ, եթէ իրեն դիտողութիւն ը – նեն թող ըսէ որ ինծի տեսնելու եկած է:

Սրահին միւս կողմէն զիրենք կը կանչէին. մեկնած ատենը Բրաց անգամ մըն ալ դարձաւ եւ Սատարօֆին ըսաւ.

– Ըսէք Տիկին Էվային որ ինծի սպասէ սպասման սրահին մէջ. ժամը տասին ատենները կ'երթամ զինքը տեսնելու:

Դ.

Արդէն շատոնց ի վեր Էվա կը սպասէր հոն տղեկը ծունկերուն վրայ. անհամբե-

րութենէն եւ սրտին նեղութենէն լալու անդիմադրելի փափաք մը կը զգար. բոլոր կաթ առնող կիները մէկիկ մէկիկ եկած եւ մեկնած էին արդէն. ամէնքը հետաքրքիր՝ հարցուցած էին թէ ինչ – պէս կ'ըլլայ որ հոն կը գտնուէր ու գոց բրածի պէս ամէնուն պատմած էր անփոփոխելի կերպով նոյն բանը, այնպէս որ հիմա գլուխը լեցուած էր իր արտասանած բառերով եւ տեսակ մը անհանգստութիւնը կը զգար ներսը:

Այդ օրը անձրեւը դադրած էր վեր – ջապէս. բայց թեթեւ մառախուղը դեռ կը մնար շարունակական խոնաւութիւն մը տալով օդին այնպէս որ դժուարաւ կը շնչուէր. աշնան կարմիր արեւը անճառագայթ եւ ցուրտ՝ ուժգնօրէն կը գծագրուէր գորշ երկինքին վրայ հազիւ թէ տանիքները զունաւորելով տժգոյն վարդագոյն ցոլքով մը, այնքան փափուկ որ փոխանակ տաքութեան զգայնութիւնը տալու ընդհակառակն դիւրաբեկ եւ վազանցուկ բանի մը տպաւորութիւնը կ'ը – նէր, ու այդ արիւնագոյն արեւը տխուր էր, անհունապէս տխուր ընդարձակ քաղաքին վրայ, գրեթէ չարագուշակ:

Էվա երկայն սպասումէն յոգնած իր վրայ կը կքէր հետզհետէ. կէս օրուան մօտ ըլլալու էր արդէն. դայեակներ կըրակնօրեայ հագուստներու մէջ անճանաչելի՝ զուարթօրէն կ'անցնէին պարտէզէն եւ կ'երթային եւ ամէն անգամ որ աւաղը կը խշրտար հոն, Էվա գլուխը կ'երկնցնէր նայելու համար բայց միշտ յուսախաբ, սիրտը տրոփուն աչքերը կը փակէր թոյլ չտալու համար որ անոնք արցունքոտին. ա՜խ ինչո՞ւ եկած էր նորէն սպասման սըրահին մէջ իբր թէ բաւական չըլլար եօթը ամսուան երկայն մարտիրոսութիւնը հոդ նոյն սրահին մէջ, չոր նստարան – ներուն վրայ. բոպէ մը ինքզինքը բոլո – րովին կորսուած զգաց սրտին անպատում ցաւին մէջ բայց նորէն ոտքի ձայներ պարտէզին մէջ զինքը ցնցեցին. ալ այս անգամ ոտքի ելաւ եւ աչքովը սկսաւ փնտռել. Լէոնթինն էր. քանի անգամներ արդէն եկած էր անիկա սպասման սրահը կաթ բերելու, բայց որովհետեւ ուրիշ կիներ կային գոհացած էր միայն իրեն սիւռճիւա եւ թունաւոր նայուածքներ ուղղել. հիմա որ մինակ էր կրնար անիկա խօսք մը ուղղելու յանդգնիլ, ի՛նչպէս պիտի հանդուրժէր հարցումի մը...

(Շար. – 15)

ՎԻԷՆ.— Պ. Նշան Տէր-Սարգիսեան, Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Տէր-Սարգիսեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ալպէր եւ Հելէն Յովսէփեան եւ զաւակները, Պ. Կարապետ Տէր-Սարգիսեան ընտանիքն ու զաւակները (Ամերիկա) Պէրպէրեան ընտանիքը (Ամերիկա) ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր եւ ազգականին՝

ԱԼԹՈՒՆ ՏԷՐ-ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Նոյ. 27ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Նոյ. 30, ժամը 14ին Վիէնի Սէն-Մարթէն եկեղեցին:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Յասմիկ Քիւթնէրեան, Տէր եւ Տիկին Սոնա եւ Սարգիս Քիւթնէրեան (զաւակները), Ստեփան Քիւթնէրեան (Թոռը), Տէր եւ Տիկին Տոքթ. Անահիտ եւ Նուպար Ազարեան (Պոլիս), այրի Տիկին Զարուհի Սինալ (Պոլիս), Պ. Պետրոս Ազարեան (Միամի) եւ ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Դեկտ. 2ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, մօրեղբօր եւ ազգականին՝

ԶԱՐՄԱՅՐ ՔԻՒԹՆԷՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, ինչպէս նաեւ Քիւթնէրեան գերդաստանի համայն ննջեցելոց յիշատակին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Շաւիլէն Գր. Կիւլեան եւ Օր. Շաքէ Կիւլեան կը ծանուցանեն թէ Կիրակի, Դեկտ. 2ին Շաւիլի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց կնոջ եւ մօր՝

ԼՈՒՍԸՆԹԱԳ ԿԻՒԼԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, ինչպէս նաեւ Կիւլեան եւ Պէճարեան ընտանիքներու բոլոր ննջեցեալներուն յիշատակին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

Եկեղեցիի հասցէն 4 Ռիւ տէ 3 Շանթիէ, Շաւիլ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները ողբ. Սիրվարդ Չոլաքեանի մահուան առթիւ.— Պ. Օգսէն Հարբութեան, Պ. Մաքս Տըժան 200ական Ֆ., Պ. Զարեհ Սեմէրճեան, Պ. Յակոբ Լէյլըգեան 150ական, Տիկ. Մոնասոլ Մարքէզ 100 Ֆր.:

ԿՈՉ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցին հիմնական նորոգութեան կը կարօտի, ներքին եւ արտաքին իր բոլոր մասերով:

Արդ, կոչ կ'ընենք Փարիզի Հայութեան եւ մասնաւորաբար Առնուվիլի, Սարսէլի, Կուսէնվիլի եւ Սեւրանի հաւատացեալ ժողովուրդին որպէսզի իրենց նիւթական օժանդակութեամբ սատար հանդիսանան այս նուիրական ձեռնարկի իրագործման:

Նուիրատուներու անունները պիտի հրատարակուին մամուլին մէջ, եւ իրենց հասցէին պիտի ուղարկուի այս բացառիկ հանգամանքին համար յատկապէս պատրաստուած ստացագիրներ:

Կը խնդրուի նուիրատուութիւնները ղրկել եկեղեցւոյ հասցէին.

Eglise Arménienne St. Croix de Varak
31, Rue St. Just
95400 Arnouville les Gonesse

Ստորեւ կը հրատարակենք Ա. ցանկը այս առթիւ եղած նուիրատուութիւններու եւ կը յայտնենք մեր շնորհակալութիւնը բոլոր նուիրատուներուն:

ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

Ոմն՝ 10.000 Ֆրք., Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Սինանեան 5000 Ֆրք., ոմն (Փարիզէն) 2500, Տէր եւ Տիկ. Սարգիս Պետոյեան 2000, Տիկ. Թագուհի Պետոյեան եւ դուստրը, Տէր եւ Տիկ. Արա Շիրինեան, Տէր եւ Տիկ. Ժիրայր Սողիկեան 500ական, մի ոմն (Առնուվիլէն) 300, Տիկ. Նուպար Խաչիկեան 250, Տիկ. Վարդանոյշ Սէթէնճեան, Կուրտիկեան ընտանիք 200ական, Տէր եւ Տիկ. Նիկողոս Նիկողոսեան 150, Տէր եւ Տիկ. Եղիսաբէթ Գափաֆեան, Տիկ. Ընծայում Ոսկեան 100ական (ընդհ. գումար 22.300):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Գրիգոր Գասպարեան, Օր. Տանի Գասպարեան, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Պալեան զաւակներն ու թոռները, Տէր եւ Տիկին Նուպար Սիմոնեան եւ ընտանեկան պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, անձամբ թէ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին՝

ԳՐԻԳՈՐ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ՃԱՇ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ի ՆՊԱՍՏ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՍՈՒՐԲ ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆԻՆ
Շաբաթ, Դեկտ. 1, ժամը 20.30էն մինչեւ առաւօտ
Նախագահութեամբ՝ Կաթող. Պատուիրակ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ —
Ալֆորվիլի Երեսփոխան - Քաղաքապետ ԺՈԶԷՖ ՖՐԱՆՉԵՍՔԻ
Ներկայութեամբ ՍԻԼՎԱ ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆԻ
Salle des Fêtes Voltaire (Alfortville)
Մասնակցութեամբ
ՊԵՏԻԿԻ ԻՐ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲՈՎ

restaurant ՀԱՅՑԱՏՈՒՆ

EREVAN ԵՐԵՒԱՆ

26, RUE BERGÈRE PARIS 9e Tél. 770 85 81

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՔՈՒՐ ԽՈՀԱՆՈՑ — ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՋԵՐՄ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ՉԻԹԱՊՈՒՐ, ՄԱՆԹԸ
ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ՊԱՏՈՒԷՐԻ ՎՐԱՅ՝ ԼԱՀՄԱՃՈՒՆ ու ՋԻ-ՔԷՕՖԹԷ
ՈՒՐԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ՝ ՍՈՒ-ՊԷՕՐԷԿ

ԵՒ ԱՄԷՆ ԿԻՐԱԿԻ ԱՌՏՈՒ՝ ՊԱՏՈՒԷՐԻ ՎՐԱՅ՝ ԽԱՇ

FERME LE MARDI ՓԱԿ Է ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ

ՃԱՇ ԿԸ ՀԱՅԹԱՅԹՈՒԻ ՆԱԵՒ ՏՈՒՆԵՐԸ, ԱՊՍՊՐԱՆՔԻ ՎՐԱՅ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ՍԷՆԹ-ԷԹԻԷՆ.— Տէր եւ Տիկին Նշան Այտապիրեան խոր կսկիծով կը յայտնեն իրենց ցաւակցութիւնները, սիրելի Սարգիս Ընտրիկեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն, իրենց սրտահատոր աղջըկան վաղահաս մահուան առթիւ: Նաեւ իր սիրած ու պաշտած անհետ հեռացած գաղափարի մտաւորականներու յիշատակին եւ «Յառաջ»ի գոյատեւման համար կը նուիրեն 150 Ֆր.:

×

ԼԻՈՆ.— Տէր եւ Տիկին Կարապետ Յովակիմեան իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն ընկ. Սարգիս Ընտրիկեանի եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն իրենց սիրեցեալ աղջկան ղառնակսկիծ մահուան առթիւ: Եւ փոխան ծաղկեպսակի 100 Ֆր. կը նուիրեն Յառաջի:

— ՅՌ ՈՐ ԱՆԿ Է —

ՑՆՈՐ ՏՆՕՐԻՆՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆԸ ՓԱԿ Է ՇԱԲԱԹ ԿԷՍՕՐԷ ՎԵՐՋԵՐԸ:

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆՑԻՆԵՐՈՒ ԲԱԺԱԿԻ ՊԱՀԸ

Կեդրոնականցիները եւ համակիրները կը հրաւիրուին հաւաքաբար բաժակ բարձրացնել Կեդրոնականին եւ Կեդրոնականցիներուն կենացը, Դեկտ. 9, ժամը 13ին:

Հաւաքավայր.— Ալեք Մանուկեան Մըշակութային Կեդրոն, 118 Ռիւ տը Քուրսէլ, 75017 Փարիզ:

Ծախքերու մասնակցութիւն 60 Ֆր.

Ներկաները պիտի հիւրասիրուին նաեւ շամփանյով: Տեղերը ապահովել մինչեւ Դեկտ. 7, հեռաձայնելով՝ Փանոսեան 233.77.90 եւ 222.60.98

ՀԱՆԳՐՈՒԱՆԱՅԻՆ ԽԱՂ

RALLY - PAPER

Կազմակերպուած
Հ.Մ.Ը.Մ.ի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ

Տեղի կ'ունենայ Դեկտ. 9, Կիրակի ժամը ճիշդ 13ին: Մեկնում Մշակ. Տունէն, 17 Ռիւ Պլէօ, Փարիզ 9րդ

Մանրամասնութեանց համար հեռաձայնել ամէն օր ժամը 16էն 18.— 824.63.89

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Դեկտ. 9 ժամը 17էն կէս գիշեր
Dans les Salons de l'Hôtel George V, 31, Ave. George V, 75008 Paris
ՊԵՌՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ խանդավառ նուագախումբը
Մուտք 40 Ֆ. ուսանողներու կէս գին
Պարահանդէսին հասոյթը, ամբողջովին կը յատկացուի Հայկ. վարժարաններուն
Սեղանները ապահովել, հեռաձայնելով 763.38.54

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Սէն-Լու Կրան-Փէնի Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը առ ի երախտագիտութիւն մեզմէ առ յաւէտ բաժնուած նագկին առաջնորդ՝ հոգեւոր հայրերու, եկեղեցւոյ շինութեան նիւթապէս եւ բարոյապէս ծառայող բոլոր թաղական անդամներու, նուիրատուներու եւ որեւէ ձեւով եկեղեցւոյ պայծառութեան նպաստողներու եւ համայն թաղեցիներու ննջեցեալներուն համար հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ Կիրակի, Դեկտ. 2: Ժամերգութիւն ժամը 9ին, պատարագ 10, հոգեհանգիստ 11.30 կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Շահան խաչակիր Քհնյ. Տէտէեան:

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Կեդրոնական վարչութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր նախկինները Միութեան տարեկան ընդհանուր ժողովին, որ կը գումարուի Դեկտ. 16, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 15ին:

Le Comité de l'Union des anciens élèves du Collège invite tous ses membres à participer à l'Assemblée générale annuelle qui se tiendra le Dimanche 16 Décembre à 15 h. dans les salons du Collège Samuel-Moorat, 26 Rue Troyon.

La séance sera suivie de la traditionnelle fête de l'arbre de Noël.

Toutes les familles sont invitées à y participer.

pour la premiere fois en France

ORGANISEE PAR L'UCFAF ET LA JAF

la tournée de l'ensemble national des chants et danses d'Arménie Tatoul Altounian

Հայաստանի «Թաթուլ Ալթունեան» երգի – պարի պետական անսամբլի առաջին շրջապտոյտը

ANGOULEME : 4 Déc. à 20 h. 30
MARSEILLE : 7 Déc. à 20 h. 30
VALENCE : 8 Déc. à 20 h. 30
LYON : 9 Déc. à 15 h. 30

Vente des billets : les 3 FNAC, la salle Pleyel, aux points de vente habituels, chez les membres de l'UCFAF.

Location et réservation : Centre Culturel et Artistique
6 Cité du Wauxhall — 75010 PARIS
Tél : 208-76-49 de 15 h. à 20 h.
du Lundi au Samedi

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Յանձնախումբը եւ Տիկնանց Միութիւնը իրենց խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Տէր եւ Տիկ. Աշոտ Վարդանեանի, Օր. Միշէլը Վարդանեանի, Տէր եւ Տիկ. Պերճ Վարդանեանի եւ զաւակներուն եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն իրենց հօր, աներհօր եւ մեծ հօր՝ Վահան Վարդանեանի մահուան կսկծալի առիթով:

×

Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղը խորին ցաւակցութիւն կը յայտնէ Պր. Հայկազ Սարգիսեանի, իրենց զաւակներուն եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, իրենց կնոջ, մօր, զաւկին եւ քրոջ ընկ. Արաքսի Սարգիսեանի մահուան տխուր առթիւ:

Imprimé sur les Presses
du Journal « Haratch »
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935